

7704

శ్రీమదాంధ్ర
భారతము.
శాంతిపర్వము.

చెన్నపురి.
వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్,
వారిచే బ్రకటితము

All Rights Reserved

1929

విషయసూచిక.

కాంతిపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము.

విషయము.	పుట.
జీవాత్మలు సాంక్షేపిం బాదపచ్చుట	1
జారదంతం భర్తరాజానకుఁ గడునిచరితము నెవ్వరు	8
భర్తరాజా శ్రీలక్ష్మీలకు రహస్యధర్మములు లేకుండ శిష్యుండు	6
అర్జునుడు భర్తజానకు చింతనచనముల మనస్తాపాభవములు నేయుట	7
నటలందు భర్తజానకు మనస్తాపాభవములు నేయుట	9
ద్రౌపది భర్తజానకు హితవచనముల మనస్తాపాభవములు నేయుట	11
జనకన కళనిగతితో నై నరంబాదం బర్జునుడు భర్తజానకిఁ జెప్పుట	14
చేరస్థానం దనుమది భర్తజానకు హితవచనములు నేయుట	15
సారాశయ్యుడు ముద్యుక్తునిచరితము భర్తజానకుఁ జెప్పుట	17
లిఖితుండు ముద్యుక్తునిచేత నికృత్యకరం దగుట	18
సారాశయ్యుడు భర్తజానకు నేననిత్యవాక్యములు లంఘ్యునించుట	20
జనకన కళకుండు చెప్పిననీతి వ్యాసుండు భర్తజానకుఁ జెప్పుట	22
భర్తరాజానకుఁ గృష్ణుండు పాదకళరాజులచరిత్రములు నెవ్వరు	24
శ్రీకృష్ణుండు భర్తజానకుం బర్వతకారదులపృథ్వాంతము నెవ్వరు	27
మృచ్చులచేఁ బద్మినీ నువర్తనీని సారదులనఁ జూపినిదిఁ దగుట	30
కృష్ణుడై విశాయనుండు భర్తజానకు ధర్మభర్తలు లెఱింగించుట	32
వ్యాసుండు భర్తజానకుఁ బ్రాయశ్చిత్తవిశేషము లెఱింగించుట	33
కృష్ణుడై విశాయనుండు భర్తజానకు నపాత్రపురుషుల లెఱింగించుట	35
భర్తరాజా నరసింహరంజుఁ గరిగరంజు ప్రవేశించుట	38
సారాశయ్యుం దనురాక్షసుండు ప్రాహ్లాదిగ్రహంబునఁ బచ్చుట	39
భర్తరాజా పట్నాభిషేకమహాత్మ్యము	41
భర్తజాను శ్రీకృష్ణు నుచితవచనముల మురించుట	44

ద్వితీయాశ్వాసము.

సృజనమున ప్రవర్తనము	46
కృష్ణుఁ డెక్కడ నై శ్రీకృష్ణుని గది భర్తజాను మంత్రాపిండు	48
కృష్ణుఁ డై శ్రీకృష్ణుని భక్తియుక్తం దై ముత్యుండు	49
కృష్ణుండు భర్తజానకుం బరమరామునిచరిత్రము నెవ్వరు	52

నివేదికలు.	పుట.
బరకురాముడు గార్లనీర్వాహకునిఁ జంపుట	...
భూదేవి గళభ్రువీతోఁ బరకురామునిచేఁ జాపనిరాజులఁ జెప్పుట	...
కృష్ణుడు ధర్మజానకు ధర్మము బుడచేసెనఁ బ్రస్తు నియమించుట	...
ధర్మరాజు కృష్ణుడులతోడ భిష్ముపాలిం జోవుట	...
భిష్ముడు ధర్మరాజునకు వస్త్రేయముగా గారమించుట	...
భిష్ముడు ధర్మజానకు నిర్మలలోఁ దుదాపుల నిరూపించుట	...
భిష్ముడు ధర్మజానకు దండనీతిన్వృత్తకారంఁ దెలింగించుట	...
దైన్యం దనురాజుచరిత్రంబు భిష్ముడు ధర్మజానకుం జెప్పుట	...
భిష్ముడు ధర్మజానకు వర్ణాశ్రమధర్మంబు తెలింగించుట	..
రాష్ట్రజనుల కర్మ ధర్మంబుల భిష్ముడు ధర్మజానకుం చెబుపుట	...
బృహద్రథి వసుదునుం దనురాజునకుం జెప్పినరాజధర్మవృత్తారము	...
వాయుదేవుడు పురురవునకుం జెప్పినరాజధర్మవృత్తారము.	...
కుశేయరకు నుచుకుందునకుం గలిగినపంచాదము	...
శేకయరాజరాక్షసను వాదవృత్తారము	...
కాలకప్పక్షియతేనుదర్శనంచాదవృత్తారము	...
బందారంబు వృద్ధి పేయుటెఱంగు భిష్ముడు ధర్మజానకుం జెప్పుట	...
మాంధాత్యనకు కుశభ్యుడు సెప్పినసీతవాక్యములవృత్తారము	..
వసుదునుం దనురాజునకు వాడుదేవుడు సెప్పినధర్మవృత్తారము	..
ధర్మజానకు భిష్ముడు నదురంబున పోడి చెప్పుట	..
ఇంద్రానిరీష సంవాదవృత్తారము	...
నకురానివర్తనంబులనిధులు	..

తృతీయాశ్వాసము

కాలనిరూపగాదు బసరతోపాయంబులవృత్తారము	..
ధర్మజానకు భిష్ముడు శకువాళకునములు చెబుపుట	...
రాజు బ్రహ్మయోగ దండవలయునిధము	...
కాలకప్పక్షియకునముని తేనుదర్శిం జెప్పినసీతవాక్యములు	,
ధర్మజానకు భిష్ముడు గణపములం బాలించువృత్తారంబు చెప్పుట	...
ధర్మజానకు భిష్ముడు ధర్మశాస్త్రకలెఱంగు తెలింగించుట	...
పాపనిర్మలవృత్తారము	...
వ్యాధుగోమాయనంచాదము	...
భిష్ముడు ధర్మజానకు నకుయనంబుకర్మం బాపకర్మం బగుట చెప్పుట	..
దక్షుడ్రునిర్మలవాదము	..
కురుగ్రహిదకర్మముం చెబుపుటట్టి యితివసము	...

విషయము.	పుట.
భిష్టుఁడు ధర్మజానకు వందపీఠిప్రభౌవం తెలింగించుట	101
చనుహోముఁడు మాంధాకృష్ణకుఁ జేప్పినదండోత్పత్తిప్రకారము	102
భిష్టుఁడు ధర్మజానకు ధర్మార్థకామంబులతెఱంగి తెలింగించుట	103
" " మమిక్మఁ జనురాజాచరిత్రము నెఱుఁగుట	106
భిష్టుఁడు ధర్మజానకుఁ గావర్త్యపాఖ్యానము నెఱుఁగుట	108
" " ధర్మజానకు దీర్ఘచర్మియొడలగు మత్స్యములతెఱంగి తెలింగించుట	109
పరితరోజుకు లనుయోగి కమాగ్ధులంబుల నంపాదప్రకారము	110
బ్రహ్మదత్తునితోఁ బూజించి యనుశంసని శ్రీ నరసంపాదప్రకారము	113
కశీపుఁడు శక్రంబయిన మవజేశిం దిగజాతవచనములప్రకారము	115
విశ్వామిత్ర చందాలసంపాదము	116
భిష్టుఁడు ధర్మజానకు శరణాగతరక్షణమకృతం తెలింగించుట	118
కపాతంబు వనశరీరమును తోయ కావారంబుగా నిచ్చుట	120
భిష్టుఁడు ధర్మజానకు గృతజంబుతోపాఖ్యానము నెఱుఁగుట	123
" " చమకాల బీకయనంపాదము నెఱుఁగుట	125
" " చతురంబుప్రభౌవం తెలింగించుట	127
" " తరంబునిధము నెఱుఁగుట	"
" " నక్కవర్మనాపాదము నెఱుఁగుట	"
" " అరిషడ్వర్ణాదులు బలంబుట	"
భిష్టుఁడు నవలంకకు భిక్షప్రభౌవంబు తెఱంగి తెలింగించుట	130
ధర్మజానితో విమరాసలు ధర్మార్థకామంబులకారకమృంబు నెఱుఁగుట	131
కాడిజంఘునిచరిత్రము	132
కాడిజంఘుఁడు దుష్టబ్రాహ్మణుచే మృతుండై మరల జీవించుట	135
చ తు థా ఞ్వా స ము	
భిష్టుఁడు ధర్మజానకు నరోష్ఠిక్రమం బగుధర్మంబు నెఱుఁగుట	138
కేదాని యను బ్రాహ్మణమూదుఁడు తనకండ్రితోఁ జేసినసంపాదము	140
మంజీ యనుబ్రాహ్మణునిచరిత్రము	141
అజితరచరిత్రము	142
బృహత్పాదపీఠోత్పత్తిక్రమము	144
శ్రీమదుహముని ధర్మదానజానకుం జేప్పినవర్ణాశ్రమాచారక్రమము	146
భిష్టుఁడు ధర్మజానకు నాచారవిధి యెఱింగించుట	148
ధర్మజానకు యోగప్రకారంబు నెఱుఁగుట	149
యోగి కాలమృత్యుభూమి రక్షింపవలసంపాదము	"
కశీపుఁడు నిష్క్వామమహారాజునకు వయవిసంపాదము	150

విద్యయము.	...	158
కాళిక్పాదుల బ్రహ్మదత్తాద్రి లగుట	...	158
మరి బృహస్పతినివాడము	...	"
బృహస్పతి మిమిమన మనదేశించిన మాయాత్మకారము	...	153
స్థితియందు భద్రకావన దిష్టామంత్రి బ్రహ్మనామకము 7000 గలము	...	156
అష్టాక్ష బ్రహ్మకారము	...	160
కాలచక్ర బ్రహ్మము	...	162
మృత్యువృక్షలము	...	164
మంచకము దక్షిణమును జననమును దక్షిణమునదేశమును	...	164
ఇంద్ర బ్రహ్మకారము	...	168
ఇంద్ర బలిదత్త సర్వమును	...	170
ఇంద్రమును	...	172
ఇంద్ర బలిను	...	"

పంచమాశ్వాసము

త్రిశ్రవణవాదప్రకారము	...	176
జేపల త్రిశ్రవణవాదప్రకారము	...	
ఉగ్రజేప త్రిశ్రవణవాదప్రకారము	...	1
వ్యామనము శుభవతుఁడైనవినకాలవాయుపరిమాణము	...	1
వతువ్యుగవంశవర్ణయిమితి ప్రకారము	...	
వానసులంబు వర్ణవర్ణ సామవ్యంబుగా నిరూపించుట	...	1
వ్యామనము శుభవ వుటజేసిందివలన ప్రక్షాప్తాశ్రిసాధనప్రకారము	...	1
ప్రక్షాప్తరంబు లున్నవిద్యాప్రాశ్రి ముఖ్యకారణం బని చెప్పెట్లు	...	1
వ్యామనము శుభవ వుటజేసిందివ యంతర్యాగప్రకారము	...	1
ఇంద్రియనిగ్రహం బుక్రమభర్తంబుగా నిరూపించుట	...	1
భిష్మండు ధర్మరాజునకు మృత్యుజేపతలెఱుంగఁగఁబోయియుండు	...	1
కాబి తులాధారలసంవాదప్రకారము	...	1
కులాధారుఁడు కాబికిం దెప్పినప్రస్తావితలు	...	
చిరకాలి యనుమనినకుమానునిపరిశ్రమ	...	
కలిగిగోనంవాదప్రకారము	...	1
కపిలండు మృత్యువర్తికి దేదంబులు ముఖ్యప్రమాణంబులుగాఁ జెప్పుట	...	2
కుండధారుఁడైనదేవానురంబువృత్తాంతము	...	2
కారద్రవ్యవృత్తికం బగునిత్యతము	...	1
భిష్మండు ధర్మశాసకు ముక్తివర్తము చెల్లుట	...	
బుకరాజు మంజువర్మయమనునలంకారప్రకారము	...	

విద్యయము.	...	208
విశాక్షత్ర సంచాపము	...	209
సోదీతుండు వివిష్టజుల కుట్రచేసినది తత్త్వప్రకారము	...	210
పృథ్వీక	...	211
ఇంద్రపృథానుదులయుద్ధప్రకారము	...	218
దక్షిణభాగ్యవంశమునపుడు శివునిచేసిన జ్వరం బుద్ధునిచేసిన ప్రకారము	...	214
కాస్త్రతత్త్వం తెలుంగనివాడు చేయవలసిన విధము	...	215
అపిష్టశ్రమి యనుముని బగరున కుట్రచేసినదితత్త్వప్రకారము	...	216
శ్రీకృపానుండు భార్యతనవం గలిగినవిధము	...	"
జనకునకుం బరాశరముని యనుటచేసినదితత్త్వప్రకారము	...	219
జనకునకుం బరాశరముని వివరించినచింసాచింతల ప్రకారము	...	221
కాండీక	...	228
యోగతంత్రప్రకారము	...	225
సాంఖ్యవ్యవహారికాచారము	...	227
అత్త బరుకువదంబు లానియెత్తు ప్రకారము	...	

ప ణ్డా శ్వా స ము

సీ ధర్మశాండు ప్రశంసించి యక్షరక్షరంబుల నడుగుట	...	280
సీ జనకరాజునందాద్రుతారము	...	281
సీ ధర్మశాండు జనకున కక్షరక్షరత్వద్వంబుల కెఱుంగించుట	...	282
సీ ధర్మనిష్ఠుల ప్రకారనిరూపణము	...	283
సీ రాక్షసలక్ష్మణ జనకరాజునందాద్రుతారము	...	287
సీ రాక్షసరాధిభూతాధిపతివత్ ప్రకారము	..	288
సీ రాక్షసలక్ష్మణుడు జనకునితో మరణమాచకంబుల కెట్లగుట	...	241
సీ రాక్షసమనకు యాక్షపల్కుని దురుజేశించినతత్త్వప్రకారము	...	212
సీ రాక్షసలక్ష్మణునందాద్రుతారము	...	245
సీ క్షపణి ప్రశ్నంబులకు ప్రత్యుత్తరంబు లిచ్చుట	...	246
సీ రాక్షసుడు శుకున కుబజేశించినవైరాగ్యప్రకారము	...	249
సీ రాక్షస ప్రకారము	...	251
సీ రాక్షసుడు శుకున కుబజేశించిన మోక్షధర్మప్రకారము	...	251
సీ శుకుడు హిమవంతంబున నున్న వ్యాసునియొద్దకు వచ్చుట	...	255
సీ శారదుడు శుకున కుబజేశించినతత్త్వప్రకారము	...	258
సీ రాక్షసము పెద్దశాసన శుకుడు యోగమర్గంబున నవృత్తం దగుట	...	259
సీ శారద జారాయణబంధాదము	...	261
సీ కళద్యుత రిక్తులు బృహస్పతి నిష్ఠాదేవునిహిమ గట్టిట	...	263

విషయము.	పుట.
శ్రీకష్ఠీకవాది యగునారాయణుండు వారదుక కుట్రజేసిందివశక్త్యము	... 264
విష్ణు-దక్షకృష్ణహంతుల ప్రహ్లాదచేతల కుట్రజేసిందివశక్త్యవారము	... 267
భగవద్వాసునిర్వచక ప్రకారము	... 269
శివశేఖరుల బరహ్మరక్షోప్రకృతిసమలదిభము	... 271
నరనారాయణవారసబ్రహ్మప్రకారము	... 272
హయగ్రీవజీవహుతాత్మాభివర్ణనము	... 274
వైకంఠాయునుఁడు జడమేజయన శేకాంతికథర్మ తెలిసిండుట	... 275
శేషవ్యాసునకు నారాయణనందనశ్వుండు గలిగిన ప్రకారము	... 277
ఇంద్రునకు వారదుఁడు నిష్ఠినభృగునాడుకదిప్రనిచరిత్రము	... 279
భృగుఁ డనుదిప్రుండు వద్దం డనునర్పరాణం గనవచ్చుట	... 281
వద్దుఁ డనునర్పరాణ భృగుఁ డనుదిప్రుం గానవచ్చుట	... 283
జీంభవప్రతిమహిమము	.. 284

ప ద్య కా వ్య ము లు

ప్రతి 18 ద్వా అ		ప్రతి 18 ద్వా అ	
అచ్చ తెనుగు రామాయణము	1 4	అంధ్ర చంద్రా లోకము, పటిక	0 8
డిటో కాలికో బైండు	1 10	అంధ్ర శ్రీమద్రామాయణము,	
అభ్యాత్మ రామాయణము పద్యము	1 8	శ్రీ జనమంచి శేషాద్రి శర్మ కృతము,	
అనంతుని చందము, చందోదర్శనము	0 14	8 సంపుటములు	12 0
అనిర్వచ్యతా శ్రుతిము	0 9	డిటో 7 సంపుటములు	14 0
డిటో కాలికో బైండు	0 14	అంధ్ర భాషా భూషణము	0 4
అచ్చవీయము, శ్రీ సిద్ధగురామమూర్తి		అంధ్ర నామ సం గ్రహము వనైరా	0 12
పంతులు గారి విమర్శతో చక్కగ		డిటో కాలికో బైండు	1 0
ముద్రితము	2 8	అంధ్ర భాషా భర్తవము	0 12
అముక్తమాల్యద, పటిక	4 0	డిటో కాలికో బైండు	1 2
అంధ్ర భాగవతము, చక్కని ప్రతి	5 8	ఉత్తర రామాయణము	2 0
డిటో అమృత్యుత్తమ ప్రతి 2 సం	7 8	ఉత్తర హరివంశము	1 8
అంధ్ర భారతము, 7 సంపుటములు	14 0	కవికర్ణ రసాయనము	1 8
డిటో 8 సంపుటముల ప్రతి	13 0	కవి సంకీర్తన విషేషము	0 6
అది, సభాపర్యములు గల సంపుటం	2 0	కళా పూర్ణోదయము	2 4
అగణ్య పర్యము	2 0	కాశీఖండము, ప్రొత్త కూర్పు	1 8
విరాటోద్యోగ పర్యములు	2 0	డిటో కాలికో బైండు	1 12
భీష్మ ద్రోణ పర్యములు	2 0	కృష్ణ రాయ విజయము	0 8
కర్ణ శల్య సౌప్తిక శ్రీ పర్వములు	2 0	గోపీనాథ రామాయణము, 2 సం	7 8
కాంతి పర్యము	2 0	చాటు పద్య మణిమంజరి, 1 వ భా	1 0
అనుకాసనిక, అశ్వమేధ, అశ్రమవాస,		చెన్న బసవపురాణము	1 2
మాసల, మహా ప్రస్థానిక, స్వర్ణా		గయోపాఖ్యానము, ప్రాచీనకవి	0 8
రోహణ పర్యములు	2 0	చిత్ర భారతము, చరిగొండ భర్తన	1 4
అదిపంచకము, పద్య కావ్యము	5 8	యయాతిచరిత్రము, పొన్న గంటి	
యోధ్య పంచకము	3 12	తెలగ నార్య ప్రణీతము	0 12
కాంతి సప్తము	3 12	విష్ణుపురాణము, చెన్నై లకంటి సూర	
అంధ్ర భారత విమర్శనము	0 8	నార్య ప్రణీతము, లఘు టిప్పణి సహి	
అది పర్యము, పెద్దప్పు చిన్న సై	1 8	తము ప్రొత్త కూర్పు	2 8
అనందరంగరాట్నండు	1 8	శేష భర్తము, తామర పల్లి తమ్మయ్య	0 12

ప్రతి 1:1 ద్వా అ	ప్రతి 1:1 ద్వా అ.
జై మినిభారతము	0 8
దశకుమారచరిత్రము	2 0
దశావతారచరిత్రము	0 8
ద్రువోపాఖ్యానము	0 12
నరసభూపాలియము	1 4
నలచరిత్ర, ద్విపద	0 8
నిర్యచనోత్తరరామాయణము	0 10
నీలాసుందరిపరిణయము	0 4
నృసింహపురాణము	1 0
ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము	0 10
పంచతంత్రము	0 12
పంచతంత్రము, కలిగో	1 2
„ వేంకటనాథకవి	1 4
„ కలిగో	1. 10
చారిజాతామరణము	0 8
డిటా సతీక, సురభివ్యాఖ్య	3 0
బసవపురాణము	2 4
ప్రిచ్ఛోత్తరఖండము	1 0
భాస్కరరామాయణము	4 0
భోజరాజీయము	1 2
మనుచరిత్ర, సతీక, వావిళ్ల రామస్వామి	డిటా 2728 పద్యములు, కలిగో 1 12
కాస్తిగారివ్యాఖ్యానముతో చిన్న	డిటా తాత్పర్యసహితము, ఇందు
నైజాన మేలు కాగితములమీద	గ్రంథవిమర్శ, కవితీవితము
స్ఫుటమైన అక్షరములతో చక్కంగ	మొదలగునవి చేర్చబడినవి,
ముద్రితము	చక్కని ప్రొత్తకూర్పు 8 8
మార్కండేయపురాణము	శకుంతలాపరిణయము కృష్ణకవి 0 12
మొల్ల రామాయణము	శృంగారశాకుంతలము, పినవీరభద్ర
రసికజనమనోభిరామము	కవి 0 12
రంగనాథ రామాయణము	శతకంఠరామాయణము 0 10
రంగరాయచరిత్రము	శశిరేఖాపరిణయము 0 12

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రి అండ్ సన్స్

292, ఎస్.ప్ల. నెడ, చెన్నపురి.

శ్రీ
గణేశానందాగ్రహారము
శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

శాంతిపర్వము, ప్రథమాశ్వాసము

సంక్రాంతినిర్వాణవి
లాసకటాక్షా నివృత్తిలంఛనచిత్తా
న్ద్రాసనదత్తా వేద
వ్యాసవచోవిభవలక్ష హరిహరనాథా

— మహర్షులు పాండవులకు బాడ వచ్చుట. —

5 దేవా వైశంపాయనుండు జనపేజయున కిట్లనియె నట్లు సకలబంధమిత్తజనం
బులకు నుడకకర్తం బొచరించి పాండవులు గంగాతీరంబున నశుచిత్వం బుగన
యించుటకయి యొక్క సమస్తలంబునం బటకుటీరసంవిధానంబునెయించి ధృత
రాష్ట్ర విదురసర్వభరతభార్యాసమేతంబుగా నచ్చట మాసమాశ్రంబునిలిచి రట్టి
యెడం గృష్ణద్రోపాయన నారద దేవల దేవస్థాణు కణ్వులు మొదలుగాఁ గల
మునీంద్రుల నేకులు శిష్యవర్గసహితంబుగా ధర్మనందనుసందర్శనంబునకుం జను
దెంచిన నజ్ఞననాథుండు ప్రత్యుత్థానప్రణామపాద్యాసనాశలనంబులను దత్తా
లోచితార్చనంబులను నమ్రహస్త్యులం శ్రీతులం గావించి కృష్ణనిజానుజయు క్తం
బుగా వారల నుపాసించి యుండ వారలు బహువిధంబు లగుప్రియవచనంబుల
నక్కుర్చువంశసత్తము సంభావించ నారదుం దమృహనీయద్విజాలం గలయం గనుం
గొని యత్యంతయోగ్రజాతోడం దాను గుళప్రశ్నంబు లగుమాట లాడం
గలవాఁ దగుట వారి కెఱింగించి యమృహుతి యాననం బొలోకించి 2

కా గోవిందుం దనికంటె శోభన మెదం గోరంగఁ బొద్దండు 1ద
ర్వావేశోజ్జ్వలబాహుసారమహనీయస్ఫూర్తి శోభిల్ల గాం
డీవోల్లాసవిభాసి యై సమరపాండిత్యంబు వాటింప సం
భావించు జగ మెల్ల రాజ్య మిటు లొప్పుం గొంటె రాజోత్తమా. 3

చ భువనభయంకరంబు లగు పోరులఁ దమ్ములతోడఁ గూడ నీ

1 దర్వావేశంబున బాహు...స్ఫూర్తి గంభీరగా. 2 గొంఠ.

- భోరుహముం గనుగొన శమ, మారుక నావశము గాక యంతన బుద్ధిన్ 13
- డి గాండివి సవ్యం బల్కి ¹తిటు గర్జనిఁ జంపక వచ్చి తేని త
మ్ముండవు గావు నాకు నని మూర్తత బోదరభూతి నైన క
ష్టంఁడ మనంబునం ²బెఱుగుశోకము నెట్లు సహింతుఁ డప్పె నా
తండును నేము నైన విబుధ ప్రకరంబును మాకు నడ్డమే. 14
- వ అని పలికి మునీంద్ర య.ష్టార్థాండనందనురథవక్తంబు భూమిం గ్రుంగుటకుం
గారణం బెద్ది దాని నవ్వీచుండు పరశురామునిచేత శస్త్రం డయిన తెఱంగును
నెఱింగింప వలయు భువనంబులవ ర్తనంబులు నీకుం దేటపడనియవి లేవు గావున
ని నృచిగెడ నని ప్రార్థించుటయు నవ్విధం బంతయు వివరించెడ విను మని
యప్తహింసతి కష్టవశత్తుం డిట్లనియె. 15

— భారమండు ధర్మరాజునకుఁ గట్టనిచరితంబు నెప్పుట. —

- నీ మునిదత్త మగుమంత్రమున గొంతి కన్ని యనాఁడు చేదుక దిననాథుఁ డనకుఁ
బ్రత్యక్షముగఁ తేసి పడయుటఁ దా నీగ్గు పెంపున నుతు వెలయుంప దయ్యెఁ
గన్యాత్మవికలత గా కుండ నాసూర్యవరము గల్గుటఁజేసి వంశవర్య
యై పోల్చె దేవరహస్య మిత్తెఱఁ గిట్లు పాఠ వైవగఁ బద్ధపట్టి సూతుఁ
తే డెత్తిగొనిపోయె సూతజం డితఁ డనంగఁ, బెరిగి కర్ణండు నీ నెచ్చు భీమరావు
నరునివిలుబల్చి యతనికి హరిఁగలుగు, చెలిమిగని తద్దవగఁజొందుఁడ త్రమేదియ.
- క నకులసహదేవనయశాస్త్రకళావేగిత్యమునకు జను లనురాగా
ధికు లై మిమ్ముం గొనియో,టకు నాతఁడు మనసు ³చేడ్చడం జింతిల్లున్ 17
- వ అది తదీయస్వభావం బట్లుం గాక దైవభుటనంబు నట్టిద యెష్టాత్సర్యంబున
నక్కర్థండు మీయెడ నీను గలవాఁ డయి దుర్యోధనుం గూడికొనియైఁ బదం
పడి ధనంజయుధనుర్విద్యాతిశయం బుపలఱిచి కుంభసంభవుపాలికిం జని
యేకాంతంబునం దనకు బ్రహ్మస్తంబు సాంగోపాంగంబుగా నుపదేశింప
వలయు నని యడిగి యేను సమరంబున పవ్యసాచికి సమానుండ నగుటఁ గోరి
వచ్చితి నీవు సర్వశిష్యసమాదరుండవు భవత్ప్రసాదంబునం గృతాస్త్రుండ
నయి వెలయ వలదే యనవుడు నద్దిననాథనందనునకు నగ్గుడం డిట్లనియె 18
- తే వ్రతసమన్వితభూసురవర్యుఁ డొండె, నిరుపమానతపశిపుణ్యవృత్తి యొండెఁ
గాని యన్యులు బ్రహ్మస్త్రదానమునకుఁ, బాత్రములు గారు నీకు నీఁబాడిగాడు.
- వ. అనుటయు నట్లకాక యని నిజమందెరంబునకుం జని మఱునాఁడు గడలి
మహేంద్రమహీధరంబున కరిగి పరశురామునిం గాంచి వినయంబునం బ్రణా
మిల్లి యేను బ్రాప్తాబుండ భృగువంశకాతుండ నస్త్రపితృపితృనిన్నాశ్రయిం
పవచ్చితి ననిన నమ్మనిరుండు ప్రీతుం డై కర్ణం బరిగ్రహించి పరిశ్రమంబు

సేయించు చుండె నట్టియొడ నాశ్రమమరిసరంబున నొక్కచోఁ దనయంతన
లాభువాభ్యుపంబు సేయు చుండ నొక్కమహాద్విజానిహామధేనువువత్సం
బద్ధంబు వాటి బాణగోచరం నై మృతిం జొందినం గని యవ్విత్రుండు
గోపంబున శాపం బిచ్చిన దానం చేరు ధరణిం గ్రుంగె జామదగ్న్యుండు
శపించిన తెఱంగునుం తెప్పెడ నవ్వీయం డతనికి భక్తుం డై పరిశ్రమం బాచ
రింప నతండు బ్రహ్మాస్తంబు లోనుగా ననేకాస్తంబు లొసంగెఁ బడంఁడి
యొక్క నాడు 20

తే. కర్ణునుత్సంగమున మ స్తకంబుఁ జేర్చి, గురుఁడు నిద్రింప వికృతాతిహారరూప
మరీకమనియెడుకొఱిట మద్దిసేంద్ర, తనయఁక్రిదోడఁ దొలిచె నత్యరముగాఁగ
వ అతండును గురునకు నిద్రాభంగం బగుట శోర్యక ధైర్యంబునం గీటకృత్యం
బున శోర్చి యువలుం డై యుండె నెత్తు రొండ్లొండ పరఁగి పరశురాముశిరీ
రంబుఁ జోఁకిన నమృహత్తుండు మేల్కొని ర క్తం బెక్కడి దని యడిగినఁ దొడ
యొత్తి గీటంబుం జూపి యిది దోలుఁచు చుండ మీనిదుర నెడుటకుం జాలక
కడల కుండితి ననియె నమ్మని గనుంగొనిన నక్కిటంబు 22

క మృతిఁ జొంది రాక్షసుం డై, ఖతలంబుననుండి పలుకుఁ గరుణాకర నీ
కతమున దారుణశాప, ప్రతిహతి వాటిల్లె నిపుడు ప్రకృతి వడసితిన్ 23
వ గ్రస్తుం డనువేరం బరఁగునొక్కరక్కనుండ భృగుపత్ని నఁహరించి తడియ
శాపంబునం గీటంబు నై యుండి భవదీయవిలోకనామృతసేకంబున సుఖ నైతి
నని చెప్పి నమమ్మరించి నితేచ్ఛం జనియె రాముండు రాధేయుడైర్యంబు
మనంబున నిరూపించి యతనితోడ 24

క ఈతొల్లి లేదు బ్రాహ్మణ, జాతికి నీ చెవ్వఁడవు నిజం బనవుడు నే
సూతజాడ ననియె వెఱచుచు, నాతం డామునివ రేణ్వఁ డతకుపితుండై 25
వ నీవు బ్రాహ్మణుండ నని కపటంబున మత్సరి గ్రహంబు వడసితి తత్సలం బనుభ
వింపు మని యస్త్రవిభవంబు వికలంబుకా శంయించె గర్జుండునం జేయు
నది లేక వగచుచు వచ్చి దుర్యోధనుం గాంచి 26

ఆ అధిప పరశురాము నాశ్రయించితిఁ గృతా, స్తుండ నైతి నన్ను భండనమున
మార్కొనంగ లేరుమగి లిజ్జగంబున, ననుడు నతండు ప్రముదితాత్మఁ డయ్యె
వ ఇది మీయన్నవోయినపాకులిట్లు దుర్యోధనునకుననుంగై యుండంగింకపతి
యగుచిత్త్రాంగదుండు శుభాంగి యనునిజపుత్రికి స్వయంవరమహాత్మ్యంబు
సేయించువాఁ డై చాటించిన శిశుపాలుండును నీలుండును జరాసంధుండును
రుక్మియు లోనుగా రాజు లనేకులు తడియరాజభావి యగురాజపురంబునకుం
జనిరి దుర్యోధనుండును డోహంబున సముచిత చతురంగబలమేతుండును
గల్వితరభాదాధుండును గర్జపహాయుండును నై యరిగె నట్లు గూడిన భూప

- తులకుం దగునంవిధానంబు లాచరించి 23
- సీ శాంతిగుండాత్మీయఃన్యాస్యయంవరకార్యంబు నడవ నక్కన్యసఖులు
దామలు 1వేర్వేర భరణివతుల జూపి చెప్పంగఁ జూచుచుఁ జేతఁ బుష్ప
మాలిక యొప్పు దన్దధ్వవీధికి నల్ల నడచుచోఁ గురువతిఁ గడచి పోయె
నతఁ డల్లి యచ్చునలాఁగిఁ బోనీ కాఁగి పట్టి రథంబుపై బెట్టఁ బనిచి
ఆ యేగుచున్న రాజు లెల్ల సంతోభించి, కూడుకొని యుదగ్రహారభంగిఁ
దాఁకి రవిభృంధుం దలఁకక బలశౌర్యములు పొగడ్త కెక్కఁ బోరె నధిప
వ అట్టియెడ 30
- శా భల్లంబుల్ పరఁగించి యుగ్రముగ భూపాలోత్తమాంగంబులఁ
డొల్లం జేయుచుఁ జిత్రలాఘవము నాటోపంబు దర్శంబు రా
జిల్లం గుంభిఘటారథ ప్రజహయశ్రేణిపదాతిప్రతా
నోల్లాసంబుల రూపుమాపుచు నవార్యుం డయ్యెఁ గర్ణుం డనిన్ 31
- వ ఇవిభంబున విక్రమించునవ్వీరవర్యునిశౌర్యబాహువీర్యంబులకు భయంబుఁ
గొని పాతేశేషు లయినభూపతులు పఱచినం బ్రీతుం డగుచు నక్కరుకుమా
రుండు గన్యారత్నంబుఁ గొని కరినగరంబున కరుగుదెంచె నప్పగ మనంబునఁ
బెట్టికొని పడంపడి జరాసంధుం డక్కమలబంధువుత్రు నెక్కటిపారికింబిలిచినం
బోయి 32
- సీ ఎక్కటెక్కటిపారి యిద్దదివార్తస్తనంచయవంతుఁ డగుజరాసంధుబాణ
ధనురాదివివిధపాదనములు దనచేతఁ దనయస్త్రశస్త్రసంతాన మెల్ల
నాతనిచే మడియంగ రథంబులు డిగ్గి పెంపారెడు నగ్గలికల
నాతండుఁ దాను బాహుసంగరమునకుఁ జొచ్చి పెనంగఁగ నొచ్చి యతని
ఆ యంగసంధి వికల మగుటయుఁ బోరు నా, లించి యతఁడు గారవించి తనకు
మహిళవిభవ మైనమాలినీనగర మీ, నధికతేజ మెనఁగ నరుగుదెంచె 33
- వ ఈరెం డవదానంబులు నీవును గొంత యెఱుంగు దిట్లు ప్రసిద్ధబలపరాక్రముం
డైనకర్ణునుదీర్ఘత్యంబు నెఱుచుటకు నై కవచకుండలంబులు భీషించి పుచ్చు
కొని నాకలోకపతి నీకు హితం బొచరించె దానంజేసి ధనంజయుం డతనిం
దెగటార్పం జాలె నని చెప్పి వెండియు 34
- చ వినుము నరేంద్ర విప్రుఁ డలివెఁ జమదగ్ని సుతుండు శాపమి
చ్చె నమరభర్త వంచనమునేని వరం బని కోరి కుంటి మా
న్మె నలుక భీష్మ డర్ధరథుఁ జేసి యడంచెఁ గలంచె మద్రరా
జనుచిత మాడి శౌరి విధి యయ్యె నరుం డనిఁ జంపె గర్జునిన్. 35
- వ అట్లుం గాక 36
- క హరసురపతియమవరులు, గురుకృపులును దివ్యబాణకోటు లొసఁగుటఁ

- నరుశక్తి కర్ణలేజ, స్ఫురణము నార్చుంగ జాలెఁ జావ్వె నృపాలా 37
- వ అనిన విని శోకవ్యాకులుండై యన్నరతి గన్నీ రొలుక నిట్టూర్పు నిగిడించినం దత్సమీచంబున నున్న కుంతి గనుంగొని యడలుడుపుటకై యతవివోని ట్లనియె 38
- చ జననముఁ దెల్పి యే బిలువ సత్యము మమ్ముర కుంతిభాషణంబని తనుజత్వజాతకృప నంబుజమిక్రుడు వల్లె నేమిటకొనకొన నేరఁ డయ్యె నినుఁ గూడ సుయోధనుఁ బట్టి యట్టికర్ణునకయి నీకు నేటికి మనోవృథఁ జొందఁగ నిట్లు పుత్రకా 39
- వ అనుటయు నవ్వడనంబులు దనకు నసహ్యంబు లై నం గటకటంబడి యడ్డేవి నాలోకించి భవదీయమంత్ర కార్యగోపనంబునం గాదె యంత పుట్టె నని పలికి యంత నిలువక 40

— ధర్మరాజు స్త్రీలకు రహస్యరక్షణంబు లేకుండ శపించుట. —

- తే అంగనాజనమ్ములకు రహస్యరక్షణంబునందలిశిక్తి మనంబులందుఁ గలుగ కుండెడు మెల్లలోకముల నని శి,పించె నాధర్మ దేవతాప్రియసుతుండు 41
- వ ఇట్లు మహాతేజోధను డగునజ్ఞనాథుం డట్లు శిపియించి కుంతిచేసినకర్ణగోపనంబు ప్రసంగంబు గా నంతరంబు గృతపడిన గార్కంబులచేస నిగుడం దన కతంబున మృతిఁ జొందిన యుభయక్షబంధుమిత్రకోటులం దలంచి యువ్వులించి విశేషించి కర్ణచాత్రునకుఁ దూర వగచి విహ్వలించి వివృచ్చనాననంబాలోకించి యి ట్లనియె 42
- క మన కేటిరాజ్య మొండొక, జనఁడమున కేగి ధైర్యచర్యావిధి చే వనము నడపిశోని యుండుడ, మనఘా యట్లయిన సుఖుల మవుదుము సుష్మా 43
- వ అని చెందియు 44
- సీ జ్ఞాతుల నందఱు జంపిలి మది యార్థవధమ కాదే రాజవర్తనంబుఁ గాల్పు మహింస నిక్కము దాల్చి మేల్తరవర్జన మిది వనవాసజనుల కాగమవిహితంబు లఱి యంత యొక్కనే వనమున వసియింప వలయు మింఱి యసుఖిండు లైనరాజ్యామిషంబునకుఁ గుక్కలభంగిఁ దమలోనఁ గాటులాడి 45
- తే కులము నెల్లను జొలియించుగొల్పితంపు, బ్రదుకువచ్చెనె యనువగపాలువడఁగఁ బ్రమద మొనఁగదు కైలోక్యరాజ్యమైనఁ, గానయెనొల్లమహిమిరశైలొనుండు 46
- మ. ధృతరాష్ట్రుండు దనూజాశీడు సమబుద్ధి జూడ కన్నీచుడే గతిఁ జన్పించన నిచ్చెఁ గాని మగుడంగాఁ దివ్యఁ డయ్యెన్ శినిరా కృతశీలం డగునాసుయోధనుండు సంక్షిణంబు నేనెంగులం బరసిం జంపఁగ గోప మాతె మది శోకాక్రాంత మయ్యెం దుదిన్. 46

వ ఆదర్శముండు గర్భం చెఱుంగక దుర్మానంబు వాటించిన పైరించి తొలంగనైతి
రాజ్యపరిగ్రహభక్త్యంబు మచ్చిత్తంబునం గలిమింజేసి కిల్బిచం బత్త్యంతంబు
నాచరింపవలసఁ బరిగ్రహాదోషంబు పరిగ్రహత్యాగంబునం గాని పోదు పరి
గ్రహత్యాగశీలుండు జన్మమరణదుఃఖంబులం జొరయం దని త్రితులు నెప్పెడు
నొకనికి సకలధర్మంబులు ననుష్ఠింప శక్త్యం బగునే యపరిగ్రహం జొక్కటన
శుద్ధుండ నయ్యుడ మీరు భూమిపాలనపరిగ్రహతత్పరత్వంబున వర్ణాశ్రమరక్ష
ణంబు నేయుం దేను గాననంబునకుం జని మునిజనసంతాశంబున సుఖనైయుం
డెడ ననిన విని యింద్రాశ్వసంజనితత్వకలితేశోభనుం డగునధనంజయుండు
దన యూష్మలత్వంబున నవ్యాకళ్యంబులు దుస్సహంబు లైనం బదరి దరస్థితం
బునఁ దదిర్వికారంబుఁ గప్పి యప్పుడమితేని కి ట్లనియె 47

— అభ్యుదయ భర్తాన తదితవచనంబుల మతస్థాపాదశబ్దంబు నీయుట. —

క ఓహో యిట్టివి గలవే, బాహాదర్శమునఁ బరులఁ బరిమార్చి తుదిగా
మాహాత్మ్యం చెడలఁగ భిక్షాహారత నొండఁ దలచు నగునె నరేంద్రా 48

నీ ధర్మప్రభంబున ధరణి నేకుజీనఁ బాలింపక సత్త్వంబు పెంపు మాలి
విడుచుట యొప్పునే విను మిట్లు లైనము న్నీల భూపాలుర నెల్లఁ జంపి
తడలిరాజ్యము దక్కి యడవికిఁ జనిన¹ తే లందురు గాక మే లంద్రై జనులు
కిల్బిచశంక గల్గిన నశ్వమేధాదిపుణ్యాకర్మంబులఁ బోదె వంశ
ఆ ధర్మమెడలఁ గృపాజర్మంబుఁ గోరి తీర్థంబు సువ్వె సకలధర్మకారి
యొడమి లేనివాడ నడవీనుఁ గనునహంబోక్షి వినమె దాని నూడవలదె 49

క సరిగానెన్నుదు రాచ్యులు, దరిద్రునిం బలితునిం శిశుతమ్ముని జడనిగా
దొరకొను ధర్మముఁ గామముఁ, బరమగతియు నర్థమునన పారవముఖ్యా 50

క కలిమియ చుట్టలఁ జేర్చుం, గలిమియ చెలులను ఘటించుఁ గలిమియ శౌర్య
జ్వలఁ దనిపించుం గలిమియ, పలువురు సద్బుద్ధి యనఁగఁ బరఁగం జేయున్

క ఏవానిబంధుమిత్రులు, తీవధనంబులును దప్పిఁ జెందును గృతకునిం
గా వాని నెన్నఁగార దగుఁ, గేవలతనుకార్యయుతుండు గృతకుడె నరేంద్రా
వ తావున నర్థోపార్జనంబును బంధుమిత్ర పరితోషణంబును భూపకులకుం బరమ
పురుషార్థం బదియునుం గాక 53

తే జ్ఞాతినాశనమునఁ గాదె సకలజీవతలు ప్రవర్ధన మొందుట ధనము లుడిచి
పొడిచియొప్పునివారి చేబుచ్చికోనక, యడఁగియుండంగ జేరు నేయంద్రుబుధులు

వ వేదంబులు నిట్లు నెప్పుఁ బృథివి బలువునం నైకొని పార్థివు లర్థంబు లుపార్జించి
వర్జన్యాదు లగునాదిత్యుల నధ్వరక్రియాజాతంబునం బ్రీతులం జేసి యుత్తమ
లోకంబులు వడయుదు రి తైరువువట్టి దిలీప నృగ నహంపాంబరిషమాంధాతలు

1 తే లందు, 2 గృతప్రజ్ఞాంబు.

నడచుట వినమె తత్కదవి నీ కొడవి యున్న యది తడియప్రకారంబున బహుళ
దక్షిణవిభాసంబుగాఁ బ్రభూతం బైనయజ్ఞంబు నేయనై లేని జావె సక్తి
ఘండ వగుట యశ్వమేధంబు నేసినరాజులెల్ల నవభృథంబునం బరిపూతాత్మ
లగుదు రని పలికిన నయ్యజాతశత్రుండు 55

- క. వెడవెడ యప్పులుకులు చెవి, నిడి కొండొక నేపు చింత యెసకంబునసా
ల్పడి యూర కుండి చిత్తం, బడలునఁ జిక్కునడ నిట్టు లను నద్దునుతోన్ 56
- క నేమప్పుడెరు వొక్కటి గల, దే మెచ్చితి దాని నడుగు మెయ్యది యని ను
త్రామనుత యడుగ కున్నను, నేమి వినుము చెప్పెదను మునింద్రుల శక్తన్
నీ సారపీనము లగుసంసారసుఖములు విడిచి యేకాకినై యడవి కేఁగి
తాపనవాత్యామృతములు వీనులఁ గ్రొలి చెలిమి వేర్పాటును చిరమరలకుఁ
జొరకనిందా స్తుతుల పరిగాఁ గొనుచుఁ గ త్తినొకడు ప్రేసినను వేటొక్కరుండు
చండనం బలఁదిన డెడ మయ్యరుపురయెడ సమంబుగ మూఁగ జడఁ దనంగ
తే మెలఁగి తగువేళఁ బర్ణశాలలకు నరిగి, యెత్తగా భిక్ష యెవ్వార లెట్టులేమి
యిడినఁ బైకొని నాలుగే నెడలమాత్ర్యగన్న దానఁద్రువుండనై యున్న మేలు
క అటు గాక కర్మగతిలంఘింపఁడ నగుదు నేని నల్పఫలభాగితమై
నట యిట దిరుగుచు మోక్షని, కటవృత్తికి బాహిరుండఁ గానె కుమారా 59
- వ కాపున నాకు దొరకొన్న విమల శ్రీప్రజ్ఞామృతం బనుభవంపక తక్కుడునే యిది
కాశ్యతపదప్రదం బనిన విని యనిలతనయం దతని కి ట్లనియె 60
- క శ్రుతివిహితకర్మ జాత, స్థితియోగ్యుండ వైననీకుఁ జేయఁగ వశమే
యతిలోకజ్ఞానసమస్తస్వితయతజనకృత్య మటు వివేకింపు మెదన్ 61
- చ అడలున రాజధర్మములయందు జనించె నసూయ నీకు ని
ప్పుడు మును నిప్పువొండ వయి పోవఁగఁ గన్నఁ గులంబువారు ని
ప్పుడమిన్మపాలురుకా బ్రతికి పోదురు నెప్పుది నట్లు లెననే
ముడుగుదు మస్త్రజీవనసముద్ధతి జొత్తుము బైక్షివృత్తిన్. 62
- క వాడి యగునలుక లోకము, పోడిమి నెడఁ గయ్య వట్లు పొడిచి వనటమై
నేఁ డింక నడవకిం జను, వాడం గా కనినఁ బుడమివారు నగరే 63
- నీ యనివడి త్రవ్వి కూడమునందు నుడకంబు వానంబు నేయనివానిభంగి
యున్న తెరు పెక్కి జాన్ను నేకుఁ యని తేనియ యాననివానిభంగి
యాఁగొని యొడఁగూర్చి యన్నంబు తలెయకు వచ్చినఁ గుడువనివానిభంగి
తమకించి యొకభంగిఁ దనవశంబుగఁ జేసి మూనిని గవయనివానిభంగి
- ఆ. గాదె కురువరేణ్య ఘనశక్తికౌర్యసంఘన్ను లైనపగట భండనమున
నోర్చి పూజ్యరాజ్య మొల్లక యడవికి, నేగు టివయెఱుగు ది ట్లెఱుగు 64

- క నీ వడవి కరుగ నొడఁబడి, నీవెనుకన వచ్చునపుడు నిందింతురు ము
ష్టావెట్టు లితిని మాన్పు, గా వలఁతులు గార యని జగజ్జను లధిపా 65
- క భోగములఁ బాపి నిందా, భాగులఁగాఁ జేసి యడవిపా ల్యజీచెడవే
నీగారవంపుడప్పుల, పాగరవృతభరణే గలుగు జనములు వగవన్ 66
- వ. అని వెండియు 67
- క కేవలనిష్కర్త మోక్షావవా మగునేని గిరులు నవనీజములు
భూవర ముక్తిం బడయం, గా వలవదె యడవి నుని కైవల్యదమే 68
- క ఫలములయొడ బ్రహ్మార్పణ, కలనపరుం డగుచుఁ గార్యకర్తము నడఁగ
వలయుం ¹దత్తవృక్షానము, దలకొనినం గర్తశ్రమము దా నై కలుగున్ 69
- వ తావునం గర్తహీనత్వం బవవర్గకరంబు గా దనవుడు నన్యనుండు భర్తనందను
నుజ్జేకించి దేవా యొక్కయితిహాసంబు గల దవధరింపు మని యి ట్లనియె 70
- నీ కొందలు బ్రాహ్మణులే గొండుక లాత్తకులోచితాచారంబు బుడిగి కాన
లకుఁ జన్న వత్రి వారికిఁ గృప చేసి పత్ర త్రిరూపమునఁ దత్పార్శ్వమునకు
నరిగి మిఁకొన్న లెరు వొప్పు దనవుడు విని వా రళిలమార్గచేది యెద్దు
తావుద మిచ్చి యని దాని కభిముఖు లై సత్పథం బెద్ది యుండు చెవును
తే యనిననలుగాలివానగోవును నశేష, శబ్దములమంత్రమునులోహజాతిఁగాంప
నమును ²మనుజుల విప్రుండు సమధికత్వ, భాజనములుం ద్రువేద ప్రపంచవిదులు 71
- వ ఇ ట్లుత్తముం దైవవిప్రుం డుత్తమమంత్రోపాక్రితంబు లగు విహితకర్తవ్యంబులు
నడపుట రత్న కాంచనపాంగత్యంబునుంబోలె సుస్తత్యం బై యుండు నాలస్యం
బునఁ గ్రోధంబున శోకంబునఁ దదనుష్ఠానంబు విడుచుట పాతకం బజ్ఞాను లగు
నర్థహీనులు నన్నా ర్యులకాలవివేకంబు లేక మేగిరవడి యుభయభ్రష్ట లగుదురు
గృహస్థధర్మంబున వర్తించి యతిథి దేవ పితృసంతృప్తిసేయుచు శిష్టాన్న భోజన
పరులగు పుణ్యులకుం బుణ్యలోకంబు లఱచేతిలోనివి గావె బ్రహ్మార్పితం
బయినసత్కర్తకలాపంబు మహానందంబుఁ జేయు ననుటయు. 72
- క విని వారు దెలిసి మరలం, జనిరి గృహస్థత్వధర్మ సదనుష్ఠానం
బునకు నటు లగుట నేటము, జనవల్లభ పుడమి నడపుజన్మము లెలమిన్ 73
- వ అని చెప్పె నప్పుడు నకులుం డన్నరనాథున కి ట్లనియె 74

— నవలఁడు భర్తావత మనస్తాలోచకమంబు కేయుట. —

నీ దేవతలే వేదవిధిప్రవర్తకులు బ్రాహ్మణులును వారలయట్ల శ్రుతుల
కింకరు లై కాదె కిర్మిషంబులఁ బాసి వారిచందమున శాశ్వతవిధూతి
నొందుట యజ్ఞాదు లుడుగుట సంచరిత్యాగమే పాడిమై నర్థముల ను
పార్జించి దేవతా బ్రాహ్మణావ్రాజగా నిడుచుఁ దత్ఫలకోటి విదువు గాక

1 దత్తవృక్షానము. 2 వలఁకారిలోక. 3 బుద్ధింబు.

- ఆ శ్రోధశోకహర్షశోకుల గృహముతో, విడిచి యోగ మూడి వృక్షమూల
వాసనిరతి నుండు వాఁ డొకసంపరి, త్యాగిన్మృత్యుల కది సమర్థ మగునె 75
- క తక్కినమూఁ డాశ్రమములు, నొక్కదెస గృహస్థధర్మ మొకదెస దులయం
దెక్కియ వానితో న, యొక్కటి సరిదూఁగె నందు దుర్విశ బుధుల్. 76
- వ. శాస్త్రన గృహస్థధర్మంబ యాచరణీయం బట్లు గాక 77
- క జతనంబున నర్థము సం,చితముగఁ గావించి క్రతువిశేషంబుల దే
వతలం దృష్టులఁ జేయమి, యతికిర్మిషకారి యందు రాగమవేదుల్. 78
- చ వినుము తమోమయం బయినవిశ్వముఁ దా వెలిగించు నీశ్వరుం
డన నొకరుండు వర్ణతతి నాశ్రమకోటిని వాడు గాదె చే
నె నిఖిలకర్మ యోగపరిశేషత గల్గుటయుం దదీయక
ల్పనమ తదాజ్ఞకుం దొలఁగఁ బాడియె శోకము గారణంబుగన్ 79
- వ హింస దోషంబు గలుగు ననుశంకకుం బని లే దవధరింపుము 80
- క పరుల వధింపక యువ్వఁడు, ధర యేలెం జెప్పుమ పూర్వధరణీశులలోఁ
తొరయరు పాపము ముగతక, యరిగిరి వా రీవు నట్ల యగు టొప్పు నృపా 81
- క రక్ష ప్రజ గోరు నిజయోగజ్ఞేమార్గముగ జనసుఖస్థితి నడపఁ
దక్షుఁ డగురాజా నడప కు,పేక్షించినఁ బాప మొందదే కరుముఖ్యా 82
- తే గోవులరు ఘోటకంబులఁ గుంజరముల
దాసులను శ్రీతి ని మ్రైల్లభాన్యములను
గ్రామముల మండిరముల నిష్కముల వేడ్క
నొసగు తత్తత్సూచిత్ర త్వయు క్తవిధుల. 83
- వ వీని నన్నింటి రిత్ర వో విడిచి పోయెద నరుట నీయట్టిమహానుభావునకుం
డగునే యని చరితనం దదనంతరంబ సవాదేవుం డమృతీపతి కి ట్లనియె 84
- నీ పిలివెలి వస్తువుల్ విడిచె తో నరఁడు గర్వివృతం గాదె శరీరయాత్ర
నడపువాఁ డది మోక్షణంబు గా నేరదు శారీరసౌఖ్యసంసక్తి వదలి
పూహ్యవదార్థముల్ పాటించి నిజవంశధర్మముల్ వదలక తగఁ జరింపు
మమత బంధంబు నిర్మమత మోక్షంబును జేయు నింతయొటింగి చేసి రధిప
- తే. రాజ్య మెలమి మన్వాదులరణ్యమునకు,నరిగినీవండువలయుద్ర వ్యములమీఁదఁ
జేయవలదె మమత్యంబు వేయు నేల, యదియు సంపారవశ వాహకముగాదె.
- తే నీవ చుట్టంబుఁ బక్కంబు నీవ చెలియు, నీవ తల్లియుఁ దండ్రీయు నీవ గురువు
నీవ దైవంబుఁ గావున నావిషాద,భాషణంబులు నైరింపు భరతముఖ్యా 86
- క తథ్యము లైనను దలఁచ నతథ్యము లైనను సభక్తితాత్పర్యము వై
తథ్యంబుఁ తొరయకుండఁగఁ, బథ్యంబుగఁ గొనుము నాదుపలుకులు కరుణన్.

వ అనియె నిట్లు దమ్ము లందఱును బోధించుచుటకులు విని ధర్మనందనుం డూరక యుండె నతనియెడ సవిశేషబహుమానయు నతనిచేత సంకతోపలాభితయు ధర్మాధర్మ నిదర్శనశీలయునగు పాంచాలిభద్రగజప్రతిమానులై నయచ్చవమాన తనయధనంజయనకులసహదేవులమధ్యంబున యూర్జితవోలెనున్న యన్నరేం ద్రు నల్లనచేరి యేనును నాయెఱింగినంత పెచ్చెద నని యనుజ్ఞఁగొని యవ్యభు వదనంబున నిజవిశాలలోచనరోచులు పరంగ వినయం బాననంబున నతిశయిల్ల

శ్రావణి ధర్మశాసన హితవచనంబుల మనస్తాపోభవములు నీయుట.

నీ శోకాగ్ని దనినీన సాగయునీతమ్ముల నుపపన్న వాశ్యామృతోపయుక్తిఁ దేవుము గానలం ద్రిష్టుమనాఁడు వీరాయాసములఁ బడు టవధరించి సమయకాలము సన్నఁజనిసు యోధనుఁజంపిభోగంబులను బహుత్యాగములను యాగంబులను సద్వివేచనమల్ సలుపుద మని యూహింపజే యరిగఁజంబుఁ తే ద్రుంచిరాజ్యంబుసేకొంటితోఱఁగిపోదఁ గాకయనియుప్పుడుడికిం నీకుడగునె ధర్మమును సత్యమును నుచితంబునిన్నుఁ గడవనెఱిఁగెడువారలుగలరెయధిప వ అని ముట్ట నాడి మఱియును 10

క వేదమన సగుట ధర్మపు, గాదు నరేంద్రునకు జగము గావం త్రోవం గాదె నృపు లోకపాలం, శోదితుఁ గాఁ తెనై బద్ధయోని చతురతన్ 91

క నరయామంబుఁ బరఁగెడు, పరదేవతగాక నృపుఁడు బాలుఁడయిన న ప్పురుషునెడ నేమి వొ మ్మని, తిరిగినదర్శకుఁ బొందదే ! దధిపా 92

ఉ నేరక చేర నొక్కనిన నీటుగఁ జేయుఁ గృతానుఁ డిద్దఱా త్రిరమణాగ్ని గాల్పు నతితీవ్రత వంశము నెల్లనిట్లుగాఁ గౌరవకోటి దంపమునఁ గానక నిన్నుఁ బరాభవించి డు ర్వాధవత్ప్రసోకభిఁ గ్రాగె మదిక వగ పేల దీనినిన్. 93

నీ. నృపుఁడు విధి దండనీతి ప్రతిష్ఠించె గావున నపరాధగతియెఱింగి దండించునృపతిఁ రెండులోకంబులుఁ జేతులు దోచుంబు నేడు నుదుట నహ్నిత్రి వెడలంగ నడుచు విప్రుని నైన భూవరం డిది మెచ్చు దేవకోటి సభ కేవలస్త్ర రజస్వల యనక నకా దల వట్టి యీడ్చినతప్పుఁ దనదు తే తోడలు సూచినతప్పును దుష్టకష్ట, తరవచనములఁ బఱచినతప్పు ననుజ్ఞ నందు దుర్యోధనునియందు ననుఁగునందుఁ గాంచి దండించి తిట్టిరి కల్పచంద్ర క. గరదని గృహదాహకు మం, త్రహస్యవిభేది వధవిభాయీ బరసతీ హరు బంధుభూతిఁ బరధన, హరణమనిఁ జంపి పుణ్యుఁ డగు నృపుఁ డనభూ క. దండార్తులైనవారల, దండింపక యున్నఁ జాగ్రే భాత్రీవిభు నా భండలనున్ని ధునైనఁ బ్రచండపులిచ్చిషము పొందు జగతిసాధా 96

- క. వేదలకును సాధులకును, వేదములకుఁ దాపములకు వే యేల సమ
ప్రాదిత్యులకును దండమ, కాదె బ్రదుకుఁ జేయు రాజు గావించుంగన్ 97
- వ. కావున 98
- ఆ. ఉచితదండవృత్తి నుర్విప్రభాభిరక్షణము నోపి చేత గాక రాజు
వంశిజానకు ధర్మ వా భూసురార్హుంబు, లైవశమదమాదు లాత్మ నిడుట 99
- వ. అని యంత నిలువక చనపు మెఱసి మేలంపుఁజందంబున 100
- ఉ. వైదికధర్మచారి జనవత్సల నీమదిఁ బట్టుకొన్న యు
న్మాదము హిసమానవ్రమనంబునఁ బుట్టినవెట్టివోరె న
స్వాదులఁ దీర్పుటొప్పుదు నిజానుజవర్తముమీఁదఁ గల్గున
త్యాదరసాంద్రపారకరుణామృత మానఁగ నిమ్ము ¹ నెప్పదిన్ 101
- వ. అని పలికి యిట్లనియె 102
- క. నాయట్లు వడివయంగన, లేయెడలం గలరె యిట్టియేనును ధర్మా
పాయము నీ కగు ననుచెఱఁ, బాయనగృహధర్మవృత్తిఁ బొరవముఖ్యా 103
- వ. అని వెండియె 104
- క. కౌరవులు దమదురితమునఁ, ²దా రెరిసిరి కల్పవంబు దానఁ గలదె భూ
భారము వహింపు బహుదుష్కారంభణ మాచరింపు మఖిలపితముగన్ 105
- క. సురగురుఁడును శుక్రుండును, బరిపాటిగ దండనీతిఁ బలికిరి దానం
బరిణతుఁడవు నీ వనుజులు, పరికరముగ నడపు ధర్మభాసుర దానిన్ 106
- వ. అనినం బాంచాలితో మఱుమాట లాడక యున్న యన్నరేంద్రునకు నింద్రునం
దనుం డిట్లనియె. 107
- నీ. దత్తుఁడై భూపతి దండనీతి నయింప కున్న సన్న్యాసులు నుత్పత్ర
వర్తను లగుదురు వావిరి నన్వీన్య ధనధాన్యపశు భూమి దారహరణ
మాచరింతురు జను లప్పావ మవ్యభు నొందు దండము హింసయుఁగఁ దలంప
వలదు దుర్వృత్తుల వధియించుచుదుని గోవిందు వాసపు గుహానిఁ జొడు
తే. మా మహాత్ములు దక్కు నున్నారచరుల, దండితులఁజేతె వివయే యధర్మమడఁగు
ధర్మ మెసఁగుదండముననర్థంబుగామమునునదూష్యంబులైసిద్ధిఁ జొందునధిప
వ. దండంబున పోలజు శ్రీరక్షణంబు నేయిం బూనినభూనాథునకు యేల యోగ్య
హింసకుం దొలంగ నెట్టివారికి వశంబు గా దవధరింపుము 109
- ఉ. కాయల బండ్ల నీకులను గల్గవె సూక్ష్మపుజంతువుల మునుల్
గేయరె హింస ³వాని నుపజివితఁ ద్రవ్వరె కందమాలముల్
నీయెడఁ జొడు ప్రాణములు నిల్వంగ నేర వహింస నేరిక
వేయును నేల భక్ష్యముగ వేధ విధించెదె ప్రాణిఁ బ్రాణిన్ 110

- క విను చతుహింసాకృతయా, గనిరూఢుని ధర్మపరుని గా వేడబుల్
గొనియాడెడు సముచితహింసన మరయ సహింస గాన జగతివాడా 111
- క అరివీరుల ఘోరం బగు, దురమున వధియించు ఊల దోసం బయ్యెగా
ధరణీక పాండుపాలిత, ధరావలయ మానవదుట దగదే నీకున్ 112
- క ఇల నీశైశ్విన్న తెలుగు, దలఁపగ ధర్మంబొ కావొ దైవం బెలుగుగా
వలవనిచింత యుడిగి ధృతి, దలకొని పాలింపు యజ్ఞదత్తుడ వగుచున్ 113
- క అని పలుకుపార్థులకులు, విని పలుకక యున్న మనుజువిభుడెసఁ గోపిం
చినతనమడిచెడఁ గుడుపుచు, ననిలసుతుం డిట్లు లనియె నాతనితోడన్ 114
- ఉ నీవు సమ స్తధర్మపరినిశ్చయవేదివి నీచరిత్రమే
మే వశుధేశ వంక యని మెచ్చక చక్కఁగఁ జేయువార మే
నీవచనప్రపంచముల కింకఁ జొరం జొర నంచు నుండియొగ్గ
వావిరిఁ జెప్పఁగా వలనె వాలినదుఃఖము దార్చిఁ గ్రాచినన్ 115
- వ అవధరింపుము 116
- క ఒడఁగూడినసామ్రాజ్యము, నడలున దిగఁద్రావి చనిన నఖిలజనులు నిగ్గ
గడు తేడమననువాఁ డని, చెడ నాడుదు రనిన మము నీ నీ యను టరుదే 117
- మ కపటద్యూతమునం బరాభవము రాఁగా సూన్యతం బూఁది భూ
మివ మక్షుం జాలుకింగఁ జేసి నినుఁ జెర్పిం బొపిఁకొంచుకా దురం
తపుదుఃఖింబుల కోర్చి పోయి తగి యుద్ధక్రీడ నప్పాచక
ర్మపుటాతిం దెగిటారఁ జేయఁగఁ బ్రకీర్త్యం బయ్యె లోకింబులన్ 118
- వ దుర్బయు లగువిరోధుల నిర్జించి యుపార్జించినపుణిప్రముఖపదార్థంబులు నిర
ర్థకింబులు నేసి వనంబునకుం జనుచులుకడనం జేమిటం బొపిఁకొనువాఁడ
నట్లుం గాక 119
- నీ ఆసభలోఁ బడి నట్టిబన్నంబును నడవులఁ దిరిగెడునపుడు దుష్ట
దైత్యులచేత నైంధవునిచే నొఱపులఁ బడవిపాదంబుఁ బరమదైన్య
మునకోర్చి కొలిచి మాత్యునిపాల నున్న దుఃఖింబును ద్రోహులఁగచుపుగొట్టి
బెలువరించెడ నని తలఁచి కృష్ణునినిశ్చయం బూఁది ధర్మంబ యగుటఁ దెలిసి
తే రణ మొనర్పితి నిను ధార్తరాష్ట్రులొండె, నీవు వారల నొండెను జావఁజాడ
వలయు ట్నుఁ జెలుంగవే వసుమతితో, యిచ్చడడలట నింద్యంబయింతనిజము
క పరు లేము నేయఁగా ద్భర్జనులం జెలుచుచును సాధుజనుల వసుచుచుకొ
జననాథ మహాయజ్ఞము, లొనర్చుచును వలయు కురుకులోత్తంసమ వై 121
- వ అనిన విని ధర్మతనయుం డి ట్లరియె 122
- చ మదమును రాగముకొ భయము మానము లో నగుకీర్తిచంబులకొ

- హృదయముఁ బొన్పి భూజనుల నేలుట మేలని పల్కె చార్తి కా
 స్పద మని రాద్య లామిషము పైతగు లివ్వహి యెల్ల నేలనం
 దుది నరకం బొకండ నృపతుల సుఖులే యుపకాంతి యొప్పుచే 123
- లే. కామభోగముల మేలనఁ గాదు వానివిడిచిమాడుమఱిందెడువిభలనుఖము
 కాయ లాకులు నీళ్లును గాలి యనుభవించి యున్న మునీంద్రులు వెట్టివారె.
- క. దుర్బతు లామిషగత మగు, కర్మము వాటించి బంధకలితు లగుదు ర్
 య్యూర్తి గడచి మవిచారులు, నిర్వృతను ముక్తివడయ నేర్తురు వత్సా 125
- వ జనకునివచనంబులు వినమే వాని నేనుం జెప్పెద నాకర్ణింపుము. 126
- ఆ ఒకటిదెసను దృష్ట యొలయదు గావున, నేమియర్థములును లేమి లేదు
 కాలఁ జొచ్చు విధిల గాలిదు నాకు నం, దొక్కడైన నంత నిక్కువంబు 127
- క అని చలుకుజనకుఁ దెగడిరె, జను లల్లము కాంతిఁ బొంది సంసారం బొ
 ల్లనివాడు నింద కర్తృం, డని చలుకుట నీక యొప్పు నధికవిచారా 128
- లే వినుము ప్రజ్ఞాధిరూఢుడై వనట దక్కి, సంసృతిశ్లేషపరుల భూభ్రమి జరించు
 వారినచలంబుమైనను వాడు సూచునట్లచూచుట సూచె నేర్పమలహృదయ.

— జనకుఁ కఠినతతో నైననంబాకం బట్టినాడు ధర్మశాసితఁ జెప్పుట. —

- వ అని చలికి మఱి చలుకు కన్న యప్పుడమితేనికిం గవచ్చి యిట్లనియె. 180
- క జననాథ నీవు నెప్పిన, జనకనృపాలునకు సతివిశదమానస యా
 తనిభార్యకు నీక్రియ నయ్యెను సువాదంబు దాని నేర్పడ వినుమా 181
- వ. అప్పుహిచరి పూజ్యరాజ్యంబు విడిచి భిక్షావృత్తికి వెడలఁ జూచినం దదీయ
 భార్య యతని కిట్లనియె 182
- నీ పుడమి యేలుట డిగ్గవిడిచి భిక్షార్థి వై పోయిన సతిధిసంపూజనంబు
 దేవతర్పణపితృదేవతర్పణములుఁ గలుగునే కాషాయములు ధరించి
 ముందుఁ దై నతఁ డన్నమునకు గృహంబుల కరుగక యున్నె గృహస్థుఁ డెల్ల
 వారికి నన్నంబు గారుణ్యమునఁ బెట్టు నన్న దానము నేత యధికధర్మ 183
- ఆ మనుట వినమే పెట్టు నతనిఁ జేయొద్దెడు, వానిఁ దలఁచ నందు వరుఁడు పెట్టు
 వాడ యగుట నిక్కువం బింత మాడక, యిట్లు దీనవృత్తి కీకేగఁ దలఁలే.
- క శ్రైవిద్యు లగుమహాత్ములు, నీవలనన బ్రదుకఁ దలయ నిష్క్రియతమెయి
 మీ విందజఁ జెటిచెడ విడి, దేవా ధర్మంబు గాదు దీని నుడుగవే 184
- లే అధిఁ మూఁతల్లియెల్లంబు నడలు పెల్లి, ముంచి పతి శోకసంతాపమూర్తిఁజేసి
 వంశవిహితధర్మంబుల వడలి వెడలి, పోయి యేగతి బోయెడవో యెఱుంగ
- క చరిచందిరిచందంబున, ఫలభరితం బై నతరువుభంగిఁ ప్రజలద
 ప్పాలు దీర్చ నమరి యుండెడు, నలఘుచరిత్రునకు లఘుత యగు నీ కోరన్.

వ ఇది ధర్మవిరోధంబు దీన మోక్షంబు గలుగు ననుట నాకుం జూడ నందియం
బని చెప్పె ననవుడు నయ్యకాతత్ర త్రుండు పురుషచాత్రపుత్రున కిట్లనియె 137
మ త్రుతివాక్యంబులు కర్మనిష్ఠ వినుతిండు నిష్క్రియతత్వంబు స
ద్దతి గావించుట యూడి చెప్పు నిటు చిత్తప్రక్రియక రెండుఁ 34
దితముల్ వానిని వింటి 3 మన్న కలుచక దీపించునేత త్వమం
గతతోధంబు సుకర్మతం గలుగు నాకం బా త్రవీరవ్రతా 138

తే తత్త్వతోధంబు గలుగునతండు నన్ను, దెగడనేరఁడు నీవు బ్రాత్యత్వసాహృ
దమునఁగర్పంబువిడుచుటధర్మవనిన, పలుకు ప్రియమౌజగన్న్యాయః ధముగనుట

నీ వడముడియను నీవు వాయువాసపులక త్రులు ధరియించిన దుర్జయలరు
పారికరణాతిశయమునఁ ద త్రేజంబు మిాయందుఁ దగ సంత మించి యుండు
మిారు సంగరకాస్త్ర సారపాఠగులరు గాక తత్త్వజ్ఞానఘనమతులరె
యనఁటికంబమనట్ల యనిరి నిస్సారత సంసార మనఁగ నిష్కృప్రబుద్ధు

తే లది ప్రసీద్ధము విను త్వత్వ యడఁచి కర్మస్మృతి విడిచి నిరాలంబదిత్తుఁ బైన
యాతఁడొ సుఖి దోషదగిభాకరంబు, లగుధనంబులు గోరెడునతఁడొ చెప్పును

ఉ ఆదటఁ బూర్వకాస్త్రములయర్థము లారఁగఁ గ్రోలి తత్త్వసం
వేదసుధారసంబునచవిం జిరసౌఖ్యముఁ బొంద నేర !

మైదిని నెందునుం దిరిగి మే లని కర్మమ చెల్లఁ జెప్పుచుం
గా దని శాంతి యొప్పునిదిగాఁ జెడ నాడుదు రల్పతోధముల్ 141

క విమలజ్ఞానులు శమమును, దమమును ద్వాగంబు శాశ్వతప్రచురానం
దమునకు మూలము లంద్రు నిజముగాఁ గైకొందు రవి ప్రసన్న వివేకుల్ 142

వ అనిన విని దేవస్థానుం దవ్వారవపతి కి ట్లనియె 143

— దేవస్థానుం దనుమని ధర్మతావత హితోపదేశంబు నీయుట. —

నీ ధనము లుత్కృష్టంబు లనుధనంజయుమాట పాటిగాఁ గొనుము సోపానధంగి
నున్నది మార్గంబు యోగసమారోహణమునకు దానన నడచి కాక
వడి సురికి వడ నీకు వచ్చునే ధనసంగ్రహంబు భోగార్థకృతంబు దుష్ట
మగుటయుఁ గలదు యజ్ఞార్థకృతం బైన నదియ నిచ్చెన బ్రహ్మదమము నొంద

తే యజ్ఞ పరిశిష్టధనభోగ మార్తకలక, యుడుపు నమైయి శమదమయు క్తిగలుగు
శమము దమమును దత్త్వవిజ్ఞానదములు, గాన దక్షిణాధికయజ్ఞ కర్తవ్యము

చ హరుఁడును సర్వమేధ మనుయాగమునం బ్రచురప్రకాశతం
బారయఁగ వేడ్కఁ జేసె విధిపూర్వదిగిశముఖామరుల్ మహా
ధర్మములఁ గాడె వేర్కొనుట ధాత్రి పధర్మత నేరి యజ్ఞత
త్పరత వెలుంగరే నృపులు పార్థవముఖ్య మయత్తమ ఖిలున్ 145

- వ వినుము దివస్సుతి యడుగ బృహస్పతి సన్దాననిర్దేశకుండై చెప్పినమార్గంబు 148
- ఉ కామముఁ గ్రోధముఁ మనసుఁ గాడఁగఁ బాటుట మాన్వియింద్రియ
సోమవిమాగవర్తనము ద్రుంచుచు నెవ్వగ లేక రక్షణం
తేమర తేవ్వరిం జెనకి యించుక నొంపక లోక మేలఁగా
నామహితాత్ము సర్వమహిమాలికయంబును జెందు వాసవా 147
- వ అనియె మఱియు నాకర్షింపుము 148
- ఉ కర్తము మేలు సావిగతకర్తము మేలన రెండు నొప్పునే
కర్త ఫలంబు నర్పితముఁ గాఁ దగ నీశ్వరునందఁ జేత స
ద్ధర్మము గా కనంగ వివిధం బగుధర్మపథంబులోన మేల్
ధార్మికవర్మ యేర్పటునఁ దా వశమే వగ బుద్ధి గుండఁగన్ 149
- ఉ తాతన సిద్ధ్యసిద్ధుల వికారముఁ జొందక ద్రోహ మెయ్యెడ
న్యావరిఁ జేయఁజేలు భువనంబు భవత్కులధర్మ శిక్ష వై
భూవరు లిట్లు నేసి తుడిచి బుత్తుల గద్దియలందు నిల్చి కా
దే వనవాసు లైరి దృఢదీప్తనిరంజనబోధసంపదన్ 150
- వ అనిన విని నిర్విణ్ణమానసుం దై యున్న యన్నకు నర్జునుం డిట్లనియె 151
- సీ క్షత్రియధర్మనిష్ఠాపరత్వంబున సమరంబు నేసితి శస్త్రనిహారి
బూతాత్ములై రిపుల్ వోయిరి సద్గతి కష్టెయి రాచకర్త మ్మైనర్పు
విప్రునైనను సుప్రశస్తం బది రౌద్రం బగుట బాలురకును చెల్ల
మైనను నిట్లుండు నారోస్త్రీ స్మృతీతి దురితంబు నేయునే యెరుఁడు చెట్టఁ
ఆ గుడుచ నృపతిమాత్రనునకును గా దన్నఁ, గౌరవాన్వయాగ్రగణ్యుఁడైన
నీకుఁ దగునె నెదువు శోకంబు వజ్రసన్నిభము గాదె నృపుల నెవ్వనంబు 152
- వ అట్లుం గాక 153
- ఉ వైరివధంబు నీకుచు నవశ్యముఁ జేయక పోవరానిదై
వైరలకుఁ భవత్సమరవాంఛన సద్గతి కేగఁ బాలి దై
చేరె విధాతృసంఘటనఁ జింతకుఁ గారణ మేమిధర్మవి
స్తారవిదుండ వీ వకట దైర్యసమగ్రుడ వై వెలుంగవే 154
- వ రాజధర్మోపాత్తం బై భవదాయత్తం బైనభూజ్యపాత్రాజ్యంబుఁ బరిపాలిం
చుచుఁ బుణ్యక్రియానుష్ఠానపరుండ వగు మని పలికిన మఱుమాట వలక
కున్నయన్న రేంద్రునకు ముసీంద్రవర్యుండగు పారాశర్యుం డిట్లనియె 155
- సీ అర్జునుడలకు పర్యంబు సమీచిన మార్యజనంబు గృహస్థధర్మ
ముత్తముం బని చెప్పు నుత్పితక కరుణకు లాదిగా తీవుల కాశ్రయంబు
సృష్టలకు నది దక్కఁ దదమును దదమును బ్రవృత్తర్యమును ధర్మములు గావు

- ధనములు దనియుట యని కోహించుట ప్రజల రక్షింపమి రాజకోటి
 ఆ కరయఁ బాతకంబు లంద్రు నీ వక్కట, వేదచోదనాప్రవీణ మయిన
 మనసు నేల యిట్లమార్గవృత్తికి జూర, నిచ్చు దోపి ధరణి యేలు మనఘ.
 క నీ వార్యతోధికుండవు, గావే వర్ణాశ్రమప్రకారములు వినం
 గా వలయునె ధర్మంబులు, భూపరునకు దండనీతిఁ బోలం గలవే 157
 వ. సుద్యుమ్నం డనుధరణీశండు దండనీతిన కాదె యవవర్ణంబు వడసె ననుటయు
 నజాతశక్తుం డాసుద్యుమ్ను వృత్తాంతంబు విన వలెకు నాన తిమ్మనిన నమ్మపీ
 పతి కమ్మనిపతి యిట్లనియె 158

— సారాశయ్యండు సుద్యుమ్నచరితంబు భర్తానకుఁ దెవ్వట. —

- క విను శంఖుండును లిఖింతుం, డన నిరువురు విప్రవర్యు లన్నయుఁ దమ్మం
 డును గలరు బాహుదాతీ, రనివాసులు ధర్మతత్పరమనోవృత్తుల్ 159
 నీ వారియాశ్రమముల భూరిపుష్పఫలాభివృద్ధి నొప్పారెడివివిధభూరు
 హంబులు గల వొకయపుడు శంఖుండు గృహమ్మున లే కుండ ననుజాఁ డచటి
 కరిగి యం దొక మ్రాన నారఁ బండినపండ్లు గని వేడ్క మైఁ గోసికొని తనంగ
 నయ్యున్న యేతెంచి యనుజ యీఁఫలము లెక్కడియవి చెప్పనావుడును వార్చి
 తే ప్రణాతుఁ డై యిచ్చటిన యని పలికె లిఖింతుఁ
 డాతఁ డనుమతి లేక కోయంగఁ దగునె
 మ్రొచ్చిమియ కాదె యిది పాప మచ్చుఁడియె
 నృపతిచే దండకుండ వై నీఁగిఁగొనుము 160
 వ రయంబున రాజఁన్నిధికిం జని భవత్కర్తృంబువర్యసించి దండించుట వేడుమని
 పలికినం దెలిసి యట్లతాక యని లిఖింతుండు సుద్యుమ్నుఁ గానం బోయి నగరి
 వాకిట నిలిచినం బ్రతిహారు లమృతాత్మ నరుగుడెంచుట యమృతీపతికెఱింగించిన
 నతండు సుభ్రమంబున సామాన్యుం డై యాసంతోషవ్రతుం డున్నయెడకుం జని
 వినయంబు నేసి మీర లిచ్చటకీ ¹మేచేసినప్రయోజనంజేమి యానతిండు మీ
 చెప్పినట్ల చేసెద నని విన్నవించిన నావిప్రవర్యుం డాతని కిట్లనియె 161
 ఆ చెప్పినట్ల యేను జేసెద నని యొడం, బడినవాడ వింకఁ బలుకు దిరుగఁ
 గామి మఱువ కుండఁ గా నీకు వలయుఁ జామ్యయ్య దండభారకాగ్రగణ్య 162
 వ అని యూఁడి పలికి మధురనియనుమతి లేక తడియతికృపంబులు గోసికొని
 యమయొగించితి నది మ్రొచ్చిమి మ్రొచ్చుల దండించులెఱంగువ దండించి
 నన్ను గతకల్తఘం జేయుము రాజదండితునకు యనుదండంబు లే దని పెద్దలు
 నెప్పుడురు నన్ను ను దండభారణవై కల్యణిల్పివంబు వారయ కుండవలయు నని

1 విజయంచేయుటకుం బ్రయో.

తేటపడనాడిన నవ్వాటలకు మనంబున విషాదంబు నొంది యష్టేదీనీవరుండు
భూసురవరుం బ్రాధించి 163

ఆ ఆనఘచరిత యిట్లు నను నియోగించుట
యుడుగు మని యమాత్యయతము గాఁగ
భక్తి మెఱిసి యెన్ని భంగులఁ జెప్పిన
నియ్యకొనక యున్న నెట్ట కేని. 164

—లిఖతుండు నుద్యమ్యునిచేత నికృత్యకంఠం దగట. —

వ నిశ్చయించి సముచిత దండనీతివ్రతశీలుం డగునన్నరపాలుం డవ్వుహాద్విజానిం
గరయుగచ్చేదనంబున దండితుం జేసిన నతం డతని దీవించి మగిడి చని శంఖు
నిం గని నికృత్యంబు లైనవాస్తంబులు సూపి సమ్యగనుభూతదండితుండ
వైతి ననిన నాతండు ప్రీతుం డై 165

తే. భర్తమార్గ ముల్లంఘింపఁ దగదు గాన
ఎలసె నిష్కృతి కుల మెల్ల వెలసె నీక
తమున సురమునిపితృతర్పణములు సేయు
మరిగి బాహుదాపూత్రోయముల ననఘ 166

జ వినుము 167

తే కల్లు ద్రావుట గురుపత్ని గవయుటయును
విప్రుఁ జంపుట బ్రహ్మస్థవిషయ మైన
ముచ్చిలుటయును నివి గలక్రూరజనులఁ
ప్రీతిఁ బొందుటయును మహాపాతకములు 168

జ ఇవ్వుహాపాతకంబు లేనింటిలోన నెద్ది సేసిన నేజాతివాఁడును దండనీయుండ
విశేషించి తస్కరుండు శారీరదండయోగ్యుండు రాజదండితులు సుకృతవంతుల
భంగిఁ బుణ్యలోక ప్రాప్తు లగుదురు నీ వవ్వుహారాజుచేత దండింపబడుటం
బుణ్యాత్మండవును వంశోద్ధరణసమర్థుండవు నైతివి సంతోషించువుము పావ్సనినం
బోయి లిఖతుండు 169

తే బాహుదానదియం దవగాహనంబు, సేయు బ్రభవించె నాతనిచేతు లపుడు
విప్రయం బంది యతఁడు చేవేగ వచ్చెనన్న పాలికి మగుడఁ బ్రహర్ష మెఱుగ
వ వచ్చి యరుణాశమలంబులం దెగడుతనకరంబులంజూపిన నతండు దీనికి నచ్చెరు
వడ నేల యిది మదీయతపావిభవంబున దైవకృతం దైనవిశేషంబు నీవు తుచి
వగుట దైవంబున కెక్క సుద్యుమ్నుండును నీవుణ్యానుష్ఠానంబున నిజపితృవర్గ
సహితంబుగా నిర్వలాత్మం డయ్యె ననియె నట్లగుటం జేసి 171

చ. జనసుత నీవునుం దగఁ బ్రజాపరీక్షణ మావరింపు నీ
యనుజానిమాట వేదవచనార్థనిరూఢము రాజనీతి దం

- దనమునఁ గాని యొందున నొడంబడ దెన్నఁడు నార్యశోటియం
దును వగ దక్కు మేలు మిలఁ దుష్టిఁగఁ జేయుము మేటివన్నముల్ 172
- వ అని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె 178
- నీ అడవుల మీ రున్న యపుడు నీతమ్ములు వివిధమనోరథావేశకలిత
హృదయులై యుండుదు రదయత వీరి నుపేక్షింప కిల యేలె యెల్లభోగ
ములకును భాజనంబులఁ గా నొనర్చుము తురగమేధాదిక్రతుప్రయుక్తి
బరహుము వీరలు బహుయజ్ఞములు నేయువా రటమీఁద నిష్క్రంద్యవృత్తి
తే వెడలెదవు గాక విను మేము వెట్టివార, మే మహీశ్వర నీమది మేలు గంటి
మతిథి సుర కిత్తువయమునప్పు కిత్తు, గలిగియుండంగ నది నీకుఁ గాదుగాని
అ న్యాయశాస్త్రచేది యై యింతాకార, చేష్ట లెఱిగి జనుల శిష్టదృష్ట
తావిశేష మరసి దండనీతి యొనర్చు, పతికి నెల్ల మేలుఁ బడయ వచ్చు 175
- క అరి యాజవపాలు గొనుచు, గరుణ గలిగి ప్రజలఁ దండ్రిగతి మధ్యస్థా
చరణంబునఁ బాలించుట, పరమపదముఁ జేర్చు విధుచు భయసంశయముల్
అ ఇవిధంబు గాక క్రొవ్వి కామక్రోధ, కలితచిత్తవృత్తి దోలఁగ నడచు
పతికి నగుఁ జతుర్థాంగంబు ప్రజనయు, పాపములఁ గులప్రదీపచరిత 177
- చ క్రమమున నై న శాత్రువుల కిగ్రస్తున నైనను జావఁ జేత ధ
ర్మము విను పాపకర్మ లగురాజులతోఁ దగ సంధి సేతఁ దో
షము విభిం దుర్వియముకొని సంగరముం దోలఁగింపఁ గూడునే
సముజితావనీధరణశాలితఁ జోలునె యొందుధర్మముల్ 178
- వ శాపున 179
- క పో రుదుగను సమకూరద, కౌరవపతి యపుడు సంధి గావించక పిం
సారుచి నైతి ననుట యవి, చారిత నృపవంశకలితజని యగునీకున్ 180
- శా భూవిస్తారము నాక్రమించి ప్రజలం బ్రోవంగ దండింపనుం
గావన నేర్పి ముఖక్రియల్ నడపి సంగ్రహాగ్ని కాజ్యాహుతుల్
గా వైరిక్షతజంబు వ్రేల్చి తనుచంగతుచకుంఁదై హయ
గ్రీవుం డుత్తమసిద్ధిఁ జొందె రణముల్ గిడె నృపశ్రేణికిన్ 181
- వ సంగరంబునం జంపుటయుం జచ్చుటయును బ్రజాపరిపాలనంబును దగిన లెఱిం
గున దండించుటయును నుత్తమక్షత్రధర్మంబులు గావున పింసాశోక విడిచి
యాన్వీక్షకీత్రయీవార్తా దండ నీకు లనుర జవిద్యలయందను బ్రవీణు లగు
సహాయులతోడఁగూడి స్వవ్యవహారంబులు నిర్వహింపనిర్వాణం బనతిహారం
బగుఁ గలంక దక్కు మని పలికె సకలలోక గ్రాహ్యవచనం దగునమ్మహాముని
యిట్లు సెప్పం దెలిపొండక యున్న ధర్మనందనంగనుంగొని పురందరనందనం

దుల్లంబునం గోపంబు గదర మొగంబునం దోచనీక యుండి నప్పాండవాగ్ర
జాండ త్రబోధనవద్యువదనంబునం జాడ్కి నిలిపి నిభృతంబుగా నిట్లనియె.
క. పశులు మృతులైన చోగిలెడు, సతులవిలాపములు శోకపంకాంబు
భ్రీతముగఁ జేయఁగ నే వసుమతి యేలినకలుచఁ గలక మానునె బుద్ధిన్
వ అనుటయు నమృనివరుం డతని కిట్లనియె. 184

నీ దుగ్గిఖంబుఁ బొమ్మని త్రొన సుఖంబు రమ్మని తెచ్చిఁగొన వశ మయ్యె వానిఁ
దొలుబొమునందలిదుష్కృతంబును సుకృతంబు హేతువులుగఁ దగిలిచేయుఁ
బురుషునికాంబు దిరములు గావవి పారిఁ జొరి వచ్చుచుఁ బోవుచుండు
నర్థముల్ దుర్బుద్ధి త్రైనను సిద్ధించు నగుకాలమున చాన్య లయ్యుఁ గాని
ఆ. కాల మవి ఘటింఁ గా నేర రనిలవ్యర్థాతపేందురుచులు నధిప కాల
కల్పితములు మంత్ర శిల్పైషధంబులు, మేలు నేత కాలకీలితంబు 185

క. కమలంబులు దోవలు వికాసముఁబొందుట లతలు దరులు సకుసుమఫలభా
వముఁ బొందుట ఁతులును మృగములును మదకలమలగుట కాలకీలితముల్
వ ముజేయు జవనమరణంబులును హానివృద్ధులును లోనుగా సకలంబును గాలాధీ
నంబ కావున నీకు శోకింపం బనిలేదు తొల్ల నేనజిత్తనుమానవపతిశోకార్తుండై
యుండి తనలోనన తెలిసి సజ్జనసన్నిధి నున్నస్థినిచినవాక్యంబు లాకర్షింపుము.

— పాతాళద్వారము భర్త జానక సేవజిత్తువాక్యంబు లుపహరించుట. —

నీ తారు గొండజుగు బాధకు లయి నడచుట పరులచే బాధలఁ బడుట గలుగు
నివి కాలభావ్యంబు లెఱుక గల్గిన నొరుఁ బఱిచితి నొరునిచేఁ బడితి ననుచుఁ
బురుషుండు ప్రియశోకమునఁ బొందఁ డృఢదారాచర్యబాంధవహాని కార్తవీ
గుండంగ నడలుట మందబుద్ధితల్పంబు వగఁ గీడు మానునే వలన దడల

తే శోకభయకారణంబులు లోకమున న
నేకములు దానఁ దలసూపు శోకములకు
భయములకు బుద్ధి నెడ యీడు పండితుండు
మూఢుఁ డవి త్రొన నేరండు మునుగు వగల 188

క వినుఁడి సుఖమును దుగ్గిఖము, ననిత్యములు గాన వానియాగమకాలం
బున ముడమును శోకము మొగ,గొనమియ చు మ్మూపుకొంతిగోరుజనులకున్.
తే మూఢతమబుద్ధు లగువారు బ్రాధతమవి, వేకులును సుఖు లట్టులుగాకొంత
ప్రజ్ఞ గలవారై నై నయ ప్రతిభులైన, జనులు దుగ్గిఖా రులగుట నిస్సంశయంబు.
వ అనియెనా నేనజిత్తుండుదా త్ర వివేకనిరూఢుండతనివచనంబులువిద్యదాదరణీయం
బు లిందలియర్థంబులు నీది త్తంబుననలవరింపుము వగయఁజ్జగింపుమనిపెడియు.
తే. వర్ణముల నాశ్రమంబులవలను మోహి, యరసి చక్కనితెరువున నరుగఁ జేసి

- ధరణి పాపింపు సముచితదండధరణ, మాచరింపుము నీ కిది యర్హమృతి. 192
- క దివికిం జనినను నెవ్వని, వివిధగుణము లఖిలజనులు వినుతింతురు వాఁ
దవనీశ్వర పత్నురహం, డవు నని కయికొందు బుద్ధి నార్యజనంబుల్ 193
- ఎ. కావున సకలజనప్రియహితం బగుపృథ్వీపరిరక్షణంబు నీకుఁ గులధర్మం బై
కర్తవ్యం బగుట యుజువు గాదె యనిన యమ్మనీంద్రునకు నమ్మనుజేంద్రుం
డి ట్లనియె 194
- తే. మఱవ వచ్చునె నా కభిమన్యుడౌప, దేయులను గగ్గ మత్స్యభూనాయకుండు
ద్రుపదస్థపతియుఁబృష్ఠ కేతుండుమాన, సమునఁ బాయుదు రేయెట్లుకాంతిగలుగు
నీ తిడలపై నర్చిలి నిడికొని న న్ముపలాంచు చుండు బాల్యమున నట్టి
భీష్ముని జంపితి భీష్ముఁబల్లముల్ దనువు సెక్కింగ నాతఁడు శిఖండి
జూచుచు నుండుటఁ జూచితి నదియుల్ల మలమటఁ బెట్టిడి నట్లుఁ గాక
యాభంగి నున్నప్పు డాతఁ డాద్రుపదజా నేయమి దలఁచిన నెరియు మనసు
తే పరశురాముని నోర్చినబల్లిదుండు, కాశిరాజకన్యకలకుఁ గాంగఁ బుడమి
సరపతులనెల్ల శాలించినవిరుదు 1 గలన, నాఁడయి పడు టూహింపనడలుగదురు
- ఆ అల్పకాలభోగ్య మైనరాజ్యమునకుఁ, గా ననల్ప క్రిఘునుని జరక
సింహకల్పు వంశశ్రేభుజస్సుఁ ద్రుంచి మనంబు వగలఁ జెవుత కున్నె 197
- మ జనసంపూజ్యదాదరిందుఁ డగునాచార్యుండు శోకించి నం
దనుచో ప్పారయ నేడి పెద్దయు ననుం దా నమ్మి యర్థింపఁ జా
వనివానిం గరిచావు బుద్ధి నిడి యశ్వత్థామ సచ్చెక్ నిజం
బని యే బొంకితి మేదినిభరణ మర్హుండే గురు, ద్రోహికిన్ 193
- ఆ రాజ్యలాభలోభరతుడ నై కడుఁ బాప, మైనబొంకుమాట లాడి గురునిఁ
గుల్పి శివేన్ద్రవట్టికూ రాత్తుఁ జేగతి, బోవువాఁడు నెపును బుధవరేణ్య 199
- క భ్రాత మహాత్ముండు గర్హం, డాతనిఁ జంపించి యేలునవనీరాజ్యం
బాతురత నేయుఁ గాఁ గు, భ్రాతశయము మతికి నొసఁగు నయ్య మునీంద్రా
- చ కడిదిమగండు కంభజాఁడు గానఁగ శివాద్దినమంటవోలె నుం
డెడిమొనఁ జూచి చూచి యిది డెప్పర మనల్గ గ లేక పంచితిం
గొడుకుఁ జొరంగ న త్రైలంగుకూరత సైచ ముభద్రయట్లుఁ గ
వ్వడిక్రియ నేర్తురే యురులు ఎల్లభుం చేలగు శిష్టఁ దుర్వికిన్. 201
- చ అడలడిఁ బొందఁగాఁ దగనియట్టిది ద్రోవది మేఘకల్పలం
గొడుకుల నేవురక జముండు గొన్న నలందురఁ జాడ నేర్తునే
పుడమి గిరింద్ర పంచకము పోల్చినఁ బా డజనట్టు లున్నయ
పుడఁతుక యెట్లు లోర్పు గృహభారము నెమ్మది నిర్వహింపఁగన్ 202

1 మగఁడు, కాఁడయిదిలోక సాహిత్యం. 2 శివేన్ద్రవట్టి 3 కట్టివయము. 4 కట్టిఁ దుర్వికిన్.
5 అడలడి. 6 శివయన్.

- క ¹ప్రాచ్యోపవేశమున నీ, కామంబు దోఁగుతలపు గదిరెడి సంతా
పాయత్తవిత్తు నకటకటా యని పో నిండు నను దృఢవ్రతయుక్తిన్ 203
- వ అని పలికి బంధుమరణశోకవ్యాకులం డయి యున్నయన్నరనాథవరేణ్యతో
నమ్మనినాథవరేణ్యం డిట్లనియె 204
- ఆ ఇట్లనంగఁ దగునె యిమ్మెయి నడల నీ, యట్టివైర్యఘనున కగునె యనఘ
బుద్ధి నెప్పు వలనెఁ బునరుక్తభాషలఁ, తెవులు మదియుఁ గూడఁ జేర్చి వినుము.
తే పొడలుఁదఱుగుటకై పొడోవాడవుఁబడుటకై కడంజేరుఁబాయుటకై జనించుఁ
బొలియుటకునై సుఖంబులఁబొందుదుగిఖ, మొందుటకునై పదార్థములెందునధిప
డి మిత్రుల శిష్యుల సుఖము మేకొను నంటయుఁ జెందు దుగిఖముల్
శత్రులచెల్లు నంటయును సన్నతి దా ధనమూల మంటయుఁ
గోత్రవరేణ్య భోగములకుఁ ధనముల్ గరణంబు లంటయుం
జిత్రచరిత్రుఁ డైనవిధిచేష్ట దోఁంగిన నీటివ్రా లగున్. 207
- వ కావున నెవ్వగ నొందం బనిలేదు 208
- ఆ భారత నిన్ను నేమిధర్మంబు నడపుట, కై నృపించె దాని నాచరించి
యుండు నీవు నీక యొడయుండవే థాత్మ, నోదితప్రపత్తనుఁడవు గాక 209
- వ అని పలికి యచ్చారాశిర్యుండు వెండియు నిట్లు విచేహరా జగుజనకుండు
వివేకపరిపాకంబు నొందక ము న్నొకసమయంబున బంధువియోగంబు వా
టిల్ల విమాదంబు నొంది గృహంబు దోఁంగి వెడలువాఁ డయ్యె నట్టియొడ
నతనిచాలి నశ్యకుం డనువిప్రవర్యుండు వచ్చిన నవ్వనుమతిపలి సముచిత
ప్రకారంబునం బూజితుం జేసి 210

— అవధక కష్టమందు నిక్కిననీతి వ్యాసుడు భర్తానకుఁ జెప్పుట —

- తే అర్థములు బంధువులుఁ గల్గినపుడు తద్వియోగ మైనట్టియొడను మర్త్యనకు నెద్ది
తలఁపుమైనను మదవిమాదంబు లడప, కుండుఁజెప్పవె యదికృపాయుక్తి ననఘ
వ అని యడిగిన నాతం డిట్లనియె 212
- నీ దుగిఖంబు సుఖమును దోడివ సంపాదమునకుఁ దద్యశగతిఁ బోవునరుని
యాత్మ సంబుదము గా ద్వంహించినవిధంబున నవి నెఱుచు నేవున సుతైక
భాగియు దుగితైకభాగియు లేమి లోకంబునం దెలియంగఁ గనుట మందు
వానికీ విను జర రా నీక ప్రావంగఁ జావక యుండ నశించె జలధి
తే వలయఁపెట్టితఱిలి నేలువాని కైన, నధిఁ దొడ్డి వాల్చి ననుభవించు
నపుడు ప్రాప్తవ్య మిది యని యంతరంగ, విశ్రమము లేక యునికి వివేకపరాక
క. సరవరసరసాన్నంబులు, బరిమళసదృశ్యపులును బరమశయనవి
ష్టములుఁ గాలాధీనత, నరుఁ బొందుం బాయు వాని నమ్మియె యుజున్.

1 ప్రాచ్యోపవేశమున, 2 కామంబు, 3 నడవల, 4 దుగిఖం, 5 చేతల, 6 పోదితప్రపత్తనుఁడవు.

- చ వల నధికంబుగాఁ గలుగునైద్యులు శాస్త్రము లభ్యసించి మం
దుల నొడఁగూర్చ నేర్పి తమదోషము లారయుబుద్ధి గల్గి యా
ర్థలకుఁ జికిత్స నేసెదరు రోగము వాయుమి లేకె వారు రో
గు లగుట గాన మెట్లు ప్రతికూలవిధిఁ నరునేర్పు ద్రోచునే 215
- సీ పద్మంశజన్మంబు సౌందర్యమును బలంబును సుభగతయును భోగములును
భవితవ్యతానురూపంబులు పేదలై వెంచుట కలయంగఁ బెల్లు పుట్టు
దురు బ్రజ లెంతయు సిరి గలవారు గోరంగఁ బుట్టరు దరిద్రపుజనంబు
లాకటం దిని తాలు నటిగించుకొందురు భోజ్యసంపన్నులు భోజనంబుఁ
లే బూర్ణముగఁ జేయుఁజాలరు భూపవర్య, చెలఁచి జ్ఞానంబు పానంబు వేటయతిని
1 పేవితములు గాఁదగ దని చెప్పు వినుచు, వలను గలవార చెడుదురు వానివలన
- వ అట్టివి దైవకృతంబులు గావున నిష్టానిష్ట ప్రాప్తులకుం గారణంబులు గనికొనలేవు
బౌద్ధవలాభంబును దద్దియోగంబును వలదం గాఢంబులు సంగతంబులై
పడంపడి పానీనచందంబు 217
- లే మాతృపితృదారపుత్రకభ్రాతృశతసహస్రకంబులు సంస్కృతి ననుభవించు
బడియెనిందులో నెవ్వరికడలువాఁడు, నరుఁడనిత్యతయూహించుటరయనుజువు
క జననజరామరణ, గ్రాహనిదిడకాలాధిమగ్న మని జగము నెఱిం
గినవాఁడు ధర్మవర్తనమున నుండుం తింత దక్కి భూపవరేశ్వ 219
- క తనయొడ లెర వని ననుమను, జనకును బంధుతలి సతమె శోకించిన వ
చ్చునె చచ్చినజతువు నెవ్వన మధికము నొచ్చు గాక మహితవివేకా 220
- ఉ కావున నెవ్వగల్ విడుపు నైకొను మాత్మకులార్హ కర్మసం
సేవనతత్పరత్వము విశిష్టజనంబులనంగతికా భవ
ద్భావము కల్పమంబు దెగఁ బాచి శిశుచిత్స్వముఁ బొందు లోకసం
భావితకీర్తి వయ్యెదు నృపాలక నాఁలు కూడు శిపాటిగాన్ 221
- వ అనుటయుం దెలిసి జనకుం డమ్మనినామం ద్రితుం జేసి నిజకర్మతంత్ర నిర్వహణం
బునక్షై గృహంబున నిలిచె నీవు నట్ల యుష్మలికం బుజ్జగింపు ముత్తమక్షాత్ర
సరణిపాధితం దైవభూపలయంబుఁ బాలింపుము తక్కుటితలంపులు దక్కుమని
పలికిన విని పలుక కున్నయగ్రజం జూచి నవ్వసాచి జనార్దనుతో నిట్లనియె 222
- క బహుబంధుమరణశోక, ప్రహతవివేక మయి ధర్మరాజునకు మనో
మహిమ వికల మయ్యెం బర, మహితవచోవృత్తిఁ దేర్పు మహితవిచారా 223
- వ అనిన నచ్యుతుండు పాండవాగ్రజుఁ జేరం జని యభివందనం బాచరించి యతని
కరంబు వట్టికొని వదనంబు విరిదమ్మిచందంబు నొంద మధురాక్షరవిన్యాసంబుగా
ని ట్లనియె 224

మ పురుషవ్యాఘ్ర మనంబు గుండ వగలం బొందంగ నీకేల ను
గరళిం భవదీయబంధు లతిలోకంలై నాపెం పొప్పు బో
యిరి నాకంబున కట్లు గాక కల గాదే రాజవృత్తంబు దా
వరయ్య రాజుల యేల యేజనులు నిత్యాయుష్యులే నెప్పుమా 225

చ అని బలికి చెందియు 226

తే తొల్లి స్పృంజయఁ దనుమహీవల్లభుండు, పుత్ర శోకాతురత్వంబుఁబొందియున్న
నుపశమంబుగఁ బ్రాక్షవనపులు తెప్పి, తెలిపె నివృత్తాని యంతకుబలిమి కలిమి
చ అని యెఱింగించి నారదుం జూపి యివ్వుహాత్తుం డట్లు మరు త్రసుహోత్రాదులగు
రాజులవరమొత్పొమ్మకర్తవ్యంబులును నట్టివారికిం గాలవశత్వంబునం బొందకుండ
రామియుం దెలియ నుపన్యసించినవాక్యంబు లభిమన్యు మరణశోకవ్యాకు
లండ వగునీకుం దాపొవశమంబుగాఁ గృపాతిశయంబునం బరిపాటి వీరలు
నెప్పిరని పారాకర్యమునీశ్వరు నిర్దేశించి వీరివచనంబుల యేనునుంజెప్పెద
నాకర్ణింపు మని యిట్లనియె 228

— ధర్మరాజునకుఁ గృష్ణుడు పాదకరాళులయొత్తంబులు నెవ్వట —

నీ సంవర్తఁ దనుమహాసంయమి దేవతాగురుతోడియాసున నరుగుచెంచి
పూనియుపద్రవ్యయై నడపంగ హిమాచలపాదంబునందు శక్ర
వరుణప్రభృతు లైనసురలు వహామునీంద్రులును సహాయులై మెలగుచుండ
కారాప్రముఖభవ్యపాదనమ్ములు గనకమయంబులుగ వస్త్రకాంచనాజ్య
ఆ దధిపయఃగిఫలాదితర్పణద్రవ్యసమృద్ధి సకలజనులు మెచ్చు లెక్కు
లధర్మములు నేనె నట్టిమరుత్తుండు, నిత్యఽదవి నుండ నేర్చెనయ్య 229

నీ సన్సార్లమున రాజ్యసంపద నొంది భూసురపూజ లొనరించి సుప్రతమలు
బృందారకులు శ్రీరే బొందించ దన కర్థిఁ బర్యవ్యుత్తరేఁబేటఁ బసిడివాన
కనకమయము లైనకర్మటరుషవక్రకూర్మ చయముతోడఁ గురియుచుండ
నయ్యర్థ మెల్ల ధనార్థుల కిచ్చుచుఁ గురజాంగలంబునఁ బరమనిష్ఠ
ఆ నశ్వమేధముఖము లైనరాజార్హయజ్ఞములు పెక్కు నేని సకలజనులు
పొగడు నట్టిపాట నెగ జెనుహోత్రుడ, విద్విభుండు దెలియె ననుట వినమెయధిప

నీ కాంచనాలంకార కాంచంబు లై రూఢి కెక్కినగజములు పెక్కువేలు
జవన త్వరూపాదిసకలగుణములఁ బెం పెనలినహాయము లనేకలన్
శివలినస్వర్ణవయము లగుకొమ్ములు గోమరారుచక్రపులు గోటు లూర్జి
తాంగకవిలసదజావికంబులు గణనాతీతములు గన్య లప్రమేయ
ఆ లభలరత్నవిరచితాభరణంబు లెనల్పములు మహిమరాచభలకు
విద్వి చేసె గ్రతువు లెన్ని యేనియు నంగుఁ, డతఁడు నన్యలోకగతుఁడుగాఁజె

— పాదకరాళుఁ 2 నిత్యాయుష్యుఁ 3 లకులనువర్ణవయము లకు.

- నీ ఏడుదీవులయందుఁ గ్రీ డాగతులఁ దనరథము చరింప నరాజులకుఁ
వినియు నెఱుంగక విభవ మార్జించుచోఁ బ్రజల నొప్పించుకరమృణ్య
కర్తంబునకు మెచ్చి గారవంబునఁ దన కయ్యుధనము పాలాజుల నొకటాడె
నశ్వమేధములు జాహ్నువిహంత శిష్టజనాశ్రయములుగఁ బెక్కాచరింప
అ దారకములు వృష్టిభారలు లెక్కింప, వచ్చుఁగాని యతని యిచ్చుగోవు
లెన్నఁ గొలది గాదు సన్నుతిపాత్రమా, శిలికి నుర్వినునికి నెల్లె నెల్లు 232
- నీ యాచనంబునఁ దప మాచరింపఁగఁ దంద్రిమపున నరిగిన పెంపులిమి
నేతుపు జలధిఁ బ్రఖ్యాతంబుగా నొనర్చినమ ర్త్యలోక¹పావనవిభూతి
త్రైలోక్యకంటకు దశములు బంధుయ క్తంబుగాఁ జంపిన కలితనమ్మ
బాలురమరణంబు వాటిల్లకుండంగఁ జేసిన యత్యంతచిత్రమహిమ
అ గలిగి యశ్వమేధములు మున్ను గా ననే, కాధ్వరము లొనర్చి యశుజనులఁ
దల్లివోలె నరసి దశరథరాముండు, గాలవశత నొండె గాడె యధిప 233
- నీ పూర్వవంశ్యులఁ గానఁ బూని వియద్దంగ నవని భాగీరథి యనఁగఁ బఱిపి
శత్రుండు మెచ్చఁ బరఃక్రమంబునఁ తేర్చి యుప్రతిహతముగ నశ్వమేధ
యాగంబు లొనరించు నప్పుడు వేయువే లరదంబులందుఁ గన్యల నలంకృ
తలఁ జేసి యునిచి రథంబు రథంబున కిభములు నూలు నూ²తేసి యేనుఁ
తే గేరుగునకుగుఱ్ఱములు వేయేసిపాటి, హయముహయమునకల్లగీ³వయమమర్చి
భూరిభూరియుతంబుగ భూసురులకు, నొసఁగినట్టిభగీరథం దున్న వాచె 234
- నీ అర్థి విశ్వావసుం డాదిగాఁ గలుగుగంధర్వులు హృద్యవాదన మొనర్చు
నప్పురి⁴నికురుంబమాటలుఁ బాటలు నై విసోదింపంగ నమరగణము
బహువిధాలంకారభంగుల వినిన్నాటపులు మూప దివ్యమునులు నుతంప
మరుజలోకం బెల్లఁ గనకాన్నవస్త్రభూషణదానములఁ దృప్తి సనఁక నశ్వ
అ మేధసమితిఁ జేసి మెప్పించె నింద్రుని, శతతమాధ్వరమున నతఁడు హయము
నానబడిన చిన్న నాదిరీపుని జూపు, మా ధరిత్రి నిపుడు మరుజవాళ 235
- నీ జనన మాదిగఁ బాకశాసనుకరమునఁ బ్రభవించునేయును బాలుఁ ద్రావి
ద్యాదశదినము లాతఁడు గారవింపఁగ వర్జిల్లి పండ్రిండువత్సరముల
ప్రాయ మై రాజ్యసంప్రాప్తికి నేలించి యర్కునియడయుంబు నస్త్రమయము
నగుఁట్లుపాలిమేర లైనమహా⁵తేత్ర మంతయు నొక్కండ యనుభవించె
అ నన్నపర్యతముల నాజ్యనడల విప్రభోజనము లొనర్చి రాజనాయ
ములును నశ్వమేధములుఁజేసె మాంధాత్యుడింద నిలిచెనే నేంద్రముఖ్య
నీ అనిమిహాసురయుద్ధమున సమరావలి సమయించి పక్షాశ్రయముల నేర్చు
రించి భూమి యలంకరించి యగ్నిస్తోమహయమేధవాజ వేయేతరకా ప్రోవెదా

1 చాలన. 2 తేర్చి . వేయేసి వాని. 3 విశ్వావసులు.

- పాండవీకము లనఁ బరఁగినయధ్వరంబు లనేకములు నేని భూసురులకు
 నఖిలభూములఁ గల యధ్వంబు లెల్లను దన కని యేమియు నునుప కిచ్చె
 ఆ శుక్రు నల్లుఁ దనఁగ శోభిల్లి తనయందు, ధర్మతత్త్వ మూర్జితముగ నియమ
 నిష్ఠుఁడై యయాతి నెగఁడె శాశ్వతుఁ డయ్యె, నే నృపాల యమృషీశ్వరండు
 నీ ఓర్వక పెక్కండు రురీకు లొక్కటఁ బై నెత్తి వచ్చిన భండనమున
 వారిపాతిష్ఠత్ర వాహనధ్వజములు నఱిగిన నడునడ నడికి వార
 లభయంబు పేడిన నందఱఁ గృపఁ గాచి యేచి యీపెన్నేల యెల్లఁ దాన
 కొని యధ్వరములు పెక్కినరించివేడుకఁ బాయసంబులునవ్వాపములుమోద
 ఆ కములు లోనుగాఁగఁ గలవంటకముల ను, రీర్షసురావళులకుఁ బ్రీతిఁ జేసి
 డఱిగిలుగ మణివీతానంబు లిచ్చిన, యంబరీషుఁ డేమి యయ్యెఁ జెపును 238
- నీ. లక్షభార్యల నుపలాించి యొక్కొక్కవెలఁదికి వేపురు వేపు రాత్రి
 జాలు గాఁగఁబడికొంటులఘ్రుమూర్తులఁగాంచెవారునుదోర్పులొజ్జలులునార్య
 చరితులు నై పేర్చి తురగమేధంబు లందఱు బహుదక్షిణోదాత్తభంగిఁ
 జేయుచుఁ దనఁపు నేని వర్తింపంగఁ దానును విశ్రుతాధ్వరము లొప్పఁ
 తే బెంపుసొంపును సుప్రతసంపదయును
 నిర్వలశ్చద్ధయును గర్త నిపుణతయును
 నెఱయు శీకిలిందుఁ డొనరించి నెగఁడె నతఁడు
 వడయఁ జాలెచె యెన్నఁడుఁ జెడనియొడలు 239
- నీ అధికతపంబున నన్ని నారాధించి ప్రత్యక్ష మగుటయు బ్రహ్మవర్య
 వృత్తేబుడమమును పేదవిత్తమునహింసయుఁబాత్రదానంబుశ్రమము వరము
 గాఁ గోరికొని పేదకాస్థలి మణికనకాత్మిక యై ముప్పుదాటు యోజ
 నములదైర్ఘ్యము నంత కమరువిస్తారంబుఁ గలుగంగ నొనరించి క్రతువు నేని
 తే విప్రవితతికి దాని నతిప్రియమున
 నిచ్చెఁ దనపేర గయ నుతి తెక్కవటము
 పొగడు వడయంగఁ బుణ్యుఁడై నెగఁడె గయఁడు
 భూవరోత్తమ యతఁ డెందుఁ జోయెఁ జెపును 240
- నీ. ఇరువదివేపురు పరిణతపాచకు లభ్యాగతులకును నతిభులకును
 బాటించి శ్రోత్రగాఁ బలును రేయును వలయునన్నము లిడ వెలసె పశువు
 లర్థి నుత్తమగతి కై తార చనుడేర శివశనీంచు చమరులు పేడ్పఱోడఁ
 జొడఱూడి కడుపారఁ గుడువ హవిర్యాగములు పెట్టు చివ్విధంబున మహద్భు
 తే. తముగ నొనరించె సత్రయాగముతదుత్సవంబు గొనియాడ వచ్చినవారలెల్లఁ
 బ్రచురపుణ్యాత్మకడనకొప్పె రంతివేపుఁ, డవిభవకునువలసె లోకాంతరంబు.

నీ శరభసింహాత్మ్యగ్రసత్త్వచయంబుల నేడిక లెట్లట్ల యొక్కి యాడి కట్టుచు విడుచుచుఁ గన్వ్యాశ్రమంబున దమియించుఁగా సర్వదమననామ మిడియె నమ్మని పదంపడి మహారాజ్యపడఁడై తాళిందితటమునందు భాగీరథీరభాగంబునను సరస్వతీసమీపమునను వాణిమేధ

తే రాజసూయాదివివిధాధర్మము లొనర్చి, కనకనిర్మితకరితురంగమరథంబు లనదృశ శ్రీతి విమ్రల కోసఁగె భరతుఁ, డన్న రేంద్రచంద్రుండును జన్న వాఁడ

నీ మిట్టు బల్లంబు నై మెలఁగంగఁ దనరథప్రముఖవాహనములఁ బటప ననువు గా కున్న మేదిని గని సమస్థలియుగ చెరవున నొనరించి విశ్రుతముగఁ దనవేరఁ బ్రధిని నాఁ జనఁ జేసి గోయాప మైవయవ్వనుమతి నమరనగముఁ బనిచి యోషధులును బహుత్వములుఁ బిడికించి జనంబుఁడోపించె బృథుఁడు

తే నేనె నానాధర్మము లవి నెప్పు నేల, సకలభాత్రి బ్రాహ్మణులకు సాత్కరించె నవ్వహనుభావునకును నతులయశవ, కాక సుస్థిర మయ్యెనే కాదు మనఘ

నీ బ్రహ్మవిద్యేపంబుఁ బరికించి కోపించి యవిజేయుఁ దై నసహస్ర బాహుఁ బరిమూర్చి నృపతులఁ దర మిడి తునుమాడె నిరుపదియొక్కమా తెల్లచోట నందఱయె లిడునన్ని భూములుఁ దాన యేలే ధర్మోజ్జ్వలపాలనమున రాజ్యయోగ్యములు ధరామరాద్వంబులు నగునధర్మరములు పెక్కాచరించె

ఆ గత్యునుకు నిచ్చి కాశ్యపి యనువేరి, జనఁగఁ జేసె సుర్వి కావదగ్గుర్వి శివినమె యామహాత్ముండును ససంతోషమి, బ్రాంతి గలిగెనేని బ్రదుక లేడు

వ అని చెప్పినయప్పుండరికాక్షునితోఁ బాండవాగ్రజుండు సృంజయునుకుండైన సుసర్వస్థివిజన్వంబును వాఁడు మృతుం డయిచవిధంబును వినినది యయినను సువ్యక్తంబుగా విన వలతుం తెప్పవే యనిన నతం డతని కిట్లును నీకు నాఁడు కృష్ణద్రౌపదయనుం డక్కుమారువృత్తాంతంబు నారదునధీనం బగుటంచేసి తిద్వావ్యపారంబు నెప్పెఁ బరవ్రతునిం జెప్పండు గాని పరవ్రతుండును సహశారి యుక్త్రేణం గాకర్ణింపుము

245

— శ్రీకృష్ణుండు భర్తానకుఁ బర్యవశించుటకుఁ బ్రారంభించెను. —

నీ. అధిప నారదుచెలియలికొడు కప్పుర్యతుం డిద్దఱును మహీమండలమునఁ ద్రిప్తురువేడుక దివినుండి యొక్కటఁ జనుదెంచి తమలోన సమయ మధిక నిష్కమైఁ జేసిరి నిజచిత్తవృత్తు లొండొరులకు దాఁచు యుండువార మటుగాక దాఁచ కొచ్చార్హత వాటిల్లఁ గలయది యని యిట్లు గలయఁ బలికి

తే. యువితర ర్తనముననుండియొక్కనాడు, సృంజయునిఁగాంచియతఁడువిశిష్టభక్తి నర్చనమునైనను భవదాలయమున, ననఘ పసియింతుమే కొన్నిదినములనిరి

వ. అని పలికిన నాచ్యుతీయతః ప్రయం బంది సుకుమారి యనువేరం బరఁగిననిజ

1 బాహు, 2 మాద్య, 3 రాక యామహాత్ముండుని బరిశోషి, బ్రాంతి.

నందన రావించి యక్కన్నియ మీకుం బరిచర్యనేయ సమాధానంబున నుం
డుం డని యన్నె లంతతో నీవు దేవోపచారంబుల వీరి నారాధింపుమని ని
యోగించి వలయునపుడు సమగ్రంబులుగా సమకట్టినం శ్రీతు లై యము
నులు సుఖం బున్న సమయంబున

247

సీ అల్లడనంబునయనువు మైకొనఁ జూచు నడపు కాంతికి వింతతోడవు గాఁగ
వెడవెడ నూఁగారి వింతయై యేర్పడు దేరనిపభులలో నారు నిగుడ
నిట్లు ద్రోచుచు నెలవులకలమేర లెల్లను విగ్ని యొక్కి యేర్పడంగఁ
దెలుపుచు గప్పును వెలయంగ మెఱుంగెక్కు తారకంబులఁగల్గితనముదోడరఁ

జరణములును నడుముఁ జిన్నులు గన్నులు, జవ్వనంబుచెన్ను నివ్వటిల్లు
చునీఁ దెలుప న్నంజయునిపుత్రి మెలఁగువిధంబు నారదునకుఁ దగు లొనర్చె

క నారదుఁడు మదనబాణా, సారము దనుఁ బొదువ ధైర్యసార మెడలి దు
ర్వారమనోవృథ వంతం, గూరి క్రమంబునఁ గృతాంగకుం డయ్యె న్నపా

249

వ అట్లు కాముబారిం బడి నలంగియుఁ దనతో నుగ్గడిం సిగ్గవడి

250

చ వెనుఁబడుచి త్రవృత్తియును వెల్వెలఁబాతెడునానంబు నై
యనిశోముఁ గుండుమాముఁ గని యల్లఁ డితం డిటు లేల వంతఁ బొం
దెనొ యనుచిత నొంది తనదివ్యమతిం బరికించి కాంచి కూ
డునె సమయంబు దప్పంగఁ గడం గుటిలాత్తుడ వైతి నాయెడన్

251

ఆ రావణాశుమీఁద రాగంబు పుట్టుట, నాకుఁ జెప్పవైతి నీకు శాప
మిత్తు నప్పుగాఁగి నీవు వరింపక, నిలువలేవు మరుఁడు బలియుఁ దగుట

252

వ పాణిగ్రహణానంతరంబ వానరపదనుండ వగు మనవుడు నారదుండు నీకు నాక
లోకంబునకుం జనుట లే కుండెడు మని ప్రతిశాపం బిచ్చివం బర్యతుం డనో
టు పాసిపోయి భూజనంబులు పూజింపఁ బ్రవ ర్తిల్లుచుండె

253

కా శాపప్రాప్తికి నోర్చి తా నడిగి యాచంద్రాస్య నన్నారదం
డాపృథ్వీపతి యీఁ త్రియంబున వివాహం బయ్యె నమృత్రలో
భూపా యముని వానరానరతమై పొ లేద వత్కాంత త
ద్రుపప్రాప్తి విరక్త గాక తగఁ శ్రీతుం జేయు చుండెం బలిన్

254

వ. ఇట్లు పరితృప్తయై సుకుమారి నారదు నారాధించుచుండె బడఁడి యొక్కనాఁ
డె మేనియుం బనికీ వనంబునకు నారదుండు వోయినయెడం బర్యతుండు డబ్బా
టుగాంచి నమస్కరించి నాఁచ్చినశాపంబు మరల్చువే యనుటయు నారదుండు
నీవుగావె మున్ను శపించినవాడవు ముందర మరల్పందగు నని ఁలిగిన నతం
డట్లు కాక యనియె నివ్విధంబున నొడంబడియగువునొండొరువులకాపంబులు
మరల్చి రయ్యెట్లుండును మామతోడన వచ్చి ముదిర ప్ర వేశంబు నేయునమయం

1 నూఁగారు...యేర్పడు తారకంబులలో; యేర్పడఁ జారకంబులలో, 2 శి. 8 నంతరంబున

- బున నారాజనందన నిజపురుషుం జూచి పోత్రుడగుట దలంచి మఱి
చూడక మాటుమొగంబు పెట్టికొని పోవుటయు 255
- ఆ నగుచు బర్మకుండు నాతి నీపతి యగు, విశ్వసింపు మని సవి స్తరముగ
శాపములును మోక్షసంవిధానములును, శిష్టి తేర్చె దానిది త్వన్మతి 256
- వ ఇట్లు నారదుండును బర్మకుండును బర్మగృహియకారు లైరి శారవోత్తమా
నీయడిగిననుమర్మస్థివిమృతాంతంబు నిమ్మనివరుండు దేటవడం శిష్టెడు నని
స్థంజయపుత్రచరిత్రకథనంబు నారదుకృత్యంబుఁగాఁ జలుకుచు నతనిం జూపిన
నాతం డిప్పుడు శౌరి చెప్పినంతయు నిట్టిద యక్కుమూటలెఱుంగుఁ శిష్టెద
నాకర్ణింపు మని యచ్చాండవాగ్రజాన కభిముఖుం డై యిట్లనియె 257
- నీ అవిభ్రంబున నేను నల్లుండు సుప్రీతి స్థంజయచాల వసింఁద గొన్ని
సంవత్సరంబులు సనినఁ దదాశ్రితబ్రాహ్మణోత్తములసంప్రార్థనంబు
గలుగంగ మాకును గమనేచ్చ పుట్టంగ నారాజానకు నుపకార మొకటి
నేయఁ దలంచి యే మాయనసన్నిధి కరిగి కోరుము వర మంటి మనిన
- ఆ నతఁడు మీరు ప్రీతు లయినకంటెను నొండు, గలవె వరము లనిన గారవించి
యనిమిషులను మిగులుతనయునిఁ బడయంగ, వలచియుండు దట్టివానిఁగనుము.
- వ అంటి మట్టియెడ నింద్ర తేజోరక్షణాయ త్తచిత్తుండగు నపర్యకుం డవృషదమితేని
తోవిన మక్కుమూడుండు దీర్ఘాయురుపేతుండు గాకుండు ననియె దానికి నమ్మా
నవపరియుమృదించి యమృతాత్మనాననంబునం జూడ్పినిలిపి యిట్లెల యువృదను
గ్రహం బనూనంబుగా వలనదే యని ప్రార్థించిన నమ్మాకు తిమ్మని మఱుమూట
వలుక కున్న నే నన్నరనాథుఁడఁ గలుగుకరుణావిశేషంబున 258
- తే వలదు శంకప నింద్రునివలనఁ బుట్టు, నెడరు వొందకయుండంగఁ గొడుకు నోపి
నంత గావుము గావంగ నైనచావు, నపుడు నన్నుఁ దలంపు మే నది మరల్తు.
- వ అక్కుమూడుండు నిజనిష్ఠివనాదులు సువర్ణమయంబు లగుటంచేసి సువర్ణస్థివి
యనం బరఁగుఁ బ్రమోదంబునం బొందుము 259
- క అని యూహిల్లఁ జరిగిన, విని యాతఁడు సంతసంబుచెల్లిం దేలెం
జని యే మీషితవర్తన, మున నుండితి మవిభ్రండు పుత్రుని గాంచెన్ 260
- వ వాడును మలమూత్రలాలాక్రన్దంబులు గనకమయంబు లయి తోరుఁగం
బెరుగు చుండె నానమయంబున వేచి వెంగలు లగు మ్రుచ్చు లబ్ధౌలుం
బట్టి నోరం జీర దఱిగి యడివికిం గొనిపోయి యొడలు జల్లించి వసిండి గానక
వీనుగు వైచి పోయిరి స్థంజయుండును దనకొడుకు నింద్రుం డవహరించె
ననుతలంపున శోకార్తి నొంది వలవించుచు నన్నుం దలంచినం బోయి నీకుం
బుండరికాక్షుం డిప్పుడు సెప్పినయాదిరాజవిషయంబు లగు శోకోపశమనవచ

- నంబులు సెప్పి యంకిలి చేర్చి యవిచారు లగుతస్కురు లాశిశువులం జంపుట
యఱింగించి 263
- క స్తుచ్చులమూఢతత్వమునం, జచ్చి నరకవాసమునకుఁ జనినతనయు నేఁ
జచ్చి మగుడంగ వే నీ, కిచ్చెద వగ పుడుగు మింక నేనియు నధిపా 264
- వ అని చెప్పి యేనును 265
- స్తుచ్చులచేఁ జచ్చిననువర్జితి నారదువలనఁ జుట్టెఁడుఁ దగుట, —
- క భావమున నచ్చెయికిఁ దగు, దీవన యిచ్చుటయు నరుగుదెంచె సువర్ణ
క్రీవి గడు నడ్డుతమ్ముగ, నావిభుఁడుఁ బ్రమోదసంభృతాత్మం డయ్యెన్ 266
- తే. అతని వీడ్పాని సంక్రీతినరుగుచుండి, యింద్రుఁడతఁ గాదిదివినుమిక్కుమారుఁ
జంప నింద్రుండు వేచురక్షణము మఱవ, నలదు నీ వని చెప్పితి వసుమతిశి 267
- వ ఏనువోయినకొండొక కాలంబునకు నాఖండలుం డక్కుమారుండుదన్ను మిగులు
నని శంకించి చంపింపం దలంచి నన్నుం బర్వతునిం దలంచి పుయిలోడి బృహ
స్పతితో విచారింపన నతం డతనిభయం బుడిపె నతండును నివ్యం బగుట
సబుద్ధికం బైనవజ్రంబు నాలోకించి నీవు శార్దూలహంబున స్పృజయిసుతుం
డగుసువర్ణక్రీమిం జంపు మచుటయు నప్పని పూని యది సనుసమయంబున 268
- నీ స్పృజయం దుజ్జ్వలిశ్రీసముల్లాసప్రహర్ష మొప్పంగఁ బ్రియాంగనలును
దానుఁ గుమారయుక్తముగ భాగీరథీతీరకాంతార ప్రదేశసన్నిధి
వననేచ్చమొయ నుండి కుసుమాచరయ ముఖవహ విధకేరీతత్పరత నొంది
యొందుదలంపు లేకుండ నద్దంభోలి వంచన నయ్యెడఁ జొంచి నిలిచి
- తే తెఱిగిగాంచిశార్దూలమెయఱికివార, కేంద్రసమయః సువత్సానమేంద్రతనయు
ప్రచ్చియంతర్హితంబయ్యెఁజచ్చెవాడు, దాడియాశ్రోతమునయూర్తనాదమృ
క విని స్పృజయందును బ్రియా, జనములు వే పాటుదెంచి చచ్చినపాలుం గ
గని బహుళశోకపూరంబున మునిగిరి విప్రలాఙములు పెల్లెనగన్ 270
- అ. అట్టియవసరమున నవ్వహిత నన్నుఁ, దలచె నప్పు డేను బలవిరోధి
మదివిరోధ ముడికి మసలక వచ్చి య, బృహుప్రాణమెత్తి ప్రమదమృనగ. 271
- వ ఉచితసల్లాపంబుల నించుక సేపు నిలిచి యన్నరచితి యనుమతి నేయ నరిగితి సు
వర్ణక్రీమియుం దండ్రీకి సంతసం చెసంగు లెఱంగునం బ్రవర్తిల్లి యతనిపిష్టటం
బృహ్మభారంబు పూని కిష్టానుగ్రహదప్తని గ్రహంబులు నడపుచు జన్మంబులు
నేయును శతాధికసహస్రవర్షంబులు రాజ్యంబు నేసె నని చెప్పి నారదుండు
దెండియు 272
- చ హరియుఁ బరాశరాత్మజుఁడు నాదరణాతిశయంబునకా సవి
స్తరత సువన్యసించినవచగ ప్రకరంబు మహార్థగాఢ మి
ష్టరమహితోపదేశములు పాటిగఁ బట్టి విసుంధరాధురా

- ధరణ మొనర్చు మయ్యెడు నుదాత్తయశంబును భర్తవృద్ధియన్ 273
- చ అనిన నహితశక్తుం డూరకున్నఁ బరాశరపుత్రుండు పరమకరుణావిధేయ చిత్తుం డై యతని నుద్దేశించి 274
- సీ యత్రియలకుఁ బ్రజాసంరక్షఁ గడచిన భర్తంబు గలుగునే దానివలన వేదసంచోదితవిప్రకర్తంబులు లెస్స లయ్యెడు నవి లేక యున్నఁ జెడియెడు లె సైన్యఁ జెడినచు రాజాన కగుఁ బుణ్యపాపంబు లగ్గలములు గాన ¹జనాధిరక్షణ మొనరింపుము నాపుడు నన్నరనాథుఁ డిట్లు
- తే మీరు సెప్పంగ నురియాటమేలె రాజ్య కాయమిగిలియేజంపంగఁగానియట్టి వారిఁ బలుపురఁ జంపినవ్రాతావిశేష మాత్మ దహించుటఁ జేసి కాక 275
- చ అనిన విని యమ్మనివలె యమ్మహివలె కిట్లనియె 276
- చ మనుజులు నేయ నెవ్వరు సమ స్తము నీశ్వరునాజ్ఞఁ జెల్లెడు నియమము కుతారపాణి ధరణీరుహముల్ నజకంగఁ బాప మొం దునొకా కుతారముకా జనులు దోసముఁ బొందరు కర్త యాశ్వరుం దనియెడినిశ్చయంబు దృఢ మై మది నిల్పినఁ జాలు భూవరా 277
- చ కర్మఫలం బీశ్వరునియదియ తదవ్వణబుద్ధిసహితంబుగాఁ బ్రబుద్ధులు వేదవో దితకర్తంబు లనుష్ఠింతురు 278
- తే ఒప్పు కున్న ను నాత్మకులో క్తకర్త మార్థ్యగతిఁ జేర్చుఁ బరకర్త మొప్పెనేని నార్యజనములు గిట్టిప మండ్రు దానిఁ గాన నడపుము నిజవంశకర్త మధిప.
- క అరివధము పాప మని మది, మెరమెర గలిగినను దగినమెయిఁ జేయుము భూ వర ప్రాయశ్చిత్తము గృహ, ²ధుర యుడుగుట మేలె కీడుకొఁ జన నగునే
- చ అనుటయుఁ గొంతేయాగ్రజాండు సాత్వవతేయునాననం బాలోకించి పుత్రులుం బౌత్రులు నన్నలుం దమ్ములు జనకులుం దాతలు మామలు గురువులు సం బంధులు స్థులు నల్లురు బావలు మఱిండులు మఱియుఁ బవిత్రులగు ధాత్రిప తులు నాచేతమడిసిరి తడియ స్త్రీజనంబులు పతి సుత సోదర పితృమరణశోకసం తాపాతిశయంబునం బలవించి పలవించి ప్రాణంబులు విడుతురు గావున దాని సూక్ష్మంబుగా విచారించిన వనితావధపాతకంబునుం బాటిల్లు నెయ్యెడి కడగా నిచ్చుల్తపుండ నగుదు నను ³వైగడున మునింగినమనంబు మహిభరణంబున కెట్లు సొచ్చు నుగ్రం లైనతపంబునం దనువు దొఱంగుటదక్క నొందువిధంబు నాకుం జాడ లేకున్న యది యనినవిని యమ్మనీశ్వరుండు నిజబుద్ధి నిప్రణంబుగా నిరూపించి యన్న రవతి కిట్లనియె 281
- సీ విడువు ముమ్మలికంబు వినుము నీచెప్పిన యందఱు భూముల కానుపడియఁ బెంపును దేజంబుఁ జేరును గోరియు నీసున సమరంబు నేసి చచ్చి

- రాచని కిట్టిచం బగునె నీ కట్టును గాక వారల నెట్టి కర్తవ్యములు
మృతులఁ గావించెనో మతి నెఱుంగుచె వాని నెఱుంగుఁగాలుఁడు చావనోకెట్టి
తే తఱి యతం డపు వెగటార్పు దాని నీవు, నేనీనాఁడవుగా మదిఁ జింత నొనిఁ
యుదుకు టొకఁజెట్టి దీనిపై నొల్లగృహము, విదుతుఁగాకను టిది పెద్దఁజెట్టియధిప
క నేర్పరి పెక్కువిధంబుల, నార్పఁగ జొప్పులు గడంగి యాడెడుచండం
తేర్పడఁ గాన్పుము కాలసమర్పితకార్యకరు లైనమానవులదెసన్ 283
- వ నీకుం బాపంబునకుం బని లేదు పని గా కుండుంగాక 284
- క ఇచ్చుకృకల్లి యొప్పుచె, చచ్చినవరకులయేలు జనపడములు నీ
విచ్చెదవు గాక మనమునఁ, బొచ్చెము లేక తగ వారిపుత్రుల కధిపా 285
- ఆ కొడుకు లేనిచోఁ గూఁతుఁ ప్రతిష్ఠింపు, దానఁజేసి వారితల్లి లధిక
హస్త మొందుదురు శ్రియంబును నీకగుఁ, బుణ్యమునుయశంబుఁబొందునిన్ను.
మ అనుమానింపకు తొడఁబుట్టువులు గారా కున్ది తూటాచె నెం
దును గ్రొన్నెత్తున లేటు లై పఱవ నింద్రుం డుగ్రతఁ దైక్యులఁ
మును లవ్వీరు భజింపరే క్రతువు లామోదంబుతో నవ్వుహా
త్తునిఁ జేయింపరె యూర్ధ్వలోక మది గాదో యేలఁడో నాకమునన్. 287
- కా నీవుకా ధర్మవిరోధు లైనజనతానిందాత్తులం బుణ్యమా
గ్ధావష్టంభము దేజరిల్ల నృపవంశాచార మొప్పారఁ డో
దై వీరానుజు లుల్లసిల్లఁగ మహాఁగ్రాతం దెగం జొదితా
దేవాధీశుడవఁలె శిష్టపరిషత్సేవ్యుండ వై తాచనిన్ 288
- ఆ వలయునేని యధిప వాసపుచాడ్పునఁ, గ్రతుపరుండ వగుము రాజధర్మ
కలిత మైచపుడమిఁ గైకొమ్ము తొలిడొలి, యశ్వమేధయాగ మాచరింపు. 289
- వ అనివ విని యంకిలి దేజినదెండుబుతో ధర్మనందనుం దెట్టికర్తవ్యములు పాపం
బు లేపాపంబున కెద్ది ప్రాయశ్చిత్తంబు మునీంద్రా యెఱింగింపవే యనుటయు
నతనికి నవ్వుహాత్తుం డి ట్లనియె 290
- కృష్ణదైవపాయకుడు ధర్మభావకు ధర్మధర్మంబు తెలిసిండుట. —
- ఆ ఆగమోక్తకర్త మాచరింపమియు నిష్పిద్య మైనదానిఁ జేయుటయును
బ్రాహ్మణులు ధరణిపాలకరేణ్య చెప్పాడును పాపములుగ బోధ్యతలేకి 291
- వ ఇది కల్మషపామాన్యనిర్దేశంబు విశేషంబు వినుము 292
- నీ ఆదిత్యనుడయా హ్రమయ కాలములనిద్రఁ బొందుటయును బాత్ర భూతుఁడింటి
కరుగుండెచినఁ బూజ యాచరింపమియును బరదారగమనంబు గురుల కెదురు
నేతయు గ్రామంబు నెఱుచుటయును వేదవిక్రయంబును రసవిక్రయంబు
భృత్యుఁ బ్రాపమియు నపత్యోపచారంబు గహనదాహమునన్యకర్మకృతియు.

తే దనదుకర్తంబు విడుచుటయును వృథాబ
శుప్రహరణంబు మేదిసీసురులకలిమిఁ
గొనుటయును శరణార్థిఁ జేకొనమి విప్ర
వధయుఁ బాపంబు లందురు బుధజనములు 298

వ పాపంబులుంజోలె నుండియు దూష్యంబులు గానివానింజెప్పెద నాకర్ణింపుము
క దురమునఁ దైదవుఁ గొని తనుఁ, తొరిగొన నేలెంచునట్టిపురుషుని వేదాం
తరహస్యవేది నయినను, తొరిగొనినను ¹గిల్పింపంబు వొందదు వత్సా 299

క ధరణీసురవి త్తము నప్రహరించఁగాఁ గని వధించు నతఁడు దురితముం
తొరయఁ దోకయించుకయు నని, నరేంద్ర చెప్పుదురు ధర్మనాన్ధవిదళ.
క జీవితసంకయవేళను, భూవర యొం డన్న పానములు దొరకమిఁ గల్
ద్రావినఁ గ ల్లగు లెఱుంగక, త్రావిన నద్ధురిత మధికధర్మమునఁ జెడున్. 297

క గురుసంరక్షణమునకును, బరమాపద యైనయెడను బ్రావ్షాధనముల్
విరహితములు గాఁ బెఱచోఁ, తొరఁగా నగు మ్రుచ్చిమికి వసుమతీనాథా
తే స్త్రాణహాని దప్పించుచోఁ బరిణయంబునందు గురుజనకార్యాధ్యమయ్యు నంగ
నాజనముతోడిసంభాషణమున సర్వభవముఁజెడియెడు నెడబొంకఁజనునృపాల
క కలలోనఁ జరమథాతు, స్థలనము గలిగినను బ్రహ్మచర్యము నెడ దు
జ్జ్వలవహ్ని నేయి వేల్చినఁ, దొలఁగుం గిల్పింపము దురితహారచరిత్రా 300

అ అన్న పరితుఁ దైన నటుగాక సన్నాసి, యయ్యెనేని తమ్మఁ డాతఁ డుండ
దారసంగ్రహంబుఁ దాఁ జేసి పాపంబుఁ, తొరయఁడంద్ర బుధులు కురువరేణ్య.
తే అడవి గోవులకై కాల్పుటధ్వరమునఁ, బశువులజంపుట దాన మపాత్ర భూతుఁ
డగు లెఱుంగక యిచ్చుట దగనిబంటుఁ, త్రోవకుండుట గిడులు గావు పత్న.
వ తపంబుల దానంబుల మఱియునుం దగినపుణ్యకర్తంబులనుం పాపంబులు పరిశ్చి
ణంబు లగుననునివిసామాన్యవచనంబులు స్త్రాయత్వి త్తవిశేషంబు లెఱింగించెద

— వ్యాసుఁడు ధర్మశాస్త్రంబుఁ బ్రాయశ్చిత్తవిశేషంబు లెఱింగించుట. —

నీ వినుము కర్మము చెల్లుచును గపాలంబున నెత్తికై యెత్తు మేకకాల
మశనంబు గొనుచు ఖట్యాంగచిహ్నము బ్రహ్మచర్యంబునై యధశ్శయన మాచ
రించుచు నిట్లు పండ్రెండువర్షంబులు వ్రతవృత్తి నడపంగ బ్రహ్మచర్య
జ్ఞియంబు దొఱంగుం గృచ్ఛిముల్ నడపిననాఱువత్సరముల నడఁగుమాఁడు
తే హాయనంబులు నడపఁ జాంద్రాయణములఁ, తోవు నిష్ఠానిరతి మాసభోజియైన
నల్లమునఁ పాయు నటుగాక యశ్వమేధ, యాజి యగు నేనివలదు భిక్షుడలధిప
క అవనీశ యశ్వమేధము, నవభృతమున నీరఁ గ్రుంకి యన్యఁడు శుద్ధం
దవుఁ పావుఁ దైనఁ దత్కర్త విశేషము లోకభూజితం బగు టరుజే 305

తే పుష్కలోలమ్ యుండెఁ గాంభోజవాచి, శతక మొండెను భూసురతతిఁ నొనుగఁ
బాయు ¹బ్రాహ్మణాథాహవప్రాణహాని, యైన నొండెను జెడు బ్రహ్మహత్యకీడు
నీ కల్లుద్రావినపాతకం బది యగ్నివర్షము గాఁగఁ గాంచి పానంబు నేయఁ
గను మూసి యులుకంగననలంబుఁజొర మహాప్రస్థాన మాచరింపంగఁ బాయు
నట్లును గాక బృహస్పతిసవన మన్మృతికు వానరించిన నతివిశిష్ట
భూమిదానమునను బోవు ²సక్తి ధృతులబ్ధుగం డనలప్రతప్త మైన
ఆ యాయుసాంగనాంగ మాలింగనము నేసి, యైనఁ గోసి కరమునిందు మేహ
నము ధరించి యంబరముఁ జూచు చరిగియే, నియును జచ్చి యుఘమునిస్తరించు
క గురుతల్పుగండు రణమున, గురునకు నై చచ్చియేని కురువర ధరణీ
సురులకు పర్యధనము భ, క్తి రతి స సగి యేని పాతకిత్యముఁ దొఱఁగున్ 308
క ధరణీసురుసర్వర్థము నప్రపారిచినతఁ డంతకనక మట్టిద వినయో
త్తరుఁ డై మగుడఁగ నిచ్చినఁ, బరిహృత మగుఁ గల్పపంబు పారపముఖ్యా
క అన్యతోపచారకలనంబునఁ బుట్టినపాతకంబు వోవుం దా నె
వ్వని నవచరించె డగ నా,తనిఁ శ్రీతుం జేయ ధర్మతత్త్వప్రచరా 310
క గురుప్రసక్తి మాట వల్లుట, బొరసినకల్పము పానీవోవు నతనికిం
బరితోషముగా వినయపు, వెరవున నుపహార మిచ్చి వినతుం డయినన్ 311
క పరదారగమనదోషము, పరిహృత మగు నొక్కయేడు పరమనియతుఁ డై
చరియించినఁ గృచ్ఛ్రంబులు, గురుకులజలనిధిశ్శాంక గుణమణినిక రా 312
ఆ వావి గానియట్టిననితఁ జొందినపాప, మాటునెలలఁ బాయు నార్ద్రవస్త్ర
ధరణభస్మశయనపరతఁ బాటించుచు, నియతి నుండె నేని నృపవరేణ్య 313
క పరపురుషసంగమంబునఁ, బరిహృత మై యున్నయట్టిభామిని శుద్ధిం
జొరయ నజస్వల యై కం,చరయఁగ భస్మమునశుద్ధ మైనవిధమునన్ 314
ఆ నఱకఁ డగనిమ్రాను నఱికినఁ దిర్యగ్దృఢంబుఁ జేసినను నఘంబుఁ బాచి
కొనునరుండు మూఁడుదినములు డనచేత, పలుకుచును సమీరభతుం డయిన
వ అని చెప్పి వెండియను. 316
క. మితభోజి యై వివిక్త, ఊరి సావిశ్రీజపంబు నేయునది యహ
స్థినియు నిశాసీనత్యము, మతి నేమఱ కట్టు లైన మాను నఘంబుల్ 317
తే. భూకర్మముల్ నేయుచు భూసురులకు, వివిధధనములు శ్రీతితోవినయ మొప్ప
నొనుగు చుండెదవారు పూర్వోపచితము, లైనకట్టిపములఁబాతురవనినాథ
క విను మాస్తికతాశ్రద్ధా, వినయంబులు గలుగువారు వీనిఁ నెల్ల
జననాథ యర్హు లవి లే,నినరులు పాపములఁ దొలగ నేర్తురె యెట్లున్ 319
వ ఆ స్తికతాశ్రద్ధావినయంబులు నీకు సమాజంబులుగావేతాపునఁ బ్రాయశ్చిత్తంబు

లబ్ధుంబు లైనను బాపంబులం బాపనోపుఁ బాపవో యని శంకించుకర్తం
బునుభారతయోధవధంబ కాదె యది యాత్మరక్షణంబునకై చేయుటం జేసియు
ను త్రమత్ర త్రధర్మం బగుట నిరూపించం ¹బాపత్యంబుం బొరయకున్నయది
యట్లుంగాక భవదంతగకరణంబున జనియించినకరుణాయం బశ్వాత్మాపంబును
నిన్నుం బరిశుద్ధునిం జేసె నీవు ప్రాబాధకంబు లగుతపశ్చరణంబులకుం బొరం
జాడకుము కురుకులచూడామణిత్యంబునకు మూలం బయినమహిపాలనం
బాచరింపు మనిన నబ్బాదరాయణుతో నమ్రేదిసీరమణుం డపేయంబులు
నభోజ్యంబులు నెయ్యవి యపాత్రభూతపురుషు లెట్టివారు మహాపురుషా
యెఱింగింపవే యని యడిగిన నతం డిట్లనియె

320

క తురగియు నుష్ణియు ఖరియును, గురిసినదుగ్ధములు నింద్యకోటిగణితముల్
ధరణీసురాదిజను ల, పౌరువునఁ బోయిన నఘంబుం బొందుదు రధిపా

321

నీ మానుషక్షీరంబు నీనినఁది నాల్గ లోని ధేనువులపాలును నపేయ
ములు ప్రేతవిషయాన్ను మునుసూతకాన్నంబుండలవరియన్నంబుఁగులటయన్న
మును వనితోపజీవనశీలనన్నంబు నాడెడు పాడెడునట్టివాని
యన్నంబు జాడరియన్నంబు సూనరియన్నంబు బహిపెట్టినతనియన్న

ఆ మును నిజాగ్రజానకు మును పెండ్లియాడినపురుషునన్న మును నభోజ్య మండ్రు
వందియన్న మధికనిం దాస్యదంబు పురుషీతశుష్కములను సుదుగ వలయు

క విను సురితోఁ గూడఁగఁ దెచ్చినయట్టిది యెద్దియును భుజింప రభోజ్య
త్యనిరూపణనిపుణత గల, మనుజో త్రము లఖిలలోకమాన్యచరిత్రా

323

క. పులగముఁ బాయస వట్టులుఁ, బలలము నర్చనకుఁగాక పక్వము లయినం
గలుగు నభోజ్యత్యము వివృలవిడి వెంటకము నేసి చనదు భుజింపన్

324

వ అని పెండియు

325

తే అతిథిపితృదేవతాపూజలాచరించి, కాని గృహమేధులకు భోజ్యమైనఁ గుడువఁ
డగదు యజ్ఞశిష్టం బమృతంబు గాఁగ, నార్యజనములు నెప్పుడు రధివర్త్య

క ఆలును బిడ్డలు బంధులు, నై లీల జరించుచును గృహస్థుడు డత్త
ల్లోలత్యరిహితచిత్రత, మేలుగ నలవఱువ వలయు విరాఁ దెఱిగి నృపా

327

— కృష్ణత్వైపాయనుడు ధర్మజానక సహక్రతురుఖల వెఱింగుడు —

వ అని యిట్లు చెప్పి యపాత్రభూతపురుషుల నాకర్షింపు మని వలిక

328

నీ పాడియు నాడియు బ్రదుకువారలఁ బరిహాసకు దుర్జను సంగహీను
మత్తుని మృచ్చు నున్నత్తు నభుంసకు జెనఁటిమాటలఁ దెల్పుచునుజుఁ గులము
చాలిమి వేదంబు చదువమి నిజవృత్తి హాని దుర్వృత్తిగలట్టివాని
దానపాత్రంబులు గా నియ్యకొనరు పెద్దలు దీనుఁడును వివద్యాధితుండు

- తే. నీగి కర్ణులు దయవేర్చి నిచ్చుచోట, ¹నైన నవగుణ మెక్కుడై కానఁబడిన
నిందితాత్ముల కిచ్చుట నిష్కలంబు, పాత్ర నిశ్చయ మిట్టిది పారమేంద్ర 329
- క. శిల చేపవ్రును దెప్పగ, జలనిధి గడవ దొరఁకొనినచా ద్భగూ బాత్రం
బులు గానియెడల దానంబుల బాఁము నిస్తరింప బుద్ధి దలచినన్ 330
- ఆ పునుకఁ గుక్కరిత్రై బోసినపాలు నీళ్ల ధికనిండఁ జొరయు నట్లు దుష్ట
మై యపాత్ర విషయమగునీగివృథవోపు, నిచ్చుచోటఁ బాత్ర మెఱుంగవలయు
- తే. పండునకు బిడ్డ నిచ్చినచంద మొందు, బూదిలో నేయివేల్పుటఁ బోలు నోటి
కడవనీళ్లులు పెట్టినకరణి యగు న, పాత్ర జనులకుఁ బెట్టుట పారమేంద్ర 332
- క. దానవిధి యరయ నసమీ, చీనం బగు నేని కీడు నేయుం గురుభా
త్రినాథ మఱియుఁ బాత్రం, లైనను గొన్నతని కిచ్చునతనికి నెట్లన్ 333
- క. కావున విను పాత్రము మే, లై విహితాచంఢసౌమ్య మగుదానము థా
శ్రీవర దాత్రాదాతలఁ, దా వెలయించు భవనద్విలయరంజితక 334
- వ. అని చెప్పి యెనునీకు బుద్ధులు సెప్పుం జొచ్చి సంతోషరూపంబునం గీడుమేలెఱిం
గించితి నివ్వలుకులు పాటిగాఁ గొని విహితానుష్ఠానపరుండ వగు మనుటయు
నవ్వునుజవలి యమ్మనిపతితో మహాత్మా భవదనుగృహీతంబులైనయివ్యాకృం
బులు హృదంబు నావహించె నెప్పుట ధర్మం బగుమార్గం బవలంబించి రాజ్య
తంత్రంబు నడపి యశుభంబునం దొడరక జయింకు నట్టితెఱుంగు గలుగం
గృహనేసి రాజధర్మంబులుం దక్కునుం గలుగువర్తాశ్రమధర్మంబులు నాఁధర్మం
బులును లోనుగా నెఱుంగం దగుధర్మంబు లెల్ల నెఱింగింపచే నాకుం జూడ రా
జ్యంబును ధర్మచర్యయును బరస్పరవిరుద్ధంబు లయిన ట్లున్నవి గావున నివ్విధం
బున విన్నవించ వలసెనని చెప్పుటయు నత్తాపోత్రముండు శ్రీతచిత్తుడైయతం
డు విన నారదుతోడ నీధూపతి భీష్మపాలికిం బోవలయు నయ్యార్యవర్యచేత
నకలధర్మంబులు వినువా డగుట యర్హప్రకారం బనవుడు నారదుం డిది లెప్పు
యని వలెకి నప్పురాశరపుక్తుం దయ్యజాతకిక్తున కిట్లనియె 335
- ఆ కురుపితామహంబు గురుబుద్ధినింద్రాదులకును మానసీయుఁ డకుటిలాత్మ
కుండు పరశురాముతోడందవిద్యాది, సుగుణములకు నెల్లఁ జొచ్చినిల్లు 336
- క. సురతటిసీపూర్ణతమో,దరమున జన్మించినాఁ డుదాత్తవ్రతత
త్పరుఁ డతని కెల్లధర్మముఁ, గరస్తలామలకపన్ని కాశం బధిపా. 337
- క. చక్రవనుండు మార్కండేయుం,గు వసిష్ఠుండు లోనుగాఁ బట్టుప్రాజ్ఞులు గా
రవమున వినపింపగఁ దెలి,య వినియె ధర్మప్రపంచ మతఁ డఖిలంబున్. 338
- తే. శాంతమానసుఁడైనయశాంతనపుండు, విప్రయావహాచరికుండు వినుమువలసి
నపుడువిడుచుటకై ప్రాణమాఁగినాఁడు, గా దెయిరులంతవా రెందుఁగల రెనరులు.

చ అతనికి నీవయ్యిం గరుణ యగ్గల మట్లుగుటం గురుక్షమా
పతివర పూష్టు నీ పతనిపాలికి నాతఁడు నిన్ను సంప్రవో
ధితుఁడుగఁ జేయు ధర్మములు చేటవడంగ నుపన్యసించు మా
మత మిది దీనఁ గీర్తియు సమంచితధర్మముఁ బెంపు నొందెదనన్ 340

చ అయ్యు త్రమో త్రమనకు నూర్ధ్వలోకగమనంబునకు సమయంబొసన్నంబగుచు
వచ్చెం దడయ కట్లు నేయు మనిన విని యవ్యమమతీపతి మునీంద్రా బహు
బంధువధపాతకం బాచరించి యమ్మాననీయాత్మనెదిరి కెట్లువోదు నట్లుం గాక
యక్ష్మత్రిమసమరశీలి యగునగ్గుణశాలిం గృత్రిమసమరంబునం గూల్చి క్రమ్యు
నమ్మహాత్మమొగంబు సూచి నాకు ధర్మంబు లుపదేశింపవే యని యడుగ నేర్పనై
యనుటయు నజ్జననాశునకు జనార్దనుం డిట్లనియె 341

త ఇంతనిర్బంధ మేటికి నిమ్మనీంద్రు, పనుపు నేయుడుగాక యిచ్చుట నెల్ల
పెనుపులకుఁ బాత్రమయ్యెడు వనటతోడ, నెద్దియును నేలపురమునకేఁగుమిపుడు
చ మరల గాంగేయకడకు వత్తు వది మేలు లె వ్వుని పలికి వెండియు 342

త తమ్ములును విప్రవరులును ధరణి గల్లు, బహువిధంబులప్రజలును బౌద్ధివేంద్ర
చాతక ప్రకరములు పర్జన్యుఁ గోరు, నట్లు నినుఁ గోరు టతెక్కువ నాడరించి 343

చ శుభ్రజనంబులమనోరథంబులు సఫలంబులు నేయు మని ప్రార్థించె నివ్విధంబు
నం గృష్ణ కృష్ణవైపాయన నారడదేవలదేవస్థాణువిష్ణులులోనుగాఁ బెక్కిండ్లు
పెక్కు దెఱంగులఁజెప్పినవాక్యంబులఁజి త్రంబుకలంక దేటి శాంతేయాగ్రజాండు
రాజ్యభారనిర్వహణోత్సాహం బంకురింప శిశిరాపగమనసమయకమలంబు ననుక
రించునాననంబుతో నచ్చారాశర్మప్రముఖమునివరులకుం బ్రదక్షిణంబును బ్రణా
మంబును నాచరించి వారలవలన వసుమతీసహనానుజ్ఞయు వివిధాశీర్వాదం
బులుం బడసి వెలింగ వారను నిజస్థానంబులకుం జనిరి తదనంతరంబ 344

నీ దేవధూదేవపూజావిశేషము లాచరించి యుక్కురుకులశ్రేష్ఠఁ డుర్వి
నెడనెడ బ్రుంగుదువడి యున్న రాజులు సనుదెంచి కనునవసరము చేచి
యునికి కృష్ణునిచేత విని పూసి తొడి కట్టి కొలువిచ్చి మణిపామకుంజరాశ్మ
కాంతాదు లగుతగుకానికల్ గైకొని యానృపాలరకుఁ బ్రియం బొనర్చి

త యమ్మకుందొండు వారును దమ్మగమియుఁ
దక్కుఁ గలబంధుమిత్రులు ధౌమ్యముఖ్య
సూరిజనములు బలయంగఁ దాకముల
మధ్యమునఁ బొల్పుచంద్రునినూడ్కిఁ బొలిచె 345

చ మఱునాఁడు శిల్పంబునం గాలోచితకృత్యంబు లాచరించి ధవళాసు లేచనమా
ల్యవస్త్రాభరణంబుల నలంకృతుం డై. 347

1 ధితుఁడుగఁ జి గోరుమొదలగువాడనించితధర్మముగఁజి కాన్యధరణియంబులు నిర్వర్తించింకనన్.

క నవ మగురథమున పోడిశి, ధవళహరులు బూన్వః బనిచి ధరణిపుండు విధం
దవరళసుభారథం దెక్కువిధము దోచంగ నెక్కుఁ గురువంశనిధి 348

కా సారథ్యంబు వహించ భీముఁడు సితచ్ఛత్రంబు గాండివి నె
లార్థరం బట్టగఁ జామరల్ గవ లిడన్ హరిప్రభం బయ్యె న
తైరం దేవులు నగ్ని పంచకిము వేదిం బొల్పున ట్టొప్పి రం
భోరాశిధ్వనివారెఁ దూర్వనికరంబుల్ మోసె నొక్కమ్మడిన్ 349

— ధర్మరాజు భవనివారంబుగాఁ ? రిసగరంబు వ్ర వేళించుట. —

వ ఇట్లు నితాంతకాంతప్రకారం దై పాండవాగ్రజుండు పాండురాజాగ్రజునతని
దేవిం బ్రధూతాంధోళికారూఢులంజేసి పురస్కరించుకొని శై బ్యసుగ్రీవమేఘ
పుష్పవలాహంకంబు లనువాహంబులు బూనినరథంబున సాత్యకిసహితౌండయి
వెలుంగుపెన్ను నిం బిడిందిదెనం దెట్టికొని యతనిశిలన మనోజవంబు లగు
హయంబులంబూన్పినయవ దాతస్యందనంబున యుయుత్సుం డర్కగుడేర నుచిత
వాహనారూఢుం దై విదురుండు కుంతీప్రముఖకుడస్త్రీజనంబుల నందలంబుల
నిడికొని పెనుక నడవ నరేంద్రులు నానాముఖంబులం దవతమసేనలతోడం
గూడఁ గొలిచి చనుదెంచు చుండిం జనునప్పుడు 350

క ద్విరదంబుల నరదంబులఁ, దుఃగంబుల గాల్పలములఁ దూర్వంబుల 1సీ
గిర్దుల గొడుగులఁ బడగల, బరిస్ఫురిత మయ్యె నతనిఁ యనంబు గడున్ 351

వ ముతీయును 352

క వందిజనులుఁ బొలికులుం, గ్రంధకొనం బొగడఁ జడ వఁగా మాగధు లా
నందమంగ బాడ నుచితపు, మందత్వము గమనమునకు మహిమ యొనర్పున్

వ అన్న రి నాథుండు నడచి నాగనగరంబును ప్రవేశించె చంతకు మున్న యందలిజనం
బులు శిలవడగలను దోచణంబులను క్రమశః కదలేస్తంభ పూర్ణకుంభస్థాప
నంబులను గస్తూరికలయంపులను గర్వాపరముగ్ధులను బుష్పాహారంబులను
బ్రాలంబమాళికలను నొప్పుమిగులనప్పురం బలంకరించి యాబాలవృద్ధంబుగాఁ
బరమాంబరాసు లేపనమాల్యధూపఘణంబులం బొలిచి బహులప్రమదంబున
సమదంబు లగుసంచారంబులం జూరత్వవిశేషంబుల వహించి రక్కరురాజోత్త
ముండు రాజమార్గంబు దఱిసి చనునమయింబున 353

త హర్షములనుండి శూన్యపుష్కాంతగానాసికరము లక్షతయితహాక్తికములసేన
శిలకఁ గల్పలతానిచయములు పుష్పపుష్టి పల్లగఁ గురిసినవిధముతోఁచె

వ అట్టియొడఁ జూడం బట లేంచినపారజాన దజనంబులు 356

సీ ద్విగ్జయంబునం దేజస్వియయ్య నజాతశత్రుం డనఁ జను నితండె
రాజసూయమహాధ్వరము నేసి విప్రుల గనకరత్నాదులఁ దనిచె నితండె

నిత్యవ్రతంబుగా పత్యంబు పాలించు నిత్య యధ్యతిగా నెఱవె నెఱచె
ధర్మనిరతుఁ డీతం డొక్కడ చువ్వెయని పలుకుటకుఁ బాత్రమయ్యనితఁడె
తే బలముఁదగవునుధర్మంబు వెలయుఁ బగఁజ, ననవశేషంబుగాఁ దెగటాఁచెనితఁడె
యనఁగ మఱియును వివిధకీర్తనలహర్ష, సచనముల నుల్లసిల్లురంబు మిగిలె

క లావులు వెరవులుఁ దాల్చులు, జేరలు నస్థితములుగఁ జెల్లువములు నా
నావిధములఁ జేర్కొనుచుం, బావని నరఁగ నవఁ జొగడుపటరం మెరుగన్

క వ్రతచర్యయు భాగ్యంబును, భృతియు మతియు నరయద్రాపడికి నెన యగుభూ
పతిగల్గ భాజనము లీ, తీరిక గలరే యనురంపంబు నెలఁ గంగలయన్ 819

వ ఇట్లు వెల్లయినమోక్షతన దుంగితుంబు లైననెరవుల పెంపున బుంబు చంద్రో
దయఘోషమానం లైనమహావ్యవంబు ననుకరించె నాధర్మరాజు రాజమంధిర
ద్యారంబు నేంజనియె నక్కడి బహువిధంబు లగఁ జేసినద్రవ్యంబులు గుంబు
లం గొని భవ్యభూసురులను బుణ్యాంగనలును నెడఁగొన వాని నెల్లం గై
కొనుచుం బ్రవేశించి యతం దేనుంగు మొగసాల నరదంబు డిగ్గిభామ్యభృతరా
ష్ట్రపురస్కరంబుగా నభ్యంతరనివాసంబుసొచ్చి గృహదేవతలంబూజించి మగుడ
బహుంగణభూమికివచ్చి నేగరదేవతాపూజలు నేయించం దగువారలం బనిచి
బ్రాహ్మణసంఘంబులం గానిపించుకొని కనకంబులును గోవులు మొదలైన వివిధ
వస్తువులు నొంగు నవ్వు దాశీర్యాదనాదంబులను శంఖభేరిప్రముఖమంగళ
తూర్వరంపంబులను రోదసి ఎక్కటిల్లెఁ దదనంతరంబు నిశ్చింతం లై యున్న సకల
జనంబులును నజ్ఞపాపానాననం బాలోకించుచుండి రట్టియెడ ది. రోగ్యధన
సఖం ద్రవచార్యాకుండనునొక్కరిక్కినుండు విప్రాశాసంబుగైకొని త్రిదండి
చేపం బలవడ నయ్యవనీదేవతాకోటిలో నిల్చి యన్నరనాథున కిట్టనియె 860

— చార్యాకుండ నారాక్షసుండు బ్రాహ్మణిగ్రహంబునఁ జచ్చుట —

చ వినుము నరేంద్ర సర్వ మగువిప్రజనంబును గూడి నన్నుఁ బం
చినవిధ మీతఁ దేటిపతి నేసినపాము పెద్ద చంపుచో
జనకుండు శ్రాత లక్తుఁ డనుశృంక యొకించుక లేడు పద్మరుం
దనియెడికొంకు బుద్ధి నినుమంతయుఁ బుట్టద నీమి గాల్పనే 861

వ అను మని రని పలికి ఎండియ. 862

ఆ ఇట్లు శిష్టజనము లేవగింపఁగఁ జేయు, రాజ్య మేల బంధురాజెన్లఁ
జాలియఁ జేసి కెయిట్టి భోగంబు లనుభవించెదపు కల్పవంబు చిక్క నీకు
వ అనిన విని యవ్విప్రు లత్యంతవృథితాంతగళకరణు లగుచు నొండ్పొరులమొగం
బులు సూచి యిట్లు పుట్టం బని యెమి యనువచనంబులతోఁ దిరుగుడువడిరి
ధర్మనందనుండు లజ్జావనతపదనుం దై యూర కుండి వారలవలను గనుంగొని

కేలుమొగిచి ఫాలభాగంబునఁ గడియించి యిట్లనియె 364
 తే మ్రొక్కివేడెడ ననుమీరుధిక్కరించ, కాదరింపుడుమునిసమూహానుమతుడ
 నై వినిశ్చయపరికలితాంతరంగ, వర్తనముతోడ నిచటికి వచ్చినాడ. 365
 వ అనవుడు భయసంధ్రవధరితు లగుచు నాభూసురులు దేవా యావాక్యంబులు
 మావలనం బుట్టినవి గా విది యేమియో కాని నీ పుత్రమక్షత్రధర్మంబున
 సముపార్జించి¹న యుజ్వలశ్రీ సునీరతం బొందెడు మని యతనికి నాశ్వాసం
 బొనర్చి యమృతాభిషేచనాలోకించి పరమబోధంబున నప్పురుషాధము
 నెఱింగి యమృతాపతితో వీడు దుర్యోధనసఖుం డగురాక్షసుండు పన్నాశ్రీ
 వేషంబున నేతెంచి యతనికి హితం బొచరించువాడై యాదుర్వచనంబు
 లొడె నీకుక్క మొఱిగినయంతన పాలమున్నీరుతోనినీకుం గలంగ నేల
 ధర్మాత్మ లగుతమ్ములు పనుపు నేయం బూజ్యం బగుసామ్రాజ్యంబు వహింపు
 మని యాదరించి 366

క ఆరాక్షసుఁ గనుఁగొని కో,పారంజితనేత్రు లగుచు న్నవ్విపులు హం
 కారముఖరు లగుటయు నతి, ఘోరాశ్చరితోడ వాడు గూలెం బుడమిన్

తే బ్రహ్మలేఖానిహతి నిట్లు పడి మిహాశి
 నిప్రహతిపాతితోర్విజనిభత నొంది
 యున్న యద్దానవునిఁ జూచి యన్న రేంద్రుఁ
 డెలమిసొంపు వహించె దమ్ములును దాను 368

వ ఇట్లు శ్రీకుం డై యజాతశత్రుం డవ్విప్రసమూహంబునకు సవిశేషార్చనం
 బొనర్చి వీడుకొలిపె నప్పుడచ్యుతుండు బ్రాహ్మణ స్తుతిసేసి యజ్ఞనపతితోనిట్లనుఁ
 గృతయుగంబునం జార్యాకుం డనుదైత్యుండు తపం బొనరించి యదృశ్యుండు
 ప్రత్యక్షం బయిన నఖిలభూతంబులవలనను నభయంబు వేడిన నద్దేవుండు భూ
 దేవతల²కినిష్ఠంబు లైనవనులు నేయకుండువాడవు చేసిలేని యదియ నీకు
 దునియనినదికి యవ్వరంతాసంగె నట్లు లభ్యవరుండై వాడు గర్వింపి శిర్యాణుల
 బాధింపం దొడంగిన వారు విరించి గాంచి యారక్కసుండు నేయుబాధలు
 నెప్పిన పెవ్వహత్తుం డెను మున్న యెఱింగి యొనర్చినవాడ యద్యోధనుం డను
 రాజానకు నెచ్చెలి యై యవ్వపలుండు తత్కార్యం బొచరింపం బొచ్చి పహిసు
 రులకు మహోవ్యథాకరం బగుకర్మంబు నేయు నప్పని కారణంబుగా వారలకో
 పంబునం³ గూలం గలవాఁ డని యలికె వద్దానవుండు నేఁ డిట వచ్చి తనదర్శన
 యంబున బ్రహ్మదండనిహతుం డై పడి యాన్నాఁ డని చెప్పి యప్పీనుంగు
 వెడల వైపించి యాభూపాలు నుద్దేశించి వెండియు 369

ఆ. మాటుకొన్న వారి నీలు నేయము ప్రజ, నరసి మనుపు భరణిసురులఁ బ్రోపు

1 నక్షత్రాల శ్రీమధీరకంబొందడఁడయకలికాశిర్యాదంబులొచ్చి, 2 కర్మంబులైన, 3 గూలనని.

మఖలబంధజనుల నార్జితులను సుఖ, వృత్తి నునుపు పేంపు చెలయ నధిప
 ౩. రాజ్యాధిపేశశోభనం బనుభవింపు మని పలికి యాధిపేశచనిక ద్రవ్యావయవం
 బునకుం దగువారిం బనిచి బయలి పెద్దకూటంబున నవ్వహిపలికి మహాన్నత
 హీమమయసినోహసంబు పెట్టించి వలయువారల కెల్ల సముచితసమంచిత
 పీతంబులు పవరింపఁ గవ్వడి నియోగించిన నహ్లాదవాగ్రజాం దుల్లంబుకలంక
 యెల్ల డిగ్గఁద్రావి యిచ్చుం దెలి వొంది చెలు వొందునిజపీతంబునం బూర్వాధి
 ముఖుం దై కూర్పుండె నతనికట్టెదురం గనల్కొంచనాసనంబున పాత్యక్షిమే
 తంబుగా కౌరియు వలపటను దాపటను శిమణిపీతంబుల వడముడియుఁ గవ్వడి
 యును వెనుకం గనకాయతకుత్వానంబులం గవల నిరుపక్తంబుల నునిచిశోని
 కుంతిమహాదేవియు దామోదరుడక్షిణదిక్కున శివస్మిన్ముష్ణులంబగునాసనం
 బున ధృతరాష్ట్రుండును దడియ ప్రాశ్చ్యదేశంబునం బ్రస్ఫురితపీతంబుల విదురుం
 డును ధౌమ్యుండును ధృతరాష్ట్రునిపిఱుండ వర్షపీతంబుల గాంధారియుయు
 త్సుసంజయులునుం గూర్పుండి రాసమయంబున సంబుళాతుండు గృపావిశేషం
 బునఁ గృపాచార్యుం దగు లెఱంగున నయ్యజాతశ్రుం గానించి యోగ్యాస
 నంబున ధౌమ్యుసమీపంబున నతని నునిచె నంత నప్పుడవిమతేందు నితకుసు
 మాక్షిత కాంచన రజత రత్నగర్భాస్పర్శనం బాచరించె దదనంతరంబ 371

౪ విదల్లత్సమాహంబు వివిధదేశాధీశసంఘంబుఁ గార్యవిచారఁడులు
 సర్థార్థనాదికృత్యంబులవారలు బహుపరిచర్యలఁ బరంగజనులు
 వైశ్యప్రముఖపారవర్గంబులును ముఖ్యపాలికాదిజానపదావలులును
 వైడ్యగాయక వాంశికాదివిశేషకరులును వారసుండరులు లోను

౫ గాంగఁ దగినవారు గాంచి యవిభునిన, త్కారములఁ బ్రమాదితంబులగుచు
 భావములు దలిర్ప నేవించియుండ న, కొలుపు పాల నొప్పెఁ గురువరేణ్య

— ధర్మరాజు యాధిపేశజహాస్యవడు. —

౬ అంతనాధిపేశచనిక ద్రవ్యసంచయంబు సన్నిహితంబగుటయు మాధవానుమతం
 దై ధౌమ్యుండు ప్రాగుదత్ ప్రసనం బైవవేదికాతలం బలంకరించి యందు జాత
 రూపనవరత్న భుజితంబును దృఢపాదంబు నగుభ ద్రపీతంబు ప్రతిష్ఠించి కాదూల
 చర్మాస్తరణశోభితంబు నేనీ యర్పించి కాంచనదామజ్జాప్తం బగునుత్కృష్టేషున
 శంఖులు సమంచితశృంధింబున నిలిపి పూజించి దానును దానిచుట్టునుం బాధి
 వంబులు హైమంబులు రాజతంబులు రత్నమయంబులు నగుకుంభంబు లొనర్చి
 వానను గాంగంబు లగుజలంబులు నినిచి యన్నింటికీ రత్నమంగళతమత్వల్లవ
 కుసుమంబులను బంచగవ్యంబులను సమంత్రకముగా పంపూరంబు నిర్వర్తించి.

1. యాధిపేశకావీక ద్రవ్యాయకసంభారంబులు మహాత్మ్యంకం దుశిచారి. 2. మణిమయాశనం
 బులు. 3. శివస్మిన్ముష్ణులం బమిన్మ కావలంబున

- సీ. వీర్యవంతము లగువివిధమంత్రంబులతోఁ గూడ నద్వైతప్రేమపరివృ
తునిఁ జేసికొని రాజుఁ డోడ్డొని యేఁగి యావినుతపీఠంబున నునిచి శోభ
నాలంకరణమున నభిరామ యైనపాంచాలిఁ దద్యామపార్శ్వమున సహస
మాసీనఁ గావించి యగ్నిముఖము నేసికొని హోమతంత్రవర్తన మొనర్చె
తే సంత నూర్జితశుభవేళ యగుడు శంఖ, చక్రధరుఁ డాసమర్పిత శంఖ మెత్తి
పృథివి కధిపతి వగుమని శ్రీతి నాపు, భాసుతుని నభిషి క్తునిఁ జేసె నధిప 374
- వ అచ్చుడు చిత్రం బు త్రమప్రకారంబై యాంబికేయుండు ప్రసన్నవదనుండగుచుం
బ్రతిష్ఠితంబు లయినకలశంబులలో నుజ్జ్వలం బగునొక్కటి ఛామ్ముం దంది
యీనెత్తి యాభూషోత్తము నభిషేకించె మఱియుం బ్రభూతాత్మ లగురాజు
లును బ్రకృతులలోనూ దగువారును దదభిషేకశోభనం బాచరించిరి శంఖానక
దుందుభిప్రభృతిమంగళతూర్యంబులు గంభీరనాదంబులు జెలంగె నివిద్విధం
బున సుహృజ్జనహృదయంబు లానందింప ధర్మనందనుండు సామ్రాజ్యపదస్థుం
డై భూసురదీనానాథప్రముఖపాత్రంబులకు వివిధబహుధనంబు లొసంగె నట్టి
యొడ విద్యావిశిష్టబ్రాహ్మణాదిపురుషసత్తము లత్కురుసత్తమున కభిముఖు లై
దేవాదైవమూఁవంబులకలిమినతిహూనమంబగునీవిజయంబును వసుధాధిపత్య
సంప్రాప్తియు నంత యొప్పునే యనిన విని వారలతో నవ్వసుంధరావల్లభుండు
- సీ కలిగె లే కుండె 2ని ట్లలఘుగుణంబులు వాక్రుచ్చి మీయంతవార లిట్లు
గొనియాడఁ బొందునందనులు ధన్యాత్ముల యని ఁక్కి యంబికాతనయుఁజూపి
తంద్రియు గురువును దైవంబు నీతఁడ మాకు మీరెల్ల నీమరుజవిభుని
వసుపు నేయుటయు నీతనికీ బ్రియంబు గావించుటయును మమ్ము వేనవేల
- తే విధులఁ బ్రీతులఁజేతె యుర్విజనములుఁబొరులునుమీరలునుడొంటిభంగిఁదప్ప
కిమహారాజునెడ వినయమ్మతోడ, నడచుచుంటయ యొంతయునాకుఁ బ్రియము
- క. జ్ఞాతివధ మట్లు నేనీయు, నీతనిఁ గొల్పుటకుఁ గాఁగ నీగృహధర్మ
వేతత్యముఁ జూరనితి ిభూ, భూతికి మనకు విధుఁ డీప్రభువ మఱివకుఁడీ 377
- వ అని చెప్పి నితేచ్చ వర్తించి సుఖం బుండువారుగా వినయంబుతో భృతరాష్ట్ర
గాంధారుల నగరిలోని కనిచి పౌరులను జూపదులను బోవం బనిచి సగౌర
వంబుగాఁ గృపాచార్యు నిజనివాసంబున కరుంగ వీడ్కొలిపి యువరాజవదం
బున భీమసేను నిలిపి కర్తవ్యవిచారంబునకుఁ దదీయనిశ్చయంబునకును సుధి
విగ్రహాదిపాద్యజ్ఞాదింతనంబునకును విడుదలని బ్రియవచనపూర్వకంబుగా
నియోగించి వలయుపనులు చెనుక ముంద రరసి యెఱింగించుటకును నాయవ్య
యంబులెఱింగించుటకును సంజయంజొనిపి నేనలకొలందులను గనుంగొనుటకు
భృతులకు తేవితంబులు చెట్టుటకు గర్వకలాపంబులు నేయించుటకు నకులునాజ్ఞా

పించి దర్శితుల మద్దించుటకుఁ బరచక్రంబు లాక్రమించుటకు నర్హుని నిర్దేశించి బ్రాహ్మణాశ్రయంబులకు శ్రోతస్తాత్కృత్యసమనుష్ఠానంబునకు ధౌమ్యుంజాలించి సహదేవుంజూచి నీవు మదియగోచనమందుండవై సర్వానఫలయందును మత్సమి పంబున నిల్పునది యని పలికి మఱియుం గరజీయంబు లగునధికారంబుల నెల్లను ¹గల్పించి వారలమీఁదన పెట్టి యుయుక్తుం గనుంగొని విదుర సంజయుల నాలోకించి మీర లనుదినంబును నవధానంబు గలిగి రాచవారియోగ తేమంబు లే నెట్లట్లు నిర్వహింపవలయుఁ బురజనంబులభూజనంబులకర్జుంబులు రాచవారి కెఱింగించి పంచినట్లు నడవం గలవార లని యబ్బుగించి యభ్యంతర మందిరంబునకు విజయంచేయు మని కుంతిదేవిని బాంచాలిసహితంబుగాఁ బుచ్చి

878

తే ప్రేమసంక్రీతివినయమిక్రతవిలోకనంబు గృష్ణునిముఖమలంబునందు మాసరం బగువికసరమధువునకు మధువ్రతం బయి నిగుడ నాసువ్రతుండు.

ప అమృతాత్మని సాత్యకిసహితంబుగా వీడుపట్టున కనుప ననుజన్మల ననిచి యుచిత వర్తనంబున నుండి పదంపడి భండనంబునం జచ్చినవారిం జిత్తంబున నిరూపించి తొడంగి

880

తే బ్రాహ్మణాంజ్ఞతోఁ గూడ బంధుజనుల, కందఱకు వేఱు వేఱ మహావిధూతి వెలయునందిత శ్రాద్ధక్రియలుసభక్తికముగరత్న హేమాదిదానములు మెఱయ

ప అనుష్ఠించి ద్రోణాచార్య ద్రుపదతత్పంధువిరాటతదీయ జ్ఞాతులకునుబ్రత్యేకంబ శిష్టాభిమన్యుప్రభృతుల కెట్లట్ల సర్వదక్షిణాసామగ్రివెలయం బరలోకక్రియలు నిర్వర్తింపం జేసి దుర్యోధనాదులకు సంతకంబు విభవం బెసంగ ధృతరాష్ట్రం దౌర్ధ్వదైహికవిధు లాచరించునట్లుగా నొనర్చి తా నెఱింగినవారల కెల్ల లగ్గు నేయుటకుఁ దగుబంధులు లేనివసుంధరాధిపుల నెల్ల నుద్దేశించి యుచితదానం బులతోఁ జేయ ధౌమ్యుం ఒనిచె మఱియును

882

క శివలివందిరులును సత్రంబులుఁ బెట్టించెను దటాకములు దేవగృహ మ్ములుఁ గల్పించెను బంధుజనులకు సుగతి యగుటకై విశుతభంగి నృపా

883

క. లోకమునఁ గలుగుభూసుర, లోకమునకు నెల్ల గోవులుం బిడిడియు నా నాకల్పంబులు బంధుల, కై శోటివిధముల నిచ్చె నతులితభక్తిన్

884

ప. ఇట్లు సకలబాంధవసమృద్ధిసంబులకుం బూరలొకకక్రియలు సేసి యన్వభక్త్యం బున వెలింగి జగంబులచేతం బొగడు వడసి కృతకృత్యతం బొందె నివ్విధంబునఁ బ్రాక్షసామ్రాజ్యం డయిన పాండవాగ్రజుం డొక్కసముచితావసరంబున గోవిందున కభిముఖుం డయి వినయంబునం గేలు మొగిచి

885

1 గలాంబి వీరలని వారివారిమీఁదఁజఱి (వారలమీఁదన) పెట్టియుంతక యయుక్తు నిం గనుంగొని నీవును నిర్వహింపు మని మఱి. 2 నిర్వహించుట; నలిపించుట.

— భర్తాకరు శ్రీకృష్ణ సచితవచనంబుల వృత్తియందు. —

తే అమల భవదీయసుప్రసాదమునఁజేసి, పితృపితామహాకమయోగ్యవీత మైన
వినుతసామ్రాజ్యమునఁజేను విభుఁడనై కృ, తార్థతానందపూర్ణుడనై యిగ్గవృ
వ అని మఱియును. 387

క బావలు మఱుదులు ననుచును, నీవు కృపాతిశయ మెలగ నెప్పటి మమ్ముం
గావను బ్రోవను దలచి ర, మావర కలిపిఁగొని తిరిగి మన్నించుటలన్ 388

వ తేకున లేక మెలంగితిమి గాక భవదీయమహానుభావం బున్నరూ పెఱుంగను
దగం గొనియాడను నే మెంతటివార మని పలికి పెండియు 389

క అదిమపురుషుఁడ వగుటను, వేదంబులు నెప్పు నవియు పెఱుఁడు బలుకఁ గా
నీదృక్పథికారుఁ డని దా, మోదర నీపెం పెఱుంగ నొరుల కిలవియే 390

క దురితములఁ జెఱుప కుభముల, చెరింగింప జాలునట్టిపేల్లెలు నీకుం
బురుషోత్తమ కడుఁబెక్కివి, పరమావధ్యోతకములు భావింపంగన్ 391

తే ప్రయతు లగునష్టిజాలు వానిఁ బరమభక్తి
యుక్తి నెపుడుఁ బఠించుచు భక్తిముక్తి
దాయ వగునిన్ను సతతంబుఁ దలంచుచు న
మహ్మతులు నేసి యవ్యయమహిము గంఢ్రు. 392

వ. అని విష్ణు విశ్వారూప్య శర్వహంస దామోదర శంభుప్రముఖంబు లగు ప్రభూత
నామంబులం బ్రస్తుతించినఁ బ్రీతుం దై పుష్కరాక్షుండు పుష్కలం బైనవా
గ్విశేషంబున నాధర్మనందను నభివందించె దదనంతరంబ కొల్పి యున్నజనం
బులనిజనివాసంబులకుం బోవం బనిచి యుక్కురుస త్తముండు దద్దులనాలోకించి

మ అటవీదేశములందు బౌధబహులాయాసంబులం గండి దు
ర్బటమత్సేన్యశ్వరసేవఁ గుండి బహుసం గ్రామంబులఁ విద్విష
త్పటునానాస్త్రమహోగ్ర శస్త్రచయనిర్భగ్నాంగతం బొంది యు
త్కటదుగ్ధంబుల మీర లొందితి రభేదభ్రష్టదృతి నాకుఁగాన్ 394

వ నన్నుం గృతకృత్యుని జేసితిరి కృష్ణప్రసాదలబ్ధం బయినయీజయశోభనంబు
నిజేచ్ఛాకలితసుఖావాప్తిలీల ననుభవించుచు నాత్మప్రియప్రకారంబుల వర్తిం
చుచు నవధానంబుతో రాజ్యాంగసప్తకం బరయుం డని చెప్పి యాందికేయు
ననుజ్ఞతోడ 395

నీ బహురత్న మయఘన ప్రాసాదమండపదాసదానీజనోద్భాసితంబు
దత్తుల్యవైభవతేజధిపతానముఖన మ్మనంచయసుఖకరంబు
గిన్నరవల్లభగృహసమానత్యమహావిభూతిసురరాంచితంబు
నర్వసంఘాత్పురిచారువామాక్షిప్రచారసంశోభితస్థలచయంబు

తే నైనవాని రారాజుని బ్లనిలజనకు, దుష్టసేనుమందిరము పాఠ్యనకు వరుస
 తోడ దుర్దర్శునియును దుర్బునియు, నిండ్ల గవలకు సుక్రితి నిచ్చెనృపతి
 ప ముటియు విదురయుయుక్తుసంజయభౌములవదనంబు లాలోకించి మీమీ
 నికేతనంబులు మీరలు శైవొనుండని నియోగించి పెద్దనగరిలోన ధృతరాష్ట్రం
 దు మున్ను పన్నుగా వసించువార్యంబున నజ్జనపతి నునిచె నివ్విధంబున
 గృహంబులు విభజించి యిచ్చి కృష్ణసాత్యకుల సవ్యసాచిసదనంబున నిల్చు
 నట్లుగా నిర్దేశించి యండఱం బోవం బనిచి యభ్యంతరమందిరంబున కరిగె
 నాభీమనేనాదు లష్టహానియవాసంబులు నేకొని యండఁ బ్రభూతాన్నపానా
 ద్యనుభవంబుల సుఖించియుండ నవ్విభుండు నిశేచ్ఛ విహరించె నని యిట్లు
 ధర్మపుత్రుచరిత్రంబు నెప్పిన విని యబ్బుంగిం బ్రాప్తపాస్త్రాజ్యంఁడై పాండవా
 గ్రజాండు పడపడి యెత్తెరంగునవర్తించె సకలజగద్గురుం డగుకృష్ణుండు యట
 యెట్లుండె నెఱింగింపు ముచుటయు 307

శా భక్తాంభోరుహబాలసూర్యదనుజప్రధ్వంసనాచార్య సు
 వ్యతావ్యక్తనిజప్రతార సదయవ్యాపార దాంతిమీ
 సత్సీగృత నిత్యచేదసరిచత్సంస్తుత్య మాయావిని
 ద్దుక్తద్యోతన తార్క్ష్యకాకర్షరమహామూర్తిస్సురశ్శైతనా 398

క భవదుగ్ధధరనిరాస, ¹ప్రవీణనానాభిథాన పారాశర్య
 స్తవనీయగుణనిథాన ²సమవదోధనిరంతరావిదాత్మాధీనా 399

మాలిని ప్రకృతిపురుషయోగీ భక్తతాత్పర్యరాగీ
 సకృపహృదయపద్మా శాంతచిత్తైఃసద్దా
 వికృతిరహితమూర్తీ విశ్వభూతప్రవర్తీ
 సుకృతఫలమయాత్మా సునీరానందవర్తా 400

గద్యము ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర శొమనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి
 తిక్తనసోమయాజిప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభారతంబున శాంతిపర్వంబునందుఁ
 బ్రథమాశ్వాసము

1 ప్రవక్తగుణాభిథాన. 2 భవదుభోధ నిరంతరావిదాత్మాధీనా.

శ్రీ
గణేశశారదాగురుభ్యో నమః
శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము
కాంతిపర్వము, ద్వితీయాశ్వాసము

శుచితా¹ధృతికరణక
లాశాండకటాక్షరీల లాల్య రహితలో
లా శక్తిత్రయసమయు
త్యాశోభితరూపహేల హరిహరనాథా

1

— భర్త పంచమనిర్వచనము. —

వ దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు నమధిగతసామ్రాజ్యంపై భర్తనందనుండు దేవోవిశేషంబున మహోజ్వలత్వంబునొంది మహీసురుల నాశ్రితజనంబుల నర్థులం గృతార్థులం గావించి ధృతరాష్ట్రగాంధారి విడుదలకు రాజ్యంబు సమర్పించి మీర లింతటిక నొడయుల రేను మీఁపచినఁని నేని పెట్టినయట్లు గుడిచి యుండంగలవాఁడ ననివలిక నిత్యంబును వారల యనుమతిగొని భవ్యమార్గంబునం ప్రజలంబాలించుచు వారికిం బూర్వప్రకారంబుకంటె నతిశయిల్ల నెల్లవర్తనంబులు సంక్రీతిం జెల్లించుచు విపత్తులైన సత్తుల నుష్కలికంబు వారయ కుండం గరుణ నరయఁచుఁ గృప యుయుక్తు సంజయులకుం గౌరవామాత్యులకు మన్న నలులఁపుచుఁ గుంతిదేవికి శుశ్రూష యాచరించుచుఁ బాంచాలికి సౌమనస్యం బాపాసించుచు ధౌమ్యునకు సగౌరవంబుగా సకలసంఘటలు నొసంగి తన్మఖంబున దేవపితృపూజనంబులు నతిథితర్కణంబులు వై దేశిక విస్తారసంబులు దీనానాథపోషణంబులం బరమ సంతోషంబుతో నడపుచుం గృష్ణ నారాధించుచు సమస్తపౌరజనపదకోటుల మనంబులం బ్రమోదంబు పరిపూర్ణం బగునట్లుగా నివృథంబునఁ బ్రవర్తిల్లుచుండి యొక్కనాఁడు రేపకడ కృష్ణనియున్న మంపిరంబునకుం బోయి 2

— భాగవతమునఁ దైవశ్రీకృష్ణుని గది భర్తకాండ సంభాషించుట. —

నీ మణిహేమపర్యంకమహితోపవేశిను సురుచిరాభరణవిస్మరితగాత్రుఁ గౌస్తుభరత్న విశాసితక్షస్థులుఁ బీతకాశేయసంపీతమాద్రీ

1 ద్యుతి...కాంతకటాక్షరీల . యుక్తాశోభితరూపహేల. 2 సంబురుచిరాభరణ. 3 సంపీతక.

- మేరుతటిగతమేఘసంతాకు నక్షత్రగణావృతగగనసదృశం
నూతనోదితరవిద్యోతితోదయగిరినిభురక్షబద్ధేంద్రసిలకుల్యు
- ఆ నమ్మూరారి గని కృతాంజలియై భక్తిః, జిత్రవృత్తిగరము జోత్రిలంగ
సంతకంత కాననాంబుజమలరంగ, నిట్లు లనియొడియ్య మెరక మెరగ 3
- తే కడపితే రాత్రి సులభసౌఖ్యంబుగా మనంబు గాఢప్రసన్న మేయంబుజాత్
దైవియగునీదుబుద్ధికతమునఁ గాదె, భర్తగతిఁ బ్రాభవంబుఁ జొందంగఁగంటి
- వ త్రిభువనవ్యాప్తవిక్రముండ వగునీకటాక్షంబునకలిమిం గాదే జగత్త్రయసంభా
వనీయుండ నై వెలింగితి ననుచుం జేరందోయి 5
- క తనయుచితాలాపమునకు, మనుజేశ్వర మాధవుండు మఱుమాట యొకం
డును బలుకక భవ్యధ్యాననిరూఢత నున్నయపుడు నరపతి యతనిన్ 6
- వ నిరూపించి యిట్లనియె 7
- నీ పంచాత్మకం దైనవచనంబు నిగృహీత మైనది భవసింద్రియములు మనము
నం దాఁగఁబడ్డవి యవియును నదియును బుద్ధియుం దోఁగించి శుద్ధ మైన
నాలవ లేరువున లోలతారహితముల్ గాఁగ నిన్నియును సంతతితములుగ
నంచితజ్ఞేత్రజ్ఞానందుఁ శూర్చినవాఁడ వీరమథ్యాన మేమికతన
- తే నొలసెనొకొ లోకమునకు నొండొక్కవింత, లేక నెప్పుదియున్నది యేకరంబు
విస్మయముఁ జొందె నామది విచగ నర్హు, మేని వినిపించవే నాకు నిత్రైటంగు
- వ అని యిట్లు భర్త నందనుండు నివాతనిశ్చలదీపప్రకారంబున నున్నయప్పురమ
పురుషుం బ్రార్థించి మఱియును 9
- తే త్వరము నక్షరమును నీవకర్తయును వికర్తయును నీవ యాద్యంతగతులునీవ
యొక్కండై వెలిఁగెడు పురుషోత్తమాభి, ధానవాచ్య వినమ్రవాత్సల్యకల్య
- వ ప్రసన్నుండ వగుము నాదెందంబు సందియంబు వాయంతేయవేయని విన్నవిం
చినం బాంచజన్యధరుండు బుద్ధియు మనంబు నింద్రియంబులును గోచరత్వ
సంప్రాప్తంబులు గావించి కొంచెపునగవున నెచ్చెగం జొచ్చ నప్పుడమితేని
నాలోకించి యిట్లనియె 11
- నీ గంగ యెవ్వని దనగర్భంబునం శివశిఖాసూసమేత్ర యై సంభరించె
భార్యుం దెవ్వని బరమశిష్యుడు గాఁగఁ బడసి గురుత్వ మెక్కుడుగ నెగదె
నారాముఁ దెవ్వనితో రాసి యిరువది మూఁడుదినములకు వాడి దఱిఁగెఁ
గాశీశుకనర్మల గారణంబుగఁ జోరి యెవ్వని కోడి రనేకస్థులు
- తే. వేదములు నాలుగును ధనుర్వేదమును మ
హాస్త్రములుఁ జెంది యెవ్వనియందు వెలిఁగె
నట్టిభీష్ముండు నన్నిప్పు డాత్మఁ దలఁచు

- చునికి దగ్గత మయ్య నామనము నధిప 12
- క అనలము శమించుచాడ్చున, ననఘ యతం దుపరమోన్ముఖాత్తుం దై తా
ననుఁ దలఁచె నిందియంబులు, మనమునఁ దగ నిగ్రహించి మహితసమాధిన్
- క శరతల్పగతుం డతఁ డే, శరణంబుగ నాశ్రయించి సద్భావవ్యా
ప్తిరతుం డగుటను విను తత్పరత నతనియందు నాదుభావం బెలసెన్ 14
- వ ఇది మదియథ్యానంబు తెఱంగు గవ్వహాత్తుండు వసిష్ఠశిష్యుండు భూతభవిష్యద్వ
ర్తమానవేది సర్వవిద్యాభారభూతుం డాతం డస్తమించిన థాత్రి యస్తమిత
సుథాగభస్తి యగురాత్రియుంబోలె నగు సకలజ్ఞానంబులు ననాశ్రయంబు లై
పొనుంగుడయి గావున నీ వతని పాలికిం బోయి నీయడుగం దలంచినయథుల
భర్తంబులు నడిగి చెప్పించుకొని నిశ్చేషనిరస్తసంశయంద్రవు గా వలయు నని
యానతిచ్చిన నమ్మానవవతి గద్దడకంతుం డగుచు నావైకుంఠన కిట్లనియె 15
- ఉ శంతనుసూనుగౌరవము సర్వము మున్నును వింటి విప్రు ల
త్యంతము వేడ్కఁ జెప్ప నతఁ డట్టిఁడ యాతని నీవు మున్ను గా
నెంతయు భక్తిఁ గాంచుటకు నేమదిఁ గోరెద నవ్వహాత్ముడుగా
సంతస మందు నీ దయనసన్నిధిఁ గాంచిన భక్తవత్సలా 16
- వ ఉత్తరాయణంబు వేదోనియున్నయన్నురో త్తముండు బ్రహ్మమయనిధి యయిన
నీపందర్శనంబుగోరు నామోదియనుగ్రహంబునను నతనియెడం గలుగుపరిగ్ర
హంబునను దేవా నీవిట్లు సేయవలయు ననుటయు నద్వైతకీనందనుండు సహింస
గతుం డగుసాత్యకిం గనుంగొని రథంబు సమకట్టు మని దారుకునకుం జెప్పము
భీమాష్టన నకుల సహదేవులను గృపయుయుక్తు సంజయలను రావింపు మనిన
నతం డట్లు చేసి దారుకుండునుం దేరాయితంబు గావించె 17
- క అది రత్న రుచలపెల్లున, నుదితార్కునిఁ బోలి వెలుంగు చుండెను జవసం
పదుదీర్ఘ సత్వపారా, పుడమిగ్రీవాదిరథ్య సంశోభితమై 18
- వ ఆసమయంబున నక్కడం బొరాశిర్య నారద దేవలదేవస్థాను వాత్స్యదేవరాత
ప్రభృతిరవమమంద్రురీవేష్టనంబు గలిగి గాంగేయుండు గ్రహగణపతివృతుం
దై నవంద్రుండునుంబోలె దల్లిభూతశాతశరశతంబులచేత శోభిల్లి సందర్శ
నీయగభస్తివిలాసుం డగునస్తమయసమయభాసుం గ్రేడిచేయుచుఁ గృష్ణుం
జిత్రంబున నిరతిశయనిష్ఠ నిలిపిఁగొని యుండి చేతులు మొగిచ్చి సుభ్రష్టస్వరం
బున నిట్లని స్తుతించె 19

— శిష్యుడు శ్రీకృష్ణుని శక్తియుక్తం దై వురించుట. —

నీ శుచియును హంసుండు శుచివత్త్వం బరముండుఁ
బరమేశ్వరియును నగుభక్తుఁ గొలుతు

1 నవసూయాకండు బహుభాషాత్తుండు.

మునులును సురలు సెవ్వనియున్న రూ పెఱుం
గరు నర్యవిమని నవ్వరుఘం గొలుతు
శ్రుతులు సెప్పంగ మహామతులు దుశశామధం
బుగ నెఱింగెడుపుణ్యమూర్తి గొలుతు
లోచంబు లెల్ల గల్గుట నిల్పు టాదుఁగుట
తనయంద యగుమహా తైరుని గొలుతుఁ

- తే బహి రత్న చయంబుఁ బుష్పవ్రజంబుఁ, బంజరము గ్రాదనార యుపాక్రయముగ
నుండుచాడ్పున విశ్వంబు నుండుటకు సుఖాస్పదంబగుపుండరీకాక్షుఁగొలుతు.
- ఆ హరి సహస్రశీర్షం బరము సహస్రాక్షు, వేదమయు సహస్రపాదు నలఁతు
లైనవారికంటె నలఁతి పెద్దలకును, జాలఁ దెడ్డ యగుదయాళుఁ గొలుతు 21
- క. అమృతమయు బుగ్గజాస్వా, మములయుపనిషద్వచస్సమాజములకు వా
చ్య మయినపురుషోత్తము నిక్కము రూపగువాని భక్తిగమ్యుఁడలఁతున్ 22
- ఆ. అరణి నగ్ని వాడముకరణి దేవకీయందు, విప్రకర్మయజ్ఞ వేదగుర్తి
తై జనించె నెవ్వఁ డవ్వసుదేవనందను భజింతు నేకతానిరూఢి 23
- తే ఒకఁడు పంచైంద్రు మూర్తులై యుండునట్లు, గా హిరణ్యవర్ణం బగుగర్భమదితి
దాల్చియొవ్వనిఁ గనియె దైత్యఘ్నునట్టి, దేవుసూర్యాత్మ కునిఁ బ్రణులింతువిష్ణు.
- క. సురపితృకోష్ఠం బూర్వా, మరకక్షుడినముల నమృతపానక్రింది
జారయం జేయుచు వెలిఁగెడు, హరి సోమార్త కునిఁ గొల్తు నాత్మేశ్వరునిన్ 24
- తే విశ్వసృజ లనుమునులచే వితత మగుసహస్రవత్సరకలితమహాధర్మరమునఁ
గశ్యపబ్రహ్మయొవ్వనిఁ గనియెఁగనక, పతుఁడాత్మాత్మఁడలఁతు నప్పద్మనాథు
- క. సువ్యక్తజ్ఞైత్రంబున, నవ్యక్తాకృతినిరూఢి నానీనుం దై
భవ్యత శీనుండెడుజ్ఞైత్రా, త్వవ్యచదిష్టం బ్రణులింతు దామోదరునిన్ 27
- ఆ. ప్రకృతివికృతు లనుబోడక, వికారముల బెరసి ప్రకృతివికృతిత్వము లొం
డక యుండఁ గాంతు రెవ్వని, ఊలమునులుఁ డలఁతు నట్టిసాంఖ్యాత్మహరిన్
- క. అంతశ్చరమారతములు, శాంతములుగఁ జేసి యనలసత్వము శమముగా
దాంతియుఁ గలజనములు గను, నంతర్హితుఁ గొలుతు జలశయను యోగాత్మన్
- క. శిష్యరమముం బ్రాపించిన, యభ్యుదయపుణ్యములు గలుగునతిశాంతులు భ
వ్యపుగరిఁ జొందెడునానందపురూపుని విష్ణుఁ డలఁచెదను మోక్షాత్మన్ 30
- తే. చరణనాధిశీర్షంబులు ధరయు నంతరిక్షమును దివమును జగచ్చతురగ్ని
దిశలు వృష్ణభక్తీరముల్ దీప్తు లెప్పుహంగునకునట్టిహరిని లోకాత్మఁడలఁతు
- క. భూతముల వ్రొంగి లోక, వ్రాతము జలమయముఁ జేసి వత్సాత్మత ని

1 బడఁగుట. 2 జొంగుట. 3 అంతఃకరణం బ్రాపించిన, సత్పుణ్యపుణ్యములు డలఁచెనట

కాంతుఁ.

- ద్రావిడయంబున బాలుం, దై తేలిడువాని దలఁతు హరి మాయాత్మన్. 32
- తె అంబుదంబులు గేశంబులందు నడులు, సర్వతమసంధులందును జలధు లుదర
దేశమునయందు నున్నట్టిదేవ దేవుఁ, గొలుతుఁడోయాత్మ దేవకొడుకుఁగృష్ణు
- తె వదన బాహూరుపదములెవ్వాడు విప్ర, రాజవైశ్యశూద్రులకుసంప్రభవదేశ
ములుగ చెలుఁగొందునచ్చహామూర్తి విభవ, దీప్తు వర్ణాత్మకుని బ్రదులింతు విష్ణు
- క. మాసర్వయనాబ్జమయో, ద్వాసీతరూపుఁ డయి పృష్టిఁ బ్రళయంబుఁ దగం
తేసి పాలుపారుకొరి ను, పాసింతును యోగిభోగ్యబలుఁ గాలాత్మన్ 35
- క. మునిదివిజాదికలోకము, లనంతఁ డన జగతి కెల్ల నాథారం దై
వెనుపాం దెడు శేషాత్మని, వినుతింతుఁ విష్ణుభక్తివిభవవిధాన్ 36
- క. అదిత్యమరుద్వసురు, ద్రాదిదివిజగణము లెల్ల నవయవరూపి
త్యాదవలితు లెవ్వానికీ, నాదేవుని సంస్తుతింతు హరి దేవాత్మన్ 37
- క సర్వమునందును దానుఁ, సర్వముఁ దనయందు నుండు సంచారింబుఁ
సర్వమునకుఁ దనవలసన, సర్వాత్మకు నట్టివృద్ధిసత్తముఁ దలఁతున్ 38
- క మీ నయి తా నతలగఠం, లై ననిగమవయముఁ దెచ్చి యజానకు నొనుగం
గా నేర్చినసుమనస్సు, హూనితవిగ్రహం భజింతు మత్యాత్మ హరిన్ 39
- క అమృతమథనమున మంథన, గము లీలోద్ధరణ కేలిఁ దైఁదొని సురసం
ఘమునకుఁ బ్రియమొనరించిన, యమేయుఁ గూర్చాత్మనంబుజాతుం గొలుతున్
- క వారాహరూఢమునఁ బెం, పారినతనదంష్ట్ర నొకట నవని సగిరికాం
తారంబుగ నెత్తినయా, కొరిం గ్రోడాత్మ దలఁతు సమృద్ధక్షిన్ 41
- ఆ నారసింహవపురుదారభావమునొంది, ఘను పీఠాగ్రాకళిపు శిఖరస్థముల
వ్రచ్చి దీప్తమూర్తి వజ్రులన్పనింహాత్మ, నాత్మ భక్తుని భక్తి నాశ్రయింతు 42
- క వాచనరూపంబున ను, ద్దామబలుఁ బలి నడంచి త్రైలోక్యాతి
క్రమితఁ జేర్చినయద్భుత, థాముం గ్రాంతాత్మ దలఁతు దామోదరునిన్ 43
- ఆ పరశురాముఁ డనఁగ భక్త్యుండు జమదగ్ని, కుద్భవించి యిరువదొక్కమాటు
మనుజువతుల నెల్లఁ దునిమినక్రోధాత్మ, నధికభక్తి శాస్త్రి నాశ్రయింతు 44
- క యత్యాత్మ గొలుతు దశరథ, పుత్రుఁ శ్రీరాముఁ డనఁగఁ బొలిచినదేవుఁ
శక్తిపుయదు రావణు నొక, మాత్రం దునుమాడినట్టివపుధుసూదనునిన్ 45
- క. హలమునలధరునిఁ గరుణా, నిలయహృదయు రాము రాహిణేయు నితాంగుఁ
జలదనిభాంబరుని శుచిం, దలఁతును గోవిందు శౌర్యధను భోగాత్మన్ 46
- మ యదువంశంబున వాసుదేవుఁ డనఁ గ్రీ ధార్ధంబు జన్మించి దు
ర్వదైత్యావలిఁ గూల్చిపాతునకు పారథ్యంబు త్రైలోక్యస
ప్రద మూలంగ నొనర్చి దేవమునీసమూనోద్ధృతిఁ భూభరం

- బు దొలంగించినవక్రి నంబురుమానాభుం గొల్లుఁ గృష్ణాత్మునిన్. 47
- క. కలకాలచలితధర్మము, నిలుచుం గలయట్టివిష్ణునిం గల్కాన్యత్తుం
దలఁతుఁ దురగవాహను ఘ్నేచ్ఛుల నెల్లం గీటడంచు శుభచారిత్తున్ 48
- ఆ ఊరము లైనభూతసంఘంబులం దెల్ల, నక్షరస్వరూపుఁడై వెలుంగు
సకలబుద్ధివృత్తి సాక్షి సాక్ష్యాత్తు నస్మందబోధఘను ముకుందుఁ దలఁతు 49
- సీ పరమేశ పుర్య సుబ్రహ్మణ్య భక్తవత్సల మహాదేవ విశ్వప్రకాశ
శరణ మౌషీ కేశ పరద నారాయణ రాజీవనయన పీఠాననాభ
యఖిలలోకనమస్కృతాంఘ్రిసరోరుహ యజ్ఞాంగ యచ్యుత యమృతరూప
నీకు మ్రొక్కెదఁ గరుణింపవే యతిసీకుసుమవర్ణకీతాంబరము ధరించి 50
- ఆ యున్న నిన్ను నెవ్వ రుల్లంబులందుఁ దలఁతు రట్టివారలకు భయంబు
గలుగ దెందు నేమికార్యంబులం దెప్పు, విసుతముగఁగాయతనను వగుట 50
- క మంగళము విష్ణు దేవుఁడు, మంగళ మేచ్చెఁ దలంప మధురివుఁ డుద్య
స్తంగళ మంభోజాతుఁడు, మంగళ మఖిలము విహంగమధ్వజాఁ డరయన్ 51
- క నారాయణపరములు నిజ, మారయ బ్రహ్మంబుఁ బరము నంచితసతోఽ
దారతపంబులుఁ గావున, నారాయణపరత పీని నాగ్లిటి నిచ్చున్ 52
- తే విష్ణుమయమగ్ని హవియునువిష్ణుమయము,విష్ణుమయము సర్వంబును విశేషబుద్ధి
లే ట్లగుటఁ గందుఁ గావున నించుకేనిఁ, గల్పమము నాకు లే కున్మి గానవచ్చు 53
- క శరణాగతుండ భక్తృడఁ, బరమపదవి గోరెదను శుభంబుగ నన్నుం
బరిచించి యేది మే లయ్యరవు దొరకొనంగఁ దలఁపవే కమలాక్షా 54
- తే తపమునకు విద్యకును జనుష్ఠాన మైన, జననరహితుని యజ్ఞాత్తు శౌరి వాత్స
యాధ్వరారితుఁ డేసితి నాజనార్ద్రసుండు వద్భజనమునఁ బ్రితుండు గాత 55
- క అని యి ట్లతులస్తోత్రంబున హరిఁ బూజించి గంగపుత్రుఁడు మదిలో
న నమః కృష్ణాయ యనుచు, విసతశిరస్కుఁ డయి మ్రొక్కె విశ్రుతభక్తిన్ 56
- వ. అని పలికె నని చెప్పి వైశంపాయనుం డి ట్లనియె 57
- క స్తవరాజం బనఁగ ముని, స్తవనీయం బైనయీవృషాకపిభవ్య
స్తవనామృతార్థము సం, స్తవనంబున నిచ్చు సుగతి జగతీనాథా 58
- క విను జనమేజయధూవర, యను త్రమం బయినయమృతహస్తము పఠిం
చిన విననను వ్రాసిన శ్రీయును నాయువుఁ బెంపుఁ జేరు వొనగు జనులకున్ 59
- వ. అని చెప్పి వైశంపాయనుండు వెండియు ని ట్లనియె 60
- తే అట్లు హరిఁ బ్రస్తుతించి శాంతార్థవృత్తిమారకున్న శాంతవ్రసి భూరితేజ
నస్తుకుందునిఁ గీర్తించి రచట నున్న, పరమమునులు గడ్డకతోఁ గరువరేణ్య 61
- వ. అంత నిక్కడ 62

ఉ. అదివిజాపగారేనయు సంచితభక్తిఁ బ్రీతిఁ జూచి దా
మోడరుఁ డప్పు డన్నరవరో త్రముచి త్రమునందు పరల్వో
కాద్యతదివ్యతోధమహిమాతిశయం బుడయిండు శేయుచుం
దా దయతోడ నెజ్జ డిగి ధర్మజామామునఁ జూడ్కిఁ పర్యంగన్. 63

వ భీష్మపాలికిం బోడము ర మ్మని పలికి కృతపరికరబద్ధుం డై పెడలి రథంబెక్కి సా
త్యకిం దనపిఱిందివలనం బెట్టికొనియే ధర్మనందనధనంజయు లొక్కఁడేను
మారులినకులసహదేవు లొక్కయరదంబును గృపయుయొక్కపంజయు లొక్క
స్యందనంబును నెక్కి తదీయంబు లగు నేమీనినాదంబులు దిక్కులం బిక్కుటిల్ల
నుచి కపరివారపరివృత్తు లై నడచి ర ట్లరిగి యస్థికిక బహులంబును బహుద్విప
కుంభఖండనకకపాలపాలినిదంబును నై ప్రేతపత్యనుభూతోష్ణితం బైన
యాపానభూభాగంబు ననుకరించుకుడు త్రింబు దళియునమయంబున న
య్యంబుజాతుండు పాండవాగ్రజతోడ 64

తే దూరమున నైదుమడుపులుదోచుచున్న, యవిన రేకల్లరమునువీనియందుఁగాడె
పరళుఁ రాముండు నేనె దర్పణమునృపుల, ర క్రమున భూరితరతీర్థభక్తవెలయ

మ ట్లితి నెందుం జరియించి భూపతుల నిశ్చేషంబుగా నేవెం
కతివారంబులు ద్రుంచి యాతఁడు దుదిగొ శాంతత్యముం జూచె సు
ప్రతుఁడై నావుడు నమహితుఁ డతఁ డీత్రార్థంబు నేయంగ నే
ల తొడంగొక నృపు లేట్లు గల్గి రిలయెల్లం బైకొనం గ్రమ్మఱన్ 65

వ. అనుటయు నచ్యుతుండు నప్పురళు రాముజన్మ ప్రపంచంబునుదడియి శ్రోధ కారణం
బును నృపలోకమారణంబును భూపాలవంశపునస్సంభవ ప్రకారంబును మునుల
వలన వినినవొప్పునం తెప్పెద నని యజ్ఞవల్కి కి ట్లనియె 67

— శ్రీకృష్ణుండు భర్తానమఁ బరశురామునిచేత్రంబు నెప్పుట. —

నీ కలఁడు జహ్నుం డనఁగాఁ డొల్లియొకమహిపతియజహ్నుండుడత్తుకుడువాని
కుడయించె బల్లవుం దుర్వీశ యాగనిగొడుకు తపోనిష్ఠఁ గుశికుఁ డింద్రు
మెచ్చించి జగములమేటి నాఁ డగుపుత్రు వేడిన దాన నవ్విభున కుద్ధ
వమ్ము కొళికుఁ డిప్పహి గాధినామమ్మునఁ బరఁగె నమ్ముజవిభుఁడు

తే. సత్యవతి యగుతనకన్య సుప్రమోదమున ఋచీకున కిచ్చె నమ్ముని సుకర్మ
నిరతి సంతానవాంఛమై జగయుగంబుఁ, దనకుమామకునై కల్పితముగఁ జేసి

వ ఆభ్యుగనందనుం డచ్చరువులు నిజభార్యముండట నిడి త్కత్రియోశేయుం
డును త్కత్రియమాడనుండును నగుత్కత్రియో త్రముం డిచ్చరువున జన్మించు
దీని మీరిల్లి కి నిమ్ము తపోభృతిశిమంబుల సుత్యైష్ఠ్యం డగుద్విజత్రేయండు దీని
వలనం బుట్టు నిడి నీవుపయోగింపు మని వాని నేర్పరిచి భవజ్ఞననీజనకు లిప్పుడ

వచ్చెను రని చెప్పి నడిపన్నానాథి యయి యరిగెం దదనంతరంబ తదాశ్రమం
బునకుం దీర్ఘయాత్రాపరుం డయి గాధి గృహిణీసహితంబుగాఁజను దెంచిన సత్య
వతియు నిజభర్తగావించిన చరుద్యయంబు మాత్రకుం జూపి తత్ప్రభావశేదం
బుపన్యసించిన శ్రీతయై యుద్దేవి చరమపావనస్సానంబాచరించి చరువుపయో
గించునప్పు డజ్ఞానంబునం దనచరువు కూతునకిచ్చి కూతుచరువు దానుపయో
గించె నయ్యవతియుం దలంపు లేమి నా లేమయ్యుచ్చినభంగినకుడిచె నంతభార్గవుం
డు వచ్చి పత్నిం జూచి దివ్యబోధంబున నెఱింగి య్రియాంతరికంబగు గర్భంబు
ధరియించినదాన వనవుడు నత్తకుణ్ణియఁ దత్పాదంబులకుం బ్రణతయై మీరి
ట్లన తీర దగునె యని వడవడ వడంకుముఁ గలుమొగిచి నిలిచిన నత్తపోధనుం
డత్తైవవతో నత్తైఱుగు నాతలంపున వచ్చినది గాదు భవన్వాత్సల్యబుద్ధిహాసితేసి
చరువ్యత్యాసంబున నయ్యె నీకుఁ గ్రూరకరుండును మహాబలుండును నగు
పుత్రుం దుద్భవించు నాయమకు బ్రహ్మభూతుండును దహోధనుండును నగువాఁ
డుదయించు నేను దవంబున విశ్వబ్రహ్మంబు నచ్చరువున నావహించినవాడ
నని చలుకుటయు

69

క అమ్మగ్గ యతని కిట్లను, నిష్కూఁడుజగములు మీర లితరంబులుగాఁ
1 గ్రమ్మనఁ జేయఁగఁ జాలుదు, రెవ్వెయి నైనఁ గృప నేయిలే నామీఁదన్ 70
వ క్రూరుం డగుకొడుకుం గనుట కొర్వననుటయు ననుగ్రహతిశయంబున నమ్మహా
ముని యవ్యుతేషంబు నాపుత్రునకు లే కుండెడుఁ బౌత్రునియం దావహిత్యం
నీ కెట్లు ప్రియం బట్లకాఁ గలయది యనియే నట్ల యత్తన్వి తపోనిరతుండును
దాంతుండును శాంతుండును నైనజమదగ్నిం గనియే బ్రహ్మసదృశుం డగు
విశ్వామిత్రుని గాధిపత్ని గాంచె

71

క జమదగ్ని సర్వవిద్యా, సమేతుండు సుదారగుణుఁడఁ జూపాగమచే
దివితీయు నగురామునిఁ గాంచె మహాపతిహాసనశీలు శిఖినభమూర్తిన్ 72

వ అక్కలంబునందు హైహయవంశవరుండు. 73

ఉ. దుర్జయవిక్ర మోజ్జ్వలఁడు దోషవివర్జితబుద్ధి తార్దవీ
ర్యార్జునుఁ డేడుదీపులు నయాన్వితహారత నేలు చుండు ధ
ర్మార్జునలోలబుద్ధియు మహాస్త్రబలంబు సహస్రబాహుతా
సూర్జనముఁ వెలుంగగఁగ నృపులే దనయాజ్ఞఁ దలకా వహించఁగన్ 74

క ఆరాజ నగ్ని దేవుఁడు, గారవమున నడుగ నతఁడు గడుఁ బెంపున నా
హారముగ నిచ్చె గిరినగ, రారణ్యగ్రామభర్తృటాదు లతనినిన్ 75

వ ఇచ్చిన నగ్ని దేవుం దాహారంబుగాఁగొనుతరువాత మిత్రావరుణసందనునాశ్ర
మకాననం బతండు లేనిసమయంబున సమసేన నమ్మహాత్ముం డెఱింగి వచ్చి

యసర్వభక్షకునకు రక్షణం బొవరించుచు వర్తించు తార్క్షిద్యుని గని కవలి
నీవు మదీయతపోవనంబు పరిహరింపక గహనసామాన్యబుద్ధిం గాల్చితి నీ
బాహులు రాముండు నఱకువాడని శాపంబిచ్చె సహస్ర బాహుండును దానికి
విషాదంబునొంది యధికతాత్పర్యంబుతో ధర్మ కార్యంబుల నడపు చుండె 76

క శాపము గారణముగ నాభూపతి కవినీతు లై నపుత్రులు సబలా
టోపాత్ములు కలుపుదు సింహాక్షములు జనించి ధాత్రి నుద్ధృటవృత్తిన్ 77

ఎ ఎందునుం జరియించువా రొక్కనాడు జమదగ్ని యాశ్రమంబునకుం బోయి
యతండునుం బాపదగ్న్యుండను నయ్యెడ లేకుండ హోమధేనువును వత్సం
బునుం దమమందిరంబునకుం గొని వచ్చి రిట్లు డెచ్చుట సహస్ర బాహుం
డెఱుంగుండు 78

క అట రాముం డెఱిగి పరమోద్ధృట మగుతోపమునఁ జాపరశుముఖమహో
త్కటకప్రాస్త్రంబులతోఁ బటుగతి వచ్చెను సహస్ర బాహునిమీఁదన్ 79

— బరశురాముండు గార్హిర్యాధ్యునిఁ జంపుట. —

ఆ వచ్చి ముట్టి కయ్య మిచ్చిన నవ్యభు, నొంచి బాహువనముం జందదుగ్ర
పరశుఘోరభారచాల నేని పోయి ని,తెచ్చ నుండె మేషినీశవర్య 80

ఎ అతండు సమిక్కు శాభిపారశాస్థము గానకు నేఁగి యుండఁగా
నతికుపితాత్ము లై కడఁగి యర్జునుసూనులు వోయి ముట్టి త
ల్పిత్రశిరమున్ వెసం దునిమి శ్రీతిమెయిం జనుడెంచి రవ్యహో
ద్ధతుఁ డట వచ్చి వారిచరితం బెఱిఁగెం దమతల్లి నెప్పంగన్ 81

వ ఆ క్లెఱింగి 82

శా రాముం డుద్ధరరోషపాపకశిఖాప్రస్థీతుఁ డై తున్నగన్
భూమిశాలిఁ గుఠారభార నని విస్ఫూర్ణదలన్ ప్రాహయ
ప్రోవం బొదిగఁ జొచ్చి రంజకులముం దున్నాడి చెనెన్ సము
ద్దామక్రీడను రాద్ర మొప్పు నిల రక్తస్పృందసంసి క్తఁ గన్ 83

వ ఇట్లు నేని పరమశృపావిప్రహృదయుం డై తపోవనంబునకుం జనియెఁ బదం
పడి బహువత్సరంబులు సనిన విశ్వామిత్ర పౌత్రుండై నవరావను వసురాజు దు
ర్వినుతుం డై గర్వోదేకంబునం బరశురాము నధిశీలించి రాజులకు వెఱచి
దాఁగి యున్నవాడ వని వింప్రజనసన్నిధి బలికి బాల్యుద్ధభావంబున నుపే
క్షితు లై యతనిచేత మున్ను చావకి యున్న ప్రతర్దనాదుల నుగ్గడించి 84

ఆ నృపులు గారె వారు నీవు మిథ్యాప్రతిజ్ఞాభిమాని వనుండు నతండు మగుడ
రోష మెత్తి కడఁగి క్రూరత నాబాల, వృద్ధముగ నరేంద్ర వితతి నఱకె 85

వ గర్భంబులనున్న యర్థకులను మఱియు వివిధప్రకారంబులఁ బోరం దప్పిపోయి
పుడమి యేలురాజులం గాలాంతరంబుల పెడకి పెడకి వధియించె నిట్టిరువది

యొక్కమాటు నేల నిక్షేపములు గావించి యశ్వమేధయాగంబు నేసి దక్షిణగా నీక్షితి యంతయుం గశ్యపున కిచ్చెఁ బడంపడి యమ్ముని యాచామ దగ్నుతో నిట్లనియె 86

తే ఆశ్వమేధయాగంబున నవనియెల్ల, నాకు దక్షిణగా నిచ్చినాడ వింక నాధిపత్యంబు నీకు లే దరుగు దక్షిణాధిపారదేశమునకు ననఘచరిత 87

వ అని పలికి యుండేని నేమేనియుండెఱుగున కేషించిన¹ రాజవింధంబునకు నిశ్శేష త్వరంబు వాటిల్లకుండం బరిహరించుబుద్ధిం బలికిన నప్సరసులహండు నట్లతాకయని పోవ నతనివలనివెఱపున నవ్వలనినముద్రుండు శూర్పాకారప్రదేశంబు చెరయం గొంతదేశం బతనికి విహారస్థానంబుగావించె నివ్విధంబునం గశ్యపమునీంద్రుండు పరిగ్రహించి భూమి భూసుర ప్రకరంబుల కిచ్చి తపోవనంబున కరిగె భూమియు నతనివేరఁ గాశ్యపి యన నెగఁడె గొండ్లకాలంబునకు వైశ్యశూద్ర ప్రముఖులు దర్శితులై వివిధప్రకారంబుల విప్రదారధనధాన్యాదులఁహరింపం దోడంగిరి 88

నీ పడపడి విప్రులు పథము దప్పి వధంబు మద్యపానంబు సన్మార్గవర్తులైనసాధులధన మపహరించుటయును మొదలు గాఁగ నక్కత్యములకుఁజొచ్చి రధ్యరాజికసత్త్వియల్ ప్రవర్తింపక తేక్కులి బండి యేడిక్కులందుఁ

దలు చయ్యి నివైయి ధర్మంబు నెడి యధర్మంబు వర్తింపి యరాజికత్వ

ఆ దోషభాత మైన దురితబాహుళ్యంబు, గుణిల పెట్ట భూమి యంతలమునకుఁ

బోవ నెఱిగి కశ్యపుడు నిజోరువు నెఱి, గ్రుచ్చిదాపు గాఁగ నిచ్చి యెత్తె.

వ అది కారణంబుగా ధరణి యుర్వి యనం బ్రసిద్ధి వహించె నయుర్విధరణమయంబునం గాశ్యపిగశ్యపునివేడుకొని యుత్తమశ్రీయులు దండనీతిప్రయోగంబునండేసి ధర్మంబు రక్షించి తన్ను సురక్షితం జేయువాడుగా వరంబు పడయుటలై యమ్మహామునితో నిట్లనియె 90

— భూమి గశ్యపునితోఁ బరకురాములచేఁ జావనిజాలఁ జెప్పట —

క నాయం దచట నచట రామాయతబాహువిభూతి కగఁడనిభునల్ ధీయుక్తులు గల రన్నరి, నాయకులను వినుము పసుపు నను రక్షించన్ 91

వ అని పలికి యద్దేవి దనసురక్షితత్వంబున హైహయలు గొండలు చావునకుం దప్పటయుఁ బౌరవాన్యయప్రభృతం దగువిదూరభసుతుండుబుక్షవత్సర్వతంబున బుక్షంబులచేత రక్షితుండగుటయు పాదాసవంశజనితుం డొక్కరుండు పరాశరసంయమివరునధ్వరకాలంబునండేరినఁ గారుణ్యాతిశయంబున నమ్మహాత్ముండు వానిశూద్రప్రవర్తనంబున సర్వకర్మంబులం జేయించుకొని రక్షింప సర్వకర్మం దనంబరంగుటయు శిలిమనుముడు గోఁరయనువాడు వనంబున గోవులరక్షిం

1 రాచక్షిఁదంబునకు; రాజవంశంబునకు.

చిన బ్రదికియునికియు బ్రతర్దనపుడు వత్సాభిభానుండు వత్సంబులుగోర్వఁ
బున రక్షణం బాచరింప సంఘరించుటయు దివిరథతనయుం డగుదధివాహను
కొడుకంగుండనువాఁడు గంగాకూలంబున గౌతమునుసింద్రునిరక్షంజేసి నిర్భ
యుండై వర్తిల్లుటయు ¹బృహద్రథకులజాతుండుధూరినామధేయుండు గృధ్ర
కూటశైలంబున గోలాంగూలంబులు రక్షించుటవలనఁ గలిగి యుండుటయు
మరు త్రసంతాపసంభవులు చతుర్వర్ష వయస్కులగువారు మువ్వరుసముద్రుం
డు రక్షకుడై పెనుపం దత్తీరంబునం బెరుగుటయుం జెప్పి వారు త్రమశ్శ్రీ
యులు వారలు సమ్యక్పరిపాలనంబున నన్నరయువారు గా ననుగ్రహించిన
నచలిత నై యుండెద

92

- క. వారల పెద్దలు నాకై, పోరఁ బరళురాముచేతఁ బొలిసిరి నాకుఁ
వారి నధిపతులఁ జేయుట, గోరం దగుఁ గాన యిట్లు గోరితి ననఘా 98
- తే అనిన విని వారి రావించి యమ్మునీంద్రుడందఱనుజూచి యాధిపత్యమునకివ్వు
హాసజాలు దగువారని యవనిదగిన, యిట్లు విభజించి యభిషేకమాచరించె
- క అన్యులవంశముల నానాన్యపతులు వ్రట్టి రిట్లు నరవర స్వపను
తానములు పెక్కు గలిగి మృహీనాథత్యమున వ్రాలె నెందును గలయన్ 95
- క అప్పురుసునఁ బెరిగినవృపు, లిప్పుడు భారతరణోపహృతులై యెల్లవర
గుప్పలు గొనఁ బడి రనికిం, దప్పినవాఁ డొకఁ డొకండ భర నంతరన్ 96
- వ నీ వడిగినపూర్వవృత్తాంతంబు చిత్తాయ త్రంబుగా నెఱింగించితి ననవుడు భర్త
నందనుండు గోవిందునితోడఁ బరళురాముఁ డింతటివాఁ డగునే కోపంబును
విక్రమాటాపంబును జిత్రంబుగా భాత్రి నిత్యత్రంబునెనెనని పలికి వెండియు
తే భరణియును ఋతుములుఁ బరాశరుడు గోస
మూహములు వత్సములు గౌతముండుఁ గపులుఁ
దోయధియు నింతపుణ్యంబు నేయునే జ
నంబుభాగ్యంబు నభివర్ణనమున కెక్కె.

93

- వ అని యిట్లు సల్లాపంబులు నేయుచు మాధవభర్తజ్ఞు లరిగి యోధువలీతీరంబున
శరతల్పగుతుండై గాంగేయుం డున్నెడ కనతిదూరంబున రథావతరణంబునెసిన
భీముసేనప్రముఖులుం గృపాదులు నరదంబులు డిగ్గి రిట్లందఱు సంతరంగంబు
లేకాగ్రంబులు నేసికొని చేరంజని సాత్యవతేయప్రభృతిమునీంద్రులకుం బ్రణ
మిల్లి మఱి భీష్మం గాంచి రట్లు పముచితప్రకారంబునంగని యతనిం బరిచేష్టించి
యాసీనులై రహ్మడచ్యుతుం డవుహాత్మనాలోకించి యుమ్మలించుచు నతనితోడ
నీ నీకు మున్నోరై నవ్యాకుల మై యున్నయదియే చిత్రంబు దేహంబునీడ
ఘనము వనగనీడకంటె నందురు బుధు లొకముల్కి యొడలిలో నున్న నలత
నేయు నెమ్మెయ బహుసాయకకీలిత మైనయంగంబునొ వ్యధకుగ నేల

- యిట్లు లుండియు నించు శీనియు దుగ్ధింబు బోరయమి పితృవరహ్నుర్నిఁగాజె
 ఆ దేవతలకు నైన నీ వ్రపదేశింతు, కలిమిలేములకు వికారమొండ
 కుండ 1 బోధవృద్ధు లొరులు నికా దేర్పంగ, వలన కునికి నిజ మవార్యతేజ 100
 క భూతంబులనుసరణము, భూతభవద్భావికార్యములు గర్వసము
 ద్ధ్యోతనభంగియు నీయఱ, చేతివి కాచె కరువంక శోభరజస్తా 101
 వ అని చెందియు 102
 ఉ రాజులు రాగహీనుఁ డట రాజితసుందరమూర్తి యట్టు వి
 ప్రాతలసంపదున్న తివిభాసితవర్తనుఁ డట్టి కామిని
 రాజిమనోజ్ఞభంగి చతురత్వధనుం డట బ్రహ్మచర్యదీ
 త్కౌతలమన్వభండు నట జన్మము లిట్టియెందుఁ గల్గునే 103
 క సురులును నసురులు యతులు, నురగులు గంధర్వులును మహాద్ధతిఁ జైవై
 నురవదీ వచ్చిన నొకఁడవ, పరాతితులఁ జేయు దుగ్రహహస్పరణన్ 104
 చ దమమును సత్యముం దపము దానము చేదములందుఁ జూపవే
 దమునను గల్గునై పుణేయు ధర్మవిధిజ్ఞతయుఁ విరోధిభూ
 రమణవిమర్శన క్రమవిరాజితశౌర్యము నీకుఁబోలె నై
 జము లగువాఁడు పేటొకఁడు శంతనునందన పుట్టఁ చెన్నుఁడున్ 105
 క వేయేల సంభవించునె, సాయకతల్యముననుండి చావఁగ నొల్లఁ
 నాయిచ్చఁగాక యనునరుఁ, చేయుగమునఁ జూడ వినఁగ నెచ్చట నైనన్ 106
 తే వసువులందును బెద్దవు వాసవాది, సురుల మిగులుదు గుణముల ధరణిసురులు
 నెప్పందిదు నీమహిమ నాచిత్తమునను, గందు ననుఁజుతేజ గంగాతనూజ 107
 వ. అని పలికి పాండవాగ్రజం జూపి 108

— కృష్ణుఁడు ధర్మశాసక ధర్మము బయటికింప భీష్మనియమించుట. —

- ఉ నీవు తపోవిశేషమహానీయతఁ జేసి జగంబు లన్నియుఁ
 భావమునం గనుంగొని నృపాలమహాత్మర చాలు దీతఁ డ
 త్యాచిలదిత్తుఁ డెవ్వ సుహృదాత్తమృతికా¹దురటిల్లు నెవ్వగం
 బోవఁగఁ ద్రోవు నీ దయన పుణ్యతమస్ఫుటవాక్యవర్ణితన్ 109
 వ నాలుగువర్ణంబులకును నాలుగాశ్రమంబులకు నిట్టివీటి యర్హంబు లని నాలుగు
 చేదంబులం జెప్పినధర్మంబులు నీకు విదితంబులు ప్రవృత్తినివృత్తులును సాంఖ్య
 యోగాంబులును బురాణేతిహాసంబులు ధర్మశాస్త్రంబులు నవగతంబులు సర్వ
 సంకయచ్చేదనదక్షుండ వీ వీక్షితివతి నాడరింపుము శోకమోహగ్రస్తం భగు
 జనంబు ని స్తరింపం జేయుటగదా మిముబొంటులబుద్ధివిస్తారంబునకు ఫలం బనిన
 విని మొగం బించుకయెత్తి కృతాంజలియై గాంగేయుండు గోవిందున కిట్లనియె

1 శోధవృద్ధు...నిశ్చేర్పంగ. 2 దురటిల్లు.

- క కర్తయును భర్తయును ను, హర్తయు జగములకు నీవ యాశ్రితజనభూతి
రాత్రినిరాసనిపుణసం, కీర్తన యోగిశ్వరేశ కృష్ణ వరేశ్వారి 111
- వ అని మఱియు ననేక ప్రకారములం బ్రశంసించి నాకు మేలేయ్యది దానిని నీదివ్య
చిత్తంబునం దలంపు మనవుడు నద్దేవుం డి ట్లనియె 112
- తే ఆచలభక్తి నిత్యంబు నాయందు నీకుఁ గలిమిఁ జేసి నీయంతరంగమున నాదు
దివ్యరూపంబు ¹నొలయించితిం బ్రమాద, భాజనం బైతి భీష్మతఃస్పర్శరూప. 113
- వ మేలు చేతి తలంప నేల యని నెండియు 114
- క భక్తియు నారవమును నుం, యుక్తము లై యున్నయట్టి యుల్లంబున నా
సక్తి నిలుతు నిం దొకడు వి,యుక్తంబై నను వనింప నుర్విసాధా 115
- తే ఆనఘ యిరుం డింక నేఁబడియాజుదివన
ములకుఁ దా నుత్తరాయణమునఁ జరింపఁ
దొడఁగు నీ వపు దేహంబు విడిచి యేఁగు
దపునరావృత్తివదమున శిఖరుతముగ 116
- వ వీర వసువులు విమానంబులతో నంతరిక్షంబున నంతర్నితు లై నీరాక ప్రతీ
క్షించి యున్న వారది యట్లుండె నీవు సన్న నీలోకంబున నెఱుకపొనుండుపదం
గావున వీరల్ల నకలభర్త విచేకలభికి నయి యరుగుదెంచి పరివేష్టించి యున్న వా
రని తత్కాలవమాగతయోగ్యజనంబులం జూపి ధర్మపుత్రునుపలక్షించి శోకోప
హతబహుత్వకుం డగునితండు చెలివొందునట్లుగా ధర్మార్థసమీధియు క్తంబు
లగు నుక్తివిశేషంబుల ననుగ్రహింపవలయు ననుటయు నద్దేవకీనందనునకు దేవ
ప్రతుం డి ట్లనియె. 117
- క శివ నారాయణ యచ్యుత, భవదీయము లైనమధురభాషణములు నా
చెవు లానిన నమృతరస, ప్లవనంబునఁజోరెఁ బ్రమదభరితుండ నైతిన్ 118
- తే వాగ్విభుండ వైననీవచోవైభవంబు, లో సమస్తంబు నుండుట లోకనాథ
నీదుసన్నిధి బలుకంగ నేర రాదు, పద్మభవునకు నే నెట్లు పలుకువాడ 119
- వ విమానలవ్యక్తంబు లగుశరంబులు నేయువేదనంజేసి యంగంబులు నంతరంగం
బు నవశంబులై యున్నయవి ప్రతిసంభాషణాత్మమలేదు దౌర్బల్యంబున నెలుం
గును నాలుకయుం బ్రస్ఫుటవర్తనంబులు గా చే నెవ్విధంబున భాషింప నుత్స
హింతుఁ బ్రతిభాషాశక్తిలేమి సహించి నాదెసం బ్రసన్నుండ వగుము ధర్మ
పుత్రున కెయ్యది హితం బది నీవ చెప్పుము నీవుండ నేనుజెప్పుట గురుం దుండ
శిష్యుండు నెప్పిన విధంబు గాదె యనిన విని భక్తార్చిహరుం డైనవారి యత
నితో ని ట్లనియె 120
- క. కురువంశోధురంధరుఁ డగు, ²పరమార్జునాకు వినయభటితిం దగు ని
ర్భరకరవేదన నెప్పితి, వరములు మూఁ డిత్తుఁ గొనుము వసుధాధీశా 121

1 నెలయించితిం. 2 కలిదుతముగ; కభిషుభముగ. 3 పరమార్జునాకువినయభటితిం దగు ని.

- క తరములచలనను మూర్ఛం, తారయక యొక్కింతడప్పిఁ తారయక నొప్పిం
తారయక యవిధగాత్తుని, కరణి సుఖాత్మండపు గమ్మ తారవనాథా 122
- ఆ అనఘ నీరుపట్టు నాకలియును నెద్దఁ
తారయ కుండునట్టి భూరిశక్తి
నీకుఁ గలుగ నేను నెప్పువంబునఁ దలం
చితిఁ దడియపీడఁ జెంద కుండు 123
- క విను సకలభూతములవ, ర్తనములు గనునపుడు బుద్ధి దపులఁబడక యెం
దును బరఁగి దివ్యబోధంబున నలవడునట్టిచెంపుఁ తొందు మనిందాన్య 124
- వ మత్స్యసాదంబున నీదృశ్య ప్రభావనిరూఢుండ వయి నెగడు మని పట్టుటయుం
తారాశక్త్యాదిపరమార్థ్య లవ్వద్వనాథుం బ్రశంసించిరి దివంబున దేవదుండఁభు
లు మొరసె మురారిభీష్మధర్మజాలమీఁదం గుసుమవర్షంబు గురిసె నప్పరోగణ
గానంబు వీరెంచె నచ్చటియందఱు నాశ్చర్యప్రమోదభరితివృద్ధయు లైరి
తదనంతరంబ యంబుజాత్తుం దవరగిరిశిఖరం బలంకరించె నప్ప దమ్మును లచ్చ్య
తగాంగేయ కొంతేయగ్రజాల నామంత్రితులం జేసి గవనోన్ముఖు లగుటయు
నవ్వాధవయంద్విధులును సాత్వికియును భీమాష్టనయమఖిలును గృపయు
యుక్త్యసంజయులును వారలకుం బ్రణమిల్లిరి వారలును లేపు వచ్చెద మని
నిజస్థానంబులకు జనిరి కృష్ణాదులును దేవప్రతున కభిముఖు లగుచు నెట్ల పలికి
వలగొని యరిగియరదంబు లెక్కిరి వారిపిఱుంద మున్ను వచ్చినవారణరథతుర
గపవాతులు బలసి కొల్చి పోవం బురంబునకు వాచు వోవునవయంబున 125
- చ దినమున నెల్ల శుష్కకరదీప్తులు పర్వి రసంబుఁ బీల్చ వం
దినసకలౌషధిప్రవితతిం దెలి వొండఁగఁ జేయునేర్పుగ
ల్లినతనరశ్మికాలమున లీలఁ జకోరములకా మదింపఁ జే
య నుడయ మై వెలింగె నమృతాంకుడు సేనకుఁ దన్ను సేయుచున్ 126
- వ ఇట్లుదయించిన సుఖావరీచి లోడనక్రీతి యాచరింపం దెంపు సుభంగంబుగా
కొరిప్రముఖులు పురప్రవేశంబు నేసి నిజనివాసంబుల నుచితవర్తనంబుల నా
రాత్రి గడపిరి ప్రభాతం బగుటయు 127
- తే మంజుపాతకరవమును మధురమాగ,ధస్యనంబును వినుచు మాధవుడు పేలు
కాంచి తత్కాలసముచితకర్మచార, మాచరించి భూసురులకు నర్పి లిచ్చి 128
- వ. మంగళప్రకారంబున నలంకరించి నిజాకృతి యాదర్శంబునందు దర్శించి యప్పు
డు సన్నిహితుం దై నసాత్వికివదనం బవలోకించి భీష్మపాలికిం బోవుటకుంబొంద
వార్జుణం డాయితం బగుట యెఱింగి మనచెలువడు చునిఁగి యెఱింగింపుమని
పనిచె నంతకు మున్న యెక్కురుపుంగవుండు బుణ్యసంకీర్తనాశీర్వాదంబులను
భద్రగావనాదంబులను వీనులు వికసిల్లి పేలుకాంచి సమయకృత్యంబు లను

ప్రించీయుండ నాకృష్ణానుజాం దతనిం గని గాంగేయుకడ కరుగుటకై రథంబు
సన్నద్ధులు నేయించి నీరజనాథుడు నీరాక వార్చి యున్న వాడని చెప్పుటయు
నమ్మచుజపతీ పార్శ్వగతుం డగుపార్థుం గనుంగొని మనయరదంబు సంఘటించి
పుము నేడు మొదలుగా నయ్యెడకు సైనికుల రానీకు మంత్రహరివారంబు
వచ్చు టుడుపుము శాంతనవుండు సందడింబడ నర్పించుగాడు విశేషించి పరమ
గుహ్యార్థంబు లగువాక్యంబులు మనకు ననుగ్రహించం గలవాడు గావున
నిన్నువర్తంబుగా నుపానింప వలయు నని పలికి యొక్కింత విచారించి తగురాజు
లంగొండఱు తెరువొని ధృతరాష్ట్ర విభిండును వారును వచ్చువారు వారింబిలు
వం బంపు మనవుడుఁ బిలిపించి యతండు 129

— ధర్మరాజు కృష్ణుడులతోడ భిక్షుపాలికిం బోవుట. —

- క అరదము వన్ని న నాథూ,వరుఁ డతఁడును దాను నెక్కె వడముడి వేటొ
క్కరథమునఁ బిన్నతమ్ముల, నిరువురఁ గలపిఱిని యెలమి నేతేరంగన్ 130
- క వినుము మహాభూతము లే, నును సమధిక రూపమున వినుతభంగిఁ దగం
జనుకెఱఁగు దోయ నెలమిం, జనియెచు వసుదేవసుతుని సడనంబునకున్ 131
- ప రథగమనరపంబునం గృపయుయుక్తుసంజయులుం గూడుకొని రంత 132
- క దారుకుండు వన్ని తెచ్చిన, తేరను వెలువడియె వాసుదేవుండును న
త్రేరులు నాలుగు నేమిక,లారవ మెసఁగంగ తెరసి యరిగె నరేంద్రా 133
- క జనమేజయన్వప యంతకు, మును నారదముఖ్యులై నమునివరుల్యులు శాం
తనవునిపాలికి వచ్చిరి, పనజభవునికడకు సురలు వచ్చువిధమునన్ 134
- వ అట్లు సంయమివరపరిషత్పరివృతుం డైయున్న యద్దేవవ్రతునికడ నేర 135
శౌరిప్రముఖులు రథంబులు డిగ్గి
- ఆ. తత్సమీపమునకు ధర్మనందనపురస్సరత నరిగి తొలుత సకలమునులఁ
బ్రణతిఁ దెలచి కదిసి బలసి యుపాసించి, రన్నదీతనూజ సధికభక్తి 136
- వ అనిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె 137,
మ శరతల్పంబునఁ బొల్పుభీష్మకడకుఁ సుప్రీతి నక్కారవే
శ్వరుఁడుం దమ్ములఁ గృష్ణుఁడుం జని మునివ్రాతంబుతోఁ గూడ న
పురమోదాత్మనిచట్టు నున్నయెడ నెబ్బంగిం బ్రవర్తించె వి
స్తరమాధుర్యమనోజ్ఞసత్కథలు విష్ణుష్టంబుగాఁ జెప్పవే. 138
- వ. అని యడిగిన నమృహీవిభునకు వై శంపాయనుం డిట్లనియెమున్ను ధర్మపుత్రుండు
రావించిన ధృతరాష్ట్రుండును రాజులు సతనిజ్ఞ నరిగి వారును గాంగేయు
సుచితప్రకారంబునం గాంచి కొల్పి యుండి రట్టి యెడ నారదుండు ధర్మపుత్రా
దుల నమ్మివీసకులం గలయం గనుంగొని 139
- క. శంతనునందరుఁ డపరది,గంత ప్రాప్తరవియట్టిఁ దయ్యె నిరండు లో

కాంతరగతుఁ డగుటకు ము, స్మంతగకరణముల సంశయము వాయంగన్ 140
వ సకలధర్మప్రకారంబు నడిగి తెలిసికొని డనినఁ బ్రశ్నపాటవంబులేమి నందఱు
నొండొరువుల మొగంబులు సూచు చుండఁ బొండవార్గజుండు పుండరీకా
క్షున కిట్లనియె 141

తే నీవు దక్కంగ మందాకినీతనూజా, తోడిపల్లవములకు నీనుక్తులు ముకుంద
కలరె యెందును ధర్మవేదలకు నెల్ల, గురుఁడ వీవ సంభాషణపరుఁడ వగుము
వ అనుటయు నచ్యుతుండు భీష్మన కత్యాసన్నుం డై శారీరమానసకుశలప్రశ్నం
బుఁ జేసిన నతండు 143

ఉ దేవ భవత్ప్రసాదమునఁ దీతె శరీరమునొప్పి డప్పి ము
ద్యావము నింద్రియంబులును బాటవసంకడ నొందె వేదవి
ద్యావిభవంబు నాకుఁ బరతత్త్వపరిస్ఫుటబోధయుక్త మై
భావిత మయ్యె నాత్మఁ బరిచక్ష్యదయాకరచిత్త మాధవా 144

వ దేవర దివ్యచిత్తంబున నన్నుం దలంచినదానం జేసి బృంహీతుండ నయ్యెను
గొండికప్రాయంబువాఁడునుం బోలె నయితిఁ జెప్పవలయువాని నెల్లం తెప్పెదఁ
బొండవశుభకరం డైనదాని నీవేల చెప్పవు నీతలం వేమి నెప్పచే యనినఁ
గృహ్మండు గాంగేయున కిట్లనియె 145

తే అనఘశ్రేయస్సునకు యశంబునకు నేరు, మూలకండంబ వినుచంద్రముండుశీత
కిరణుఁడనుమాటవిస్తయకరమె చెప్పుమ, యశముపార్జింపఁగ్రోత్రపెంపగు నెనాకు
క షరమ మగుయశము నీకును, ధరణిం గలిగింపఁ బూని తాత్పర్యమునం
బురుషవర నాడబుద్ధి, స్ఫురణము నీమనమునందుఁ జొనిపితి నెనయన్ 147

తే ధరణియెందాఁక నుండునుస్థిరతనీద, కీర్తి యందాఁక నమయస్ఫూర్తిఁ దాల్చి
నడవఁగలయదిసీవు నెప్పెడినువాక్యములును వేదతుల్యంబులై వెలయుచుండు.

క ధర్మజునకు నీచెప్పెడు, ధర్మనీతివాక్యపమితి తాత్పర్యముతో
నిర్మలు లైకొనియాడెడు, ధార్మికులకు నుభయజగదుదాత్తత కలుగున్ 149

వ కావున నిట్లు నేనీతి భవదీయధర్మవేదిత్యంబును సవిశేషప్రకారంబుగా నీమను
ములు ధర్మజభీమాద్వననకులసహదేవులు భద్రభాజనంబులుగా నీయున్న మహీ
పతులు విని కృతార్థజన్తులు గా నఖిలధర్మప్రకారబోధకంబు లగు వాక్యంబులు
నెప్పు మనుటయు శాంతనవుం డట్ల చేసెద నని పలికి యాదరభరితుం డయి
యిట్లనియె 150

నీ ఎవ్వఁడు పుట్టిన నెల్లమునీంద్రులు నత్యంత సంప్రమోదాత్ములైరి
పొమథార్మికు లైనభరతులయందును నెవ్వరు నెవ్వని నెనయ లేరు
సత్యంబు దాంతయు శౌచంబు శాంతియు నలవడి యెవ్వనియందు వెలయుఁ

బాల్మదానాధ్వరబంధురక్షాదిధర్మంబు లేవ్వనికీ బ్రియంబు లేవుడు
తే గామమున నైన విభులార్థకారణమున, నైన భయమున నైనను నపభవర్త
నంబునకుఁజొరఁజెప్పాడు నన్ను నేమి, యడుగఁడలఁచెనాధ్వరజుండడుగఁగాక
వ. అనుటయు నతనితో నచ్యుతుండు. 1142

చ గురులను బంధుమిత్రులను గ్రూరశరంబులఁ గూల్చె నుగ్రతా
నరుల ననేకతోటుల రణంబునఁ దాఁ దెగటాఁచెఁ గాన యి
క్కురుపతి నీపమక్షమునకుం గదియం బుయిలోఁజెడుం గృపా
వికపీతకార్యకర్తరుండు వీడని యాడుదొ యుగ్రతలంపునన్ 153

వ అనిన విని వాసుదేవునకు దేవవ్రతుం డి ట్లనియె 154

నీ విప్రుల కధ్యయనప్రదానాధ్వరాద్యము లగుకర్తము లట్ల రాజు
లకు సంగరము లేంద్రులను బుత్రేష్టాత్ముల గురులనైనను బాఁపరులఁ జోరఁ
జంపుట ధర్మంబు సమయంబు విడిచి లోభంబున నన్యాయపథమునందు
వర్తించువారి నెవ్వరి నాహవంబునఁ జూరిపుచ్చు గలిగినఁ బుణ్యకృతియ
ఆ యట్లుఁగాక శోణితాంబుపూరముఁ గేశి, శైవలంబుఁ గాఁగ సమరభూమి
నక్కజపునడిచయం జూనర్చినరాజు, ధర్మవిదుఁ డనంగఁ డగు ముకుండ 155

— భీష్ముడు భర్తరాజునకు శ్రీదుంబుగా గావించుట. —

చ అన విని ధర్మసూనుఁడు కృతాంజలియై తగ భీష్మ దాయ న
ల్లన చని కేఁ బాదకమలంబు లమర్చి శిరంబు సోక వం
డన మొనరించినం బిలిచి తా నభినందితుఁ జేసి మ స్తకం
బునఁ గడు నర్చిలిం డనదమో మిడి మూర్ఖుని సాదరంబుగన్ 156

వ భీష్ముం డాభీమాంగుజుం గూర్పుండం బనిచి శంకింపక నన్నేవియైన నడుగు
మనిన నమృతపతి మాధవునకుం బ్రణమిల్లి పారాశర్యప్రభృతిమునివర్యులకు
నభివాదనం బాచరించి సర్వకౌరవులయనుమతి వడసి యప్రీతామహున కభి
ముఖుండై నమస్కరించి యి ట్లనియె 157

చ అరయుఁగ రాజధర్మము సమాశ్రయ మైనడవుం ద్రివర్తముగ
గురుతరమోక్షధర్మమునకుం డలఁడం దనప్రాచ యూత భూ
వర విను ఘోరకంబునకు వాగెయు దొరికి నంకుశంబు నే
కరణి నివారకంబులు జగంబుల కట్టుల తాను నెచ్చెయిన్. 158

క. వ్యాకులతఁ జొంది రూపఱు, లోకస్థితి తొంటిరాజలోకముచే నం
గీకృత మగుధర్మ మనం, గీకృత మగు నేని వీతకల్పిచచరితా 159

క తరణి వొడిచి తమము నెఱుచు, కరణిని లోకమునఁ గలుగుకల్పచ మెల్ల
ధరణిపతి ధర్మమాత్మ, స్ఫురణంబునఁ జెఱుచు విమలతోధనచరితా 160

- అ. అనఘ నీదుబుద్ధి యతిలోక 'మగుటయు, దెలిసికొనఁగ నాకు పలయునట్టి
ధర్మోటి నీవ తగఁజెప్ప వివవలయుటయు తెప్పె నంబుజోదరుండు 161
- ఆ ధర్మవిదులు రాజు ధర్మస్వరూపుఁగాఁ, జెప్ప విందఁ దద్విశేషవృత్తి
భరముగాఁ దలంతు నరవర చెప్పవే, మున్ను రాజధర్మముల తెలుంగు 162
- చ అనుటయు నాచగేయుండు మహాత్మ్యసమంచిత మైనధర్మము
నిగ్గునుతవిభాతృభావమహానీయుండు గృహ్మాని వేదమూర్తి నాఁ
జనుధరణీసురావలిఁ బ్రసక్తిఁ దలంచి నమస్కరించి య
జ్ఞవల్క్యవక్త్ర మాదరరసప్లుతదృష్టిని జూచి యి ట్లనున్ 163
- క నృపధర్మము లన్నియు నీ, కువదేశిం చెద విసంకయోక్తుల మణియుక
విభులఫలవంత మగుధర్మపథంబును శిండిగి నెడఁ గరము వివరింతునీ 164
- న అవహితమతి వై యాకర్షింపుము 165
- ఆ మేలు దనకుఁ గోరు మేదినిశుండు మున్ను, దేవతలకు భూమిదేవతలకుఁ
బూజ యాచరించునోజయత్నముఁ జేయ,వలయు రెండుఁ గార్యఫలకరములు
- మ విరు ముద్యోగము రెంటియందుఁ బర ముద్వినాశ యుద్యోగవం
తునకుఁ దైవము దోడ్పడంగ ఫలసిద్ధిలో నేకుఁజూ మానుషం
బున కొక్కొక్కదనిద్ది దప్పిన వగల్ వొందంగ రా నీక య
ప్పని దైవోపహతంబుఁగాఁ గనుట భూపాలార్హ వృత్తం బగున్ 167
- క దాంతియు 'విజితాత్మత్వము, కాంతియు శీలంబుఁ గలుగు జగతిశుండ శ్రీ
మంతుండు యశస్వీయు నై, యెంతయు సౌఖ్యంబు నొందు నిభవురనాథా
- తే ప్రకృతు లేదీంటి నెఱి నడపంగ వలయు, దాని శార్దూపసత్వముల్ చావలములు
దండనీతివిధాన మంతటికి రక్ష, యర్హ మగు మెల్పుతోఁ జేయ నది చెలుంగు
- న అదియును బుద్ధిమంతులు బ్రాహ్మణులనలనం బ్రయోగింప రయ్యర్థంబునకు
మనువాక్యంబులు గల వాకర్షింపుము 170
- ఆ ఇనుము జాత నీర ననలంబు విప్రుల, వలన రాజు లుద్భవంబుఁజొందు
టిది నిజంబు తత్సరుద్ధతేజము రెండుఁ, జెల్లు బుట్టి నెడలఁ జేటు నొందు 171
- క శిలఁద్రైంపఁబోయి యనుమును, జలములు గొని కల్పఁ గడఁగి చని యనలంబు
బొలియును రాజును విప్రుల, కలిగి చెఱుపఁ బోయి రాన యనయంబుఁ జెడున్.
- కా ఈవాక్యంబులు రెండుఁ జిత్తమున నీ చెల్లప్పుడుకొ నిల్చి భూ
దేవతేజయెడం గృపాన్వితుండ వై దీప్తార్హ దండంబు న
ద్యావం బౌష్పంగ పొందెడఁ నడపు కాంతిత్వసహోచారక
హ్యవిశ్రాంతము బ్రహ్మ మ ట్లగుట దైవం బంద్రు విప్రుఁ బుధుల్ 173
- న విప్రుని దండించునెడలునుం గలవు శుక్రండును జెప్పినవాడు వినుము 174

— ధీమఃదు ధర్మజానక విశ్రులతో దండాత్థుల నిరూపించుట. —

- క కాంతుడు గా కని నాయుధ,నంతుం దై కవియువిశ్రు వసుధేశ్వరుడు వే
దాంతి నయిన హింసించుట, యెంతయు ధర్మంబు శ్రుతులు నిట్లని చెప్పున్.
క గురుతల్పుగు ¹ ప్రాణహనుఁ, నరేంద్రవిద్యేషి, బ్రాహ్మణముని తెలుచు
ధరణి వెడల నడువవలయు, శరీరనిగ్రహము సేయఁ జన దెయ్యడలఁ. 176
- వ దుర్గంబు లనేకవిధంబులు గలవు వానియందు నరదుర్గంబు పరిష్కంబు గావున
వర్గంబులు చాలిగింటిమీఁదను మేదిసీశ్వరుండు దయ గలుగ వలయుఁ గేవల
క్షమావంతుం డగుటకు పాధులీనుంగుచుదం బైయుండు నివ్వెషయంబున
బ్రహ్మస్థులవచనంబులు గలవు తదీయార్థంబులు వివరించెద 177
- సీ మేదిసీపతి యతిమృదు వైన మావంతుఁ చేసుంగు నెట్లుట్ల యెక్కి యాడఁ
జూచుఁ దేకువ నెడి సీచపుఁబ్రజ క్రూరుఁ డగునేని లోకంబు బెగడు గుడుచుఁ
గాన వసంతంబుభానునిచాడ్చున. దగియెడుపాటితో ధరణిప్రజల
నుతితన ర్తనముల నొందించునది యిది రాజధర్మములకు రాజా సుమ్ము
ఆ కారవేంద్ర యదియుఁ గాక దండము పరి, హవిశుద్ధిపూర్వకముగ వలయుఁ
దనతలంపువెంటఁ దమకించి ప్రజకు నొ, వ్యుగఁ జరించుటయును దగదు పటిఁ
క విను గన్పిడి ప్రజల్రదుకున, కనురూపము లైనయట్టి యాహారంబుల
గొనుకఠిఁ బతి ధరణిప్రజ, మనికిఁ దగ నడచునది తమకి గా కెప్పుడున్ 179
- మ పరిహారంబునఁ దేలి భృత్యులయొడం బ్రహ్లాదముం బొందుభూ
వరుహజ్ఞం జన రీగి మెచ్చరు పనిఁ వంచుతు చెగ్గాడఁ జొ
త్తురు కౌతూహలమేఘభాషణములం దుల్కల్యముం బొంది యే
తురు వా రెల్లఁడంబు వేడుదురు సింతుర్ భూమి మాఱొద్దులన్ 180
- వ కావున భృత్యులయొడ నత్యంతహర్షంబునం దేలి తేకువ నెడఁ జరింపవలదు
సప్తాంగంబులయొడ విరోధం బొనరించువాని నెవ్వని నైనను విడువవలయునని
చెప్పి వెండియు 181
- క ఆవలేంబునఁ గర్త,వ్యవీచేకము లేక వలసినట్టుల యెవ్వం
డవినీతి సేయు ధర్మజీ,ధర్మడు విడువవలయుఁ దన కతఁడు గురుఁ దైనన్ 182
- వ అని మదత్తుం డను మహారాజానకు బ్రహ్మస్థుల యొడంబడం బలికె నట్లగుట
గురుండు విత్తుండు పుత్తుం డని మన్నింపవలవదు తప్పు గలిగిన ధరణివతులకు
దండింపవలయు పగఁగండు దనకొడుకు నసమంజసుని బోరబాలబాధకుండు
గాఁదెలిసియు సుద్ధాలకముని నిజతనయు శ్వేతేశ్వరునివి శ్రులయొడమిథ్యోపచా
రకుం దని యెఱింగియుఁ బరిత్యజించి రసవీనమె యిట్టిచరితంబుల రాజాప్రహ
రంజకుండు గావలయు నిక్కంబును జక్కఁటియునుం గలిగి జనులచిత్తంబులు

1 ప్రాణహనుఁ, 2 హత్తురు...గొండుర్ భూమి మాఱొద్దులన్. 3 ప్రహరక్షకుండు

- నొప్పింపక పెట్టవలయు నట్టివి దఱితోన పెట్టుచు పైరణ గలిగి వర్తిల్లు ధూ
వల్లభం దభివృద్ధి నొంది యతిశయిల్లు 188
- క. తనకిడు వైదికపున, ర్తనములఁ గొని యడఁడు వలయు దానిం గడవఁ
జనపతికి మేలు గలదే, వినుము చతుర్వర్ణపరత విహిత మతనిగన్. 184
- ఆ. సకలవర్ణధర్మ సంగరరక్షయఁ, సందివిగ్రహాదివర్ణణములు
నలయ కరయుటయును నర్థసమ్యగుపార్జనమును నృపతి యొప్పుదు నడవవలయు
- క. పొనరిచి యాదెడుమాటలఁ, గొనఁ దలఁపక దుర్నినీతకోటిభనంబుల్
దన తెక్కినట్టితప్పలఁ, గొని సుజనుల కీగి నృపతిగుణమంద్రు బుధుల్. 186
- క. కడు నమ్మి యునికియును నెక్కుదనమమయను సుశీల కుశలత గాదె
యొడ నైనను బుద్ధి సొనిపి, తడవి కనికొనంగ వలయుఁ దగవుఁ దగమియున్
- క. ధన మనహరించుటయ తన, కనిశముఁ బని గాఁగ బ్రదుకు నతిబుద్ధునకుఁ
విను శత్రులచే నొటకు, మును దనప్రజచేన చేటు మూఁడు నరెంద్రా 188
- ఆ. ధర్మరతులు నర్థనిర్వాణవతులు, లౌల్యరహితులును నలంఘితాజ్ఞా
లను సునీతినిపుణులును గులజాలు నగు, పరిజనములఁ దెనుపు పతికి హితము
- చ. కవటము లేక వైభవము గప్పుక యొందొరుమీఁద రాజావై
నపరిమిత్రీయం దెసఁగ నల్లక యుండు ముదంబుఁ తొంది యే
నృపువిషయంబునం బ్రజ వినిర్వలవృత్తతఁ బుత్రు భంగి నా
నృపు నృపుఁ డంద్రు గా కిరహనిం దగువా రెడ నియ్యకొందులే 190
- క. ధనదారాధికముల నెవ్వనికిని రక్షించినఁగ వసమే రక్షా
భునుఁ దగుపతి గల్గినఁ గా, కనఁచే శృక్రుండు సుమతు లభినందింపన్. 191
- క. ఆనధీయానుం దితఁ డనఁ, జనుబుల్లిజానట్ల చూచె సంరక్షక
ల్పనహీనుఁ డైననృపుఁ డని, మనుపు చలికే గాదె బుద్ధిమంతులు మెచ్చన్
- చ. మఱియు బ్రహ్మస్థి మహేంద్ర భరదవాజప్రముఖు లగురాజధర్మానుశాసకులు
రాజత్వమూలకారణంబు ప్రజాసంరక్షయ యనిరి గావున నె త్తెఱంగుననైనను
లోకరక్షణంబు రాజున కవశ్యక ర్తవ్యంబు 193
- తే. సంతోతాహవంతుఁ డై శత్రుకోటి, నార్జవంబున నైన నసార్జవమున
నైనఁ తెఱచన వలయు నత్యల్పుడైనఁ, బగతుఁ డగ్ని విషంబులపగిది నొంచు.
- క. విను నృప రాజ్యామిషముం, గొనఁ బలుపురచేతఁ బ్రాణగొడ్డం దై యు
న్నను ధీరుఁ డేమఱిమ నది, దనకును దక్కించుకొను బుధ స్తుత్యముగన్ 195
- చ. అని చెప్పి భీష్మం దేను రాజధర్మప్రకారంబు సంక్షేపరూపంబున నెఱింగించితి
నీకు సందేహంబు గలయట్టిది యెయ్యది యడుగు మనిన ధర్మనందనుం డమ్మ

హాత్తునితో నరుణగళస్త్రీయ స్తగిరి నేరెడు నేటికిం బనివినియెడ లేవువచ్చి య
డిగెడ ననుచుం దత్పదంబులకుం బ్రణతుం దై వీడ్పొనియెం బద్దనాభప్రము
ఖులును వీడ్పొనిరి వార లందఱును మునులకు నభివాదనంబు లాచరించిరి ము
నులు నిజస్థానంబుల కరుగం దారును దృష్టదర్శియనుమహానది గృతసంధ్యా
వందను లై చని కరిపురప్ర వేశంబు నేసి సుఖవృత్తి నారాత్రిగడపి కల్యంబునం
గాలోచితకృత్యంబు లాచరించి భీష్మపాలికిం బోయి యంతకు మున్న వచ్చియు
న్న మునిలోకంబునకు నమిస్కరించి సవినయంబును సకుశలప్రశ్నంబునుం గా న
గ్గాం గేయునిం గదిసి బలసి కూర్చుండి రాసమయంబునఁ బొండవార్గజుండు
ప్రాంబలి యై యతని కిట్లనియె 196

సీ రాజనామమునకు భాజనం దై మహాద్భుతచరిత్రుం డగుపురుషుఁ డొకఁడు
గలిమికి మూలంబు ఘనవిశేషము గల్గి నోపుఁ గౌరవకులడిఁజనన
యది యెఱింగింపవేయవయవంబులుఁ బ్రాణమానసంబులు జన్మమరణములు శ
రీరయాత్రలు నెల్లవారికి నెట్లట్ల కాని విభేదంబు గాన మిట్టి

ఆ రాజాకండు శివారతేజస్వి బుద్ధిమ

జ్ఞుల నెట్లు దనవశంబు నేయ

నిలువఁ జెఱువ నెల్ల యిలయును నేల దై

వనిభుఁ డగుచు మ్రొక్కుగొనఁగఁ జాలె.

197

— భీష్మండు భర్తావళి దండరితిజ్వరకారం బెఱింగించుట. —

వ ఆదియును వినవలతు నని యడిగిన నమ్మనుజులతి కమ్మహాత్ముం డిట్లనియె 198

క విను తొల్లి కృతయుగంబున, మనుజులయొడ దండనీతిమంతుం దై రా
జున నొకఁడు గలిగి యరయుట, మరుజేశ్వర లేడు భర్తమత మండ్రు తగఁ.

క. పిండోరులకు రక్షకు లై, యుండుదు రట్లుండ దైన్య మొదవిన లోభం
బొండొండ పెరిగి భర్తము, ఖండిత మై మొదలుకొని రకార్యంబులకున్ 200

క శ్రమమునఁ గామము రాగము, దమమనముల నొడవఁగా మదం బెక్కిన వి
శ్రమ మొందుచు విచ్చలవిడి, విమార్గచరితముల వేదవిధ్యంసకు లై 201

క మనుజులు భర్తముఁ బొడవడఁచిన వేదముఁ గర్తములును జెడటకు భయము
దినయిం ద్రాదులు గమలా. ననుఁ గానఁగ మునులుఁ దారు జనిరి నరేంద్రా 202

వ చని యద్వైపునిం గని మనుజులోకంబున వేదంబులు భర్తంబులుం బొడ వడంగిన
నధ్వరరాహిత్యంబున నేమును దుర్బులుల మై భయం బంది వచ్చితిమి రక్షింపు
మని యిచ్చియుండు విన్నవించిన విరించి దానికిం బ్రతివిభానంబు నేనెడ మీరు
చెఱవ వల దని పలికి స్వామ్యమాత్యరాష్ట్రదుర్గకోశసుహృద్గులంబులు నాన్వి
క్షికి శ్రయావార్తాదండనీతులును నరిమిత్త్ర దానీనాదికదాన్వదశరాజమండలం

బును సంధివిగ్రహయా నాసన ద్వైధీభావ సమాశ్రయంబులును మొదలు
గా వలయువానికిం బ్రబోధకంబు లగునానావయవంబులుం గలిగి ధర్మార్థకా
మమోక్షంబులకు పాధకంబు లయి యుండునట్లుగా నూటవే లభ్యాయంబుల
నఖిలలోకహితం బగునీతిశాస్త్రంబు రచియించి యిది లోకవర్తిత్రనిర్వర
ణంబునకుం గారణం బగునని యనుగ్రహించె నాలోకపితామహులలాటంబున
ననాదినిధనుండును విశ్వజగత్కర్తయు సర్వభూతాత్మండును సనాతనుండును
నగువిరూపాక్షుండు విశాలాక్షుం డనునామంబున నావిర్యవించి యాగ్రంథం
బునిగమించి దాని నభ్యసించుటకు ముక్తుల కాయుర్ముద్దులుపాలవని యుమ్మ
రించి యమ్మహానీయతంత్రంబు సంక్షేపయాపంబునం బడివే లభ్యాయంబుల
వైశాలాక్షం బన నిర్మించె 203

ఆ హునివలనఁ బడసి యాశాస్త్ర మమరేంద్రుఁ
డయిదువేలు సేసి నమరగురుఁడు
దేబదడ నొనర్చెఁ ద్రిసహస్ర కాఠ్యాయ
రూపసప్తరముగ భూపవర్య

204

వ దాని శుక్రుండు నహస్రాభ్యాయపరిమితంబుఁగావించెమఱియు మనుష్యులకత్తి
యెఱిగి మునులు క్రమంబున సంతీప్తహంబులుగా గ్రంథంబులు గావించి
దిది నీలశాస్త్రప్రవర్తనప్రకారం బట్లు సుర లమ్మేలు వడసె విశ్వలోకేశ్వరుం
డగు విష్ణుపాలకిం జని తగం గని కార్యంబు విన్నవించి నీతిశాస్త్రముద్భవం
బెఱింగించి దీని నధిగమింపఁ దదీయాచారంబు నడవను శక్తుం డగువాని
నొక్కరుని చిద్దేశింపవలయు నని యభ్యర్థించిన నద్దేవుండు నిజతేజోమయుండు
గా నొక్కమానసపుత్రు నిర్మించి విరజిం దనుపి రిడియె నతండు భూమికిం
బ్రభువుగా నొల్లకుండఁ దత్పుతుండు కర్మముండు ననపేక్షితరాజ్యంబై తఁం
బున కరికఁ దదీయపుత్రుం డనంగుండు దండనీతి నయించి భూప్రజలం బాలిం
చె నతనికొడుకు నీల యనువాఁ డవ్వహారాజ్యంబున కధిపిక్తుంబై యింద్రియ
వశత్వంబు నొంది మృత్యుపుత్ర సునీథ యనుకామినిం గమనీయాకార నతి
మనోహరగుణవిభాసినం బరిణయం బైన దానియందు వేసుండు గలిగి మాతా
మహాదోషంబునంజేసి రాగద్వేషంబులం బ్రజకు విరుద్ధం దయ్యె నట్లగు
టయు మహామునులు గూడి యే తెంచి ముత్రపూతంబు లగుకృతసంపదంబుల
నతనిం బ్రశమితుం జేసి తద్దక్షిణారుతలంబు మధించిన 205

క మిను కాలనకాఽఽవి త్తెఱంగున నల్లఁదనంబు మీగులుకుటచయొడలు నె
ఱ్ఱనికన్నులు నై యుతచ్చిత్రనిరూఢుం డొకఁడు పుట్టి భర్తతమాజా 206

1 అధికించి 2 వై దానియం కానక్షం దయ్యె నయ్యకాన్యనైతేసి కాగ 8 మిగులఁ
గుఁబడ.

— ఇతి ద్వ్యం దనురాచాచక్రం ధీవ్యం ధర్మజాననం తేనైవ ॥ —

వ వానిం జూచి యాముఖులు నిషీద యని పలికి వర్జించుటంజేసి తత్సంతానజాతులు నిహదు లనం బరంగి వింధ్యాదిగిరివనప్రదేశంబులఁ గ్రూరతల్లంబున వర్జిల్ల రమ్మనులు మఱియు నారాజాదక్షిణాపాహువు ముఖించిన నుజ్జ్వలత్కవచశరశరాసఖాసమానుండును వేదవేదాంగధనుర్వేదపారగుండును సగురమాకారవంతుం డుదయించె సకలదండనీతియు నప్పురుష నాశ్రయించె సతం డచ్చహాత్తుల కభిముఖుండును బ్రాంజలియు నై వివయంబున 207

తే వినుడు ధర్మార్థతత్త్వప్రవీణ యగుచు, సూక్ష్మదర్శిని యైనది సుకృతులార నాదుబుద్ధి మీ కెప్పుని నడప వలయు, ¹దీనఁ గొని నన్నుఁ బనుపరే దాని కనిన వ వారునుం దత్సమయసమాగతు లయినవిబుధులును నవ్వైన్యాభిధాను నభి నందించి 209

నీ. మానలోభములఁ గామక్రోధములఁ జూపి సర్వజంతువులకు సముండ్ వగుచు నియతధర్మము నీవు నిశ్చంక నడపుము ప్రియము నప్రియము నుపేక్షఁగూర్చు దండనీత్యాశ్రయధర్మంబు నాపని దీనిఁ జేయుదు నావధానవృత్తి రక్షింతు శ్రుతుల వర్ణముల సంకరములు సార నీ నడండ్పులు ధరణివిజాతే లరయువాడ నే భూప్రజ నని ప్రతిజ్ఞ యనుమహాన్నతపద మెక్కు మనుడు నాతఁ డవనిమరులు పహాయత్య మాచరించి లేని నట్లగుఁ గా కనియెం గుమార 210

వ అనిన విని వారలు ప్రీతచిత్తులై యతనికి మహీసురులు సహాయత్వం బాచరించువాడుగా ననుమతి నేసి రయ్యవసరంబున వాత్సల్యంబున సకలదివ్యసరివృతులై వచ్చి విష్ణువిధాతలు నమ్మునీశ్వరులును నక్కుమారు నఖిలధరణీసామ్రాజ్యాభిషేకంబు నిర్వర్తింపి రవిభవనకు శుక్రండు పురోహితుండును వాల్మీకిల యందు సారస్వత్యగణం బమాత్మ్యులును గర్జుండు సాంవత్సరికుండు నై నడచిరి ముచ్చు మహి విషమ యగుటయు నమ్మనుజపతి సమమూర్తి గావించుటయు విందుము కరచరణాద్యవయవంబులతో నవనియు సాగరంబులును మహాగిరులును నద్గురుప్రభావుని భజించె 211

క సురపతి విభవము మేరువు, హిరణ్యమును గిన్న రేళం డీడితసంపద్ధువతయు నొసఁగి రథకరి, తురగభటాసభులు దలఁపుతో నొడఁగూడెన్.

వ ఇట్లు మహానీయప్రభుత్వపదస్థం బై యమృహాత్ముడు కాస్తోక్తమార్గంబున దండనీతిపరిపాలనంబు ధర్మతాత్పర్యపరమీచివంబుగా నాచరించె 213

క. ఉరగాదులవలనిభయముఁ, తొరయక యెండొరులతోడఁ తొసఁగి రుజలుఁ జె

- తే తరుణులు లేక యతనితటి, ధరణీప్రజ సమ్యసంపదయుఁ గల్గి మునున్ 214
- తే బ్రాహ్మణక్షత్రాణామత్యరతఃజేసి, శ్రీశ్రీయాభిధానంబు రంజనము నెల్ల ప్రజకుఁ జేయుటకతమున రాజనామమును బ్రవర్తిల్లె నాన్వపాలునకు నధిప 215
- వ తత్సంతతిజాతు లెల్లను దత్కల్పబులై రాజత్వంబు వహించి దండనీతి పాలించిరి రాజని యొకండు గలిగిన తెఱంగును రాజ్యస్థాపనంబును రాజ మిగిలి వర్తింపం దక్కినజనంబులకు రాకుండుటయు విష్ణువిహితంబులు విష్ణుండు రాజుల నిజతేజోంశంబులం బ్రవేశించి యుండు నట్లగుటంజేసి దైవనిభం దగుచు రా తెల్ల వారిచేతను మ్రొక్కుం గొనం జాలుఁ దద్రక్షణంబును నాచరించు నొక్కని వశంబున లోకం బంతయు వర్తిల్లుటకు దేవసంబంధకలితం బయినగుణంబు వెలిగా నొందు కారణంబు గలదే యాకర్షింపుము 216
- మ హరిఫాలంబునఁ బుట్టి ధర్మమున కాలై యర్హ మన్నుత్రకుఁ నీరి గాంచె దగ వారు మువ్వరును సుప్తేమోన్నతిగా సంక్రయం తురు భూపాలకు నాతఁ డన్యజనతాతుల్యోద్భవుం డెట్లు నిర్జరలోకార్హ పురుగుప్రణ్యవితతి ప్రాప్తుండు గా కారయన్ 217
- వ దివంబుననుండి దండనీతి నయించుటకువచ్చి వాసుదేవమహాత్మ్యభావితం దైన మహానుభావుండు గావున వర్ణంబులు నాశ్రమంబులుం దదాహారప్రవర్తనంబులైనవేదపురాణేతిహాసంబులును రాజాన శిషినంబులు తదీయమాహాత్మ్యంబున నతనియందు సౌందర్యకౌర్యచాతుర్యాదిగుణంబులు గలుగ జనంబులు డలంతురు తదాజ్ఞకు లో నై వర్తింతు రిది రాజులు దేవసములైనతెఱంగు మఱియు నడుగవలయువాని నడుగు మనిన నయ్యాపగానందనునకుం బ్రణమిల్లి యప్పాండునందనుం డిట్లనియె 218
- తే అనఘ నాలుగువర్ణము లాశ్రమములు, నెన్నిగిల వెవ్విధంబుల నన్నిటికిని వర్తనమ్ములు వేర్వేఱి వానిఁ దెలుపు, విశ్వరాజధర్మములను విస్తరింపు 219
- ధిష్ణుడు ధర్మజానక పర్యాక్రమధర్మంబు లెఱింగించు —
- వ అని యడిగిన నాదేవవక్త్రుం దన్నరదేవోత్తమున కిట్లనియె 220
- క కోపంబు లేమి పత్యా, లాపము నిజదారపరవిలాసము శుచితాగోపన మద్రోహం బవ,నీపాలక సర్వవర్ణనియతగుణంబుల్ 221
- ల బ్రాహ్మణునకు దమము పరమధర్మం బవ,శ్యంబుఁ గృత్య మధ్యయనము దాన సర్వకర్మములును శాసితంబులు వాని, నడప వలయు నిష్కయెడప కతేడు 222
- డి తానిపథంబునం జనక తారుణికత్వము గల్గి శాంతిమైఁ దా నడవంగ విప్రున కుదాత్తధనం బొడఁగూడె నేని సుతానముఁ కిగూర్చు నర్హులకు ధర్మనిరూఢతఁ బండి వెట్టి దు

- చ్చానవిదూరుఁడై పరంగఁ బ్రాస్తఁడు శౌరవవంశదీపతా 223
- చ యజనము దానకర్తమును నధ్యయనంబును దన్యపింసయుం
బ్రజ కనురాగ మొండఁ బరిపాలన సేతయు సంగరంబున
న్యజితవిభీతిమై సురవణించుటయుఁ నృపధర్మముల్ గురు
ప్రజలితాయమాన సమరంబు సుధర్మపు వీనిలోపలన్ 224
- తే అధ్యయనదానయజ్ఞంబులధిప వైశ్యునకును గృత్యముల్ శుద్ధార్జనమునధనము
సందితవ్యంబు పనుల రక్షించువాఁ డతఁడు వానికి నిది మహాధర్మ మనఘ 225
- క ఈమూఁడువర్ణములకును, దామంచిగఁ బనులు సేత ధర్మపు కురుథా
శ్రీమహేశ్వర శూద్రున, కామెయి జీవనము వాని కజ్ఞుడు విధించెన్ 226
- క ధనధాన్యంబులు గూర్చుట, జనపతి యనుమతము లేక చన దతనికి దా
ననియాధి శ్రద్ధ గలిగినఁ, జను నది సుపవిత్ర యగుట జగతీనాథా 227
- తే అధిప త్రైవర్ణికులకును యజ్ఞవిధుల, శ్రద్ధ గలిమికి మిగులు ధర్మంబు లేదు
యజ్ఞమునకంటె నధికమైనదియై గలదె, యజ్ఞకర్తయ చూచె సర్వాధికుండు 228
- వ ఆశ్రమధర్మంబు లాకర్షించుము 229
- మ గురుశుశ్రూషయు నాగమాధ్యయనముఁ గోష్ఠీనిరాసంబుఁ ద
త్సరతః¹ షోడ దౌడయంగఁ దాఁ జూరమియుఁ ధైయశనత్వంబు ప
ద్వరకర్తంబులయందు రాగభరిగాఢద్యేషముల్ లేక యె
వ్వరితోడం బగ గాక యున్మియును భవ్యబ్రహ్మచర్యోక్తముల్ 230
- మ నిజదాలైకపరత్వముం గరుణయుఁ నిక్కంబునుం దాల్చియుఁ
సుజనాసంగము దేవపితృతీతిసంశుద్ధార్పణల్ హవ్యఘ్న
గృజనంబుఁ సకలాశ్రమస్తులను శిశ్యప్రక్రియం ప్రోవుఁ బం
కజగర్భుండు గృహస్థధర్మములు గాఁ గల్పించె సుర్విశ్వరా 231
- కా తానుఁ భార్యయు సేగుఁ ఠేరడవిం దా నొక్కఁడైనం జనుఁ
మానాహంకృతు లూడ్చు నింద్రియములఁ మర్చించు నచ్చోన్ జడల్
పూనుం దాపసకాస్త్రముల్ సదువుఁ జల్పుఁ గోష్ఠి తజ్జాలితో
వానప్రస్థవిధాప్రవిష్టుండు ప్రజావాత్సల్య శిష్యుత్తరన్ 232
- కా ఎచ్చోనైనను నిల్చు నాకటికి నేమేని గొనుఁ రాత్రియై
నచ్చో నెచ్చి కయించు నగ్నిపరిచర్యం బాసి వర్తించు దా
నిచ్చుం గోరఁ డొకండు నింద్రియజయం తేహరుభోగంబులఁ
మెచ్చుఁ శిష్యుక్తుచు నొల్ల కుండు యతి వేర్కి నర్హులం డై నృపా 233
- క. ఈనాలు గాశ్రమములకుఁ, బూని చొరం దగినవాఁడు భూదేవుడు రా

- తై నను వీనను వైశ్యం, దేనియు వర్తించు శుద్ధహృదయతకర్తన్ 234
- తే సుమతిఁ దైవర్ణికులకు శుశ్రూషనేసి, యాప్తసంతానుఁ డయ్య నిలాధినాథు
ననుమతంబున శూద్రున కాశ్రమాంతరంబుడగుఁగాదుయతిగాఁగ రాజముఖ్య
- క నిజధర్మవర్తియగు స, ద్విజౌఁ డగుఁ 1 బాత్రంబు దానవిధిమఖముల క
ట్ల జనేశ్వర స్మరముఖులకు, నిజవిత్తము లీయ మాననీయత గలుగున్ 236
- తే వర్ణములు నాశ్రమంబులు వసుమతీశుఁడు క్షపథమున నడపించి యుభయలోక
సిద్ధి గనుఁడప్పఁ ద్రొక్కనిశిష్టజనులు, గలనఁచేంద్రున కింద్రుండుఁ దలఁపరియె
వ అదియునుం గాక 238
- సీ ఏనుగు హింజులలో నెల్లస త్వంబుల హజ్జలు నడఁగినయట్లహాలే
రాజితత్వ త్తద్ధర్మమునకు లోనయి సర్వధర్మంబులుఁ జను ముఖములు
వేదంబులును శుభవృత్తంబులును దండనీతి మాసినఁ జెడు భూతలంబు
సంస్కారరహిత మై చాల హీనతఁ జొందు, నట్లైనఁ బ్రజకుఁ జేటావహిల్లు
- తే రాజు లరసిన నెప్పుడి బ్రదుకుఁ గాన, రాజు సర్వోత్తముఁడు ధర్మరాజయిండు
రాజధర్మంబు యొక్కఁడు రాజనంగ, ధర్మదేవత యన వేతె ధర్మతనయ 239
- వ ఆకర్షింపుము 240
- తే తొల్లిమాంథాత్మఁడనుమహీవల్లభుండు, విష్ణుసందర్శనము నేయి వేడియొకమ
హాధర్మమునిష్ఠమైఁ జేయనమరవిభుఁడు, సన్నిహితుఁడయ్యెల్ల లీనిజ్జనవిభునకు
- వ అట్లీంద్రుండు ప్రత్యక్షం బగుటయ 242
- క అన్నరపాలుండు దానుఁ, జన్నమునకు వచ్చినట్టిజగతీశులు భ
క్తిన్న ములైరి దేహములు న్నేలయు ముదము మనములుం గలయంగన్
- వ అట్లు దండప్రణామంబులు నేసి లేచి చేతులు మొగిచి నిలిచిన సుచేంద్రుఁ
డన్నఁచేంద్రునితో నీట్లనియె 244
- ఆ విష్ణుఁ జూడ నీవు వేడుక పడితి నా, కైన నజాన కైన నరిది విష్ణు
దర్శనంబు నీడు తలఁ పెద్దియొఱిగింపు, మది యొకరైదను మహానుభావ 245
- క అనవుడు సాంసారికవర్తన ముడుపుము తైత్తిచరణతత్పరత మనం
బున దృఢముగ నొందింపుము, ననుఁ జరితార్థునిఁగఁ జేయునాపుడు నగుచున్
- మ ధరణీకా నృపధర్మము త్తమము సద్ధర్మంబులుఁ దెల్ల నే
తెరువుఁ రాజరయంగఁ గాదె తగ నీద్దిం జొందుఁ గామంబుఁ గ్రో
ధరయంబుఁ మగిడించి దండము సమత్వివ్యాప్తిఁ జెల్లించుచుఁ
- ధరఁ బాలించినరాజు వొందుగఱిఁ జొందఁ శక్యమే యేరికిన్ 247
- వ అని పలికి పురందరుం డందలు రాజులం గలయం గనుంగొని 248

తే లోకపాలాత్మలకు మీరు మీకు వైశ్ణవచరణమర్మమే ప్రజాప్రసవరము క్ష
దేహం లగుటయు నష్టేలు చెచ్చునంశ్యంబు వలవదు మీపద మధికతరము.

న అని చెప్పి దేవేంద్రుండు దివంబునకుం జనియె 250

చ అది యొకఁ డేల వేదములయందుఁ బురాణములం బ్రసిద్ధో
విదులు బహుప్రదేశముల వేమటాఁ గాంచి మనుష్యు లెల్ల భూ
మిదయితులకంటఁ దక్కువ యమేయసుధర్మము లీడు గావు ని
ర్వదకృతదండనీతి కనరా మన మెల్ల వినంగ నెప్పుడున్. 251

ఉ తావునఁ గామరోషములఁ గ్రూచుచు నాశ్రమకోటిఁ గాచుచు
భూవలయప్రజా సమతః ప్రాచుచు రాజ్యము సేత మేలు భి
క్షువిధిలోను గాఁ గలుగు సారఫుధర్మములఁ ఘటించు మేల్
వావిరి నప్రయత్నమున వానికి వచ్చు నృపాల యొమ్మెయిన్ 252

చ అతిథుల దీనకోటుల ధనార్థిత లేనియతివ్రజంబు న
మృతిఁ బరికింపు హర్షమదమానవిషాదములం జొరంగ నీ
క తొలగఁగఁజొప్పు నాయెడలు గావక భూప్రజఁ గాతు నన్నిని
శ్చితదృఢబుద్ధి గల్గు మిది నేయు నను ప్రసుధర్మసిద్ధులన్ 253

న అనిన విని యజాతశక్తుండు మహాపురుషా వర్ణాశ్రమవిభంబులుం దర్శి
ణంబువొప్పును దాన వచ్చుపెంపును నెఱింగించితి రాష్ట్రజనంబు లెయ్యది
యాచరించి సుఖు లగుదు రెఱింగించవే యని యడిగిన నమ్మహాకాంతునకు
శాంతనవుం డి ట్లనియె 254

— రాష్ట్రజనుల కర్మధర్మంబుల భిక్షుండు ధర్మశాసకుఁ జెందుట. —

సీ రాజు ను త్తమగుణభ్రాజిష్ఠు నభిషిక్తుఁ గావించుకొని యెల్ల కార్యములును
దన్యుఖంబునఁ జెల్ల దద్దయు సుఖ ముండఁ బడయుదు రొకఁడు భూపాలనంబు
సేత లేకున్న దుశ్చేష్టితు లై జను లనోన్యదారధనాచారణ
మానరింతురు మీలయిట్టుల బలవంతు లబ్బులఁ దమకు నాహారములుగఁ

తే గొండు భూపతి లేకున్న మం ద్రైజనము, లభిపక్యపి నేయుటయును తేహారమాదు
టయునుగోరక్షగావించుటయును మొదలు, గాఁగ బ్రదికెడు కేరువులుగాసిగావె.

న వినుము. 255

సీ జనులొక్కఁడొక్కఁడెవ్వరియంబుదమలోనఁ జేసి క్రూరతయుఁ మ్రచ్చిమియుఁజుండు
పై దశ యుట్టిదుర్జను నందఱును గూడి శాసించువారుగాఁ జాలి తమకు
నధిపతియుంగ నొరు నానుపదక యుండి నడవడి బహుకారణములఁ జిక్కు

వడిన వివక్షలై బ్రహ్మగానఁగఁ బోయి మాకు రక్షకుఁడుగ మహిమఁజొకఁడు

తే వలయు రూపింపుమాతనిఁ గొలిచి బ్రదుకు, వారమనుటయు నజాదును వారివలని

- కరుణమనువునిరూపించెనరు ౧ సత్య¹చరితు లనిపాలనమునకుఁబోరఁడయడఁడు.
- వ. చొర కున్న నజ్జనంబు లమృతాత్మనితో² నీకుం బుయిలోడ నేల ప్రజలచేతఁ బ్రభువులయందును బసిండిని నేబది యగునంశంబును భాన్యంబున దశమభా గంబును భండారంబుగాఁ బుచ్చికొని శస్త్రపటివుల నెల్ల నీవారిం జేసికొని బల వంతుండ నై దుష్టవిగ్రహశిష్టప్రతిపాలనం బాచరింపు మేమందఱము ననుసరించి నీపనుపు చేయం గలవార మధర్మవర్తనులు నీచేతంజెడువారు భర్తవర్తనులు నేసినభర్తంబున నాటవపాలు నిన్నుం జేరం గలయదిగా నొడంబడిలి మింద్రుం డు చేవతల రఱించుమాడ్కి చుప్పు తఱించుకొని సుఖంబుండు చునుటయు
- క. అతఁ డొడఁబడి యత్రైఱుగన, నతిబలవంతుఁ డయి నీలి నందిత మగును ద్ధతవిగ్రమమునఁ దగ నీ, తీరిఁ బాలించె సుఖు లైరేవజనములున్. 259
- డి. కాపున మేలు నేయదె జగజ్జనకోటికి రాజానాజ్ఞమైఁ బోవుట యాతనిం దగినపూజలఁ దప్పనిఁ జేత చేసనం భావనఁ గొల్పితం డొకటఁ బాడిదొఱంగిన పైఁచు టిట్లు సం భావితుఁ జేయఁగా నతనిసం పానరింటిరు మ్రొక్కి శక్రులున్. 260
- క. తనవారు పెద్ద నేయని, మనుజేతు నరాతిజనులు మదిని సరకుగాఁ గొన రది భూప్రజ కొప్పదు, వినుకాపునఁ బలికె బ్రజలు వెఱచుటయొప్పున్
- త. వానానాసశయ్యాస్థివాసములును, భోజ్యగంధమాల్యాంబరభూషణములు గుప్తియునునరసతికి నెక్కుడుగ వలయుననుతలంపుతో మనుటభూజనులగుణము
- చ. అతఁడును మందహాససహితాలపనంబును సత్యభూషణ వ్రతమును సంవిభాగనిరవద్యతయుఁ నమభావముం గృత జ్ఞతయు జితేంద్రియత్యముఁ బ్రసాదోఫలంబును గల్గి భూమికిం రిత్ససముఁ దై విరోధిజనభీషణపారత న్నొప్పఁ బెం పగున్. 263
- చ. అనుటయుం గొంతేయాగ్రజాండు మనుష్యుల కెల్ల రా జధిపతియును దైవం బునుం గా విప్రులు సెప్పి రట్లగుట యేమిటనో యని యుండుదు నది మీ వలనం బ్రస్ఫుటంబు గా వింటి నని చలికిన గాంగేయుం డింకనుం జెప్పెదఁ డొల్లవనుమనుం డనుమానవేంద్రుడు నీవపోలెవితర్కించి బ్రహ్మస్థి నడిగిన నతం దతనికిఁ జెప్పినభంగి యాకర్ణింపు మని యి ట్లనియె 264

—అబ్రహామితి వసుమతం దశరాజననం జెప్పినరాజభర్తృకారము.—

- త. లోకములు లోకభర్తంబులును నృపాల, రాజమూలముల్ రాజవిరహితమైన పుడమి జనులకు నింకినమడుపులోని, జలచరంబులు పడుపాటు సంభవిల్లు 265
- క. తరణేశకాంకులతేజ, స్ఫురణము లేకున్న యట్లు భూజనములు ని

1 నిరతులని ..కొరఁ దకండు, 2 గొల్వ వాఁడ డొకపాడి, 3 కలంధనఁ బ్రజలకు చుట్ట గుణము, 4 గుణంబును.

- ర్షరదురితతః శేష్యదుదురు, సరపాలకవిహితపాలనము లే కున్నన్ 266
- క తనధన మిది యని యూహిడి, మనః బరిణయ మాది యైనమహితోత్సవముల్ గొనియాడ నెవ్వరికి వచ్చునె జనపాలుండు లేనిచో నిర్భయతన్ 267
- లే విభుండు లేకున్న జనములుసభయహృదయం, లగుచుహాహినాదంబులడరఁదల్ల డిల్లుదురు రాజులేమియ యెల్లవారు, లేమి కల్పియ కల్పి దుర్లభహిత 268
- క యోగములును భోగములును, ద్యాగములునుబహువిధములధర్మములు మహా భాగా నరపతిరక్షా, యోగంబునఁ జెల్లుఁ బ్రజకు నుల్లాసముగన్ 269
- క ఒకరునికి నలిగి యాతని, సకలహిరణ్యంబు రత్న సంపదమును బుచ్చుకొనుం దనవలినవానికి నిచ్చు ధనేశ్వర డండ్రు నృపు నట్టితఁజేన్ 270
- లే. చారిత్రుఁ డై కను నెల్లజగము నపుడు సూర్యుఁ డండ్రు నరేంద్రు నశార్యకరులఁ దనుము నయ్యెడ జముండు నాఁ జను నతండు దేవతాత్మకుఁ డగుట పండియమె యధిప 271
- క విను నృప సమ్రాట్టు విరాట్టనియెడుశట్టములఁ బొగడు నాగమములు నెట్టన భూపాలకునినన్ న,తనిఁ దగ నర్చింప కుండఁ దగునె యొరులకున్ 272
- క నియతిమొందు నెవ్వఁ డింద్రియ, జయమును భక్తియును జిత్తసారము దృఢసంక్రయతయుఁ గలిగికొలుచునృపు, నయసంపన్నుఁడుగఁ జేయు నధిపతియతనిన్.
- క రాజునకుఁ బ్రజ శరీరము, రాజు ప్రజకు నాత్మ గాన రాజుం బ్రజయుఁ రాజోత్తమ యవ్యోన్యవి,రాజుకు లై యుండవలయు రక్షాస్థలన్ 274
- వ అని యిట్లు బృహస్పతి యుపదేశించిన గౌనల్యపతి యగురవ్యసుమనుండు ప్రయత్నంబునం బ్రజాపాలనం బాచరించె నని చెప్పుటయు ధర్మనందనుండు రాజు జనఁదపరిపాలనంబును శత్రువధంబును మొదలైన కృత్యంబులు నడపు తెఱిం గెఱింగింపవే యనుటయు భీష్మం డిట్లనియె 275
- క తనుఁ దాన తొలుత గెలువఁ, మనుజువతికి వలయుఁ బిదప మాద్రుర గెలువఁ మనమునఁ దలంచునదియును, దను గెలువనివతికి గెలువఁ దరమే వగఱన్ 276
- ఆ పినుము తన్ను గెలుచుటన వేటొకండె పం, చేంద్రియములఁ బిదపానికికొలఁది నాయకుడు జితేంద్రియతల్లింబు గలరాజు, రిపులఁ జెఱుఁపఁజాలు నృపవర్యు
- క ఆరామాదికనిజసం,చారస్థలములకు దేశసంధులకుఁ బురీ ద్వారములకు నగరికిని భ,రారములుఁ దొనర్ప వలయు రక్షలు నియతిన. 278
- లే అరులకడ నిజభూమియం దనుజితనుజ, బాంధవామాత్యమిత్రులపాల చేష భరుల వేగులఁగాఁ బెట్ట భరణిపునకు,వలయునొండొరు నెఱుఁగనివారిఁగాఁగ
- క. శత్రు పీఠం దని యెఱుఁగక, మును ప్రబలునితోడ శీఘ్రమున సంధానం

- బొనరింప వలయు నతనికి, ధనం బొసఁగియెఱుఁ బలికిఁ దిగు నిలఁ గావన్ 280
- క మత్తుఁ బ్రమత్తుని విషయా, యత్తుని దుర్బలునిఁ జూచి యట్టివగతుపై
నెత్తునది శిఖివిషాదుల, నుత్తల పెట్టునది యతనియుర్విఁ గడంకన్ 281
- ఆ కయ్యమునకు వలదు కాల్పివ్య నధిప సా, మమున భేదమునను మా క్షమనము
మెత్తఁ జేసి¹ చెఱుచు మెయివడిఁ దప్పించు, కొను రెఱుం గెఱింగి కొనుట మేలు
- చ జనకుఁడుఁబోలె నర్పి లిఁ బ్రజం బరికించుచు పశ్యభాగముం
గొనునది వారిచేత నరిఁ గోటివిధంబుల నా ప్తదత్తులం
గని వనగోకులాకరనగ ప్రముఖార్థకరంబు లారయం
బునుచుచు నన్నిటకా ధిరణిపాలుడు గన్ని డి యున్నఁ బెం పగున్ 283
- సీ కోట యేమఱి కెప్పుఁ బొటించి గడ్డియు ఖాణంబుఁ గొల్పును గట్టియులును,
నేయునూనియయును నాయుధములు నొపభములునాభీలయం త్రములుఁగూప
ములు లోనుగా నందు వలయువాని సమగ్రములుగ సంపాదించి భూరితైర్య
కౌర్యాదిగుణముల బడిసన్నయా ప్రయోధులఁ బెల్లమర్పుట యలఘునీతి
- ఆ పగతుఁ డలిగి నడచుచుండునఁ దృణకాష్ఠములును థాన్యతోయములును లేక
యుండఁ జేసి మిత్రమండలేశుల నెత్తి, యరుగుదేరఁ బనుచునది విధండు. 284
- వ మఱియు రాజునకు రక్షింపవలయునది స్వామ్యమాత్యజనపక్షకోశసైన్యమిత్ర
దుర్గంబు లనురాజ్యాంగసప్తకంబు గన్ని డి యరయవలయునది సంధివిగ్రహ
యానాసకవైర్వధిభావసమాశ్రయంబు లనుపాధ్యక్షంబు నడవవలయునది
ధర్మార్థకామంబు లనువర్తత్రితయంబు పాటించవలయునది మంత్రప్రభుత్వో
త్సాహంబులనుశక్తిత్రయంబు నిజుశవర్తింజేయవలయునదిసత్త్వరజస్తమంబు
లనుగుణాత్రికంబు విశేషించి ధర్మసేవ సంతతంబు నాచరింపవలయునది ప్రహ
దంబున నర్థకామంబులు హీనంబు లైనను ధర్మనిష్ఠంజేసి ధరణీపరిపాలనంబు
సుస్థిరం బై చెల్లు నాంగిరసభార్గవాదు లగుపెద్ద లిట్లుని చెప్పిరి త్వక్పక్షుశ్రో
త్రజిహ్వపూణంబు లనుబుద్ధింద్రియంబులును వాక్సాణిపాదపాయాపస్తంబు
లనుకర్షేంద్రియంబులును మనంబునుం కూడ నేకాదశసంఖ్యం బైనయింద్రియ
జాతంబు జయించి కామజంబు లగునక్షమృగయాస్త్రీపాన్యాదూషణంబు
లునుం గ్రోధజంబు లగువాక్పారుష్యదండపారుష్యంబులును నైన సప్తవ్యస
నంబులం దగులక యజ్ఞాధ్యయనదానతత్పరుం డగుచు దుర్మంత్రులకుటిలవా
క్యంబులకు లోను గాక నయవిక్రమక్రమజ్ఞులైనయమాత్యులతో దైవమాను
షచింతనంబు నేయుచు దేవత్రాష్టాప్రణామతర్పణరక్షణంబులం జేసి యశుభ
నిరాసనంబును శుభాథానంబును నొనర్చుచుఁ బ 285. అపాలించుచూపలి
యుభయలోకసిద్ధులం బొందు

- త. అనిన విని శ్రీతి ధర్మనందనుడు రాజు, దండనీతియు ననంగ నుదాత్తయు క్ష
వస్తువులు రెండు నార్యప్రశస్తతార్య, సిద్ధి గావించు¹ తరములు పెప్పు మనఘ
వ. అని యడిగిన నప్పుడమితేనికి సరితూనునం డి ట్లనియె. 287
- క. భూరమణుడు గాలమునకుఁ, గారణ మెట్లన్న ధర్మగతి పూర్ణత నొ
పూరంగ దండనీతిస,మారంభము నడపుఁ గృతయు²గాగతి నధిపా 288
- వ అందు. 289
- క. ధర్మంబు చెరుగు వైదిక, కర్మఫలము లెనుగు ఋతునికాయము ప్రజకు³
శర్మం తొనర్పు నాయువు, వేర్చి తొరయు⁴ నీదునక పెద్ద పృథివి ఫలించున్ 290
- తే రాజు మూడుభాగముల ధర్మంబునడపుఁ, ద్రేత నమీయినది ప్రజాశ్రీతిసలుపు
దాపురంబున నర్థంబ యోపి చెల్లెఁ, జేయు నక్కాల మమృత⁵తే తెందుమేలు
- క నరపతి ధర్మోపేత, పరుఁ డగుఁ గలియుగమునందుఁ బాయును ధర్మ
స్ఫురణ మధర్మం చెందును, బరలగును వర్ణాశ్రమములపథములు దప్పన్ 292
- వ గాలవ్రభావం బిట్టిద యైనను 293
- ఆ విభునినకలధర్మవృత్తి నత్తటి కృత,యుగముఁ తోలు ధర్మయుక్తిమాత్ర
లయ విఘ్నల తట్టు లయ్యె⁶ నయ్యెతేఱు, లవులయుగములట్ల యగు నృపాల
- వ. అనుటయు నెట్టివాఁడైన విభునిశోభంబులు పొందు ననుటయు ధర్మనందను
నకు మందాకినీనందనుం డి ట్లనియె 295
- మ అరయుం దప్పు కృతం బెఱుంగు మదలోభావేశముల్ లేవ ము
మ్మరుఁ డాత్మస్తుతి లేదు నేయునియతిం గార్యంబు లీగుల్ ఘన
స్థీరముల్ శూరుఁడు గర్వి గాఁ డశరుఁ డస్త్రీలోలుఁ డశ్రోధనుం
డరి నొవ్వం గొనఁ డనొగడ్డఁ గనురా జత్యంతదీప్తుం డగున్ 296
- వ. అని చెప్పి వెండియు 297
- ఆ.పాంగవేద వేది యగుపురోహితుఁ డెప్పు,నగరమెలఁగవలయుఁ డగవుఁ గృపయుఁ
జక్కటియును గలుగు సచివునప్పనములు, నరులు నరయఁబనుచునది విభుండు
- క పరుసఁడనముమొయ సరిగొనఁ,తొరఁడగ దది పొందుఁగనియుచొప్పుగు వినుపా
ల్లరియించుకొనఁ దలంచిన, నరయ వలదె గోవుఁ బ్రజయు నట్టిద యధిపా
- ఆ. కోరి తోటవాడు కుసుమఫలంబులు, గోయునట్లు రాజు గొనఁగ వలయు
నీప్పనములు నఱికి యంగారములు నేయు, భంగి యైన భూమి పాడు గాదె
- క దయఁ బ్రజ రక్షించుటకు నె,నయె తఁదములు నధ్వరములు నరవర దాన⁷
జయమును లక్ష్మీయునుం గీ, ర్తియు సుగతియుఁ గలుగు వసుమతి నాభునకున్

1 తెలుఁగిం. 2 గావృతి. 3 దుష్టకయుమ బృథివి. 4 వట్టితెలుంగు. 5 తొవ్వంగఁ
గొనఁ దనం బరలగురా. 6 కర్మనంబు నంజి.

— వాయుదేవుడు పునరపువకుఁ జెప్పినవాఁడర్హుఁడౌతాఁడు. —

- వ విశేషించి పురోహితుం బాటింప వలయు వినుము తొల్లి యైలుం డగుపురూ
రవుండు వసుధ విప్రశ్న త్రియులం దెవ్వనిధనం బై యుండు నని వాయు
దేవు నడిగిన నమృతాక్షుండు చతుర్ముఖునిముఖబాహుచారుపాదంబులు బ్రాహ్మణ
శ్న త్రియవైశ్యకూద్రులకు బ్రభవస్థానంబు లగుట సెప్పి యిట్లుత్పాప్తప్రభ
వుండై సర్వవర్ణంబులకు నీశ్వరుం డగుబ్రాహ్మణుం డీప్రతిపీధనధాన్యాదిసమస్త
వస్తువులునుం దా ననుభవించును నొడ్డకు నొసంగను ననుక్తుం డగుట దండనీతి
ధారణంబునకు శ్న త్రియుం జొనిపె బ్రాహ్మణశాంతిపరతన్వంబున శ్న త్రియాధిప
త్యప్రాప్తి పతిలేమి నంగన దేవరునిం బ్రతిగ్రహించినట్లున్నది యిది భూమి తఱం
గిట్లగుటం జేసి నిజధర్మక్షిప్తుండును విద్యాంసుండును శాంతుండును నగుపురో
హితునకు సర్వసంపదలును సమర్పించి జనపతి శుశ్రూషాపరుండును నహంకార
రహితుండును నై దండనీతి నయించి యుభయలోకంబులనుం బెంపువహించు
- క రసగంధాద్యనుభవములు, పాసగవృత్త భీత మగుచి త్రమున భయముం బా
ప సమర్థుండు గావున నృపుఁ, డసమాశ్చర్యభుతిఁ జొందె నవనీనాథా 303
- క అని వాయుదేవుఁ డిట్లుజ్ఞనపతి బోధించె ననుడు శాంతనవున క
మృసుజపతి యిట్లు లను నే, పనులఁ బురోహితుండు మాన్యభావము నొందున్
- వ అనిన నాధర్మతనయుతో నడ్డేవ్రతుండు పురోహితవిషయంబులుగా శుక్రుం
డు సెప్పినవాక్యంబులు గల ప్రవన్యసించెద నాకర్ణించె మని యిట్లనియె 305
- తే అమరగరుడగంధిరవిద్యాధిరాది, దివ్యులకు నభ్యర్థనంబులఁ దృప్తి నేసి
పరమశుభములఁజొందుభూషరుడుదాని, కెల్లమూలంబుదగుపురోహితునిబుద్ధి
- క రక్షగపికాచగహ్వక, యక్షుడులు బాధ పెట్టు నవనీనాథుఁ
డక్షపురోహితమంత్రసు, రక్షసంస్కారవిధివిరహితుం డైనన్ 307
- క వివిధోత్పాతంబులకుఁ, నవభులలోఁ దోచుకీడువకుఁ దోడ్తో శాం
తివిధానంబున నిరసన, మవును బురోహితునిచేత ననవద్యముగన్. 308
- వ ఈవాక్యంబులం దాత్పర్యంబు గలుగుము బృహస్పతియును శాంతిలంబును
బొట్టికంబును శత్రునాశంబునుమంత్రాధ్యపురోహితసాధ్యంబు లనియెం గావున
నీవును సంభావితపురోహితుండ వగుము 309
- క పరిశుద్ధి లేనికుత్సిత, పురోహితులు నీచదశలఁ జొందుదురు మహీ
వర యల్పమై శుద్ధుం డై, పురోహితత్వంబు నేత భూపతినగరన్ 310
- క ఆరోగ్యము గలయుత్తముఁ, బొరోహితత్వంబు నడవఁ బనుచునది ధరి
త్రీరమణుఁ డతఁడు దాను సమారంభము లెల్ల నేకమతిఁ గనుటొప్పున్.
- క. బ్రహ్మశ్రుము లొంది య, జిహ్వాము లై కృత్యములు విశిష్టత నడవ

బ్రహ్మానిలు హస్తించుదు, బ్రహ్మాణముఖవర్ణసమిత ప్రమదముఁ బొందున్ 312
 వ ఈయంబునం దైత్యకళ్యపసంవాదం బయనితిహాసంబు గలదు విను మైలుండు
 గళ్యపుని బ్రహ్మత్వప్రకారం బడిగిన నమ్మనుజునికి నమ్మసింద్రం డిట్లనియె.
 ఆ యత్త్రమునకుఁ బుట్టఁ గాఁ బట్టు బ్రహ్మాంబు, బ్రహ్మాణునకు యోని రాజా గాన
 యుభయవర్ధనంబు నొండొంటి విడువమి, చెలుంగు రెండు మాయు విడిచెనేని
 క తమలోనఁ బొందు గలవి, ప్రమహేశులఁ బ్రజయుఁ బొదువుఁ బ్రజచే మాన్య
 త్వము పడయఁగ నేరరు భేదము గలిగిన నలఁతు రొలసి దమ్యలు ప్రజలన్
 తే అట్టిదశఁ బుట్టు యిద్రినియుటక దాన, సకలమునకు వివాశంబు సంభవిల్లుఁ
 గాన యెల్ల విభంబులఁ గలసి యుండ, నలయు నృపుఁడఁ బురోధయు వసుమతీశ
 క వినుము విశేషించి జనన, జనితోన్నతి విశ్రుఁ డతని జనపతి వినయం
 బున నడప నలయు దానను, మనుగడ యిరువురకుఁ బ్రజకు మహానీయ మగున్

— విజయనక ముచుతుండునకఁ గలిగినకంపాదము. —

వ అని చెప్పి పురోహితునివిశేషంబు ముచుకుండుం డనురాజునకు వైశ్రవణున
 కుం గలిగినంపాదంబునం బ్రకటం బయ్యె - తైఱుం గెఱింగించెద 318
 మ విను మారాజా సను స్పరిగ్విజయముగా విస్ఫూర్తిమైఁ జేసి తాఁ
 దనలా వారయబుద్ధి వైశ్రవణమూఁదం ప వ నాతండు దై
 త్యనికాయంబులఁ బంచనం దెచ్చునం దలైన్యములే రాజుమూఁ
 క నతిక్షుభ్యము గాఁగఁ జేయుటయు స్పృహ బద్ధచిత్తంబుతోన్ 319
 క నృకల పురోహితు దూఱినఁ, దమముల మంత్రముల దేవతాపూజల వీ
 ర్యులుల్య మతనినేనకు, న రిమితము సేసె నవ్యహాత్తుం డధిపా 320
 ఆ బ్రహ్మశక్తిఁ జేర్చి రాజసైన్యము దైత్య, సేన బడలువడఁగఁ జేయ నాతఁ
 డతరయమున ముట్టె నలకఁ గుఁచేరుండు, ననిఁ ఁడలి నిజబలాన్నితముగ 321
 వ ఁడలి సమరంబు సేయుమయంబునం గిన్న రశ్మిఁగం డన్న రేశ్వరు నాలోకించి
 కా దత్తుం దై తిటు బ్రహ్మశక్తి న భవద్బాహావిలాసం బమి
 త్రక్షి భం బొనరించెనే యుడు నాతం డిట్లు నీ వంటి బ్ర
 హ్మత్వంబుల కేఁ యోనిజననం బవ్వేధ గల్పించె యో
 గ క్షేమాకలనంబు సంగతము లై కావించు బంపండాకో 323
 వ అనుటయు భవదుండు సాంత్యస్వరంబున 324
 ఉ నాకును నీకు నేటికి రగాం బొనరింపఁగ నేను బుప నీ
 వేకముఖంబుగా భరణి యేలుము నావుడు నవ్వి యవ్విధుం
 డీకులిత్య మెల్ల నొరుసీగి మహాత్మ్యకరంచె విద్విష
 ధీకరమద్భుతాద్భుతమ చెం పొనరంగ భుజింతు డిక్పతి 325

వ అనిన విని పాలస్త్యండు నీ వధికుండ వట్లు నేయు మని గారవించి ముచుకుం
దుండు ముదితుం దై చని సకలార్థియు నిర్వృక్ విక్రమంబున నేలెనని చెప్పిన
విని యజాతశక్తుండు రాజధర్మంబులయం దై శ్వర్వప్రీతిప్రజ్యలోకంబులు నిర
తిశయంబుగాఁ జేయం జాలునది యెయ్యది యని యడిగిన 326

ఆ అతని కిట్లు లనియె నమరతరంగిణీ, సూనుఁ డధిభీతు లై నసజ్జ
నులకు నభయ మొసఁగి యలయుసాఖ్యాత్ములఁ, జేత యెంతయును విశిష్టమధిప

వ అని వెండియు 329

క విను పర్వస్యండు భూతము,లను బండినమ్రాను వట్టులను ప్రోచువిధం
బున నీవు బంధువుల నృజ్జనయంతముగఁ బ్రోవు మది ప్రశస్తం బనఘా 329

వ అనిన విని ధర్మనందనుండు విప్రశ్రభృతులకు నిజధర్మ వర్తనంబుల జ్ఞానంబులు
నడవక తక్కిన నెట్లని యడిగినఁ బితామహుం డతనితో నాడఁ దనినఁ నితర
జాతివృత్తంబు గర్హితంబు గా దట్లయినను నాయుధోఽజీవనాదిత్త త్తధర్మం
బులంజేసి బ్రాహ్మణ్యంబు వివరపడి బ్రాహ్మణులు త్తప్రసము లగుదురు వాణి
జ్యప్రముఖవైశ్యక్రియ లాచరించి వైశ్యసము లగుదురు నిత్యానుష్ఠానంబులు
లోనుగాఁ గలయవి డిగవిడిచి ధనలోభతాత్పర్యంబున శూద్రప్రాయులై
చరించి శూద్రసము లగుదురు దక్కినజాతులవా రందఱుఁ దమతమతారత
మ్యంబులతో నిట్ల నిజజాతివిహీనులగుదు రట్లవారి జాత్యుత్తమకృత్యంబులకుఁ
బాత్రంబులుగాదు భూకాంతుం డింతయు నెఱింగి యర్హప్రకారంబులం బ్రజ
నడచి రక్షించినం బ్రజాకృతం బగుధర్మంబునందుఁ జిత్తుభాంశంబునకు నుక్తుం
డగుఁ బ్రజలఁ బాతకంబులం బొరయ కుండ నరయంజాలక శివద్యుదండన
రహితుం దైనమహీవిభుని వారలచేసినపాతకంబుల నాలవవాలు మొందఁ గొం
దఱు బుధు లంతయుం బొందు నని చెప్పుదు రనుటయు నమృతజనాథుండు 330

ఆ విరుము వివిధసుఖము లనుభవించఁగ రాజ్య, విభవయు క్తిఁ దిరిగ వేడ్క లేదు
నాకు ధర్మరక్షణముమీఁదిభరముఁ దల్లోపభయము వనములోనఁ దెచ్చె 331

వ కాపుర 332

చ అనఘ యనేకదోష మగునట్లమహిమహనంబు నొల్ల దం
డనపరువత్తె మేటికి దృఢప్రశంబున నేను గానకుం
జనియెద నన్న భీష్మఁ డిది జాడ్యము గాఁ నృపాలధర్మమే
మనుజునరేణ్య నీమనముమార్చవ మగ్గల మిట్టు లొప్పునే 333

వ నిన్నొత్తి చెప్పుటకుఁ బొందువచిత్రవీర్యశంతను లన్న వారే నాబుద్ధి వినుము

ఆ ఈఁగ కాలియంతయేనియు వీసర,పోవ కుండ ధర్మమునన నడచి

1 గరిగ. 2 క్షుమడి, క్షుమడి 3 శివార్పితనదిన కూర్త 4 దండ్రిలయెడ దండనీరి
రసికుం దైవమహిమని.

- రయ్య తొంటిరాజు లక్ష్మోధకామప్రయత్న కడందభరణ మొప్పుగాక. 335
 క దానాధ్యయనయజనముల, తో నుర్విజనుల గావఁ దొడఁగుట పతికిం
 దా నజకల్పితభర్తము, దీనివిదపు నరకమునకుఁ దెవవగు నధిపా 336
 క కాపున వర్ణాశ్రమముల, నేవిధమున నైన నడపు లేదలక యుండం
 గావంగ నోపునృపతికి, లేవలజ భుభయలోకలిలయందున్ 337
 వ ఇ ట్లగుటం దెలుపునది యొక్కయితహాసంబు గల దాకర్ణింపుము 338

— శతయరాజరాజమహాదర్శనము. —

- క పరమనియతిమై గేకయ, నరపతి యధ్యయనవిధి యొనర్పగ నటచీ
 పరిసరమున కేగినయెడ, భరణీశ్వర పత్ని నొక్క దానవుఁ డతనిన్ 339
 వ పట్టినఁ బ్రబలుం డగునద్దనుజునిం ద్రోచిపోవం జాలక యవ్వహిపాలుండు వాని
 కి ట్లనియె 340
 నీ మ్రుచ్చిమియును ఊకు నెచ్చోటనైన నా భూమిలోపల లేదు భూమిసురులు
 వేదాధ్యయనయజ్ఞవిధిదానతత్త్వయల్ రాజులు బ్రాహ్మణారాధనంబు
 జన్మముల్ నేతయు సమరానివ ర్తనవ్రతమును గలరు గోరక్షణాది
 వారావీనీకు లై నైశ్వులు నడపుదు రహ్మూఁడుజాతుల కధికభక్తి
 తే తొడ శుశ్రూషనీని శూద్రులు చరింతు, లేమిగంధంబు గాంచి నీవిట్లు వెరవు
 మాలి పట్టి తత్కర్మధర్మ లీల నన్ను, డలఁప నిది నీకుఁ బశ్యమే దానవేంద్ర.
 చ అనుటయు నవ్వహాదనుజుఁ డాతని కి ట్లను నట్టివానిఁ గా
 నినుఁ గని వర్ణరక్షణము నిర్వలది త్రతఁ జేయురాజు కి
 దునుఁ బడ కున్ని దెల్వఁగఁ గడుం ద్రియ మై చను దెంచిరిఁ మహీ
 జనఁదరిత యథలితసౌమ్యత నిట్ల యొనర్పు భూవరా 342
 వ అని పరికి సఖ్యంబు నేసి చనియె నని చెప్పినం గొంతేయగ్రజుండు సంతో
 పించి జీవనాభావంబైనచో త్తత్త్రియకర్తానుష్ఠానంబునకు నశక్తుం డగుచిత్త్రం
 దెట్లు బ్రదుకువాఁ డని యడిగిన భీష్మం ది ట్లనియె. 343
 చ మరఁ జను నుప్పు నుప్పులును మాంసము గోవు వృషంబుఁ గూడఁ గ
 ట్లును ఘృతజైలమాఝికములుఁ భృతకేసర మైనజంతువుఁ
 ధన మధికంబుగాఁ బడయుదానికేనేనియు విక్రయింపఁ గా
 దనుమతి యూఁడి వైశ్యకృతి నైనను విప్రున కాపదాగతన్. 344
 వ. అనిన విని ధర్మతనయుండు యజ్ఞంబు లె ట్లయిన సమాచీనంబు లగు నని
 యడిగిన ననిమిషవదీనందనుం డతని కి ట్లనియె 345
 ఆ శ్రద్ధ వలయు మిథ్య చనదు చేదంబుల, బరిభవంపఁ దగదు భవ్యయజ్ఞ
 కర్త కేపుదు నదియుఁ గాక దక్షిణాలు మం, త్రార్థపాపకంబు లందు రధిప 346

- క. ఈగతి యెఱింగి చేసిన, యాగము సోమాభ్యుతేయ సప్తరుషుని ద
ద్యోగ మొనర్చు మహాసుఖ, యోగము సోమాదిరాజ్య యుక్తము శ్రుతులన్.
- ఆ. అభ్యురంబుకంటె వధికంబు దపము దపం బనంగ మేనిప్రన్నదనము
నిపురః శేత గాదహింసయు సత్యపాశ్యంబు దపము దయయుఁగానియరయ.
- వ. అనిన.
- చ. ప్రియమున భర్త నందనుడు భీష్మునితో నృపుఁ డెట్టిభంగివా
నియెడఁ గరంబు నమ్మ దగు నిక్కువుమిత్తుడు లేనిభర్తకు
నయగతి నెల్ల నేర దనినా విని యిట్లును నాఁడఁ దేక బు
ద్ధియుతుఁడ వై విన్దా వలయుఁ దెల్లముగా నెఱిఁగింతు భూవరా 350
- క. నమ్మమి మృత్యువు చెద్దయు, నమ్మట యడమృత్యు వగుట నరఁద 1 నమ్మా
నమ్మక పని గొనునది నిత్యమును సూక్ష్మమతిఁ దాను నరయఁగ వలయున్ 351
- లే తనకుమేలొనరించు నారెండుమిత్తుఁ, దతఁడునడపంగ నెల్ల కార్యములశోభము
నొందు నేమిట నేమఱుకునితోడ, నృపుఁడు మిత్తువైకార్యములే నిలుపవలయు
- ఉ. మన్ననకుఁ మదింప కవమానము వచ్చిన సుక్ష్మ లోకభం
గి న్నేఱిఁ గార్యముల్ విగత క్లిష్టఁడై తగఁ జేయునట్టిమి
త్తున్న రనాయకుండు దనరూపుగ నగ్గల మెనశ్రీయు ప
త్త్యన్న లియొక ఘటించు మహిమోజ్జ్వలఁ శేత సుఖావహం బగున్ 353
- క. విను మట్టి మంత్రి గామంబునఁ గ్రోధంబునను లోభమున భయమునఁ గా
ర్యనిరూపణంబు వడలక, వినీతుఁడై నడచు టధికవిభవముఁ జేయున్ 354
- వ. అని చెప్పి వెండియు 355
- క. అన్నలు దమ్ములు గలుగుట, యున్నతుఁ 2 జేయు నృపు నెంతయొఱిపిల్లయినా
మన్ననయు నీగియును సంపన్నంబులు గాఁగ వారిఁ బొటించు టురున్ 356
- వ. అది యెట్లుంటేని. 357
- క. బలఁగము గలభూపాలుడు, గెలనిమహిశ్వరులబుద్ధికిని ప్రేఁ గగుచు
బలియుఁ దగు లేనివానిం, జాలకంగాఁ జాతు రెట్టితూరుం డైనన్ 358
- క. ఎక్కువతక్కువమాటలు, నుక్కివములు బంది గీడు లొందించుటలుం
దెక్కు దనయన్నదమ్ముల, దిక్కున నన్నియును పైఁడఁ దేజము నేయున్ 359
- క. లోపల 4 రాజాచు వొగయుచు, పాపంబులు దలఁతు రోపి బలియొకఁజు
జాచక తక్కుర కెలసికి, నేపాటను వారి నడపు లెంతయు నొప్పున్ 360
- లే. చాలుదురు వారు నృపతికి మేలు నేయఁ, గీడొనర్పంగఁ గావునఁ గ్లిష్టములఁ
చొరయకుండంగ వారలనరసిగొనుచు, చొదివి నడపుట కార్యంబు భూవిభవకు.

1 'మిత్తు', నమ్మ వనలు గొనునది' అని తెప్పర్చుతుం. 2 న కగ్గలమైన. 3 గాఁజేయు
అంతయును వృథాచేసా... బాటించు టగు. 4 రాయఁడుఁ బొనుండు... వర్ణం.

వ అనుటయు భర్తజాండు భగార్జనం తేమిటం బ్రస్తుటం లై నడచు నని యడిగిన నతనికి భీష్మం డి ట్లనియె. 862

— కాలకవృక్షియక్షేమబింబంనాద్రకారము. —

క ఆయతికాడు వలయు నర,నాయకునకు వాని కెల్లనరులుం తేటుం
తేయఁ డలంతుడు చా నవ,థాయకుఁ డై కావ వలయు భరణిపుఁ డతనిన్
వ ఈయర్థంబున నితిహాసంబు గల చాకర్తింపుము కాలకవృక్షియరామధేయుం
డగునొక్కముని తేమదర్శియనియెడు కోసలభూవిభునిభూమికిం బంజరస్థంబుఁ
జేసికొని యొక్కకాకంబుఁ దెచ్చి యిప్పక్షి త్రైకాల్యవేదియని యెల్లజనంబుల
కుం తెప్పచుం దిరిగి క్రమంబున రాజుం గని యతని కత్కాకంబుఁ జూపి నీయం
దధార్థవాచిన్మృతకార్యంబులవలన నేమిటుట గలదు చానం బుట్టిననేగియుల్లనివృ
లుఁగు నెప్పి నీకుం దప్పినన్ముచ్చులం బట్టింపఁ జాలు ననుచుటకు వలికి యమ్మ
హీనరునాదరంబు వడసి వీడుఁబట్టిన కరిగిన 864

క ఆరాత్రి యవ్యభునియధి,కారులు సంపి రొకభంగిఁ గాకము మటునాఁ
దారాజున కవ్యిప్రుఁడు, గోరి రహస్యంబుఁ జేసికొని యెఱింగిం చెన్ 865

వ అట్లు నియోగలకపటోపాయంబునం గాకీ మృతం బగుట పాభిజ్ఞానంబుగా నె
ఱింగింపి తన పేరు నెప్పి యేను మీతం ద్రీసఖుండ నతనిపిమ్మట నిచ్చట నిలువ
నొల్లక వనంబున కరిగి తపంబునేయుచుండి నీమీఁదియధికన్మేహంబునంజేసి నీ
దగు యోగతేమంబు లరయ వేడివచ్చి యారాత్త్రంబునం బురంబునను వర్తిం
చుచు భవదీయరాజ్యలక్ష్మీ మధురభంగి యయ్యును నధము లగుచానియుక్తుల
వలనం జోరజనసంవృతం లైనకావేరియుంబోలి నుపయోగ్యగాకునియెఱింగి
నీ తెఱింగించుట కై మిథ్యాభివర్ణితం లైనకాకంబునెం బిడి చొచ్చితి దుర్మ
తు లైనద్రోహంబు దానిం జంపుటకతంబున లోనం గీడు గలుగుట నీకుం
గొంత గాన నయ్యుఁ గను గలిగి యరసిన నింకనుం చేటవడియెడు నాయూ
ప్తియును గార్యవివేకంబుకలిమియు నమ్మి మడియూపదేశంబు నాదరింపు
మిప్పుడు నన్నాదరింపక విడిచినవాడ వగుము వంచకు లైన యధికారపురుషు
లకు నేర్పుమై గ్రమంబునఁ బరస్పరవిరోధంబుఁ గలిగించి సంప్రీతి నెఱిచి నీ
వలసిన ట్టాకనోకని దండింపు మని వారలం జేరు స్రుచ్చి యుపదేశించిన 866

క ఆరాజ నట్ల చేసి మహారాజ్యసీతికి నెల్ల నవ్యిప్రు మహా
దారగులు మంత్రిఁ గాఁ గొని, పారధనప్రీతిసుఖయశంబులు వడసెన్ 867

వ అనిన విని శాంతేయాగ్రజాండు మంత్రి యెట్టివాడు గావలయు నెఱింగింపు
మనుటయు గాంగేయుం డతని కి ట్లనియె 868

సీ. జ్ఞానపరుఁడుఁ బారజానపదాప్తుండుఁ గార్యజ్ఞుఁడును దైర్యశౌర్యఘనుఁడు
నక్రూరుఁడును విశుద్ధాత్ముండుఁబలియెడ భక్త్యనురాగసంక్రమము లెసంగ

- సమనుభిదుగ్నిః పై చెమరు నెత్తురుగాఁగఁ దలఁచుచు¹నరయక తప్పుమోఁడఁ
 బెట్టిన నలుకమైఁ దిట్టినఁ గలఁత దా నొందక తేర్పుచోఁ బొందు నెడక
 తే మెలఁగువాఁడును నిజరంధ్రములకు మాటు
 నేయఁ బరరంధ్రములు గని చిక్కువఱుపఁ
 జాలునిపుణుండు నై²నవిశాలబుద్ధి
 గావలయు మంత్రిముఖ్యుండు గౌరవేంద్ర. 869
- వ అని చెప్పి. 870
- క మృదుమధురవాక్యముల నిం, పొడవెడుచిఱునవృత్తోడ నుర్విశుండు స
 మృదము సచివులకుఁ బ్రజలకుఁ,నొదవినఁగ వలయు నది మహోన్నతేశేయున్
 తే శోగింనుచు శ్రియవచనసంయోగమునన, కాని జనులకు సంతోషకారి గాదు
 పుష్పిక్వినునపువల్కులపొందుకలిమి, యెదిరిమదిఁ గందసిదింతయెఱుఁగుమధిప
 వ అనుటయు ధర్మతనయుండు జనంబులవివాదం బుడుపునప్పుడు పుడమిజేడు
 దూఱునుం బాపంబును తొరయ కుండు తెఱింగు చెలువవేయనిన దేవప్రతుం
 డి ప్లనియె 878
- సీ వ్యవహారశుద్ధి సర్వప్రకృప్తి యకారి యదియ భూపతికి భర్తాతిశయముఁ
 గీర్తియుఁ జేయు నక్షణసత్కులు ధర్మపరులును నై నభూసురులు నీవుఁ
 ద్రాసుటంబోనిచి త్తంబులతోడుతఁ బ్రజవివాదము లెడఁ బక్ష ముడిగి
 విని ధనవాంఛమై ధనికులదెస వ్రాలి తీర్చక ధర్మంబు తెరువు దప్ప
 అ కుండఁ బాడిఁ దీర్చి దండింపఁ దగునెడ, ననుగుణంబుదండ మాచరింపు
 మొఱిగఁ బలికెని నుండదు ప్రజ డేగఁ, గనినపులుఁగుసింహకరణిఁ జెదరు
 వ దండించుట దానును 875
- క నఱుకుట యర్థముఁ గొనుటయుఁ, తెఱ నునుచుట కట్టి యడిచి చేడ్చాటొందం
 బఱుచుట మొదలుగఁ గలవలు, దెఱింగులఁ దగవు మొయి నడచు ధీరవిచారా
 వ అని చెప్పి భీష్ముండు వెండియు ని ప్లనియె 877
- క తనకడకు వచ్చి మొగ మో,డనివాఁ డగుదూత వల్కుటకుఁ గోపింపం
 జనదు జననాథునకు దూతునిఁ జంపిన నరక మగుట ధ్రువ మని రాహుల్.
 తే. కులము శీలంబు హితవాక్యములును నేర్పుఁ, గార్యవాదిత్వసద్వచోగౌరవంబుఁ
 దలఁపుగలుగుట దక్షతయలఘుగుణము,లం ద్రుదూతకునియ్యెడునార్యజనులు
 క మొన³దీర్ఘచెరవు యంత్రము, లనేకము లొనర్చునేర్పు నాయుధములవి
 న్నునువును⁴బోటులకర్ణంబును సేనాఁతికి నైజములు గావలయున్ 880
- క. తనయుల నైనను నమ్మిన,జనపతి సిరి గోలుబోవుఁ జతురతమైన
 మ్మినవాడపో⁵త నమ్మక, యునికి పకలజనులయెడల నుర వై యుండున్ 881

- త ఆనినవినిపాండవాగ్రజాం దనఘ పురము, భంగి యెక్కినమేలు పెప్పంగ వలయు
ననుడు నమ్మకీవిభునకు ననిమిపాచ, గాతమాభవుఁ డిట్లనుఁ బ్రితికోడ 382
- సీ యరపు లోఁతును గలపరిభతోఁ బొడవును ఘనమును నగుకోట గలిగి తగన
వాఁళ్ల బలుపుఁగావలి నొచ్చ రమ్యగృహప్రాతములు గొమరారువీథు
లందంబు లగు మేటియంగళ్ల నెల్లవస్తువులును శోభిల్ల సుజనబహుళ
మై థాన్యములును ఘృతాదిరసద్రవ్యములును నానాయంత్రములును బహువి
ఆ థాయుధములు చిరుదు లగు యోధులును బండి
కులు విలాసినులును దూతముఖ్య
పరిజనములు నెఱయఁ బరమార్జునవంబులు
మొఱయఁ బురము చెలువు మిగుల వలయు 383
- ఆ అట్టిపురవరంబునందు రత్నవృద్ధ, ముఖము లగుపదార్థములకు బంధు
తరికిఁ బలి సురక్షితస్థితి ¹ నేయునాఁ, దధిప విచుము భూమి యరయుఁజెఱుగు
న అని పలికి మఱియు 385
- క స్థలముఖ్యము లయ్యెడుచే, రక్తలయాళ్లల నెల్ల వెరవు గలిగినవిత్వా
సులఁ బ్రభుత యిచ్చి భూపతి, నిలువవలయు వర్జరక్షణీయత వెలయన్ 386
- క చోరులచేఁ జెడ కుండం, గ్రూరులచేఁ జావ కుండఁ గువలయజనులగా
జారులచేఁ బడకుండ ధ, రారమఱుఁడు నేప్పు గలిగి రక్షింపఁ దగున్ 387
- క అవు వేహారముఁ గృషియు, న్వనరణులును బనులసౌంపునన యుట్లగుటగా
భువి బనులు గలుగుతాఁపుల, నవనీశుఁడు గన్న ప్రజలయ ట్లరయఁ దగున్ .
- క అరి మిగులఁ గొనుట గ్రేపులఁ, జొరిమాలం బిడికినట్ల భూవర కదుపుగా
వెరవునఁ బెనిచినయ ట్లగు, నరపతి ప్రజచేత నప్పనము దగఁ గొనినన్. 389
- బంధారంబు పృథ్విశీతుఁజెఱుగు భిష్టుఁడు ధర్మజానకం జెర్చుట. —
- వ. అనిన విని పాండవాగ్రజాండు బంధారంబు గలిగింపవెర పెట్టిది తెలుపు మని,
యడిగిన నాపగాతనయం దతని కి ట్లనియె 390
- క. విను కర్తకులును వణిజులు, ననఘా గోరక్షకులు ధరాధీశునకుగా
ధన మొడంగుదెడుచోటుల, ననేకవిధములకు నెల్ల నాద్యస్థలముల్ 391
- త ధనములకు థాన్యములకు సుత్పత్తితలము
లయినవాని కించుకయును హాని గాక
యొండఁ దనకును బంధార మొదవఁ దగు ను
పారణము నేయ వలయు భూపాలకుండు 392
- క. పులి గూనలఁ దినుచండము, గలిగిన నంతటవ నిలుచుఁగాక ధనంబుల్

గలుగునె మీఁడం గావున, జలగ దిగిచినట్లు గొనఁగ జను నిల సొమ్మల్ 393
 క అరయుట బ్రజపర్థింపఁగ, నరి¹యేటఁ గ్రమప్రవృద్ధ మౌనట్టులుగా
 నరపరికిఁ గొనఁగ వచ్చు, స్వైరపులఁ బెంపంగఁ జాల నెఱయు ధనంబుల్ 394
 క దమియుండు దగివారల, సమయమున దమించి వారిసంపదలు మహీ
 రమణుండు దనదుబండా,రముగా సమకూర్పు జనము రాగిల్లంగన్ 395
 క ఆపనికఁ గీడు రోయుచు, భూపాలుండు ధనము గలుగుపురుషులసిరి దాఁ
 జాపోవక కొనఁదగదు ద,యాపరుఁ డై పెంప వలయు నఖిలజనములన్ 396
 క ప్రభువుల నుపచారంబుల, విభుఁ డనురాగిల్లఁ జేసి² వెదగొనుఁ గాఁపుల్
 సభయులు గా కుండ ధనం, బుభయజగత్సద్ధి³పాంఠ నుర్వీనాథా 397
 క ఆయతి కిచ్చెయిఁ గలుగును,పాయంబులు ధర్మమార్గఫలితంబులు గాఁ
 జేయుటయ మేలు నృపరికి, మాయాకృతినిపుణుఁ డగుట మతి గాదు సుమీ
 క. ధనము సవరించిన బ్రయోజన మేమి యపాత్రములకుఁ జల్లి చెలుచునే
 ని నరేంద్రముఖ్య వ్యయములు, విను రక్షయ నీరికిఁ బాత్రవిషయములైనన్
 వ ఈభంగి యైనం గోళమిత్రరాష్ట్ర బలంబులు వృద్ధి బొందు నీ విట్టి కెఱంగువాఁడ
 నై ప్రజల రక్షింపుము రణంబుల కలయక విరోధుల వధింపుము మఖంబు
 లానరింపుము దరిద్రులైనభరణీమరాదిసాధుల నరసి కుటుంబరక్షణంబు
 నేయుము మాంథాత్మనకు నాంగిరసుం డగునుతథ్యుండు సెప్పినపాత్రవాక్యంబు
 లుపన్యసించెద నాకర్షింపుము 400

— ముంధాత్మక మతథ్యుండు సెప్పినపాత్రవాక్యముల ప్రకారము. —

తే భూతవృద్ధులు ధనలాభములును గలుగు, ధర్మమునను రాజునువాఁడు ధర్మరక్ష
 కై జనించెను గావున నతఁ డరోష, కాముఁడై ధర్మనిరతుండు గాఁగ వలయు
 క విను ధర్మమునకు బ్రాప్తాణ, జనము జననదేశ మగుట జనపతి భక్తిం
 గొనియాడి యసూయావర్జునఁ డై తగు విప్రకోటి సంభావించున్ 402
 వ అనిమిషులు విభీతు లగునట్టిపదంబునఁ జేర్చి ముగ విరో
 చనతనయుండు భూమిసురజాతిసువృత్తి కమాయ చేసి నె
 ట్టన సీరి పాయఁడే బలి దృఢం బగుభక్తివిశేష మూడఁ గా
 ననఘ యతండు దాఁ బిదప నవ్యయసౌఖ్యవిభూతి నొందఁడే 403
 ల. ధర్మమునకు సీరికిఁ దగ జనించినయది, దర్మ మనిమిషులు నుదాత్తమునులు
 నైన నగ్గణమున నూనినఁ జెడుదురు, దాని గెలువ వలయు ధరణిపునకు 404
 మ పరనాశిగమనాదిదోషములు భూపాలుండు నేయంగఁ ద
 ధర్మకూ వర్షము లేక యుండుఁ బ్రజకుఁ డైన్యంబు వాటిల్లుఁ బె
 క్కురుజల్ పైకొను నెందునుం గలయ నుక్కుం దేజముం దక్కును

- ధర్మసైన్యంబుల శత్రు లొత్తుదురు బంధుశ్రేణికిం జేటగున్ 405
- క కాని చెయిదములు నేయ క, నూనపుధర్మమున నడుచునుర్విశ్రుండు సం
తానము బంధులుఁ బ్రజయును, దానును సేనలును శుభము దలఁపొనఁ జేర్చున్
- వ అని యిట్లు సెప్పినవాక్యంబులం దెలిపొందిధర్మతత్వమందై మాంధాత్యండుమహా
విభూతిం జూచి నెగడె నీవును నట్ల నెగడు మనిన ధర్మతనయుండు ధర్మంబున
నెగడ దొరఁగొనుట యెట్టిభంగిం గలుగునని యడుగుటయు నతనితో నక్కురు
పితామహుండు దొల్లికొనల్యుం డగువసుమనుండనురాజువామదేవమహాముని
నిట్ల యడిగినవతం డతనికి నుపదేశించిన లెఱంగెఱింగిం చెడ వినుమని యిట్లనియె
- మనుమకుం డమరాజునకు వాడుదేవుండు స్వస్థధర్మభారము —
- అ అర్ధసిద్ధికింబ నరయ నెక్కుడు ధర్మసిద్ధి దాని సకలసిద్ధులును బ్ర
శస్త్రభంగిఁ జేరు కాశ్యతక్రీడియు, సంభవించుఁ గలుగు సద్భతియును 406
- క ధనమునకై ధర్మము దేస, ననాదరము నేసెనేని నాన్మృతః న
ద్ధనమును జేడు దుర్మతముం, బనుగొనుఁ దడి దుర్గతియును బాటిలు ననఘా
- క లాభంబు ధర్మముఖ్యము, గా భరదడి మార్గశుద్ధి గనుఁగొని శ్రేణి
ద్వా భూవరునకు నిహఃపర, శోభనములు నేత చెప్పె శ్రుతివాక్యంబుల్ 410
- కి ధర్మప్రవృత్తి యయ్యును, ధర్మము నాఁతకింజుఁ దత్తద్విధులం
తెర్చిం చొరయవలయు నను, భార్యకతాత్యుష్ట నత్మదాత్తుండు పొందన్ 411
- వ అని తనవచనంబులం దెలిపొందినవసుమనుం డనురాజుతో వామదేవుండు
రాజ్యతంత్రంబునకెల్ల నాథారభూతంబు లగుసామభేదదానదండంబులం
బ్రయోగించుటెఱంగెఱింగిం చెడ నాకర్ణింపు మని యిట్లనియె 412
- క మూలబలము సంతుష్టం, వై లాలిత మగుచు నన్న యప్పు¹డనడఁజో
టాలోఁచి నడవ భూచాలకునకు దండ మతిశుభం జూనరించున్ 418
- వ సమరము సాహసం బధికసంపద లమైయిఁ దెచ్చికోలు ప
భ్యమై రిపు లేల కల్గుదు రహంకృతి పెంపును నుత్కటంపుఁగో
ఁము మగిడింఁ జాలునరపాలున కట్లగుట² హితంబు సా
మము దనయంతవాఁ డయినమానవనాథునెడ³ మహిశ్వరా 414
- కి తనభటులు గలగిన్నప్పుడు, ధన మిచ్చి విరోధి నల్పుతలు వైసను కాం
తునిఁ జేయవలయు దానము, నన యధికునిఁ దోర్పు టురపు నరపతి కెపుడున్
- తె ఆయుపాదుమలో మూఁటి ననుపు గాని, యట్టిఁ గతునియెడ భేద మాచరింప
వలయురంధ్రముల్ దగ వేడు⁴వలనుగలిగి, తత్పరతఁ జేయఁజాలుసాధకులఁ బనిచి
- వ శుక్రమతంబునం బంచమోపాయం వైసయుపేక్ష వర్తిల్లు దానిం బ్రయో
గించుభంగియుం జెప్పెద 417

మ కలహంబుల్ దమలోనఁ జేసిన నుపేక్షానైపుణం బొప్పు శ్రులఁ జూడఁ దగు భూతదానపులపారం జూచిన ధైమ్యైయి న్ములు ముంటం దగఁ బుచ్చుభంగి గలుగు న్మునాథ కి డైనమం శ్రులయేపుక విభుఁ డిట్ల మాపునది నేప్పుం బెంపుఁ బొల్పారఁగన్ 418

వ అని య క్షేమంగున వామదేవుండు పెప్పినహితవచనంబులు వాటించి కోసల పతి భాసమానుం డయ్యె నీవును నట్ల వ ర్తిల్లి వెలయు మనినఁ బొండవాగ్ర జాండు సమరంబున శ్రుల జయించునప్పటిపాడి యెట్లుండు ననుటయు భీష్మం దతని కిట్లనియె 419

— ధర్మజానప భీష్మండు సమరంబున పాడి చెప్పుట. —

సీ. పగవాఁడు బలములఁ బన్ని శ్రోచినఁ దాను సబలుఁడై యొంటిమై సంగరంబు గోరిన నమైయి గొనకొని మాయ లొనర్చిన మాయలఁ తేర్చి గెలుపు గొనునది వెన్నిచ్చినను బ్రమాదంబునం బడినను నైదువు భగ్ను మైన శరణన్న మ్రొక్కినఁ దురగాళి యొడలిన నొరుతోడఁ బోరుచు నున్న నెట్టి

ఆ పగతు నైనఁ జంపఁ దగ దధర్మంబునఁ, జంపుకంటె ధర్మసమరకేలిఁ జాపు మేలు రాజా శయ్యఁ జచ్చుట గొఱ, గాదు గాన యోడఁ గాదు పోర

క విను చిట్ల యిడినయాయుధమును విపలిప్త మగుశస్త్రమును నెట్టియమి శ్రునిపైనైనఁ బ్రయోగించినవరకు నరకమున వసించు నృపాలా 421

క తనకుం దోడ్పడి యని నొచ్చినవానిం గాంచి కడఁగి చేష్టించక యున్ననరేంద్రుఁ బొందుపాపంబునకుఁ గొలది గలదె భరతపుంగవ తలచన్

వ అని చెప్పి వెండియు 422

చ అరిపయిఁ బోయి వానిపుర మగ్గలికం జెఱుపంగఁ దధరం బరఁగుచ్రజం జలంబుమెయి బాధలఁ బెట్టుటధర్మ మట్టిని క్షురత యొనర్చుటప్పటికి జూడఁగ మానఁగ రాదయేని భూ సురగృహదేవగోపములచూఱ ననశ్వము మాచ్చు బొప్పగున్ 424

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు రాజధర్మంబుకంటెం బాహర్యంబులేదు పొమ్మని పలికి యిట్లేని రాజాన కెట్లును నభోగతి పాటిల్లుఁ గదె యుచుటయు నాపగా రనయుం డిట్లనియె 425

క శరణాగతుఁ గాచియు నని, నరిపోటుల బడ్డఁ దెచ్చి యరసియు ధరణీ సురులం బ్రోచియు నానా, ధర్మములు నేనియును రాజా దలుగు దురితముల్

క అన విని యమ్మనుజేశ్వరుఁ, డని ననివర్త లయి శౌర్య మభినతి కెక్కం దనువుఁ దొఱంగినవారికి, ననఘా యెట్లుంగిలోక మగు నని యడిగెన్ 427

వ అడుగుటయు నమ్మహికాంతునితో కాంతనవుండు శక్రాంబరీషసంవాదంబు చెప్పెద దాన నీయడిగినయది దేటవడు, నని యిట్లనియె. 428

— ఇంద్రాంబరీషమహావక్త్రకారము —

నీ అంబరీషుండు నానాధ్వరంబులు నేసి కడచని వాసత్రకడకు నేగి
యచట నుజ్జ్వలవిమానాయాధుండును మనోహరిసంక్రీడనోదారచరితుఁ
డుచునై చెలింగెడుతనదుబంటు సుదేవుఁ డనువానిఁజూచి యయ్యనిమిషేంద్రు
తోడ మడియభృత్యుండు వీడు క్రతుముఖ్యకర్తముల్ నేయఁ డెక్కారణమున
తే ననఘ నాకంఠఁ గడుఁ తేర్చియునికి గలిగె, ననుధునాశ్చిహ్నఁ డిష్టహత్తునిఁజూగు
నెప్పుఁ జిట్టలు వినఁగ వాంఛించితేని, వినుము చెప్పెడ నని యిట్టులనియ్యెఁ బ్రి. తి.
వ శతశృంగుం డనియెడు దానవునిశనూజులు సదముండును విదముండును దమం
డును పనియెడు వారలు 430

శా బాహుగర్వము సూచ గోరి చటుదర్శం బొప్పు నుగ్రాహవో
త్సాహం బూర్జితభంగిగా భయదఘోషస్థితనానావిధ
పూహంబుల్ ధరణీప్రకంపనము లై యుద్ధామసర్వాంగస
న్నాహత్యంబునఁ తేర్చి తోడ నడవ స్ఫురంభశుంభద్గతిన్ 431

ఉ మంచిమగండ్ల వైననినుమార్కొనువారయి దాడిపెట్టి యొ
క్కించుకళంక లేక ప్రజ యెల్లను బెగ్గిల ముట్టి యర్థముల్
గొంచు ధరిత్రి నైకొనుటకుం గన లగ్గల మొంది యీతనిం
బంచితి సైన్యయుక్తముగఁ బార్థివ యిట్లని పల్కి తత్తతీన్ 432

మ ఁసగఁగ వేచని దోర్బలంబున రణప్రావీణ్యముం జూపి నీ
వసురానీకముఁ ద్రుంచి భూప్రజలకుఁ హర్షంబు గావించి రా
క సుమీ రాక జయంబు లేక ప్రజదుఃఖం బొందఁగా రాక నీ
యసువర్గంబులపోక గా నెఱుంగు పెక్కాడంగ నింకేటికిన్ 433

మహాస్రగధ, అనినఁగ సంగ్రామకేరీవ్యసరసికుడై యట్లు శాకంచు నిగ వీ
డ్పొని యీతం దేఁగి తా నపు డనుడతతియాటోపముగఁ గూడచారుం
డనుదృష్టిం జూచి తా నిట్లను మనమున సైన్యంబుచేఁ తేల శత్రుం
గొన నీ నేలా పురారిం గొలుతు నతనికిం గోసి యిత్తుగ శిరంబున్ 434

మ అని నిశ్చయకుడై రణం బుడిగి సైన్యంబంతయుం గ్రమ్మఱం
జనఁగాఁ జేసి పరేతభూమికి దృఢోత్సాహంబునం బోయి శం
భునిఁ జిత్తంబున నిల్చి వాలును గళంబుం గూర్చినకా పత్కృపా
ఘనుఁ డక్షేత్రేధు ముండటఁగ నిలిచి ఖడ్గంబుం దొలంగించుచున్. 435

మ. చను నే పాహస మిట్లు నేయ నిది గర్వంజే కతం జేమి యి
ప్పుని కన్నం గని చక్కఁ జాఁగి ధరయుఁగఁ ఫాలంబునుం బొంద వం
డనముం జేసి యితండు నీచులుకులుగఁ దైత్తేయులం దాఁక నొ
ల్లనివాఁ డైనలెఱంగుఁ జెప్పె శివునుల్లం బార్ధ్వతం బొందఁగన్. 436

- ఉ అపరమేశ్వరుం దీతని కప్పుడు దివ్యరశోత్తమంబునుం
బాపము నస్త్రతోటియుఁ బ్రసన్నత నిచ్చి రణంబునందు నీ
యేపున రోర్య జేవతల కేనియు జైత్యుల కేని రాదు పా
మేపగ తేని గెల్పుము మహిం జరణం బిడ కుండు మాజిలోన్ 487
- మ అని వీడ్పొల్పిన నీతఁ దుబ్బు మదిఁ బొంగారంగఁ జే రెక్కి వే
చని జైత్యధ్వజసీప్రతాపమహిమోత్సాహంబులం జీరికిం
గొన కు గ్రోడ్ధతిఁ దాఁకి పీనుఁగుల పెంగుప్పల్ గొనం తేసె న
1య్యనిఁ బైఁ ద్రోచిన నిద్దఱం దునిమె పైత్యాధీశులఁ వ్రేల్చిన 488
- వ ఇవిధంబున సదముండును దముండునుం బడినం గని రోహిష్ఠీపీఠం బై 489
సగ్ధర వీరోదారోగ్రులిఁ విడముండు సమరోర్విఁ బలోల్లన మొప్పుం
జేరఁ బాహాసముల్లాసితభువనుచిరానీప్రభాభాసురుం బై
యాఁజ్ఞానాభుపైఁ తేరలుక మఱపుఁ తేయంగ నీతండు దిగ్గం
జే రద్యత్తద్దక్షిపుల్ దెసల నిగుడ జైతేయవీరుల్ చలించన్ 440
- వ ఇట్లు విభాత్యవశంబునఁ బాదచారి యై 441
మ దనుజుం దాఁకి కృపాణభేదనము చిత్రంబై వెలుం గొండఁ ద
త్తునుసంఘేదన కేలి సల్ప నతఁడుం దన్నుం బటుప్రస్ఫుర
ద్దనకాక్షేయకథారఁ జీరఁ బడియెం దా నాతనిం గూల్చెఁ ద
క్కినపైత్యావలి విచ్చె నల్లడఁ బరిక్షిణోద్యమశృంబునన్ 442
- వ ఇట్లు నిశ్చేషంబుగాఁ బరవీరులం బరిమాల్పిన నీరాజ్యంబు పూజ్యంబై వెలసె
భూప్రజయుం బ్రమోదంబు నొందె ని త్రైఱంగున నీసుదేవుండు సుకృతవంతుం
బై యింతటిపదంబున కర్పం డయ్యె నేయజ్ఞంబులును సంగ్రామయజ్ఞంబునకు
సద్యశంబులు గావు వినుము వీరమ స్తకరాశిచేదికగాఁ గృపాణబాణాదిసాధనం
బులు నమిత్యక్తునింబులుగా శోణితం బాజ్యంబుగా మాంసంబు పురోదా
శంబుగా వీర ప్రతీక్షితుండు సమరాధ్యరంబునలిపిరుధిరజలపూరయు మ స్త్రీమ
కర్ణమయుఁ గేశశైవాలయుఁనాం త్ర ఫేనయు భేరిమండుకయు హేలిమీనయు
గజకశీరపులినయు నగునమరపుణ్యనదినవభృథన్నా నంబు నేని మడియలోకం
బున సుశ్లోకుంబై నిత్యస్థితి నత్యుదాత్తపదవిం బ్రవ త్తిల్లుఁబుణ్యతముండగుటకుం
దనువు దొఱంగ వలయు నని లేదు తెగువతోడియనివ ర్తనగతియ చాలు నిట్టిది
రణాచర్యప్రభావం తేనును బ్రబలపై తేయ వ్రాతొళితనసుకృతంబునం గాదె
యీదేవేంద్రతల్మంబు నొందితి నని లలిక నంబరిషండు సమరకూరులపమధిక
పుణ్యతల్మంబు దెలిసి సంభావించె నని చెప్పి దేవ ప్రతుండు వెండియు 443

— సమరానివర్తనంబులనిధిలము. —

క. జనకుఁడు ప్రత్యక్షునకుం, దనకును రణ మైవయ్యుచు తనయోధులకుఁ
విను నాకంబును నరకముఁ, గనుఁగొనుఁ డని చూపి చెప్పెఁ గౌరవముఖాన్

లే. పుణ్యతమము భోగాస్పదంబును మనోహ

రాంగనాజనబహులంబు నైనయది ర

ణంబు విరుదులై చేసిన నరులనెలపు

¹దూరఁ బందలచో టిది దుగ్ధమయము

445

వ. అని తనమాహాత్మ్యంబునం జూప నోపినయుభయస్థలంబులుం జూపం జూచి
యేచి యవీర్ధులు దేంపు వొంపిరివోపం దణియ నుటికి నైరుల జయించిరి సమ
రంబు తెనుచు పులక్ష్మిం గరం తొనర్చు బుణ్యతమలోకంబు లిచ్చుంగావున
శూరుం డధికిపుణ్యదారుం డని యిట్లు చేపప్రతుండు ధర్మసూనునకు సమరా
నివర్తనజనవికేపం చెటింగిం చె నని చెప్పిన విని యటమీఁద వారలసంప్రశ్న
త్తరంబుల ప్రవర్తిల్లినవిధంబులు వినుపింపు మనుటయు

446

మ. పరమాయుగపరమార్థసిద్ధిపరమప్రావీణ్యసంపాదనా
దరసంభావితభక్తలోక నిగమాంతస్థితహర్షాగ్రసం
చరణప్రృథమయూర చిత్రమహిమా సర్వాత్మవిజ్ఞానసం
పరిపాక ప్రకటాకృతీ శమదమోద్భావాహితస్వీకృతీ.

447

క. యమనియమోద్యుష్టాంగ, క్రమాభ్యసననిర్మితవికారసుచేతః
కమలామోదమయాత్మా, సమతారాహిత్యశస్య సర్వనమస్యా

448

మాలిని సమధికనిరవద్యనైర్విరనిత్యప్రభుత్వాన్
విమలమహిమహేలావిర్భవత్యైర్వృత్తాన్
సమదమలినచిత్తైస్సత్యదీప్యన్తహత్తాన్
దమమహితతస్పద్భావసం చేద్యతత్తాన్

449

గద్యము ఇది శ్రీమదయుభయకవిమిత్ర బొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్తననోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున కాంతివర్షంబునందు
ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీ
గణేశకారదాగురుభ్యో నమః
శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము
కాంతిపర్వము, తృతీయాశ్వాసము

ధుర్యోధన సమ్య
గ్భృతాత్మ వివారణ దివిజవ్రాజ్యచరణ యా
రాధకభరణ నిరాధి
వ్యాధికరణ సౌమ్యకీరణ హరిహరనాథా

1

— కాళిదాసులను అనుసరించుచు వ్రాసెను —

వ దేవా వై శంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లునియె నిట్లు భూరులు పుణ్యతమ
పురుషు లని విని కుంతీనందనాగ్రజుండు గంగానందనుతోఁ గాలనిరూపణాదు
లగురణోపాయంబు లెఱింగింపు మనుటయు నతండు భరితాదరుం డై 2
సీ వానయు సీతును పర్జించి మండుమేవి గాక మున్న సప్తములవంట
లొడవెడుతఱి నెత్తునది శత్రుయిం బూరి గట్టియల్ సీట్లలుఁ గలుగు తెరువు
గాఁ జూచి నడచుట గర్జంబు సిడములుఁ గంకటంబులును బల్కులును విండ్లు
మొదలగునాయుధంబులు రథగజహముంబులసవరణలు నహ్వయింపి
తే నొప్పి యరిభీకరంబులై యుండవలయు, శంఖతాహాళపహనిస్సాణముఖము
లై నతూర్యముల్ మంచివి యైన లెస్స, యధిప విడిదల సమతల మగుట మేలు
క చరులఁ బనిచి యరుల తెఱఁగ, గరయుచు వారెదురు నడచునట్టి దయన దె
పురపుండ్రపున డప్పిం, బొరసినయెడ విడియుచోటఁ బొందు టురవగున్ 4
అ నిదుర పోవుచోట సీరు దవై వడఁ, బడినయెడను¹ గూడు దడసి సొలసి
నపుడు జెడరి యున్న యవసమునఁ బగ, వారిఁ బొడిచి చిఱుపవలయు నధిప
సీ చెట్టును తాయును మిట్టయఁ బల్లంబుఁ గలిగినచోటు గాల్పమునేల
వినుము సీట్లరు రెంపియును లేక సమవిశాము నై నచోటు గుఱ్ఱములనేల
కష్టమై గ్రంథక కిగదుగదుప రొంపులు గలుగమి నొప్పుచోటు రథములనేల
యెడనెడ మ్రూకులు మడుపులఁ గలచోటుకురునాథ యెఱుంగుము కరులనేల
అ యేబలంబు దనకు నెక్కుడు గలిగె నబ్జమునేల పోరగలను గాఁగ

1 కాళ... పాలసి 2 గడగడప, కడగడప.

నినుచు నీకు గాలి వెనుకగా మొన నడపించి పొడువ సంభవించుజయము 6
 చ పలకలవార లగ్రమునఁ బన్నెగ విండులవారిఘోటకం
 బులఁ గరుల రథంబులను భూవర చెన్నైసుకం గ్రమంబునా
 నిలిపినఁ గూడి నిల్చినయనీకమునం గడుమంచి యోధులం
 గలయ గ నెందు నయ్యయి ప్రకారమువారల నిల్ప బల్చుగన్. 7
 ఆ బంటు లుత్సహించి పగఱ పోయిరి పోయి, రంచు గడఁగి జొచ్చి లార్పు లేసఁగ
 నతిరయమున నడరునట్లుగ దొర సముద్ధతి యొనర్పచలయుఁ దాఁకుడలల. 8
 వ అనుటయుఁ గొంతేయాగ్రజాండు శాంతనవునితో బండ్లెట్టివారు గావలయు
 నని యడిగిన నతం డిట్లనియె 9
 తే ఏనుఁ గేసుంగుఁ జేర్చిన జ్ఞాపక మెసఁగు, నంగములసొంపుఁ బులికిని సింగమునకు
 బుట్టినట్టియు గ్రతయును గట్టిమెఱయ, వలనుఁగల యోధవీరులు వలయు ననికీ
 వ దేశవిశేషంబు లాకర్షింపుము గాంధారసింధుసావీరులు కఠారంబులసభంబులం
 బరిశ్రమంబు గలిగి బలశౌర్యపమ గ్రులై సర్వసమరంబులకుఁ జాలి యుండుదు
 రాశీనరు లెల్లకైదువులకు నేర్చి సత్త్వనంతులై యుండుదురు ప్రాచ్య లేనిక
 కయ్యంబునకు నేర్తురు కపట యోధులై యుండుదురు యవనులుఁ గాంభోజ
 లును మృగచుట్లదేశంబులవారును గుట్టపుబచరంబులకు నలవడి యుండుదురు
 ఘూర్జరులు బ్రధనరుల నడిదంబులం బరిణాతులై యుండుదురు మాళవులు
 రథంబులు మొదలై నచతురంగబలంబులసంగరంబుల జతురులై యొక్క
 దొక్కండ పెక్కండ్రైన నోర్చియుండుదురు గొండఱగొండఱ నిర్దేశించితి
 మఱియు ననేక దేశంబులవాు వివిధ ప్రకారంబుల నుండుదు రయ్యై కేఱంగు
 లెఱింగి పెనంగించి జయంబు గొనునది యనిన ధర్మనందనుండు జయించు
 నైన్యంబులం దోచులక్షణంబులు వినవలకు ననవుడు భీష్మఁ డతని కి ట్లనియె.

— ధర్మజానకు భీష్మఁడు కవచాచకవములు చెలువ్రటు. —

క సైనికులమనము లుత్సాహానూనము లగుచు నుండు హయఘోషణములే
 వీనులకుచు సోగియించు గ, జానీకము లుబ్బు విజయ మగునై న్యమునన్ 12
 క మృగములు బతులు ననులో, మగతిం జరియించు వెనుక మందానిలుఁ డిం
 పుగ వచ్చి మెలఁగుఁ గడుమే, లగుమాటలు వొడము గెలుచునట్టిబలమునన్,
 క పేలదనెడఁ దెలివితో న, గ్గులు వలవల నుడియు శిఖల గొమరగుఁదూర్వం
 బులు గంభీరధ్వనులం, తెలఁగును జయము గొనునట్టిసేనఁ గుమారా 14
 క అని చెప్పి మఱియు నతఁ డి, ట్లను ముట్టినపగఱసొంపు నడచుట యొప్పు
 విను కన్యమునకుఁ గాల్చి, నిర్వన బాటిలు దురిత మెట్టివిధునకు నై నన్ 15
 క. చెలువ్రనడు ముదిననను బెను, పెఱ మెకములు నెడరినను విచేకనిధి యు

కృణీ బహుశైన్య మణిముడి, బహుచిన నాగంగ రాదు బలియుర శై నన్
 క. విను కొండ జైన గడుదెంపున మార్కొని కడిమి మిఱి పొంగి యదరిగ
 మొన యొత్తయైన విజుగుం, జనునే కయ్యంబు ¹వొడువ క క్తులశై నన్ 17
 క తమ మే లగు నైన సతి, తమ జైన్యముఁ జెచ్చు నెదురు గరిల్పించిన గ
 య్యము వొడిచి గలిచి యరిశే,షమునెడ సదయతమావిశ్మయఁడగుటొప్పన్

— కాళా బాహుద మండలయవిధము. —

వ అనిన నప్పాండవో త్తముండు పుడమి తేడు పగఱయెడ స్వస్థివాడు గావలయు
 ననవుడు నాభూచితో భీష్ముండు బృహస్పతి దివస్పతి కెఱింగించిన కెఱుం గుప
 చేశించెద నని యి ట్లనియె 19

చ విను మరిఁ జంపనుం తెలుప వేచుట లెప్పు ప్రతాపభాషణం
 బున వెడ నుల్లికుట్టులను తొంకుల వానిఁ గలంగఁ జేసి రేఁ
 చినఁ దనపూఁపు దప్పు నతి నేయనిచందము నమ్మి యున్న చా
 డ్దును మెఱయంగఁ బల్కుచుఁ గడు మది నమ్మక యుండఁగాఁ దగున్ 20

చ అరియు వీర నెత్తి చనునప్పుడుఁ దేనియ లుట్టునట్లుగా
 నరపతి వానివారలు వినం బ్రియమాడుట మేలు పక్షి దాఁ
 దిరముగఁ శత్రుఁగా మృగము కేతువ వాఁను వేటకాడు త
 త్స్వరములు సూసి కాదె తుడిఁ జంపఁ దెగుం దనబారిఁ బాతినన్ 21

ఉ. వేమఱు కత్తునిం బరిభవించుట రి త్తకు రి త్తనైరముం
 దా మదిఁ బెట్టికోలు సుఖతంత్రము గాదు సుసంధికాలముగా
 నీమ దగంగ శిరః పడఁగఁ జేయుటయు వల దగ్గ మైన వాఁ
 దేమెయి నైన వధ్యుఁ డను నిట్టి వివిశ్వయ మాత్మఁ గల్గుటన్ 22

క కాలవివర్యయమున నర,పాలుడు దా మ్రొక్కియైనఁ బగతుఁ గలసి త
 చ్చీల మెఱిగి తఱి యైనం, గాలునిపురి కనుచునది సుకరముగ వానిన్ 23

క అనదతనంబును బెడిదపుఁ, దనమును లే కుండిఁ బరఁగి దరి యొ రైదునే
 టునుటో నొ త్త వలయును, మనుజేర్చుడు మా ద్రురం గ్రమంబున నధిపా
 క పెక్కండ్రతోడ నీరస, మొక్కతఱిన కొనక తఱిగియున్న పగతుతో
 ను కాది బంధుభావముఁ, దక్కటిపగఱయెడ వలయుం దా నెఱుపంగన్ 25

— కాలకృతీయమహానుషి క్షేమశ్లోక శిష్యునికవాక్యము. —

వ అనిన శంరిసుపుత్రుతో నజాతశ త్త్రుండు నిజరివారడోపంబున నై నను బరుల
 చేత నేనియు సంఘటెడుట నాఁదం తొరసినధరణీశుండు నెవ్వగ నెవ్విధంబునం
 బాపికొను నెఱింగింపు మనుటయుఁ దొల్లి కోసలపతియైనతమదర్శి విదేహపతి

1 కాదు బాహుదమన్. 2 తేరగా. 3 రూపదక .. శేనపద్మ్యుడగు నైక పద్మ్యుడగు...
 బాత్తఁ గల్గినన్. 4 శుక్రాని.

- చేత భూమి గోల్పోయి వగం తొంది మున్ను దనకు మంత్రియై యుండి తాను
రాజ్యంబు నేయుచుండం బరమశాంతినొంది వనంబునకుంజనిన కాలకవృక్షియు
నాశ్రయించి యిట్లు యడిగిన నమ్మనుజునికి నమ్మనివలి నెప్పినవాక్యంబులు
సెప్పెద విను మని యక్కురుపితామహూ డిట్లనియె 26
- తే అర్థవంతుఁడై భోగంబు లనుభవించు, చున్న యుప్పుడ యిది యిట్టులుండ నేర
దస్థీరమ తాను లోనుగానని యెఱుంగు, నతఁడు వగఁతొండఁ దేదియైట్లు న నధిప
క తానియటు లుండి నెఱిఁబడు, నైనతెఱుగు దోచి మాయ మగు నిబ్బంగిఁ
మానసమున కుబ్బు వగయఁ, దేనోళ్లుం బనులు బుధుడు డేఁడు రెంటన్
క జననీజనకులును సుహృద్భానులును దెగునవుడు గావఁ జనమి దెలియదే
ధనములు వారలకంటెనె, మనుజేశ్వర వగవు వాని మడించునొకో 29
- క గతమునకుచు వగవ కనా, గతమునకును నోస దెఱచి కడుఁ గోరక దీ
నతఁ తొండక వైవం తే, గఱఁ బుచ్చిన దానఁ తోడుగా కనవలయున్ 30
- క వెరవును లావును గలిగిన, పురుషులు లే రెట్లు లోకమున నెవ్వరికిఁ
నీరి కాశ్యతంచె యని వగఁ, తొరయఁడు ధీరుండు గలిమిపోకకు నధిపా 31
- క సారపు నీరిచేటు నరుఁడు, గోరకయే వచ్చునట్లు కోరక యుండఁ
శ్రీరాక గలుగు వైవము, కారుణ్యము గలిగెనేని గాఢవివేకా 32
- క సీరిదిడుచును దురుషుని విను, పురుషుఁడు సీరిదొంగునిది యపూర్వమై ఫలమూ
లరతుం డై వాష్ట్యయతిం, తొరసి యునికి యట్టిచోటఁ బురుషున కమరున్ పరి
క కలగిన పెద్దవడుపు విను, తెలివఁ తొరయు నెట్లు దాన ధీమం డిట్లు
గ్గఱము యినదురితంబులఁ, గఱగియుఁ దనయంతఁ డేటు కారవ మొప్పన్
వ అని చెప్పి యిది యుచితమన ప్రకారంబు నీతి యెఱింగించెద నా కర్ణింపు మనుట
యు నమ్మనివలతో నమ్మనుజువరుండు మహాత్మా నిన్నుఁ జేరి యేను దురితింబులం
దొలంగ వలదె యాన తిచ్చనిన నతం దతని కిట్లనియె 35
- సీ తగ్గయు శాంతుఁడై తక్కువ కోర్చి శత్రుని గని యొడఁగూడి మనఁగవలయు
మన్నె రాజులభూమి వర్ధించి పైన్య మల్లన కూర్చి వైరివైఁ జనఁగవలయుఁ
బ్రలులనిఁ జేరి యారాధించి యాతినినేన తోడుగ నరిఁ జెఱుపవలయు
విషమున మాంత్రికివిధిఁ బంపుపోటున నలయక రిపుఁ దెగటార్చవలయుఁ
తే తొంచి భేదం తొనర్చి కలంచయేని, నంగనలఁ గొని వారిమాయలఁ దగిల్చి
యైన మఱియును బహువిధోపాయములను, దెగుఁడింపక తునాధింపవలయు
వ అని చెప్పె నని చెప్పి గాంగేయుండు పెండియుం జెప్ప నాకొనల్గుం దధర్మో
పాయవిధాయకంబు లగునుపాయంబులకుం జొరం జాల ననిన నమ్మని తద్విరోధి

యగువిదేహవిభు రావించి యేకాంతంబున నాతేమదర్శిం జేర్కొని నీ వతని రాజ్యంబు గొనియున్న వాడ వన్నరవతి యొందుమై గార్యంబు మూచుట యొప్పుదు నంది నేయు మని వెరవుకలిమి నొడంబజేచి యిరువురకును నంధి యొనర్చి నెయ్యంబు వాటించి వీడుకొల్పినఁ గౌంట్లం దోడ్కొని చని యత నికఁ దనకూతు నిచ్చి కరితురగాదివిధిపదార్థంబు లొంగి విదేహజనవల్లభుం డవ్వసుమతీవల్ల భుని నిజపురంబున కనిచి పుచ్చెర జాలకు జయోపజయంబు లను భావ్యంబులు మదవిషాదంబు లనాదరణీయంబు లనవుడు ధర్మనందనుండు పరి జనంబులయందు గణంబు లై యున్న వారిం బరిపాలించు సమ్యక్సకారంబు నెప్పు మనుటయు నవ్వహికాంతునకు కాంతనపుం డి ట్లనియె 37

— ధర్మజానక భిక్షుండు గణజనలం బాలించు సకారంబు నెప్పుట —

క విను మధ్ధారకులను గాఢనిపుణమానసులు నాయుధాదీవులుఁ ద క్కునుగలపనులజనులుఁ గల, రసభూ యొక్కిండ్లవార లైనజనంబుల్ 39

క వారు గదా గణములు పతి, వాచలలోఁగలసి మెఁ గువడువున నయ్యై వారి తెఱఁ గెఱుంగ వలయును, వారికి నెచ్చి గలిగించు వల నొడవుటకున్ 39

నీ కుల మొక్కండైన దేకువ లేక బుద్ధియు శౌర్యంబుఁ బెంపును సరకునొనఁ బెట్టివారలతోడ నెవ్వలైనను మత్స్యరంబు గల్గుదురు గణంబుజనులు దాన నంతర్భేద మైనకత్తులు వాపి కొండ్రు గొందఱ నది గ్రొచ్చు ర జ్య మూలంబుఁ గావున మున్ను భూపాలుండు వారి నందఱఁ దగువచనరచన

తే నీగి మన్ననఁ గలఁగంగ నీక పొదిచి
యధికముగ గణముఖ్యుల నాదరించి
పనులు గొనునది తమలోనఁ బొయ్య కుండఁ
1 ప్రోవు లేడలి న రాజ్యంబు పాలుపు దప్పు 40

క ఎక్కార్యములను గణజను, లొక్కటి యై మెలఁగు చున్న నుర్విశునకుఁ మిక్కిలి నీరి యగుఁ గావున, శివకొనియరయంగవఁ యుఁ దగగణవిధముల్

— ధర్మజానక భిక్షుండు ధర్మచాక్ష కతెఱుం గెఱింగించుట. —

వ అనుటయు ధర్మజుండు ధర్మంబులు బహుశాఖలు గలిగి యుండు నన్నియు ననుష్ఠింప వచ్చునే యెయ్యది యాచరించి పురుషుం దైహికాముక్తికసుఖం బులం బొందు ననిన మంతాకినీనందనుం దతని కి ట్లనియె 42

నీ విను తల్లియును దండ్రీయును గురుండును సేవనీయులు సద్భక్తి నిత్యనిరతి వారలఁ గొలుచుచు వా రెద్ది నెప్పిన నది యాచరించుట యధికధర్మ మాగమత్రయమును నగ్నిత్రయంబు లోకత్రయంబును దేవతాత్రయంబు ననువస్తువులు వార లందును జనని గౌరవమున నెక్కడు రాజవర్గ

త యీజగంబునదివమునంబూజవడయు, మాతృభక్తుండు పితృభక్తిమానసమండు
నట్లు యవ్యయానందసంప్రాప్తంబు, గురుపదాబ్జసమారాధకుండుఁ గాంచు 48
వ అనవుడు నజాతశత్రుండు గంగాత్రుశ్రునితో సత్కాన్యతంబులు జగంబులం
బరంగి యుండుఁ బురుషుండు వానియొడ నెట్లంగివాఁ డై ధర్మపరుం డగు నని
యడిగిన నవ్వహీనతి కవ్వహాత్తుం డిట్లనియె 49

సీ సత్యంబు వలుకుట సర్వధర్మములకు మిక్కిలి యన్యతంబు మేటిపాత
కము తదిర్వశేషంబు గలదు చెప్పెద నొరునర్థంబుఁ బ్రాణంబు నవహరింపఁ
జూచుపాతకులతో సూన్యతం బాడుట పాపంబు జొంకులు వలికి యట్టి
వారి హింసించుట వరధర్మమిది యొక్కఁడేల భూతములకు హితము నేయు

తే జొంకు లెల్లను ధర్మముల్ భూతిబాధ
కంబు లగునిక్కములు పాతకములు వినుము
భూతములదుష్టశిష్టత్వములు విచేక
సూక్ష్మతాచేద్యములు వానిఁ జాడవలయు 50

— పాపవిమోక్షార్థము. —

వ అనినం గొంతేయాగ్రజం డెట్టివారు దురితంబులు నిస్తరింప నేర్తురని యడి
గిన సురనదీసూనుం డిట్లనియె. 51

సీ వక్షాశ్రమాచారవంతులు నవిషయాసక్తులఁ బ్రతిభారశక్తు లయ్యుఁ
1 దిట్టాడు వడి నైఁచు ధీరు లుదారులు నతిథిపూజకులు నధ్యయనరతులు
నగ్నిహోత్రపది నాజిఁ బిఱిందికి నడుగు పెట్టక కెగి నడచువారు
సత్యవాదులు సాధుజనహితకులు సర్వదేవతాసములు నై భావ మెందు

తే నిలిచె నమూర్తిభక్తిమైఁ గొలుచువాఱు, దురితాదుర్గముల్ నిస్తరింతురుపురాణ
పురుషుఁ డవిచింతుఁ డచలుండు పుండరీక, లోచనుండు సద్భక్తులఁ గాచునధిప.

క. విను మగ్ధోవిందఁడు సఖుఁ, దును బంధుఁడుఁ గార్యకర్మరుండు నై నిచ్చుం
గొనియాడు చుండ దురితం, బనువేరును గలదె నీకు ననఘచరిత్రా 52

ఆ ఇంద్రుఁ డజాఁడు విష్ణుఁ డెవ్వని వైదికి, స్తోత్రములఁ బ్రసాదితునిఁ గఁ జేసి
యొలమిఁగొలుతు రవ్వహేశ్వరుఁగొలుచువా, 3 రెండు నెత్తుఁగిడునొందరధిఁ

క విను మివ్యాకృతము లెవ్వఁడు, గొనియాడుఁ బరించు విద్రుకోటిఁ జెప్పఁ
జననాథ వాఁడు దురితం, బనుదుర్గము నిస్తరించు నశ్లేశమునన్ 53

వ అనిన విని ధర్మనందనుండు 54

— వ్యాఖ్యనోహయజంబావము. —

క. సౌమ్యుల సౌమ్యులభంగి న, సౌమ్యులు సౌమ్యులవిధమున జనవర చిత్త
గమ్యులఁ దోఁతురు వారిని, పమ్యుజ్జ్ శృయతఁ గాంచుచందము సెపుమా 55

- వ అనుటయు నాపగాతనయుం దేతల్పయోజనం వైనవ్యాఘ్రగోమాయు సంవాదం బనునీతిహాసంబు గల దాకర్ణింపు మని యిట్లనియె 53
- ఆ. పురిక యనగఁ బరఁగుపురిఁ బొరికుం డను, నృపతిక్రురకర్తృన్మఁ బరఁగు నవ్యభుంధు సచ్చి యధిప గోమాయు వై, పుష్కల బుష్టైఃకుంగు బుద్ధితోడ 54
- వ ఇబ్బంగిం బుట్టినయానక్క మహితవ్రతశీలం బయి మాంసంబు దినక పాంస నేయక వనంబునం బరితఫలంబులఁ బత్రంబులు నాహారంబులుగా వర్తించు చుండఁ దోడినక్క లిది యేటివ్రతంబు మాంసం తేము దెచ్చి యిచ్చెద ముప యోగించి సుఖ వై యుండు మనిస్సాద్ధించిన నమ్రైయికిం జొరక దృఢనిశ్చయం వై యుండె నంత నొక్కనాఁడు మృగంబుల కెల్ల ముఖ్యం వైనశార్దూలం బత్రైఃఁ గెఱింగి వచ్చి యగ్గోమాయువుతో నిట్లనియె 55
- కి నిను సౌము్యుడ వని యెఱిగితి, ననఘా ననుఁ జెంది నిలిచి యతులసుఖము లం దిన మేలు నన్నుఁ గ్రూరం, డనులోకం బిదియు నుడువ నగు నీఁజన్ 56
- వ నాతోడిబాంధవంబు నేయు మనిన నగ్గోమాయు విట్లనియె 57
- క నీ వాశ్రయణీయుండవు, గావే విను భోగపరము గా కన్నది మ ద్భావం బటు గావున నా, కీవచనము లింపు నేమి విధగుణాఢ్య 58
- వ అది యట్లుండె భోగంబులు గా కున్న నేమి నీకుం గార్వకార్యంబులు నా యెఱింగిన తెఱింగున నుపదేశించుచు మైత్రీవాటించి యునికీ గర్హణీయంవై భవ దీయమూలభృతుక్య లసూయ నేనీ భేదితురు దాన నొప్పుమి వచ్చు నీవు వారలు గలంచిన గలంగ కుండుటకును నాబుద్ధి పాటించుటకును సవయంబు నేరీ నన్ను మన్నించికొని యుండు మట్ట నీకడ వర్తించి యుండెద ననుటయు నావ్యాఘ్రం బాభంగి నడపం గలయది యై 59
- ఆ సంతసంబుతోడ సమయంబు నేసిన, నెలమిఁ జొంది నక్క పులికీ బుద్ధి నెప్పికొనుచుఁ దగ వసించె దదీయని, కేతనమునఁ బులియుఁ బ్రీతి సలిపె 60
- వ. కొండొకకాలంబునకు నవ్వుగరాజు మన్నించువిధంబును నగ్గోమాయువు దదీ యహితాహితంబు లరసి బుద్ధిసాచివ్యంబు నేయు తెఱింగును జూచి చూబొక యప్పులిమూలభృతుక్యులు దమలోనం గూడికొని యొక్కనాఁడు. 61
- క. పులి నమరెడుమాంసము వెర, వలవడఁ దా మపహరించి యానక్కకు ని మ్మల నిల్వం గావించిన, నిలయంబున గొండిఁ బెట్టి నేర్పారంగన్. 62
- వ. ఉన్నంత భక్ష్యుడవార్థపరిక్షణంబును దాన చేయునది గావున నగ్గోమాయు నప్పునికిం జొచ్చి మాంసంబు గానక యెవ్వరేని మ్రుచ్చిలి కొనుటగా నెఱింగి నది యై శార్దూలంబున తెఱింగించిన నామ్రుచ్చిమి యప్పులి యరయం దొడం గిన నప్పుటికపటభృతుక్యులు గపటోపాయంబు వన్ని. 63

- క. సమకుపరివార మహ్మాంసము గనుకొలుగును భుటింప శాస్త్రాలముచి
త్తము నక్కవలన విరస,త్వము నొందిన నెఱిగి భృత్యతతియి ట్లనియెన్ 64
- ఆ. నక్క కేటివతము సుక్కక యిమ్మాంస, మహాహరించినపుడ యచ్చెనేని
నేమి యైనఁ జేయు నీది పాపశీలంబు, గపటధర్మకంచుకంబు మువ్వె 65
- క. తా నతే మాంసముఁ దిన దతి, యానక్కయు తేలుచెట్టి నిన్నాభ్యను నీ
యాన మఱుమాట వలకం, గా నోడితి మిదియ నడవఁ గార్యములయెడన్ 66
- క. అనుటఁజూ మృగపతి మనమునఁ, ¹గన లడరిన నక్కఁ బట్టఁ గాఁ బంచి వధిం
చును బుచ్చె దాని నంతయు, విని యప్పులితల్లి గరముమెఱఁ జనుదెంచెన్. 67
- వ. చనుదెంచి యావ్యాఘ్రవరునితో ని ట్లనియె 68
- క. శిష్టివి కృత్రిమములు గల, వట్టిదె యానక్క తేలవైతివి భృత్యుల్
పుట్టినకొలెను గుటిలత, లెట్టివి నేయ రకట యెఱుక గలఁగనె 69
- తే. బుద్ధిమంతునివలన దుర్బుద్ధు లధికు,వలన పీనులు రూపవలనఁ శిగ్గునటి
వారసూయులు నేయుదు రిరసమున,నింత యెఱుంగంగవలవడె యీవు గొడుక 70
- క. ధర్మ మధర్మముభంగి న,ధర్మము ధర్మంబుమాడ్కిఁ దనయా తోఁచుకొ
నిర్మలమతి నరయ వలయు, భార్యకతన కొరువాఁడు దన కేర్పడఁగన్ 71
- క. విను మీగోమాయువు వ,చ్చినయంతటనుండి మనకుఁ జేసినపీఠముల్
గనిగొన వలవడె యీతర,మున వాఁ డిటు నేయఁ డనుసమూహయు వలదె 72
- క. పీఠుఁ డగునుంట్రిం గుటిలుల, యతికపటోపాయములకు నగపడి చెఱుచొ
మఱి దలఁతుర చతి సుపరీక్షితంబు గావింప కొకటి నేయం దగునె 73
- చ. అనవుడు నక్క రాఁ బనిచి యప్పులి గొంగిటఁ జేర్చి తాపము
ల్లంగఁగవఁ శ్రమ్యనుం బలుకులం దగఁ బెద్దయు గారవించిన
నిర్గుణము మృగేంద్ర మున్నటల నీవు సభకొ నను వీఁడు మంచివాఁ
డని కొనియాడి యిప్పు దెగటార్చితి పెంపును నాదుమానమున్ 74
- వ. అని చలికి యగ్గోమాయువు పెండియు 75
- క. నను నీవు పడఘ్ననిగా, ననఘా చేయంగఁ దలంచినప్పుడ నీభృ
త్యనికాయముకలపులఁ బడ, కునికయె నాబుద్ధి వినుటయును మఱవమికిన్ 76
- వ. తాన నేయచే యట్లుంగాక 77
- ఆ. ఎఱిగి యైన నెఱుంగ కేవలము జొక్కని, భంగపెట్టి పిదప సంగతుండుగఁ
జేసికొనుట మేలె నీరి గలవారికి, నట్టినిలుపు వాని కగునె పితము 78
- క. అని పానీ యరణ్యమునకుఁ, జని యనశవడిత నొంది నద్భావభ్రాన్తి
తి నెఱయఁ బరమస్థానంబున కగ్గోమాయు వరిగఁ బురుషవరేణ్య. 79
- వ. తనభ పూర్వాపరవాక్యంబులయందలితాత్పర్యంబు నిరూపించి 80

క వావిరిమాటలఁ జేలక, భావంబునఁ గీడు మేలుఁ బరికించి యస
దృష్టని సదృష్టని నవ, నీవర ¹యేర్పడుచు నెఱుంగ నేరంగ వలయున్ 81

— ధీప్రుడు భర్తావతు సహాయసంహృత్వం తావశ్యకం బగుట నెఱుఁగు. —

వ అనిన విని సంతోషించి కాంతేయాగ్రజాం జేమిభంగివర్తనంబున భూపాలుం
డు సుఖయై యుండు ననుటయు నన్నరపతికిం గురుపితామహుం డిట్లనియె 82
నీ ఆలస్యమును నసహాయత్వమును నొప్పు వని లేనివతి సుఖ యై చరించు
విను తొల్లియొక్కయుష్ట మనితరసాధ్యతపంబు నేయఁగ మెచ్చి బ్రహ్మ వచ్చి
యర్థించినది యేమి యనిన నాలాటైరుఁ గొప్పు నామెడ శతయోజనప్ర
మాణం బగుట తోర్కి వాణిశ నాపుడు నట్లగుం గాకని యతఁడు సనియె

తే నదియు వరగర్వమున సహాయంబు నొల్ల

శిలసభావంబుతో నుండి వలచి యొక్క

నాడు దనయట్లు పాచి కాననములోన

దీనుకొని మేయఁగాఁ బెను వాన వచ్చె

83

క వచ్చిన దనమెడ పాఁగిన, యచ్చటిగుహలోన నుత్తమాంగం బిడి తా
నిచ్చమెయి నిదురపోవఁగ, విచ్చలవిడి నొక్కనక్క వెఱచియుఁ దానున్ 84

వ ఆగువా సొచ్చెం జొచ్చి యాఁకటిపెల్లన నాలుం దానును నొక్కటనా లొట్టి
నుఁగుకుత్తుక కబళించి నెత్తురుం గండలు నొండాండ మ్రింగంజొడంగిన నది
మేలుకిని మెడ శిపారల్పునంతకు నానక్కలు నరంబులు దైవ్యంగజాచిన నెఱి
దప్పి యయ్యుష్మంబు నిర్గతప్రాణం బయ్యె నట్టిచందంబు గాక నీ వనాలమ్యం
డవును సహాయసంపన్నుండవును నై నెగడు మనిన నజ్ఞగతీశం దతనితో
శత్రుం డధికుం డైన నల్పబలుం డగురా తేయోజ నావడ నిస్తరించు ననవుడు
నతఁడు సముద్రసరిత్సంవాదం బాకర్ణింపుము దాన నీయడిగినయర్థంబు జేట
చదియెడు నని పలికి యిట్లనియె 85

— నమస్త్ర పరిశ్రవహమః. —

తే ఉదధి సుఖిగోష్ఠి నున్నపు నదులతోడ, మితటంబులతరువులు మీరు పొంగి
తఱిపిపాఱినఁ గూలు పెతసము లేల, వెఱికిపో నవి మీకేమిప్రియమొనర్చె
వ వాని నున్నారించ మీకు శిశ్యంబు గామింజేసియో వానికిం జేటు వాటిల్ల దిది
యేమి యనవుడు గంగ యిట్లనియె 87

క దిగు వెడలక నిలిచి పడుకొ, నగములు వేతసవయంబు నమ్రంబై పె
ల్లగుమావేగము గడపి యోసఁగుఁ బూర్వస్థితి నబ్రదుకు సమకూరంగన్

వ అనియె నోప్రబులిచెట్లతేఱంగుం కనికొని 89

1 ఏకరూప 2 జలజ...మండు జొలసి...నంగిని. 3 మరల. 4 నగముః మరగితివ.

ఆ అరిస్తూపాలు పెంపు నాల్గియశక్తియు, నెఱిగి మూర్ఖవృత్తి నెదురుదడక
యుచితవృత్తి సతని యుద్ధతి మేనడి, గడపి పీఠబలుడు నెడక నిలుచు 90
వ. అనిన విని యుద్ధిష్ఠిరుండుడగువడంబులకుఁ గులవంతు లగుపరిజనులు దొరకొనకు
న్న సరనాశుండేమి నేయంగలవాడని యడిగిన సప్తపదమి తేనికి భీష్ముండిట్లనియె

— పద్మరసితత్వముం చెలువునట్టియరితానము —

నీ విను మొక్కయిలిహాస మనుపమంబగుతపంబునఁ జేర్చువాండొక్కమునిచరేణ్యు
నాశ్రమంబునఁ దద్దయావిశేషంబున నఖిలజంతువులును నచట నచట
వసియించి సుఖముండువానిలో నొక్కకుమ్మర మెప్పు థక్తిమైఁ గలిచి తిరుగు
నమ్ముని మెలగిన యచట నెల్లను దాను వర్తింప నొకేదువు వైర మెత్తి
తే కఱవ వచ్చిన నమ్మునికడకుఁ బాటు, లేంచె నాకుక్క నాతఁడు దీప్తరూప
మైనదువ్వఁగాఁ జేసిననదిగడంగి, కవియ భయమందిపాతెమున్నవియుదువ్వ
నీ అట్లు చెబ్బలి వచ్చి యదరిన చెబ్బలిఁ గాఁ జేసి గలిపించె గరుణ మెఱయ
నొకమత్తకరిఁ జూచి యెట్లమై నొదింగిన నుద్ధతకరిఁజేసి యొసఁగె జయము
సింహంబు దెర భీతిఁజెంది పార్తెంచిన ఘనసింహముఁగఁ జేసి గర్వ మిచ్చె
శరభంబుఘాటఁజిఁ జిత మైన నుదగ్ర శరభంబుఁ జేసి యుత్సాహిఁ జేసె
తే నిట్లు దివసక్రమంబున నెక్కుదైన, సత్త్వముఁగఁజేయఁగాఁ గుక్క శరభభావ
మందితం బయి తిరుగుచు నుండి పూర్వవాసనానీచ మగుమనోవర్తనమున
వ ఇట్లని విచారించె 94

చ ననుఁ గని యొండుసత్త్వము మనంబున చెగ్గిలి పాటునప్పు డి
మ్మనివరుఁ డిట్లపోలే గృహ మొక్కల మై శరభంబు గాఁగఁ జే
యుచో తగ దాని నట్లయిన నుద్ధతి నాకుఁ జరింప లేదు గా
వున నితనికా వధింతు వెరవు బలముకా సరి నుల్లసిల్లఁగన్ 95

తే అనువిచారంబు దివ్యబోధాధ్యుఁడైన
యమ్మనీశ్వరుఁ డెఱిగి యాయధమజాతి
యున్నతస్థితి యెఱుఁగునే మున్నపోలే
గుక్కయయి యుండుఁ గా కన్నఁ గుక్క యయ్యె. 96

వ కాపునం గులపీఠులు మానసియులు గా రట్లుం గాక విశేషం బాకర్ణింపుము
చ కుల మని పట్టి చిత్తమునఁ గూరినకీ డరయంగ లేక య
గ్గలపువిధాతి దుష్టనకుఁ గల్గఁగఁ జేయుట గర్హ మెట్లు పు
త్తులమది యున్నరూ పరసి యుత్తమమధ్యమహీనరూపమా
త్రులకుఁ దగంగ పద్మయిందంబుల నిల్పుట నీతి భర్తకున్ 98

క. కొర్యము సత్యంబును ప, త్కార్యజ్ఞానమును భక్తి తాత్పర్యము గాం
భీర్యముఁ గలిగిన గురుకులవర్త్య కులంజేల నీరికి వాఁడుత్తఁ డగున్. 99

- క ఇది సిద్ధాంతం బన రా, దుదితయశా యొట్టు లైన నున్నతవంతుఁ
విదితగుణుం డగుపురుషు, స్వైదకి నిలుపవలయు మానసియపడమునన్. 100
- వ అది యొట్టుంటేని 101
- ఉ. ఒక్కటి యేను తెప్పెడ మహాగ్రపుఁగసరి కైన డోడుగా
నుక్కును లావునుం గలుగు నుజ్జ్వలప త్వచయంబుఁ గొన్నఁ గా
తెక్కుడుకృత్యముల్ నడప నెట్లగు నిట్టివి చాలు నంచుఁ దా
గుక్కలఁ గూర్చి చేయఁ దనకుం దలఁపుల్ దలకూడ నేర్పునే 102
- చ వలనుఁ గులంబు లేనిపరివారము గోటియు నేల నేర్పు న
గ్గరికయు ¹భక్తి పెంపు మదిఁ గల్గి సుహృజ్ఞమిశ్ర మాబలం
బిలువడి గల్గెనేని నిల యొల్లను నేలఁగఁజాలు ²వేయుర
జ్ఞులు వినురాజు నేర్పరియు శూరుఁడుఁ గావలయుం జామీ నృపా. 103
- వ అని చెప్పి చెడియు 104
- సీ వినుము మయాఁరంబువిధమున బహువిత్తభంగులఁ బ్రజయంతరంగ మాత్మ
వశమునేయుచు మృదువాక్యముల్ వలకుచు మంత్రంబునెడఁ దనమాటవెడల
కునికి శరత్తుపయోచితక్రియచాద్వ గాఁగ భర్తంబు శిఖాప్రకార
మొంది తనర్ప సముల్లాసము. మై యానంబు నైకొంచు నధికతరస
- తే. మున్నతతల్పంబు సంత్రయయోగ్యమగుటఁ, గాంచుచునుదణివచ్చినఁ గారుకాల
మేచు తెఱఁగున నేచుచు నీచకుటిల, గతులఁ దనుముచు నెగడుట పతికి నీతి
- క కిరణములభంగిఁ జతురపుఁ, బరిజనముల నెందుఁ జొనిపి పరకృత్యంబుల్
నిరతంబును గనుఁగొనుచును, దరణిరణి వెలుగు టొప్పు భరణిశునకున్ 106
- తే అలుక గూరిమి ఫలదంబు లగుచు నుండఁ
గృత్యములఁ దా నెఱుంగుచు నిత్యవిధుల
నాయములును వ్యయంబులు నరసి తోశ
సంపదలు గాంచి యునికి రాజన్యగుణము. 107
- వ అనిన విని యుద్ధిష్ఠిరుండు రాజులకుండంబు ³సర్వసాధారణంబుతదీయస్వరూ
పంబు విన వలకుం జెప్పు మనిన నన్నర దేవునకు దేవప్రతుం డిట్లనియె 108
- ధీమృదు భర్తానకు దంబితి ప్రభావం తెలిసిండులు —
- సీ అనితోత్పలచ్యాయమై దంష్ట్రితాచతుష్టయమును భుజచతుష్టయము జిహ్వ
కలురెండుఁ బాదాష్టకంబును శంకుకర్ణములును బహునయనములుఁ గల్గి
యూర్ధ్వరోమంబులు సుగ్రూణాస్యంబుఁ గపిలజటాజాలకంబు నొప్పు
ననీ గదా శక్తి శరాసన ముసల చక్ర ప్రాసశర తోమర త్రిశూల
తే పరశుముఖసాధనంబులఁ బాచజనులఁ, దరతరంబ సంఘేదనతాడనాదు

లై నవివిధప్రహంతుల నేడచుచునుజ్జరించుదండంబునుజనులు ప్రియమునొంద
నీ చదఁ దసంగుఁడు ధర్మపాటండు ధర్మండు విజయుండు శాస్త్రుండు విశేషసుండు
గ్రహ మక్షరుండు ప్రజాగరము దురానదఁ దనీ సత్యగుండు నిత్యగుండు శాస్త్ర
ప్రాగ్యవసుండు శస్త్రంబు బ్రహ్మము తీక్షణవర్తుండు మనువు శివంకరుండు
కౌమారినుతుండు శ్రీగర్భండు వ్యవహారతంత్రంబు సంగుప్రమంత్రి మనఁగఁ
తే బరఁగుపేరుల నొప్పి యధ్వరమయాత్మఁ, దై నవిష్ణుండు దండ మై యావహిల్లు
శ్రీసరస్వతి యనునివి శిష్టదండ, నీతినామాంతరంబులు నృపవరేణ్య 110

వ ధర్మాధర్మంబులు సుఖదుఃఖంబులు నయానయంబులు సద్ధానర్థంబులు బలాబ
లంబులఁ బ్రమాదాప్రమాదంబులు మొదలైనసకలావస్థలును దండంబున
సమ్యగసమ్యక్ప్రకారంబులం గలుగుం గావున సమ్యక్ప్రకారంబుచేత దండం
బున రక్షింపం బడినప్రజ రాజు నభివృద్ధి నొందించు నట్లగుట దండంబు రాజు
నకు బరాయణంబు 111

క సత్యప్రకారధర్మము, నిత్యానుప్రేయ మది సునీత మగుచు నా
దిత్యుఁడఁ బ్రీతుఁ జేయఁగ, నత్యున్నతి నెఱఁగు నాతఁ డన్నప్రదఁ దై 112

చ దానంజేసి దండంబు ప్రసన్నులై వెలుంగుఁ దడీయాభిధానంబు మఱియునుం
గల దాకర్ణింపుము 113

ఆ పురుషుఁ డీశ్వరుండు భూతాత్మకుండు తీర్థండు స్థానుఁ డక్షయండు సత్త్వ
మనఁగ నేడుపేరు లష్టమంబు ప్రజాఁ,తి యనఁ బరఁగు దండదేవుపేరు 114

— వసుహోముండు మాంధాత్యనకుఁ జెప్పినదండోత్పత్తిప్రకారము. —

చ దండంబు సాక్షాద్దేవుం డట్లగుటఁ దెలిపెదనని యొక్కయితహాసంబు గల
దంగ దేశాధీశుండు వసుహోముండనురాజు హిమత్వైంబునముంజగృహంబున
బ్రసిద్ధం బగుశృంగంబునకు దేవీసహితంబుగాఁ జని యందు వసీయించి ముని
గణపూజితం బగువృత్తంబున నుదాత్తుం డయి యుండ నమృతీసరికడకు
మాంధాత్యండు సనుడెంచి సవినయంబుగాఁ బ్రణమిల్లిన నమృతవల్లభునకు
నతం ద్ధర్మపాద్యాదు లగునుఁచారంబు లాచరించి వచ్చినఁనియేమి యని
యడిగిన హృదమితేడు సవిస్తరంబుగా దండప్రకారంబువినుటలై నిన్నాశ్ర
యింపవచ్చితి ననపుడు నవ్వహాత్మం దతని కిట్లనియె 115

నీ అజఁ దధ్వరంబు నేయంగఁ దలంచి ఋత్విజు నాత్మసదృశుని పెడక యొందఁ
గానక తా నొక్కగొంబు ధరియించి పెయేండ్లకును దమ్మి వెలవరించె
తుతసంభవతఁ జేసి తుతుఁ డనుపేరిటఁ బరఁగెదనాప్రజాతియు ఋత్వి
జుండుగఁ గ్రతు వొనర్చుచునుండ నంతర్నితంబయ్యె వలచుచందమున నడచు

ఆ నట్టిదగుట దండ మధిప కార్యాకార్య, తంత్ర భేద మెదలె దానంజేసి
మహి గలంగఁ గడునమర్యాద వర్తించె, గమలజాండు విష్ణుకడకుఁ జనియె.

- క చని సంతాప్తినిచి యతని, గొని రుద్రుని గాంచి నీసఖు డీతడు వచ్చినకార్యము గృహతోడను, విను మని దండంబులెఱుగు వినిపించె దగన్
- చ అట్లు లోకరక్షకుం డగుభండరికాక్షు దండగొని దండాభావంబున జగంబు గలంగు లెఱింగించిన నవ్విరించెటకులు మనస్సు రించి మహాదేవుండు నిజ ప్రభావంబు దండంబుగాఁ గల్పించి దండనీతి కాశ్రయం దై యరగుచుండె
- నీ వినుము ఋగ్వేదాదివేదముల్ నాలుగుఁ గల్పాదులైనయంగంబు లాఱుచెరనీ విద్యలు పది వేపుపురాణంబు లనియును నొకవిద్య యధిప ధర్మ విదులు నెప్పెడుకాస్త్రవితతి యంతయు నొకవిద్య సర్వస్వాయవి ప్రరంబు నొకటి మిమాంస చా నొక్కటి యిట్లులు వివరింప బడునాల్గు విద్యలయ్యె
- తే వైద్యకోదండగాంధర్వవిద్య లభ్య, కాస్త్ర మగునీతివిద్య తత్సహితవృత్తిచెలయఁగాఁ బడునెనిమిది విద్య లభ్య, దేవరించె జగత్త్రయహితముపాంశు
- చ ఇట్లు సమకట్టి దండంబును దండనీతి ప్రపంచంబు లయినయవిద్యలను విష్ణువశ గతంబులు నేనె నాసర్వేశ్వరుం డ త్తమిచూచిఁ దుష్టు ఘటించి యీశంగిం బ్రజాపతి ప్రసవంబు గావించె దండనీతి సమగ్ర యామైచెల్లె నెల్ల జగంబులుం బ్రయం బందె నరవిందభవుని మాంగంబును సుప్రయోగంబై నడచె విష్ణుండు దండనీతికాస్త్రంబు సకలంబు నాంగిరసున కిచ్చె నాంగిరసుం డింద్రమరీచులకు మరీచి భృగువకు భృగుం డ నేకముచులకు నిచ్చె నీక్రమంబున నది జగంబులం బరఁగె దండంబుజాగరణంబున లోకంబు మర్యాదామహితంబై వర్తిల్లె గడ్డి శంకరుండు రుద్రుండు భవుండు స్థాణుం డుమాఁపతి యనుపేళ్లం బరగునద్దండవుని నతులధర్మంబున నయించుభూపాలుం డైహికాముష్మికసీద్ధులం బొందు
- క అని వసుహోముండు నెప్పిన, విన మాంథాత్మండు దండవిభవజ్ఞుం డై యనఘ మహిపరిపాలన, మొనరించెను నీతి దండయుక్తి చెలయఁగన్ 121
- క ఈయాశ్వాసము విన భూనాయకుఁ డెవ్వం డిలాజనంబుల నతులస్వాయంబునఁ బాలించు జి, రాయస్థిరపుణ్యభాగి యగు నతఁడు నృపా 122
- భీష్ముండు ధర్మరాజునకు భర్తాకామంబులెఱుంగఁగించుట. —
- చ అనినవిన భర్తనందనుండు ధర్మార్థకామంబులనడవడి యెట్లుయన మేల్చెల్లు నని యడిగిన భీష్ముం డిట్లునుఁ దొల్లియాంగరిష్ఠం డనునరవరుండు కామందకనాముం డైనముని నిట్లని యడుగ నతం డతనికిఁ జెప్పినభంగిం జెప్పెద నాకర్ణింపుము
- చ అనయముఁ జేర్చుకామమున సర్థము ధర్మముఁ గ్రాలఁగు గామతం త్రనిరతుఁ డైనవాఁడు సువర్ణ ప్రతిపన్నుండు గాఁడు దుష్టదండన మొనరింపఁ దట్టిపతి డాయరు సాధులు నార్యులక సుహృద్జనులును దానఁ జేటు నగుఁ జాపును బాటిలు నెల్లభంగులన్ 124
- ఉ కాపున ధర్మనీధికి ముఖం బగునర్థమునందు నిష్కమై

- నేవిధి నైనభర్తరతి యొక్కడుగా మదిఁ బొన్పుటొప్పుఁ గా
మావిలబుద్ధిగాక యుచితాగతసౌఖ్యము లాచరించుచున్
భూవిభుఁ డెత్తు భూమిసతిఁ బొంది రమింప మహాఁన్నతుం డగున్ 125
- క. అన విని భర్తతనూజుఁడు, జనమ్ము శీలమ్ము నధికసంస్తుత్యముగాఁ
గొనియాడు దత్తవ్యరూపం, బసఘా వివరింపవే దయాఠలి నాకున్ 126
- వ అనుటయు నాఁగఠనయుండు విను మని యతని కి ట్లనియె 127
- క మున్నింద్రప్రభుఁబు, నున్నతిమెయి ననుజతనుజయు క్తంబుగ నీ
పున్నతెఱుగు దుర్యోధను, కన్నులు గమరింప నతఁడు గడు వగనొందెన్ 128
- వ భవదీయసభయొప్పునకును రాజసూయంబుచెల్లినయల్లాసంబునకును నట్లసహ్య
పడి భృతరాష్ట్రునితో భవద్దహంబున నిచ్చలుం బదివేపురు భూసురులు పసిండి
పల్లెరంబులం బొయసాహారంబులు గొనుట మొదలు గాంగఁ లఱ్ఱివెం పుగ్గ
డించి తనవగపుడోఁడం బలికిన నతం డతని కిట్లను మధురాన్న పానమణిభూషణ
వరవాహనాదులంజేసి యుజ్జ్వలంబై యున్నది గాక నీయైకవ్యర్థం బసదే పాండ
వాగ్రజాం దెక్కుడు మెఱిసి యునిసిం గలదు వినుము చెప్పెద 129
- ఆ శీలవంతు లైన సీరిఁ బొందుదురు భర్త,తనయునింటిసీరికి నెవ యనంగ
నెక్కు డనఁగ లఱ్ఱి యొసకం దెసఁగ నీవు, శీల మలవరింపు చిత్తమునను 130
- వ మాంభాతృండు నాభాగుండు మొద లయినమేదిసీవతులు శీలంబునం గాదె
యీలోకంబునం దెంపు వడసి రివివిషయంబునకు నొక్కయతిహాసంబు గల
దాకర్ణింపుము 131
- క దనుజవిభుఁడు ప్రహ్లాదుం, డనిమిషపతి రాజ్యలఱ్ఱి యతులితశీలం
బురఁ గొని ద్రైలోక్యంబును, దనకు వశగతంబు నేనె భర్తం బలరన్ 132
- క దానికి రోసి బృహస్పతి,తో నమరేంద్రుండు మేలు దొరకొనువిధ మె
ట్లో నావుడు భార్గవుని, గానఁగఁ జను మతఁడు సెప్పుఁ గరుణాన్వితం దై 133
- క అని గురుఁడు కంప నింద్రుఁడు, పని భార్గవుఁ గాంచి మేలు సమకూరుతెఱుం
గనఘా యుపదేశింపవె, యనినం బ్రహ్లాదుఁ జెంచు మతఁ దెఱిఁగించున్ 134
- ఆ అతని నాశ్రయించి యగ్రైర విప్పించి,కొనిన మేలుపొందు ననియె భార్గ
వుండు వక్రి భ్రాహ్మణుం డయి ప్రహ్లాదుఁ, జేరి శిష్యవిధులు నేయుచుండె 135
- వ అంత నద్దానవెంద్రుండు ప్రసన్నుండై భూసురాకృతి యయినసురపతితో సం
భాషించిన నతండు నీకుఁ ద్రైలోక్యరాజ్యంబు సంప్రాప్తం బైనకారణం తెమి
యెఱింగింపవే యనుటయు 136
- ఆ దనుజనాథుఁ డిట్లుండు రాజ ననుగర్వమున భరామరులకు మనసు గండఁ
జేయ నెపుడు నేనసూయాదు లవ్వహా,త్మైలకు ధనము లిత్తు నెలమితోడ 137
- వ పాఠలు మెచ్చనట్టిశీలంబునంబ్రవర్తిల్లు దానంజేసి మహాఁన్నతుండ నైతి

- క. అనవుడు నీశీలము నా, కనభూ దయ నొసంగవే మహాత్ముల దగఁ జెం
దినవారు బ్రదుక వలదే, యని దీనత బోయ ననిమిషాధిపుఁ డరిగెన్ 139
- క. విని ప్రహ్లాదుడు గృహ దన, మనమునఁ గడురంగ విప్రమాత్ముడు గాఁ డీ
తనిభంగిఁ జాడ ననుపెఱుపును బుట్టఁగ నిచ్చె శీలముం బెం పెనగన్. 140
- తే. పడసి యింద్రుండు శీలసంపన్నుఁ డగుచుఁ
జనియెఁ దదనంతరంబ యద్దనుజవరుని
తనువునం దుండి తేజస్వతనువెలొనుఁ
దై నపురుషుండు వెడలిన సతఁడు సూచి. 141
- ప నీ చెవ్వండ వన నచ్చురుషుం డేను శీలంబ నీ విచ్చిన యవ్విప్రుపాల వసియించు
జనియెడ ననిచెప్పి పోయెం దదనంతరంబ క్రమంబునం దేజోవయరూపంబులు
నిజదేహంబుననుండి నిర్గమింప నద్దానవేశ్వరుం డడుగుచు 142
- క డీ త్రేమధర్మము సత్యము, వృత్తంబు బలంబు నగుట వినఁబడె బడిఁ ద
చ్చి త్రేమ విషాద మండ మహాత్తరమూర్తి యొకవారిజానన వెడలిన్ 143
- క వెడలిన నీ చెవ్వత వని, యడిగిన నాతనికి నిట్లు లగు దీనత న
చ్చడఁది సిరి నేను బల మొక్కడకు నరుగు నందుఁ బోవఁ గడఁగి వెడలితిన్.
- ప అనిన భయంబు నొంది యతఁ డాసతితోఁ బరమేశ్వరీ మహా
వినయమతిగా దనుం గొలిచె విప్రవరుం డతఁ డెవ్వఁ డన్న న
వ్వనిత సురాధినాథుండు భవద్దనరాజ్యవిభూతి యంతయుం
గొనుటకు నిన్నుఁ జెందె నిటు గోల్పడి తీవును నీడుశీలమున్ 145
- ప వినుము చెప్పెద శీలంబున ధర్మంబు వెలయు ధర్మంబుక సత్యంబు దొరకొను
సత్యంబున వృత్తంబు సొచ్చుడు వృత్తంబున బలంబు వాటిల్లు బలంబున నేను
గలుగుదుం గావున సమస్తంబునకు మూలంబు శీలం బని చెప్పి నీరి పురందర
పాలికి ధర్మాదులతోడఁ గూడం జనియె ననుటయు దుర్యోధనుండు శీలం
రెట్టి దనిన ధృతరాష్ట్రుం డతని కిట్లనియె 146
- క ఒలనీ మనోవాక్పాయంబుల ద్రోహభావ మఖిలభూతములయెడం
గలివి విను శీల మది మే, లొలయించును దాన నుల్ల మాన్యుము పుత్రా.
- క. పరహితము సిగ్గుపాటుం, తొరయక యుండంగ నెదిరి బోధించుటయున్
నరసముదయంబు వొగడెడు, చరితము శీలమున కంగసంపద వత్సా 148
- క. అనియె ననిచెప్పి భీష్మం, దను ధర్మజాతోడ నీకు నది నై జమ యే
నును బోధించితి శీలము, మనమ్మునం దిరము నేయు మనుజాధికా. 149
- ప. అనిన విని యజ్ఞవల్క్యి భీష్మనితో నాక యనునది యనంత యై యుండు నది
నిరర్థకమైన నయ్యెడుదక్షిణం బధికం బది దుర్యోధనుం జేర్చి కలసియుండం
జాచితి నమృతాత్ముండు చేఱక మడియాళ్కఁ గుంతితంబుఁ జేసి నన్ను దుర్బుధిం

గావించె నది విషాదంబు నేయు నాశ వడంచుట యరిది గదే యనుటయు
నాశాదోపనిరాసకం బైనయొక్కయితోహసంబు గలదు విను మని యుక్కురు
స త్రముం డిట్లనియె 150

— ధీవుండు భర్తావత మమిక్రుఁడనురాజాచరిత్రము నెవ్వల —

- నీ హైహయండు మమిక్రుఁడనురాజా వేటవోయినచోటఁ దనచేత నేటువడిన
మృగ మమ్మతోఁ బాఱఁదగిలె చెన్నెంటన యదియును నొకమరి యగ్రమయ్యు
నొకమరి ద వ్యయ్య నొకమరి దృష్టి కగోచరం బయ్యును ఖరవడంబు
లరసి పాటిన నింతసంతఁ దోచియు నాశఁ బెనుచుచుఁ జని మహావనముసాచెన్
ఆ నవ్యభండు డస్సి యచ్చట నొకముని, పల్లె కేఁగి మునులు ఫలజలములు
దృప్తుఁ జేయ దప్పి దేటి యున్నెడ ఋషు,భాఖ్యుఁ బైనతఁని యతనితోడ
క వనమున నెక్కటి నీ చే, యిక్తై చనుదెంచి తేల వరమవిషాదం
బునఁ జొందె దనిన నారం, డను నొకమృగ మమ్మతోడ నరుగఁగ వెనుకన్
క ఆసాసల వచ్చితి నను, గాసిం బెట్టి యది యడవిఁ గలసెను మృగయా
వ్యాసవత్తండు వగచుం దన, యేసినమృగ మనఘు లప్పి యేగుటకుఁ గడున్
వ ఆశ యింతోదుర్ని వార యగునే యనిన చమ్మనిపతి యమ్మనుజుపతి కిట్లనియె
క విను లీర్థయాత్ర సని యే, నను త్రమం బైనబదరికాత్రముమున నొ
క్కనిఁ గాంచితి గృత్ గాత్రుని, దనుఁ డనువేరింటివాని దావసవర్మన్ 155
క. కని భక్తిం బ్రణమిల్లుడు, ముని యాతిభ్యం బొనర్ప మోదంబున నా
తనిపాల భర్త ఫణితులు, విను చుండఁగ నొక్కభరణివిభుఁ జేతెంచెన్ 156
వ విషాదవివర్ణం డగుచు శివరివారంబును సవారంబునుగాఁ జనుదెంచి యజ్ఞన
పతి మునిపతిం గాంచిన నతం డతిథిపూజాసత్కారంబులు నేసి యాగమన
తారణం బడిగిన నన్నరనాథుండు 157
చ తనయుఁ డొకండు వాఁడు గుణభాముండు శ్రీదనవాంఛ సాంద్ర కా
ననమున కేఁగి కాడుపడినం దడవం జనుదెంచి యొందుఁ గా
నన మదియాశ ద్రిప్పికొనినగా వెగ డందుచు వచ్చినాడ న
న్న నతండు వల్ల కుండె వడనం బొకయించుక వాంచి చింతతోన్ 158
క. చింతించునతనితో భూ,కాంతుం డిట్లనియె మఱియు గాధతరాశా
త్రాంతత దుర్లభఫల యగు, టింత యసహ్య మగునయ్య యొడఁద ముసింద్రా.
వ. అనుటయు నత్రాహుత్రముం డమ్మహిపతియాననం బాలోకించి 160
క ఏనరుండు మానసము ధృతి, నూన నుచితవృత్తి నుండు నుదిలగొనక యెం
దైనను నెయ్యదియేనియు, వానికి దుర్లభము లేదు వసుథాధికా 161
క. అర్థాదు లగుఫలంబులు, ప్రార్థించినచోట సిగ్గు వఱువక తగ న

- య్యర్థి సులభార్థం జేయుక్యతార్థండు దుర్లభండు దలచు నఖిలజగములన్.
 చ అని పలికి పూర్వార్థచారస్తారకత్వంబున నిట్లనియె 163
- క వినుము గుణవంతుం డొకడఁడు, ధనవంతుం డైనయొక్కధరణీనాథుం
 దనకూడునీకై కాంచన మడిగి తడియబాలికత్వముపేర్చిన్ 164
- చ వివాతాశుం డై లజ్జా, మహితం బగునాక దొఱంగుమదితో సకల
 స్పృహయును నెవ్వనియందును, వహించునని యతులమైనవ్రతముం బూనెన్
 చ అని చెప్పి యచ్చార్థిపుం దొల్లి తాను ధన మర్జించి యుఫలితప్రయత్నం డై
 తత్కాలజనితవైరాగ్యంబునం దవస్థి యగుట దేటపడిచి వెండియు 166
- చ బడఁబడి యూనివానియొడ సుల్లమునందుఁ గృతఘ్నతం గడుం
 జెడు గగుదర్శిసీతునెడఁ జిత్తము కోర్కిఁ బట్టు నేసి శే
 వడి యగునీవకాంతయెడ వాక యాసలు సాగు నిట్లు పె
 క్కెడలను బాటునాసగమి యెల్లఁ దొఱంగుము సౌఖ్యమొందెడున్ 167
- చ అని యానందజ్ఞుం డొకఁడు సుఖకరం బగుటం దెలిపి యవ్వీరద్యుమ్నునకుం గరు
 ణించి యతనికొడుకు భూరిద్యుమ్నుం దనతపోమహిమ నాకర్షించి వీడుకొలిపె
 నని చెప్పి ఋషభుండు సునిత్రునిచిత్తంబు మృగయాశాయత్రేంబు గాకుండు
 నట్లుగా బోధించె బాండవాగ్రజా నీవును నివ్యాకృతంబు లాదరించి సుస్థి
 రుండవై నిరాకత్వంబున సంతానంబు దక్కి సుఖవి గమ్మని పలికిన భీష్ముతో
 నట్లుపలి భవదీయవచనామృతాస్వాదనంబున మనంబు దృష్టి సన దింకను
 ధర్మప్రకారంబులు వినిరింపు మనిన నతం దతని కిట్లనియె 168
- క. తనభూమిఁ బరలభూమిని, ధనము లుపార్జింప వలయు ధరణీశునకుఁ
 ధనములు మూలము రాజ్యంబునకును మూల మగుధర్మమునకు నరేంద్రా.
 క అది బెట్టిదంపుచెరవున, మృదుభూతోపాయమునను మెయిగొనద ప్రజం
 బొడువ వలయు నాజ్ఞానంబున 1 గలసాకతముతోడఁ బలి యవహితుం డై 170
- క విను బంధారము పెరుంగని, జనపతికి బలంబు మిత్రసంపదయును గ
 ల్గునె బలమిత్రవిహీనున, కొనరునె రాజ్యంబు విభవ మున్నత మగునే 171
- ఉ కాపున నర్థసంపదలు గల్చియె యింతకు మూల మైన సు
 ర్వివరుఁ డాత్మశక్తి కతిరిక్తము లైనసముద్యమంబులం
 దా వలియం దలంచి సముదగ్రతఁ గైకొను టొప్పు దవిభ్రం
 భావిభ్రంతొంటిల్లికిని హాని యొనర్చు హరించుఁ బ్రాణముల్. 172
- క తనకొఁది సుపాయంబులు, వొనరిచి ధనవంతుం డగుట భూపగుణము ని
 ర్ధనుని నిజప్రజయును కైకొనదు విరోధులును సరకు గొనరు కుమారా. 173
- క. తెరువాటను మ్రొచ్చిమి న్నుద్ధరింపు లగుక్రూరులకు మూఁక దోరం బగున

- వైరవరివారల బలంబుగ, భరణీకుడు గూర్చుకొనుట దైన్యము దెచ్చున్.
 క. అన్యాయంబునఁ బొడలిన, నైన్యముచే సమరజయము సమకూర దను
 నన్యాయపరులు గాంతురు, మాన్యత్వము దస్తులైన మనుజాధీశా 175
 వ. ఇట్లుగుటకు నుదాహరణం బగుకొక్కయతిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము. 176

— ధీమండు భర్తానమఁ గాఁబోకపాఖ్యానము నెచ్చుట. —

- నీ అవనిశ పారియాత్రావలంబున నుండు నొకబోయ భర్తసంయుక్తబుద్ధి
 వింట నేర్పరి మృగవితతిప్రకారజ్ఞాఁ డారణ్యదేశసంచారశాలి
 తల్లికిఁ దండ్రికిఁ దద్దయు భక్తుఁడై ఫలమూలమధుమాంసములును మేలి
 కూడుకూగలు ¹దొరకొల్పి వారికిఁ దృప్తి యావహించుచు శయనాసనాదు
 తే లగుపదార్థముల² హృద్యంబులుగ నొనర్చు
 వలయునాహారములు మునివరుల కిచ్చు
 బగఱఁ దోచినఁ బరిమార్చు భండనముక
 నొకఁడ వేపుర నైన మహాగ్రగతుల 177
 క. కావప్రయం దనువేరను, దీపించినయతనిభూరితేజము గనిర
 మౌవరుడు వలయు మన కని, యాపాలముకఁ గల్గుదస్యులందఱుఁ దమలోన్.
 ఆ. అతనిఁ దమకు నెల్ల నాధిపత్యము నేయు, వానిఁగా వరించువాడు గాఁగ
 నిశ్చయించి కూడి నెచ్చిమైఁ జనుదెంచి, కాంచియిట్లు లనిరి గారవమున 179
 క. బలవిక్రమసంపన్నుడ, వలఘువరిత్రుడెపు మమ్ము నందఱు బ్రభు వై
 తలకొని రక్షింపుము నీ, వలచినపని గొనుము పుత్రవర్జముఁ బోలెన్. 180
 వ. అనిన విని యతండు వారల కిట్లనియె 181
 నీ శిశుజనమునిజనస్త్రీజనంబులఁ జంకఁ గా దెట్టివాఁడైనఁ గడఁగి మీఁదఁ
 గవియక పొడుచుట కల్పమం బంగనఁ జెఱుపట్టఁ దగదు విశేష మొకఁడు
 వినుఁ ³దెల్లన త్రస్త్రంబులను బెంటి జంపుట పాపంబు గోవుల బ్రాప్తాంబులను
 సంకట పెట్టంగఁ జనదు తడియపీతము గోరి పూని యుద్ధంబు నేరే
 తే యధికపుణ్యంబు సస్యక్రియావిభూత
 మాచరింుట గడుదోష మవనిప్రజకు
 తాధ గావించి కుడిచి శవంబు దొలుచు
 పుప్రుగలి నది వారియంగఁ జూలియు నతఁడు 182
 వ. అని చెప్పి మీర లిధర్మాభర్తంబు లెఱింగి నాచంచినతెఱంగున బ్రదికెదరేని
 మీకు ముఖ్యుండ నయి సఖ్యంబు సౌఖ్యంబుఁ బెనుప మీయొగఁజేమంబు
 లరనెడ ననియె దానికి వార లందఱుఁ బ్రితిం బొంది యాతని శివశంబునవర్తిం
 చి వధిల్లి రిట్లు కావప్రయండు పాథులకుమీఁలంబగునట్లుగాదస్యులంబాపంబులకుం

1 వడుకొల్పి. 2 దెట్టివక్తకాఁగినిలెంతి. 3 కదనంబున.

- బాపి తానును వారును నిహపరసిద్ధులం బ్రకన్తి వహించె 183
- క. కావచ్చోపాఖ్యానము, పాపహరము దీని శ్రవణవశము లటవీ
వ్యాపారక్షేమంకర, రూపము లగు దస్యవ్యంగవిరోధము లడచున్ 184
- భిక్షుఁడు భర్తరాజునకు దీర్ఘదర్శి మొదలగు మత్స్యముల రెండు గణించుట. —
- వ అని చెప్పి భీష్ముడు వెండియు నిట్లును దీర్ఘదర్శియుఁ బ్రాప్తకాలజ్ఞుండును దీర్ఘ
సూక్ష్మండును ననుమత్స్య్యంబులు మూఁడు జలచరబహుళం బగునొక్కయేటి
మడుపునఁ దమలోనం జొందుగలిగి యుండునవి వేసవి సొచ్చిన దీర్ఘదర్శి
దక్కటిరెంటినిం సూడం బలిచి 185
- క మడు వింకఁగఁ బాతెడు నీ, రెదలైవైన నొండుసోటి కేఁగఁగ రా దె
చ్చుడు నింకనినీళ్లు గల, మడుపునకుం బోవ వలదె మన కిట్టియెడన్ 186
- తే అనినఁ బ్రాప్తకాలజ్ఞుఁ డిట్లనియె నేదిప్రాప్తమయ్యెనకార్యంబుభంగి నెఱిగి
యప్పటికిఁ దగునట్లు నేయంగవలయు, మానితోపాయవృత్తి నేమటుట లేక 187
- వ అనిన నయ్యిరుదెఱంగులపలుకులు విని దీర్ఘసూక్ష్మం డిట్లనియె 188
- క జడనిధిచందంబున నిష్కడు వొప్పుఁగి నిప్పు దేమి మాఁడెన్ యిమ్మి
నడిచిపడ రిత్తనెవ్వగ, లుడుగుండు మఱి చూచిఁబంద మెయ్యెన్ తఱితోన్.
- క అనుటయు నిది కర్తము గా, దని పలుకుచు దీర్ఘదర్శి యంబువ్రాతో
జనితాభయ మగుపథమునఁ, జని చొచ్చెం బెద్దమడుపు సమదలీలన్ 190
- వ తక్కినరెండును నంద నిలిచె నిట్లు నిలిచిన యమృతస్వదవ్యయంబునకు భయంబు
జనియింపం గలిపయదివసంబులకు 191
- క. పాతెడునీ రెదలైవ్వఁగ, దాఱి చెడిద మైనయెండ దనుకఁగ నివరం
పాతె మడు వంత వేమక, కాలులు జాలరులు సొచ్చి క్రండుకొనంగన్ 192
- క నెరపున నూతల నెత్తెల, గరిముల మత్స్యముల బట్టి రిడుసంతసముం
బొరయుచుఁ బ్రార్థం గ్రుచ్చఁగ, గరి మూహించి మదిఁ బ్రాప్తకాలజ్ఞుండున్
- క ఇం దొకతాడు గఱచి యే, నొందం గాఁ గ్రచ్చినట్ల యుండెద మీ రీ
క్రందుకొనుట మానంగ నమందత నది యెడల విడిచి మడుపు దఱిసెదన్
- క. అనియొకగుడిమాలనడుమ, నెనయంగాఁ దూటి కఱచి యురుదొడలఁ ద్రా
డొనరంగఁ బట్టుకొని క్రచ్చినచందము దోచ మూర్ఖుఁ జెందినభంగిన్ 195
- వ. ఉన్నంత వేట దీటి యగ్గుది గలయతండు 196
- క. తెలిసీట రొంపి వోవం, దొలుచునెడం ద్రాడు విడిచి దురితంబునకుం
దొలగి పొరదప్పి యం దొక, జలచర మున్నయెడ కేఁగ నంభాగ్రితగతిన్.
- క. ముట్టఁబడి దీర్ఘసూక్ష్మం, డిట్ట ప్టరుగఁగ నుపాయ మేది యొకనిచే

బట్టువడె దనద దెడవము, పట్టు వడలి చకిరవికలభావేంద్రియం దై 198
 క విను దౌడవ్రుల గార్యము, గనికొని వలయుపని మున్న కావించెగ నే
 రనిజడుడు దీర్ఘమాత్రం, డినునవృత్త్యంబుభంగి నాచద నొందున్ 199
 త అప్పటికి దోచినట్టులు దప్పకుండ, ననువుతో ధృతి గల్గి కార్యంబు నడపు
 నతడు ప్రాప్తకాలజ్ఞాబుద్ధి నట్లపోలే, బరమమంశయ మయ్యెడు బ్రదుకుగాంచు
 క ధుర్యత ననాగతము లగు, కార్యము లూహించి పని తగం జేయునయా
 చావ్యుడు సౌఖ్యముఁ జూరయును, నార్యస్థితి దీర్ఘదర్శి యనుమీనుక్రియన్

— భరిరోదుకు లమహాపీకహర్షాలంబుల నంపాదప్రకారము —

ప అనిన విని భర్తనందనుండు పెక్కంద్రుఁడగుటకు నగ్గమై పీనబలుం దైన నర
 పతి యెప్పురుసున నాచద నిస్తరించువాఁడని యడిగిన నప్పుడమితేనితో
 భీష్ముండు మూర్ఖా మూషికసంవాదం బనునితహాసంబు గలదది నీదగుప్రశ్నం
 బునకు పదుత్రేరం ఒగు విను మని యిట్లనియె 202

నీ అడవిలో నొకమట్టియడుగున లాఁగఁగ బలికుండు నానొక్కయెలుక యంగు
 నవ్వుపూజమమీఁద ననిశంబు రోషకుం డనుజిల్లి వసియించు నానిమిష
 మున సంజకడ నిత్యమును చ్చుగంబుల కురు లొడ్డి వేకువ వచ్చియొక్కమూఁగ
 డగుడ్డవాని గొం చదగు నొకప్పు డాహంబునకు బిల్లి యచటఁ దిగుగఁ

తే తోయి యురిఁ బడి యుండంగఁ తొంచి చూచి
 భయము దక్కి యచ్చోటన పలికుఁ డెరకుఁ
 గ్రుమ్మఁగఁ జంద్రకుం డను గూబపులుగు
 హాళికుఁ డను ముంగియు నింత నంతఁ దోచె 203

ప ఎరలకై వచ్చి యిట్లు దోచిన నయ్యెలుక యారెంటిపొరికిం దప్పి పోవరాదు
 దలంచి చెగ్గలించియు దైర్యంబుకలిమిం గార్యం బూహించి యప్పిల్లిం
 గొండొక నేరం జనుచు దానితో నిట్లనియె 204

క ఉరిచైవ్వఁ గోటికి యిచ్చడ, వెర వారఁగ నీకు నేపు విడుగర నేయం
 దొరకొనుట నీదుభాగ్యం, బరిత్యము దొఱంగి మైత్రి యలవఱుపు మదిన్

క ముంగికి గూబకు నగఁడది, యంగంబులు వడఁకుచున్నయెని నా కిష్టై
 సంగతి గలిగిన నీయు,త్సంగంబునకుండి భయము దక్కుదు నేనున్ 205

చ అనవుడుఁ బిల్లి యిట్లు లను నార్యశరణ్యుడ వయ్యె డిట్టిసీ
 కనఘ పితంబు నేయ వల దయ్యె జగత్తులి సాక్షి గాఁగ ని
 ప్పని దగఁ బూనితిక వెఱుపుఁ బాచి ననుం గదియంగ రమ్మ వ
 చ్చిన నకులంబు గూబయును జేరఁగ నేరపు నాకు నోడుటన్ 207

ఆ అనిన నట్ల యగుట నాత్మ నెఱింగియ, కాదె పంథి యైన నాదుల్రదుకు

- నీదువిడుగరయును నిజమగు టూహించి, నిన్నుఁ జెందె బుద్ధినిశ్చయంబు 203
- క అని పలికి పిల్లి పొదిగిట, ననయము నిశ్శృంఖలై నయ్యెలుక వనిం
చినఁ జూచి యయ్యలూకంబును నకులము నచట వానిపోయె నితేచ్చన్
- క నకులము నులూకమును బోకకు సంతస మంది యుండి గ్రక్కున నవ్వు
పీక మయ్యరిచేరులు గొఱుకక యలసత నల్ల నల్లఁ గఱచుచు నుండెన్
- వ అమైయఁ బలికుం గొనకొని యయ్యరిం గొఱుక కుండుట యెఱింగి రోమ
శం డి ట్లనియె 211
- క తగునే యిట్లు కృతార్థుడ, వగునీ కురి గొఱుక క్రిష్టు లాలస్యము నే
త గటా కృతస్మృతకు నెల, వగు టొప్పునె గొఱుకు కడఁగ నద్రోహం డ వై
- చ అనుటయు నెల్క యిట్లు లను నాశ్రితరక్షణశీలు నిన్నుఁ గీ
డునఁ బొరయింతునే యిది కడంజెడుగుండన మేచు భీతి నూ
నినమదితోడ నవ్వుమీన నెట్టన యయ్యరిఁ ద్రైంప శయ్యెడఁ
- మనమున నెగ్గుగాఁ గొనకు మాలనిఁ గాంచినయెడ త్రైంచెడన్ 213
- క ఊరిఁ బొని యేమి డలఁతో, యరిత్యమున వినుము ప్రబలఁ దైనయతనితో
వెరపున సుధి యొనర్చియుఁ, గరంబు నవ్వుమియ నీతిగాఁ గొండు బుధుల్
- ఉ మాలనిరాక చూచి భయమృత మైనమనంబుతోడ న
క్కాలమునందు నీకుఁ జనఁగా వలయున్ వెన న్మ్రానిపైకి నా
యాలయముం జొరగ్ సమయ ముప్పుడ నాకును గాన య త్తటి
- న్నే లొనరితు నవ్వు మిది నిక్కము గర్జము నీ వెఱుంగవే 215
- క అనవుడు న క్లేల తల ప, వినుము భవత్ప్రాణరక్ష వెఱ జేసితి నే
ననఘా నీవును నమైయి, నను నావడఁ బాప వలదె నవ్వి రయమునన్ 216
- ఆ అనినఁ బిల్లి క్రిష్టులను నెల్క వేగిర, పడకు ముచితకాలభావ్య మైక
యత్న విధిగదా సమగ్రఫలత్యంబు, నొందు నొండు డలఁప కూరకుండు 217
- వ అని యిట్లవ్వలికుండును రోమశండును నొండురులతో మాటలాడు చుండ
వేకువ యయ్యె నట్టియెడ 218
- క. తనతోఁ గొందఱు గుక్కలఁ, గొని యే తేరంగఁ గేలఁ స్తురకృపాణం
బును భీకరభంగి గ వెఱ, జనుదెంచె మాఁల డధికసంరంభమునన్ 219
- ఆ పరిఘనాముఁ దైన పాపాత్ముఁ గని భయ, మడరఁ బిల్లి యిట్లు లనియె నిక
నేమి నేయువాడ నిదె వచ్చె జముదూత, వోలె సత్వరముగ మాలవాడు.
- క. అనిన విని యొడ కోడకు, మనుచుం దెగఁ గొఱేక వేగ మయ్యరిఁ బలికుం
డనయముఁ జికాత్తుం దై, చనియెన్ రోమశుండు నవనిజముపైకి వెనన్ 221
- చ ఎలుకయు బొక్కలోపలికి నేగి ముదంబునఁ బొంచిచూడ సం

- కులముగ నేగుదెంచి పరిఘం దురి ను గ్గగు లెల్లఁ జూచి ని
వ్యులతకుఁ జిత్త మెంతయు విపాదము పొందఁగఁ జోయెఁ బిల్లి య
య్యెలుకకు నిట్లనుం జెవికి నిం పగురీతి నుదాత్తభంగిగన్. 222
- ఆ మేలు నేసి తగినమిత్తునిఁ బడసి త, త్నువరితముల వచ్చు సుఖము లనుభ
వింపఁ జూచు టుడిగి చేర్చడి యుండుట, యరయ నీతివిదుల తెరువుగాదు
- చ అనఘ భయంబు నొందు టిది యారయ ¹బేలతనంబు నెచ్చిమై
ముచు నను నచ్చి చెంది భయమోక్షణముం గని నాకుఁ జాల మే
లొనరఁగఁ జేసి తీవు దుది నుల్లమునం దగ విశ్వసిన ప కి
ట్లునికి సుఖంబె నాదుసిరి శికుత్తుడ వయ్యెడు రఘు ప్రీతితోన్ 224
- క బలవంతు లైనచుట్టంబులు నేనును నీకు మేలు పొనరింపఁగ ని
మ్ముల వనుట యొప్పుచే ననుఁగలసి మెలఁగు విదవు శంకఁ గనుమభిమతముల్
చ అనిన విని యప్పరితుండు రోమకునితో నీవలుకు లుచితంబులు నామాటలు
విను మని యిట్లనియె 226
- చ అరులను మిక్తులం దెలియ నారయు లెంతయు సూక్ష్మకృత్య ము
వ్వెర వతిదుర్గభం బరులు వీరన నుండియు మిత్రభావముం
జొరయుటయు సుహృద్భావములపోలి గర్భియు శత్రుతాగుణ
స్ఫురణ మొకప్పు సూపుటయు జాతుము గాదె ధరిత్రి నల్లెదన్ 227
- చ కాపున నిన్నుఁ బెద్దగదియుట గర్వంబు గాదు నీవును మద్యశకతిం బొందుటఁ
జూచితేనియు నేమఱుం జన దెట్లంటేని 229
- క బలవద్రిపులు ప్రయోజనములనై లోఁబడుట గల్గుఁ జోలముల నేనుం
గులు దీమంబులపజ్జఁ దగిలి నెట్లన పట్టువడిన క్రియఁ జతురమతీ 229
- చ అరియెడ మిత్రభావ మొకయప్పుడు కార్యముపొంటుం గల్గిన
నెర్రపునఁ బాముఁ బట్టునెడ నిక్కము నమృత దానివాటికిం
గరము దొలంగఁ జేయునరుకర్ణము వట్టిచరించు టొప్పుచే
పొరుగున నుండి నీకు హితముం దగఁ జేసెద నెపు పంచినన్ 230
- మ విను నీ కామిష మేను నీయెడఁ గడుఁ విశ్వాసముం బూని చే
రిన నీచిత్త మొకప్పు దుర్గతవికారిభూత మై దురియో
దనహింపారుచి నొందు నీమతసుహృద్భంధువ్రజం జేసి ముగా
నను గన్పఱ సహియింప దాత్తఁ గరణ న్నన్నింపు మిట్లుండెదన్. 231
- చ అని యంత నిలువక 232
- క. ²బలుపుటారిఁ జిక్కి పేరొకరితో రే యెల్ల నున్నకతమున నీకుం
జలిది వలసి పిలిచెద విటు, వలయునె నీవల్కు నచ్చి వత్తునె చేరన్ 2 3

- ఆ. అనుడు నిట్లు దలచు నగునె మత్స్యాగర, శుకుండ నై ననిన్ను శత్రుఁ గాంగ
దలఁతునే కృతజ్ఞతయుఁ బొందుంబును, గలుగ నేను వెఱవ వలవ దనఁడు
వ అనిన రోమశునకుఁ బలికుం డి ట్లనియె 235
- క నీవలన నేను బ్రదికితి, నీవును నాకతన మాలనికి నగపడ నై
తీవిధమునఁ గల్లునుహ్నాద్భావము చాలు నినుఁ జేరఁ దగ దిటమీఁదన్ 236
- వ ఇవిధంబునకు శుక్ర వాక్యంబులుం గల వాకర్థింపుము 237
- క బలవంతుఁ డైనశత్రుని, వలనఁ బ్రయోజనము గలిగి వలను కలిమిఁ దాఁ
గలసియు నది గడచనఁగాఁ, దోలఁగ వలయు నమైనేని దుడిఁ గి దోలయున్
- ఆ నమ్మఁ దగనివారి నమ్మకయున్నది, తగినవారి నైనఁ దద్ద నమ్మి
యుండఁ దగదు తన్ను నొరులు నమ్మెదనట్ల, యుండి యెరుల నమ్మకునికి నీతి.
- వ ఇట్టిద బ్రదుకుఁదెరు వగుటంజేసి 240
- క నినుబొంట్లను నమ్మక యేనును బ్రతీకెద ననఁడు నీవునుం గని చందా
లునియట్టివారిమాయలు, నినుఁ బొందక యుండ బ్రదుకు నెఱిఁ జొప్పొకన్
- క అనిన విని సిగ్గుపడి తన, చనుచోటికిఁ జనియెఁ బిల్లి సమ్మఁది బలికుం
దును చేఱొకతగులాఁగకుఁ, జని సముచితవర్తనమున సౌఖ్యముఁ బొందెన్.
- క బలువగఱవలనియాపద, దలుఁగుటకును రిపునిహీనతరు ¹నైనఁ దనుం
గలపిఱిని బ్రదుకుటకు నియ్యైలుకయుఁ బిల్లియును వెరపు లేఁఁగింపెదగన్
- వ అనిన విని కాంతేయాగ్రజుండు కాంతనపునితో నెవ్వరియెడ విశ్వసించు కున్నం
జి త్తంబునకు విశ్రామంబుగల్గదు విశ్వసించిన దురితంబులు దొడరునట్లగుటంజేసి
విశ్వసించుటయు విశ్వసినపక యుండుటయు ననురెంటిలోననుం బరమకర్తవ్యం
చెయ్యదియో నిశ్చయింప నేర ననుటయు నమ్మహిపతి కమ్మహాత్ముం డి ట్లనియె
నీయర్థంబు చేటఁజుచునట్టియితిహాసంబు నెప్పెద నాకర్థింపుము 244

— బ్రహ్మకత్తునితోఁ బాపి యజ్ఞశక్తిని నైవసంవాదకృతారము. —

- *¹ బ్రహ్మకత్తుం దనఁ బరఁగినవరపతి నగరఁ బూజని యనునామ మొప్పుఁ
జరిరభాషిణి యొక్క శారక వర్తింపు నది పిల్లఁ బెట్టి యింపారువండ్లు
దెచ్చి యర్పి దాని కిచ్చుచో మే లేటి యధిపుఁడున కిచ్చు నుండుఁ గొన్ని
వాడును మచ్చిక వచ్చి యప్పిల్లతోఁ జల్లాట మాడుచు నుంచరించు
- ఆ నొక్క నాడు దాదియొడ్డ లేకుండ నడ్డారకుండు పిల్లలల *నొగిల్చి
చంపె దానితల్లి సను దెంచి కని మది, నిట్లు లనియె శోక మెనక మెనఁగ 245
- లే అకట కూడి మెలంగి యే మొకటియైన, నర్థి నిదియును దానును ననుభవించుఁ
బట్టి యాడుచు నుండు నిప్పాకళల, పడుచు నుంపునె యిటు దీనిమిడుకమిడుక.

1 గుఱయఁ. 2 శక్తిని వర్తింపుచుండు తీ విగల్గు.

- ఆ రాజకొడుకు గాఢ రాజవారికి నేటి
పరిచయంబు చేగ కరుణ విడుచు
హితవు మఱచు రాజు లేందు నమ్మికకుఁ బా
శ్రములే సమదమకులు శ్రార్థరతులు 247
- వ. అని నిందించి 248
- క తఱుగ దీర్చెద నంచుం, గోపంబున రాజకొడుకు గ్రుడ్డులు రెండుం
బోపడు నట్లుగ గోళ్లకా, చే పెఱికి రయమున గగనపీఠికి నెగనెన్. 249
- వ ఎగని యచ్చోట నిలిచి బ్రహ్మదత్తుండు విన నిట్లనియె 250
- క. చేసె నళుము దత్తులముం, తేనీతం గుడిచెఁ గాని శిశువునెడకా నా
చేసిన శ్రార్థము లే దే, తేలిత మా తొందు గీడు నెందడు నన్నున్ 251
- ద అనవుడు బ్రహ్మదత్తుఁ డది యట్టిద నీదెసఁ గీడు లేదు నీ
చనుటకు నాచునం బలివిషాదము బొందెడుఁ దొంటియట్ల¹నె
చ్చిన నిలు మన్నుఁ బూజని శమించునె యొండొరు చేతఁ బద్దయీ
పెరుఁబగ నొంచి మాటపస తేల్చడి క్రమముఁ జేరు బొప్పనే 252
- వ అనిన విని యతండు 253
- క చేసినదాని మాటుగఁ, తేసినఁ బగ యంతతోడఁ జెడుఁ గాక గుణులొ
దాసిన నచ్చేలు విడిచి, దోసముఁ బట్టుదురె యెట్టికుచ్చులుఁ జతురా 254
- వ అనిన నరసికి శారిత యిట్లనియె 255
- క నెయ్యము పెడినను మాటల, తియ్యఁదనము వట్టి పగ మదికా మఱచినఁ జా
వయ్యెం తె టయ్యెం గలక, యయ్యె నొకటి మూఁడుఁ గాక యది మేలగునే
- ఆ వినుము నేల²దోచికొనినను దాయాదు, లైన మాటమాట కేని నాఁడు
వారియెడను గీడు వారక చేసినఁ, బగ జనించు నిట్లు భంగు లైదు 257
- ఆ పగయుఁ గల్గెనేని పాయునె గూఢ మై, మ్రాన నన్న యున్నమాడ్కి నుండుఁ
గాన నమ్మి³తేల కాలాంతరంబున, నైనఁ జెడుచు సంవియంబు వలదు 258
- క జననీజనకసహోదర, తనూభవుల సఖుల నమ్మఁ దగ దనినను నె
చ్చనమునఁ బగ గలవారలఁ, జనునే నమ్మంగ విడుపు చతురపచనముల⁴ 259
- వ. అనుటయు బ్రహ్మదత్తుం డిట్లనియె 260
- క కాలవశంబునఁ గీడు, న్నేలును జనులకును మూఁడు నీకును నాకుకా
వారి యవి నేయ వచ్చునె, తేలనె యే నంత యేల పెడఁబాయంగన్ 261
- వ. అనిన విని శారిత యతవిమొగంబు చేఱొనం జూచి. 262
- క విను చల్లనిమాటలలో⁵, మునిగి యెలుక శిగుబ్బలిలు సముద్రజలములో⁶

1 నమ్మ నిలుపుము. 2 జాతిన యచ్చేలు. 3 శబర. 4 దోచికొనినను. 5 'తేలు' అని పెద్దప్రకారము రి గుబ్బలిలు.

- నన యుండి యాఱు జెప్పడు, గనగన మనుబాడబొగ్గి కరణి నరేంద్రా. 263
- క అని పలికి యవిశ్వాసము, మనమున నెలకొల్పి రాజుమాటలకుం దే
లనివెరపుతోడ నాపూజని దన కిచ్చెనయెడకుం జనియెం గుమారా 264
- వ అదియునుం గాక. 265
- క. జననాథునకు నవిశ్వాసనిరూఢత వలయు నెల్ల జనములయందుం
దనుక దననిరి గాచుటకై, యని నీతులు నెప్పుదురు బ్రహ్మనిముఖుల్. 266
- కణితుడు శత్రుజయన కుట్రదేశించిపితవచనములకై కావడు. —
- వ అవ్యాకస్యంబు లాడరింప వలయు నని పల్కి పెండియు భీష్మండు పాండవాగ్రజా
తో సౌమీరపతి యగుశత్రుంజయునకు భారద్వాజవంశవర్యుం దైనకణితుం డుప
దేశించినపితవచనంబులు గలవు వానిం జెప్పెద నాకర్ణింపు మని యిట్లనియె
క విశవముఖు డగుచు శాత్రువులకు హితు లగునట్టివారలం గని భూపా
లకుఁ దెచ్చ కత్తెయు నా, లక బెల్లము నై మనంబులుం గన వలయున్
ఉ జ్ఞాతుల నన్ని తోడుకొని శత్రుల నోర్చి యహింసరాజ్యముం
ప్రీతి యెల్లఁ జేకొనినపిమ్మట సౌఖ్యసమృద్ధితోపిత
జ్ఞాతినీకాయం దై మది నజస్రము నమ్మక సర్వసంయుతం
దై తనరారుమృనిలయంబున నున్నటు లుండఁగాఁ దగున్. 269
- వ అని మఱియును 270
- క వినుము తఱి వేచి రిపు మూఁపున మోహం గ వలయు సమయముం గనికొనిగ్ర
క్కునఁ గదవశిలాస్థలి వైచినచాడ్పున నేర్పు మెఱుంగఁజెఱుచుట యొప్పున్.
క పానము జూదము వేటయ, మానినియును భూపతులకు మధురవిసోద
స్థానము లగు నైనను దగ, వైనవిధము దక్కఁదగుల మాఁద దెచ్చున్ 272
- క విని విననివాఁడపోలేం, గని కాననివాఁడపోలే గావలయు విభం
దొనరింపఁ దలంచినపని, కను వగునంతకు నశేద్యుఁ దై జనులయెడన్ 273
- క పిల్లనికార్యం బాపల, నల్లన కాలగతి గడపునది కాలముచే
దెల్లఁదపు విఘ్నములు భూవల్లభువకు నెము చెట్టవచ్చుం బిదపన్. 274
- త బహుళ మగుగర్వమునఁ గార్యభంగియును న
కార్యసరణియు నెఱుంగ కనార్యవృత్తి
గానితెరువున నడచు చున్నేని గురుని
నైన కానింఁఁగాఁ దగు నంద్ర బుధులు 275
- క. తెగఁ దీర్చక తగ నార్చక, తెగటార్చక కడమకొంత త్రిక్కఁగ నున్న
జగతిక యప్పు నన్ని యుం, బగయును గడుఁ బెగుంగు గీడు వాటిల్లు దుదిన్
ఆ. మార్దవమున మృదువు మర్దించఁగా వచ్చు, మార్దవమున భరవిమర్దనంబు

శెల్లు మార్దవమున శెల్లునియది లేదు, గాన మృదువ తలచు ఖరము సువ్యై.
 వ అనిన విని యజాతకత్తుండు ధర్మంబు నడవక యవగ్రహాదిదురితంబులు దుష్ట
 రంబులయిన నాహారంబులు దొరకొననియట్టిచో ద్విజాతు లేమిభంగిం బ్రాణం
 బులు రక్షించుకొనువారనుటయు నాపగానందనుండు విశ్వామిత్రచందాల
 సంవాదం బనునీతిహాసంబు భవత్ప్రీత్యంబునకు నుత్తరం బై యుండు నాక
 ర్షింపు మని యిట్లనియె 278

— విశ్వామిత్రచందాలసంవాదము. —

క. ఏపారి తొల్లి క్రేతా, ద్వాపరములనుధి నొక్కవజ్రపు ధరిశ్రీ
 తాపంబు శేష జనముల, పాపంబున వత్సరములు వంద్రం డధిపా 279

సీ ఏఱులు శేఱువులు నిపురం గర్వనము లేందునుశేడఁ దరులతాదులును గమర
 భూమియుఁ బసఁచుల గోవహిపాదితీనధనంబు వొలియ భూవరులు మేర
 దప్పి లోకములోనిథాన్యములే గొన నధర్మం బంత కంతకుఁ బ్రబ్బ నధికు
 లనడలఁ శేఱువంగ యాగములే దేవతాపూజలు నెడలంగ భూసురప్ర

ఆ ముఖము లైనవర్ణములవొప్పు దప్ప నాహారహితజనము లచట నచటఁ
 బడఁగఁ జూడ భూరభంగిగాఁ దఱచయ్యె, దొక్కలున్న వారి కెక్క భయము,
 వ అట్టిసమయంబున 281

క మునిపతి విశ్వామిత్రుఁడు, దనయాకలి కెందు మెలఁగి దైర్య మెదలి యో
 దనమాంసమూలఫలములు, జనుల నడిగి యెందుఁ బడయఁ జాలక దప్పిన్ 283

వ. తూఁగాడుచుం జనువాడు 283

చ పసరపులెంపప్రాప్తలును బందులదొక్కలుఁ గుక్క శిగుట్టుల
 ముసుఁగు వడంగ భూమితలముం దఱ చారంగఁ గప్పుచు మదిం
 బస యొకయింత లేక పెఱప్రాణులనుం బొరిగొంచు నెప్పుడు
 రవ్యసనతఁ గూరియున్న వెలివాండ్రురపల్లియఁ శేరియయ్యెడన్ 284

వ ఆర్తినిండి యిట యట వోవంజాలక నేలం బడి యుండి ప్రాణంబులు వోవుట
 యుపేక్షించు దగదు ప్రాణరక్షణంబ పరమధర్మం బని వితర్కించి తగునుపా
 యంబు చింతించువాఁ దప్పడ చంపి తి త్రొలిది గాలిగొన వైచిన కుక్కడి
 మంబుఁ గనుంగొని 285

క ఇది దప్ప నిష్కపడియ్యెడ, నొడవదు ప్రాణంబు గావ నొం దొకఁ డిదియొ
 మది నూహించగ మ్రచ్చిమి, నొడవించికొనంగ వలసి యున్నది నాకున్

తే ప్రాణములు వోవ కుండంగఁ బరిహరింప
 నొం దుపాయ మెయ్యెదియు లే కుండెనని
 మ్రచ్చిమియు ధర్మమగు నభమునిభనంబు

- గొనుట యెందును ముఖ్యమై చనుట గలదు 297
- వ తావున జండాలధనం బగుసారమేయమాంసం బవహరించి ప్రాణహాని పరిహరించినందు నని నిశ్చయించియుండ నర్థశాస్త్రం బగుటయుఁ జండాలు రెల్ల నిద్రింప నల్లన లేచి చని యమ్మాంసంబు వట్టి తిగిచిన నచ్చేఱువ నిద్రించుచండాలుండు విధివశంబున మేలుకని నీ వెవ్వండవు మాంసంబు మ్రుచ్చిలించెదవు నిద్రవోవం జమ్ము నిన్నుఁజూరిగొనియెడ ననుటయు భయంపడి గ్రక్కున నమ్ము నిపతి యేను విశ్వామిత్రుండ నని పలికిన వాడు వినయంబున శయ్య దిగ్గి కరుణంగన్నీ రొలుకం బ్రణమిల్లి కేలు మొగిడ్చి మహత్తా నీతలం మేమి యని యడిగిన సతండు సాంత్యనవచనంబుల నిట్లనియె 298
- చ దరికొనునాఁడలిం దనువివాహము వ్రట్టినఁ బ్రాణహానికిం బరిహరణంబు సేత కిది పాపమ యైనను గుక్కునంజ డె భరపడి మ్రుచ్చిలించెద విభావనుఁ డెంతకుచిత్రస్థంపదం బొరసియు పర్వభక్షకతఁ బొంద ను నన్నును జూడు మట్లుగన్ 299
- వ అనిన విని చందాలుండు 290
- లే కుక్కు మృగములలో నెల్లఁ గుత్తితంబు దీనిఁ దిని ధర్మమున కేల హాని సేయ నొం దుపాయంబు వెదకికొమ్ముజ్వలైత్య యనుడు వానికి ముని యిట్లు లనియె సధిప 291
- క విను బ్రహ్మవక్ష్సా నాకుం, చెనుఁబ్రాపై యుండ నేను ఎఱకునె యె క్షి ననుఁ బోవ నీక ప్రాణము, దనువున నిల్పుటయ చూచె ధర్మం బరయన్ 292
- ఆ బ్రదికి యున్న నే దపంబున విద్యను, బాచికొనఁగ నేర్తుఁ బాఠకంబు నట్లు లగుట తవితాథార మైనయ్యా, నంజ డిచ్చు డెట్లు నమల కుడుగ 293
- చ అనుటయు నంత్యజాండు నగి యట్టివిధం బధమంబు గాక నెట్లనె యిది ధర్మమే కటకటా మిముఁజొంట్లకు నిట్లు సేయఁగాఁ జనునొకొ యన్న నమ్మని ప్రశస్త్య డగస్త్యుడు వైత్యుమాంసముం దినఁడె నశించెనే యతని లేజముఁ బెంపును నంతనుండియున్ 294
- వ అనవుడు వాఁ డిట్లనియె 295
- క పరిహితము సేయఁ బూనిన, పురుషుండు పాపంబు నేసి పొందఁడు కీడుం బరమముని యగునగ స్త్యుండు, పరోపకారార్థకృతి నభవ్యం డగునే 296
- క నావుడు మదాత్మ బ్రాహ్మణ, తావిద్యత్పాపంబు దానికే గా నే నీవిధి యొనరించుట పాపాచేశము లేదు దీని కద్దపడకువే 297
- క అని ముని వల్కిన నంత్యజాఁ, డను మాంసము విడువ నోపకనుటగఁ దలఁం జనునె భవదీయలేజో, భవహానికే గర్హణ వృత్తదా యెవ్వరిన్ 298

- వ అనవుడు గాధినందనుడు 299
- త కరుణ గలమేర బ్రాణంబు గావిశానంగఁ
దలఁచునాకు నిష్కాంస మి మ్మలఘుచరిత్ర
యట్లు లైన మ్రుచ్చిమియు లే దన్మత మెడలి
పడయువస్తువు నేయదు పాతకంబు 300
- వ అనిన విని చందాలుం డి ట్లనియె 301
- క అతిశయితపుణ్యదీప్తులు, ప్రతిగ్రహము నీచనరునిపాలం జేయఁ
మరిఁ దలఁచు గూడునే విశ్రుతగుణ యే వెఱుకు నింకఁ జాఱుచుఁ బల్కన్
వ నీ వలచినయట్లు నేయు మని పార మేయమాంసం చిచ్చిన బుచ్చిశొని దానం
బ్రాణంబులు రక్షించుకొని విశ్వామిత్రుండు సనియె నింద్రుండు తదనంతరంబ
లోకంబులపడ జేఱ వర్షించె నంత వార్షించి య త్తేజస్వీవర్యుండు దహావిశేషం
బున దోషంబునీగిశొని మనీషిజనస్థుత్వంబగునిత్యవ తంబునవిలసిల్లెనాఁత్యమ
యసమాచారం బిట్టిద యని చెప్పిన భీష్మునితో భూవల్లభుండుధర్మసూక్ష్మప్రకా
రం వింతదురవగాహం బగునే యాయితీహాసం బొకర్షించుట నాడెందంబు
విషాదంబు నొందె ననవుడు నతండు ధర్మంబు బహుశాఖాసమన్వితంబై యుండు
రాజులకు నెల్ల తెఱంగులు నెఱుంగవలయువిషాదం జేలయనవుడునజ్జనవిభుండు

— భీష్ముండు ధర్మభావక శరణాగతరక్షణసక్తుకం తెఱంగించుట. —

- క శరణాగతసంరక్షణ, యరులకు సమకూరు నెట్టిపాటిఫలము ని
ర్భరకరుణాకర పరమానరమున నెఱింగింపు నాకు దాని తెఱంగున్ 304
- ఆ అనిన భీష్ము డిట్లు లను ముచుకుందందు, నాంగఁ బరచుధరణి నాయకుండు
దనుజముం ది చేత వినినది యొకకథ, యథులపాపహరణ మాచరించు 305
- వ. అయ్యితీహాసంబు నెప్పెడ గాన నీయదిగినయర్థంబు చెలియు నవహితుండ
వై యొకర్షింపుము 306
- నీ పాపాత్ము డొకటోయ పశుల వధియించి తినియును బెక్కిమ్మిశొనియు నదియ
బ్రదుకుగా దానికీ బహుపాధనంబులు సవరించుకొని మహాటవిఁ జరింప
నొకనాఁడు పెనువానయును గాలియును ముట్టి సకలజీవులకు నాశంబు వుట్టు
నట్టిది యై కాన యంతయు జలమయం బైన బెగ్గిలి యన్న రాధముండు
త 1వేగ వట్టొడి యెల్లను వెడలి మిఱుత, నొకవనస్సుతి జొంపమై యున్నదాని
తెంది రాతిరి యగుటయు శిలయ నెజ్జుగాంగ శీతార్ధదై యుండె గౌరవేంద్ర
క ఆలుబ్ధకుఁ డ త్రువర, మాలోకించి కడు భక్తి ననియె నిచటిభూ
తాలిం గొలిచెడఁ గరుణా, శీలత ననుఁ గాచుటకు విశ్వవిసీతన్. 308
- వ. అని యిట్లుప్రక్షిద్వంసకుండు శయనంబు ప్రాపించియుండ నవ్వహిరుహంబుశోట

- రంబున వసియించి యుండునది యొక్కకపోతంబు దనవల్లభ యెటయేని మేఁ
తకుం బోయి రాక తదనీన శోకించి 309
- నీ ఎవటనున్నదియొక్కొ యంతప్రాప్తోక చోట నుండునే ననుఁబాసి యుజ్జ్వలాంగి
యమైచు లేకున్న నిష్ఠేనికలిమి నిరర్థకం బధికానురాగయుక్త
యగునతిగుణముల యైహికాముష్మికసుఖసాధనంబులు సువ్వై పతికి
నేకారణంబున నే మయ్యెనో వానయేపునఁ జెగియెఁ గా నోపు నకట
తే నేమి నేయుదు మందిరం బిపుడు పాడు, వాటుచున్నది యనఁగ నప్పలుకురెల్ల
బోయవలలోన నున్నకపోతి విని మనంబు సంతోషపూరమగుంబు గాఁగ
క. పతిమదికి నింత యెక్కిన, యతివగదా పుణ్యపతి ప్రియాలాఁము లీ
గతి వినఁ గాంచితి జన్మము, గృతకృత్యం బయ్యె నాకు గెలిచితి జమునిన్ 311
- వ అని యుల్లంబునన యుగ్గడించి పతికిం దనలెఱుం గెఱింగించి విధిక్రతంబునకు
వగవం బని లే దని మఱియు ని ట్లనియె 312
- చ శరణము సొచ్చినం దగఁ బ్రసన్నతఁ గైకొని రక్షణంబు సా
దరముగఁ జేయు టత్యధికధర్మముగా బుధకోటి నెప్ప నీ
వరసి మహార్థ వీని శరణాగతు నోపనభంగి నాపదం
బొరయక యుండఁ జేయుము ప్రభూతపునీతునఁ గొంతు వోయెడున్ 313
- క అని యేర్పడ భాషించిన, విని శోకము డిగ్గవిడిచి విహంగము గర్జణం
దనఁబాటి నెప్పి తగ ని, ట్లనియె మరుజభాషణముల నాలుబ్బకుతోన్. 314
- క ఓయన్న డస్సినాడపు, మాయొంటికి నతిథి వైతి మవలక నీకుం
జేయవలయు నాతిథ్యం, జేయది భవదీప్తితార్థ¹ మెఱింగింపవనా 315
- చ అనవుడు నుల్ల మెంతయుఁ బ్రియంబు నహింపఁగఁ బఱివైరి నీ
తున సకలాంగకంబులు² బ్రతున్నము లయ్యెడు దీనిఁ బాపవే
యనిన విహంగమంబు రయ మారఁగ నచ్చటిపుల్ల రెల్ల ము
క్కునఁగొని లేచ్చి ప్రో విడి యకుంరిత మైనదయాగుణంబునన్ 316
- వ ఆహింతపుయికు రయంబునం జని పుల్లతల సంగతం వై నయింగలంబు 317
- క కొనివచ్చి పుల్లప్రాపునఁ, దనుకంగా జేసి నెమ్మి దళకొత్తఁగ వి
ట్లను బోయతోడ మే నీ, యనలంబునఁ గాఁచివొనుట కై రెమ్మనఘా 318
- చ. అనవుడు వాడు గువ్వహృదయం బలరం దనయంగకంబు బ
య్యనలభికాకలాపమున నల్లన యల్లన కాంచి శీతబా
ధన ముడుగంగఁ జేయఁగఁ బడంపడి యాఁకలి పాలఁ బోఁచెఁ బోఁ
చిన నెఱింగించె గువ్వ కది నేయ నుపాయము లేక యాత్మలోన్ 319
- వ వగచి వెలువెలంబాటి తలంచుకొని వాని కి ట్లనియె. 320

తే భగములను జీవనం బనఁ గలదె సంగ్రహించినట్టిది యాచలి కేమి యైన
మాకు దొరకొన్నదిందుము గాకయైన, నీవు డస్మితి వాతిక్య్యనియితవలయు

— ఇతి భారతము దశశరీరమున తోయ కావలంబుగా నిడుట. —

వ నాశరీరం బాహారంబుగా నిచ్చెడఁ గొనుము 322

క అని పలికి యగ్ని పలగొని, తనదేహము దానిలోనఁ దడయక యిడినం
గని తోయ విస్తయంబున, మన మానఁగఁగొంతసేపు మ్రాన్పడి యుండెన్ 323

వ పడంపడి. 324

మ కలదే యిచ్చెయిపారుపంబు జగతిం గారుణ్య మేపార ని
పూలుఁ గిట్టిచ్చునె మేను నాదుచరితంబుల్ నింకకుం బట్టులై
తలఁచక వచ్చిన నింతకీ డగునె యేతత్కారకాఘోరచే
ష్టలు మానం గలవాడఁ బఱిగురు వై సంధించె సదృఢమున్ 325

వ అని యంతరంగంబున వై రాగ్యంబు నిరంతరం బగుటయు నంత నిలువక 326

మ ఇది యిట్లానిని బంధులం దొడఁగి తా నీయగ్నిలోఁ గూలె నొ
ప్పిడమై యుండఁగ నిట్టికేలెనె యెలయుం బెంపారువై రాగ్యసం
పద పాఠంబుల నెల్లఁ ద్రుంపఁగ మహాప్రస్థానపుణ్యతల్ల మొం
దెడ నే నివృత్త యంచు మానసము శాంతిం బొంద నిర్వోహంబై 327

క వలలోన నున్న పురుగుల, వెలువడఁగా విడిచి వలయుం వెండియుఁ దనకుం
గలపఱిచిపాతిపాదనములు నచటనె యుండఁ బోయె బోయ నియతంబై

అ అక్కపోతి నాకుఁ డగ్నిలోఁ బడుటకు, శోకవహ్నిఁ జిత్త మాకులముగ
నెలఁగు రాలువడఁగ నిట్లని పలపించె, నశ్రుజలతరంగితాస్య యగుచు 328

క నాయాచలి శోర్య వెపుడు, చే యైనను నేఁ గొనంగ వెండి యనుభవించి
తాయాస పడుటఁ గనుఁగొని, నోయందు ననుఁబాసి యిటు సనుట దగవగునే
వ అని వెండియు 331

నీ ఇరుగుజొంపంబుల నింపారువిరులను బలు పై నపొదలక్రేవలకుఁ దార్చి
నెలయేటులందలితెలివీటఁ దనుపుసొం పెలసినగిరుల కిల్పలకుఁ జేర్చి
మావిమ్రోకల నెలదీవలఁ జెన్నొందు తోటలకడ నులితోడఁ జెంది
యలరునె త్రేములకలిమిఁ జెల్లగుడిగ్గి యలతీరభూముల నల్లఁ బొంది

తే నన్ను మనమునఁ జేర్చి యానంద మొండఁ, గేలి సలిపెదను నీ దగులీల మఱవ
నావశంబె ప్రాదేశిక ప్రాణంబు లిపుడ, నిన్న కూర్చి యేలెంతు నీసన్నకడకు 332

వ అట్లుం గాక. 333

ః తేనియనుమరణమునఁ దన, మేను విడిచినట్టికాంత మేలెడదవికిం
దాను వలెండును నరిగి యుమానస్థిరమఖము లందు చుండుట విందున్ 334

- క అని చరికి యపుడ యనలము, ఘనముగ దరికొల్పి మది వికాసముఁ బొందం
దనవల్లభుఁ డలంచుచు వల, గొని లీలం జొచ్చి యతనిఁ గూడం జనియెన్
- క స్ఫుటితవిమానముమీఁద నమరతతి చేష్టింప రత్న మయభూషణముం
దరదివ్యమూర్తి చెలిగెడు, వరునిఁ గలసి కరమసౌఖ్యవైభవ మెనగన్ 336
- తే లీల మూరిఁబోనచ్చర లేమపిండు, బలసి యభినందనమునేయఁ జాలిచె నిట్లు
సవినపక్షియుగ్గంబువ ర్తనము దోఁచెఁ, బుణ్యవ ర్తనుఁ డగుట నాబోయకపుడు
వ తోచిన నతండు 338
- క ఏనుచు నిట్లగుచు ననుచు, నూనినకౌతూహలమున నుల్లము వొడలగ
మేనెల్ల ముండ్లు సింపగఁ, గానఁ దఱిగి గౌతర క్తకలితాకృతి మై 339
- తే అరుగుచుండువాఁ డొకచో డవానలంబు, గట్టగిరి కాననం తెల్ల ముట్టిముండ
సంప్ర మోదితచిత్తుడై చక్కిఁజొచ్చియొడలువొఱిగి చేనత్వంబువడసి యొప్పె
- ఉ ఈయలిహాస మర్థి మెయి నెజ్జనముల్ వినినం బరించినం
బాయ నుదాత్తగోహననపాతక మైనను భూరిసౌఖ్యముల్
వేయివిధంబులం బొరయు విన్దు తగ్గఁ శరణార్థిఁ దోషితుం
జేయని నాఁడు కల్పవముఁ జెందు నొకప్పుడుఁ బాయడేమిటన్ 341
- వ అని యిట్లు శరణాగతరక్షణఫలవిశేష ప్రకటనం బగులుబ్ధకపోతాఖ్యానంబు
సెప్పిన విని యప్పితామహాచరిమిఁడం ద్రీతివినయవిస్తారవిలోకనం చెలయ న
ప్పొండవార్గజాండు 342
- క పాపంబు బుద్ధిపూర్వకవాపరము గాక తొడరినప్పుడు మనుజుం
డేపాట దానినంతయుఁ, బొంగొనం జాలు సుజనబాంధవ చెపుమా 343
- వ అని యడిగిన న య్యార్యవర్యుం డాధరణీభరణధుర్బునకు నిట్లనియెఁ దొల్లి పరి
క్షి త్తనయుం డగుజనమేజయుం డనుమహారాజు దన కబుద్ధిపూర్వకబ్రహ్మ
హత్య పాటిల్లినం దల్కిల్పింబు వాఁగొనియె పది పురాణకథయై మునుల
వలన వినంబడు నశ్రేణిం గెఱింగించెద నాకర్ణింపుము 344
- క పాపంబు వొడగుటయు నా, భూపాలకుఁ బ్రజయు విడిచె భూసురులును నిం
దాపాత్రంబుగఁ జేసిరి, తాఁము మదిఁ గదిరి యతడు తల్లడ మందెన్ 345
- తే. అట్లు జనమేజయుండు వగ నారఁ గూరి
పురము చెడలి యొక్కరుండును బోయి కాన
నాంతరము సొచ్చి కోనకుం డనుమునీంద్రు
నాశ్రమము రోసికొని వని యమృతాత్మ 346
- వ కాంచి దండప్రకాశం బాచరించి సవినయంబుగఁ గరంబులు మొగిచి
నిల్పినం జూచి యతండు 347

చ పెనుఁబొల వల్పుచున్న యది పీనుఁగుఁ జూచినయట్లు లయ్యెదగా
నినుఁ గనుఁగొన్న నీయెడకు నీవిది యేటికి వచ్చె దెక్కఁడే
జనుము శిరంబు క్రిందుగ నజస్రము వ్రేలఁ గలాఁడ పీథవం
బునకుడిఁ గ్రూరకాక చయముల్ దొలువకా నరకాధివాని వై 348

చ. అనుటయు గర్వ కర్త్యఁ డగునట్టిదురాత్మనిఁ బూతిత వ్రతుల్
గని యిటు లంటయుక్త మటు గాన కదా భవదీయపాదవం
దన మొనరించి మీవలన దారుణపాపము వాచిఁబొందు నే
ననుమది వచ్చినాడ సదయం బగుచూడ్కిఁ బరిగ్రహింపవే 349

వ అనిన విని కరుణాయ త్రచిత్తుం డగున త్రపాథనస త్రముం డి ట్లనియె 350

క విను కొండ అల్పబుద్ధులు, నను నెంతయు ధిక్కరింప నవ్వంగ వారిం
గొనక బుధు లైనవిప్రులు, ననిమిథులును మెచ్చుచుండ ననియెడ నీతోన్ 351

క పీఠప్రజ్ఞాఁ డకార్యము, లై నవి నేసి తుది వగచు నతులప్రజ్ఞా
సానుమదారూఢుడు వగ, నూనఁడు¹దురిత ముచువటికి కొడక యునికిన్ 352

వ ప్రజ్ఞాకార్యంబు లై యనుష్ఠింప వలయువానిం జెప్పెడ నీకుం బాపంబునెడ
ననుకాపంబు గలిగి ధర్మప్రవణుండ వైతే యనుటయు నవ్వుచుజనాథుండు 353

క. తాపసవర తీవ్రం బగు, పాపాగ్నిత్యావచయము పాలుపడి పరి
తాపము నొందుచు ధర్మ, వ్యాపారజలాభిలాషి వై యున్నాఁడన్ 354

వ భవదీయకృప నాశ్రయింప వచ్చితి నన్ను రక్షింపవేయనవుడు నష్టునింద్రుండు

క భీతి²యొకటి గోరుటయును, నీతలఁపులలోన దీని కిది గత మనఁగా
నేతెచువు గలుగదు మ, చేతతోగతి ధర్మవృత్తిఁ జిక్కుట దక్కన్ 355

క అతురత నీవు నాకడ, కేఁసెంచినదానఁజేసి యెలసినధర్మ
ద్యోతనకాతూహలమున, నీతోబడవలసె వినుము నిశ్చలమతివై 357

క భూవిమిథుల కెయ్యది పీఠ, మావిధమున నడచువాడ వగునది ద్రోహ
భావంబు ప్రతిజ్ఞాతం, లై వెలయుఁగ వలయు నీకు నాకాఠియెడన్ 358

చ అనవుడు ధర్మవృత్తము మదాత్మకు నైజము దోషవృత్తికా
మునివర యేను భీతుడ సముజ్జ్వలవిప్రకులంబు నాకు మ
న్ననలకుఁ బాత్ర మెవ్విధమునం దెగి ద్రోహము దానియందు నా
మనము దలంప దింతకును మాన్యభవచ్ఛరణంబు లంబెడన్ 359

వ. అనుచుఁ బదీయపాదస్మరణంబునీసి యవ్విధంబునం గృతశివభం డగుటయుఁ
గరుణాగోచరం బగుచిత్తంబుతో న త్రపాథనవర్త్యం డాదర మేదురావలోకనం

1 దురితములరతి కోడయందుకా. 2 తాతె గోరుటయును, నీతలఁపుటఁ దోడ దీనిశ్చి
గతము కా, నేతెచువునఁ గలుగదు.

- బాధాపాలునిమీఁద నొలయ నిట్లను నట్లేనిం తెప్పెద నవహీతుండ వయ్య
యాకర్ణింపుము 860
- నీ శ్రీమంతుఁడును బలశ్రేష్ఠుండు నగురాజా భోగంబుఁ దర్పంబుఁ బోవ విడిచి
ధర్మంబు గైకొని తపమును దానంబు నధ్యయనంబును యోగవిధులు
నాచరింపఁగఁ జూచి యచ్చెరువడి యనుగ్రహము నేయదె భూతరాజి యతని
కథిప యయాతివాక్యమునన్ మెఱింగింతు వినుమ సరస్వతియును దృవద్య
తే తియును ననుభూతనదులందుఁ దిరిగి తీర్చి నేవ నేయుచు నధ్యయనావధాన
దాననిర్ధూతరాగత్యదయలు గలిగి, చరఁగఁ బాఠకళంకలేపంబు వాయు 861
- వ అదియునుం గాక యొక్కచరమస్థుతి నెప్పెద వినుము 862
- చ దురితము నేసి తాపమునఁ దూలిన నిం కిటు నేయ నన్యతిం
తొరసిన ధర్మసంచరణ బుద్ధియ మే లని యూఁదినం గ్రియా
పరుఁ డయి మేలు నేసినను బాదము పాదముగాఁ గ్రమంబునగా
విరియు నమస్తముం దదభివిష్టకళంకము నిర్మయంబుగన్ 863
- చ నరవర వాసపుం దడిగినగా గురుఁ డిట్లని చెప్పె బుద్ధితోఁ
తొరయనిపాతకంబులు నబుద్ధికపుణ్యములగా నశించు నం
బరమునఁ బట్టనట్టిమలంకము గారములోన నర్థగా
విరిసినయట్లు నమ్ము మిది వేదము నెప్పిన నేనుఁ తెప్పిరిన్ 864
- వ అని యిట్లు బహుప్రకారంబులం గారుణికోత్తముం దగునర్థానస్తోత్రముండా
భూవరు ణోధించి తీర్థసేవాదిపునశ్చరణంబులం బరిపూర్ణాత్ముం గావించి
యశ్వమేధంబు నేయించిన నుజ్జ్వలుం డయి యజ్ఞసమేజయుండు నిజరాజ్యంబు
పరిపాలనంబు నేసె నని చెప్పి ఎండియు 865
- భిష్టుఁడు భర్తానకుఁ గృతజ్ఞుఁడొకఁడగు సెట్టుట —
- నీ గాంగేయుఁ డిట్లును గాంతేయపూర్వజానకు విదితాపట్టణమున నొక్క
బాల్కందు మృతుఁ డైన బంధులు ప్రేతభూమికఁ గొనిపోయి యమేయశోక
వివశాత్తులై పలవించఁగా గ్రద్ద యొక్కటి వచ్చి మీర లిక్కడ భయంబు
దక్కియేడ్చుచునుండఁ దగ దిదెత్తుం తెడుఁబొద్దు రాక్షసులును భూతములుఁబి
తే కాచములు వ్రచ్చి తిన నిపు డేచి వచ్చుజననమరణములే వింతలే చన్నశిశువు
తోన యండఱుఁ జనుటకుఁ బూని యుండు, వార లేపొందుకీసుంగు వైచివేగ
క తొల పోయినవా రేడ్చిన, మగుడుదురే ఎఱ్ఱులార మానుఁడు మీరుం
దెగుదిరు దడసిన నావుడు, నగు నట్టిద కర్మ మనుచు వందలు భీతిన్ 867
- వ శంబు విడిచిపోవం జూచిన నొక్కనొక్క చొక్కలోనుండినదలివారలతోడ
నీ గ్రద్దమూల కేల కడుభీతిఁ జొందితి రక్కటా బాలుని నబ్జవదను

నిలు వైచి పోవఁ గా న్నెట్లాడె నేడుడు శోకంబు వొవనిచ్చోడిఁ గాఁత
ప్రాశ్నంతలో విధి సూరుండు గాకున్నఁ బ్రాణంబు గ్రవ్వుత రాక గట్లు
నో యెటుంగుదురె యినుండును నప్పాద్రి¹ శేరఁడు వెఱవక మీరు నిలువుఁ
తే డనిన వాచును మనమున నాన పుట్టి, మగిడి వచ్చిన గ్రద్ద యిమ్మందబుద్ధి
యైననక్కమాటలు విన నగునె వికృత, మయ్యెచీనుంగు వచ్చు నేయసుప్రలింక
క కడుచెట్టిదుండు కాలుఁడు, మిడుక మిడుక నవహరించు మీ రియాసలే
విడుపుఁడు బాటనికి సుగతి, బడయుఁడు దానాదు లైన బహుధర్మములన్
వ అని చలికిన నాగృధ్రంబువచనంబు లాక్షేపించి యజ్ఞంబుంబు వారల
నుడ్డేకించి 371

క క్రూరంబు గృధ్ర మిట్టికు, మారకునిం జూచి చూచి మసలక పోవఁ
మీ రెట్లోచ్చెడరో కన్నీ రిటు ననుబోటులకును నిలువ కొలికిడున్ 372
క డయ మాచి పోవ నేటికి, బ్రయత్నమునఁ బొదవ వై వలలమున మీకుం
బ్రియమెరుగ బ్రదుకు బ్రదుకం, డయినను మఱిపోవరాదె యనిచ్చెన్బటయున్
వ గ్రద్ద యిట్లనియె 374

ఆ ఏను బుట్టి వేయు నిన్నూటు మున్నూటు, గలవు వత్సరములు గాన నెండు
బాలు యావనఘ్నం బ్రొధుని వృద్ధుని, జచ్చిపోయి మగిడి వచ్చువాని 375

క ఒకట గలదు వత్సరు వేటోకగర్భంబునకు మృతులు శినుక్కి వ మాన
కొట నేటిబుద్ధి పీనుఁగు, నకు బ్రదు కక గలుగు నట్టివత్సలు గలవే 376

నీ అనవుడు శివగ వెక్కి యాచిత్త వైచి పోయెడువారలకు నద్దపడుచు నక్క
వినుడు రాఘవుఁడు నేర్పున బ్రదికింప దే మృతుఁ డైనభూసురమతుని మగుడ
సృంజయుకొడుకు సచ్చిన నారదుఁడు ప్రభావంబునఁ గ్రవ్వుత వానిఁ దేదె
యట్టులయొకసిద్ధుఁ డమరుండు మీయెద్దు లాలించిడయ బాలుననువులొసఁగె

ఆ నేని మేల కాదె యిది యేల పోయెడ, రనిన వారు మగిడి యరుగుదెంచి
శివుపుకవముచట్టుఁ తేరి పెల్లెడ్చిరి, కనవి కనవి యంత నినుఁడు గ్రుంకె 377

వ ఆగృధ్రంబును జంబుకంబును నాఁగలిచేత వందురుచుండి తానతానబాలకవంబు
నాహారంబు గొనుటకై యిచ్చిధంబునం దమతమపల్కునేర్పున నజ్ఞనంబుఁ
గ్రవ్వుతించె బ్రద్దు గ్రుంకం దా నవోట నిలువ నేరదు గావున గ్రద్ద
యటమున్న వారు పోవునట్టి రెఱంగు మాట లాదె రాత్రియైనందనకుమేలు
గావున నక్క వారలు దడయుటకుం దగినచందంబు జెప్పె నది వానిరెఱంగు
ప్రేతవనవిహారనిరతుం డగుశంకరుండు కరుణాశంకరుం డగుట నప్పుడు 378

ఆ అట్లు కనవి యెద్దు నజ్ఞనంబునకుఁ బ్రత్యేక్షి మై వరంబు లడుగుఁ డనిన
సంప్రమోదభక్తి సంప్రమథరితు లై, చక్క నవనిఁ జాఁగి మ్రొక్కి వారు 379

1 శేరడు. 2 యుగ్మినిగతు క, గ్మ, కు. 3 కక తల్మ, తి తల్మ.

క బాలమరణశోకంబునఁ, దేలక యుండంగఁ గావు దేవోత్తమ నీ
 వాలించిన బ్రదికితిమి ద,యాభివృద్ధయ పార్వతీప్రియా చంద్రధరా 380
 వ 1 అనుచు లేచి నిలుచుటయు శివుం దాశిశువుప్రాణంబు లొసంగి వీడు శతా
 యుష్సంపన్నుం డగువాఁ డని యాన తిచ్చి యాగృధ్రజంబుకంబులకు నాఁకలి
 యొన్నండును లేక యుండం బ్రసాదించి యంతర్హితుం డయ్యె సంతోషంబున
 నంతరంగంబులు నంగంబులుం తొడల నజ్జనంబులు బాలు నెత్తికొని పలుమఱుం
 జూచుచుఁ గోరిలించుచుం జనిరి గృధ్రంబును జంబుకంబును ముదంబునం
 తొంగుచుం తోయి తమతమకులంబులలోఁ బ్రభూతంబులై ప్రవ ర్తిల్లె నా ర్జున
 బాష్పప్రమాన్వనంబు ప్రభువునకుం గర్తవ్యం బగుటకును నిజకార్యాన్వర్త బగు
 కపటుల నేర్పుమాటల తిరువు లెఱింగి కొనుటకును నుదాహరణం వైనయీ
 గృధ్రజంబుకోపాఖ్యానంబు 331

క వినినఁ బఠించిన వ్రాసినఁ, గొనియాడిన దురితపీడకుం దోలఁగి నరుం
 డనుపమధర్మములకు భాజన మగు నాయుగప్రవృద్ధి సంపద నొందున్. 382

— శిష్యుడు ధర్మశాసనం బవకాల రీతియనవాదము నెట్లు. —

నీ అని వివరము డగునాధర్మములకు ముదమునఁ జెప్పి భీష్మండు మఱియు
 నిట్లు నిది యొక్కయితహాస మధిప యాకర్షింపు పీమనన్నగంబునందుఁ
 గల దొక్కబూరువు గదంబెద్దకాలంబు ముదురు కాళాశోభిమూలదృఢము
 నారదముని యొక్కనాఁ డ త్రేరువుపాంతఁ జని చని వేడ్క నిట్లనియె నెన్ని
 తే బూరువా యంతపఱివును తొడవుఁ గల్గి, నీవు మృగపక్షిసంక్రయతేయ మగుచు
 నునికిగని శ్రీతి నడిగెద ననిలుచేతఁ, బడు శిశోకచ్ఛదు తరులు నీ పడమియెట్లు
 క పవనునకును నీకును బాంధవము గలదొ యతఁడు నిన్ను దయ రక్షింపకొ
 నవినయవృత్తిని బ్రదికితొ, చెవులకు నీం పెసఁగ నిజము నెప్పుము నాకున్
 క అనిన విని బూరు విట్లును, ననిలునిబల మస్త్రీయ మైరబలముతో
 నెన గా దేర్పడ విను పద, నెనిమిది యగునంశమునకు నెనయ దరయఁగన్

వ అని పలుకుటయు నమృసీంద్రుండు 386

ఆ అప్పుచెల్ల యిట్లు లనకుము కొండలు
 లోను గాఁగ బవనుచే నపాస్త్ర
 శివపీమ గలుగు లిలుగుమా భూతములచేట్టి
 తములు వాయువశగతములు గావె 387

క అనుటయుఁ బెలుచనియెలుంగున, ఘనమూలప్రబలశాఖకాదుర్జయు న
 న్నును దాఁకిన నతని ప్రభంజనుఁ డనునామంబునకు నసత్యతే వచ్చున్ 388

వ అని గర్వంపుమాట లాడినయాకాల్పలీల జూచి సురమునిప్రవరుండు 389

1 అభి యోగిధంబుల కేడుటయు శివుం. 2 మహిమము లెల్ల నీ. 3 మహిమము లగు నెఱుంగు.

- చ మఱవక యందు నీదిరుడుమాటలు నీ విటు లంట మారుతుం
డెఱిగెడు నెట్లు నంచు వెన నేగి సమస్తము తెప్ప నాతఁ డే
దైఱఁ జనుడెంచి నీ వల కడిదిమగండవు నిన్నుఁ దాఁకినం
తెలు తెలు పేరు బూరుగ నశించితి గా కిట పల్కు లేటికిన్ 890
- మ అని కోపంబునఁ బల్కు నప్పువనుతో నాభూరుహం చింతె
ల్పన నీ ¹వాడెడునంతకన్నవనె తెలా లోకసామాన్యవృ
క్షనికాయంబును నన్ను నొక్కటిగ నిచ్చుం జూచితే యన్న న
ల్లనిన వ్యాప్తుగ నాసమీరణుడు పేలాస్సారుఁ డై యిట్లనున్ 891
- క బికనాఁ డజొందు నీనీడకు డబ్బా టరుగుడెంచుటయు నప్పేలా
త్తుకు ప్రేక్ష మన్నించిన, మెకమెకపడి తిట్లు పలుకు మీ తగ రేపున్ 892
- వ అని చలికి పలుమొంగుతోడం తోయిన నబ్బారు డలంకి. 893
- చ మనుగడ దప్పనొక్క మునిమాటలు నైకొన నైతి నాబలం
బన నది యెంత యుగ్రత మహాబలురాకకు నోర్వజాల నా
తని నొకభంగి గెల్తు నని తాఁ డలపాసీ హరించె నాకులుం
గొనలును తొండముల్ నిడుదొమ్ములు లే యడుగుకొరయంబునన్ 894
- వ అట్లు తన్నుం దాన విటుచుకొని యున్నంత వేగుటయు. 895
- చ ప్రతిసకు నీడు గా భయదభంగిఁ బ్రభంజనుఁ డేగుడెంచి యా
క్షితిరుహముం గనుంగొని యిసీ యిది నాపని నీవ చేసి శీతి
ధృతి మతి సంతసింపు మిట లేజముఁ తొండము నీడుబాంధవ
ప్రతటికి నివ్విధంబునదపాయము మేలెఱిగింపు పెంపునన్ 896
- వ అని యుల్లసం బాడి సముల్లసదతి నాసదాగతి ననియె నెట్లు శాల్వలి పవను
చేత భంగంబు నొంది వగం గుండెఁ బ్రబలునితోడ దుర్బలుండు తొడరి మత్స
రగ్రస్తుం డయిన సపాస్తవిభవుం డగు నని తెల్పు నప్పువన శాల్వలీసంవాదంబు
పూర్వప్రదం బయినయుపాఖ్యానం బని చెప్పిన 897
- ఆ. పాండవాగ్రజుండు పాండునకు నధిష్ఠాన మెద్ది భరతసత్తమాగ్ర
గణ్య దాని నెఱుంగఁగాఁ జెప్ప మనుడు నాతనికి భీష్మఁ డిట్లు లనియెఁ బ్రీతి.
నీ వినుము పాచుముల తెల్లను నధిష్ఠానంబు లోభంబ యిది కామలోలతయును
గ్రోధంబు మత్సర ద్రోహంబులును బరధినదారవాంఛలు దైన్యపాటు
ప్రీడాక్షమాసత్వవిముఖభావంబును గలిగించి ధర్మంబు గలఁచి నరునిఁ
బ్రయి మారి యేమిటి కియినను శిగర్దించు వానిఁగా సమకట్టుఁ గాన లబ్ధి
ఆ జనులఁ దొఱిగి లోభ మనుతిరిం బడనిన, తృప్తకులను బరమభార్తి కులను

1 వాడెడ నంతకన్నవనె 2 తిచ్చతి విక సంతసింపు విటుచున్ననఁ తొండము. 3 నధించు
తొండము.

- బాచితమతులఁ బనిగొను లోభంబుఁ జెంద నీకు నీదుచి త్తవృత్తి 399
- వ. అనిన విని యజాతశత్రుం డజ్ఞానం బొడవలకును దుర్గతిని మూలం బని విందు
దాని తెలిం గఱిఁగింపు మనిన నావగాతనయుం డవ్వునుజపతి కి ట్లనియె 400
- క. రోషము శోకము రాగ, ద్వేషము లభిమానదర్శవేగాఽస్యా
శ్లేషము లజ్ఞాన మని మనీషిజనము సెప్పు మానసియచరిత్ర 401
- క. విను లోభము నజ్ఞానంబును సద్భక్తఫలప్రదముల పుట్టును లోభం
బున నజ్ఞానము గావున, జననాయక లోభ ముడుగ సౌఖ్యము లొందున్ 402
- ఆ అనిన ధర్మపుత్రుఁ డనఘ ధర్మంబు నా, నాప్రకారగతి వినంగఁ బడు మ
దీయచిత్తమునకుఁ జేటపడంగ విశిష్టధర్మ మెద్ది సెప్పు మనుడు 403
- వ. ప్రియం బంది భీష్మం డతని కి ట్లనియె 404

— భీష్మండు ధర్మశాసన దమంబు గావం తెలింగించుట —

- క. తమతమ కలవడువిజ్ఞానముల తేనువు లాదరించి నానాగతుల
సుమతులు ధర్మము దెలిపిరి, దమము పరాయణము ధీరతమ యన్నిటికిన్ 405
- తే. దమము నిశ్రేయసము పుణ్యతమము ధర్మ
సార మది వెలిగా ధర్మసంచయంబు
నిద్దిఁ జొంచునె దమముతో బుద్ధి పొందు
గనినఁ జొందనియన్నతుల్ గలచె యధిప 406
- క. తమముం గడచినసద్ధర్మము లే దని విందు నాశ్రమము లన్నిటికిఁ
దమవంతుఁడు గామముఁ గ్రోధము లోభము మత్సరంబు దర్పము గెల్పున్
- క. శీలంబు మైత్రి కరణ య, లోలుపభావము తితిత్తులో నగుమునిలో
కాలంబనియసద్గణ, జాలంబు దమంబురూపసంపద యధిపా 408
- క. గుహాయందు నిహిత మనియెడు, మహానీయ బ్రహ్మపరము మహితదమత్వో
పహితుం డగువానికి సన్నిహితం బని చెప్పబడు మనీషిజనంబుల్ 409
- వ. అని విశదంబుగా వివరించె 410
- ఆ అట్లు దమముమహిమ యాదరంబున విని, యమృతసేవసేసి నట్లపాలె
హర్షమయమనస్కుఁ డై భీష్మ నడిగె నా, ధర్మనందనుండు దపమువిధము 411
- వ. అడిగిన నతం డతని కిట్లనియె 412

— భీష్మండు ధర్మశాసనఁ దరంబువిధము సెప్పుట. —

- క. తపము నిదానము ధర్మ, ప్రపంచమున తెల్ల దాని గ్రమమున ప్రతతం
త్రపరాయణు లొనరింతు ర, ధివ ఫలమూలాంబువృత్తి దృష్టిజోరయుచున్.
- క. విను మతననిగ్రహము దప, మనునభిధానంబు గలమహాధర్మము త
ద్దవంతుచి త్తవశగతి, జను నఖిలస్థావరమును జంగమతతులున్. 414
- తే. సంచవిధవృత్తు లగుమహాపాతకములు, లోనుగాఁ గిట్టిచము లెల్ల బంశితంబు

లగుఁ దపంబున సత్యశౌచాదు లొలయు, నఖిలసిద్ధులు నజరేత నావహిల్లు
వ అనిన విని దేవపితృభూదేవగణంబులు సత్యంబు ప్రశంసించుఁ దదీయస్వరూపం
బును నది దొరకొను లెఱంగును నెఱింగింపు మని యడిగిన నజాతశక్తునకు
శంతసుపుత్రుం డిట్లనియె 416

— శీష్నుఁడు ధర్మశాసన పశ్యన్యరూపాదులు నెప్పుట. —

క సమతయు దమముఁ దిలికియు, నమత్సరము స్త్రీయు భృతియు ననసూయార్య
త్యములు నహింసాదాన, యమాత్యజనసూన్యతములు సత్యముమూర్తులే 417

క సత్యాకృతు లగుగుణములు, నిత్యానుష్ఠితసమగ్రనిర్మలయోగ
స్థిత్యభిముఖునకు సులభము, లత్యంతసుఖప్రదంబు లవికార్యంబులే 418

చ కుదురు సమస్తధర్మములకుఁ విను సత్యము యోగమోక్షస
త్పదములు నిత్యకార్యములు పాప మనత్యముకంటె నొండు లే
దు దలచ నశ్వమేధములు దోబ్బిదిమాటలు వెండి నూలునై
యొడవిన నీడుగావు భరతోత్తమ సత్యముతోడ నారయన్ 419

వ అనిన విని ధర్మతనయం డరిచిద్వర్గం జేసిట నుదయించు నెట్లు సమయం నెఱిం
గింపవే యనుటయు ననిమిషనదీనిందనుండు ధర్మనందనున కిట్లనియె 420

— శీష్నుఁడు ధర్మశాసన కరిషద్యర్థాదులు నెప్పుట. —

నీ మనుజేంద్ర సంకల్పమునఁ బుట్టుఁ గామంబు రూపంబు దేహానిరూపణమునఁ
బరులదోషంబునఁ బ్రభవించుఁ గ్రోధ మక్షీణక్షమాయుక్తిఁ జేసి పాలియు
భూతాస్థిత్యంబు బుద్ధిఁ గానమి లోభమనుభు జనించుఁ గాంచిన నడంగు
నజ్ఞానమున మోహ మావహిల్లు నధర్మ లేవనర్జనమున లేక తక్కుఁ

తే గులమునను విద్య ధనమునఁ గలుగు షడము
మరలి వానిపెం పూహింప మ్రుంది పోవు
సాత్త్వికుఁడు గామిఁ బొడము మాత్సర్య మిదియుఁ
జెడఁ గురూత్తమ సాధుసంజీవనమున 421

క ఈయాటింటను పకలా, పాయంబులు మానవులకుఁ బాటిలు వీనిం
బాయంగ జడియ నోపిన, ధీయుతునకు శుభము సద్గతియు సమకూరున్ 422

క ఇవి దోఁడేభులభంగిం, గవియుఁ బురుషు ధైర్యవశాని గనికొని ధైర్యం
బవలంబించినవరుఁ జేరవు వీనికి నిదియ లెఱంగు రాజవరేణ్య 423

తే అధిప యివి ధార్మరాష్ట్రులయందుఁ జాలఁ
గలిగియుండు నీబుద్ధి నొక్కండఁ జూరదు
సారధీరకాసంపదుదారమతివి
గాన యింకను నిర్జింతు వీని నెల్ల 424

వ అని నెండియు, 425

- క. హింపావిహారి యైనన్యశంసుం డీయాఱు గలుగుజనుకంఠెను గీ
దంసప్రదేశలలితో, త్రంసీకరణోపలాల్య ధరణీపలయా 426
- క. మే లనుభవించుఁ జాట్టము, లాలోకింపంగఁ గుజనుఁ డదియు నృశంపా
శీలమ పంచి కుడుచునతఁ, చేలోకంబునను జేర్చి యెసగఁ సుఖించున్ 427
- వ. అని చెప్పి వెండియు 428
- ఆ. వినుకుటుంబభృత్యజనజీవనంబుఁ ద్రి, వర్షములకుఁ గల్లువాఁడు నధిక
మొదవినట్టియతఁడు సుర్యశ యర్హులు, మానసియనిశుపానమునకు 429
- క. క్రతువు లొనరించుభూసుర,తరికిఁ గ్రియాశేషయోగదానాదులు దు
ర్గతిఁ గొఱఁతపడిన ధరణీపతి నెఱుంగవలయు వానిఁ బరికించి తగన్ 430
- క. ధనభాన్యచతుసమగ్రం, డనఁ బరఁగెడునట్టివైశ్యుఁ డభర్వరముం జే
యనినాఁడు బ్రాస్తాణాధ్వర,మునకు నతనినొమ్ము రాజు పుచ్చి యిడఁ దగున్ 431
- క. కుడువక వెట్టక శూద్రుఁడు, కడునెక్కుడు గూర్చినట్టికనకముఁ గొలుచుం
బుడమిపతి ధర్మకృతులకు, నిడునది సగము గొని మేదిశీశ్వరవర్యా 432
- క. విను విఘ్నలు పేద లగుట, మనుజేంద్రుని బుద్ధిలేమి మాతాపితృభా
వన నతఁడు వారిఁ బ్రోచినఁ, గనుమేలున కెల్ల గలదె కౌరవనాథా 433
- క. ఆమద్రవ్యము మణియును, రామయు శుచు లగుటఁ గాదె రామారత్నా
రామతే దగ వగు దుఃఖుల, మై మెచ్చుమి డోచెనేని ననిరి మునీంద్రులే 434
- క. అమృతము విద్యయుఁ బరమహితము నేయుటఁ బుచ్చికింద్రు దానినిదాని
సుమకుటు విషమువలననై, న మహీశ్వర నీచ మగుజనముచే నైనన్ 435
- క. భూపాలక విను పంచమ,హాపాతకకరులుఁ బతితు లక్కిడులు ప్రా
ణాపాయాంత ప్రతికృతిఁ, బాపుడు రత్యధిక పుణ్యపరతను బాయున్ 436
- క. యానాసనాన్న పానవి,థానాదులఁ బతితు బెరసి తాఁ బతితుఁ డగున్
మానవుఁడు దపోముఖిధ,ర్మానుష్ఠానములఁ బాచు నక్కిల్పిచమున్ 437
- క. అన్యతము పాతక మగు నై,నను పనితలయొడను బెండ్లి నప్రసన మృతి వ
చ్చిన సర్వధనముఁ జెడుచో, విను మది పాపంబు గాదు విమలచరిత్రా 438
- క. ఏపాదమేని లేనిది, కాపురుషత నొకనిమిఁడఁ గలిగించిన వ
ప్యూషము నేసినవాఁ డగు, నాపాలవ యనంగ విందు మాద్యులచేతన్ 439
- ఆ. తల్లిఁ దండ్రిఁ బాయఁ దగ దకారణమునఁ, బాపేనేనివాఁడు పతితుఁ డాన
నంబు నెజ్జ భోజనము చీర పటుకుమారులకుఁ బ్రితి నొసంగఁ బొలియుఁగిడు 440
- వ. అనియొ నట్టియొడం గృపాణారణిపుణం డగునకులుండు సకలాస్త్రశస్త్రసార
వికారదుండైన యబ్బాగీరశీసుతునకు సవినయంబుగాఁ బ్రణమిల్లి ధనువుత్త
మాయుధం బని చెప్పుడు రది సర్వజనసమ్మతంబు ధనువునకు బాణంబులకు

వైకల్యంబు వాటిల్లినయెడం బరవీరప్రహరణంబునకు నాత్మశ్రాణంబునకుం
గృహంబు మేలని యుండుదు నాతలం పెట్టిదియో తెలిసికొనవలయుఁ దత్ప్ర
భవప్రభావంబులు దడియతూర్వాచార్యుని శిష్యునే యని యడిగిన 441

— శిష్యుడు వజ్రంబున భగ్గప్రభావంబు తెలుఁ గఱింగిండుట. —

- నీ ఆతనికి నాతఁ డిట్లును బ్రహ్మజగములు సృజియించి భూతసంసృష్టి నేయ
దివిజమర్పాదిజంతువు లష్టవశ్శువిధించిన తెరువులఁ దిరిగి బ్రదుకు
చుండ దైత్యులు సముద్రంధత నన్యాయవర్త లై సురమునివ్రాతములకు
బాధ లొనర్ప నప్పురమేష్టి హిమశైలతటమున వేయవత్సరము లధిక
తే నియతిమెయిఁ దప మొనరించినఁ గ్రతువు, ¹ నేన నయ్యగ్ని యుట్ట నశేషలోక
భీతికర మగునుగ్రంభభూత మొకటి, ప్రాంతుకృష్ణమై దంష్ట్రులు ప్రజ్వరిల్ల
ఆ అప్పు డిందు మానె ననిలుండు సుడివడి, వీచె నుల్క లురిలె వెఱచలంకు
సురల ముచులఁ జూచి సరసిజభవుఁ డిది, నాదుమతము యొందుగాదువినుడు
వ ఇది రాక్షసనాశంబునకుం దోచినయత్నాతంబు ² లోకంబులరక్షింపను రాక్ష
సుల వధియింపను పాధనంబుగా భగ్గంబుఁ గల్పించితి నని పలుక నాభూతం
బాహుపంబువిడిచి భగ్దాకృతిగైకొనితన మెఱుంగులు దిక్కులడిటుకొనంబొల్పిన
క కమలానచుండు నిజ, చిత్తము భక్తిమయంబు నేనీ తలఁచె హరుని ఘా
లముకంటిమంటితో న, య్యమరవరదుఁ డేగుదెంచె నచటికి నెచ్చిన 445
- ఉ వచ్చినఁ దత్ప్రదాంబురుహవందనపూర్వము గాఁగఁ బద్మజాం
డిచ్చెఁ గృపాణ మవ్యభుఁ డహీనసముద్యమలీలఁ గ్రాలుచుం
బుచ్చికోసంగ నాసభ యభూర్వమనగ్రమదంబు ³ తోడిపే
రచ్చెరువాటు నొందె నటు లయ్యగ్నిఁ గైకొని మేరు వెంచుచున్ 446
- తే హరుఁడు బెట్టుగ నవ్వె పెల్లార్పుటయును
విని సముద్రతరయమున దనుజకోటి
ముచుగఁ బఱచెంచి తాఁగిన మునుముకొని వ
ధించి యల యెల్ల నెత్తుట ముంచె నతఁడు 447
- ఉ దైత్యుల నిట్లు గీ టదఁచి భర్తము నిల్చి ప్రసన్నమూర్తిసాం
గత్యము నొంది యప్పురమకారుణికుండు త్రిలోకరక్షణ
దాత్యమునో వెలుంగహారిఁ దద్దయు వేదంకఁ బిల్వఁ బంచి సం
శ్రీత్యభిరాముఁ డై యొసఁగఁ దెంపుగ నష్టహానియభగ్గమున్. 448
- వ ఆట్లొసంగినం గైకొని దుష్టదమనం బాచరించుచునుండెడు నవ్విష్ణుండు మహా
స్త్రరూపం బగునయ్యాయుధంబు పడంపడి మరీచి కొసంగ మరీచి భార్గవునకు
భార్గవుం డతేకమునులకు మునులింద్రునకు నింద్రుండు లోకపాలరకు నొసంగె

గ్రమంబున మనుప్రభృతు లైనమానవేంద్రులు వడసి నిజసంతతికి నిచ్చుచు వచ్చి రందు దుష్ట్యంతుండు భరతున కిచ్చె నాభరతువంశంబునందు ఖడ్గ సంప్రదాయంబు గలిగి వచ్చె నొకముని యనుగ్రహింప ద్రోణుం డధిగమించి కృపున కిచ్చె గృపునిచేత మీ రేపురుం బడసితిరి విశేషించి యీవిద్యయం దతంతాదరణవంతుండ వగుటంజేసి దీనివలన వెలసితివి నిస్త్రీంశంబునకు నక్షత్రంబు గృత్తిక యుగ్ని యధిదేవత గురుండు రుద్రుం డని చెప్పి వెండియు నిట్లను నసి విశసనంబు ఖడ్గము¹ తీక్షణధారంబు దురాసదంబు శ్రీగర్భంబు విజయంబు ధర్మపాలం బన నెనిమిదిపూజ్యనామంబులంబరగి కృపాణంబు ప్రహరణంబులలోనం బ్రధానం బై నెగడుచుండు

449

- క. సుమహిత మగునీఖడ్గాగమ మగుపుణ్యకథ వినఁగఁ గాంచినపురుషుం డమితయశంబును నధికప్రమదంబును సద్గతియును బడయుఁ గుమారా 450
- క. అని యిట్లు నకులునకు భీష్మునిచెప్పినకథ సుచి త్రమున విని కుంతీ తనయాగ్రజాండు పురికిం, జనియెడుప్రాద్దగుడు వినయసంభృతుఁ డగుచున్
- వ. సముచితంబుగా నమృతాత్మని వీడ్కొని చని యోగ్యవర్తనంబు లాచరించి విరోడగోష్ఠి నుండి విడుదలించి దమ్ముల నుపలక్షించి ధర్మార్థకామంబులయం దుత్తమ మధ్యమాధమత్వనిరూపణంబు నేయుండు చూత మని పల్కిన నవ్వె ఘనకు విడుదలం డిట్లనియె

452

— ధర్మశానిలో విడుదలంబు ధర్మార్థకామంబులారతద్యుంబు నెచ్చుట. —

- క. విను ధర్మంబున ధన మగు, ధనమున సిద్ధించుఁ గామతంత్రం బటు గా పున మధ్యమంబు నధమము, ధనకామము లుత్తమంబు ధర్మం బధిపా. 453
- చ. అనవుడు బౌద్ధు డిట్లు లను నర్థము మూలము ధర్మకామవర్తనముల కట్లు గాకయు విరక్తత నొంది జటూదిథారణంబునఁ జరియించువారికిని భూవర యర్థము దేహకృత్యపాధన మనురేజ్యకణ్వులును దానిన మే లని వూని చెప్పరే. 454
- వ. కాపున నర్థంబు ప్రధానం బనుటయు నకులసహదేవు లేకవాక్యిత నిట్లనిరి. తే. అర్థధర్మంబు లిత రెత రాశ్రయములు, గాన వానిలో నొకఁడూడమానవేంద్రు జగము² వోకలు బుచ్చునసంభృతాద్ధుఁ, దై నవానికి గామమప్రాప్త్య మరయ.
- క. తమలో పరి ధర్మము నర్థము నర్థంబునకుఁ గామతంత్రము ఫలయాపము గాపున నచ్చరుషార్థమునుం గొనియాడ వలయు ధరణీనాథా 457
- వ. అనిన విని పవనసందనం డిట్లనియె. 458
- క. దధిసారముచందంబున, నధిపా ధర్మార్థసార మగుకామరసం బధమ మనుతలపు సుఖసం,విధానబాహ్య మని నీవివేకమ యెఱుంగున్. 459

- క విసు మళి యలరునఁ దేనియఁ, గొనుగతి నత్యంతసుఖము గొన నగుఁ గామం
బుర నధికసుఖము లొందని, జనుసీరి ¹దాఁ గొల్పు లేనిపద్యమ కాదే 460
- తే అచఘ ధర్మార్థకామంబులందు నొకట, నర్థిఁ దగిలినమానవుం డధముఁ డొకటి
మాని వర్తించునాతఁడు మధ్యముండు, నడవు నన్నింటి ను త్రమనాయకుండు
- క అని యిట్లందఱుఁ జెప్పఁగ, విరి చిఱువచ్చిన ముఖారవిందముచెలువం
వినుమడిగా ధర్మజుఁ డి, ట్లను వారలఁ గలయఁ జూచి యాదర మెవఁగన్
- వ ఏ నడిగివ తెఱంగునకు విదురునివాక్యంబు సిద్ధాంతంబు దక్కటివారివచనంబులు
నొక్కొక్క మెయి నాదరణీయంబు లది యట్లుండె నామతంబు వినుండు 463
- క భూతములు జరామృతో¹, పేతంబులు గాన మోక్ష మెదఁ గోరుట మే
లాతతవర్తయనం, జాతమనోదుఃఖభారసమాఁ దగుకంఠిన్ 464
- వ అది గోరివ దొరలొనునే యందు మేని 465
- క మనమున ధర్మము నర్థంబును గామముఁ గీలుకొనక పారపాచ్చెము లై
చన సుఖదిగుఱుల మదమును దైన్యముఁ జొందకునిఁ మోక్షకర మగున్
- వ అనిన విని వార లందఱు నభివందించి మఱునాఁడు నదీనందనుం గొలిచి
యుండి ధర్మనందనుండు శరపతులకు వలయువారును వలవనివారును నెల్లెట్టి
వారని యడిగిన నవ్వహిపతి కి ట్లనియె 467
- ఉ తాలిమఁ జేర్చువారలును ధర్మనిధిజ్ఞులు సత్యవంతులు
లోలత లేనివారు మదలోభనిర్భకకోపహీనులు
స్థిలసమేతులుం బలుక నేర్పుట కార్యము కాన్పు పెంపుమై
జాలుట గల్గుభృత్యులును సంపద నేయుడు రాత్రేభర్తృకున్ 468
- ఉ సూరుడు లోభియుఁ శరీరుడుఁ గొండియుఁడుఁ జడుడుం గృతఘ్నుడుఁ
నేసనివాఁడు జొంకరియు నిందకు నోర్పునతండుఁ బందయుఁ
ధీరత లేమి దుర్మయమతివ్యసనత్యము గల్గువారలుం
జేమవ నున్ని భూపతికిఁ జెట్ట యెనర్పు నరేశ్వరోత్తమా 469
- క బిప్పనిగుణములఁ బరఁగెడు, నిప్పురుమాధములలోన నెల్లఁ గృతఘ్నుం
డొప్పుడు గడు ని ట్లగుటం, తెప్పెదునితిహాస మొకటి నెప్పెద నధివా 470
- వ, అది కాశ్యపగౌతమాఖ్యానం బనం చెద్దలగోష్ఠిం బ్రవర్తిల్లు. 471

— భీష్మఁడు ధర్మశాసన శాటికంఠునిచక్రంబు నెరవ్వుట —

- చ విను మొకప్రాహ్లాణుండు కులవృత్తము ² పెంపుఁ దొఱంగి బోయదా
ని నొకత గర్తెఁ జేసికొని నెమ్మఁ గిరాతులఁ గూడి వేటకుం
జరుఁ దిను మాంస మద్దురితసక్తుఁడు భోగపరుండు గావున
ధనము ఘటింపఁగాఁ దగువిధం బని చూచి వణిగనంబుతోన్. 472

వ చెలిమి నేసి కొండలు గోమట్లు వేహారంబువెంట దేశాంతరంబునకుం జనఁ
దానును వారితోడం గూడి పోవం బోవ గిరిగహనదుర్గమస్థలంబున నొక్కవన
గజంబు 473

ఆ. పాతులోని కుటికి జనముల నున్నద, లీల నేలఁ బెట్టి కాలఁ జమరఁ
జొచ్చుటయును భీతి విచ్చి నర్థిక్కులఁ, బఱచి రెల్ల వాగఁ బటరయమున
క ఆయనయుఁ గాందిశీకుం, దై యుత్తరదిక్కు వాతె నతిదూరముగా
నాయెడ నొకమార్గము గని, పోయెను దాను నట పోవఁ బోవం గెలనన్
తే పొడలతఱచున జొంపమై పొడవుఁబఱపుఁగలిగినట్లునదనమునఁజెలుపుమిగలి
యున్న వటభూరహముఁ గని యల్లమచట, నిలువఁ గొరిన నామ్రానినీడఁజేరి
క వనలతలకునుమగంధము, గొనిసుడివడుగాడ్చి దప్పిఁ గొండాక దేర్పం
దను పారునచటఁ గూర్చుం,దె నతం డ ట్లుండ నచ్చటికి లలితగటన్ 477

వ ఒక్కమహాబకంబు వచ్చె నది పద్మభ్రమనకుం బ్రసాదపాత్రం బగుచు నాడీశం
ఘండును రాజధర్మండు ననువేళ్లం బరఁగు నాకొక్కరకు నవ్వుజ్జీ నివాసంబై
యుండు నప్పక్షి యట్లేంచి యవ్విత్రునిం గాంచి ప్రియంబు దలకొను
చూడ్కి నాడరించి 478

క ఎం దుండి ఏమివనితై, యెందుల కరిగెదవు భూసురేశ్వర శ్రీతిం
జొందితి నినుఁ గని తగియెడు, వింద వయితి నాకు నీదువిధముం జెపుమా 479

వ అని యడిగిన నతం దేను మధ్యదేశీయుండ గౌతముండ నొక్కమహనీయచరి
త్రునిపుత్రుండనానస్యంబున వేదాధ్యయనాదివిప్రకిర్త విరహితుండనయి కామ
లోలతల్పంబున బోయతి యిల్లాలుగా బోయలం గలనీ యుండి వేదజీకంబునకు
నలనీ ¹వేహారంబువెంట నొక్కపాతుం గూడి పరదేశంబున కరుగుచోట గిరి
గహనదుర్గమ ప్రదేశంబున. 480

క వనకరి యొక్కటి యాపాతునకుఁ గవిసి జనచయంబుఁ ద్రుంఁ దొడఁగుడుకా
విను మెల్ల వారునుం గనుకనిఁ బఱచిరి భీతి నేను గాననభూమిన్ 481

ఆ పఱచి దిక్కు దప్పి భాగ్యంబుకల్పి నీ, దై ననిలయమునకు నడుగుదేరఁ
గంటి ననిన మేలు గాక నీదారిద్ర్య, ముపనయింతుఁ జింత యుపనయింపు. 482

వ. అంతకు నియ్యతిభ్యంబుఁ గయికొను మని రుచిమంతంబు లగుమందాశీమీ
నంబులు సుపక్వంబులు నేసి మధురంబు లగువన్యఫలంబులు దెచ్చి తృప్తియగు
నట్లుగా నతనికి నాహారవిధి యొనర్చి రాత్రి యగుటయుం బల్లవపుష్పసాంద్రం
బగుళయనంబు గల్పించి యబ్బకపతి యద్ధరణీసురునితోడి సముచితసల్లాహంబు
లను సుఖనిద్రను నారాత్రిగడపి వేగుటయు నవ్విత్రు నాలోకించి 483

క విను మిత్రుండను రజతము, గనకము బుద్ధియును నాల్గు గారణములు మ

- ద్వ్యనిదారిద్ర్యము వాయుట, కని దేవగురుండు నెప్పె నన్నిటిలోనన్ 484
- క మిత్తుం దెక్కుడు కాశ్యప, పుత్రుడ నగునేను నీకు భూసురవర స
నైత్రి యనుష్ఠించెడ నతి, పాత్రము గాకుండుడె యపారశ్రీకిన్ 485
- తే నాసఖుండు విరూపాక్షనామధేయుఁ, డతనిపురము మధువ్రజమదియుమూఁడు
యోజనము లిచ్చటికి దాని కుల్ల తెరువు, వట్టి వేచని యాదైత్యభర్తగనుము 486
- క కాంచి యతనితో నేఁ బుత్తెంచితి నని చెప్పు మతఁ డతిశ్రీతుం దై
కాంచనమును రత్నంబులు, సంచితుగాఁ జేసి యిచ్చు నప్పుడ నీకున్. 487
- క అని యప్పరి దెస నెప్పినఁ, జని యాతం డతనిఁ గాంచి సముదితభంగిఁ
వినిపించె రాజభర్తన, కనుగల మగుసఖుడ ననియు నతనిపనుపునన్ 488
- తే అరుగుదెంచితి ననియు ధర్మార్థి ననియు
నిట్లు వినిపించుటయె రాక్షసేశ్వరుండు
దేహినిఁ జూచి యాత్మనిష్ఠాఁడ డధముఁ
డగుట డోచుచు నున్నది యడుగ వలయు. 489
- వ అని తలంచి 490
- క. కులమును విద్యయ వృత్తముఁ, గలరూ పెఱిగింపు మనినఁ గలఁగక తన్నుం
దెలియంగఁజెప్పె విప్రుం, డలఘుం డగునసురఁడియు నవికృతుఁ డగుచున్
- క. ఇతఁ డెట్టి దైన నే మగు, నతనికి సఖుఁ డట్టి బక మహాత్తరసఖ్యం
వితనిం బాత్రముఁ జేయదె, యితనికిఁ దృప్తి యగునట్లు లిక్తు ధనంబుల్ 492
- వ. అని నిశ్చయించి యతనికినాహారానఁధాదనంబులు సమీచనంబులుగానిర్వర్తిం
పఁ డగువారి నియోగించి మఱునాడు కాత్తికపార్వమూర్తియైనభూసురసహస్రం
బులు దనగృహంబునం బసిండిపల్లెరంబుల భోజనంబులు సేయను బహుళదక్షి
ణలు ప్రతిగ్రహింపనుం గలనైమిత్తికక్రియానుష్ఠానంబులు గలిగినసమృహజనం
బులలోఁ గలపి యత్యంతాదరంబున 493
- క. మహానీయబహుళపూజా, సహితంబుగ భోజనంబు సంతృప్తిగ న
మృహితాత్ముండు నడపి దుర్వహభారము గాఁగఁ గనక రాశియు మణులున్ 494
- ద కుడిచివపల్లెరంబున నకుంతితహస్తముతోడ నిచ్చినం
గడు ముడ మంది యెత్తికొని గాఢభరంబున మార్చి మోవఁగా
మెడయును వీపు మూపులును మిక్కిలివొవ్వునఁ గొంకు వోవ నె
క్కుడుపెస నేగుడెంచె గని కొక్కర సమృద మంద మట్టికిన్ 495
- తే అట్లునంతోషమునఁ డేలి యతనిదప్పి, వోవ బకవల్లుఁడు పక్షిపుటయుగమున
నల్ల వీచి యాహారసమర్పణంబు, నేసి నీసి యైన కుఖనిద్ర నేయు చుండ 496

— కాశీజునుడు దుష్ట రాక్షసులచే మృతుడై మరల జీవించుట. —

- వ అదుర్దాప్రాణుండు దనరేపటివయసుంబునకు నావారంబు చింతించి యిమ్మహా
బలంబు శరీరంబు గ్రొవ్వి యున్నది దీనియందు మాంసంబు పాలం గల దిది
యేమట నిద్రవోయెడుఁ జావ నడిచి చెండిఁగొని పోయెదం గాక యని పాప
నిశ్చయుండై చీర సక్కుం గట్టికొని యొక్క కావ్యంబు గరయుగంబునం జక్క
నమర్చికొని 497
- క అందంద మెడయుఁ దలయు నమందాటోపమునఁ బెక్కుమాటు లడిచి చా
వుం దెలియుఁ జూచి యలరెడు, దెండముతో నీక లన్నిటిని వెసనూర్చెన్.
తే. షిడ్డి లొందువు నచ్చి వే పురివి నంజా
దంతయును బుచ్చి పాదుకగా నమరఁ గట్టి
కొనుచు చేగుఁ టో కనుటయుఁ జనియె నట్టి
సమయమున మేలుకని దనుజప్రభుండు 499
- క పొల వలచె నేమిగిడొకొ, కలిగెడు నని తలచి మనసు గలఁగఁగఁ దనవా
రలతోడ నుగ్గడించుచు, జలియించుచు నుండఁ బ్రొద్దు జా మెక్కుటయున్
వ రాజధర్మనిం దలంచి 501
- ఉ నిచ్చలు వచ్చు రేపకడ నెయ్య మెలర్చగ మత్సజుండు నేఁ
డిచ్చటి శీల రాఁడు గుణహీనత విప్రునియందుఁ గల్గి నా
యిచ్చఁ దలంచిరి దులువ యేమి దలంచెనో యక్కటా మదిం
జూర్చెము లేదు నప్పు బకపుంగవుఁ డెట్లగునొక్కొ దైవమా 502
- క. అని తూర వగచి యారయఁ బనిచెం బని గఱపి భటులఁ బలుపుర వారం
జని బకముజొక్క యేర్పడఁ, గని యతనికిఁ జెప్పి పుచ్చి కడువేగమునన్ 503
- వ అవ్విత్రునిచొప్పు పట్టి 504
- చ పరిమెయిఁ బాటి వానిఁ గనిపట్టి వడిం బెడగేలు గట్టి తే
చ్చి రసురభర్త సూచి యిటు సేరఁగఁ జే వల దీకృతఘ్నుని
జూరిగొని వే తినుం దనినఁ జోకడ మూలిన వారమయ్య యి
ద్దురితశరీరముం దినఁగ దోసము మా కని వార లొల్లమిన్ 505
- వ అతండు 505
- క తినుండు తనకుఁ జొం దే మ్రేనను జేయుండు వీని నేల నాముండటికిం
గొని వచ్చితి రని పలికిన, దనుజులు పురి వెడలఁ దెచ్చి తద్వారేంబున్ 507
- క వెడగోతల నెత్తు రొలుకఁ, బడఁ ద్రోచిన వచ్చి కుక్కపదుపు వెనుకకుఁ
జడిసెఁ గబరింప నొల్లక, కడుపులు నకనకఁబడంగఁ గౌరవముఖ్య 508
- వ అని చెప్పి భీష్ముండు 509

- క విను మది యట్టిద కుక్కలుఁ, దినఁగా రోయుం గృతఘ్న దేహముమాంసం
బని చెప్పు నాగమంబులు, మనుజేశ్వర తెల్ల మయ్య మన కిచ్చోపన్ 510
- వ అని పలికి చెందియు నిట్లనియె. 511
- క పురపురఁ బొక్కుచు బకపతి, కరంకముం దేరఁ బనిచి గారవమున నె
య్యురుఁ దాను నగ్ని యిచ్చి యుసురపతి యున్నంత వచ్చె సురపతి నెచ్చిన్. 512
- క. కని యతఁడు సంశ్రమంబును, వినయంబును బెరయ గారవించి యడిగె నా
తని రాజభర్త నీవే, యని చైన్యము దోయ వగచి యశ్రులు దొరంగన్ 513
- వ అడిగిన నమరవిభుండు నీసఖుండు చతుర్ముఖునకు సఖుం డగుట యెఱుంగవే
వానికి వగవ నేల యవ్వారిజాసనుండు దనపాలికి ననుదినంబు వాడువచ్చుటం
గోరుచుండుం గావున 514
- క. చలుమాటును రామికి ను, తలపడియెను దాన నిట్టిదశ నతఁ డొందెం
తెలి యగుట నితనిదొక్కకు, నలఘువిధిగా వచ్చి యిచ్చి తది మేలకదా 515
- వ అట్లగి సుంహారంబు నేని నీవు వచ్చినయనంతరంబ తచ్చి తాసమీపంబున 516
- క కడు నర్చిఁ గ్రేపుం జను, గుడువఁ దొడఁగె నొక్కసురభీషణుపా థైరయం
బడువత్సవక్త్ర ఛేనము, మడిగాలిం దూలి పడియె సొదపై ననఘా 517
- వ దానంజేసి యన్నా డీజంఘుండు సంతివీతుం డయి యెచ్చటయట్ల యొప్పెడు
నాకారంబుతో నరుగుదెంచు చున్నవాఁ డిట్లగుటకుం గారణంబును నదేవుని
దివ్యచిత్తంబు మహానుభావంబ 518
- క అని చెప్పె నంత బకపతి, సనుదెంచెను దనుజపతికి శిష్యుడ మెరంగ
మును వాసవుఁ డజ్ఞవాక్యము, నన పాశనిబద్ధఁ జేసినాఁ డవ్వెత్తు 519
- క అనాఢీజంఘుండును, దాని నెఱిగి భూసురునకుఁ దనకతమున న
ద్వీనదశ యగుట కోర్వక, వానివిడుపు గోరి వేఁడె వరముగ నింద్రున్ 520
- చ అతఁడును దివ్యబోధమున నాసమయంబున బ్రహ్మసత్త్వపా
న్వితఁ డగు ధేర్వుడం గని వినీతతముం డగురాజభర్త వాం
ఛిత మొనరించె విప్రునకుఁ జేర్చిరి తెచ్చినవారు తద్దన
వ్రతతియు చైత్యనాయకుండు వంప బకాధిపుఁ బ్రస్తుతించుచున్ 521
- వ అవిప్రుండు భనంచయంబు మోచికొని మరలి మరలి చూచుచు సంశ్రమం
బునం బోయెఁ దడనంతరంబ 522
- క సురపతియుఁ ద్రివిష్టవమున, కరిగె బకాధీశుండును నిజాలయమునకుఁ
గరిమంబు మెఱయఁ జనియెం, బరితుష్టం డగుచు చైత్యపాలుం డనుడన్ 523
- క అని చెప్పి తాత యిట్లను, మనుమనితో నాదరమున మఱియును బ్రహ్మ
ఘ్నునకును నిష్క్రూరి గలుగును, వినుము కృతఘ్నునకు లేదు విమలచరిత్రా.

- క. ఆరయ మిత్తద్రోహము, దారుణ మగుపాతకము గృతఘ్న తకంబో
వైరము గోని విడువవలయు, నారెండుదెఱంగులవారి నాపులనైనన్. 525
- క. మిత్తం దై పికములు నా, ముత్రికములు నైనభద్రములు దలఁగొలుపుగా
మిత్తధనంబులలోనను, మిత్తఁడ యొక్క డనుమాట మెత్తురు ప్రాజ్ఞుల్ 526
- క. ఉత్తమకులజాఁడు సుగుణాయత్తుఁడు సన్నేహమతియు నగుమిత్తునకుం
జిత్త మెలర్చులెఱంగునఁ, బొత్తు మనఁగ వలయు శుభముఁ బొంద వలసినన్
- చ. అని యిట్లు కృతఘ్నతయు మిత్తద్రోహంబును నధికపాతకంబు లగుటయు
సన్నిత్తుం బాటించుట శుభంబుఁ జేయుటయు భీష్మండు భీమార్జునకుం
జెప్పె ననిన విని యయ్యుత్తమపురుషులయందుగుటలును నుత్తరం బిచ్చుటలును
నింత లెప్పులై చెల్లెడునే యటమీ డఁ జెల్లినలెఱంగు లెఱింగింపు మనుటయు.
- చ. స్వయంభయదర్శితకుభితపామజవర్దనరక్షక్రియా
శ్రేయణవిలాసభాసురభుజాచరణప్రణతామరప్రజా
జయ విభవప్రభుత్వధనసంపదుదాత్తచరిత్రకీర్త్యపా
నయచక్రతాళసేవజనా మునిసంభృతయోగపూజనా. 529
- క. తరణిశివేత్ర జగదుపశకరణచణచరిత్ర బోధగాత్ర తపస్సం
భరితశమమునిమనోజ్ఞాభరణీయప్రాజ్ఞ విశ్వభారవిధిజ్ఞా 530
- మూలిని వరదచరణలీలా వైకృతాగమ్యకీలా
విరతినిరతసేవ్యా పేదవిద్యాఽభావ్యా
నిరవధికవిధూతీ నిశ్చయాతీతరీతీ
భరితకరణదృష్టి భక్తమాధ్వీనిపృష్టి 531
- గడ్యము ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త గొప్పనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజీప్రణీతం బైనశ్రీమహాభారతంబున కాంతిదర్శంబునందుఁ
దృతీయాశ్వాసము

- క ఇది యేమి శోకమున వం, దెదు పుట్టినవారి కెల్లఁ దెదు వారయఁ గా
నిదియే భవత్కుటుంబాదానికె, వదలు వనట మూఢునట్లు వనరం దగునే 8
- వ అనిన విని యజ్ఞసవతి నీ మేమటంజేసి వగవు వారిం తనపుడు నతం దతని
కిట్లనియె 9
- క కదియం గాఢముఁ గాఢము, నదిలో మఱి కొంతసేపునకుఁ బాయును నె
మ్మది నట్లుగఁ దలఁచుగ వల, వదె పితృపుత్రాదిబంధువర్గము నధిపా 10
- క తనకుం దా నెర వనినను, విను బంధులు సతమె యన్వివేకంబున నే
జనులఁబయిఁ జేయ నర్హిలి, నను వగ వొంద దది కారణముగ నరేంద్రా 11
- క నరనాథ సుఖము దుఃఖముఁ, బరువడిమెయిఁ బొరయుఁ గాక పన్నుగ నరునిం
బొరయునె యందొక్కటి యవి, పొరసిన వల దూడ మోదమును భేదంబున 12
- క ఇది నాయది యనుసూత, న్నది నెయ్యది పట్టుకొల్పినను వానిత మై
తుదిఁ జేటు నొంది వానికి, నది శోకము నావహించు నత్యంతంబున 13
- క వినుము పురాతనజన్మంబునఁ జేసినయట్టికర్మములఫలములు ప్రా
జ్ఞానినైనఁ బొందు వానికి, మనుజేశ్వర మందు దైర్యమహిమయ చుష్టా 14
- క పరమసుఖము దృష్ట యుడుగు, టరయఁగ నిట్లగుట పింగళాలాపములం
బరివోధిత మగు భరణి, శర్వర చెప్పెదఁ దెలియ వినుము వానికెఱంగున్ 15
- వ పింగళ యనువేశ్య దనుకూర్పువానిఁక వార్షి పెద్దయుం బ్రాద్దు వోపునంతకు
నుండి వాడు రాకుండుటయును 16
- ఆ ఏను వేదము జగుడు వాని నివ్వేదఁజ, పట్టఁ జదురు గలదె భ్రాంతి దోహద
యొంటికంబ మొప్పునింటివాకిలు దో, ప్పిదియు నెఱయిమూసే నిదురవోదు.
- క. పొంతకు వచ్చినవానిన, కాంతునిఁగాఁ గొనుచు నొరునిఁ గాంక్షింపక యే
నెంతయు నూఱిది మనమునఁజింత యొకఁడు లేక యున్నఁ జెందు సుఖంబుల్.
- క ఆశయ యింద్రియజయము వి, నాశముఁ బొందించుఁ గావున దోహదాద నే
నాశను సౌఖ్యము నిచ్చు శిని, రాశయ యని పలికి యట్టి దై నిద్రించెన్ 19
- వ అని విశ్రుం దుపదేశించినవాక్యంబులం గలంక దేటి నేనతిక్తు సుఖ యయ్యె మీ
పును నందలితాత్పర్యం బనుసంధించి కొంతి నొందు మని చెప్పినఁ గుంతితన
యాగ్రజాండు కొంతనపుతో భూతక్షయవహం బగు కాలం బలికొంతం బగు
చున్నయది యట్లుండ జనంబుల కెయ్యది కర్తవ్యంబు లుపదేశింపు మనిన నమ్మ
నుజవతిం బ్రీతిం గనుంగొని యమ్మహితాత్మండు పితృపుత్రసంపాదం బను
నితవశంబు గల దాకర్ణింపుము దాన నీయడిగినయది దేవదదు నని పలికి
యిట్లనియె 20

— శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము దశకంధీలో శీవ సంవాదము. —

- నీ చేదవిదుం దగువిప్రనందనుండు మేథావినామకుండు మేథావివరుండు
సత్సమయంబున జనకుతో నాయువు జనులకు వేగంబు చనుచు నుండు
దీనిపైఁ గను పెట్టి ధీరత దలకొల్పి మేలు పాటిల్ల నెఱుఁగి జరించు
వారొకో యనవుడు వానికి నిట్లనుఁ దండ్రి యాలును నవత్సంబుఁ గలుగు
ఆ కెఱుఁగు నడవి యజ్ఞ తృప్తినిర్దురఁ డయి, శముము నొంది కాననమున కేగి
సామ్యవృత్తి ముక్తి సాధించి మృత్యువు, నలఘునియతి గెలువవలయు ననఘ
న అనిన విని మేథావి దండ్రి కిట్లనియె 22
- నీ నిక్కమ కాలంబు నీకుఁ గొంత గలట్లు వలికెడు నీవు గర్భంబు సొచ్చి
నప్పుటనుండియు నన్యేషణము నేయుఁ గొనిపోవుటకు మృత్యువని యెఱుంగు
మిదిరెడు ¹నీటిమీనపు గాచె దారపుత్రాసిక్తుం డగుచరనిఁ గాన
నమున సువుం దైననరుఁ బులి గొంపొపునట్టులు సూ మృత్యు వపహరించుఁ
తే శేసినది నేయుచున్నది నేయవలయునది యచం గలకార్యంబులందఁ దగులు
వాని మృత్యుచేవురఁ దనచశము జేయుఁగాన కాలంబు ²నేమనఁగాదుతండ్రి
క భీరుండు భూరుండు జడుండు విశారదఁ డబలాత్మకుండు సబలుం డన లే
దేరి నయన మృత్యువు దుర్వారంబై యపహరించు వైదికవర్యా 24
- క విను సంస్మృతి మృత్యువున, ట్టనఘా నిస్సంగవృత్తి యమరగృహము నె
ట్టన నిట్లగుటం గనికొని, తునుముము సంసారగఙ్గా దురితవిదూరా 25
- క అమృతము మృత్యువు నన సత్యము మోహము గాన విను మహాత్మా యే స
త్యమునన మృత్యువు గెల్పెన, ఎమసుఖదుఃఖుండ నగుచు శాంతిఁబొంద నై
తే నాకుఁ బ్రజ గతి నిచ్చు ననంగ వలన, దేవ ప్రజనయి పొడమెడఁ గానయేను
నన్నుఁ గనుచున్న నది మోక్షణంబునేయు, నాశచడనట్టులగుటఁ బ్రజాభియుక్తి
క విను చతుర్ముఖము హింసన, మరంతేఫలదంబు గా దహంకృతిసహితం
బనఘా వాఙ్మన ³నియమ, మనుయోగం బిచ్చు నవ్యయానందంబున్ 28
- న కావున నీవును. 29
- క కామక్రోధాద్యము లగు, నీమానసవికృతు లుడిపి యేకాంతగుహ
రాముండ నై నిను చెడుకుట, సూ మేలోం దెల్ల నుడుగు సులభవివేకా 30
- క అని పుత్రుం దువదేశించి, జనకుం డట్ల చెసి చెందె సుఖంబు
మునుజేంద్ర యవిధముఁ గనికొని యూచుము సత్సధర్మకులత్వంబున్ 31
- న అని చెప్పిన నజాతశత్రుండు శంతసుపుత్రునితో జగంబున ధనవంతులు నధ
సులుం గలిగి యుండుదురు వారలలోన సుఖు లెవ్వరు దుఃఖు లెవ్వరని యడిగిన
నక్కుదువీకామహాండు శమ్యాకుం డనునొక్క శాంతిపరాయణ ప్రావ్సానుండు

- సంసారంబు వడల విడిచి కూడు సీరకు నవనీ యుండునట్టివాడు దొడ్లి నాకడకు
వచ్చి గోష్ఠీప్రసంగంబును నుపదేశించినవచనంబులు గలపు వాని వినుచు విభవ
త్పృశ్నంబునకు నుత్తరంబు లై యుండు నని పలికి యిట్లనియె 32
- తే ధనము కలిమియులేమియుఁ బ్రాసునందు, నిలిపియె త్రొంగ ములుసూపె నిర్ధనత్వ
మెక్కు దై దానిదిక్కున నెట్టు లన్న, వినుము గుణదోషములభంగి విస్తరింతు 33
- క ధనము గలవాఁడు మృత్యువ, ధనమున నున్నట్లు భయము దనచి త్రమునం
దనుకఁగ నుల్లల నుడుకుచు, విను శిశుచోరాదిముఖ్యవిషయాపదకు 34
- క కోపంబును లోభంబును, నేపారి మనంబు గలఁప నెప్పుడఁ జింతా
తాపంబు నొందు నధనుం, దాపద గా కవిధము సుఖావహ మగునే 35
- క ఎచ్చోట నైన నధనుఁడు, విచ్చలవిడి నుండు లేడు వెఱి పించుకయుం
బొచ్చెఱుఁజందం బొల్లఁడు, మెచ్చరె సుగ లైనఁబలుకు మృదువై యుండున్ 36
- క లోకముచందము గనికొని, యీశానగ నగుధనాదు లెల్లను గాల
వ్యాకులతఁ జొందఁ గలయని, గాకుండమి యెఱిగి విడుపు గడుఁజదురెందున్ 37
- క ధనవత్త్వము దుశ్శిఖరం, బని కని తత్కాంత విడుచు నతని కధనతా
జనితాత్మాధీనత్వం, బనుఁచుసాఖ్యంబు నేయు నక్షణముగన్ 38

— ధిష్ణుఁడు భర్తావత మంకి యత్ర బ్రాహ్మణునిచరిత్రంబు నెప్పుడు. —

- ప అని చెప్పె ననిన విని ధర్మతనయుండు పెతామహంతో ధనతృప్త్యాభిభూతుం
డగు పురుషుం డేమిట సుఖ యగు ననుటయు నయ్యమరనదీచందనుండు ధనా
ర్జునంబుతోడివినువుటం బుట్టినవిడుపున సుఖంబు గలుగు నయ్యిర్ధంబుఁ దెలిపె
డునది యొక్కయితిహాసంబు గలదు విను మని యిట్లనియె 39
- సీ మంకి నాఁ బరంగుబ్రాహ్మణుఁడు ధనేచ్ఛమై వర్తించు శిక్షింబు వలయునట్టి
గుఱ్ఱదోయిని జిట్టిగోని ప్రీతి లంకించి యుండ లంకియతోన గండు మీఱి
పాతె నక్కోడియల్ పడి యున్న గనఁలొ క్షేమంగుపై నది యెగసి యటవ
నుభయపార్శ్వంబుల నురిపొసిన ట్లవి వ్రేలి చచ్చినఁ జూచి విప్రుఁ డడలి
తే రత్నములుఁబొనివత్సరంబు లకట
వ్రేలు చున్నవి లొక్తేస్తువెంటఁ దవిలి
యనుచు నిర్మేద మొంది యిట్లనియెఁ దన్నుఁ
గరుణతోడఁ గనుంగొనునరులతోడ 40
- తే సారమతిఁ బరికింపంగఁ బొగుపంబు, కంటి దైవంబు ముఖ్యంబు గార్హస్థి
కెవట నేనియుఁ బొరుష మెనక మెనఁగె, నేని యది దైవదత్తంబ యింతేనిజము 41
- న తావ్రన 42
- క. మనమునకు సుఖము గోరెడు, జనులకు నర్హక్రియావికారదభంగుల్
పొనుపడ విడిచి భరము లే, కునియె యూహించి చూడ సుర వెట్టుంగిన్.

- వ అని పలికి యుద్ధామం దైనకామంబు విడుపు వడ కున్నఁ జిత్తంబునకు నిర్వృతి
గలుగునే యనువిచారంబు వుట్టి తదీయోత్సాహం బూహించి యాచిత్ర
ధర్మంబు నుద్దేశించి 44
- క నీమూలం తే నైజిగిరి, గామమ సంకల్పమునన కలిగెడు సంక
ల్పమర్హరహిత మగుచే,తోముద్రం బాల్చు నేను దుది యది నీకున్ 45
- వ అని కామం బనునది గోర్కి గావునఁ గోర్కి యొప్పుమి చేటపటుపం దలంచి
తే సొప్పు గోరినయంతన సుఖముగలుగ,దది యుపార్జింపఁగా సిద్ధి యగుట నిజమె
కలిగెనేని యనేకచింతల వొనర్పు, తెడుటచావుతోఁడుల్పమయ్యదుమయెల 46
- వ ఇచ్చానిరసనంబు సుఖం బని పెండియు 48
- క శోకశ్రమతృష్ణలకుఁ, నీకలిమియ యోల మగుట నీ కగపడువాఁ
డేక ర్తవ్యము గానం, డోకామమ నిన్నుఁ దోఱఁగి యుండెద సుఖ నై 49
- క నీ వాసవజుల ధనములు, గావించెదఁబో వివాళకముల నుడువఁగా
నీవశమె శికాన నీచెడు, లేవగవుం దేదు పెనువ చే వైన్యంబున్ 50
- చ సులభమొ దుర్లభంబో యని చూడ నెఱుంగవు గన్న దానిపై
నలముదు కామమా యిడుమ లంపఁగఁ జేయుదు నిండు లేమిటం
గలుగదు నీకు నీతెఱఁ గగాధిరహితలభంగి నీవు స
న్పొలుమున బోవ కుండి నినుఁ బుచ్చెద బచ్చెనయాపుహాకులన్ 51
- తే ధనముచేటున విసివి నాచునము నిన్ను, నీడవిడిచె నోకామమ యేను శాంతి
దాంతిసత్యమూర్ధూతదయలఁ జెంది,నాడ లోభి దులం దవు నన్ను నింక
తే కామసుఖదివ్యసుఖములు కాంతి దోఱుగ, మేలిబోడకాంశంబునఁబోల లేవు
గాన కామమ నిను శక్రుకిరాశిఁ జంపి, బ్రహ్మపురమున సుండెద రాజాఁబోలె

— అ జ గ ర చ ర క క మ —

- వ అని పలికి మంకి యివ్విధంబునం గోడెలు సచ్చిసం బుట్టిననిచ్చేదనంబున సకల
కామంబులం బరిత్యజించి దేవసముండై యుండెనని చెప్పిన విని పాండవాగ్ర
ణం దేమిన ర్తనంబున నరుండు వీరశౌకుం డగుచుఁ జరించు నెద్దానం జీసి పర
మగతి వడయు ననుటయు ననిమిషనదీనందనం డజగరచరితంబనునితిహాసంబు
వినుము దాన నీయడిగినయర్థంబు చేటపడు దానింజె మ్మెన నాజగరనామ ధయం
డగునొక్కబ్రాహ్మణుని బ్రహ్మాదుండు శమప్రకారం బుపదేశింపు మని యభ్య
ర్థించిన నతం డతని కిట్లనియె 54
- క అనిమిత్రము భూతంబుల, జననం బవి రూపు నెగుట సంపన్నము లై
యునికి విషాదము మోడంబును జేయఁగ లే వనిత్యములుగ నెఱిగినన్ 55

1 మయ్యెడువడెల 2 వివాళక మయ్యెడుగా 3 కామమా చెడ, వశగవుఁ లేదు పెనువచే
వైన్యంబు.

- త 1వఅడఁ గాన్యముల్ గూడిన వడువ బంధు, సంగమం బవి వానినచాడ్చ తద్వి
యోగ మింత సూచిన వాని నుమ్మలికము, వారయ నేరదు దానవవరతనూట.
- వ ఈతెఱంగు లే నెఱుంగుదు నాదెసఁ బ్రకాంతిం గని కాదె నీవు శమోపదేశం
బర్థించితివి వినుము 57
- క మే లర్థింపను గీడును, జాలింబడి తొలఁగఁ ద్రోస సరిఁ దూట్టింభా
వాలంబిమనస్కుండ నై, యాలంబుగఁ జేసి నడతు నయ్యరుదెఱుగున్ 58
- క సరసాన్నముఁ బిఱ్ఱాకము, సరిగాఁగ భుజింతు మృదులశయ్యాతలముఖ
ధరణియు శయనరుచికి నా, కరయంగా నొక్కరూప యసుప్రవరా 59
- ఆ నారచీరయేనిఁ జారుచీనాంబరం, నై నఁ గట్టికొనినయపుడు మృదయ
మొప్పు దొప్పు ననక యుండు రూపాదుల, నలమిఁకొనవు చతురాదికములు
- వ అని వెండియు 61
- ఆ చలన మేది పుట్టుఁ జాపునుం బిరువెట్టి, యామిపార్థిజనుల నపహసించు
చెలమితోడ లేమి కలిమి వాటించని, రమణ నునికి యజగరవ్రతంబు 62
- ఆ అనియతంబులైన యాహారవిహారణ, శయనముల విభాత్యనుప్రయుక్త
భంగిఁ బరఁగు నంతరంగ శిర్సార్థవ, ర్తనముకలిమి యజగరవ్రతంబు 63
- ఆ నిత్యతృప్తి తౌచనరతితాల్చి సమత్య, మూరఁ గలిగి చిత్తుఖానుభవము
ప్రచుర మగుట యజగరవ్రత మది విను, యజ్ఞదుర్లభంబు ప్రాజ్ఞభూమి 64
- వ ఇది శమప్రకారం బనియె నని చెప్పి భీష్ముండు 65
- క అజగరచరితము దనకును, నిజముగ నలనఱువ నేర్పునిర్మలవతికి
వృణనభయమన్యుశోకము, లక్షేయములు గావు మోక్ష మాయత్త మగున్
- వ అనిన విని యజాతశత్రుండు బంధుమత్త్యగ్రవిత్తప్రజ్ఞలయం దెయ్యది నరు
నకు సుప్రతిష్ఠం జేయునని యడిగిన నాపగాతనయుం డతని కిట్లనియె 67
- క ప్రజ్ఞయ ప్రతిష్ఠ లాభము, ప్రజ్ఞయ నాకం బనంగఁ బ్రజ్ఞయ చువ్వే
ప్రజ్ఞయ శివైవల్యంబును, బ్రజ్ఞాసాధ్యములుగానిపసులుం గలవే 68
- వ బలి ప్రహ్లాద ముంకి ప్రభృతులు ప్రజ్ఞనకాదె సమాధానసంపన్నులయిరి
కాశ్యపనామధేయుం డగుధరణీసురోత్తముం డొక్కయుద్ధతపురుషునిరథంబు
దాడి పడి తడవమానదూయమానమానమంధై యసుపరిత్యాగపరవ్యవసా
యుండగుటయు నింద్రుండు పృగాలరూపంబున నప్తహృద్విజానిపాలికివచ్చిప్రజ్ఞా
సంబోధకం బగుసంవాదంబునం జిత్తప్రసాదంబు గావించె నని విందు మెల్ల
భంగులఁ బ్రజ్ఞ యుత్తమాధికారం బనిన విని ధర్మతనయుండు 69
- క నరవర దానముఁ దపమును, గురుశ్రుత్రావయును యజ్ఞకోటియు నెఱి

- చరితః బొందం గలయవి, పురుషున కిట్టెఁగు చెల్లముగ విన వలతున్. 70
- వ అనుటయు చేవ ప్రతుం డన్న రజేవో త్రమున కిట్లను మేలు లనుబొందుమేలు లట్టి కిట్లను ననుసూతంబు లయి తొడరు నాకర్ణింపుము. 71
- క కఱపుపయిఁ గఱపు వొరయుచు, వెఱపుపయిఁ వెఱపుదోడు విడువనియిడుమం దొఱఁగమిపై బురుషుఁడిడుమ, దొఱఁగమిఁ జేడ్చడుచు నడచుదుష్కర్తములన్. 72
- వ అని మఱియును 73
- ఆ డిత్యవంబుమీఁద నుత్సవ మందఁచు, సుఖముమీఁద సుఖము సొప్పడంగఁ బుణ్యపదముమీఁదఁ బుణ్యపదంబున, కరుగు నరఁడు సుకృతి యైన నధిప 74
- క పులుఁగులలోఁ బూర్వండక, ములు పాము లైన నానందములలోనం బొల్లులుఁబోలెను జూపె మనుష్యులలో ధర్మరహితాత్ము లుర్వీనాథా 75
- క చనినఁ జను నున్న నుండు, న్ననుజుఁ డొకటి నేయఁ జేయు నరనాయకతో డన తలిలి నీడవోలెను, విను చేసినకీడు మేలు విడువవు వానిన్ 76
- క సమయం లైనను గునుమఫలము లెట్లులు దోచుఁ దరువులం దఱితోఁ గ ర్తములం బొడముఁ సుఖదుఃఖము లట్లుల నిష్ప్రియత్వ కలితోద్భూతిన్ 77
- క తెలిసికొనఁ బడయ దొరు లా, న్యులపోయెడితెనువు లరసియును జడలం బఱులు నీళ్లలోన మీనం, బులు పోయెడుత్రొన లెఱుంగఁ బోలునె యధిపా 78
- క వినను గాఢనిరూపణ, మానసుఁ దై యార్ద్రజనుల మహితపవనముల్ వీనుల నీనుచుచు ధర్మము, లైనవి నేయంగఁ దప్ప కగుఁ దథ్యముల్. 79
- వ అనిన విని కాంలేయాగ్రజాండు కాంతనపునితో భూతసృష్టి యెవ్వనివలన నెల్బంగి నైనయది యెఱింగింపు మనవుడు నతం డిదియును మఱియుం గొన్ని యర్థంబులు భరద్వాజుం డడిగిన భృగుండు నెప్పె నప్పరిపాటి యుఁకన్యసిం చెడ నాకర్ణింపు మని యతని కిట్లనియె 80

— ధిష్ణుడు ధర్మశాసకుఁ బృథివ్యాదిభూతోత్పత్తికరుం డెఱింగిండుట. —

- నీ తైలానశ్చై లభిభవమునఁ దేజోవిరాజితు భృగు భరద్వాజుఁ డధిక వినయంబుమైఁ జేరి మునినాథ భూతసృష్టికృతారము నాకుఁ జెప్పు మనిన నప్రహితాత్ముఁ డిట్లను విను నారాయణుం డవ్యయుం డసంతుండు భూత సృజనంబు దలంచి మున్సృజియించె దనదుసహస్రాంశకమున నవ్యక్తఁడనఁగ లే మనసునన యజరామరు ననుచుమాను నతనివలన మహాత్మత్వ మాపహిలై నతఁడు దివ్యతేజోమయం లైనఁడ౯ మొకటి గలిగింఁచె బ్రహ్మయం దుద్భవించె 81
- లే అతనితలపునఁ బ్రభవించె నాకసంబు, దానియందు జలంబు లుద్భవమునొండె

సరిలమున నగ్ని కూరుతజనన మొనరె, ననలవననయోగమున మేదిని జనించె.

వ ఆ బ్రహ్మ యథలభూతాత్మకుం డె ట్లనిన నతనికి శైలంబు లష్టలు మేదిని మేదో
మాంసంబులు సముద్రంబులు రుధిరం బాకాశం బుదరంబు పవనుండు నిశ్వాసం
బగ్ని తేజంబు సరిత్తులు నీరలు రవిచంద్రులు నయనంబు లూర్ధ్వలోకంబు
శివంబు పాతాళంబు పాదంబులు దిశలు బాహువు లి ట్లనంతాత్మకుం డగు
వాడు విష్ణుం డీ కైజంగున విశ్వంబు విష్ణునివలనం గలిగె ననిన విని భరద్వా
జుం డాకాశాదిభూతంబు లేనిటి ప్రమాణంబులు నడిగిన భృగుం డవి యనం
తంబులు దేవతలకుం గొలది వెట్టె రాకుండు నొక్కచోటు నిరూపించి యీ
భూతం బింతనుండి యట లే దన రాదు పంచభూతంబులు నిరవధికంబు లది
యైకైజం గనిన విష్ణునకు గోణం లై యనంతం డనునామంబు గలదు గాడె
విష్ణుండు జగన్నూర్తి విష్ణుతరుభూతం బయినమహాభూతపంచకం బ్రహ్మమేయంబు
గాక తక్కువై యని యెఱింగించిన 83

నీ విని భరద్వాజుండు మునినాథ పుష్కరంబునక బుట్టి నన్ను ప్త పుష్కరంబు
బ్రహ్మకు నామ నా బట్టయ్యె నెట్లాలో నావుడు విష్ణుమానసభ్రమండు
బ్రహ్మయాద్యుండు పుష్కరముడి దాసనరూపముగఁగల్పితంబయ్యెమున్ను పిదప
ననునిశ్చయంబు లేకునికి బద్ధజుఁ డన వలసియు నుండు నయ్యలఘుతేజః
తే బద్ధమదిభూతభాత్రి యుద్బద్ధమునకు, గగనమూర్ధిత మగు మేరుగమమదచిర
చాయకర్ణికయందుండినకలజంకు, పృజనధుర్యత్యమహిమనయ్యజుండు వెలుంగు
వ అని భృగుండు సెప్పిన విని భరద్వాజుండు భూతంబు లై దగుట యేమిట నని
యడిగిన నతం డతని కి ట్లనియె 85

క వాయువు చేష్టారూపము, మ్రోయునెడ నభంబు ద్రవము మునివర జల మూ
ష్టాయిత మనలము గారి, న్యాయితము ధరిత్రి యిట్టు లై డెఱింగుల 86

వ ఈయయింటనకాదె జంగమంబులు స్థావరంబులు నైనయని యగుటయు
భరద్వాజుండు స్థావరంబులయందు భూతగుణంబు లేమిటం గంటి వని యడి
గిన భృగుం డి ట్లనియె 87

నీ ఆశనినిర్మలంబు నాకర్షనము లేక వికృతి నెట్టులు వొందు వృక్ష మాక
సము శక్తిసూచి శ్రోత్రము నిదాఘంబుచోరునవాడుఁజోఁకెఱుంగుటసవిదార
శక్తి మార్గముఁ గని చాఁగెడుఁ గనుట తేజశ్శక్తి పాదసంజ్ఞఁ బరంగుఁ
బాదజిహ్వలఁ గొని పానంబు నేయట జలశక్తి జిహ్వ నైజంబు లైన

తే కుసుమధూపాదిగంధముల గొనుట నెలమిఁ
దాల్చు నని చెప్పఁ దరువు వేదంబు మూ
ముర్తిశక్తి యుట్లయిడును నుల్లసిలుట
ననఘ భూజంబు పంచభూతాత్మకంబు • 88

- వ తైలాదులయందు నిట్లు యూహించు బెటభంగులం గలిగి యుండుం బంధభూ
తాత్పర్యంబు గానిభూతంబు లేదనుట వేదనిశ్చయం బనిన విని భరద్వాజుండు
క భూముఖ్యం బగుభూత, గ్రామంబుగుణంబు లై నగంధాదులం దే
జోమహిత యనుభవించుట, 'యేమెయి నెద్దాని కావహిల్లును నుండున్' 90
- తే అనిన భృగుఁ డిట్లు లను విషయములు నింది
యములు మనసును గ్రమసాధనములు గాఁగ
సంతరాత్మ ప్రదర్శి యై యనుభవించి
తత్త్వము లగుమోద భేదములం బొందు 91
- వ అప్పురుషుండు 92
- క తే త్రజ్జం డినఁగ నిఖిల, గాత్రవ్యావృత్త్యమహిమ గలిగి సమీరా
సూత్రణమున దీపుండును, గోత్రము నై శిరస్యవర్తకుం డగుచుండున్ 93
- క అగు నీతత్త్వము సత్త్వాదిగుణత్రయవికృతి శీత్యతీతం బై పూ
ర్వగురుత్వంబునకుం జన, విగతత్వంబునకు నెలపు విమలవిచారా 94
- ఆ బుధుడు సూక్ష్మవిమలబుద్ధి నప్పురుషుని, నరసి కాంచి యుతనియందు మనసు
డిగ్గి విడిచి యెగ్గు లగ్గుచు బొందక, శుద్ధతాంతరి బరమసుఖముఁ బొందు 95
- వ అని నెండియు 96

— భృగుమహామని భరద్వాజునకు తెప్పినవర్ణాశ్రమాచారక్రమము. —

- నీ ఆగమసత్యధర్మాచారతపములు కునికిట్టులు గాఁగ వనజభవుండు
గలిగించె మును బ్రాహ్మణుల మఱి కల్పించె నృపవైశ్యకూద్రుల నిర్మలాత్మ
బ్రాహ్మణాదికముగఁ బరఁగునన్నాటుగు జాతుల యుజ్జ్వలచ్ఛాయ లోలి
సొంపారుఁ దెలుపుచు గెంపుచు బసపుచాయయుఁ గప్పు నయున్ సంద్రార్యవర్మ
ఆ లాత్మకర్త మెదలి యనులోమచ్చుత్తి నైజ్ఞాతి సొచ్చు నన్యజాతిపనికి
దాని కట్టిబంగి దలకొనుఁ దెక్కులు, పరులఁజేసి జారతనము వచ్చు 97
- క సితరక్తపీతనీలము, లతులమఠి మొదలు దొడఁగి యం తంతకు మీ
నతఁ దాల్చుఁ గాన యెఱిఁగిం,చిలి నీపరిపాటిఁ గర్మశీలతకొఱకున్ 98
- వ అని మఱియును 99
- క సత్యమ *ప్రప్తము దపమును, సత్యమ ప్రజలను సృజించు సత్యమ లోక
స్థిత్యాధానముఁ జేయును, సత్యం బన్మతంబుచేత సంపహిత మగున్ 100
- వ. అట్లుం గాక ధర్మాధర్మంబు లనఁ బ్రకాశతమంబు లన బోధాజ్ఞానంబు లన స్వర్గ
నరకంబు లన సుఖదుఃఖంబు లనఁ బరఁగుబుధజనవ్యావహారికశబ్దంబులకు
నర్థంబు లై సత్యాన్వతంబులు ప్రవర్తిల్లుం గావున 101
- క అనభూ దుఃఖాత్మక మగు, నన్వతం బడఁగించుటకుఁ బ్రయత్న మున సుధీ

1 యేమిట, 2 నర్వవర్తకు, 3 గత్యతీతం, 4 భర్తము, 5 స్థిత్యాధారము.

- జను లాచరింతు రనిశంబును మోహవిఘాతనియమములు నిష్కమెయిన్. 102
- క ఓలయు జరావ్యాధిప్రభృతులు శారీరములు గాఢతోడకశోకా
దులు మానసములు దుఃఖంబులు రెండువిధములు నిట్లు పునుఘ నలంచున్
- క శారీరమానసము లగు, నీ రెండువిధములు దన్ను నేవక యుండం
గోరికొని నియమములఁ బ్రతికారం జొనరింఁగా సుఖం జొందు నరున్ 104
- క విను దుఃఖంబులఁ దెగఁ ద్రోచినపురుషుఁడు సౌఖ్యసక్తచిత్తుఁడు గా¹కా
రినవై రాగ్యము జెందినఁ, ననుపమ మగుపరమపదము నమైయి నేర్పున్. 105
- వ అనిన విని భరద్వాజుం డాశ్రమధర్మప్రకారంబులు సువ్యక్తంబులుగా నేలీం
గింపు మనుటయు భృగుం డిట్లనియె 106
- నీ గురునకు భక్తుఁడై పరమాదరమున వేదాభ్యాస మెప్పుడు నాచరించు
చును శౌచశీలత వినయంబు త్రిషవణాన్నానంబు భాస్కరానలసర్య
సాటించు చుండుట బ్రహ్మచారికవృత్తి ధనధాన్యములు గర్హితంబు గాని
తెనుపునఁ బడసి యతిశిఘ్రాజ మున్నుగా నన్నవానాదిభోగానుభవముఁ
- తే జొందువాడు గృహస్థుండు గండమూల, శాకఫలములాహారంబుశయ్యభూమి
వననివాసికి నిస్సంగవర్తనమున, భిక్షుబ్రదుకు గ యతిశాంతిఁ జేర్చి యుండు
- క ఫలకాంక్షి గాక నియతిం, జలిపిన నీయభిలక్ష్యజాలంబును ని
ర్మలమోక్షపదముఁ జేర్చుట, గలుగు నవశ్యంబుఁ బుణ్యకరణప్రవణా 108
- వ అనిన విని భరద్వాజుండు పరలోకం బన నొకండు గల దండ్రీలోకంబునకును
నాలోకంబునకును విశేషం బెట్టిది యెఱింగింపే యని యడిగిన భృగుం డతని
కి ట్లనియె 109
- క ఇది కర్మభూమి భోగాస్పద మాలోకంబు ధర్మపరులకు సులభం
బది సత్యశౌచసౌజన్యదయాదులు లేనివారి కప్రాప్య మగున్ 110
- క ఈలోకము దుఃఖబహుళ, మాలోకము భూరిసుఖనిరంతర ము దే
జాలియును లేక యుండొరు,తో లేస్సగఁ జొంది యుండుదురు జను లనఘా
- తే. హస్తీమత కాంతరము గల దరసి చూడ, వానగృహశయనానసవసనగంధ
మాల్యోత్సాహప్రికారామ మానినీజ,నాదిసుఖసాధనములకు నందు నిందు
- వ. అని పెండియు. 113
- క ఇవి పుణ్యలోకవిషయ,న్యవసితవచనంబు లధమ మగులోకము ధ
ర్మవిదూరజనులు వొందుదు, రవిరతబహు దుఃఖనిలయ మది విప్రవరా 114
- క. విను మమకారవివర్జిత,మనస్కులకుఁ బుణ్యపాపమార్గంబులు లే
మిని లోకంబులఁ ద్రిమృత, శీరసఘా పొందుదురు శాశ్వతానందంబున్ 115
- వ. అని చెప్పి భృగుండు బ్రహ్మవిహితంబు లగుధర్మంబులు సుజేపరూపంబున

నెఱింగించితి ననిన భరద్వాజుండు ప్రముదితాత్ముం డగుచు నమృతాత్ముం బ్రశం
సించి వినతుం డై వీడ్కొనియె నతనిచేత విన్నంతపట్టును నీకుం తెల్పితి నీమిశ
నెయ్యది విన వల తగుటయు ననిమిషనదీనందనుతో భర్తనందనుం డాచారవిధి
మినువాంఛ నాచనంబునం జేర్చియుండు ననవుడు నతం డతని కి ట్లనియె 116

— భిష్మండు భర్తావళి నాచారవిధి యెఱింగించుట —

- సీ సజ్జను లిందు రాచారవంతుల దురా నారంబు గష్టత్యకారి యట్లు
గావున నాచారగతి వింట గడులెస్స రాజమార్గంబున రచ్చ మంద
మూల్రపురిపవిమోక్షంబు నేయమి శౌచి యై వార్చి నిష్ఠను జలంబు
సొచ్చుట సంధ్యల సూర్య నేవించుట యర్హిదయా స్తవయముల నిర్త
త వోవకుండుట పంచార్ధభావ మొంది, కుడుచుటన్నంబు దెగడమి దడిడములు
గలుగ నిదురకుఁ జొరమి సత్కర్త చేది, నారదుండు వినరించె నాచారములుగ
త డిడయ మగుసూర్యుఁ గనుఁగొను టొప్పు దన్య
వనిత నగ్నయై యుండంగ వలదు మాడఁ
దనపురిపంబు సూచుట భరణి నాథ
కీడు నిజపాప గుప్తి యుక్తత్య మరయ 118
- క సురతంబు గుప్తమగుటయు, గురుశ్రుత్యమును బ్రహ్మకలభజనము నా
యురవాప్తిఁ జేయ లక్ష్య, కరంబు లగు సూర్యలోకగతియు నొనర్చున్ 119
- వ అనిన విని యుద్ధిష్ఠిరం డభ్యాత్మవిద్య విన వలతుం తెప్పుచే యనిన నతనికి
దేవవ్రతుం డి ట్లనియె 120
- సీ జలధితరంగలచాద్యునఁ జోడముచు నడఁగుచు నుండు భూతాత్మనందు
భూమిప్రభృతిభూతములు వానిగుణములు గంఠాదు లింద్రియగ్రాహ్యకోటి
యనఘ శ్రోత్రం బొది యగునింద్రియశ్రేణి ఓర్వియుఁబోలె సాధనత నొందు
మనసింద్రియములకుఁ బెనుఁ బ్రాప్త బుద్ధితన్మథమున నిశ్చయంబునకుఁ దేరఁ
త బురుషుఁ డవిర్వచయంబులఁ జొందు నిట్లు
గాక యుండ నింద్రియముల గ్రమ్మఱించి
మనసుతోఁ గూర్చి బుద్ధిలోనన యడంప
బుద్ధి నిర్విషయస్థితిఁ బురుషు నొందు 121
- క విను మాత్ముండు తేల్చెజ్జం, దన భూతాత్ముఁ డనఁ బురుషుఁ డనఁ బరమేశుం
డన బుద్ధిసాక్షి యన నెన, జనరహితుం డనఁగఁ బరఁగు శాంతిప్రవణ 122
- క తనయంద తోచువిషయము, ననుభవగోచరము లగుట యివిమాయానం
జనితన్వృత్తం బై యాత్మనికిం దనుఁ గాన లేని మోసము దెచ్చున్ 123
- క విను గుణములు మాయకు నొడ, లని యెఱిఁగి తమోరజస్సు లడఁచి సుసత్త్వం

ఋషి నిలిచి సర్వవేకంబున నదియుం ద్రోచి విమలబోధాత్ముఁ డగున్ 124
 తే అరసి చూడ న త్ర్యంబు సుఖాత్మకంబు, సాంద్రదుఃఖమయుంబు గజస్సు బోధ
 మాంద్యమూ ర్జితమస్సుసమత్వమూఁది, యాయనస్థలచోరయమిమాయపోక
 వ అని యథాత్మప్రకారంబు నిర్దేశించి భీష్మండు వెండియు యోగంబు నెప్పెడ
 నాకర్ణింపు మని యవ్వనుజపతి కి ట్లనియె 126

— భర్తావత భీష్మండు యోగప్రకారంబు నెవ్వట —

సీ తెలి వొంది మనసు నిశ్చలవృత్తి నేకాగ్ర మై యున్ని గోరి నిష్ఠాతిశయము
 కలిమి కృత్యంబు మీఘంబున మెఱుంగును నలినపత్రంబున సలికణముఁ
 బోలె మంత్రవ్యంబు పొంతఁ జరించుమనంబు దానికీ బననంబుగతియ
 గలి గాన పీఠము మూరుతఃపారణము పవమానంబు గ్రమమునఁ గాని నిలువ
 ఆ దలయ విసువఁ గాదు తలకొని యమనియ, మామ లెనిమిదియును నభ్యసించఁ
 గావించార మొలయుఁ గలుగు వితర్కంబు, మఱివివేక మనిలు నెఱికిఁ దెచ్చు
 క విను మంతర్వాడిం జనఁ, బరుపడి పరనంబు బ్రహ్మపద మొందఁగ కాం
 తినిరూఢ మైనచిత్తము, గను నానందంబు నంద కలయుం బిడపన్ 128
 వ అనిన విని కురుపతి కుగుపితామహానితో జవవిధిప్రకారంబును జపశీలు రగు
 వారు పోవుగతియును నెఱింగింపే యనుటయు నవ్వపీఠిభునకు నవ్వహాత్మ్యం
 డిట్లనియె జవ్యంబు విషయంబుగాయమకాలమృత్యుభూసురేశ్వైక్యలకులకు సంవా
 దంబు ప్రవర్తించె నయ్యితిహాసంబునుం జెప్పెడ మున్ను నాదుఱింగిన లెఱిం
 గునుం జెప్పెడ నాకర్ణింపుము. 129

— యదుకాలమృత్యుభూసురేశ్వైక్యవలనంపాదము. —

సీ వేదాంతవిదు లనుమోదించునట్టిది జపకర్త మత్సంతకౌచకాలి
 యై కుశాస్త్రీర్ణ సమావనతలమున గుళముష్టి నేకొని విశదచిత్త
 వృత్తి నింద్రియములు విషయసక్తంబులు గాకుండ నిలిపి తదేకపరత
 మత్సరాహంకారమానదంభాపగమంబును బ్రహ్మచర్యంబుఁ గలిగి
 తే జపము నెల్లించుపురుషుండు సర్వలోక, విజయి నిస్సన్నహ మగుజపవిధివిశోక
 హర్ష రాగాదికంబును నవ్యయంబు, నైనఁడముఁ బొందించు నృపాగ్రగణ్య
 క శౌచాదిగుణము లెడలుట, నీచత్వము వాటిలంగ నిశ్చలమతి దు
 స్టాచరిత మైజపవిధి, నాచెప్పినసుదతిఁ దేదు నరకము దెచ్చున్ 131
 వ అని చెప్పి వెండియు వి ట్లనియె 132
 సీ వేద వేదాంగసంపేది గౌళికుఁ డను భరణీసుండు సంహితాజపంబు
 విహితశీలతఁ జేయ వేయు వత్సరములు సనిన సావిత్రి యమృనివరునకుఁ
 బొడపూసి తనుఁ జెప్పఁ గడు భక్తితో నతం దెఱిగిన నిచ్చెడ నిష్ఠ మడుగు
 మనిన నాతండు జపానిన్యయ కోర నది యిచ్చి దేవి వీ కతుగదాత్త

- తే గతియు నగుధర్మ మ్మి నీకడకు వచ్చు
యముఁడుఁ గాలుండు మృత్యువు నరుగుడెంతు
రనఘ నీకును వారికి నావహిల్లు
వాడ మని చెప్పి చనియె భూవరవలేణ్య 133
- క ధరణీసురుఁడును జవత, త్వరుఁడై దివ్యాబ్జములు శతంబు గడపె న
పూరుమవరకడకు ధర్మము, పరమస్త్రీతిఁ జనుడెంచె బౌరవముఖ్యా 134
- తే అట్లు సాకార మై వచ్చి యతనితోడ, నీజపంబున సిద్ధించె నిరతిశయము
లై నపుణ్యలోకి ములునీవందుఁజనుము, తనువుఁజి త్తంబువిడిచి యుత్సవమెలర్చు
వ అనిన విని యమ్మని ధర్మంబున కిట్లనియె 136
- క తనువు దొఱఁగి ననులోకము, లనఘా యే నొల్ల మేల యైనను దుశఖం
బున కోర్చి నాతలంపున, కనుగుణమై యుండ దీని కగునె తొఱంగన్ 137
- వ అనుటయు ధర్మంబు 138
- క బడ లెట్లు విడువ వలదే, కడురమ్యము నాక మింత గానవోకో నా
వుడు మేలు వెలిగ నట వో, నొడఁబడ నని పలికె బ్రాహ్మణోత్తము డధిపా
వ అని పలికె ధర్మం బతనితో నీ వొడలు విడువ నొల్లవు పోయమకాలమృత్యు
వులు వీరే వచ్చిరి చూడు మనియె నయ్యవనంబున వారలు వచ్చి యష్టహీ
సురవరముండఱనిలిచి తమ్ముఁ జేర్చొని రాతని నుద్దేశించి యముండునీజపంబు
ఫలంబు సిద్ధించె ననియుఁ గాలుండు నీకు నాకలోకారోహణంబునకుం గాలం
దైనం దోఁచితి ననియును మృత్యువు గాలవోచిత నై నిన్ను నేడు గొనిపో
వచ్చితి ననియుం బలుకుటయు నమ్మాటలు గీటురం బుచ్చుచు వారలవదనం
బులు విలోకించి నవినయవ్యాహృతస్వాగతుం డయి యవ్వీపుం డను మీకు
నెప్పని నేయువాడ నని పలికె నట్లయెడఁ దీర్థయాత్రాపటం దైనయిత్వేకుం
డచ్చటికి నేకేంచి వార లందఱకుం బ్రణతుం డయ్యె బ్రాహ్మణుం డతిథింగా
నిరూపించి యాదరభరితుం డై 140

— కాశికనకు నివ్యాకుమహారాజునకు నయనకుండాడము. —

- క నాకలిమితోడ నిచ్చెద, నీ కెయ్యది యష్ట మనిన స్మృతి స్మృతులు దా
నైకఁడులు గొనువారలె, యే కామ్యము లైన నిత్తు నీ వడుగు తగన్ 141
- వ అనిన విని విప్రుం డవిభున కిట్లనియె 142
- క గొనువారు ప్రస్ఫుత్తులు గాక స్ఫుత్తులు గొందు రయ్య కామ్యంబులు నా
మునమున లేవే నేమయుఁ, గొన నిత్తున కాన యధి కోఁము తగఁగన్ 143
- వ పూజారూపంబున నిచ్చినయది యతిథిగై గొనుట యెగుగా దనుటయు నప్తుమజ
పతి నీ విచ్చువాడవయేని నీసకలజపంబుఫలంబును ని వ్వునిన నష్టహీదేవుండు.

- క జవఫలమున సగ మిచ్చెద, నృప యంతయు నైనఁ గొనుము నీ వనవుడు న
జ్జము ఫలం బెయ్యది యని, నృపుఁ డడిగిన నాతఁ డేను నిరపేక్షుండన్ 145
- క కావున ఫల మిట్టిదియని, భావింప నెఱుంగ నొరులఁ బనివడ యడుగఁ
నీ వాఫలంబు గొను మది, దా విసంబడుఁ బిడవ భర్త తత్త్వజ్ఞులచేన్ 146
- వ అనుటయు నయ్యనతనయుండు ఫలం బిట్టి దని యెఱుంగ లేనిం గొన నొల్ల నన
వుడు నతం డతని కి ట్లనియె 147
- క నీ వడిగి లేను నిచ్చితి, భూవల్లభ యింక సత్యమున కూనము గా
డే పరియింపమి నావుడు, నావసుథాధీశుఁ డధరామరవరుతోన్ 148
- వ రాజులకు యుద్ధంబు ముగర్తంబు గావున నీతో వివాదయుద్ధంబు నేసితి ననిన
సతండు నీ చేమి నేసి లేమి యది య ట్లుండ నిష్టు 149
- క విను మిచ్చెద నని యీమియుఁ, గొనియెద నని పలికి పిడపఁ గొన కునికీయు న
త్యనృతంబులు సత్యవ్రత, మునకుం డొలంగంగ మనకు భూవర తగునే 150
- క సత్యమ తనమును యజ్ఞము, సత్యమ వేదంబు దాంతికాంతులు నగుట
సత్యము దొఱఁగుట నిర్వల, నిత్యానుష్ఠానములుచు నిష్ఫలము లగున్ 151
- వ అనిన విని భర్తంబు వారల నుద్దేశించి యమాదులు విన వీరికివివాదంబు వలదు
విప్రుండు దానఫలంబును రాజు సత్యఫలంబునుం జొందువా రనియె నట్టియెడ
నాకంబు నరాకృతి దాల్చి వచ్చి తన్నెఱింగించి యయ్యిరువుర నాలోకించి
వాడేల మిరిద్దఱుం దుల్యఫలప్రాప్తుల రయ్యెద రిట్లు నేయుం డని పలికె
నవ్యభుం డట్లేని నితండును నాయుచ్చునది గొనవలయు ననుటయు నమ్ముని
యేను దపస్సావ్యభాయనిరతుండం బరిగ్రహవిధియందు విరతుండ 152
- క అనవుడు నరనాథుడు నా, కును నీకును సరియ కాంగఁ గోరెద సత్కు
ర్త నిరూధి మత్సుకృతఫల, మనఘా కొనవే యచుగ్రహంబు డలిర్పన్ 153
- వ అని ప్రార్థించె నప్పుడు వికృతవేషు లగుపురుషు లిరువురు దమలో వివాదంబు
నేయుచు వచ్చి యవ్యభుండు మనల శాసించ నొడయుండు వొవ్వునుచు నిత్యాకు
ముందఱ నిలిచిరి వారి లెఱంగు వినుము 154
- తే పికఁడు గోదాన మొనరింప నొక్కరుండు
తత్ఫలము వేడఁ బ్రీతి నాతండు నొసంగఁ
గొనినవాఁ డిది దక్కువ దనకు నని త
లంచి యు త్తమగోయుగళంబు విలిచి 155
- వ సత్కారదానక్రియ నిర్వర్తించి తత్ఫలంబు మున్ను దనకు గోదానఫలంబిచ్చిన
యతనికిచ్చువాడయిన సతండును గొనువాఁ డయి యుండి కొనక యెడ నేసి
తిరుగం దిరుగ నప్పుడు ముట్టం బట్టినవాడు వుట్టిన వచ్చినవారై రత్నెఱంగెల్ల
నుక్తిప్రత్యుక్తుల నప్పుడవిజేసికి నేర్పడం తెప్పి రట్లు నెచ్చ వినిన యవ్యభుని

- తోడఁ జొలుత నొసంగినవాడితం దడిగిన నిమ్మి బ్రతిగ్రహించఁగా నొసంగితిఁ
బ్రతిగ్రహం బొల్లనినన్ను నితండు నిష్పంధింపం దగునే యని చెప్పినఁ చిద
పటియాతం డితండు గొనియొడ నని యొడంబడి కొనమి పాతకం బగుట కర్హ
కాండవిడు తెల్ల చెఱుంగుదు రనవుడుఁ గౌళికుం డిత్తువు నుద్దేశించి వింఱ
యచ్చురువునివచనంబు లని పలికి వెండియు 156
- క నృప నీవు మడియం బగు, జడముఫలం బడిగి లేను సమృతి నీఁగా
విఠితఫణెతు లాడిన, శపియింతుఁ జామి యెఱుంగఁ జాటితి నీకున్ 157
- తే అనిన నాతఁడు భయ మంది యాత్మలోన
నొరులయ్యాగికి నకట చేయొడ్డ కుండు
నట్టివా కిది వలసెనే యనుచుఁ గరము
పాఁచె నవ్వొచ్చు దెసకు నిశ్చయముతోడ 158
- వ 1 అతండు వనేకవర్షంబులు సేసినజపంబుఫలం బంతయు నీ కిచ్చితి ననుచు భార
వోసిన నవ్వుపీనురవరునాననం బాలోకించి భూపాలుండు నాకరంబున జలం
బులు వడియె మనకు నిర్లక్షకును సత్కర్మసమత్వంబు గలుగవలదే నాయది
యైనయాగఫలం తేనును నీకెచ్చెదఁ గైకొనుమని పలికె నట్టియొడ వికృతవేషు
లగునప్పురపు లిరువురు నన్నరనాథు నుద్దేశించి యేము కామగ్రోధులము ధర్మ
యమాదులచేతను మాచేతను మీరిద్దఱుం బరిశీతుల రైతి రింతియ కాని
యిచ్చుటయుఁ గొనుటయును నివి దైవాచరితంబులు మీకుం బని గా దని
పలికిన విని యవ్వొచ్చుండు భూవిభునితో నిట్లనియె 159
- ఆ శ్రద్ధయును బలంబు జపవిధియందు పా,విత్రి నాకు నిచ్చె వేఱ జపము
నాచరింపఁ కదగదు నైనను నిందఱ, యెదుర నీవు గోరి తివ్వెభంబు 160
- క కాపునఁ బ్రార్థన సెఱుగం, గా వెఱచెద శివట్ల కాక గైకొంటి ధరి
శ్రీవల్లభ నీసుకృతం, తేవెంటం దిగిచె నరుగు మీ వగ్గతికిన్ 161
- వ అనియె నయ్యిరువురసత్కర్మనిష్ఠావిశేషంబునం బ్రీతు లయి బ్రహ్మాదిదేవతలు
వారలమీఁదం బుష్పవృష్టి గురియించుచు నయ్యొడకు నరుగు దెంచి యభినందిం
చిరి దేవతూర్యంబులు మొరయ నప్పగోగణంబు లాడుచుం బాడుచు నుల్ల
సిల్లె నయ్యవసంబునం గౌళికు నిత్తువు నుద్దేశించి నాకంబు 162
- తే అనఘులార సునీధుల రైతి రింకఁ, దడయ నేటికి నిగ్గలోదా త్తగతికి
సుత్యహింతురు గా కన్నమత్సరాది, బంధకంబులఁ బోఁ ద్రోచి బ్రహ్మఱుండు.
- వ ధర్మయమాదులను నాదిత్యసంఘంబును పవిత్రయప్రకామసహితంబుగా నా
మంత్రికులం జేసి 164

1 ఖడ్గ పాంచిక వాహునుతో క్రమండు వనేక. 2 దశగై యెనుమ. 3 నట్లు గాన . మిత
గ్గతికిన్.

— ౧౪౩వ్యాయుల ప్రహరణాశ్చ లగట —

- క వాయువుల నిరుతవృత్తిమనోయంత్రణ బామలనడుమ నూల్కొలిపి విచే
ష్టాయితశరీరుఁడై మూర్ఖా యోజితములుగఁ జేసి యత్రలఁ జేర్చెన్. 165
- వ అప్పుడు తడియ బ్రహ్మరంధ్రోద్గతుండును మహాబోధిత్వైలాకృతియుం బ్రాదేశ
మాత్ముండును నగుపురుషు నెదుర్కొని పరమేష్ఠి సమాధానంబున వచ్చితే
యని చలికి వెండియు 166
- తే జాపకులకు యోగులకును సమమ పుణ్యగతివిశేషంబు ప్రత్యక్షింపఁగలెన ముందు
జాపకులు నిర్భరోధాన శక్తి నధికు, లనుచు వక్త్రంబు విచ్చిర మ్మనియె నధిప
వ అనుటయు. 168
- తే బ్రహ్మరంధ్రనిర్గతుఁడైన బ్రాహ్మణుండు, బ్రహ్మవదనంబు సొచ్చె భూపతియునట్లు
చెడలి తద్యక్త చెప్పటి శివీకసంబుఁ, బొంద నందుఁ బ్రవేశించె భూపవర్య
క దేశత లచ్చెరువడి య, దేవుని నయ్యురుపురను నుతించి రజాఁడు సు
ఖావించె ధర్మమును నవ,నీవర యప్పురమవిభుండు నిరుపమలీలన్ 170
- వ తదనంతరంబ యంతర్వైతం డయ్యెఁ దక్కినవారును నిజస్థానంబుల కరిగిరి జా
పక ప్రకారంబును దడియసుగతివిశేషంబు నెఱింగించితి నీవింక నెయ్యది వినవల
తనవుడు నాపగానుతునితోడం గుంతితనయాగ్రజుండు నిరతిశయజ్ఞానయో
గంబువిధంబు విరువాంఛ నాకుం గలదు నెప్పుచే యనిన నప్పురుషుం డపూర్
వోత్తమున కిట్లనియె మనుబ్రహ్మసృష్టిసంవాదం బనునితీహాసంబు గల దది యడి
గిన యర్థంబునకు బోధకం బయి యుండు నాకర్ణింపుము మరు వాత్మియగురుం
డగు దేవగురునకుం బ్రణమిల్లి 171

— చతుర్థాశ్వాసము —

- నీ జ్ఞానయోగము కృపాసంపన్న బుద్ధి నా కెఱింగింపవే యన్న నెలమి నాతఁ
డతనికి నిట్లును ననఘ సత్కర్మయోగశ్రద్ధ దానికీ గారణం బ
నిష్ఠంబు ద్రోవను నిష్ఠంబు దేరను నరుండు గర్వాచరణం బొనర్చు
నెయ్యది సుఖము లొక్కింతకాలమునకు నవియ దగ్గఖంబు లై యావహిల్లు
ఆ నింత యెఱిగి ఫలమునెడ నిరపేక్షుండై, సేతండుసౌఖ్యదుఃఖయమముద్రోచి
కాముముఖ్యవిపదకంపితజ్ఞానవి, శేషబుద్ధి బరమసిద్ధిఁ బొందు 172
- వ అని వెండియు 173
- క. అసమాలంబ మశబ్దము, రసగంధస్పర్శరూపరహితం బగుటం
బ్రసరించునింద్రియములకు, వసంబు గా దొందఁ బరమమస్తువు పుత్రా 174
- క స్త్రీపున్యపుంసకర్మము, లాపరత త్త్వమున లేమి నది విను తత్త
ద్యావృషారావేతం బయి, దీపించుచు నుండు బోధ దేహత్వమునన్. 175

- తె వెలుగు చుండెడిపంబు వేట వస్తు
పులఁ బ్రకాశించఁ జేయునట్లలఘునిత్య
బోధనజ్యోతి యింద్రియంబులను మాన
సమును దనప్రభ విగతజాడ్యములఁ జేయు 176
- క. విను పురుషున కింద్రియములు, మనంబు గలిగించుఁ గ్రియల మనుజేశునకుం
దనతన తెఱఁగునఁ గార్యము, లనేకములు సూపునచివు లట్టుల వత్సా 177
- వ అని మఱియును 178
- చ. అనలము దోచునే తరువునందుఁ గుతారముఖంబు లైనపా
ధనములఁ బ్రత్య సజ్జహితా తగఁ దర్జునఁ గాక యట్ల యి
త్తనువు నలంగఁ జేసి పరత త్వముఁ గాంతు మనంగ రాదు వి
న్నునువున నాగమోక్తమథనం బొనరించినఁ గాని యారయన్ 179
- క దెందమున కింద్రియములకు, నొందఁగ రాకున్న లేక యున్నే తత్త్వం
బెందు నపరభాగంబునఁ, బొందవు చూడ్కు లది లేక పోవునె సుమతీ 180
- క వల యురి యోదము గాలము, గలిగి కదా మృగముఁబట్టిగజము యుషము ద
క్షులు వట్టుదు రట్టుల తేజ్జాలు విజ్ఞానంబుకలిమిఁ జూతురు పురుషున్ 181
- క పా మెఱుంగుఁ బాముకాళిలు, ధీమంతుం డెఱుంగ నేర్పు ధీసాక్షిత్వ
శ్రీమంతుఁ బరమపురుషుని, ధీమలనిర్వోచనంబు తెఱఁగు నెఱిగినన్ 182
- క కలుగుం దోడమి యమవనఁ, గలుగునె యంతటన యమృతకరునకు నాశం
బలఘుపరవస్తువునకుం, గలదె యభావంబు మనసు గాననికలుచన్ 183
- క రవిలింబము రాహువు పయిఁగవిననఁ బాసినను దోడకయుఁ దోచియు నుం
డువిధము యజ్ఞానంబున, యవిరతివిరతులయధీనుఁ డగు తాత్త్వనకున్ 184
- క విను మానసప్రపన్నతఁ, దనుఁ గనుపురుషుండు గలుపతం గానఁడు దే
ఱిననీట యాపు సూడఁగ, నను నై కలక నది లేని యట్టులపోలెన్ 185
- తె ఇంద్రియంబులు దమయిచ్చ నిట్టనట్టుఁ,దిరిగె నేని యుదఃసఖములే దెచ్చునవియ
కట్టనడిసుఖమెనరించుఁగానయాత్మఁ, గావవలయు నింద్రియచోరగణమువలన 186
- క పాపమయమున బోధం, బాపాదింపఁబడి మెఱుంగుటద్దముకరణం
జాపునకు వచ్చుఁ దనుఁ దా, నాపురుషుండు గాంచునని నై తన్నయతన్ 187
- తె భ్యానయోగనిశ్చల మగు నంతరంగ, మెడల విడుచు గుణంబుల నిర్దశాంత
మైననిర్గుణవస్తువునందుఁ గలయుఁ, బరమపద మది దానికె బరము లేదు 188
- వ అని పలికి సమ్యగ్గానంబునకు మాయ మాటు గావున దాని మొఱుంగు తెఱంగు
దేటపఱుపం దలంచి యిట్లనియె 189

— బృహస్పతి వసువున భవదేశించినహయోద్రాశము —

- క విను మాయావిధ మిట్టిది, యని యారయ వెరవు గలుగ దవనిం జరణం
బనఘా మోపనిజంతువు, సనుచో పురయంగ రానిచందం బొందున్ 110
- క గుణమూర్తి మాయ దానిని, గణుతిం చెడ నన్న దెగడు గ్రాహ్యత్వంబు
గుణములఁ బెడఁబొంపంగా, గణనాతీత మగుచెలులగు గనుఁ దాన తనన్ 191
- తే వినుము నృప స త్వమును రజస్సును దమస్సు
ననఁగ గుణములు ముప్పై గొనుచు నాత్మఁ
జాట్టుకొను నొందుమెయి దెగ విట్టలముగ
నొలయువై రాగ్య మనుకొడవలినకాని 192
- వ అని నిర్దేశించి పెండియ 198
- ఆ మణిమయములుఁ గనకమయములు రజతమ
యములు వఱియు మృణ్మయాదికములు
నైనపెక్కు పూసలందుఁ బ్రా దున్నట్లు
భూతకొటియందఁ బురుషుఁ డుండు 194
- క ఏకరసమయతే త్ర మ, నేకౌషధిరసమయం బయినయట్లు సుమీ
యేకవిధ మైనబుద్ధి య, నేకము లగుకర్తృమలమెయిం బోక స్మపా 195
- ఆ జలము పృథివికంటె జలముకంటెను దేజ, మంతకంటె వాయు వాకసంబు
దానికంటె చద్దవాని కెల్లను బెద్ద, మనసు బుద్ధి పెద్ద మనసుకంటె 196
- తే ధరణి మొదలైన ఎంచభూతములకంటె
మనసుకంటెను బుద్ధికంటెను మహాత్త
రంబు గాలంబు గాలత త్వంబు మిగిలి
యందు విభుఁ డిజగంబుల కొడయుఁ డతఁడు 197
- క ఆదియు మధ్యము నంతము, నాదేవేశ్వనకు లేమి నవ్యయుఁ డతఁ డీ
వేదములకు నానావిధ, వాదములకుఁ జేరుగడ భవతే. పి స్మపా 198
- క అనుభవము మ్రొగు శాంతిం, గనునది నిర్వేధసత్ప్రకాశం బది దా
విను తలఁపునకును బలుకునకు నగమ్యము గర్తముల కగోచర మనఘా 199
- క మనసు గొని మనసు బుద్ధిం, గొని బుద్ధిని దర్శనంబు గొని దర్శనముగా
విను క్రమమున నొదిగొనినఁ, గను బుధుఁ డక్షుని విష్ణు ఘనబోధమయున్ 200
- క అమృతం బచ్చుత మమలం, బమేయ మవ్యయ మనంత మవ్యైలంగు యమా
ద్యముల నలవడనచిత్తము, శమాతిరేకమునఁ జొంద సంవేద్య మగునీ 201
- క అని గురుఁ డుపదేశించిన, విని చునువు గృతార్థుఁ డయ్యె విద్యస్సుత నీ
పును నలవంతపుమీ మనమున నివ్యాకృతములయర్థముం దత్పరతన్ 202

జ అనిన విని పరమహంసంబునం బాండవాగ్రజాండు పితామహం బ్రశంసించి
మహాత్మా మహానీయుం డగుకృష్ణునిమాహాత్మ్యంబు విన వలతుం జెప్పవే యని
యడిగిన నతం డమ్మపీఠతితో నారదజామదగ్నివ్యూహార్కంజేయవ్యాసవాల్మీకి
ప్రభృతిమనీంద్రులు నెప్పు వినినలెఱుం గెఱంగించెద నాకర్ణింపు మని యి
ట్లనియె 203

క కృష్ణుండు బ్రభవిష్ణుం డగు, విష్ణుం డనిలాగ్నితోయ వియదిలలఁ గ్రియా
నిష్ఠాతత్వవిసోదన, తృప్తం గల్పించె దనదుదివ్యవిభూతిన్ 204

తే అట్లు కల్పించి జలములయందు భవ్యతల్పగతుఁ డైననాభిఁ బద్మంబుదోఁచె
నందజాఁడు పుట్టి స్పృశియించె నందనుల మృనంబునన సప్తసంఖ్యల నరపర్యేణ్య
వ మరిచియు నత్రీయు నంగిరసుండును బులస్త్యుండును బులహండును గ్రతువును
దతుండు ననం బరఁగువారలయందు మరిచికిం గళ్యప్రప్రజాపతి జన్మించె నతని
వలన సురాసురగురుడనాగాదిజాతిసంభవంబునుంగలిగె నతనికి సూర్యుండును
నత్రీకి సోముండును నుదయించి రాజవంశంబులకుఁ గూటస్థులై సూర్యసోమా
నవ్యయజుఁడు లైననృపతు లనేకు లనేక దేశంబు లేలిరి దేశ కాలవిశేషంబులనృప
కులంబులు బహుశాఖంబు లై న ర్దిల్లు వానినెల్లం దనవలసిన యప్పుడు విష్ణుండు
పరస్పరవిరోధజనితసంగ్రామంబులు నిమిత్తమాత్రంబులుగాఁ గవిశేషప్రకార
రంబుల నుపసంహరించునదేవుండు వాసుదేవసంకర్షణప్రద్యుమ్నానిరుద్ధాత్మకం
బు లగువతుర్విదవ్యసర్వరూపంబులు గలిగి జగద్భరణం బాచరించుచు నీట్లు
లిలాజన్మంబులంబొంది క్రిడవలపు నని కృష్ణునిం జూపి యీభూతేశ్వరుమా
నుషమామాన్యదృష్టిం జూచుట యజ్ఞానంబు గృహండు భక్తచరతంత్రతంత్రేసి
యుత్కృష్టచరితుల యారాధనంబునకు భాజనం బయి భోగమోక్షంబులు
గరుణామయకటాక్షంబుల నొసంగుననినం బ్రీతుం డై భీష్మనకుం బ్రణమిల్లి
యుధిష్ఠిరుండు 206

క మునిజనవినుతచరిత్రా, మనుజుం డెవ్వనిఁ దలంచి మహానీయనిరం
జనసిద్ధిఁబొందఁ గను నే, యనువు దలఁపు నలవరించు నని యడుగుటయున్

— ధీమండు ధర్మజానకు విష్ణుమంత్రప్రభావంబులెఱుం గఱంగించుట. —

వ అధర్మతనయుతోడ నద్వైవ్రతుం డి ట్లను నారదునిచేత వినిన లెఱుంగు వివరిం
చెద నాకర్ణింపుము 208

తే పరము నతురు విష్ణునిఁ బ్రస్తుతించి, నారదమనీంద్రుఁ డంజలి నమిత మైన
మస్తకముఁ జేర్చి భక్తిమగుచిత్త,శృతి నల్లన యి ట్లని విన్నవించె 209

క దేవా మోక్షార్థజనము, లేచెరవున నిన్నుఁ దలఁతు రేజప్యము సు
భావితురు నా కానతి, యీచే భక్తచరతంత్ర యేర్పడఁ గరుణన్. 210

తే. అనిన నద్వైవమునియు కాదరించి, వరదుఁ డగువిష్ణుఁ డిట్లనుఁ బరమభక్తి
నిర్మలశ్రద్ధ యున్దియనిగ్రహంబు, మన్వయాభ్యాసమునకు నమాత్యకోటి. 211

- క విను వీతకల్పపున కవి, పనుపడుం గల్గెమము లెల్లఁ బాపంగ నామె
చ్చినయట్టివరమసాధన, మనుస్మృతి జపించునది నియతిమెయి దానిన్ 212
- తే ప్రణవపూర్వక మగునమగపదముపాంత, మధ్మజైశ్చర్యవాచకసర్వవసన
నిర్వచనశబ్దములు గ్రమనిష్ఠ మెయి జ, తుర్ని గూర్పంగమంత్రంబుదోచు బెరసి
- క తొలితొలి యివ్వంత్రము ని, శృలమానసుఁ డై జపించి జపింపంగ
వలయు ననుస్మృతి దానం, గలుగుం జతుర్వర్ణసాధకత పురుషునకున్ 214
- క అని మఱియు దయ ననుస్మృతి, యనుపేరం గలుగుదాని నమ్మనివతి కి
ట్లని చెప్పె నచ్యుతుఁడు నిజ, మనగన్దియం బైనయట్టిమహిత స్తవమున్ 215
- నీ అవ్యక్త కాశ్చక్ర నిఖలప్రభవభూమి భక్తవత్సలు విష్ణుఁ బరమపురుషు
నక్షయం బ్రాంజలి యై యాశ్రయించెద బుండరీ కాక్షుని భువనసాక్షి
నిత్యుం బురాణవర్ణించెదఁ బరు సహస్రాక్షు నక్షరని లోకైకనాథు
భవ్యుం గొల్పెద ¹భూతభవ్యభవత్సభు సర్వతోముఖ భూతసంప్రవర్తి
- అ నమ్మతు నచ్యుతుని ననంతు హృషీకేశు, రవిసహస్రనిభు హిరణ్యగర్భు
నజ్జనాథు నత్ము నాద్యంతరహితు భూగర్భుం బ్రభువు భక్తగమ్యుం డలఁతు
- తే అచలు సూక్ష్మ ²వరేణ్య సహస్రశీరు, నభయకారి సఖిబు నారాయణుని
నాతనునియోగమూర్తిలోకాతిరిక్తు, భుక్తునినీశ్వరు హరిభక్తితోడఁగొలుతు
- క ³వివ్వండు సచరాచరగురుఁ, డెవ్వనినాభీసరోజ మిానె విభాతక
నివ్యటిలు జగము లన్నియు, నెవ్వనిచే నమ్ముకుండు న్నెవ్వంఁ గొలుతున్ 218
- తే స్థావరములుజంగమములుభాతలోను, గాంగఁ బ్రళయంబు నొందినకాలమునకు
నిలుచునెవ్వఁడోకండయానిత్యసత్య, లలితుకార్ణిఁ బ్రసన్నుఁ గాఁగొలుతునియతి
- క. కాలముం బృథ్వ్యండును, నేలయు సస్యంబుఁ గ్రియయు నిష్క్రియయును ధి
ర్మాలోకము నై మహిమ, స్థిల సలుపువానుడేవునిం బ్రలుంతున్ 220
- క అనలునకు రవికిని శకాంకునకును గ్రహతారకములకును దేజం బె
వ్వనివలన నావహిల్లెడు, ననుపాధికతేజాఁ గొల్తు నవ్యిశ్వాత్మన్ 221
- తే షాలుగింటను వెండియు నాలుగింట, రెంటు నైదింట మఱియును రెంటు వేర్వి
యజ్జతీలు ⁴రారాధించునట్టివిష్ణుఁ, డిష్టదాయి ప్రసన్నుం డయ్యెడును నాకు
- అ యజ్జధరుండు పంచయజ్జండు లక్ష్మికి, నునిజుట్టు యోగమునకు నెలవు
సర్వమునకు నిష్టపదనంబు గా నొప్పు, వానినాశ్రయింతు వరదుం బరము 223
- క ⁵అగమనునిం బాంథు నఖిల, జగద్గురణుడు నమూర్తి సాగరనిభుబో
ధగర్భుం బంచకాలజ్ఞ గుణాత్మకు నిర్గుణత్వశోభితుఁ గొలుతున్ 224
- క వ్యక్తమునకుఁ బ్రభవం బ, చ్యక్తం బాత త్వమునకు నపుల యనువచో

1 భూతభవ్యభవత్సభు. 2 వరేణ్య. 3 ఎవ్వండు సచరాచరగురుఁ ఎవ్వండు వరాచరగురు.
4 రారాధింతు రజ్జి. 5 అగమను నభోధ్యుని నఖిల.

- యుక్తిః బరాయణంబగు, భక్తపరాధీను భవ్యభావ్య నుతింతున్ 225
- క జ్ఞానభ్యాసపరాయణు, లైనమహాత్ములు జితేంద్రియత్వమహితు లె
వ్యానిం బొందిన మరలరు, వాని శరణుఁ జొచ్చి బ్రదుకువాడ మకృతి నై
శ లోకం బంతయు నెవ్వం, దేశాంశంబునన నిర్వహించుచు నగ్ర
హృతాకుం దై వెలుగు ద,యాశరు నప్పద్దనాథు నభివర్ణింతున్ 227
- తే అయిదు దెఱగులఁ బ్రకృతిఁబంచాననముల, ననుభవించుతే త్రజ్జ సత్వాదిగుణవ
యంబులీల భుజించుమా త్వకలితు, సంక్రయింతు ¹మదాత్మప్రసక్తిఁ గోరి
క మతిగలసాంఖ్యులు యోగా,నిర్మతులు పెగుమహాత్ము లెవ్వనిం గని పునరా
గతి తేనిసుగతి వడయుద, రతర్క్మవైభవునిఁ దలఁతు నప్పరమాత్మున్ 229
- క ఇనునదుమ వెలుంగుచు సోమునిరుధ్యమునం జలత్వముం బొందనిని
లున వెలయుదీ ప్రియగువాని నిరంజను సంతరాత్మనిం బొటెంతున్ 230
- క సోమరాగ్ని మయముఁ దా,రామయమును నిత్యసంధీరంబును నగుతే
జోమయతే త్వము నాత్మా,రామత్యంబున నిరంతరంబును జూతున్ 231
- క గుణములకు నాదియై నిర్గుణములకు నాద్యుఁ డగుశివయాపుని లక్ష్మీ
ప్రణయపరము నజానూత్మనిఁ బ్రణతింతు బ్రసన్నుఁగాఁ బరముసర్వగతున్
క కలయంగ నెల్లయొడలం, దలలును లోచనములును వదనములు నగని
ర్వలు నిర్వికాస నిర్ముం, గొలిచెద సర్వైకసాక్షి గోవింద హరి 233
- క నిను నెఱుంగకున్న సుసారనిమగ్నత ²వోదు గోచరము గావు మనం
బునకు నశలేంద్రియములకు, నను నే మనువాడ వింక నారాయణుఁడా 234
- క రోషముఁ గామము రాగ,ద్వేషములును లేక భక్తి దిరమై యేకా
న్యైషిణిగాఁ గొలుతు రవిశ్లేషమనోనిలయవృత్త సిద్ధులు నిన్నున్ 235
- క ఫలములు గోరక కర్మంబులు నడపుచు వాని విమలబోధాగ్ని ³హతిం
బొలియించుచు నిర్వృంద్యత, నెలకొను నేకాంతిజనులు నినుఁ గంద్రు హరి 236
- క దేహస్థు నదేహం నశల, దేహిసమంశ నిన్ను భక్తిఁ దెలుతురు దురిత
పూర్వామ్యుఁ బుణ్యవయము న,మోహత నిరసించుయోగిమఖ్యులు గృష్ణా
చ ప్రకృతియు బుద్ధ్యహంకృతులు భావము భూతవయంబు నింద్రియ
క్రియముఁగేశవా భవదుపాక్రయభావిత⁴ ర్తనంబు లా
నకలమునందు నీవును బ్రసన్నత నిల్చి నీకు నీవు దా
నికి నిలువంగఁ బట్టగుట నిక్కముగ దిటు లై వెలుంగుదే 238
- క ఏకత్వం ⁵బన్యత్వ మ, నేకత్వము గలుగునీమహిమచందం బా
లోకింప నిపుణు లగును,శ్లోకులకుం బరమఁడము సులభము శార్దూ 239

1 మదాత్మ. బ్ర. కాంతిఃగోరి 2 భద్రయాపుని ప్రణయభవ నోబి గాఁగఁ బరపర్యగతున్.
3 పొందు 4 వడియ 5 బతులత్వ ముగి.

- తే ఆచరములునుజరంబులునై నభూత, సముదయంబులుమలులసూత్రముననున్న
కరణి నీయంద యున్నవి గాన సమత, నేకభక్తి నే గోచెడ నిమ్ము దేవ 240
- క పేతురహితుడ వక ద్రవ, భూతసప్తపు సమస్తభోక్త వత త్వం
వైత తత్త్వము నగుదు జగ, న్నేతపు కూటస్థుడవును నీవ ముకుందా 241
- నీ ద్వైత్యంబు బ్రియ మనుపేర్పాటు లేదుభూతములయందెల్లను సముదానాకు
భూతసంయోగంబు బుద్ధ్యహంకారయుక్తియు గుణత్రయసంగతియును లేవు
ప్రారంభణంబు ధర్మాధర్మములు నిందియములపొందును విషయాభిరతియుఁ
బరివ్యాసంబులు జగమురణమోక్షార్థినై శరణంబు పేదెడ గుణ నాదు
- తే. భూతజిహ్వలు మహి నుదకమున దృక్కు-
తలక్కు దేజంబునందును వాయువునను
శ్లోత్ర మాకాశమునఁ గ్రమసూత్రితముగఁ
జొందఁ జేసి గోవింద యానంద మిమ్ము 242
- నీ ఇల జలంబుల జలంబులు శిఖి శిఖివాయువున వాయు వంబరంబునను నంబ
రంబు చిత్తమునఁ జిత్తం బహంకృతి నహంకృతిబుద్ధిఁ దగ నొడిగించి యింత
వట్టును గూడ నశ్వక్తంబుఁ జేర్చి యవ్యక్తంబు నిజభంగి యైఁగఁ ద్రిగు
సామ్యవ్యవస్థిత సడినన్నఁ గారణభూతతనూత్రలు పొదువ కుండఁ
- తే దోలుగఁజెట్టుట దొరకొనవలయుదానఁ, బరమమున కేవలమునగుడముగలిగి
యేన నీ వనునైకరంపుబిటుక వొడముఁ, గాతగమనాగమనములు గ్రాహిపోవ
- క హరియం దేనును నాయం, దరయం గా హరియుఁ గలము హరి నాకును నా
హరి కేను శివశర్వరులము, హరిప్రసాదోదయము మహత్తరమహిమన్ 244
- తే బుద్ధియును బ్రాణమును నిన్నుఁ జొరయఁ జేయఁ
జాలుభక్తి నా కొనఁగుము జలధిశయన
పూర్వకర్మఫలంబులు వొందుఁ గాక
యవి ఋణంబులు గడలేలు బ్రమణంతు 245
- తే నిన్ను నెప్పుడుఁ దలఁచెద నన్ను నీవు, వత్సలుడ వయి పీఠు నావాఁ దనంగ
వలయుఁ జాప్తుయ్య మణవక వాసుదేవ, దేవదేవ మునీశ్వరభావనీయ 246
- క తనుఁ దనయంద నిలిపి వే, రనువున బుద్ధిగడ వెలుగునచ్యుతుని సనా
తను నగ్రాహ్యుని జన్మయు, ననున్న రించునది యపునరావృత్తికి నై 247
- క. పరమాత్మని నారాయణుఁ, జిరంతనుని భక్తశేముపీనిష్ఠాస్మి
కరదైతాయనుని నమృత్యురణంబునఁ దలఁతు నతులపద్విధభూతిన్ 248
- తే అని జపించి సర్వావస్థలందు నను విశిష్టభక్తి ననుష్ఠించినయంతందు
సకలచాపంబులను బాసి కాంతి నొంది, యవ్యయానందపదమున నతిశయిల్లు

- తే వైష్ణవియుఁ గల్గవచ్చ జన్మనినియును, నైనయాయనుస్మృతి ప్రాజ్ఞఁడైననజ్ఞఁ
డైన నెవ్వఁడుఁ జరియించు యజ్ఞ దాన సమయముల వాడు తత్ఫలశ్రేయమువడయు
- క సురపితృపూజలఁ బావఁ, పరిచర్యలయందు నన్ను భక్తిఁ దలంచుచుం
బరమనియతి నివ్యాకృత్యైర్మరముఁ బరించినయతెందు గనుఁ బుణ్యగతిన్ 251
- క వినిపించునది యనుస్మృతి, నను భక్తిం గొలుచుబహుజనముల కమావా
స్యను బున్నమ బారసినీ సవినయంబుగ దాన నెల్ల విభవముఁ గలుగున్ 252
- క జనము లనుస్మృతిఁ జదువఁగ, విని మ్రొక్కినయంత్యజానకు విశ్రుతగతి గ
ల్లు ననిన సద్భక్తి జపించియు త్రమజాతిజానకుఁ జెప్పఁగ నేలా 253
- ఆ ఆఖిలకర్మ ఫలము నంతవంతంబు మద్భక్తులకు ననంతపదము గలుగు
నట్లు లగుటఁ దలఁపు మమరమునీంద్రని, న్నది మదియపదమహర్థిఁ జేయు 254
- క జ్ఞానము కేవలకృప నజ్ఞానికి నుపదేశవిధిఁ బ్రజనితము నేయం
గా నది సకలధరిత్రీ, దానంబునకంటె నధికతరఫలద మగున్ 255
- క కావున నీ కేఁ జెప్పిన, యీవిధ మంతయును శుద్ధహృదయులకుఁ గృపా
శ్రీ వెలయఁ జెప్పఁమా పుణ్యావహాళీలురకు సులభ మగు సర్వంబున్ 256
- తే అశ్వమేధసహస్రంబు లాచరించి, పడయ రానిమహోన్నతపదము నస్త
దీయభక్తిరసై కవరాయణుండు, వడయ నేర్పు సుకరముగ బ్రహ్మపుత్ర 257
- నీ అని చెప్పె నట్లు లయ్యనిమిషమునిచితి యడుగంగ శంఖుఁ జెయ్యది సమాద
రంబున నెఱిగించె రాజవంశోత్తగు తెల్లంబుగా నదియెల్ల నీకుఁ
జెప్పితి నేకాగ్రచిత్తుండ వై పరమాత్ము నన్నారడనట్ల భక్తి
సంభృతశ్రద్ధానుషంగతాత్పర్యంబుతోఁ దలంపుము కృతార్థుండ వగుదు
- తే 'పరమవరదరహస్యానుభావపూజ్యమానమూర్తి యనుస్మృతి దీనిజఁము | గు
బుద్ధిఁ బెనుచు దుగ్ధంబులఁ బోవఁద్రోచు, బంధములఁ బాపునిత్యశుభంబు నొనఁ
- క అని భీష్ముండు పదేశించిన విని యానందభరితచిత్తుం డై పాం
దున్మపాత్రైజ ద్భవ్యాత్మనకుం బ్రణులై వినయమునఁ దను వొప్పన్ 259
- వ ఇట్లుప్రణామంబు నేసి యాధరణివరుండు గురుపితామహుతో మోక్షమార్గబో
ధనప్రపంచం బుపదేశించవే యని యడిగినది నై యుండు నని పలికి వినుము
నితిహాసంబు గల దాతంత్రంబు నీయడిగినది నై యుండు నని పలికి వినుము
వాచేయ నామధేయం దగువాఁడు 260

— భీష్ముండు భర్తాన కధాత్మవిద్యార్థకారం బెఱింగించుట. —

- క మానితముని యొకఁడు పుత్రానీనుం డై యున్న నతనిభీష్ముండు వినయం
బుని నిలిచి మోక్షము తెరు, వానతి యీవే దయామయా నా కనుచున్ 261

వ. పాదములకుం బ్రణమిల్లినఁ బ్రబోధమహితాత్మం డగు నష్టహాత్తుండు 262

అ భక్తి గలవు నాకుఁ బ్రజ్ఞానఘనుడ వ, ప్లవట నీవు యోగ్యుడవవు కుమార
సదుపదేశమునకు సమవధానుండ వై, వినుము నాదువాక్యవృత్తి తెలుగు

వ అని పలికి యిట్లనియె 264

తే. కాలచక్రంబు నిరవధికంబు దీని

స్వర్ణములుఁ బ్రళయంబులుఁ జనుచు నుండుఁ

ప్రళయమునఁ బరమాత్మండు ప్రకృతిఁ జొంది

యశలమును సృజియించుఁ గల్పాదియందు 265

తే భూతజాలంబుతో మునిగిపుంగవులును

దోచి మును ప్రళయంబునఁ దోఁ పడంగి

చనినసర్వవేదంబులు కాస్త్రములును

బడసి రక్షేప్రదివ్యాసుభావమునను 266

క న్యాయాద్యనేకతంత్రము, లాయంచితవతు లొనర్పి యశలజనాను

శ్చేయాచారములుఁ బరిశ్లేయములుగ విశదభంగిఁ జేసిరి పుత్రా 267

క అని వినఁగ నెఱుంగఁ జేయను, నవుఁ బరమప్రవ్రాబోధ మమరులకు ముని

ప్రవరులకును దుర్లభ మయ్యునగతము జనార్దనునక యలవడి యుండున్ 268

అ సకలదశభుజంబున బగున ట్టెద, వప్పురాణపురుషు నగ్గలంపుఁ

గరుణ నతనిచలనఁ గనిరి మునీంద్రులు, గ్రహముకొడ నర్హగమ్య మయ్యె

క వైతన్యశక్తిఁ బురుషస, మేతత్వవిశేషమున వహించుఁబ్రకృతి త

జ్ఞాతయగును బుద్ధి తదు, ద్భూత మహంకార వదియుఁ జొరయుం జిత్తున్ 270

క కలిగె విను మహంకారము, పలన నభము దానఁజేసి వాయువు గ్రమనం

కలితజననములఁ దేజము, జలము నిలయుఁ దత్తదా త్తజన్యత్వమునన్ 271

వ బుద్ధికి మహత్తమతత్త్వనిర్దేశంబునుం గలిగి యుండు

272

క వికృతులు మహదాదికన, చక్ర ముభయవిధేంద్రియములు పదియు విషయగుం

చకమును మనసును గూడఁగ, వికారబోధశక్తి మీది వివేకాభ్యధీ. 273

క ఈసర్వము దేహత్యాభాసిత మీది దేహి యైన పరమాత్మనివి

న్యాయమునకుఁ గా నొడవి యు, పాసించుం గరుణరూపై యాకర్షన్ 274

తే పుత్ర వినుము నవద్యారపుణ్యపురము, నం దచింత్యసంవ్యాపకుడై శయించు

నీనున్ స్తభాపంబుల నెనసి యట్లు, లగుటఁ బురుషుండు నాఁ జను నవ్విభుండు.

క ఆమరుం డవ్యయుఁ డజరంగ, డమేయుఁ డమలస్వభావుఁ డహురువుండు దే

హమున మహిమమునం దన,ల మున్న గలి నుండు మథనత్కర్త డగుచున్

అ వినుము యోగమథనమునఁ దోచు నక్షేప,మది ప్రబోధసాంద్ర మశలభూత

గణమూక్త్రయంబు గావున శ్రవణదర్శనముఖి యాకరంబు దాన 277

క. భూతము లవ్యక్తంబున, జాతము లగు నంద పెరుగు సమయం దదీయ
స్థితత్వమునన భ్రుషం, దేతద్విధసాక్షి తానవిధుడు వత్సా 278

— ధీమతు ధర్మతానకుఁ గాలతక్రమభావం తెలింగుడు —

ఆ వ్యక్తన ప్రభావ మవ్యక్తనాభంబు, షోడశకవికార సుపరిమండ
లంబు ద్రువ మధిష్ఠితం బాత్మచేతఁ జ,క్రంబు దిరుగుచుండుఁ గాలవశత 279

క ఈచక్రంబున సకలచ,రాచరమయ మైనలోక మవశానిష్ఠా
గోచరమై చరియించుట, సూచితానా వలయుఁ దత్త్వశోధనదృష్టిన్ 280

తే. పాండవస్త్ర్యరజస్తమంబులు విశుద్ధ,నంతరాత్మఁ బాంసుప్రాతమనిలుఁ తెందు
నట్లు నద్వివేకమునఁ దదంతరంబు,బుధుడుగాంచి యగ్గణములతోరయకుండు 281

క వేదాంతవిదుండు దుర్లభుఁ, డాదరము ప్రవృత్తిలక్షణాన్విత మగుభ
ర్షోదయమంద కలుగు నది, లే దరయ నివృత్తిసౌఖ్యలీనత్వమునన్ 282

క ఆర్యులుఁ బ్రవృత్తిలక్షణ, కార్యంబులచేతఁ జేసి గ్రాహ్యము నగుత
ద్ధర్మత్వమందు విడువ ర,నార్యము లగుమదనమదభయక్రోధాదుల్ 283

తే వినుము దేశభిమాని! వీనినెల్ల, దోఁతగ దొరకొన దెంతకాంతునకునైనఁ
గాన యేమిట దేశభిమాన మెడలు, నట్టిచూ పభ్యసించు వేదాంతవిదుండు 284

ఆ అడవి సొచ్చి యంతకంతకు నవులకు, సతికుతూహలమున నరిగి యరిగి
చూచుచుండునట్లు సూచె సంసారతా,ననమునందుఁ దిరుగుజనుల నడపు 285

క విను తెవు లుడుపగ భేషజ,మునకుం దలకొనినచందమున మది సత్యం
బును శౌచము శమమునుదమము,ముచు నెలకొలుపంగవలయుమోహచ్యుతికిన్ 286

తే భూమి మొదలుగఁ గలభూతములకు నింది
యముల కన్నింటికిని సత్త్వమాది యైన 287

గుణములకు నెల్ల జగములకును దదీశ్వ
రునకు నరయ నహంకార మునిజిహ్వు 287

తే స్మృతియు సంక్రీతియును బ్రసన్నతయు మఱియు
నీదృశములును సత్త్వగుణోదితములు 288

రాగలోభరోషాదులు రాజసములు
దర్శశోక ప్రముఖములు దామసములు 288

క జ్ఞానమునకు నగ్రజానం,తానం బడ్డంబు గాన తత్ప్రతిహతికై
పూని మును సాత్త్వికమునను, మానసోమాన్యంగవలయు మహానీయదృతిన్ 289

క విను సాత్త్వికములు మది నెలకొని రాజసరామసములకును వినతత్వం
బొనరించు బదంబడి సత్త్వనిరూఢత జోధనంపదకు హేతు వగున్. 290

తే. క్రియలహంకారమునఁగల్గుక్రియలవలన, దేహసంబంధ మెడలకతిరుగవలయు

- జన్మపర్యాయములయందు జన్మ మనఁగ, మిళితనవత్సర్గ శోచితకలితవృత్తి. 291
- ఆ మూత్రమునఁబురిచేయున నూసుచును గర్భమునఁ బ్రవర్తనమ్ము బొంది పెడలి
సంతతానుబంధసంసారదుఃఖనిర్మగ్నుఁ డగుచు నుండు మానవుండు 292
- క ఇంతకు మూలము దృష్టా,తంతులతయ వత్స వినుము దానికి నడరం
గాంతాజనంబు దొలుస్తాఁ, కింత యెఱింగి తృప్త దోఱుగు టిచ్చు విముక్తిన్. 293
- క జ్ఞానాజ్ఞానంబులకుం, దాన యుపాశ్రయము బుద్ధి తత్త్వహంకారా
రామానలక్షణాధ్యం, లై నయెఱుక దాని జీవుఁ డని చెప్పు శ్రుతుల్ 294
- ఆ ఆతఁడు కాలకలిత మైనకర్మమున సంసారవర్తనంబు సలుపు చుండు
స్వప్న సంప్రవృత్తి సలిపెడునరుమాడ్కి, నింద్రియములతోడ నెనయ చెరసి 295
- క. రాగఁబరిచి ప్రమానస,యోగంబున నింద్రియంబు బుల్లసీతము లై
భోగు లగుట యుడిపిన నప,రాగతసంసారదుర్విరామము సేయున్ 296
- క పురుషు లఖిలభూతములను, బురుషులలో భూమిసురులు భూమిసురులయం
దరయంగ మంత్రే చేదులు, వరు లధికులు బోధయుతులు వారలకంటెన్ 297
- క జ్ఞానంబు దృష్టి నరునకుఁ, గాన నయనహీను నడపుకరణి యగుటఁ బ్ర
జ్ఞానవిహీనునినడరఁది, దీని నెఱుంగ వలయు నెఱుక చెచ్చిగొనంగన్ 298
- క యమయును సత్యంబును శౌచమును సుధర్మములు బ్రహ్మచర్యం బత్సర్గ
త్రైమధ్యము వానికిఁ జి,త్రము నలవఱుపంగవలయు ధైర్యముపేర్చిన్. 299
- క పరిహాసము భాషణమును, నిరిక్షణములొను గాఁగ నింద్యంబులు మం
దరులయెడ దీని ¹కేమని, హారఁ దగ దత్తున మనసు సొత్తురు సుదతుల్ 300
- క విను మాంసాస్థిమయం బని, వనితాంగము సద్వివేకవైభవమునఁ గాం
చిన నందు మది దగుల దా, చనిగిని నాడివిశుద్ధి ప్రాప్తగుఁ బుత్రా 301
- క కారీరస్థితికిఁ బ్రథమ,కారణ మైయుండు నాడికాదశకము సం
చారిక లగు నింద్రియముల, కారయ నాడికలు మఱియు నై దమలమరీ 302
- తే హూలభంగులు పదియును సూక్ష్మభంగు
లైదు నివి వీనికంటె నత్యంతసూక్ష్మ
భంగి హృదయంబు నడుముగాఁ బరఁగి యున్న
నాడి యది పర్యగత యగుఁ జూడఁ జూడ. 303
- క. ఆచూపు మరిగి చిత్తం, తేచవికిం హోదు పోయి నేని మరలుచా
గోచర మగు వెలివపులం, బాచిన లోచవిన నిలిచి పరమాత్మఁ గనున్ 304
- క. అవిధము శుక్లగతి గను, భావమునకుఁ గాని చట్టు వడదు వినుము తు
ష్ణావేశము సుకల్పజ, మావాసము శుక్లమునకు నఖిలాంగకముల్. 305

- క అరయంగ సంపూర్ణమునన, తిరుగుదువడు శుక్లమగుట తెఱంగే సుక
 బ్రహ్మం గలదే చోరకెడ, జరింప కుండంగ వలయు సంకల్పంబుల్ 806
- త ఆత్రిముని యింద్రదైవత్య మని జనులకుఁ
 దెలిపె నది కారణముగ నింద్రియ మనంగఁ
 బరఁగుఁ జావె నృవీజంబు పరమ మెల్ల
 భాతువుల కది విను పుత్ర దానివిధము 807
- ఆ శుక్లమునకు మనసు సూక్ష్మరూము మనో, బలము నిల్వరింప బక్ష్మబుద్ధి
 యోవుఁ దరుణశృంగం లోప రజ్జానదా, ర్మల్యమూఢవికలభ వ్ర లగుట 809
- క కావున శుక్లస్థితిం, గావించినయట్టిపుణ్యకర్తము లగున
 తేవిత్తయమనియమాదుల, త్రోవోసారంగవలయు విషయదూరాత్మకుడై 809
- క అరయంగ విషయము తెంతయు, దుర్యోధములు వానియందుఁ దొడరినఁ జేటుం
 తొరయుదురు దొడర కున్నం, బరమపదవి యప్పుహానుభావులకు నగున్ 810
- క జననము జరయును మరణంబును మొదలుగఁ గలుగుదివిభిన్నములు లోకమునం
 గనుఁగొని బుధుండు మోక్షంబున కుద్ధోగించు నియతిఁ బూతహృదయుడై
 తే వాస్తవగతాయములు శౌచవంతములుగఁ, జేసికొని యనహంకారశీలకాంత
 యుద్ధియై నిరపేక్షతఁ తొంది యఖిల, భూతదయ గల్గి మెలఁగంగ బోధ మొందు 811
- క మనసును వాక్కును గాయంబు నియంత్రితములుగఁజేసి పొందుదుర ధనం
 బునకై మ్రుచ్చులు దానిం, గనుఁగొనఁగా వలదె మోక్షకాంతీకి వత్సా 813
- ఆ బుద్ధిఁగొని మనంబు నో నీక నిలికి మనోభియ్యక్తి నింద్రియముల నాఁగి
 విషయసమితి వెడల విడిచిన వానికి, ననిమిషులు ప్రసన్ను లగుడ రసభు 814
- క విను దేవతాన్రపాదంబున నిర్మలయోగతంత్రములు పనుఁడున
 య్యనువున నిశ్చలమతి నిల్పునది శిథిలితాన్న పానసుఖతృప్తం దై 815
- క కాకకణమాలఫలపి, న్యాకాదుల మైత్త మైనయన్నంబున నీ
 శ్లోకత నాఁగి వ్రచ్చుచు, లోకాలోకంబున నవలండు గావలయున్ 816
- క జ్ఞానమ యింధనముగ విజ్ఞానాగ్నిం బ్రబలఁ జేయ జరయు మరణమూ
 నానావిధదశగిణంబులు, లేనియమృత ముగ్ధరంబు లెన్న తోచున్ 817
- క విను నిద్రాదోషంబునఁ, గనుకలల రజప్రమోవికారంబులచే
 మనసు దిగుగఁబడఁగా గఱచినవి మఱచి యపుడ దృష్టశీలుండ యగున్ 818
- వ అది యోగి కొప్పుడు గావున 819
- క వినుతజ్ఞానాభ్యాసంబున సమధికజాగరత్వముం బడసి సక్య
 జ్ఞనితం బగునిద్రాభరమునఁ తొందును యోగి యదియుఁ బోఁద్రోచుఁ దుదిన్
 వ అని చెందియు 821

— శిష్యుడు ధర్మజానక స్వప్నాద్యవర్ణనము గావించెను. —

- క విలయం బిలద్రైయములకుం, గలుగంగ విషయానుభవము గలిగినభంగిగా
మెలంగును స్వప్నంబున మెయి, గలయట్టుల దేహిభావగతి యెయ్యదియో
- క. అని యిట్లొలయువితర్కంబునెడ హృషీకేతుఁడైనపురుషోత్తముడ
ర్మనమును గ్రమమున నెఱిగిన, మునివర్గము శిష్యవర్గముఁ జూపించున్ 328
- క 2 శ్రమమున నింద్రియములు లీ,చము లగునది నిద్ర కల యనం దత్సంస్కా-
రము మిథ్యావిషయప్రాప్త మగుట యప్పుడును దేహి దా సాక్షి యగున్
- తే అనిలముఖదోషములను సత్త్వాదిగుణవి
కాఁముల జాగరంబురఁ గలుగునట్టి
తోఁపు బెరయంగఁ గల యయి తోఁచు నది తు
భాతుభములకు సూచక మనియుఁ గలదు 325
- క స్వాపావస్థం బ్రకృతి క,దీపిత వాటిల్లనపుడుఁ దెలి పెడలక తా
దీపించుఁ బురుషుఁ డిష్టెయి, చూపు ప్రబోధంబుపరమసూక్ష్మత పుత్రా 326
- తే తెలియ మేల్కొనియుండుట గలనిద్ర, యనునవస్థాత్రయంబును నపులఁ బెట్టఁ
జాలు విజ్ఞాన నిర్మలసత్యబోధ, రూపనిర్మరానందస్వయాపులఁ దనఘ 327
- తే వ్యక్త మవ్యక్తమును రెండు నవగతములు
గాక మోక్షంబుమార్గంబు గాన రాదు
వ్యక్త మది మృత్యు మవ్యక్త మమృత మనియె
నతులవిజ్ఞానఘనండు నారాయణుండు 328
- క అనఘా విను మవ్యక్తం, బనునది త్రైలోక్యమునకు నాథారము దా
ని నివృత్తిలక్షణం బగు, ననుపమధర్మ మని చాటు నాగమఫణితుల్ 329
- తే వినుము బ్రహ్మాదితంబు ప్రవృత్తిధర్మ, మది గతాగతవ్యాప్తుల నావహించు
బ్రహ్మమంద్రు నివృత్తిధర్మంబునమ్మనోశ్రయము మోక్షదం బను నాగమములు
- క కట్టినచీరయును బైఁ, బెట్టినచీరయును చూచి బిగి యారంగాఁ
జాట్టినచీరయుఁ జూలెను, నెట్టన పొదివినది దేహిని గుణత్రయమున్. 331
- క విను సత్త్వైరజ స్తమముల, పెనకున కవుల మెలంగొందు పెంపు గలుగుతు
ర్యనిరంజనతే త్త్వము పర, మనఘా యది భావనీయ మను వేదంబుల్ 332
- క వాకును మనసును గాయము, నేకాయనవృత్తి శౌచ మెడలనిరంజముం
తేహానునది యది బోధ, శ్రీకి ఘృతంబునకు పెన్నక్రియ జనక మగున్ 333
- తే బ్రహ్మచర్య మహింసనాఁబరంగుపరమధర్మములు రెండునుపైయు త్తమతంబు
దానిఁ గలవాఁడు నిర్మలజ్ఞానయోగ,నంటుఁ డై చూడ నేర్పు సర్వంబు ననఘ.
- క. ఆతత్సంసారము తృప్తాతంతుస్మాదిబంధనంబున దృఢ మై

- చేతస్సంగతిః కాయమి, కాఠేఽనుగతపంబు పుత్ర యోషధము సుమీ 335
- క వికసితత్పష్టాలతికకు, చకుటిల మగుతపము దాత్ర మై నఱకంగా
వికృతులః బ్రకృతిని బురుమని, నకలంకజ్జనదృష్టి నవలోకించున్ 336
- క అని యమ్మని పలుకెఱుగుల, దను బోధించినఁ గృతార్థతం బొందె దబో
ధనుఁ దాశిష్యుఁడు నీవును, గనికొను మేతదల్లచోనికాయుర్ధఁబుల్. 337
- తే అనిన విని ప్రీతుఁడై పాండవాగ్రజన్యు, దాపగాసూనుతో మిథిలాధినాథుఁ
డైనజనకుండు మోక్షంబుననఘయేమి, కృత్యమునఁగాంచె నది యెఱింగింపుమను
వ ఆతం దతని కిట్లనియెఁ దత్సంబంధి యైనయితిహాసంబు నెప్పెద [డు
క. విను మాచార్యులు నూరుర్లు, జనకన్యపాలునకు వారు సతతంబును న
జ్జనపతి వినిపింతురు త, తృన్విరూపకశాస్త్రములు పృథగ్విధములుగన్ 340
- క ఏవాఁ డెప్పెయిఁ జెప్పిన, నావసుధాధిపుఁడు దాని ననుమోదించు
భావము సంతోషశ్రీ, భావిత మగు చుండఁ గురున్యపాలప్రవరా 341
- వ అట్లయెడఁ ద తృన్విజ్ఞానఘనండును నిర్వృంద్యుండును సంతయరహితుండును
నగు పంచభిఖం డనుమునివరుండు మహిం దిరుగు చుండి మిథిలకుం జనుఁడెంచె
నతండు కపిలాభిధాన యగుగురుకుటుంబినిచన్ముగండిచి పెరిగినవాఁడగుటం
గాపిలేయుండు ననంబరగు నమృతాత్ముండు హేతుమద్యాకృత్యచేషంబుల
నయ్యాచార్యులసూర్యుర నియ్యుర్విః తిసన్నిధి న నిరుత్తరులజేసిన నాతండుతని
విశేషజ్ఞతయెఱింగి వారలవిడిచి తన్నుం బ్రబోధించుటకై ప్రార్థించి యతనికిం
బ్రాకుండైన నమ్మాననీయుం డనునదయాయ త్తచిత్తుండు గావున నాభూపల్ల
భునకు మోక్షోపాధిబోధ ప్రదంబు లగువాక్యంబు లిట్లని యుపదేశించె 342

— పంచభిఖం దమద్విప్రండు జనకువకుఁ దత్త్వోపదేశంబు కీయఁట. —

- ఆ విను మవిద్య గామమునకుఁ గామము గర్వమునకుఁ బుట్టఁ బట్టు లనఘ యిత
వట్టుఁ గారణముగ వచ్చు బునర్జన్మ, మండ్రు త త్త్వవేద లై నమునులు 343
- ఆ బిలసి లోభమోహములు దోషసంసేవ,నం బొనర్చఁగా ఘనత్యగాఢ
యగునవిద్య భూమియై బహుకర్తవీ,జముల కంకురాదిశక్తు లొసగు 344
- క ప్రియములు నప్రియములును హృ
దయమును జిక్కువడఁ దివ్యఁ దత్తదనేక
క్రియలకుఁ జొన్ను నరుండు మే
వ్రయ మగు లిలుంగఁడు వితతజరావ్యాధులచేన్ 345
- క. భనములు బంధులు భోగము, లనియెడునస్థిరము లెల్ల నాత్మ శిరపు నే
సిన శాంతి యలవడును మనమున శాంతిశ్రీసమృద్ధి మోక్షము నిచ్చున్ 346
- వ. అనిన విని జనకజనవల్లభుర డమ్మనివల్లభునితోడ. 347

- క. కేవలవైరాగ్యము మోక్షమహా మగునేని యట్లు లైన విరక్తి
భావమున నడుచు దాల్చెడితో వాఁడన్యాయపడంబు జొందునె యనుడున్
- వ. అవిప్రపరుం డతని కిట్లనియె. 349
- క. విను న్నవ హర్షంబు ప్రియం, బహుననుభయన్త్ర నిర్భరానందము కాం
తినిరూఢి యనంగ మనమున, బనుగొనునవి సాత్త్వికాఖ్యభావంబు లగున్ 350
- క. పరితాప మనభితోషము, నరేశ్వరా శోచనము జనవ్యాపారా
దర ముక్షమ యనియెడునివి, యరయంగా రాజసంబు లగుభావంబుల్ 351
- క. తలఁపులు గ్రంధగఢాడముట, గల గను టేమలుట శ్రమము గడుదుటజాడ్యం
బలసత యనునీభావంబులు దామనతోటి యంద్రు బుధులు నరేంద్రా 352
- క. కారణము గలిగియును నిష్కారణకలితంబు లయ్యు జనియించు ధరి
శ్రీరమణ మూడు దెఱుగులు, నారయ నివి యస్థిరంబు లై తిరుగఁబడున్ 353
- చ. జనవర సౌఖ్యముం బొరసి సాత్త్వికభావసముద్భవంబు ను
ష్టనియును దుఃఖముల్ గడిరినప్పుడు రాజసభావభంగి ను
ష్టనియు జడతల్లసంగనమయంబునఁ దామసభావవృత్తి ను
ష్టనియును ద్రోవి వానఁ బడ కార్తరతికా నిలు పిచ్చు మోక్షమున్ 354
- వ. ఇవ్వెరవునకు వైరాగ్యంబు మూలం బని చెప్పి వెండియు 355
- తే. వినుమునత్వాదిగుణములననఘయాత్మత త్త్వమునలీనములఁజేయఁడన్యత్వ
దర్శనము దాన నవి మహోదధి నడంగు, నేలులట్టుల హుఁటు పేలులేక 356
- తే. నరుడుసుఖదుఃఖములవెంటఁజొరయనీక, మలఁచియాత్మనిఁజేర్చిన మానసంబు
లీన మగు నంద జలములలోన నిడిన, లవణకణముచందమ్మన నవనినాథ 357
- క. తోలు దిగవిడిచి నాగము, లీలఁ జూలుచుమాడ్కిఁ గర్ష లేమముఁ దనతోఁ
గిలుకొన నీక వెలుంగు నీ, రాలంబనతోధఘనుడు రాజసరేణా 358
- వ. అని బోధించె నిట్లు పంచశిఖునిచేత బోధితుం డై కాదె జనకుండు దనపురం
దైన మిథిల గాలునప్పుడు దుఃఖంబులం బొరయమింతేని తన కేమియుంగాల
దని పలికెం గొంతేయాగ్రజా యాశర్థింపుము 359
- క. అమలం బగునీయితిహాసము భుక్తిఁ బఠించినం బ్రకాంతి యొలసి దుః
ఖములం దొఱిగి మనుష్యుండమృతత్వావాప్తిమహితుం డై వెలఁగొందున్
- వ. అనిన విని ధర్మతనయుండు దేవప్రతుతో న్నెట్టివాఁడు సుఖాయును మంగళవం
తుండును నిర్భయిండును నై వర్తించు నని యడిగిన నప్పుడమితేని కప్పురుష
వరుం డిట్లను దమసంపన్ను నకు నీచెప్పినచందంబు గలుగు నాశర్థింపుము 361
- తే. సర్వవర్ణాశ్రమములకు శమముఁ దమముఁ, గలిగి యునికి విశిష్టప్రకార మగుట
బ్రాహ్మణునకు విశేషించి రాజవర్య, దమసమాహితవృత్తి వేద్యయును వలయు.
- వ. దమంబు సద్ధణంబులరాశి యవి యొప్పుది యంటేని. 363

సీ కావ మ్రోధంబు సంతోష మార్జవ మనసూయ విగతదైన్యత్వవృత్తి
యప్రమాదంబు దురభిమానరాహిత్య మతివాదవర్జన మఖిలభూత
దయ గురుపూజ నిందాస్తుతిప్రవణతాత్మ్యగం బప్రేక్షునత్వంబు పాదు
జనసంగమం బమ్మపాఖ్యానంబు నిస్సృహత యహింస సుశీలభావ

తే మింద్రియగ్రామజయ మివి యెల్ల దమము
నాకృతులు వీని గలభుక్యం దభయం దైహి
కములవలనను నాముష్మికములవలన
కాంతిమంగళనిధి బోధసామ్యమూర్తి

364

వ అనినం వితామహానితొఁ బాండవేయాగ్రజాండు వ్రతస్థు లొక్కొక్క యెడ
భోజనంబులు నేయుదురు వారలకు వ్రతహాని లే కుండునే యని యడిగిన
నతనితో నతండు

365

తే వినుము విప్ర కామూర్ధభోజనము లోను, గాఁగఁ గలుగువేదోక్తప్రకారభోజ
నములు వ్రతహానినీయవు నరవరేణ్యయని నిరూపించిపలికియిట్లనియె మఱియు
వ సదోపచారియు సదా బ్రహ్మచారియు నమాంసభోజియు విఘ్నాశకుండును
నమృతాశియు నస్వప్నండునుం గావలయుఁ దత్త్వరూపంబు లెట్టి వంటిని

సీ ఇరుప్రాద్దు గుడుచుచు నెడనెడఁ గుడువక యుండునాతండు సదోపచారి
బుటుకాలమున నాత్మసరియంద రతి సల్పు భవ్యశీలుఁడు సదా బ్రహ్మచారి
దేవపితృతిథిపూజావిధులం దిడి మఱి నంజాపురుషుఁ డమాంసభోజి
దనయట్లు యంక్షి వారును భుజించ భుజించు నంచితాత్మ్యండు విఘ్నాశకుండు

తే భృత్యవర్గంబు గుడిచినపిదపఁగుడుచు, నాతఁ డమృతాశి దివసంబునందు నిదుర
వొనిపుట్టుఁడస్వప్న యిష్టాదులగుమహాధిక వ్రతములు దేహబాధకములు

— ఇంద్రప్రస్థపరవశావ్రతము. —

వ అనిన విని కాంతేయాగ్రజాండు కాంతనపునితోడఁ గర్తవ్యంబులు సంస్కార
యోగంబున శుభాశుభంబులం బురుషుం బొందించు వానికిం గర్త యవ్వరు
చుండ యగుట గాకుండుట నిశ్చయింప రా కుండు నా కీర్తడం జెప్పవే యను
టయు నప్పుణ్యం దక్కుదువరేణ్యన కిట్లును నింద్రప్రస్థాదసంవాదసమాకర్ణనం
బున నదిచేటఁడు నాకర్ణింపుము సత్త్వస్థుండును సంయమనిరతుండును నన
హంకారుండును నమర్షప్రోధదూరుండును దుల్యనిందాస్తుతియును సమలోచ్య
కాంచనుండును నారాయణభ్యానపరాయణుండును నగుప్రహ్లాదుం డొక్క
యెడ నొక్కరుండ యాసీనుం దై యుండ నింద్రుం డతనియంతరంగం బారయ
వేడి చేగంటోయి

369

క సంపద లేమికి మది శో,కింపు శక్తువులేచేతికిని లో నగు లూ
హింపవు నీను మార కునికి, పెం పని పాటించె దిట్టిచేలవు గదవే.

370

- వ. అనిన విని హిరణ్యకశిపునందమం డప్పురందరున కి ట్లనియె 871
- అ కలిమి లేమి యనగఁ గల వొకరెం డవి, యత్న గౌరవము వియత్నతయును
గలుగ వచ్చుననుట గాడది సూ తేల,తనము వినుము తెలియ ననిమిషేంద్ర
- క లేక యుండఁగ తేరుం, దేరంగఁ జాలియు విధియధీసంబులు గా
కారయ విత్తంబులు పురు,పారంభాయత్తములె మహాబుద్ధినిధి 873
- క క్రతుజనులు చెటుచుటయును, మిత్రులు బ్రతికించుటయును మిన్నక యాప
తన్నతయును సంపదయు వి,భాత్యయ సంధించుజానె తటితోఁ బురుషున్.
- అ. భావములు నిజస్వభావంబునన తోచు, నడఁగు నట్లు గాన యస్థిరతకు
నెలవు లని యెఱుంగ నేర్పినభావంబు, లండుఁ దగులు నెట్లు దెంద మనఘ
- అ ఏను గర్త ననుట యెఱుంగమి దాఁ గర్త, యేని నేమిఫలము నెడల కుండ
నఖిలార్థములును నాచరించుచు నున్న,వాఁడె కాన కర్త గాఁడు దాను. 876
- వ. అని చలికి వెండియు 877
- క అనఘా విధివిహితంబుం, దనచేతఁగఁ దలచు ఫలము దగులు నహంకా
రనియాఘన కనహం,కారున కది లేమి ఫలయుక్తి ద్రోహంబాలున్ 878
- క విను విధికృత్యము లూరక, కనుఁగొనుచును సీద్ధ్యనీధికల్పితసుఖిదహ
ఖినియాధిఁ తొందకుండఁగ, మనముం దోఁగించుచెరవు మహానీయ మగున్
- క కావున భూతానిత్యత, భావించుట యెపుడుఁ గలిగి బంధచేద
ప్రావీణ్యము సంపరితో,పావహముగ నున్నవాడ నమరప్రవరా 880
- క దాంతుఁడుఁ బ్రజ్ఞానంతుఁడు, శాంతుఁడు నగువానిమానసం బాయాస
శ్రాంతముగా దెచ్చెయి ని,శ్చింతఁడ నై యుండుదును విశిష్టవిచారా 881
- క అనపుడు ననిమిషపరి యే, యనువున నీశాంతి నీకు నగఁపడియె మహా
జనపూజ్య చెప్పవే నా, కని యడిగిన నిట్టులనియె నరెఁ దాతనితోన్. 882
- తే ఆర్జవంబు ప్రసన్నత కియాత్మవత్త్య,మప్రమాదంబు వృద్ధసేవాధినిరతి
మేలు నేయుం బ్రజ్ఞాశాంతికాలి యగుట, కాలపాకంబుతోఁదాన కలుగు ననఘ.
- క అనిన విని విప్రయుము నెవ్వనమునఁ దళిశొత్తఁగా నమరపతి యధిపం
దన మొనరించి పొగడుచుం, జనియె నిజావాసమునకు జగతీనాథా. 884
- వ అని చెప్పిన విని యప్పొండవాగ్రజాండు భూపాలునకు లక్ష్మీధ్రంశం తేమిటఁ
గలుగు ననుటయు నియ్యాపగనందనుం డతని కి ట్లనియె 885
- తే. వానపునకురు బలికి సంవాద మనఘ, కలిగె నయ్యుగిహాసంబు గర్లగోచ
రంబునేయుము నీ దగు ప్రశ్నమునకు, నుత్తరం బది నెప్పెడల జిత్రమలర.
- నీ ఇంద్రుఁ డబ్జజకడ కేఁగించి వినఁతుఁ డై బలి మహాసంపద వెలుంగుచుండె

1 క్రతుజనుల కెఱు...మిత్రుల...శాస్త్రక సంపద యనగ వి, భాత్యం గలదు
కాంతివర్ణము, చతుర్థాశ్వాసము. 2 విధికృత్యము. 3 యాత్మవత్త్య.

నతని నిప్పుడు గాన మాతఁ జెచ్చో నున్నవాడొకో యనుడు నవ్యారిజాన
నుండు నీతఁల పొప్పు కుండుట యెఱిగిరి నైనను తెప్పెడ నవృతవాది
గా కుండుమీ యుష్టభరగోహయంబులయందులో నొక్క టిచంద మొంది
తే యడఁగి యున్నాడొ వధియించు టనుచితంబు
వాని నని పల్కి నటు నేయువాడఁ గాను
మాట వెట్టుదుఁ గన్న చో మాననీయ
వాక్య యని వీడుకొనియె నవ్యాసపుండు 387
వ వీడ్మొని చని జగతిం జరియించి యొక్కచోట భరహంబున సుప్రీతుండయి
యున్న యబ్బలిం గని బలారాతి యిట్లనియె 388

— ఇంద్రబలిచక్రవర్తి సంవాదప్రకారంబు. —

క. ఏనుఁగులు శివుఁడైరాఁ తే, రేనుఁగులై మణిమయంపు పెల్లులు మెఱయం
గా నీవేలెంతువు మముఁ, గానికె గొన నప్పు డిచ్చుడు గాడిదవైతే 389
క. కనకమయూప మొప్పుగ, నమానవిభవమున నీవు యాగం జొనరిం
చినయొప్పును నిప్పటిసీ, యునికియునుం జూచి నాకు నుష్టుల మయ్యెన్ 390
ఆ ఉముక దినుచు నిట్టులుండి నీతోల్గింటి, లీలఁ దలఁచి యుష్టులతో లేదొ
యున్న రూపు పెప్ప వన్న గార్ధభరూప, భారజైకనిపుణ దానవేంద్ర 391
నీ అన విని బలిదేవతాధీశుతో నీకు నావిభవంబు గానంగ రాదు
గుప్త మై యున్నది గుహాయందు నాకిచ్చ పుట్టిన నిప్పుడ పొలిచి తోఁచు
నది యటు లుండె నీ వధికుండ వల్పుల యెదుర రజ్జులు వల్కు టేటిపెంపు
పొమ్ము దుశ్శృవన నీ పోయెడు తెరు వన్న నాతండు నవృచు నతనిఁ జూచి
ఆ మున్ను పలికెనట్ల శిశ్నోట లేక ప్కల్కుటయు నతడు భూతకోటి మంచు
వోలెఁ దోఁచు విరియు బుద్ధిమంతులు దాని, కిచ్చ వగవ రింత యెఱుంగవెట్లు
వ అని వెండియు విరోచననందనుండు 393
క పారి నర్థంబు ననర్థము, మరణము జీవితము సుఖసమాగమమును దు
ష్టరదుఃఖభంగమంబును, దొరకొను నే నెపుడు సమతతోడన నిలుతున్ 394
చ బలమును నొప్పు బుద్ధియును ప్రాధతయుం గలవారు గేనివా
ర లనక యొక్కభంగిఁ దఱి రాకయ చూచి హరించు చుండు వి
చ్చలవిడిఁ గాలుఁ ద ట్లగుట పారమతిం గని యున్నవాడ ను
ష్టులికయు నుబ్బు నాదుమది మందున కైనను లేదు వానవా 395
ఉ గాడిదరూపు దాల్చి యముకలో దినుచుండఁగఁ జూచి యుల్లసం
బాదెడు శక్ర శాంతిసమయం బగుటగా విను మింకఁ గొన్ని నీ
వాడిన నాదుచి త్తమున నల్క యొకింతయుం బుట్ట దిట్లు నీ

- వాడితె మున్ను ని ¹న్నె అుంగనా వలదా నను నీ వెలుంగంగన్. 396
- క ఎలమియు వాడుటయును దన, వలచినయట్టివె యెలుంగవా విధిచరితం
బులు బలవంతంబు లగుట, వలదె వివేకింబు పెద్దవారికి నింద్రా 397
- క ఇట్లు గర్వింపుట నీచత, యెట వోయెదో పాము మానుమీ వలవనిత్రు
ల్లట వజ్రము నీవును బిడి, కిటితాకున నొఱగు దేను గినిసీలినేనిన్ 398
- క ఇది మేలపుమాట సుమీ, మది నుద్ధతి లేదు నాకు మహితాశ్చర్య
స్పద మగువిధాతృచెయిం, దుది నీవును దుస్సువోదు త్రుల్ల టుడుగుమీ 399
- వ శాంతుండ వగు మనిపలికె నట్టియెడ నవ్వితోచననందనుశరీరంబుననుండి సుయా
వయు ²నుగోరయు నగునొక్కమగువ నిర్దమించినం గని శాశికుండు విస్తయ
వికసితాక్షుం డగుచు నతనితో నివ్వనిత యెవ్వత యనిన నాతం దే నెలుంగ
నీవ యీయను నడుగు మనుటయు నయ్యనిమిషపతి యమ్మదియ మొగంబు
గనుంగొని మాకు ని న్నెటింగింపు వనపుడు నడ్డేవి యతనితోడ 400
- క శ్రీయును భూతియు లక్ష్మీయు, నాయభిధానములు మీరు నన్నె అుంగమి ³పె
డ్డే యింద్ర యెజ్జగంబుల, నేరుగములయందు నెలుంగ రెవ్వరు ననినన్ 401
- క అనపుడు నతండు నీ వీ, దనుతేశ్వరుఁ బాయుటకు గతం తేమియొకో
యనిన విని లక్ష్మీ సత్యంబును భర్తము దమము దానమును నాయొక్కల్. 402
- క అవి గలిగి పరాక్రమయుతుడవపు పురుషునిపాల నిలుతు నమరాధిప యా
దివిజారి దొల్లి యట్టిడ, యవిసీతత నిపుడు బ్రాహ్మణాసూయమెయిన్ 403
- క తొల్లిటిసచ్చారిత్రము, రెల్లను దిగ విడిచె గాన యీతనికడ నే
నొల్ల నిలువ వచ్చెద సుర, నల్లభ నీపాల నెలమి వసియింపంగన్ 404
- ఆ. ఆగుణములు మఱియు నాగమోదితసమా, చారములును గలిమిఁ గోరియింద్ర
నిన్నుఁ బొంది యేను నిల్చెద నేమిట, నేమఱంగ వలవ దెపుడు నీవు 405
- వ. అని పలికె నిట్లు లక్ష్మీచేతం బరిత్యక్తుం దైనబలి యాఖండలు నాలోకించి 406
- క. అయనవశంబునఁ దేజో, ⁴వియుక్తుఁ డై రవి ప్రతాపవీరహితుఁ డగునా
శ్రీయఁ బొనుగొనుడనఁ బొంగకు, జయింతు నిను దేవదనుజసంగర మగుడున్.
- వ. అనుటయు మహేంద్రుండు 408
- క. అది యెట్లు బుండె నీతోఁ, బడరం బని లేదు నాకుఁ బద్మభవునిమా
ట దలంప వలయు నీపై, భిదరం బిడ దనుజనాథ ప్రియమందు మెదన్ 409
- క అనిన విని యెండుం వలుకక, దనుజాధీశ్వరుండు వోయె దక్షిణదిశకం
⁵జనియె నుదజ్జుకుండై దివి, కనిమిషనాభుండు గోరవాన్వయముఖ్యా 410
- వ. అని చెప్పి యనిమిషవనదీనందనుండు వెండియుఁ బొండవాగ్రజాన కిట్లనునింద్ర

1 న్నెలుంగంగా కుడో పను నీ వెలుంగహో. 2 వగోరవయు. 3 తిలక. 4 రియంతుం దై.
5 జనియెన బ్రహ్మకుం దై.

నముచిసంవాదంబనునీతిహాసంబుమౌడయప్రసాదకరంబు దానినాకర్షింపుము

— ఇంద్రనకుంబావద్రకారము. —

నీ నీరి బానియును నొక్కచింతయు లేక వీచులక్రం దడంగినజలధివోలే
 నముచి యేకాంతస్థలమున నుండఁగ నింద్రుఁ డవటికి నేతెంచి యతనిఁ జూచి
 పేదవడ్డాఁడవు ప్రియజనంబును బరివారంబు లే దియ్యవస్థ కెంత
 వగచెదవో దానవ శ్రేష్ఠ నావుడు నాతండు వగవు నిరర్థకంబు
 లే వలయువస్తువు వగచిన వచ్చునయ్య, రామి యొక్కటియే శరీరంబు నెడయుఁ
 దాపమునఁజొందు వగవున భర్త మేదు,నింతయెఱుఁగుదు వగవ నే నేమిటికిని
 లే సకలభూతంబులకును శాసకుఁడు గలఁడు, గాదెయొక్కఁడూ దాతనికల్పనమునఁ
 బ్రాప్త మైనది నీళ్లులు పల్లమునకు, వచ్చుక్రియఁ దాన వచ్చు గీర్వాణముఖ్య
 క ఇది నా కయ్యెం గాఁ గల, యది యై యనుగాఢనిశ్చయం దెవ్వనినె
 మ్మదిఁ గలుగు నుబ్బు వగ సంపద యాపద గలుగ దట్టిభవులైన కింద్రా 414
 క దైర్యంబువ పీర్యంబున, శౌర్యంబునఁ బ్రజ్ఞఁ బడయఁ జాలునె నరుఁ దె
 త్కార్యము నప్రాప్త మయిన,నానృతం దది యెఱుఁగుఁ గాన యడలఁడు శక్తా
 లే మేలుఁగిడును నరుఁడొందుఁ గాలములన,వశ్యమును వానిఁగోరినవచ్చుటయును
 వినుముత్రోచినఁ బోవుటయును సురేంద్ర, కలదె వానికేగావున వలదు చింత.
 క అని యిట్లు నముచి వలికిన, విని మెచ్చుచు దివికి నమరవిభుఁ డరిశం బా
 వనచరిత యింక నెయ్యది, వినవల తనవుడును భరితవినయం దగుచున్ 417
 క ఆనరపతి శాంతనవుని, తో నిట్లు నెద్దియేని దుర్దశ యైనా
 మానవుఁ డెట్టి డగుట మే, లానతి యీవే దయామయా తేటఁడన్. 418
 వ అని యడిగిన నయ్యుద్ధిష్ఠిరునకు బుధశ్రేష్ఠం డీ ట్లనియె 419
 క ఏవిధమున దుర్దశలకు, భూవర హైర్యంబ మందు భూరిభృతిమెయిం
 జేవ గలుగు దృఢనిశ్చయ,భావము శివైవ్యగలఁ దొట్టునడ దెబ్బంగిన్ 420
 క ధృతి యారోగ్యము నొసఁగును, ధృతి యుజ్జ్వలలక్ష్మిఁ దెచ్చు ధృతిగీర్తిసము
 న్మతిఁ జేయుఁ గాలగత్యవ,గతి గలిగినఁ గలుగు ధృతివికారవిమూరా 421

— ఇంద్రబలిసంవాద్రకారము. —

వ ఏత ద్విషయం దైనయది యొక్కటి యింద్రబలిసంవాదం బనునీతిహాసంబుగల
 దాకర్షింపుము దేవాసురులకు సమంబు నెల్లిన నందు విష్ణునిమహానుభావంబున
 చేవతలకు గెలుపైరుద్రాపితృమరుద్యసుగంధర్వసిద్ధాదులు పరివేష్టించ నింద్రుం
 దైరావతాయాధుండై రిలం దైలోక్యంబును జరించుచుండి యొకప్పుడు సము
 ద్రోపాంతంబున నొక్కగిరి శిగవ్యారంబునయంగణంబున వైరోచనుడగుబలిం
 గని శరం జని యద్దనుజపతి దన్నుంజూచి నిస్సంభ్రముండును వైమనవ్య రహి

- తుండును నై యునికి నిరూపించి యతనితో నిట్లనియె. 422
- క పీనస్థానమున విభవ, పీనత నిట్లుండి రిపులయెలమిఁ గనియు నీ
మానసమున శోకింపమి, దానవకులనాథ యెవ్వధంబునఁ గలిగెన్ 423
- ఆ శౌర్యముననో వృద్ధుసంసేవవలననో, తపముననో యుదాత్తతానిరూఢి
గలిగి చచ్చు పరకుగాఁ గొన కున్నాఁడ, వేమికతము దీని నెఱుంగఁ జెపును
చ అనిన విని బలి యతని కిట్లనియె 425
- ఆ సరకు నేయ వను చపద్ధమాటలు గొన్నీ, యాడినంత నేమియెయ్యె నింద్ర
నీదుశక్తి వింతయే దైవవశమున, నెట్టిపాటివారు నెట్లు గారె 426
- క నీవు మును పీఠుఁ డగుటయు, నావలన గాదు నీకు నను పీనదశా
భావితునిఁ జేయ రా దివి, దైవకృతము లట్లు గాన దైర్యము వలయున్ 427
- క వినుపర్యాయంబున సుఖమును దుఃఖముఁజేందు జనులఁబురుషుఁడు దైర్యం
బున గర్యంబు విషాదంబు నడంగింపఁ దగు నంద్రు బుధు లని వివమే 428
- క. చెలులుం జొట్టలును సహాయులు విభవము ¹ పెం పకాలయుక్తి నవస్థం
దొలఁగించుట గలదె మదిం, దెలిసి ² మనుము మనికి యిట్టిదియకా దెవుడున్
- క నిను నే గాలుచుట కాలమునన నీవును గాలయుక్తి నను గెలిచితి గా
వున నకుభమునకు కుభమునకును గాలము సూచె కర్త కుశికతమాతా 430
- ఆ నాకు నీకు నేల నాకేశ శక్త్రుత్వ, మేరిత్రనఁ గలదె యొండఁ బాక
మునకుఁ దెచ్చుచుండు జనులఁగాలము పృథ్వి, ఫలవిధముగరజ్జపలుకులుడుగు
చ అని చెప్పి యంత నిలువక. 432
- క కా దిది విక్రమకాలము, లే దిప్పుడు నాకు నలుక లీలాత్మక రో
షాదరము గలిగినను నిను, నీ దగుఁచరిజనముఁ గూల్చనే పెడనేతక 433
- చ అని పలికి పెండియు. 434
- క నీరి పెంపునఁ గడు నొప్పెడ, సురనాయకి యిపుడు మీఁదఁ జూపుడు నీకుం
బరిభవము దెచ్చుటకునై, కరముచెనక వచ్చుచేటుకాలము కెఱుగున్ 435
- త ఇంద్రు లిందఱు వో రింద్రు లేల బ్రహ్మ
లుండుదురె తఱితో. దెగుచున్న వారు
గాక దానవసంఘంబు గాలవశితఁ
జొందు ఓటికి ¹ నెగ్గింపఁ జొప్పు నీవు 436
- క క్రతువులు నేతయు దేవ, ప్రతములు సల్పుటయు వృత్తవంతుఁ డగుటయుం
గతమే కాలము ద్రోచుట, కతర్క్యవర్తనము గాల మదిగనదు సుమీ 437
- క. అని యిట్లాడినమాటలు, విని దనుజానిఁ జూచి యమరవిభుఁ డుల్లములో
నన సురంధంబు నుడిసి, కొనుచు నతని క్షిప్తు లనియెఁ గురువంశవరా. 438

- క అకట భవచ్చిత్తము నిర్వికార మై భరితభృతివివేకవినయశాం
తిక మగుచు వెలింగెడు దీనికిఁ గారణ మైనవిష్ణునెఱి యెట్టిదియో 439
- క అనిన నతఁ డతని కి ట్లను, విను మనిమిషనాథ యేను వేఱొకచోటం
గొని వచ్చితినే చిత్తంబున కవికృతిభృతివివేకముఖ్యగుణంబులే 440
- వ కాలప్రకారం చెఱుంగుదుం గావునఁ గలంగ కుండుదు 441
- త చెప్ప చున్నాఁడఁ గాలంబుచేత నెల్ల,విధముఁ జూపుదు జనులకు వినుముకాల
మప్రమాదవర్తన మధిక ప్రమాద, సంగమత్తులు వా రెట్లు భంగపడరు 442
- క కళలుం గాఢలు లోనుగఁ, గలచిదురలఁ గూర్చుకొనుచుఁ గాలంబు జనం
బుల వడ్డి కిచ్చునాతని, ¹వల నలవడఁ జొదివి తనకు వశ్యులఁ జేయున్ 443
- క కాల మడఁగించు జనుఁ గ,ల్లోలని గిరిఁ ద్రైంచుకరణి లోభశ్రోథా
శీలత్వకామభయములఁ, దేలుజనుఁడు కాలవృత్తిఁజూగు నెఱుంగునే 444
- క ఇంతకు మును సూచితి నతఁ, చెంతయు నొప్పుగొని యుండె నిది గడుఁ జిత్తం
చెంతవెను జచ్చె ననుఁ దనుఁ, జింతించుడు జనుఁడు మూఢచిత్తత్వమునన్ 445
- క విను భావాభావంబులు, గని యత్యుత్తమతఃపంబు స్మృనువిద్య
జ్ఞుఁడు గనుఁ గాలగతి యెల్లను గరతలశోభితామలకముంబోలెన్ 446
- క కాలగతి గనుట శాంతికి, మూలంబై యంతరంగమున కాత్మమయ
త్యాలంబనంబు నిచ్చుఁ ద,దాలీనుం దైనపురుషుఁ డక్షి²భ్యుఁడగున్ 447
- వ అనిన విని పాకశాసనుం డతనివివేకపాకంబున కచ్చెరువొంది యభినందించి
యతని కి ట్లనియె 448
- ఆ. దనుజనాథ యివ్విధంబునఁ గాలచా,రిత్ర వేది వై పవిత్రశీల
యుతుడ వైతి నీవు కృతకృత్యుడవు నీదు,వృత్తిగోర వలయు నుత్తములకు
- త లోక మెల్లను నఱచేతిలోన నున్న
యట్లు ³గనిగొని పత్నాదు లై నమాఁడు
గుణములను బాయఁ చెట్టి నిర్గుణత వెలుంగు
నాత్మఁ గనుచున్నవాడ వేమందు నిన్ను. 450
- క. కెలనికిఁ జూడఁగ దైన్యా, కలనం బగుచున్నయిపుడు గడిరినదశయుం
దొలంగుం గావుతఁ గడుమే, తెలసి పరమముఖముఁ జొందు మిచ్చావృత్తిన్
- క అని పలికి యుచితముగ వీ,దొన్ ⁴విభవం దెనఁగ వక్రగుంజరముపయి
వినువీధిఁ జనియె సురలుచు, మునులును వేష్టింప భూతములు వినుతింపన్ 452
- త అమృతపానంబుఁ జేసినయంతకంటె
నద్దనుజపతిమధురవాక్యామృతమున
సంభృతానందుఁ దై సురేశ్వరుండు దనదు

- పురమునకు నేగి సుఖ ముండె గురువరేణ్య 453
- చ అని యిట్లు ధర్మతనయునకు భీష్మండు పునర్భూతం బైనయింద్రబలిసంవా
దంబు నెప్పై నని చెప్పిన విని మఱియేమిసత్కథలు నెల్లెఁ జెప్పు మని యడు
గుటయు 454
- చ పరమమునీంద్రసంయమనఁకర్వవివేకవిభూతిరమ్య వి
స్తరమహనీయతార్కికవచకకలనానభిమ్య దేవతా
సురపరితఁడొన్ద భనశోభికటాక్షవిహార నిత్యసుం
దరశుభ కాంతిపుర దురితప్రవిదారణ వీరకారణ 455
- క అదిత్యమదుద్వసురుద్రాది సకలదేవతామయాత్మక శ్రీసం
పాదనవిధావిచక్షణ,పాదసరోజా మహర్షి భక్తసమాజా 456
- మాలిని అమలహృదయచేద్యా హవ్యకవ్యప్రసాద్యా
శమసుఖమయమూర్తి సర్వలోకప్రవర్తి
కమలభవనిచేవ్యా కామదూరానుభావ్యా
యమనియమవికాసి వ్యాసచేతోనివాసి 457
- గద్యము ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కినసోమయాజిప్రణీతం బైనశ్రీమహాభారతంబున కాంతిచంద్రునందుఁ
జతుర్థాశ్వాసము

శ్రీ
గణేశకారదాగురుభ్యో నమః
శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

కాంతిపర్వము, పంచమాశ్వాసము

కరణనిపుణాచరణ

వ్యాకోచాంభోజనిత్యవాసముదితసు

క్లోకమునిచిత్తభృంగ ము

హాకరుణామిళదపాంగ హరిహరనాథా

1

శ్రీకృష్ణసంవాదప్రకారము.

న దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లునియె నట్టిద్రబలిసంవాదరూపం
బునఁ గాలప్రకారంబు విని యుద్ధిష్ఠిరుండు దేవవ్రతనితోడ 2

క ఏమిట రూఁగం బురుషుం, దేమెయి రూపు నెడు నాకు నెఱిఁగింపుము లే
తోమహిత యనిన నతఁ డా, భూమిపతికి నిట్లు లనియె భూప్రవరా 3

న ఇవిష్టయంబునకు నొక్కయితిహాసంబు శ్రీకృష్ణసంవాదం బనం గలదు దానిం
జెప్పెద నాకర్ణింపుము నారదమునీశ్వరుం డెందును నిశేచ్ఛం జరియించు చుండి
యొక్కనాఁడు మందాకినికిం జని కృతస్నానుం డై 4

క అనదియం దాచరిత్రస్నానుం డై నియతి నున్నశక్తుం గని యు
చో నయ్యురువురు సల్లాపానందముఁ బొందు చుండ నాకాశమునన్. 5

లే. బాలభానుబింబంబు గీడ్పఱచునట్టి
దీప్తిమండలి దోఁచె నద్దేవపతియు
మునిఁదరియుఁ జూచు చుండ గ్రక్కున విమాన
మనఠించి యాసన్న యై యతివ యోర్తు 6

క పురుషచాతున కభిముఖ యై, కరములు మోడ్చుటయు నతఁడు గారవమున నె
వ్వర వజ్రానన యెచటికి, నరిగెడ మె దుండి రాక యరియె నరేంద్రా. 7

సీ. అనవుడు నద్దేవి యాదరభరిత యై బాలార్కబోధిత ఁదృశాత
యై నట్టిదాన శ్రీయన లక్ష్మీ నాథుఁడీ యనఁగ నెలుంగుదు ననఘ యేను

సావహస్యథా మతి శ్రద్ధా భృతి స్మృతి మేధల దనుజాల మెచ్చి వారి
 కడ నుండి మెచ్చు కిచ్చుడు నీకడకు నేగుదెంచితి ననిన నద్వివిజనాథుఁ
 కే దేమి కారణమున మెచ్చి తేకతమున, మెచ్చవైతి దానవుల నీ మెచ్చుకొప్పు
 మాకు నెఱింగింపు చునిన నమ్మాననీయ,వాక్య యిట్లుని చెప్పె నవ్వారపునకు
 క. దానాధ్యయనాతిథిస,మూనాదివిశిష్టగుణసమగ్రతకలిమి
 దానవుల నియ్యకొంటిని, వాని విడిచి గర్వ లగుట వారి విడిచితిన్. 9
 న సత్యభర్తపరుండ వగుటండేసి నీపాల వసియింప రుచి వ్రట్టి వచ్చితి నని చెప్పి
 పెండియు 10

నీ గురుభక్తినిరతులు సురపితృపూజనపరులును సత్యసంభాషణులును
 దానశీలురుఁ బరధనపరదారపరాజ్ఞుభిక్తులు బ్రాహ్మణాప్తి
 యులు దివాని ద్రావియుక్తులు వృద్ధదుర్బలదీనయోపిత్సృపారతులును
 శౌచులు సతిశిభోజనశిష్టభోజులు నేను మెచ్చుజనంబు లిట్లు గాక
 కే ధర్మమెదికామంబుఁ గ్రోధంబుఁజాలఁ, గలిగి గర్వలై బలియుఁడైఁజుంబునిడక
 చనుషవాక్కులఁ గ్రూరంపుఁజరితములను, మిగిలిన శ్రించువారునా మెచ్చుగారు
 క బుద్ధియు భృతియును నీతియు, శ్రద్ధయు సన్నతియు క్షమయు కాంతియుననఁగా
 వృద్ధశ్రవ యేడ్చుర్లు మ,దస్వృద్ధిప్రదదేవతలు శ్రుతిస్మృతికథితల్ 12
 క అష్టమి యగుదేవత నే, గష్టాత్తత యసురులందుఁ గని విడిచితి మ
 త్సుక్తికరవరితు లగుటఁ ద్రి,విష్టమదులకడ నిలిచి వెలనెడ ననినన్. 13
 క అభినందించిరి దేవ, ప్రభుఁడును నారఁడుఁడు నపుడు పవనంబును సౌ
 రభమఖసంస్కర్షణుల, నభిరామం బగుచు వీచె నల్లన యచటన్. 14
 ఆ కురిసె బుష్పవృష్టి మొరసె గిర్యాణదం,దుఃఖులు నీరి వరింప నభినవోజ్జ్వ
 లత్వ మొంది దివిజాలకు నేత్రపర్వమై, పొలిచి యింద్రుఁ డాత్మపురికి నరిగె 15
 క శతమఖమలావాసా, ప్రతిమసమూగమవిశేషబహుమత మగునీ
 యితిహాసము శ్రుతమైనఁ బరిత మైనను నెఱయ సంఘటించును లక్ష్మీన్. 16
 క ఇందలతాత్పర్యము నీ, దెండము నొందించి యతిదృఢీకృతశీలా
 స్ఫుండితుండ వగుము తిర మై, యిందిర నీకడ వసించు నిభవునాథా 17
 క ఆనిన విని భర్తజాఁడు కాంతనప్రసిదో జనుల కెవ్విధమునాచారం
 బున నెట్టిపాటికీలం, బున నేవిద్యను మహాత్మ ము క్తి దొరకొనున్ 18
 క. అనవుడు నతనికి నతఁ డి ట్లును విను మితిహాస మొకటి యది నీప్రశ్నం
 బున కుత్తర మగు నేర్పుడ, వినిపించెడ గాఢతరవి వేకనిరూఢా 19

— దేవలక్రీడవ్యసంవాదప్రకారము. —

వ. అనీకుం దగుదేవలండు కైగిష్యవ్రంధనుసంయమితోడ నీవృత్తి లెఱింగిగొన
 వలయు నెఱింగింపవే యనిననవృహత్కృత డమ్మనివరున కి ట్లనియె 20
 F—28

- ఆ కాంతిమంతు లైనసౌముల కెయ్యది, నిష్కదానియందు నిరతిశయన
మాదరంబు గలదు నాడుచి త్తంబున, వినుము తద్విధంబు విస్తరింతు 21
- క విచురించిన నిండించిన, ననభూ మనమునఁ బ్రియంబు నప్రియమును లే
కునికీయు ప్రేసిన నైనను, గనలు వొడమమియఁ బ్రబుద్ధగణ్యగుణంబుల్ 22
- ఆ ఒకటి గోరి దాని కుల్లంబు ¹గండంగ, బాలబడమి యేమి సంభవించె
నేని దానఁ దృప్తి సూరుట దప్పిన, పనికి వగవ కునికి భవ్య²గుణము 23
- క హర్షంబును మానంబు నె, మర్షము నపరాధమును సమదభావము ను
త్కర్షాచరించితలు, నార్షసమాచారమున నిరస్తగుణంబుల్ 24
- క ఆవమానమునకుఁ దృప్తు, డవు నమృతము ద్రావినట్ల యంచితసమ్మా
నవిధికి నుద్యేగముఁ జొందు విషంబునఁజొలి శమరతుఁడు మునినాథా 25
- క చుట్టము పగ యనుభేదం, బెట్టిజనులనలసఁ దగుల చెల్లప్పుడు నె
ప్పట్టన నద్దానను మడిఁ, బుట్టదు సంతోషవశిని బుద్ధాత్మనకున్ 26
- ఆ ఇంద్రియముల గెల్పి హృదయంబు కాంతిను, ఖంబుఁ జొంద నిర్వికారవృత్తి
యైనవానిపొందు మానితగతి చేవ, తలకుఁ జొందనరిది ధర్మ నిరత 27
- క అని చెప్పె ననుడుఁ గుంతి, తనయోగ్రజాఁ దాత్తసమృధము జొంద నదీ
తనయునితో నెవ్వఁ దఖిల, జనప్రియుఁడు సకలసత్త్వసమృదుఁ డనినన్ 28
- శ్రీ గ్రంథ శ్రీ కృష్ణసంవాద ప్రకారము. —
- వ అమృహాత్ముం డమృహీతుని కిట్లను నారదునివిషయంబుగా నుగ్రసేనునకుఁ గేశ
వునకు సంవాదంబు గలిగె నది నీయడిగినయర్థంబుఁ జేటవఱుచు దాని నాక
ర్షింపుము 29
- క నరనాథ యుగ్రసేనుఁడు, హరితో నిట్లనియె జనము లభినర్ణనత
త్పరు లగుదురు నారదునెడ, నరయఁగ నతఁ డంతవాఁడె యంబుజనాథా 30
- వ అరుటయు నాకృష్టం డగ్గురుమతి కిట్లనియె 31
- నీ శ్రుతమ నాచారంబు నతశ్చయవంతంబు లేడ నహంకార మొక్కింతయేని
లేదు శీలము గదు లెస్స చేషము నిర్వికారం బమతస్సరగర్వముడుఁడు
³జననంబుఁ దపము చేజంబును బుద్ధియు వినయంబు నయమును విశ్రుతములు
దైర్ఘ్యంబు వచనమాధుర్యంబు శాశ్వతైశ్వర్యోధలోభనిరాసకత్వ
ఆ మోజ యతనియందు నైజంబు లీర్ష్యయు, నుద్ధతియు నసూయయును నవజ్ఞ
యును నెఱుంగఁ డట్టిమునివరు నారదు, నఖిలజనులుఁజొగడు టరుడె యధివ.
- వ అని చెప్పె నగ్గుణంబు లఖిలప్రియకరంబులు పకలసత్త్వసమృతంబు లనిన విని
ధర్మతనయుండు శంతనుతనయుతోఁగొలావయవప్రకారంబులునుయుగప్రమా
ణంబులును భూతవిధంబులు నెఱింగింపవే యని యుడుగుటయు నతండు శుకం

డడుగ వేడవ్యాసమునీశ్వరుండు సెప్పినయర్థంబులు నీయడిగినవియును మఱి
యు ననేకంబులు గలవు సెప్పెద విను మని యజ్ఞసపతి కి ట్లనియె 33
క అనఘం బరాశరసూను స,వినయంబునఁ జేరి భక్తివనతుం డై త
త్తనయుండు బుద్ధిసంపద్ధనుండు శుకుం డిట్లు లనియెఁ గౌరవనాథా 34
తే కాలవిధములు భూతసంఘప్రకారములునులోనుగ నెఱుంగవలయువాని
బహులకారుణ్యసంపద చల్లవింప, నాకు నెఱింగింపవే మునినాథవర్య 35

— వ్యాసుండు శుకునకుఁ దెప్పినకాలావయవనిరూపణము. —

వ అనిన విని భరితాడబం డై వేడవ్యాసమునీశ్వరిం డవ్వహనీయున కి ట్లనియె.
క కాలములకు భూతిములకు, నాలంబనభూత మగువహామహిమఁ గ్రియా
లీల పెలింగెడునప్పర,మాలోకించెందు నిష్క్రియాత్మక మయ్యెనీ. 37
వ. అది భావనీయంబు 38
క. వినుము నిమేషంబులు ఏదొ, నెనిమిది యగుఁగాఢ్య గాఢ్య లిరుపదియుం దో
డనపదియుంగళయెఱుపది,యునుమున్నుఁ టుఁ గళలై ముహూర్తమునడచున్.
తే మూడుపదులు ముహూర్తములే మోహదూర
యగు నహోరాత్ర మట్టివి యన్నిగూడ
మాన మవి రెండు బుతు వనుమహితసంజ్ఞఁ
బరంగు బుతువు లాతైన వత్సరము వత్స 40
తే అందు మూఁడేసిబుతువుల కయననావ,కంబు లగును త్తరాఖ్య మొకండు దక్షి
ణాభిధాన మొక్కటయుగుణాభిరామ,యవియహస్సునురా త్రియు ననంగఁబరఁ
వ అది యోగిజనంబుల నిర్దేశంబు [గు,
తే. అనఘయు త్తరదక్షిణాయనములప్పు,హాత్తులగ్నియు ధూమంబు నంద్రమఱియు
వినుము శుక్లంబుఁగృష్ణంబుననుటగలుగు, సుగతికఁగతికొహేతువు లగుటఁజేసి,
క నరులనెలు నేడులుఁ చిత్ర,సురులకు దినము లగు నంద్ర,సూరులు వరుసం
బరంగుకృతత్రతాద్యావరకలియుగవత్సరములభంగిఁ దెలిపెదన్ 44
వ ఆకర్ణింపుము 45

— చతుర్వ్యగతవత్సరభవిమితీకరణము. —

నీ విబుధులసందైండువే లెండ్లు సనునంత నాలుగుయుగములు నోక నడచుఁ
గృతయుగమున కిందుఁజతురంశకములుఁద్రై తకుమూడుపాళ్లునుద్వారంబు
భాగద్వయంబునఁ బర్యవసిత మగుఁ గలియుగ మంశ మొక్కటన టిలు
నిబ్బంగివాళ్లు గు నిన్నియుగముల కింబుయుగ్గవసువార్ధిపరిమితములు
తే ఖద్వయ ర్దుగుణంబులు గగనయుగళ
వేదనేత్రంబులును నభోద్వితయకరసు

- థాంతులును వచ్చు మున్నూట యటువదింటఁ
బెంప మానుపాబ్బంబు లై వేర్చి యుండు. 46
- వ ఇట్లు కృతయుగంబునకుఁ బదియేడులక్షలు నిఱవదియొనిమిదివేలును ద్రేతాయు
గంబునకుఁ బంద్రెండులక్షలు దొంబదియాటవేలును ద్వాపరంబునకు నెని
మిదిలక్షలు నఱవదినాలుగువేలును గలియుగంబునకు నాలుగులక్షలుముప్పది
రెండువేలును మనుష్యవత్సరంబు లయ్యె నిందులోన సంధ్యలును సంధ్యాం
శంబులు ననువేళ్లఁ గొంతేసి కాలంబు నెల్లు 47
- క. శ్రమముర సంధ్యలు సంధ్యాంశములు ననంబరఁగుఁ బుత్ర సకలయుగాద్యం
తములును యుగయుగమునకుం, దమలోన¹వి సరియకాలతత్త్వం బరయన్ 48
- వ అది యెట్లంటిని దేవసంఖ్యం తెప్పెద 49
- క నన్నూటలు మున్నూటలు, నిన్నూటలు నూటలును మహితవర్షముల
య్యన్నియుగములకును గ్రమా,సన్నత సంధ్యలను వానిసంధ్యాంశములన్ 50
- వ. ఇట్లు కృతయుగంబునకు సంధ్యలక్షయు నలవదినాలుగువేలు దానిసంధ్యాం
శంబు నంతియైత్రేతకు సంధ్య లక్షయు నెనిమిదివేలు దానిసంధ్యాంశంబు నం
తియ ద్వాపరంబునకు సంధ్య డెబ్బదిరెండు వేలు దానిసంధ్యాంశంబు నంతియ
కలియుగంబునకు సంధ్య ముప్పదియాటవేలు దానిసంధ్యాంశంబు నంతియ
యవి మానుషవత్సరంబులు 51
- క. వరుసఁ గృతత్రేతాద్వాపరకలియుగములఁ దఁబు భవ్యజ్ఞాన
స్ఫురణము యజ్ఞనము పోషాదరమును మానవులకుంబ్రథానతఁ గలుగున్
- క న్యాయంబులు భర్తంబులు, నాయువులుఁ దనూబలములు నంతంకకు వ
త్యామెంతయుఁదఱుఁగుండ్రే,తాయుగముఁదొడంగి మనుజుతతి కరయంగన్ 52
- త. ఆయుగంబులు నాల్గు మహాయుగంబు
నాఁగఁ జనుఁ దత్సహస్రంబు నలువ పగలు
దానికొలదియ రేయును దీని నెఱుఁగు
ప్రాథమములు సుమహారాత్రవిదులు 54
- త. అతఁడు రాత్రి నిద్రించు నిద్రావసరమ
ప్రళయ మగు లోకములకుఁబ్రభాత మగుదు
మేలుకను దివమున భూతజాలస్పృష్టి
చరతఁ బొందుఁబర్యాయ మిప్పటఁజెల్లు. 55
- వ అని వెండియు 56
- త. అనఘ బ్రహ్మంబు దేవోమయంబు శుక్లమగ్రభాగిత మెద్దానియతులపార
రసము విశ్వంబు నది యవార్చహితకాల, బుద్ధమైచేయు బహువిధభూతస్పృష్టి.

- వ తత్ప్రేరణం బెట్టి దనిన నమృతానీయత త్వంబువలన 58
- ఆ. విను మహానానోగగనపనానల, నలభూము లనంగ సంభవించు
మహితవిభవములు గ్రమంబున నేడు రూపములు జన్మజనకభావ మొంది 60
- క క్రమయుక్తిని శబ్దస్పృశ్యములును యాపనగంధసద్భావములం
దమగుణములుగా నాకాశము మొదలగుభూతములు ప్రశస్తి వహించున్ 60
- క నరసుత విను మీస ప్ర, స్వరూపములు పురుషు లంద్రు సంయమివరు లీ
పురుషులు గూడిన సృష్టికి, వైవరదు లది సంఘటిలదు వేర్పడి రేనిన్ 61
- వ ఇట్టిమహిమ గలిగి 62
- క తేజోరూపము బ్రహ్మము, ప్రాణావత్వం బనంగ బరంగి పురుషుడు
ద్వావిధ్యసత్యనిత్యా, వ్యాజమహిమ వెలుగు చుండు నకలంకమతిన్ 63
- క వ్యాపకుడు ప్రప్త బ్రహ్మ ప్రాణావతి నా బరంగి నిత్యసత్త్వాత్ తత్త్వో
ద్భిషితుఁడై పురుషుడు నిర్లభుఁడనిర్దేశముం గలిగి వెలుఁ గొందున్ 64
- క సురసంయమిగరుడొరగ, నరకిన్నరగిరిపరిదర్శనవయోధులఁ ద
త్కరణీయములం జేయుం, బురుషుడు దివ్యాంతరంగమునఁ దలఁచి సుతా 65
- వ. ఇట్లు గలిగి వర్తిలచున్న లోకంబులందు. 66
- ఆ. పౌరుషంబు సూచె ఫలద మందురు గొంద, అనఘ దైవ మిచ్చు నంద్రు, కార్య
ఫలము గొంద తెల్లఫలము భూతస్వభావంబ యంద్రు గొంద అమితేజ 67
- వ ఇవి కర్మఫల లెఱంగులు సత్త్వగుణ సమదర్శను లయి యుండుదురు విశేషంబు
వినుము 68
- క. శివకరము దపము మేధా, ధవ నకలజనంబులకును దానికి మూలం
బవిరళకమదమనంపద, లవ్రట నివి మనంబుతోడ నలవడ వలయున్ 69
- వ స్వాధ్యాయంబు దంబునకు బలం బిచ్చి తత్ఫలంబు గావించు 70
- క. అరయంగాశబ్దంబును, బరంబు నన రెండు సూచె బ్రహ్మములు గుణో
త్తర శబ్దబ్రహ్మభజన, యందు చర బ్రహ్మమహితపదముం బొందున్ 71
- క. పరమబ్రహ్మమ భూతోత్కరముం గలిగించు మ్రింగు దా నిష్క్రియతా
స్ఫురితం బయ్యును బ్రకృతి, స్ఫురణను శబలత్వ మొంది పురుషవరేణ్యా 72
- వ సృష్టి తెరంగు మున్నెఱింగించితి సహారప్రకారంబు సెప్పెద నాకర్ణింపుము
- తే. స్థావరములు జంగమములుఁ దన్నుఁ గలయ
విలయ మొందిన ఘటవృక్షవిభము దాల్చు
భూమి నంబువుల్ మ్రింగు నంబువుల నగ్ని
యగ్ని ననిలుం దనిలుఁ ద్రావు నాకసంబు. 74
- ఆ అకసమును మనసు హరియించు గంధాది, యగుగుణాంతోడ నభిలభూత

ములును నిట్లులయముఁజొందినగ్రసియించు, మనసునాత్మ గుణము నెనసివిధుఁడు.

క అతనిఁ జొదువు సంతకల్పం, బతులజ్ఞానంబు దాని నడచును విజ్ఞా
నితఁ దద్బలముఁ బురుషుడే, పాతనం గాలంబు వరుస నెడలం జేయున్. 76

క కాలం బెడలిన విద్యోన్మీలిత మగుతోధ మన్యమిశ్రత్వంబుం
దూరించి వెలుగుచుండు విశాలమతీ బ్రహ్మ మది ప్రశస్తము శ్రుతులన్ 77

క వినుమీఁగుహంసంబును, దనవస మాతత్వ మవ్యభంబున దివసం
బును రాత్రియు భూతములకు, జననము విలయమును జేయుసంక్రీడమొయిన్.

చ అని చెప్పి పారాశర్యం దార్యవర్ష్యం దగు శుకునితో వెండియు నిట్లనియె

నీ జనియించి విప్రుండు జాతకర్షంబును జొలంబు నుపనీతి సుస్కృతియును
బడసి యాచార్యునిపాల నధ్యయనంబు సేసి తా నాతనిచే ననుజ్ఞ

గాంచి తక్కుటివి మూఁ డంచితాశ్రమములయందునొక్కటిపూననగుగృహస్థ
ధర్మమాశ్రయ ముండు తక్కినమూఁటికిఁ గావున నది పూని దైవవైత్య

తే కంబు లైనబుఱంబులఁ 1 గ్రాచు వడుగు

నాఁటినడవడి బుడులబుణము దీర్చి

వచ్చి కాన కాషాయపక్ష్యతఁ బ్రశిద్ధి

జొంది మఱి యుత్తమాశ్రమ మొందు టొప్పు

80

తే క్రతువు నేత సేయించుట శ్రుతులు గాఢ

నియతఁ జదువుట చదివించుటయును ధనము

లీగి కొనుట పట్కర్తంబు లింతవట్టు

నర్హకృత్యంబు లుండు ధరామరులకు

81

— దానగుణంబు ధర్మవర్తనామాన్యంబుగా నిరూపించుట. —

వ దానానుష్ఠానంబు సర్వజాతిసామాన్యం బయినయు త్తమధర్మంబు పుణ్యపరు
లకు దాతవ్యంబు గానివస్తువు లేదు కాశ్యం డనురాజా దనప్రాణంబు లిచ్చి
బ్రాహ్మణప్రాణంబులు గాచె నొశినదుం డగుశిబి యాత్మాంగంబుల నొరస,
పుత్రునిని బ్రాహ్మణార్థంబుగా నొసంగెఁ గాశీఁతి యగు ప్రత్యేకుండు బ్రాహ్మణు
నకై నిజనయనంబు లిచ్చె విదేహండును జామదగ్న్యండును గయండును
నొక్కొక్కతఁటిసకలవసుంధరయును బ్రాహ్మణులకిచ్చిరి పాంచాల్యుండగు బ్రహ్మ
దత్తుండు శంఖనిధి విప్రోత్తములకు దానంబు సేసె మఱియును బ్రాహ్మణులకుఁ
బ్రాణశరీరమణిపారణ్యకన్యాగవాది ప్రశస్తవస్తువు లనేకు లర్హుల కొసంగిరి
వారల శిల్లను సమకూరినపద్మకులవిశేషంబులం జెప్పం బెద్ద యని వెండియు 82

క. దానాధ్యయనయజ్ఞనముల, నానావిధపాఠములు వినాశముఁ జొందుం
గాన యవి మేలు హింసా, హింసత ధర్మవిధి లేనియొడఁ గడు వలయున్. 83

- ఆ భూతపాత్రుఁడైననూతాత్మకుండు ల, భూతి యగుచు నింద్రియముల గల్గి
మనసులోనఁ గాముమును గ్రోధమును జొర, నీక బ్రహ్మపదము నిచ్చుఁగోరు 84
- ఆ ఇష్టివాఁడు వెడల నీచు నింద్రియజల, మన్యువంశలోభమయతటూది
భూరరూప యగునపారసంసారవి, శాలనదీఁ బ్రశాంతశాలివృషయ 85
- తే ఘనతర ప్రజ్ఞ యనుఁజెప్ప గలుగువాఁడు, సంసరణనది గడవంగఁ జాలుఁగాక
కాముమును గ్రోధమును మడిఁగిలిగిప్రజ్ఞ, చించునేని నక్కడచుటచిక్కునడదె
క గతహర్ష భయ, క్రోధుఁడు, భృతిమంతుఁడు నప్రమత్తధీమహీతుఁడు సం
శ్రితభర్తుఁడు దాంతుఁడు నగు, నతఁ డవసాదంబు నొండఁ డతులవివేకా 87
- క ధర్మ మధర్మ మవోలె నధర్మము దా ధర్మవిధివిధంబునఁ దోచుం
గర్వ సమితి నొక్కొకయెడ, ధర్మగతి యెఱుంగవలయుఁ దచ్చాస్త్రములన్ 88
- వ అని యుపదేశించి మఱియును 89
- క జ్ఞానంబు వడయుటకు వా, జ్ఞానసములు సునియతములు గావించు న
మౌనితశాంతిగొఱకు విజ్ఞానంబున నాత్మనియతి సల్పుదురు బుధుల్ 90
- క ఈతెరువున వేడవిడుఁడు, వీతామ్నాయుండు ధర్మవేదియుఁ బాప
స్ఫీతుఁడు సరి యై కడకు ర, నాతుగత జరామరణమహాభోరానిన్ 91
- వ ఆచారనేమియుఁ బ్రాణయంగంబును నపానాక్షంబును స్త్రీ, సర్వాభంబును
నుపాయాసాయకూలరంబును ఘ్రాణశ్రవణవాహనంబును జ్ఞానసాధికంబును
సర్వతంత్రప్రత్యోదంబును ద్యాగరత్నియును శగుయోగరథంబు నెక్కి వెరవు
గలవాఁ డక్షరపదంబు సొరిం జనఁ జాలు నారథికుం డాతంత్రంబు ప్రభా
వంబునం జేసి 92
- క వరుసన ధరణీపవనాం, బరజల తేజముల గెలుచుబల మెక్కి యహం
కరణంబు ద్రోచుబుద్ధిం, బరువడి నడఁగించుఁ బ్రకృతిపనిఁ బెడఁబాపున్ 93
- ఆ భూమిజయము దొడఁగి పురుషుఁ డంతంతకు, వృద్ధిఁబొంది యోగసిద్ధిఁ బొందుఁ
టొగయు మిడుఁగులులునుజొనుఁగు లేనిశిఖయు, బహుశిఖలునైనవగిది ననఘ 94
- తే విను మహాకారజయము పృథ్వీముఖంబు, లైనవానిని బుద్ధిప్రధానమును జ
యించునట్టిసంస్కారంబు నిచ్చుదాన, వగు మహాసంభావంబునందుమివరులకు 95
- వ ఇది యోగప్రకారంబు 96
- తే ఆనఘ యింద్రియముల విషయముల మీఁద
నిగుడ నీక మనంబుతో మగుడఁ దిగిచి
యాత్మఁ గూర్పుట సాంఖ్యులయనువు సాంఖ్య
యోగములు రెండు నారయ నొక్క తెరువ 97
- క ఈరెండుప్రకారంబుల, వారలకును మమత విడవ వలయుట సరి నీ

- హస్తారపుసంసారమునకుఁ గారణము మమత్వ మగుటఁ గవిజనముఖ్యా 98
- క భూతతారతమ్యంబులునెప్పెడ నాకర్షింపుము జంగమస్థావరంబులయందు జంగ
మంబులు లేస్స యవి జరాయువు నండంబును నుద్బిడంబును నేర్పడంబును నను
జనకవిశేషంబుల జనియించి బహుపాదంబులును ద్విపాదంబులును నై యుండు
నందు మనుష్యులు మేలు మనుష్యులయందు జాతిభర్తృపథారకు లెక్కుడు
జాతిభర్తృపథారకులయందు విశ్రులు తేములు విశ్రులయందు వేదజ్ఞులుదాక్షిలు
వేదజ్ఞులయందుం బ్రవచనశీలు దుత్కృష్టులు ప్రవచనశీలురయం దాత్మజ్ఞు లధి
కులు వారలు సర్వధర్మ విదులు సత్వగుణకల్పలు సద్భిరూతాధిదైవ వేదులు నగు
దురు వారలంజావె దేవతలు బ్రాహ్మణు లంద్రు వా రెల్లవారికి నమస్కారా
ద్యుపచారాదరణీయులు వారికి సరిలేరు వా రాధారంబుగా సమస్తజగంబులు
బ్రవర్తిల్లుచున్నవి యని చెప్పి యవ్వహత్తుండు వెండియు 99
- తే బ్రాహ్మణునకుఁ బ్రధానవర్తనము వినుము, నిర్మలజ్ఞానయుక్తుడై కర్మసమితి
నలఘునిష్ఠ మైజలువంగవలయుదాన,సంశయములేల్లఁబాయుఁబ్రసాదమొందు 100
- క ఇయ్యశులము సృజియించగ, నెయ్యది ప్రభు వవ్వహమహితభూతముపాం
దయ్యడిశుభంబు దపమునఁ, జయ్యన నీర్దించు నది విసంశయ మనభూ 101
- క మైత్రిం బోలెడిధర్మము, భాస్త్రిదివిజాలకు లేడు దాని నడవినం
బుత్రా యేకర్మంబు ప,నిత్రతయును వలన దది విచేకముఁ జేర్చున్ 102
- వ అనిన విని శుకుం దాసయమివరున కిట్లనియె 103

— వ్యాసుడు కుమర పరజేసించినబ్రహ్మసాక్షిపాఠప్రధానము —

- క పరమబ్రహ్మపదము నధర్మముననో ప్రజ్ఞ వెంపువలననో యోగా
చరణముననో సాంఖ్యసమా,దరణముననో పాండ వచ్చు ద త్యజ్జవరా 104
- చ అనుటయు నమ్మనిప్రవరుఁ డాతని కిట్లను నీవు మేలు గు
చ్చినయవి యెల్ల మేల సవిశేషతపఃబును నింద్రియప్రవ
ర్తనముల నిగ్రహించుటయు రాగము లోభముఁ ద్రోవఁ జాలునే
ర్పును దృఢవిద్యయుం గలుగుపుణ్యుండు పొండగ నోపు బ్రహ్మమున్ 105
- క విను మందు నొకవిశేషం, బనభూ బుద్ధింద్రియంబు లైదును బరముం
గను వెలుగున కక్షము వా,ని నడంగింపంగ మనసునిపుణత యొప్పున్ 106
- క మనసు నియమింప భూతాత్మని యత్నం బోపు నియమమునకుఁ లోనై
మన సింద్రియములఁ గుదియించిన శక్త్యాదులు దోఱంగి నీధి దొరకొనున్ 107
- ఆ కనుట వినుట యాదిగాఁ గలయింద్రియం,బుల కగోచరంబు బుద్ధి దీప
రూపుగాఁగఁ దోచు రూపశక్త్యాదిగు,నా త్యంపిత మైవత్త్య మనభు 108
- చ వినయము విద్యయుం గలుగువిశ్రునియందును గోవునందు నొ
ప్పు నెఱయ.పాస్త్రీయందు నొకపాఠకుఁ బోవనికుక్కయందు దా

- ని నడిచి రెచ్చి వండి తొనీచపుమాలనియందుఁ దుల్యద
రృసులు దదంతరాత్మని నిరంజనునిం గనునట్టిపండితుల్ 109
- క స్థావరముల జంగమముల, నావిభుండు వనించు నతనియందు నవి నిస
ర్గావాసత నుండును ద, ద్వావన మెఱుంగుట తదైక్యపదముం జేర్చున్ 110
- తే త్తరము సత్తరమును ననం గిలపు రెండు
మూర్తు లాత్మ శిఖలభూతములను బూర్వ
మెలయు మృత మన దివమున నుండు నమృత
మనఁగ నవరంబు రెంటిని గను బుధుండు 111
- క ఈలోకంబుల నెల్లం, గాలము పక్ష్యంబు నేయఁగా నెవ్వఁడ
క్మాలము పక్ష్యము నేయం, జాలు నతం డమృతు నజరు సత్కుఁ గనుటకున్ 112
- తే విను నవద్యారపురమున వెలుంగుచుండు
హంసుఁ డతనిన యత్తుఁ డమృతుఁ డంద్రు
పరమయోగు లాత త్వంబుభంగి గాంచు
యోగ్యసత్కిర్యాభ్యాసవైరాగ్యపరఁడు 113
- వ అని చెప్పి యప్పారాశబ్ద్యండు వెండియు 114
- తే అనఘ విను కామమును శ్రోధమును భయంబు
నిద్రయును లోభమును జాల నిందితములు
యోగిజనులకుఁ గావున నుడుగ వలయు
వీని నైదింటి నచలావధానవృత్తి 115
- కా కామంబుం చెడఁబాచుఁ బండితుండు సంకల్పంబు వర్జించి ని
ద్రామోహంబు నడంచు సత్త్వగుణచింతా లోభముం బ్రాజ్ఞనే
వాముద్రం వోలఁగించుఁ శ్రోధము శమవ్యాప్తి మగుడ్పు మతి
శ్రీమాన్యా భయ మప్రమాదమున నిర్జించున్ దృఢస్వాంతుఁ డై 116
- తే శిక్షిము నుదరమును భృతిఁజేయుఁగాలుఁజూడ్చిఁజూడ్చిని వినికని శుద్ధమాన
నమున మానసపాక్కుల విమలవిద్య, నవహితుండు రక్షించుఁగులాగ్రగణ్య
వ మఱియు నొక్క రెఱుంగు నెప్పెడ 118
- తే ఇంద్రియములలో నొక్కటియేనిఁ బట్టునడక ఎడలిన నాగంటిఁ బ్రజ్ఞగాఱు
నట్లుగావున మనసుమున్నాఁగినినిశ్చయాయగునైదుఁ గ్రమముననాఁగవలయు 119
- క మనసున నింద్రియములనుం,దనయం దొడుఁగంగఁజేయుదానుఁ చెలివి నొం
ది నిరంజనత్వనిస్థిం, గని 2 చుపధూమానలంబుకరణి వెలుంగున్ 120
- మ మన నేకాగ్రతఁ జొందఁ జేయ జనసమృద్ధంబు వర్జించి శూ
న్యనికేతాద్రిగుహావివిక్తవనదేవాగారముఖ్యంబు లై

- స్సారభుసంపారమునకుఁ, గారణము మమత్వ మగుటఁ గవిజనముఘ్నా 98
- వ. భూతౌతారతమ్యంబులునె పైద నాకర్షింపుము జంగమస్థావరంబులయందు జంగ
మంబులు లేస్స యవి జరాయువు నండంబును నుద్భిదంబును న్వేదంబును నను
జనకవిశేషంబుల జనియించి బహుపాదంబులును ద్విపాదంబులును నై యుండు
నందు మనుష్యులు మేలు మనుష్యులయందు జాతిభర్తౌపభారకు లెక్కుడు
జాతిభర్తౌపభారకులయందు విశ్రులు త్రములు విశ్రులయందు వేదజ్ఞులుదాక్షులు
వేదజ్ఞులయందుం బ్రవచనశీలు దుశ్శృష్టులు ప్రవచనశీలురయం దాత్మజ్ఞు లధి
కులు వారలు సర్వధర్మ విదులు సత్యసంకల్పులు సధిభూతాధిదైవ వేదులు నగు
దుగు వారలంజూచె దేవతలు బ్రాహ్మణు లంద్రు వా రెల్లవారికి నమస్కారా
ద్యుపచారాదరణీయులు వారికి సరిలేరు వా రాభారంబుగా నమ ప్రజగంబులు
బ్రవ ర్తిల్లుచున్నవి యని చెప్పి యవ్వహత్తుండు వెండియు 99
- తే బ్రాహ్మణునకుఁ బ్రధానవర్తనము వినుము, నిర్వలజ్ఞానయుక్తుడై కర్మసమితి
నలఘునిష్ఠ మైఁజలువంగవలయుదాన,సంకయము లేల్లఁబాయుఁబ్రసాద మొందు 100
- క ఇయ్యశాలము సృజియంగ, నెయ్యది ప్రభు వమ్మహామహిప్రభూతముచాం
దయ్యడిశుభంబు దపమునఁ, జయ్యన నీర్ధించు నది విసంకయ మనఘా. 101
- క మైత్రం బోలేడుధర్మము, భాస్రీవిజాలకు లేదు దాని నదవినం
బుతా యేకర్తంబు చ,విత్రితయును వలన దది వివేకముఁ జేర్చున్ 102
- చ అనిన విని శుకుం దాసయమివరున కి ట్లనియె 103

— వ్యాసుడు శుకునకుఁబలికించినదలప్రసాదీసాభుప్రకారము. —

- క పరమబ్రహ్మచదము నభ్యర్థముననో ప్రజ్ఞ పెంపుచలననో యోగా
చరణముననో సాంఖ్యసమా,దరణముననో పాండ వచ్చుఁ దత్ప్రజ్ఞవరా. 104
- చ అనుటయు నమ్మునిప్రవరుఁ డాతని కి ట్లను నీవు పేరు గ్రు
చ్చినయవి యెల్ల మేల సవిశేషతపంబును నిందియప్రవ
ర్తనముల నిగ్రహించుటయు రాగము లోభముఁ ద్రోవఁ జాలునీ
ద్యును దృఢవిద్యయం గలుగుభుక్కుండు పాండవగోత్ర బ్రహ్మమున్ 105
- క. విను మందు నొకవిశేషం, బనఘా బుద్ధీంద్రియంబు లైదును బరముం
గనువెలుగున కద్దము వా,ని నడంగింపంగ మనసునిపుణత యొప్పున్ 106
- క మనసు నియమింప భూతాత్మని యత్నం బోవు నియమమునకుఁ లోనై
మన సిందియములఁ గుదియించి న శబ్దాదులు దొఱంగి నీర్ధి దొరకొనున్ 107
- ఆ కనుట వినుట యాదిగాఁ గలయింద్రియంబుల కగోచరంబు బుద్ధి దీప
రూపుగాఁగఁ దోచు రూపశబ్దాదిగు,నాత్మరూపిత మైనతత్త్వ మనఘ 108
- చ. వివయము విద్యయం గలుగువిశ్రునియందును గోవునందు నొ
ప్పు నెఱయఘాస్తీయందు నొకపోతకుఁ బోవనికుక్కయందు ధా

- వి నడిచి తెచ్చి పండి తినునీచపుమాలనియందుఁ దుల్యద
ర్శనులు దదంతరాత్మని నిరంజనునిం గనునట్టిపండితుల్.
- క స్థావరముల జంగమముల, నావిభుఁడు వసించు నతనియందు నవి నిస
స్థావాసతే నుండును దృఢ్యావన మెఱుంగుట తదైక్యపదముం జేర్చున్
- తే యీరము నయీరమును ననం గలవు రెండు
మూర్తు లాత్మ కిళలభూతములను యార్వ
మొలయు మృత మన దివమున నుండు నమృత
మనఁగ నపరంబు రెంటిని గను బుధుండు
- క ఈలోకంబుల నెల్లం, గాలము చక్కంబు నేయఁగా నెవ్వఁ డ
క్కాలము చక్కము నేయం, జాలు నతం డమృతు నజరు సత్కుఁ గనుటకున్
- తే విను నవద్యారపురమున వెలుంగుచుండు
హంసుఁ డతనిన యక్షరుఁ డమృతుఁ డంధ్రు
పరమయోగు లాతే త్వంబుభంగిఁ గాంచు
యోగ్యసత్కియాభ్యాసవై రాగ్యపరుఁడు
- వ అని చెప్పి యప్పారాశర్యుండు చెడియు
- తే అనఘ విను కామమును గ్రోధమును భయంబు
నిద్రయును లోభమును జాల నిందితములు
యోగిజనులకుఁ గావున నుడుగ వలయు
వీని నైదింటి నచలావధానవృత్తి
- కా కామంబుం చెడఁబాచుఁ బండితుఁడు సంకల్పంబు వర్జించి ని
ద్రామోహంబు నడంచు సత్త్వగుణచింతా లోభముం బ్రాజ్ఞునే
వాముద్రం వొలఁగించుఁ గ్రోధము శమవ్యాప్తి మగుద్బుద్ధి మతి
శ్రీమాన్యా భయ మప్రమాదమున నిర్జించున్ దృఢస్యాతుఁ డై
- తే. శిశ్నము నుదరముచు ధృతిఁజేయుఁగాలుఁ,జొడ్డిఁజొడ్డిని వినికిని శుద్ధమాన
నమున మానసవాక్కుల విమలవిద్య, నవహితుండు రక్షించుఁడలరాగ్రగణ్య.
- వ మఱియు నొక్క తెఱంగు నెప్పెడ
- తే ఇంద్రియములలో నొక్కటియేని బట్టునడక పెడలిన నాగంటిఁ బ్రజ్ఞగాఱు
నట్లుగావున మనసుమున్నఁగివినిశి,యాదియగునైదుఁ గ్రమముననాఁగవలయు
- క మనసున నింద్రియములనుం,దనయం దొందుఁగంగఁజేయుఁదానుఁ దెలివి నొం
ది నిరంజనత్వస్థిం, గని శిశువధూమావలంబుకరణి వెలుంగున్
- మ మన నేకాగ్రతఁ జొందఁ జేయ జనసమర్థంబు వర్జించి శూ
న్యనికీతాద్రిగుహావివిక్తవనదేవాగారముఖ్యంబు లై

- ననివాసంబుల నుండఁగా వలయుఁ ద న్నన్వించినం గిడు నే
 నీర హర్షంబు నమర్చుము హృదయముం తెండింప కఁజేయుటై. 121
- క ధనుష్కృతిని జాయయుఁ గనకముఁ జూచుచు పత్నీమాధికలితం బగువృ
 త్తము నడపిన శబ్దబ్రహ్మము మృత్యుసముల యోగి యుతివ ర్తించున్ 122
- క సుత విను శబ్దబ్రహ్మము, నతివ ర్తించి భువనత్రయమునను యోగా
 నిగతుఁ డగుమునిగను నజాతాశ్వతు నచలుఁ బురాణతము నజరుఁ బరమాత్మన్ 123
- వ అనిన విని శుకుండు వేదవ్యాసమునిశ్శ్రవణితో నిట్లును వేదంబు గర్వంబులనాచ
 రించుటయుం బరిత్యజించుటయుం జెప్ప నివిల్లంబులు పరస్పరవిరుద్ధంబు లై
 యున్నయవి యిం దెద్దాన నెట్టిగతి సిద్ధించు నేర్పడ నెఱింగింపవే యనుటయు
 నతం దతని కి ట్లనియె 124
- ఆ విను ప్రచ్ఛత్తి కర్త మనఘ నివృత్తి విష్కర్త మరయ బంధకంబు మోక్ష
 ణంబు నగుట బోధనత్వసంపన్నులు, సారరు కర్త తం త్రకరణమునకు 125
- క కొండఱు కర్తకరణ మభి,నందింతురు వారలకు జననమరణములం
 బొందక బోరాదు మహా,నందముఁ బొందుదురు నిత్యవైష్కర్త్యపరుల్ 127
- ఆ చిత్రశుద్ధిమూర్తఁ జేసినేయు నపి,ద్వాత్త కంబ చూపె యరయఁ గర్త
 మపి దోఱంగు టంచితార్తవిద్వాత్తక, భర్త మదియ మోక్షదంబు సుష్టు 126
- డి గుప్తుడిపువ్వుఁడేనియయుఁ గూచము నైందవ రేఖకాంతియుం
 జాన్పరయంగఁ గర్తఫలశోభనసంఘద జాన్ము నేఱుఁ బూ
 ర్ణమగుచంద్ర బింబము ననం దగు నిర్మలవిద్య గాఢపా
 కమ్ము ఫలోదయం బది యఖండసుఖార్తపదంబు పుత్రతా 128
- వ కర్తంబునం గానిది యై విద్య నయ్యెడునట్టికేఱం గెఱింగించెద
 క విను రేఖామూర్తపుణ్యదునియట్టులజీవుఁ డతనిదుష్టుఁడనుఁ బో
 లినయజ్ఞానము నవగమమున బోధానందసాంద్రపూర్ణతఁ బోలుచున్ 130
- అ బ్రహ్మచర్యంబు బ్రహ్మవిద్యప్రాప్తి ముఖ్యకారణం బని చెప్పుట.
- వ. అని చెప్పిన విని విద్య యెట్టివారికి నలవడు నెఱింగింపవే యనిన నందమనితో
 గంధవతీనందచుం డి ట్లనియె 131
- తే బ్రహ్మచర్యసమీతతంబు విభుల, కాననమున వానప్రస్థగణముపొంత
 నిలిచివేయఁచు బర్హకాలలకు నుచిత,కాలమునఁ జని యెత్తి భిక్షులు భుజించి.
- క. నులియు నేమన్యుతియును లే,క తిరిగి శుభ మశుభ మనువగం బొందక గో
 ప్తిలేవుపు సార కుండుట ను,వ్రత మది యథార్థవిద్యకఁ బ్రచురముఁ జేయున్.
- ఆ అనుడు నతఁడు కర్త మఖలంబు నీడఁబో,విడుచు జొప్ప దంద్రు వేదవిదులు
 దాని నాడరింప దగదోకో సంయమి,ప్రవర సంధియంబు వాచవలయు 134

వ అనినం గర్భంబు విడువమియను విడుచుటయుం గలిగి యుండుం దడియఁజొగ్గ
తాచిశేషంబు లెఱిగించెద 185

నీ విను మని ముని యిట్లులను బ్రహ్మచారి గృహస్థవాన ప్రథమకులు విహిత
కర్మనిష్ఠత నీధిఁ గాంతు రాశ్రమచతుష్కము జతుష్కటికాఘటిత మైన
నిశ్చేతీ తుడిముట్టునెల పెక్కుటకు నిట్టి క్రమవర్తనము సుకరంపుమార్గ
మాయువు మొదలినాలపుపాలు గురుపాల దాసునియట్లు సంతతముఁ బనులు

తే ప్రీతిఁ జేయుచుఁ గుడిచినవిడపఁ గుడిచిశ్రయ్యఁ జెందిన నాతనిచరణయుగము
గరయుగంబున నొత్తుచుఁ గలితనిద్రుఁడైన నిద్రించు బ్రహ్మచర్యానిష్ఠుండు.

క రసగంధప్రముఖంబుల, దెస వేడుక లేక గురుమతికి వచ్చినయ
ట్టిసమయములఁ దగ వేదాభ్యసనంబులు నేయుచుండు నాతఁడు నియతిన్.

వ ఇది బ్రహ్మచారిప్రకారం బాతం దాశ్రమంతరగతుం దయి వర్తించువిధంబు
నెప్పెద 188

నీ సవనయంబునఁ దనశక్తితో గురునకు దక్షిణ యిచ్చి యాతండు వసుఁ
గా సమావర్తనకార్యంబు నడపి వివాహ మై హవ్యకవ్యముల నతిథి

తోషణబంధవపాఠశాలంబుల పఠ్యభాషల నిజదానపరతఁ బుత్ర
సంశ్రితుఁ గ్రతువిశేషంబుల నొకయాయురంశంబు గడపి గృహస్థధర్మ

తే. వృత్తిఁ గృతకృత్యుఁ డగు నగ్ని విడువ కడవిఁ

బూరిచంటల ఫలమూలములను భిక్షు

పూజ సలుపుచుఁ బరిశిష్టములు భుజించి

తపము సేత వానప్రస్థధర్మ సరణి

189

క వానప్రస్థప్రక్రియ, దా నొకపా లాయువునఁ బడంపడి తుడిచిపా

లైనను సన్నాహసానుష్ఠానమునకుఁ బొచ్చువాఁడు కాంతాత్మకుఁ డై. 140

వ ఇట్లాయురంశంబులు నాలుగుం తెల్లుట యుత్తమధర్మస్వరూపం బంశక్రయ
కాలాచరితం డైనయాశ్రమక్రితయంబు ప్రవర్తనంబులఁ గపాయఁకన్యం బగు

టయుఁ జతుర్థాశ్రమంబుఁ జెందుట కృత్యంబు దాని లెఱుంగఁజెడ నవ
హితుండ వై యాకర్ణింపుము. 141

నీ. ఆత్మయం దగ్ని సమాతోషణము నేని యజన మాంతరముగ నకృతపంథి

విగ్రహం దగుచుఁ బరిగ్రహవిముఖుఁ డై ముందుండు ననికేతనుండు వృక్ష
మూలవాసియును గపాలధారుండు నేకాకియు నశ్రద్ధకామశోకుఁ

డును గాఁగవలయు భిక్షునకునిందాస్తుతుల దనయందయడఁగంగఁదానుబరల

తే. దిక్కువలకక దివియొల్లఁబిక్కుటిలఁగఁ, దాన యున్నట్లు గనుచు నేమినిఁగుడిచి
యొద్దియేనియుఁగట్టి యెంచే శయించు, నతని దేవతల బ్రాహ్మణుండండుపుత్ర.

- క. జననికరములకుఁ దొలఁగును, ఘనభుజగంబులకుఁబోలెఁ గనుఁ బీనుఁగుఁగా
వనితెం దనుఁ బాటించిన, ననఘా నరకముగఁ దలఁచు నతఁడు మనమునన్. 143
- తే అతనివలన భూతములకు నభయ మగుట
భూతముల దెస నభయంబ యాతనికిని
బుత్ర యీగు లెల్లవియును భూతములకు
నభయ మిచ్చుటఁ బోల వం ద్రార్యజనులు 144
- ఆ జంతుపదము లెల్ల దంతపదంబులో, నడఁగుక్రియ నహింసయందు సకల
ధర్మములు నడఁగుఁ గర్మసంత్యాగికి, నైన భూతతయ సమర్పగుణము 145
- వ కాపున 146
- క జగముల కెల్ల శరణ్యం, డగుచు నమృతసిక్త మైనయట్టిమనసుతో
విగతాభల లేపస్థితి, గగనమున ట్టుండు నతఁడు గణపాధిపఁ డై 147
- వ అని చెప్పి యప్పురాశరనందనుండు వెండిఁగు ని ట్లనియె 148

— వ్యాసుఁడు కుఱవ కుటజేశించియంతకర్మాగ్రకారము. —

- తే హృదయవేదికయందుఁ సమిధమూర్తి, వెలుంగుచుండు తేజమునందు పేల్పుఁబ్రాణ
ములను యాచి యట్టులెరమున నొనర్పు, యాగమున వీరకల్పఘఁ డై వెలుంగు
క విను మాత్ర తీర్థసంస్థ, వనము లెఱుఁ గెఱుఁగునట్టివానికిఁ దిరుగం
జవలయునె పెఱచోటుల, కని చెప్పుదు రాశ్రితులకు నశ్వాత్మవిదుల్ 150
- తే. అవనిఁ బొందదు దివమున నప్రమేయ, మండజంబు పీరణ్ణయమండమధ్య
మున వెలుంగు నుజ్జ్వలపక్షుఁడనతఁడాని, నెఱుఁగు సంతత యోగసమేతుఁడనఘ
క. విను మాఱించులుఁ బంద్రెం, డచుపమభారలును నై నిజాస్యము విశ్వం
బును బొదువఁ దిరుగుకాలం, బనుచక్రము దురవబోధ మది యడఁగుగుహాన్.
ఆ మరను నింద్రియములఁ బనిగొని పురుషుండు, ప్రచురశిఖ లేనిరథ్యసమితి
నడపురథికుమాడ్చి నడవడి నవి యీడ్చి, నట్లు లైన నశుభ మావహిల్లు 153
- క తనకు మహితప్రసాదం, బొనరక యున్నేనిఁ గీల్ల లాలయు నది దృఢ
త్వనిరూఢ మైనఁ జేతులు, ననంతపదసిద్ధి వాని కను వెఱిఁగింతున్ 154
- తే సర్వసంకల్పరహితుఁ డై సత్త్వమున వినిశ్చలంబుగఁ జిత్తంబు నిలువవలయు
సత్త్వసత్త్వచిత్తంబు ప్రసాద మొసఁగు, దానఁ గాలంబు నడపు టుత్తమవిధంబు
క వినుము నివాసస్థానంబునఁ గంపనరహితదీపము వెలింగెడుచా
డ్పున సంతరాత్మ వెలుంగుచు, నునికి ప్రసాదంబుభంగి యుత్తమధిపఁగా 156
- క విను తత్ప్రసాదవంతుఁడు, దనయందు నిరంజనముగఁ దన్న నిశంబుం
గనుఁగొనుచు నియతి నియతా,శనుఁ డై యుండుటయొనర్చుకాశ్చలఁడమున్.
తే. అతులవేదాంతశాస్త్రమహంబురాశి, ద్రచ్చి పుచ్చిననవనీత మిచ్చితిని స
మాదరంబునఁ గైకొను మనుసరింఘ, నిర్మలాత్మతపస్వికి నీవు నొసఁగు. 158

- ఆ సకలరత్న హృన్ద్రసర్వవసుంధరా, చక్రదానవిధియు సతి యనంగ
రాదు విశ్వవేదరాశిపారభ్యాత్మ, విద్య యిచ్చుటకు వివేకధుర్య 159
- వ అని యుపదేశించి యింక నేమి విన వల తనివ శరకుండు దీనికంటె విన వలయు
నది గలదె దీనిన సుదృఢంబుగా ననుగ్రహింపవే యనుటయు ననుకంపావిధే
యుం డగుపాత్ర్యవతేయుం డతని కిట్లనియె 160
- క భూతంబుల బచరించుచు, భూతాత్ముడు వాని డనవిభూతి నడంచు
భూతాహరణంబు నిజ, ద్యోతనము దదీయవృత్తి దుర్దళ పుత్ర 161
- క. అవయవము లెట్లు కూర్చును, నివిడించును లోని కడచు నెఱి నట్టుల భూ
తవితతి భూతాత్ముండును, బ్రవర్తననివర్తనములపాల్పడఁ జేయున్ 162
- క మాయాశబలం దై యటు, నేయక పోరామి భూతసృష్టి యొనర్చు
మాయఁ బెడఁబాప భూతని, కాయాభావ మగు నదియ కవిజనముఖ్యా 163
- తే గగనపవనలేఖోపలక్ష్మగుణములు, సూచె శబ్దాదికంబును శ్రోత్రముఖ్య
కంబునై చెల్లువిషయచయంబునింద్రియవ్రజంబునుసర్వంబు నడచు శేషము 164
- క విను మైసింద్రియములకును, మనంబు షష్ఠంబు సప్తమత్వము బుద్ధిం
బునుగొను భవ్యత్రైలోక్యనియందప్తమతే గల్లు సుగుణాధరణా 165
- తే తలచు మనమందు నిశ్చయదళ యొనర్చు
బుద్ధి సర్వైకపాక్షీత్వమున వెలుంగు
నంతరాత్ముండు త్రైలోక్య దనంగ వాని
మెఱపు సత్వాదిగుణము లై మెఱయు వత్స 166
- తే స్వస్థతయు దుస్థతయు జడత్వమును గ్రమవి
గణన సతర్జిత స్తమోగుణము లవి స
మిరితము లగు టడఁగుట యింద్రియంబు
లడగు టాదుఁగుట బుద్ధికృత్యములు పుత్ర 167
- తే అనఘ యింద్రియములు విషయములు మనసు
బుద్ధియును నాత్మయును గ్రమంబునన యొక్కు
దాత్మబుద్ధి యనంగ నల్పాంతరంపు
వస్తువులు బుద్ధి యిన్నింట విస్తరింతు 168
- క కనుఁ గన్నై వినుఁ జెవి యై, కొనుఁ జవి జిహ్వాయయి మూరుకొను నాసీకయై
తను వై పుర్యము గైకొను, ననవద్యా బుద్ధి యాత్మయంద నిలుచుచున్ 169
- క ప్రీతిం గడుఁ బోదలు విహ, దాతుతే స్రుక్కుఁ దద్వలయుము లేక సమ
త్యాతికయంబున నిలుచును, నేత్యత్వంబునను బుద్ధి నెఱపు గుణములన్ 170
- ఆ. తత్త్వైకావమెఱిగి తా నింద్రియాదిసప్తకమువెంటఁ బోక తన్నుఁ గనుచు

- నున్న వాని బొంద నోపునె దగిభద్రై, శ్యంబు ముఖమదంబు నప్రమత్త 171
- ఆ. జలములందు నిలిచి జలఁజీ మునుఁగదా, మేడివండు మళకపీడఁ జొరయ
దట్ల విషయసమితియందుఁ దా నది దనయందు నుండు వికృతి నొంద దాత్త
వ. అని చెప్పి మఱియును 173
- క విను మూర్ఖ నాభి తంతువు, జనియించుగఁ జేసినట్లు సత్త్వము గుణసం
జనకం బగు నది పురుషుఁడు, గనుట యుదాసీనతన వికారము గలదే 174
- ఆ అదినీధనరహితుఁ డగునిరంజనుఁ జెంది, గుణము లేడల విడిచి శ్రోధలోభ
ములకుఁజొరవయ్యానిమునిహృదయ గ్రంథి, విరియనడఁచిమోక్షవిభవ మొందు
క. శోమసంపద బ్రాహ్మణజన్మమునకు సామగ్ధ్య మవ్వినయసారము చి
త్తమున కలవడ్డమునికి భయము శోకము మదము హర్ష మగునివి గలవే 176
- క శోమనిరతియు నాత్మజ్ఞానముఁ జిచ్చె బుద్ధలక్షణంబులు పర్యా
ప్తము లిది రెండు నరయ మోక్షము పొధించుటకు వేఱ కల్పన లేలా. 177
- వ అనిన విని శుకుండు ధర్మంబులకెల్లఁ బరమంబయినధర్మం బెఱింగింపవే యను
టయు వాత్సల్యరసాయణుం డగునబ్బాదరాయణుండు సనాతనంబును ముని
సత్తమసంస్మృత్యంబును నగును త్తమధర్మంబు నెప్పెద నేకాగ్రచిత్తుండ వయి
యాకర్షింపు మని పలికి యిట్లనియె 178

— ఇంద్రియగ్రహం బుత్తధర్మంబుగ నిరూపించుట. —

- తే ఎల్లకడలకు వెలువడునింద్రియముల, బాలపుత్రులఁ దంద్రియుఁ బోలె నాఁగు
మయియు మనమును నిశ్చలై కాగ్రభావ, మొందు టు త్తమతపమదియజ్జ్వలాత్మ.
క అది ధర్మంబుల కెల్ల, దుది యగుధర్మంబు మనసుతో దానిఁ దగం
గుదియించి మేధతోడం, గదియింపుము నియతిఁ బుత్ర కడు గాఢముగన్ 180
- తే ఇంద్రియంబుల నాఱింటి నిట్లు విషయ
ములకు నొలయక యుండంగ నిలువరించి
తలఁపు లుడిగి తేనియఁ బ్రమదమున నాను
భంగిఁ దృప్తుడ వై యుండు పరముఁ గాంతు 181
- వ అని చెందియు. 182
- ద తనకుసుమంబులకా ఫలవికాసము మూర్ఛిస నాన మ్రాసు నే
రనిక్రియఁ గావ నేరదు పరం బగుతత్త్వము నైజభంగివి
న్ననువున నంతరాత్మగను నైక్యితం గను మింతవట్టుఁ బా
మెనననతోలు వాయుక్రియ నీవు దొఱంగుదు పాపపుంజమున్ 183
- వ. ఇవిధంబున శాంతిసౌందియవ్యక్తసంభవయు సంకల్పకూలయుఁ గ్రోధపంకయు

1 పర్యవసానము చం. 2 మఱికాక బుద్ధలక్షణం. 3 తే కాత్మబాహుళ్యమునాన...యందు
భవము.

- నిందియగ్రహాయుఁ గామభుజంగయు మోహాత్మణచ్చన్నయు సంసారపాగర
గామినియు నై ఘోరప్రకార యగుచు నకృతాత్మలకుం గడవ రానియట్టి
లోభవాహిని సత్యతీర్థంబున నుత్తరించి 184
- క సుత నీవు స్తుసన్నాత్మతఁ జొంది నగాగ్రగతుఁడు మహివారలఁ జూ
చుటెఱంగున నీధూత్యప్రతతిం గనుఁగొనుచు నుండు పరితృప్తుఁడ వై 185
- క శాంతము ధర్మప్రచయం, బంతటికి విశిష్ట మిష్టహావిద్య మదీ
యాంతఃకరణము సాక్షిగ, నెంతయు సంత్రీతి నీకు నిచ్చితి బుత్రా 196
- వ అని యిట్లుపదేశించి పరమసంవిదేశాయనుం డగుకృష్ణద్వైపాయనుండు గృ
తార్థీభూతచేతస్సుం డగునందనుప్రతిఁ ద్రికి నభినందనవిశేషంబుగా నిధ్యార్థ
విద్యావిలాసవిషయంబులగువాక్యంబులు మఱియు ననుగ్రహించి వానింజెప్పె
క వేదములుఁ దదంగములు స,మాదరమునఁ జదివినను సుయజమానత్వా ద్ర
పాదకు డైనను బ్రాహ్మణ,తాదశ దక్కునై ప్రశాంతిఁ దక్కఁ గుమారా 198
- క ఓరులకుఁ దా వెఱవక తన, కొరులు వెఱవ కుండునట్టియొప్పెదనమతం
దిరమైన నడవడిం గల, పరిణతిచిత్తుండు సూచి బ్రాహ్మణుఁ డనఘా 199
- తే బంధనంబులలో నెల్లఁ బరమబంధ
నంబు గామంబు దన్వర్జనమున నాత్మ
యశ్రుపటలంబు వాసనయమృతకీరణ
పూర్ణమండలమునుతోలెఁ జాలుచు ననఘ 190
- క పరతత్వోపాసనతత్పరుఁ డై సంతోణకామభావత సున్నం
బురుఘనుఖమొందు వృద్ధిం,జొరయుచు వపు వమృతకీరణుఁ జొందినమాడ్కిన్
- క పారిఁ జొరి భూతముల గుణోత్కృర మవిశేషాన్వితముగఁ గనుఁగొనుసంవి
త్పరుడుగఱింబు సుఖముచే, విరియుఁ దరణిచేతఁ దవము విరిసినభంగిన్ 192
- అ తనది యనక యేమిధనమునఁ ద్రియ మండు, నెద్ది గుడువకుండ నెఱుంగుదృష్టి
యిచ్చుఁజొందు లేక యొయ్యదిబల మిచ్చు, దానిఁగనుట శ్రుతులతలఁపుగనుట
- క పరిపాటిఁ గర్మ మెడలఁగ, వరుస గుణము లడఁగ విషయపర్లముపొందుం
జొరయక యుండెదబ్రాహ్మణు,జరయును మృత్యువును జొరయఁ జాలవువలెన్
- తే అనఘ దేహంబుకంటె వేఱయిన దేహి
సూక్ష్మరూపము శాస్త్రోక్తమృతములఁ బ్ర
శాంతజనములు గాంతురు సాధనముల
నాదరింపరు దర్శనానంతరమన 195
- క ఇరురూపము జలములఁ దోచినక్రియ బుద్ధిఁ బ్రతిబింబసిద్ధత వెఱఁ గొం
దినయాత్మను బరమార్థతఁ, గనుప త్త్యైఖ్యలకు నిజము గానంగ నగున్ 196
- క జనఘ దివసంబు రాత్రియు, ననునివి భానునకు లేనియట్లులు సతతం

- బును బరమయోగయుతుఁ డగు, మునిఁ వివేకావివేకములు లేకుండున్ 197
- క కరణంబులు దొడరిన నిష్కరణత నున్న ను శమంబు గలయోగిఁ ను
 క్థిర మగు సమాధి యని ముని, 'వర కాండిల్యుండు శిష్యవసులకుఁ జెప్పెన్
 నీ విను మోహాబీజసంజనితంబు గామద్రుమంబు ప్రమాదజలంబు దనకుఁ
 బరిపేచనంబుగఁ బెరుంగు సజ్జానస్థిరాధారకలిత మై యం దమాయ
 పత్ర సంఘద యది చిత్రతరంబు మానస్కంధదృఢత నున్న తి వహించు
 శోకకాఖంబు ననేకచింతోపకాఖంబు బురాకృతకర్తృపార
 తే ఘనముఁ దృష్టాలతాఁగితము నగుచుఁ
 బొలుచుఁ దత్ఫలములకు లుట్టులు గడంగి
 ప్రాణి పడుదుగు విడుపు శస్త్రముగ నది వి
 ఖండితము నేని బుధుండు దుఃఖములు దొడంగు 199
- నీ పురము శరీరంబు బుద్ధి తత్త్వామిని సర్వార్థచింతన సచివపదవి
 నడచుచు నుండు మనంబు శబ్దాద్యంబు లై చెల్లువిషయంబు లైదుఁ దగు పు
 రోహితవర్గంబు శ్రీరాదు లగునింద్రియంబులు పారజనంబు లిట్లు
 పరఁగెడురాజ్యంబు పరిభోగమునకు దూషకు లైనదొరలు రజస్తమములు
 తే. 'వారికలపులఁ బడు బుద్ధి నేర కుండి
 మనసుతోడ వేర్పడినఁ దానును మనంబు
 నేకముఖతఁ గార్యము సూచునేని దుష్టు
 లడఁగుదురు భోగ మవ్యయ మగుఁ గుమార 200
- వ అని చెప్పె ననిన విని పాండవాగ్రజుండు భీష్మనితోఁ గార్యబలంబును వీర్య
 బలంబును మనోబలంబునుం గలుగు నుత్తమక్షితిపతు లనేకు లీకయ్యంబున
 మృతులైరి నిజప్రాణంబునకు నొక్కరుండు నొడయుండు లేక తక్కు మృత్యు
 వనునది యెయ్యది యేమిటం గలిగె నెట్లు ప్రజల సంహరించు నెఱింగింపవే
 యనుటయు నతం డిట్లనియె 201
- భీష్మండు భర్తరాజునకు మృత్యుకేవలకలం గెఱిగించుట. —
- నీ. 'విను మకంపనుఁ దనుమనుజేంద్రుఁ డాత్మజుఁ డాహవంబున మృతుఁడైనవగపు
 గదురంగ నుండి నారదు నలవోక వచ్చినవానిఁ గని సవిశేషభక్తి
 యుతముగా నాతిభ్య మొనరించి తనవగ వెఱిగించుటయు నమ్మనీశ్వరుండు
 గరుణ శోకనిరాసకారణం బైనయాఖ్యాన మొక్కటి నెప్పె దానిలేజుగు
 తే దేలుపడునట్లుగాఁ బరిపాటితోడ, నఖిలమును నెఱిగించెద నవహితుండ
 వై వినంగ నీయిడిగినయర్థమునకు, బోధకం బగు నది కురుభూపవర్య 202
- వ అజుండు జగంబులు పృథివింప జంతుసంతానంబు పెరిగి సమృద్ధం బధికం బై

యూర్పు వోవనియ ట్లయన నడ్డేవుండు సంకటపడి సంహారప్రకారంబు విచారించు దడియచిత్తంబు కార్యదాహంబున మహాదహనుండు జనియించి జగంబులు దహించు జొచ్చిన 203

తె త్రినయనుడువచ్చియాతనిదేర్చినాతఁ, దాఁతఁగఱిగించియ్యగ్ని నుడిపె నపుడుపుట్టె దడియేంద్రియప్రజమున, నొక్కయంగన రత్నాక్షి యుజ్జ్వలాంగి. ప పుట్టి దక్షిణాభిముఖయైపోవం గని కమలసంభవుండు పిలిచి మృత్యువ ప్రజలఁ బ్రబలదుర్బలభేదంబు లేక సంహరింపు మనుటయు నవ్వనితవనటం గన్నీకొలుక నీ కుడ్చువించి క్రూరకర్తంబు నేయుదునే ధర్మకార్యంబునకుం బనుపు మని పలికె నయ్యత్రులందువులు దోయిటం బట్టి యడ్డేవుం డక్షుద్దియతో నిదియ పనిగా నుదయించినదానపు నీవు ప్రజాసంహారంబు నేయ వలయు ననపుడు నాబాల గారిం దూలుతీవయుంతోలే గంపంబు నొందుచు 205

క మనుజుల హరించి బౌంధవ,జనమున శోకంబుఁ జాడఁ జాలుదునె తపంబున కేఁగెద సడయంబుగ, ననుజ్ఞ నేయంగ వలయు నని ప్రణామిల్లెన్ 206

ప దానికీ నరవిందసంభవుండు మందస్థితంబుతో ని శ్లే లగు జంతుసంహారంబు నీ కవశ్యకర్తవ్యంబు దానిం జేయమి సువ్యై యధర్మం బని నిర్బంధించిన నూరకుండి యన్నాచి పడంపడి యల్లన సురిఁగి ధేనుకాశ్రమంబున కరిగి యత్యంత దీర్ఘకాలంబు ఘోరతపంబు నేసి కౌళిక గంగ నంద యనునదులకుం జోయి వాయు వాహారంబుగా నతిదుష్కరప్రతంబు లనేకవర్షంబు లాచరించి హిమ శిఖరిశిఖరంబునకుం జని చతురానన క్రితకరం బగునిష్ఠాతిశయంబున సయముంబు దాల్చి యుండ నడ్డేవుండు 207

క సన్నిధి నేసి తడముమెయి, నున్నఁ బ్రయోజనము గలదె యుడుగుము పుత్రీ యన్నశరణంబుఁ జేఁడెద, నన్ను దయం గావు మనియె నాతి యతనితోన్ 208

ప అనిన విని యమృతాత్మండు 209

తె ప్రజల హరియించు టిది నీకుఁ బరమధర్మ, మేను జొంకెదనే దీని నెల్లభంగి నాచరింపన వలయు మత్సార్యధనంబు, భగ్న మొనరించు టొప్పుడు ఐదవయన ప మఱియు నొక్కవిశేషంబు నెచ్చెద నీయత్రుజలంబు లేనంజలిపుటంబునంబట్టు పెఱుంగుడు గాదె యవి నానావ్యాధియాపంబుల మానవుల బౌధించుఁ గామ ప్రోధంబులు వానికిం దోడువడు వారు దానన తెగుదురు నీవునిమిత్తమాత్రం బింతయ నీకు వరం బిచ్చెదను 211

తె పురుషుఁడును నంగనయును నపుంసకుండు, నగుము పుత్రిక పురుషుని నంగననున పుంసకునిఁ జంపుచేళఁ జొంద కుండు, పాపమును నిది ధర్మమై పరలగు నీకు.

ప. అని పలుకుటయు నప్పాలితి శాపంబునకుఁ జొచ్చియు నది యట్టిద కాక యను తలంపుఁ జోచియుఁ బ్రజాసంహారంబు నేయునధికారంబు పూనె మృత్యుదేవత

ప్రాణాపహారిణి యగుఁ బ్రాణిజాలంబు దేహంబులం బాసి దేవాదిభావంబులం
జొందుచు మగుడ మనుష్యత్వంబు నొందు చుండు. 213

త భీమనాదుండు భీముఁ డుద్దాముఁ డప్ర
తర్క్యతేజోమయుండు జగత్పాఠుఁ డొడలు
మనుషఁ జెఱుంగ నొడయుండు సనుట మగుడ
నరుగుదెంచుట వింత గా జతని కెందు 214

వ అనిశం దొల్లియు నిది వింటి నాఁ డత్యంతశోకాత్రాంతుండ నగుట నవ్విని
రిత్తవోయె నేఁ డీయుపాఖ్యానంబున యర్థంబు పరిజ్ఞాతం బయ్యె 215

క. అని పలికె యధిప కుంతీ, తనయాగ్రజాఁ డిట్టు లనుఁ బితామహుతో స
జ్జనకోటి ధర్మమునకును, మనమున వెఱచు నది యంతమాన్యం బగు నే. 216

వ ధర్మంబు లెఱం గిట్టి దని నిరూపించి యనుగ్రహింపుము. 217

నీ ఆనుటయు నతఁ డిట్టులనియె వేదంబులమిఁదిభక్తియు దృఢస్మృతియునమ్మ
గాచారమును దుచితాచారములు ధర్మమునకుఁ గొండఱు బుధజనము లర్థ
మగుఁ జక్రధారావం ద్రయినను తొడి దప్పియు జొంకియు ధనము గూర్చు
లెల్లు పాపములకు నెక్కుడు జొంకమి పరులసొమ్ముల కాన ఁడమి సర్వ

ఆ ధర్మములకు నధికతరములు విధివిహితంబు గానియట్టిధర్మ మనఘ
చవుట నిడవవత్తు 1 చాద్యున రూపించి, చేయ నిహపరములఁ జెందు సుఖము.

వ ధర్మంబులెఱంగు సూక్ష్మంబు ధర్మంబులు బహువిధంబు లట్లు గావున 2 ధర్మ
సర్వస్వమైన జన్మరూపనియాపణంబు నేని కరతలామలకంబుగాఁ బలికెద నాక
ర్ణింపుము 219

క. ఓరు లేమేమి యొనర్చిన, నరవర యప్రియము దనమనంబున కగుఁ దా
వొరులకు నవి నేయి కునికి, పరాయణము పరమధర్మ పదముల కెల్లన్ 220

వ అని చెప్పినం బ్రీతుం దైతాతకుం బ్రణమిల్లి పాండవాగ్రజాండు ధర్మస్వరూప
నిరూపణం బింత యొప్పునే యని యభివర్ణించి యాగ్రహంబున నేమేనియు
నడుగుచున్న వానింగానన్నుండలంపలదను వలవనియట్టిది యడుగుం దెలిసికొను
టకై వలయునది యడుగుదు నట్లుంగాక యడిగినదానిన యడుగుటయుం గలు
గుఁ గృప నాదరింపుము సమ్యగాచారంబు ధర్మాచారం బని నిర్దేశించితి పుత్ర
మాచారప్రకారం దెఱింగింపవే యనుటయు నమ్మనుజులకి నమ్మపితాత్మం
డి ట్లనియె 221

త వేద మాచారములఁ జెప్పవివిధగతుల, సకలపాత మగునట్టియాచార మరయ
ననఘ వేఱొందు గలదె మహాత్ము లెద్ది, యాచరించితి దానిఁ జేయంగవలయు.

వ. అని పలికి లొల్లి జాజలి యనుమునిఁ దులాధారుం డనువడిగ్వరునితో సంచా

దంబు గలిగె నది యితిహాసయాపంబునఁ జెల్లు నేతద్వివేచయం బయి యుండు
దానిం జెప్పెద నాకర్ణింపుము

— శాంతిపర్వము, పంచమాశ్వాసము. —

సీ చలనంబు లేక జాజలి తపోనిష్ఠ నాసీనుఁ డై యుండఁ బిచ్చికలు గూఁడు
గావించె దన్త ప్రతింబున నమృతమునము గౌరణముగ నండములు గలిగి
పిల్ల లై వర్తించి యెల్లెడ శిర గొన నరుగుచు మరులుచు నవియు నవియు
నగ్నఁట వసియించ నతఁడు దయాళుఁ డై వానిఁ జోవక యుండి వత్స తనదు
తే నియతి శివ మెచ్చి యాధర్వ నిష్ఠ యెందుఁ
గలదె యనుటయు మ్రోసె నాకాశవాణి
ధర్మవర్మఁ డైనయత్తులాధారుఁ డింత
యాడఁ డిట్లాడ నే లని యద్భుతముగ. 224

ప అట్లు మ్రోసిన విని వెఱఁగుచడి యత్తులాధారుం గాన వలయు నని తలంచినం
దులాధారుండు వారాణసీపురంబున నున్న వాఁ డనువాక్యంబును నంబరంబున
పీఠించె నమ్మునియును మత్స్యరథరితుఁ డగుచు నప్పురంబునకుం బోయి జనసం
ఘాత్యవాణిజ్యంబునం బ్రవర్తిల్లు నతనిం గాంచిన నతండు సముచితసత్కారం
బాచరించి యిట్లనియె 225

తే పిచ్చికలు గూఁడు శిరమునఁ బెట్టి తారుఁ, బిల్లలును సుఖిలీల వర్తిల్లుచుండఁ
జిత్తవికృతి లేకెట్టులు నేయు దయ్య, తనము సంభావనీయవర్తనుడ నీవు 226
ప అనినఁ దడియబోధనంబునకు విస్తయం బందుచు విచ్ఛిత్తముండు నీవు వణిగ్య
ర్తనంబున నుండ నెవ్విధం బగుధర్మంబున నివ్వితేమంబు గలిగె ననపుడు నతం
డతని కిట్లనియె 227

సీ విలుచుట నమ్ముట నొలయదు వంచన యర్హులాభంబున యనుభవించు
సరి సిద్ధ్యనీధులు సమలోష్ఠకాంచన మై యుండు మనసు నిందాభినుతులు
హింసయు నాత్మప్రళంసయు లేవు భూతంబులయం దెల్ల దయ ఘటిల్లు
నభయదక్షిణ మగు సంచితసత్యయాగము నెల్లు గోర భోగమును యశము
తే నెవ్వరికీ మేలు నేసిన నింత నేన, నాడ ననుబుద్ధి మమత యెన్నండు నాకుఁ
గలుగ దేమిట నేనియు వలపునొల్ల, మియును బుట్టుదు నిక్కచింతయు మహాత్మ.

క. లోకంబెల్లను నే జిత్రాకారము గాఁగఁ జాతు నట్లగుట మనం
తేకార్యములం దగులదు, లోకనదదళాంబుమింద గుణ మొనరంగన్ 228

ప. అనిన విని జాజలి తులాధారున కిట్లనియె 230

తే తనములును యజ్ఞములు నీవు ధర్మములుగఁ, బలుకడైతివి యార్ద్రసంభావనీయు
పదము లగుకర్మములలోనఁ బరిగడంగఁ, బదవోకో వేదశాస్త్రతత్పరులచేత.
చ అనపుడు నాతఁ డిట్లును వహాఙ్మతియుక్తముఁ గావనంబుత్రిం

- బును నగునేని నట్టితపమున్ ఫలకాంక్ష యొనర్చుయజ్ఞమున్
 ఘనతరలోభవృత్తి యనుకాన్పున మెచ్చదు చేపతోటి వా
 న నగు 1క తాకతంపున మణంబులు గీళ్లులు గాక మేలులే 232
- అ నిత్యతృప్తుడైన సత్యయజ్ఞానియొడ, చేపతలును నధికతృప్తు లగుదు
 రమరతృప్తివలన నవ్యయానందంబు, సంఘటిల్లు జాచె సంయమిం ద్ర 233
- తే అనిన జాజలి యట్లీని ననఘ నీవు, కర్త ముడుగమి కెయ్యది కారణంబు
 మాకు నెఱింగింపుమనుటయు మహితబోధుఁడగుతులాభారుఁడిట్లనునతనితోడ 234
- క ధర్మరాముఁడు సంతత, ధర్మపటుఁడు నై యసంగతాన్య మతిగా
 నిర్మలుఁ డగువానికీ నిచ్చుర్త కానందనీధి గలుగు మునీంద్రా 235
- అ నగము లెల్లఁ బుణ్యనగములు నడు లెల్లఁ, పుణ్యనదులు వినుము భూసురాగ్ర
 గణ్య కియకలుచుం బకర్దమ మనఁ జాలు, నాత్మతీర్థ మెఱుంగ నకలుషనకు 236
- క కారణములవలనఁ గృత, ప్రారంభం బైనకర్త మందితగతికిం
 గారణమే కర్తవ్యత్యాగక్రియలయట్టు లనఘచరిత్రా 237
- వ అని చెప్పి యంత నిలువక 238
- క. విను మంచివారిచే నై, నను నితరులచేత నేని నాయెఱింగినయీ
 యను వొప్పుడో మేలో యను, ననుమానము వాపుడమె మహాధర్మనిధి. 239
- వ అప్పుని మనచేత నయ్యెడి నీవు దండ్రీవోలెం బెనిచిన మరగి నీతోనరుగుదెంచి
 నీకరంబు చక్కటిచడలం జేరువం బొలయునిప్పులుఁగులం బిలిచి కరంబుల ధరి
 యించి యుపలాంఛింపుమా యనుటయు జాజలి వానిం బిలిచిన నది దివివ నిలిచి
 యుతనితో నిట్లనియె 240
- చ. మునివర ధర్మ చేపత మముం బనుడన్ నిను నారయంగ వ
 చ్చినభటసంఘ మేము విను చెప్పెద మీసు గలంక పోరితం
 బనునిది మత్సరంబు గలయట్టిమనంబునఁ బుట్టు హింస వీ
 నన జనియించు సంయమిజనంబు విమత్సర మైన మే గున్ 241
- తే స్ఫుర్త స్ఫుర్తమునకు నాశని సుధర్మ, నాశనముఁజేసి నరుఁడు వినష్టభావ
 మొందుఁ గావున సంస్కర్థ యుడుగవలయు, నిర్మలశ్రద్ధగైకొని నిపుణుఁడనఘ. 242
- క శ్రద్ధ కిరవితనయ సాత్త్విక, బోధవ్యావాప్తి శుభముఁ బొనరించు మన
 శృద్ధివ్యర్థంబు దానిఁ బ్రబుధుఁడు వాటించు జాచె పురుషాత్మికగన్. 243
- క. అమరులు విమలశ్రద్ధా, సమీతములు గానితాపనత్యముఁ గ్రతుమ
 త్వముఁ గైకొన రాసువిశేషము గలిగిన మెత్తు రది ప్రశస్తం బనఘ. 244
- క. విను మునివర వాగ్మ్యైర్మయమనప్రవర్తనముఁ గాచు మహితశ్రద్ధా
 ధననందక శ్రద్ధ యనం, జనునది తీవాత్మ సుప్రసన్నత సువ్ధి. 245

— తులాభాయఁడు కావలికి తెప్పిన ప్రక్షాళికలు —

- వ అని మఱియు నిట్లును బ్రహ్మాగ్రత లనువాక్యంబు లాకర్షింపుము 246
- క యాగంబునందు శ్రద్ధా, యోగము గలయతుచి శ్రద్ధ యొనరనిశుచి పు
ణ్యాగమనంపడఁ దుల్యలు, గా గణుతిచిరి నిరూపకత నమరవరల్ 247
- క. విను మజాఁడు శ్రద్ధ యతిపా, పని యది గలవాఁడు గౌరవశ్రేష్ఠుం డా
తనియన్నము భోజ్యతరం, బని నిర్దేశించె నెల్లయమరులు వినఁగన్ 248
- ఉ. వారకి వడ్డి కిచ్చి కుడువఁ వెర వారినదానశీలు నె
వ్వారికిఁ జేయుఁ జాడక ధ్రువంబుగ లోభగుణంబు పట్టి ని
స్సారత నుండుచేదవిదు పామ్యముఁ జేర్చి రమర్త్య లండు న
వ్వారిజసూతి దాని యగువాఁ డధికుం డనియో హవిరిధిన్ 249
- ఆ దానగుణముశ్రద్ధ లేనివానికి లేదు, గాన యివ్విధమునఁ గమలభవుఁడు
నిశ్చయించె నీవు నిర్మలశ్రద్ధాభి, పూతమతివి గమ్మ పుణ్యాచరిత 250
- ఆ వినుము శ్రద్ధ గలుగుమనుజాఁడు పాపంబుఁ, దొలగఁ, ద్రోవనేర్పుఁ దోలు డిగ్గ
నూడ్యు వెరపు గలుగునురగంబుచాడ్పునఁ, గాన మేలు శ్రద్ధథానుఁ డగుట 251
- వ అని చెందియు 252
- ఆ. మత్సరాదిచి త్రమాలిన్యములు శ్రద్ధ, గలమనంబునందు నిలువ నేర
వనినఁ జేటి యిట్లు లనియో జాజలి తులా, భారుతోడ సింభుతిఁ గౌరవేంద్ర.
క. మునులవలనఁ దత్త్వం జే, విన కుండుటఁజేసి యిట్టివిధము గలిగె నా
కనఘా నీవాక్యంబుల, మనంబు దెలి వొందె శాంతి మరగెడ నింకన్ 254
- వ. అనిన నభినందించి తులాభాయఁడు 255
- క తనతన తెరువునఁ గర్తం, బనుష్ఠితం బైన మేల యనఘ నివృత్తిం
గని శ్రద్ధఁ గూర్చుగా నే, న్నెనయంగా వలయు దాని శియోడయం దతఁడున్.
- ఆ. అట్లు కాక యని ప్రియంబుమై వీడ్కొని, జాజలియును జనియో రాజవర్త
యిహాపరముల నెనక మెనఁగసౌఖ్యముతులా, భారుఁడునుసమున్నతిత్యమొందె
- క ఆపణిజాఁడు ధర్మస్థితి, దేవతలును మెచ్చునట్లు దెలియఁగఁ బలికె
నీ వీవాక్యము లన్నిట, భావం బలవఱిచి కనటువాపుము వత్సా 253
- వ. అని చెప్పినం బ్రమదంబు నొంది 259
- క. సురసరిదాత్రజతోఁ గురు, నరపాలో త్రముఁడు వినయనమ్మం డగుచుం
జరిమో శార్వమిమాన్. య, చిరమో వలయునది కర్మణః శిష్య మనవుడున్.
- వ అతం డతని కిట్లనియె 261
- క. త్వరితము నేయక శార్వము, నిరంతరమివర్చనముగఁ జేసి యొనర్చు
ధరతేశ్వర యోటువడఁడు, పురుషుఁడు సిద్ధియునుపొని వొందు దృఢముగన్

క తాలిమి లేనిజనంబులు, మే లెఱుగక యట్టివానిమీఁదను జాడ్యం
బాలవ్యం విడి యని దో, పాలోచన మాచరింతు రది మతి యగునే 263
వ అని చెప్పి చెందియు నిట్లను నీయడిగినయర్థంబు మేఘాతి యనుముని
సుతుండు చిరకారి యనువానివృత్తంబు విననం దెలియు దానిం జెప్పెద 264

— చిరకారి యనుమునిమాదునిచక్రము —

క అతఁడు చిరకాలసువిచారితంబుగాఁ జేసి యాచరించుం గుగుర్నా
పతివర్య యెద్దియును నది, గతముగఁ జిరకారినామకంబునఁ బరంగున్ 265
నీ విను మొక్కకారణంబున ముని వత్నిపైఁ గోపించి చంప నక్కొడుకుఁ బనిచి
యెటయేని వెడలి పోవుటయును బను లెల్లఁ జిరవిచారముతోడఁ జేయుఁగాన
యచ్చిరకారి యిట్లని విచారించె జనకుఁడపు నేత మానంగ రాదు
తల్లిఁజంపుటయును దగదు తండ్రితలంపు దప్పింతుఁ గాకని తలఁతునేని
తే గల్పచం బంధ్రు దాని సత్కర్త విదులు, మాతృరక్ష గర్తవ్య మెఘాడ్కినైనఁ
బుత్రభావమన్నారంత్త్రమునకు నెలపు, పాఠమడఁగింప నెవ్వలనోపుకొక్కొక్క
క జననవధంబు నేసిన, ననుమానమె నరక మగుట యని యుడిగితిఁ బో
జనకావమాన మొనరించినవానికి నరకమున వసించగ వలదే 267
తే తల్లి¹ శ్రీశ్రీ బీజంబు తండ్రి వెట్లు, వంశధరణార్థముగ నిది వారిభంగి
యేను బొత్తులవాడ నయ్యిరువురకును, వీరలం దిప్పు దెవ్వఁ విడుచువాడ
వ. అని విచారించి తలంచుకొని 269
క జనకుడ యే నై జన్మించినవాడను జనకుఁడపు నేసినఁ బాయుం
దనయునిపాఠము లనియును, విని యుండుదుఁ దలపు లింక వేయును నేలూ
క జనకుఁడు దపమును ధర్మంబును విద్యయుఁ బరమదైవమును గావున నా
తనికిఁ బ్రియం బగువని నేసిన దేవత లెల్లఁ బ్రితిఁ జెందుట గల్గున్ 271
వ అని వితర్కించుయఁ దల్లి తొలంగుఁ దలంచి 272
చ కరచరణాదిసంఘటితకాయము సంజననంబు వహ్నిపు
ట్టరణిలోలఁ దల్లిదెస నై నది గాదోయట్లుఁ గాక దు
ర్బుధ మగుగర్భభేదమును బట్టికే నై నిజదేహచింతపై
భర మొకయింత లేక పడుపాటులు నక్కట యొక్క శిడింతకున్ . 273
అ. వచ్చి పోయి చూచువాడు గా కిడుమఁ, బడునె తల్లివోలె బట్టితోడఁ
దండ్రి చెప్పనిట్లు ధర్మశాస్త్రంబులు, సంబ గౌరవమున నధిక యగుట 274
అ. బాలుఁ డైనగొడుగు ప్రాధుఁడైనను వృద్ధుఁడైన నొక్క విధమయ్యెలియును
నరయుభరముఁ దల్లి కావదార్థంబు జగంబుకలిమి కెల్లఁ గారణంబు 275
అ తుద్రజంతువులకు గురులకు నెవ్వయి, దలఁచ నొక్కమాట తల్లి వలయు

- నూఱుడిల్లంగలదె యొందుసోటుల నువ్వస్తువు నివాస మైనచోటఁ గాక 276
- క ఆపూడ యనమధుం డగు, నప్పుడ దుగ్ధ యగు శూన్యమై తోచు జగం
బప్పుడ మాతృవియోగం, బెప్పుడు వాటిలై నపుడ యంతయుఁ దూలున్ 277
- క. కలవాఁడు లేనివాఁడు స, బలుఁ డబలుఁడు మూఢబుద్ధి ప్రా ణం డనఁగా
వలదెవ్వరి కైన జనని, కలిమియ యత్యంతసౌఖ్యకరమై యుండున్ 278
- లే ఇట్టిజనని వధించుట యెల్లభంగి, నధికపాపమోరాశియందు ముంచు
దీని నెఱుంగఁడె పసులవారైన వధకు, నేల తొపువాటిలుఁ జేతు లెట్టులాడు 279
- వ అని యిట్లు పెక్కుభంగుల నూహించుచు జరకారియగుట నతండు శీఘ్రకారి
గాక యుండం డడ వెంతయేనియుం గలిగె నంతకుం దదీయజనకుండు 280
- క వెడపనికి నాలిఁ జంపం, గొడుకుఁ బనిచి వచ్చినాఁడఁ గ్రూరత్వమునం
గడవంబడునొకొ పని యని, కడుపెనఁ జను దెంచె నశ్రుకణములు దొరగన్ 281
- వ. అట్లు పను దెంచు నప్పుడు 282
- క చిరకారి యిట్లునుం దన, చిరకారితఁ జూపుఁ గాక శీఘ్రపుఁజేతకా
దురటిల్లఁ జేయునే నను, వెరవరి వాఁ డిట్టిపనికి వేగిరపడునే 283
- వ అని పుత్రు నుద్దేశించి 284
- చ చిరముగ గర్భవాసమునఁ జెందితి పుత్ర చిరంబు గాఁగ ని
న్నరసఁ గడయ్యె తల్లి యనయంబును నేఁ బనుపంగఁ బూనియుం
జర మగునట్టి యిల్లెఱుగు నేత దలంచితయేని సత్కృపా
పర చిరకారి నాఁ బరఁగు భాసితనామము సార్థకం బగున్ 285
- ఆ నాకు నాతఁబునకు నింద రా కుండ, దురితభయము నిన్నుఁ తొరయ కుండ
నెచ్చి జేసి తన్న నీచిరకారిత, సకలభూతములును పంతులింప 286
- వ అనుచుం జను దెంచి నివాసంబు ప్రవేశించినం గని చిరకారి నిజకరంబున నున్న
వధసాధనంబు దిగ్ధి విడిచి యగ్ధోతమవంశవర్తచరణంబులు శిరంబు సోకఁ
బ్రణామంబు నేసెం బల్చియుం జాఁగి మ్రొక్కె నయ్యిరువుర నెత్తి శోక
బాష్పంబు లానందాశ్రువులు గా నమ్మునివరుండు దనయుని గాఢాలింగనం
బును మూర్ధస్పృణంబునుం జేసి దీవనలం తొగడ్డల నభినందించి దానును
వారును సుఖానీను లై యుండి యెట్లనియె 287
- క కార్యవిచారము చిరముగ, భైర్యముతో నడప వలయుఁ దత్తత్క్రియలం
దార్యుడనార్యుడు వీడని, యార్యులు నేయుదురు నిశ్చయమునుఁజరముగన్ 288
- క మిత్రత్వము శత్రుత్వము, బాత్రతయు సపాత్రతయును బరికించు సుచా
రిత్తుడు చిరతరగణనా, సూత్రితముగ దాన నెల్లశుభములు నొందున్ 289
- వ. అని నిర్దేశించె నట్లచిరకారిచిరకారిత్వంబు సఫలత్వంబునొంది వినులింకొందె

- క. కావున గురువంశోత్తమ, సీతను సదసత్ప్రకారనిశ్చయము చిరం
 వై వఱలఁ జేయుమీ యది, గావించుం జరము లైన కార్యఫలములన్ 291
- క. విను మచిరవృత్తిఁ జేసిన, చని కర్తకు నావహించుఁ బశ్చాత్తాపం
 బనఘా చిరభావితశుద్ధినిరూపణకృతము శుభముఁ దేజముఁ దెచ్చున్ 292
- వ. అనిన విని ధర్మపుత్రుండు ప్రజల శిక్షించువెర వెట్టి దని యడిగిన నాపగానం
 దనుండు దొల్లిద్యమల్నేచుం దనురాజానకు నిజతనూజాం దగునత్యవంతుతోడ
 సంవాదంబు గలిగె నది నీయడిగినయర్థంబునకుం బ్రకాశకం బగుఁ జెప్పెద
 నాకర్ణింపుము వారిదృఙుం బ్రజాశిక్షఁజేయంగు మాటలాడునమయంబున 293
- సీ వధము ధర్మంబుగా బుధులు సెప్పదు రని యనుశాసనము నేయుజనకుతోడ
 సత్యవంతుడు హింసకృత్యకర్తం బగునేని నకృత్య మిం జేది యనుడు
 మ్రొచ్చులు ప్రిల్లదుల సచ్చవారల యట్లు గా కున్న బాధలు లోకమునకుఁ
 బుట్టియెనిన నబ్బాపతి యమ్మాట కతఁడు సంపుట దక్క నన్యదండ
 తే. విధిస శిక్ష నిల్లించుట వెరవుగాదె, నావుడును బతి యట్లెలనడచు దృష్టి
 దండ వాగ్దండధనదండతనువికార, దండములు నేయునది తప్ప బిడర మెఱింగి
 క విచు చంచఁ దగినతప్పన, కనఘా చంపుటయు వలయు నావుఁడు బంధం
 దనుజాఁడు దనుజాఁడు ననుమృన్న నయును దుష్టునెడ రాజానకుఁ బాప మగున్
 తే తాను మున్ను వినీతుఁడై తనదుమంత్రి
 వరులఁ బుత్రుల భృత్యుల వరుసతోడ
 వినయవంతులఁ జేసి భూవిభుఁడు ప్రజకు
 రక్షణము నేయ నిహముఁ బరంబుఁ గల్గు. 296
- క. దోష మరసి కామంబును, రోషంబును లేక తగినయాపునఁ జేయం
 బోషక మగు ధర్మమునకు, వైచమ్యవిహీన మైనవధము కుమారా 297
- క. చంచఁగఁ జూచియు లోభము, పెంపునఁ గ్రోధమునఁ గామవీధను మది శం
 కించక దుష్టులు గీ దొన,రించఁగఁ జూడమె కలంకఁజేగు నహింసన్ 298
- ఆ విను మహింస విప్రజనులకు నెల్లభంగులను వలయుం బ్రజలవలనఁ గరుణ
 గలిగి వారిఁ గిడు గదురక యుండంగఁ, గాపు పతి కహింసకర్తృ మనఘ 299

— శిలగోసంవాదప్రకారము. —

- వ. అనియె నని చెప్పిన విని యజాతశత్రుండు తాతతో నవశక్యకర్తవ్యంబు గృ
 హస్థధర్మంబో పరిత్యాగంబో నిరూపించి చెప్పవే యనిన నతండు రెండును
 మానసీయధర్మంబుల కపిలగోసంవాదం బనునితిహాసంబు వినుము దాన నీవి
 తర్కంబు వినిశ్చయఁదశం జొందునని పలికి యిట్లీగుఁ గపిలం దనుసంయమి
 సత్తముం డుత్తమాశ్రమియు భీతిరహితయు నహింససంభావితయు నగునొక్క

- గోవుం గాంచి నీవు వేదస్యహపత్ర గావే యని పలికె నమాట వేదంబులవలని
యాదరంబులేమింజేసి వెదలినదిగా నూహించి యప్పుడు గెలన నున్న సూర్యును
రత్తి యనుముని సూక్తయంబున నగ్గోవునందుఁ బ్రవేశించి 300
- క వేదములు డాంభికత్యా, పాదనములు గాఁగ యతులు వలుకుదు రవి స
ర్వాదరణీయంబులు నీ, కాదరపాత్రములు గావొ యని పలుకుటయున్ 301
- వ అగ్గోవున కతం డి ట్లనియె 302
- క వేదములరలన నాకు న, నాదరమును నాదరమ్ము నను రెండును లే
వేది గతంబుగ నడిగితో, నీదుతలం పెఱుగునట్టి నేరిమి గలదే 303
- వ అయినను నాయెఱింగినంత నెవ్వెద నాకర్షింపుము బ్రహ్మచర్య గృహస్థధర్మ వాన
ప్రస్థవృత్తి పరివ్రజనంబు లనునాలుగా శ్రమంబులును దేవయానంబుల యుత్తై
రువుల నడచుట సంసారులకుం గర్తవ్యంబు గావున 304
- క వారలకు వేదవిహితా, చారంబులు వలయునది ప్రశస్తము హింసా
ప్రాసంభ మాచరించుట, యారయఁగా మేలొ కిడో యంచితమూర్తి 305
- వ అనుటయు సూర్యమరత్తి యతని కి ట్లనియె 306
- క అలఘుమతని యజ్ఞార్థంబులుగాఁ బశువులను భాన్యములఁ గల్పించె
జలజభవుం దదిగాకయుఁ, దలఁచిని యజ్ఞంబు లతఁడు దాఁ జేయఁ దొరొ 307
- క విను మజ్జనకుచు బ్రాజ్ఞానకును గలయది దివ్యసుఖము గోరుట దివ్య
త్వనిరూఢి యాగకరణంబునఁ దక్కఁగ నొంటఁ గలుగఁ బోలునె చెపుమా 308
- క అమలినగృహస్థధర్మో, త్రమముం గల్పచవారంబు దైవతసంభా
వ్యము నైనయజ్ఞకర్తృత్వము మునివర హింస గాఁగఁ దలఁచుం దగునే 309
- చ అనుటయు ని ట్లనుం గపిలుఁ డాత్మసుతైకపరాయణుండు మె
చ్చునె పెఱసౌఖ్యోహి గతశోకుఁ డకాముఁ డసంగశీలుఁ డా
తని కవి యెల్ల నేటికి మదప్రదలోకము లొల్లమిగ సనా
తన మగుమోక్షముం ¹గోఱలి తావిడుచుగ్గృహధర్మవర్ణమున్. 310
- వ అనిన విని సూర్యమరత్తి యాసిద్ధప్రవరున కి ట్లనియె 311
- ఆ ప్రజలు దల్లిఁ జెందఁపగిది గృహస్థధర్మంబు నెల్లయాశ్రమములఁ జేరి
కాదె జీవనంబు గావించుకొను గృహ, యుక్తుఁ డోపధులకు నొడయుఁడగుట. 312
- క విను మోక్షము గార్హస్థ్యంబునఁ గాదని యెన్నఁ దెవల బురుషుం దెవ్వం
డు నిరూపించి పలికె సర్వనిధానము గృహము వేదవాక్యఫలజ్ఞా 313
- క అలసులు ధనహినులు నై, సొలసి క్రియలు విడుతు రది విసూత్రత దానం
గలదే సద్గతి వేదంబులు విడిచి ²యఘంబువరతఁ బోవలె తండ్రి. 314
- క. విదితము గర్భాధానము, మొదలుగ శ్రుతికలితమం త్రములు నిర్వలనం

- పడ రెల్లను ప్రాప్తానునకు, నొడవించుట దగునె శ్రుతులనొల్లకయుండన్. 315
- ఆ అనినఁ గపిలుఁ డిట్లులని వివరించు నా,చారములను దేవసమితి నెల్ల
భూమిసురులు దృక్రిణించింతు రమృత మానంగఁ ద్రీనిచ్చుభంగి యొలయ.
- వ అది యట్లుండె వినుము చెప్పెద 317
- క. పాణి యుపస్థం బుడరము, వాణి యనఁగ మూయ రానివాకిల్లివి గీ
ర్యాలులకు వీని బుధుడు భు,రాణభురుషరక్షై తిరంబుగ మూయున్. 318
- తే భుచ్చి కొనఁడు ముండటఁ దైఁడిప్రాక యున్న
నలుక నొడవియుఁ తొడువను నడవఁ దొడఁగఁ
డట్టియానైక్తికునిచేత నడఁగ కున్న
పాణి యనియెడువాణి బంధురముగ 319
- క. ఏవిధముకాంత నై నం, దా విహరణమునకు నెపుడుఁ దార్పఁడు తనయం
దావిష్టము భార్యావ్రత, మాచెర వడ్డం బుభక్త మనువాకిటికిన్ 320
- క తనుయాత్రకుఁగా నశనము,గొనుఁ బూర్ణముగాఁ గొనఁడు గోరఁడు లౌల్యం
బున రానిదాని నచ్చెయి, ముని యుడరద్యౌర మోపి మూసెనకాడే 321
- క పలుకఁ డసత్యము దూఱం, బలుకఁడు బెట్టిదము గాఁగఁ బలుకఁడు వాదం
బులకుఁ జొరఁడు వాణి యనం, గలవాణి యట్టిబుధుఁడు గప్పం జాలున్ 322
- తే ద్వారములు నాల్గు మూయంగ దతుఁ డైన
వాడ చూచె ప్రాప్తానుఁ డట్టివాని కేల
తపములును యజనంబులు దానములును
వ్రతములును వేదకింకరత్నంబు ¹దొడఁకు 323
- తే ద్వంద్వములులేక పేర్చికి ప్రసన్న పడక
ప్రకృతి వికృతులఁ గనుచుండు ప్రాప్తాణత్య
కాలి యాసదాచారంబు సలుప లేని
వాఁడు ఫలకాంక్షి యై కర్తవ్యతఁ జొందు 324
- వ అని నిర్దేశించిన గోవునం దడంగి యునికి డక్కి సన్నిహితుం దై స్యూమరత్నితన
పేరు సెప్పి యేను భర్తనిర్ణయం బెఱింగిగొనవలసి గోవిలీనుండనై పలుకుచుం
డితిఁ గాని యొండు గాదు మహాత్మా ని న్నాశ్రయించితి వేదంబులు వ్రమా
ణంబు లగుట యూఁడి వర్ణాశ్రమవిహితాచారంబులు నడపుటయుం బరిత్యాగం
బునుం గల దెయ్యడి యత్యంతవిధేయంబు సువ్యక్తంబుగా నెఱింగింపవే నీవు
భర్త సూక్ష్మత్యకర్మ చేను శుక్రప్రాశకుండ న న్ననుకాసింపు మనవుడుఁ గపిలుండు
ప్రీతుం దై యతని కిట్లనియె. 325
- క. జ్ఞానంబు నాశ్రయించిన, వానికి నేచనులఁ గిడు వాటిల్లదు వ్ర

- జ్ఞానరహితుండు గామా, ధీనత మెయి గర్వసమితి త్రిప్పునఁ జిక్కున్. 326
- క ఆనహంకారుడు నశ్లోభనుడు నత్యుష్టుండు నై నతఁడు శుభ మశుభం
బనుభేదముఁ జూరయఁడు విడుపున సమతాసుఖమయత్వముం గనుచుండున్. 327
- క విను మెఱుక గలర మీరెల్లను నేకాత్మత్వసిద్ధిలాభం బెంచే
ని నొకని కలవడు నాతం, డనుమానించఁ డభిలక్తియలుఁ జోఁ న్నోచున్ 328
- వ, అనిన విని స్యూమరత్ని యమ్మనివరున కి ట్లనియె 329
- ఆ వేదశాస్త్రసరణి విడుచు టున్నార్థవ, ర్థనము మోక్షపదము రాదు దాన
ననంగ విందు నంచితాత్మ వేదంబులఁ, గైకొనమియ కిడు నాకుఁ జూడ 330
- వ నామనంబుసందియంబుఁ బాపవే యనినం గపిలుం డమృతాద్విజానితో వేదంబుల
నేల నైకొన కుండ వచ్చు ననియ చూచె లోకంబులకుం బ్రమాణంబు లని
పలికి యి ట్లనియె 331

— శబ్దంబు సూక్తికి వేదంబులు ముఖ్యప్రమాణంబులుగాఁ జేర్చట. —

- క అరయంగా శబ్దంబును, బరంబు నన రెండు సూచి బ్రహ్మములు గుణో
త్తర శబ్దబ్రహ్మభజన,పరుఁడు పర బ్రహ్మమహిళపదముం జొందున్ 332
- క మనమున నెద్దియొ గోరం, డనసూయయు శమము దమము నశులజ్ఞానం
బును గలగృహపతి భర్తం, బని నడపును వేదచోదితాచారములన్ 333
- క భూతదయయు ననహంకారాతిశయముఁ గలుగువిమలుఁ డప్రాయత్ని
త్తాతురుండు సూచె విధులు సు,నీతము లైనను దృఢాత్మనిష్ఠకరమునన్ 334
- క విను శాంతు లైనవిప్రులు, మనుజేంద్రులు గృహమునంద మహితవ్రతసం
జనితపరిజ్ఞాననిరం,జను లై పడయుదురు సూచె శాశ్వతపదమున్ 335
- తే బ్రహ్మదర్శాదు లగునాల్గుఁ బాదమహిమ
గాఁగఁ బరఁగెడు భర్త మొక్కటియ చూచె
యొవ్వఁ బెందు వ ర్తించిన నేమి సకల
కర్మఫలరూపకర్మ మొక్కటియ కాదె. 336
- క సంతోషామృతసుఖత,స్వాంతం దగు నేని నట్టివాఁడు గృహంబుం
గాంతారదేశమును నొక్కంతగ నిశ్చింతవృత్తి నక్షోభ్యుఁ డగున్ 337
- క విను తృష్టారాహిత్యంబున నాలపునాశ్రమంబుఁ జొందుదురు మహా
జను లది యుపనిషదుక్తం, బనక యవైదిక వనంగ నగునే నీకున్. 338
- క జ్ఞానము భర్తమున కధిష్ఠానము మూలంబు పరమసంతోషము భ
వ్యాసూనత్యాగము రూ,పానందము ప్రాకు దాని కను వేదంబుల్ 339
- క ఏదియొ డలఁప ననేవ్యము, గా దాశ్రమసమితిలోనఁ గావున శుచు లై
యేదాన నున్న నుపా,రోదధియాదరికఁ జోవనోపుదురు బుధుల్ 340

క. సంతోషంబున నేగతి, శాంతాత్మన కొదవు దాని పద్ధతిగా వే
దాంతవిదులు గొనియాడుదు, రింత నిజము దీని సీపు నెఱుంగు మనిందా
తే వేదతార్కర్య మారసి వేదితవ్య, మెఱుంగువారలు వేదజ్ఞు లిట్లు గాని
వారు వేదపాఠకులు స్వంబు నరయ, వేదపరినిష్ఠితము సూచెవిప్రవర్య 342

క. త్యాగ మొకనెలపు శమనం, యోగం బు త్రేరము దాని కూర్చుము సంతో
షాగముము మోక్షలాభో, ద్యోగికి నివి గమ్యభూము లుత్తమధిపా 343

వ. అని యిట్లుపడేళించి 344

సీ వేదితవ్యం బన విదితంబు నా ఋతం బనఁగ పత్యం బన నతశయిల్లి
సంభృతస్థావరజంగమం బనఁగ సర్వాత్మకం బన శుభం బనఁగ వెలసి
యవ్యక్త మనఁగ బ్రహ్మంబు నా నుత్తర మనఁగ శివం బన వినుతి శక్తి
ప్రభవం బనఁగ నవ్యయ మన శాంతి నాఁ దేజంబు నా నెందుఁ దేజరిల్లి

తే యమ యనఁగ నంబరం బనఁగా ద్రువ బు, నా ననామయ మననోప్పి లీనరూప
బుద్ధిసంప్రాప్యమగుత త్వమువకు చెద, మానితబ్రాహ్మణులకు నమస్కరింతు

వ అని పలుకుటయ సూక్తిమరశ్చి శ్రీతుం డగుదుఁ గపిలనిం బ్రశంసించె నియ్యితి
హానంబుతాత్పర్యంబు నీపుం గనితాను మని చెప్పినం దద్దయఁ బ్రియంబంది
ధర్మనందనుండు ధర్మార్థామంబులు మూఁడును వేదేశంసితంబులు వీనిలో
నెద్దానిలాభంబున విశేషంబు గలిగియుండు నెఱింగింపవే యనిన గాంకేయుండు
గుండభానుం డనువాఁడు నిజభక్తున కుపకారంబు నేసినప్రకారం బితిహాస
రూపంబునం బ్రవర్తిల్లు నది భవత్ప్రేక్షంబునకు నుత్తరంబై యుండు వినుము
చెప్పెద నని యప్పడమితేని కిట్లనియె 346

— కుండభానుం డనుజేవానుదరునివృత్తాంతము. —

సీ యజ్ఞార్థ మొక్కబ్రాహ్మణుండు ధనార్థియై తపము నేయఁగఁ గుండభానుఁడనఁగఁ
బరఁగెడుదేవానుచరుఁ డచ్చటికివచ్చి యభిలాష మేరూప మనుడు నర్థ
సిద్ధిఁ గోరెద నని చెప్పినఁ బ్రీతి నాతఁడు మాణిభద్రుని ధనదభ్యుక్తు
నియతఁ డలంప సన్నిధి నేసె నయ్యుతుఁ డతఁడు మదాశ్రితుం డై నయితని

తే ధనపమగ్రుని జేయవే యనిన నెంత, ధనము వలసిన నిచ్చెద ననియె మాణి
భద్రుఁ డమృతాత్ముండు మర్త్యభావ మస్థిరత్వదూషిత మనువిచారంబు పుట్టి

క. ధన మేటికి నీవిప్రుని, మన మొలయఁగ వలయు ధర్మమార్గంబున దా
నన సర్వసందలు నగు, నని నిశ్చయ మొంది వినయ మతిశయమందన్ 348

ఆ. యక్షవరునితోడ నవ్వెచారము మృదు, వచనరచనఁ జెప్ప వాఁడు దాని
కాత్మఁబ్రీతి తొంది యనుమతి నేయంగ, నధికభక్తినిరతుఁ డై యతండు. 349

క. దేవతలను బ్రార్థించిన, నావసుథామగునిచిత్త మాప్రాప్త తప

- స్వేదనతత్త్వం మగుడు, స్తేవానుచరునకు నిట్లనియె నతఁ డధిపా 350
- క అనఘా భవదీయదయః, స్వనంబు దెలి వొందె నిపుడు నాకీ నొల్లగా 351
- అ అనిన నట్ల కాక యూచరింపుము ధర్మ, మనుచు నరిగె నిర్వరానుచరుఁడు 352
- క క్రమమున జలచవనము లశ్వ, నములు గఁ గొని తపము సేసినం గాయముఁ జిత్తము మానుచుంబు లగుచందములు విడిచి దివ్యమహిమథామములయ్యెన్. 353
- వ అట్లు సిద్ధం డగుటయు 354
- క. నను నెవ్వ రాశ్రయించిన, ధన మొసంగుదు రాజ్య మిత్తుఁ దద్దరితములం దునుముదు ననునగ్గరికలు, మనమున జనియింపఁ జొచ్చె ముఖాధీశా 355
- వ అవిభంబున మహానుభావుం డై. 356
- తే ఆతఁ డతిభక్తఁడలఁచె దేవానుచరుని, నపుడయక్కుండథారుఁడునరుగుదెంచె నరుగుదెంచిన నతఁడు నిజానుభావ, బనితగంధపుష్పములఁ బూజన మొనర్చి 357
- ఉ చక్కఁగఁ బాఁగి మ్రొక్కుటయుఁ జయ్యన నెత్తి మనం బెలర్చఁగా నక్కునఁ జేర్చి యిట్లనియె నద్దివిజానుచరుండు శంక దాఁ దక్కి ధనంబుఁ గామమును ధర్మముతోఁ గలయంగ నెన్ను నే యక్కుట యిట్లు వేద మవి యవ్వరుషార్థము 1 నోలి మే లగున్ 358
- వ. అని ధర్మం బగ్గించి 359
- క శిశుకృతము గడయెల్లు మ, హాసత్త్వయోగ సేవనారామత ను ద్యాసితుఁడ వగుచు శినిష్ఠా, వ్యాసంగవిహారి వగు మనామయలీలన్ 360
- క అని యతఁడు నిజనివాసంబున కరిగెను విప్రవరుఁడు మునిజనములు పూజనము లొనరింప భేదరు, లనుమోదింప విహరించె నప్రతిహతుఁ డై 361

— శారదప్రవర్తితం బగునివాసము. —

వ అని చెప్పి యప్పురుషవరుం డపొందవార్తజుతో వెండియు నిట్లను నొక్క ధర్మసూక్తత నెప్పెద నాకర్ణింపు ముంఛవృత్తి యగువిప్రుం డొక్కరుండు భార్యాసహితుండై వనంబున నుండి యజ్ఞాచరణంబునకుం దొడంగి యహింసా పరుండగుటం బశవిధి యుండిగి ఫలమూలంబుల హవిస్తంత్రంబు నడపం జూచె నది విహితాచారంబు గామి యెఱింగియు శాశ్వతయంబునం దత్పత్ని య మ్మహీసురవరు నెదుర నిలిచియుం బలుకకుండఁ బాకశాసనాదులు హవిర్భాగం బులు గొనంగడంగమి నగ్నియుం బవనశక్తిం దొఱంగె నట్టియెడ నాసమీపం బునం దిరుగుహరిణంబు మనుష్యవచనంబులం దత్పత్నిదూఱి యమ్మహీసురవరు నెదుర నిలిచి తన్ను హింసించి యాగంబునెల్లింపు మనిన నతం డట్లు సేయం

జోవ్వనపుడుఁ గొన్నియడుగులు వోయి మగిడి యాకృష్ణమృగంబు నాయుచ్చు
దివ్యదృష్టిం గనుంగొను మేను జెప్పినట్లు నేనిన నన్న భినందించువారై యప్ప
రగకాంతలును గంధర్వులును వీర విమానంబుల నేతెంచినవా రనుటయు న
వ్యిష్టండు విలోకించి దివ్యత్వస్థికిఁ దానిహింసించువాడగుటయు దానందదీ
యతంబునకుఁ బుత్రులంబులు పుట్టి నేనహంబున వర్తించునాధర్మ దేవత
యాభూదేవునకు నన్నిధిసేసి నీయజ్ఞశ్రద్ధకు నంతోపించి ధర్మసూక్ష్మత్వంబు
దెలుపవచ్చిత నర్థంబగుహింసావిశేషం బహింసావ్రతహానిజేయుదు క్రితువు
గదాయని యనర్హహింసగ ర్హ్యంబు గాదని నిర్దేశించి తత్పత్ని సమాధానంబు
సం దాశక్తిఁగీత్యానర్థయుంజేసియాగవిశేషవిధానంబువరప్రదానంబుననిర్వ
హించె నయ్యలహానంబునారదప్రవర్తింబనిచెప్పిన నక్షుడమిజేడుకీర్తుండై

— శీఘ్రంధ ధర్మజానకు ముక్తిమార్గము తెల్పుట —

- క పురిషం దేమిటఁ బాపాచరణమునకుఁ జొచ్చు భృచ్చర్మకు మూలం
ఒరయఁగ నెయ్యది రెంటం, తొరయం దెద్దాన నెట్లు వొందును ముక్తిన్ 368
- వ అని యడిగిన నతనికి శీఘ్రం డిట్లనియె 364
- నీ 1 గంధ పాది లకాంత లోభము మోహమును దెచ్చు నద్వీపమునకు మనసు
లోనైన ధర్మవిలోంబు వాటట్లు దానఁ బాపము సేయతలఁపు లొదవుఁ
బ్రజ్ఞ నక్మీడులు భావించి నద్వీపే బ గంగ విషయతత్పూత మాను
నదిధర్మబుద్ధి నాలవాలం బగు ధర్మాచరణములఁ దనివి సనక
- త హృద్గతద్యుద్వముల నెల్ల నెడలవిడిచు ॥ సము
ననఘ యనపాయ మగును పాయమున ముక్తి
విడయఁ బడఁడి యేను నీయడిగినంత
- వట్టుఁ దెలిపిత ధర్మనిర్వాహి నగుము 365
- త ఆనుడు ననపాయ మగును పాయం బనంగఁ
జెప్పి తొక్కటి మోక్షంబుఁ జెంద లేఱఁగు
కానిఁ దెలియ గ నెఱింగించే నరేంద్ర
ముఖ్య యనియె నక్కుటవంశ ముఖ్యుఁ డధిప 366
- వ అనుటయు నప్యహింసాతుల్యకు శాంతనవుం డిట్లనియె 367
- క వినుము ఘటము సేయట సాధనములు లేకున్న నగునె భిక్షు పూర్వ
బునిధిఁ జనుమార్గ మనర, పనరా శిఁ జను సీరవులయుం దెలియన్ 368
- వ అడిగి మేలు సేసి తాకర్ణించుము. 369
- నీ క్షము గ్రోధ మకృతసంబృతఁ గామంబు చిరనిద్ర సత్త్వసంజేవనమున
గాఢదైర్వమున రాగ ద్వేషములుభయ మప్రమాదమున మోహాబుధ్ధమును

- వినివ ర్తనాభ్యాసమున రోగములు నుపద్రవములు హితము మితంబుఁ గాల
యోజితంబును నగుభోజనంబున తీవ్రసందర్శనమున నిశ్వాస ముఖల
తే విషయములు సంతవిరసతాపేక్షణమున, నిత్యసంతోషమున లోభనిరతి కృపన
ధర్మ ముచితకృతాపేక్షధర్మమవులఁ, ద్రోస నేర్పుట ముక్తికి ద్రోస యధిప
తే తాను గ్రోథాదులెడలించుఁ గాని ముక్తి దెచ్చియిదోకభంగి ముక్తికిఁబథంబు
నగుట ననపాయ మగుచుపాయం ఒనంగ, వలసె ¹నీనేర్పు పే రిందువంశవర్మ
చ అనుడు నజాతశత్రుఁ డిటు లన్నలు దమ్ములు లోను గాఁగఁ దృ
ష్ట నఖిలబంధుకోటులను జంపెడు తెం పాలసెకా మహాత్మ యే
యనువునఁ దృష్ట త్రోపు వడు నట్టిసమంచితచి త్రధర్మముం
బనుపఱుపంగఁ జాలుకలభాషణమంక్తి ననుగ్రహింపవే 372
క అనుటయు దేవప్రతుఁ డ, మృచుజపతికి నిట్లు లనియె మాండప్యనితో
జనకుఁడు సెప్పినమాటలు, విను మవి తృష్ట నడఁగించువెచ్చు నొనర్చున్ 373

జనకరాజమాండవ్యహునోమనుల సంవాదప్రకారము

- వ జనకునికడను మాండవ్యుండు వచ్చి విత్పృష్టత్వకిఁ గోరిన నష్టోనీశ్వరుం
డాదరభరితుం దై 374
నీ అర్థములే దుగ్ధఖిని¹షాకరంబులు విను మేరుటిపై నాశ లేమిఁజేసి
హరయవు నను దుగ్ధములు మునినాయక మిధిల గాలంగ నేమియుచునాకుఁ
గాలనియ ట్లుండెఁ గామసుఖంబును దివ్యసుఖంబును దృష్ట విధుచు
సుఖము బోలునె యర్థసులభతతోడన గోవుకోఁ బెరిగెడుకొమ్మలట్లు
తే తృష్టదానును పెరుగులోడదీయనక్త, మమతగలుగుమాబంధులుమాధనములు
మానివాసంబు లనమి మమత్వమెడఁది,రంబు గాకున్న నింకుఁ దృష్టాంబు రాశి
క దొరకొన్న ననుభవించుచు, దొరకొనమికి జింత నొంది దురపిల్లక ని
ర్భరుఁ దై యున్న ను దృష్టకుఁ, జొర వచ్చునె యతనిమనసు సుచరతశీలా 376
తే విడువరాదు దుర్బతులకు నొడలు ముదియఁ
దాను ముదియదు ప్రాణాంత మైనరోగ
మనఘ తృష్ట వర్తితకాముం దై నతండు
దానిఁ బోద్రోచి సౌఖ్యసాంద్రత్వ మొందు 377
క శోకప్రమాదాదిద్యుం, ద్యాకులుఁడవు గాక శాంతి సంతకగణ
శ్రీకి బరిరక్ష సేయుము, నీకు విత్పృష్టత్వసౌఖ్య కినిత్యత గలుగున్ 378
క అని చెప్పిన నమ్మని య, మృచుజపతిం బ్రస్తుతించి మనము ప్రశాంతిం
బనుపడఁగఁ బ్రితి వీడ్కొని, చని వర్తిలైన విత్పృష్టసరణి గుమారా 379

— శతాశ్రమసంవాదము —

వ అనిన విని భగవంతుడనుడు శంతనునందనుతో సర్వభూతభయహహం బగుచుం
గాలం బతిక్రమించి ఒండ ముఖం దెద్ది యాచరించుట మేలు దీని మున్ను
నడిగి విన్న వాడని విన్నవించు విన నలయునని గావున నడిగెదం జెప్పవే యను
టయు నవ్వహాస్తం ధీయగ్ధంబు దెయ్యుటకు ముంద రేను జెప్పినశతాశ్రమ
వాదం బరునిలహాసంబు లిప్పు యందుఁ గొన్ని వాక్యంబు లప్పుడు నెప్పునియవి
యునం గలవు చెప్పద విను మధ్యయనఁబొడగునొక్క బ్రాహ్మణపుత్రుం డనర్హ
నామధేయుండు పేథావి యచువాడు దండ్రి కభిముఖుడై 380

నీ ఆయువు దట్టుగు సంతంతకు ధీరు డెయ్య నేఁగువాఁ డన్న నతఁడు బ్రహ్మ
చర్యంబు వేదాభ్యసమును సంతానసంపాదనంబు యజ్ఞప్రవర్త
నంబును జేసి వానప్రస్థధర్మంబు నడపి యాచరితనన్యాయం దగుట
కృత్యం బగుదు జరామృత్యువుల జనన మాదిగ వెరుతగులంగ దిగులు లేమి
తే మీను వల దచ్చుఁ బొరవుట గాన శ్చ్యవృత్తివిహరించుచుండెదవిధమతాదె
యెల్లి నేనడ నకమే లివుడ చెయు, మనఘ వాన్మనెమృత్యువు జనులనుల
వ అని చలిక పుత్రుండు పెండియు 392

క కృత వి యకృతం విరి యిరి, కృతాకృతం బగుచు నగుడు గింకర్తవ్య
త్వవిరోపితాత్మపితంబునైవ గృతాంతుఁ డతనిఁ జేర్చు దనపురిన్

క అనఘా మృత్యువు చమృతంబును దేహమునంద లవు మోహము మృత్యు
త్వనిరూ మున్న రూపుం, గను టమృతత్వోపితము గాఁగ నెఱఁగుమీ

క ననుఁడో ఁ జేయజ్ఞంబున పింసకు డగట దగునె భూసురవర పిం
సచ పిత మైనకాంతియ, జనమన బ్రహ్మధర్మరంబు నలిపెద నియతిన్ 395

క యోగంబుఁ దఁజంబుఁ బరిత్యాగ్యంబును గాఁ యెండు లగునె పితంబుల్
రాగమునరి ఖంబును, ద్యాగిముఁ డోడిసుఖంబు నరయం గలచె 396

క ప్రజ యేన కాన నన్నుం, బ్రజ సుగతిఁ బుచ్చు నని భవం ది కోరం
బ్రజ విడిచెద నాయం దా, యజేయమును నవ్యయంబు నగుపద మిచ్చున్

డి కావున లోకసంక్షయము గన్గె ని యెల్లెడ నిర్మముండ వై
నీవును శాంతియై నా భవిష్యయుఁ బూని గహాశ్రమ

లోకన నాత్మదగ్ధవపిభాసి గ మ్మనినం దదీయవి
ద్యావచనంబులం జనకుఁ డట్ల డెల్లె పెలిగెం గృతార్థతన్ 398

కి సర్వాధ యమృత మగునున్న రూపు గను దీవు వరగు నా చెప్పినయి
ష్టమేలిహాసాకోస్త్రంబు న్ధంబు చిత్తగత మగు చుండన్ 399

వ అనిన విని యుధిష్ఠిరం దెవ్విధంబుకీలంబు బ్రహ్మచరంబు నొందు
నని యడిగిన భీష్మం డత్యాదరంబున 390

- అధిప లభ్యుశి యై యింద్రియప్రపంచ
తే జయము గలిగి మోక్షార్థోక్తపారధర్మ
నిరతి నుండెడివానికీ బరమ మగుచు
దంబు తం గేటిజాన్ము చందంబు నొందు 391
- వ అని కలికి మఱియు నిట్లను హరితగీతి యనువాక్యసంచయం బాకర్ణింపుము
దాన మోక్షధర్మంబులు దేటపడుం జెప్పెద హరితుం డనుమునివరుండు విద్య
జ్ఞనంబులు దనవలనం బ్రవ్రజనంబు సమీచినప్రకారంబు గా నెఱుంగ నవే
క్షించిన 392

— శరీతుండు విద్యజ్ఞుల కుపదేశించిన కత్తవ్రకారము —

- సీ¹ వారి కిట్లనియె నిష్ఠారంభమతి నిలుడదలి కోర్కెల కెల్ల విముఖుఁ డగుచు
జనములీడు వాక్పశ్చున్నోవత్తనముఁ గూర్చక మైత్ర నమత గుణ
గలిగి నిందాక్రశంసల భేదమును నుబ్బు లేక పాడింటను నేకతంపు
గుడిపూరిపొంతును గుహలోన చుండుచు డంకములకు వంటకములకును
- తే భోజనములకుఁ దఱి యైనప్రాద్ధ గడఁ, భిక్షగొను న్నీ² మన్నన పెద్దపెట్టు
నట్టియెడఁ దక్కిన్రొత్తగానగును యతిని, సంతంబు నాత్మరాముఁడై చరించు
- తే అనిక వాని క్వికార్యులై యతనిఁ బ్రస్తు
తించి రని చెప్పె విని నగదేవవరుండు
దేవతఱినీతనూజాలో భావళు
కలిమి యొప్పుగదే యని కలికి మఱియు 394
- తే రాజభావంబు శోధునున గ్రచ్చుకొన్న
మనసుతో నుండ కెన్నఁడో మరలి యింద్రి
యముల నిర్జించి సత్త్వాదు లపులఁ ద్రోచి
యేను కాంతసుఖంబున కెలయు టనఘ 395
- చ అరుటగము నాతఁ డిట్లు లను నక్కురుభర్తకు పెగ మేటికి
ఘనభుజ యెల్లచందములఁ గాఁముతోడిన చమ్ము వర్షధి
గ్ననిరతి చిత్తపాకము గ్రవంబునఁ దెచ్చు గహయవ్యవృత్తి
బహుడఁ కట్టుఁ జే లగు నృపాలకుమారుండు నన్యుసీంపఁగన్ 396
- వ ఇవివృచయంబున వృత్తగీత యనునితహాంబు గిలద వినుము వృత్తండుభండ
నంబునం బడిన నెట్టిని పోయి పెట్టుని యున్నయెడ నయ్యవస్థ నొందియు
విషాదంబు లేక యున్న యద్దనుజవిభవితో శుక్రండు వైరిహృతవిభవండువైన
నీకు మనోవ్యక్త లేమికి గతం తేమి యని యడిగిన నతం దతని కిట్లనియె 397

1 శరీతుండు విద్యజ్ఞుల కుపదేశించిన కత్తవ్రకారము. 2 తోడకున గ్రంథకొమ్మ

— పృథ్వీక —

- తే కలిమియును లేమియును విను కాలవశగ, తములు బోధవిహీనుల దర్శనైస్య
కలితసుఖదుఃఖములఁ బెట్టఁగాక యర్థములయనిత్యత యెఱింగినగలదె వికృతి
వ అర్థంబులయస్థిత్యంబు కా దాకర్ణింపుము 399
- క దైవతమానుషతీర్థ, గృహంబులఁ జొందుచును వికారిజి యై భూ
తావలి దిరిగినఁబంటున, ఎవిధములఁ దిరుగుఁ గర్తవ్యత్యమునన్ 400
- క ఏ నితి యంతయు నెఱుఁగుదుఁ, గాన వగపు నుబ్బు నాకుఁ గలుగ వనుదుని
వ్మానవిహీనపుమాటలు, దానవకులనాథ నీకుఁ దగు నే యాడన్ 401
- వ అని యతనివనశృద్ధి యెఱుఁగుటకు నై భాగ్యపుండు 402
- క అనయము నీను వొనర్చిన, విని యతనికి నీట్లు లనియె వృత్తుఁడు విజయం
బునకునయితఁమునీయనె, మును తత్సృక్పతమునఁ గొననె మూఁడుజగములున్
- క ఆయైశ్వర్యము గ్రమ్మఱి, మాయుటకుం గాంఢంబు మాన్యచరిత లే
దే యొకదమ్మత మది యిటు, నేయుం గా కేమి యేల చింతింపంగన్ 404
- క విను మనఘ యొక సుకృతం, బునకుం జొర దుష్కృతంబుపొంతకుఁ బో నే
ననునము నవ్యక్తు నవ్యయు, ననంతఁ జెందెద నామయత నవ్యిష్టన్ 405
- చ అనిమిషనాథుతోడి యని యప్పుడు గంటి ననంతు నాద్యుఁ
ష్టుని నలవోకఁ దన్నహిమ సుత్రత నా కెఱింగింపు కర్మనం
జనితవిశేషతం గలుగుచాయలలోపల నెద్ది యవ్యిభుం
గనుటకు నర్హ మయ్యెఱుక గల్గఁగఁ జీయుము నాగ బుద్ధికిన్ 406
- ఆ అనిన నట్ల కాక వినుము చెప్పెద నని, యసురగురుఁడు పలుకునవసరమున
నచటి కరుగుదెంచ నఖిలమునీంద్రసమ్రాఢ్యుఁ డగుననత్తుమాటఁ దధిప 407
- వ వచ్చి యభిపూజితుం డై సమున్నతానందమున నున్న యవ్యవాత్సనితో శృక్రుం
డు విష్ణునిమాహాత్మ్యంబును వర్ణవిశేషంబులు నిద్దానవేద్రునకు నెఱింగింపవే
యనిన నరంధు ప్రసన్నవదనుం డగుచు నిట్లనియె 408
- ఆ వినుము దరుజనాథ విష్ణునియం దఖిలంబుఁ గలుగు నిలుచు లయముఁ జొందు
నతనిభక్తి నింద్రియజయంబునను బోలి, దానధర్మవిధులఁ గాన రాదు 409
- వ అవి ప్రయోజనపడుటయుం గలిగి యుండు నదియునుం తెప్పెద మున్ను విష్ణుని
మహిమ యాకర్ణింపుము 410
- తే ధరణి పాదంబు లతనికి శిరము దివము
దిశలు బాహు లతఁడు సర్వదేవమయుఁడు
భూతవిశేషసంహారములు దడియ
మానసపైఠరీలలు దానవేద్ర 411
- వ వినుముజీవావస్థలుఛాయలై యుండుఁ గృష్ణంబును భూప్రంబును హరితంబును

- హరిద్రంబును రక్తంబును శుక్లంబును నైనవి యాఱు గలనర్దశావిశేషంబులు
తే అనఘ విష్ణువిహారంబు లైనవిషమ, వివిధవిశేషసంహారవృత్తులందు
శ్రమణ మొందెడితీపుని బహుశక్త, ములనశంబున నాతనిఁ జొందు చందు
తే తన్ను నుత్తమమధ్యమాధమము లైన
ఛాయ లొందంగఁ బ్రచురపర్యాయవృత్తి
జీవుఁ డమరత్వముఖ్యానానావిధముల
నొంది యెక్కుచు డిగ్గుచు నుండుఁ జూపె 414
- క మే లొనరింపఁగ దొరకొను, మేలిమి గలచాయ కీడు మెయిగొని చేయఁ
లోలత్వరహిత చాయకుఁ, జాలం గీట్పాటు వొలయుచందము వచ్చున్ 415
- వ శాపున 416
- క రసకర్షణాదు దారము, పసిండి నేతకుఁ బ్రయత్నపరుఁ డై శుద్ధ
త్వసమగ్రము నేయుక్తియ, న్విసువతి పరిశుద్ధి జీవునికిఁ జేయు టురున్ 417
- క విను కుసుమంబుల వాసిం,చిర నొప్పునికంపు విడిచి చెందును సౌర
భ్యనిరూఢిం దిల లట్టుల, యనఘా సుకృతముల జీవుఁ డకలంకుఁ డగున్ 418
- క అంతఃతప సత్కర్మము, లెంతయుఁ బెను పొంద జీవుఁ డెక్కుడుచాయం
జంతాకలుషము వాయుఁగ, సంతోషామృతము నాని సంకుద్ధఁ డగున్ 419
- వ ఎక్కుడుచాయ శుక్లత్వంబు 420
- క జీవుఁడు శుక్లఛ్చాయా, భావితుఁ డై నపుడు విష్ణు భావించుటకుం
దా వెరవరి యగుఁ దగ్గత, భావ మొనగు గుఱును లేనిపం డగునెలపున్ 421
- వ అనిన విని వృత్తుం డదీనగబులు నమృతస్వరూపంబులు నగుభవదీయవచనం
బులు వినికింజేసి విశుద్ధుండ నైతి నని పలికి ప్రాణంబులు విడిచి విష్ణునిం
జొందె నని చెప్పటయు నస్పృహపర్యాయగ్రజుండు వృత్తునివిజ్ఞానంబును విష్ణు
భక్తియు నింత యొప్పునే యని యగ్నించి యతండును నాఖండలుండును భం
డనంబు నేసినతెఱం గెఱింగింపే యనుటయు ననిమిషనదీనందనుం డతని
కిట్లనియె 422

— ఇంద్రశృతానుయ యక్షప్రకారము. —

- సీ ఇంద్రుఁ డుజ్జ్వలరథం బెక్కి దేవానీకసహితుఁ డై వృత్తువై జన నతండు
దనుజస్త్రివ్యముఁ గొని తాఁ కెఁ దత్సంగర మవ్వాపపునకు భయం బొనర్చె
బర్హతప్రతాపరూపమున య్యసురయుగ్రతఁ జూచి వడఁకువైవతకులేంద్రు
నద్దొనవుండు మాయాబంబున మోచు తుని జేయ పొగయుడు మునిసమాజ
తే సంస్తుతిముగ రథ తరసామిశ్రిత
జేసి యమృతార్ప దేవుఁ డిష్టం డతని
తోడ నజఁదులు పారియు రుద్రుండుఁ బోరు
గనుఁగొనంగ వచ్చినవారు గడఁగు మనుడు 423

- చ అతడు గడంగ దేవగురు డవు మునీంద్రులు దాసు నవ్వురు
 తృప్తివిజయంబు గోరి హరుఁ బ్రార్థన నేయఁ దడియఁ లేజ ము
 ద్ధతచలులబద్ధం బగుచు దైత్యపతిం బొడిచె సురేశ్వరో
 ద్యతకులిశంబుఁ బొందె వారి దత్తమయంబునఁ గౌరవేశ్వరా 424
- తే ఇంద్రునకు రుద్రుఁ డ త్తజీ నిట్టులనియె, ననఘ య రువది మేలు దివ్యాబ్జములు ము
 హతపం బొనరించె నీయసుర వీని, కొనఁగఁ బద్మజాఁ దధివహోగ్రబలము
- క. అని చెప్పి యబ్జులము నా, ఘనలేజముచేత నడఁగు గడఁగు మనుడు న
 య్యనిబుచనాఘండు వజ్రంబున వైవ నతండు వడియె మునిగఁగ మలరన్ 426
- క. 'సుర లార్చిరి తూర్కంబులు, మొరసె ననేకంబు లపుడు మోదమున మునుల్
 హరిహరులం గీర్తించిరి, సురేంద్రు నగ్గించి రధికశుభ వాక్యములన్ 427
- క. విను విష్ణునిసంస్కర్షంబున నప్పుడ చూచె కనటు వోయిన నతనిం
 గనుటయు శాంతిం బొందుటయును గురువర కలిగె వృత్తునుల్లంబునకున్
- వ. అని పలికి భీష్మండు చెందియు నవ్విభున కిట్లను నట్లు వృత్తుని గొల్పించి 429
- చ హరునకు మ్రొక్కి మీకరుణ నార్తి దొఱంగి యనూనఁగొప్పుముం
 బొరసితి నంచు పీడుకొని పోయె మహేంద్రుఁడు బ్రహ్మహత్య యా
 సురపతి నపు చెప్పినియెఁ బోచ్చె విసాంతర మాతఁ డందునుం
 బరిగొని యుగ్రవృత్తి నది పక్షః జలంబున నమృహాత్మునిన్. 430
- ఆ. బ్రహ్మహత్య దన్నుఁ బట్టిన నమరేంద్రుఁ, దజానికడకు నేగి ప్రార్థనంబు
 చేసి దీనిఁ బాయఁ జేయవే యన నతం, దది దొలంగఁ జేయుననువు దలంచి
- వ అగ్ని సోమధివృక్షతృణంబులను వనితాజనంబులను జలంబులను దలంపున
 రావించి వృత్తునివలన వాసపునకుం బొటిల్లిన బ్రహ్మహత్య చతుర్భాగంబులు
 గేసితి మీర లొక్కొక్కచాలు గైకొనుం దని పనిచె బనిచిన వారు దేవా
 నీవపు నేనెదము మాకు నిష్కృతి యొట్టిది దాని నీదివ్యచిత్తంబున నవధరింప
 నలయు నని పలికిన నగ్ని కిని సోమధివృక్షతృణంబులకును వనితాజనంబులకును
 జలంబులకును వరంబులుగాఁ గ్రమంబున నీవు ప్రజ్వలింపక మావిగ్రహదానంబు
 గేయువానియందును మీకుఁ బర్యవాలంబుల భేదనచ్చేదనంబు లాచరించువా
 నియందును మీరు రజస్వల లై యుండ మీతో సురతంబు సలుపువాని
 యందును మీలో మలమూత్రశ్లేష్మంబులు విడుచువానియందును మీమీకడ
 నున్న బ్రహ్మహత్య ప్రవేశింపంగలయది యని నిర్దేశించిన దానికిం బ్రయం బంది
 యగ్ని ప్రముఖంబులు శతమఘు బ్రహ్మహత్యపాల్గొ ధరియించి రిట్లు విరించి
 ప్రసాదంబునం గల్పమంబు దొఱంగి యాఖండలుండు దదనుమతి నశ్వమేధంబు
 గేసి నాకపామూజ్యంబున సర్వలోకపూజ్యత్వంబు నొంది వెలింగె నని చెప్పి
 చెందియు నిట్లనియె 432

తే ఓదవృశ్చక్రైర్ కమునబుద్ధుడములెనఁగి, ¹పుట్టికొమ్మలై యవిజనభోజ్యభావ
మొంది విప్రాదీకద్విజయోగ్యతాభిసన్నములు గావు ధర్మసంపన్నచరిత 433

క ఆవాసపుచందంబున, నీవును శత్రుజయకీర్తనీయుడ వగుచు
భూవిమిధుల శైవుడు బ్రహ్మదానహుడవు గమ్ము భారతానందముఖ్యా
తే పర్వములయందు విప్రసభను సభక్తికంబుగా నెవ్వఁ డీశక్రకథఁ బఠించు
వానిఁ బాపము లొందవు మాననీయ, ధర్మములయందు రక్షుడగు ధర్మతనయ
వ అనిన నతండు శ్రీతుండై వృత్తుండు జ్వరంబుచేతం బొదువంబడియె నని వింటి
దానిజననంబును దత్పుకారంబును నెఱిగింపవే యగుటయు భీష్మం దాభూపతి
కీర్తినియె 436

— దక్షదుభధ్వంసంబు నభ్యుదయ శివునివలన జ్వరం బుచ్చబిందిన ప్రకారము. —

సీ రజతాచలంబున రత్నతటంబున నంబికాసహితంబులై హరుండు పేర్చి
నమరమునీంద్రయతైదులు గొలువంగ నుండు నట్లుండంగ నొక్కనాడు
దేవర్షికొటు లతిప్రమదంబునం జనఁ జూచి వీరేమి పనికి నెవటి
కరిగెడ రని పతి నడిగె భవాని యాతండు దక్షుచేయునధ్వరమునందుఁ
తే దమహవిర్భాగములు గొనుదాని కనినఁ, బొలఁతి నీవేల పోవనుపలుకు పలికె
నాకుమునుభాగపరికల్పనంబు లేమి, నతండుఁబిలువఁదేనుచుబోవననియెభవుఁడు
క తనపతికి భాగకల్పన, మొనరించెడు దక్షుఁ డని మహోగ్రవుఁగోచం
బున బొమ్ము ముడివడఁగ న, వ్యనిత పలుకు మాని యుండి వసుధాధీశా 438

సీ దేవచిత్ర మెఱింగి దేవుండు ప్రమథసంఘంబును దాను నాకృతువు నెఱుప
నరిగె యజ్ఞాంగంబు లన్నింటఁ బ్రమథులు గానీ నేయుచును కక్తములు సల్లి
యార్చంగ మృగరూపమై గగనంబున కెగసె నధ్వరము మున్నీకునుదుట
నలుకఁ బుట్టి సభర్తజలకణ మిలఁ బద్మంబు లెనుమంట లెగనిన జనితుఁ డయ్యె
ఆ నందుఁ బురుషుఁ డొకరుఁ డరుణశ్రేణీకము నీలంబు నూర్ధ్వలోమకంబు ఘోర
భంగికంబు నై నయంగంబుతో సప్తతంతుదాహి యగుచు ధరణినాథ 439

క. సురలుమునులు భయమునఁ బఱచిరి నలుగడ బ్రహ్మవచ్చి శివుఁ గని వివయో
త్తరముగ మ్రొక్కుచు నమరులు, పరికల్పించెదరు నీకు భాగము భక్తిన్. 440

వ. స్వామీ యోచం బుపసంహరింపుము 441

క నావుడు నల్ల నగుచు నదేవుఁడు గరుణించి మునుల దేవతలను సు
భావింప భాగకల్పర, గావించిరి వార లాజగత్ప్రభువునకున్ 442

వ ఆపూరమేశ్వరుండు సుప్రసన్నుండై యనిమిషులకు మునిగణంబులకు నానందం
బొసంగ శతానందం డయ్యుండు శీభరునితో దేవా నీనుదుటి కుటుం బుట్టిన
యప్పురుషుండు జ్వరం బనునామంబునం బ్రశస్తౌడయి యెందునుంజరియించు

నీజ్వరం తేకముఖతల్పంబునం బృథివికి దుర్బలంబగు బహువిధంబుగా నృతియించి
చని యనుడు నగ్గిరితొండు గరులకు శీరవృషనంబును భుజంగంబులకు నిర్దోశం
బును గోవులకు ఖురాంతర్బాధనంబును మృగంబులకు నైజస్వరూపదర్శనప్ర
త్యవరోధనంబును దురగంబులకు బార్వతీషణంబును మయూరంబులకుఁ
బస్త్రోద్భేదనంబును కోకిలంబులకు నేత్రరోగంబును శుకంబులకు పిక్కయు
నజంబులకుఁ జిత్తభ్రమణంబును శార్దూలంబులకు శ్రమంబును మనుష్యులకు
జననమరణాదులయొడ వేదనావేశంబునుగా విభాగించె నివి జ్వరప్రకారంబు
జ్వరంబు మాహేశ్వరం బగుతేజంబు గాత్రన సర్వజనంబులకు నమస్కార్యం
బును మాననీయంబును నై యుండు 443

- క జ్వరకథ వివరం బరించినఁ, బురుషం దారోగ్యనీధిఁ బాదలం దేజ
స్ఫుర్ణరామంఃజిత్రసమాధియు, దొరకొనుఁగోర్లు లుఫలించుదురితములడఁగున్. 444
- క అని చెప్పి యమరతటివీరసూభవుం దాదరమున ధర్మమునునీతో
ననఘా నీ విం తెయ్యది, వివల తనవుడు నతండు వినయానకుఁ జై 445

— కావ్యకర్తవ్యం తెలుంగనివాడు నీయవలసివలయు. —

- తే కాస్తత త్వ మెఱుంగకసంశయాత్మక, దగుచుఁ బరమార్థబుట్టియనఁగ లేని
యట్టివాఁ దేవికర్తంబు నాచరించు, వాఁడు సెప్పవె ధర్మప్రసక్తనజ్ఞ 446
- వ అని యడిగిన నమృతామతి యతని కిట్లను గురువ్రాజయు వృద్ధోపసేవనంబును
విద్యాశ్రవణంబును నవశ్యకర్తవ్యంబులు మఱియునుం తెయవలయు నవి
నారదగాలవసంవాదంబు వినినం దెలియు వినుము చెప్పెద నారదు నాశ్ర
యించి గాలవుండు 447
- క నానాకాస్తంబుల న, ధానేతల్పంబు గనుచు నప్రాప్తమవి
జ్ఞానపరినిష్ఠ మగుము, న్నానసముం దేర్పచే సమగ్రవివేకా 448
- వ అని యభ్యర్థించిన నద్వేషముచి యమృతామతి నీ కిట్లనియె 449
- క చతురాశ్రమములవృత్త, స్థితులు పరిక్షించి యందుఁ జెంద నీదలచి త
ద్వితీ సూక్ష్మదృష్టిఁ గనుఁగొని, సతతంబుఁ ద్రివర్గచరిత శ్రీసామ్యుం దగుచున్ 450
- తే పాచకర్తంబు లెల్లను బాయఁ దెట్టి, భుజ్యుకృత్యంబు లగువానిఁ బురుషుఁడొప
నట్లు శుద్ధమనస్కుఁ డై యాచరించు, వాఁడు సజ్జనసంగతి వలయునెపుడు 451
- క. విను సర్వభూతములయందును మూర్ధవయుక్తుడై మధురవాగ్విప్రతిం
బునుపడఁగ వలయు నార్జవ, మనూనముగి దేవపితృమర్షకుఁ దగుచున్. 452
- క. అవహంతారము నప్రాప్తనమును విషయములఁ దద్ద దగులమియును పే
లనఘా పరు నిందించుట, దను వర్ణింపకొను టనుచితము లెయ్యెదలన్. 453
- క. విను మలసుండును గర్వియు, ననర్థభూషియును మత్సరాలిభుఁడున్ 454

- ధనుఁడునుగా వలవదు శ, క్త్యనురూపతఁ జేయ వలయు నాతిధ్యంబున్. 454
- క. చేదాధ్యయనంబుఁ దడం, గాదరణము యజ్ఞవిధిసమారంభము థా
శ్రీ దైవతసమ్మానము, నేదేశమునందుఁ గలుగు నిర వది నిలువన్ 455
- క. ఇ త్రైతీయనఁ బురుషుం డ, త్పుత్రమవతతముల నడచు చుండఁగఁ బాయం
జి త్రంబుకలఁజ బోధో, త్పత్తికి నది మూల ముగు నధర్మవిదూరా 456
- క అని చెప్పె ననుడుఁ గుంతీ, తనయాగ్రజాఁ డమరతటినితనయునితో ని
ట్లనుఁ 1 గాలపాశసం ఛేదనముచు ననుబోటి యెవ్విధంబునఁ జేయున్ 457
- వ. అని యడిగిన నతం దతని కి ట్లనియె 458

— అంతఃసమి యనుమది నగరున కుబేరిన భర్తృకారము. —

- ఆ విను మరిష్ట నేమి యనుముని నడిగె నీ, యడిగినట్ల సగరుఁ డమృతాత్మఁ
డన్న రేండునకుఁ ద్రియంబునఁ జెప్పిన, సౌమ్యవాక్యములు ప్ర కాంతిఁజేయు
వ వానిం జెప్పెద నవహితుండ వై వినుము సగరుం బ్రబోధించుటకు నరిష్టనేమి
యి ట్లను ధనభాగ్యవశోక శ్రేష్ఠత్రాదులనందడిం బడి చెందం బాకులం బగు
నేని ముక్తిమార్గంబు దుర్గమంబై యుండు 460
- సీ వృద్ధకళత్రంబు బుద్ధిమత్పుత్రుల విడిచి నిర్మరత వివి క్తదేశ
మునకుఁ బోవలయు సపుత్రుం డపుత్రకుం డనువిశేషంబు లే దతులకాంతి
వై రాగ్యములు గలవానికి విను నృపవర్య బంధులఁ బ్రాస వలదె యనుత
లంపున సంపారలంఛనం దగువాడు తెలదా మృత్యువుపాలు వడిన
ఆ యిపుడ వారి నరయ నబ్బునే యద్దశఁ, దలంచి ము క్తిగోరఁ దగదె యట్లుఁ
గాక తనకు వారు గలుగుదురే యుప్పు, డదియుఁ దలంప వలయునదియ కాదె
తే భూతములపుట్టుఁ జేష్టయుఁ బాలియుటయును
జాచు నేర్పు గలుగు వాడు సూడ నేర్పు
మోక్షమార్గంబు చి త్రంబు మూఢ మైన
సక్తుఁ డగు లోకగతి నెట్లు ము క్తి గలుగు 462
- క అనఘ దురన్న ము కాలోక్య, దనమును భూమియును మృదలతల్పము నణిన
మును పురుషిరచీనాంబర, మును సరి యెవ్వనికి నతఁడు ము క్తిం బడయున్ 463
- తే నెల యెల్లను నేలిన నృపులపుట్టు, నీగిపోకయుఁ జాపాది గాఁగఁ గలుగు
శక్తు లేడలిసఁ జెడు మేనివందమును దలంప నేర్పునతఁడు మోక్షలక్ష్యజెందు
క ధనయోగిము దుర్లభ మనియును క్లేశము సులభ మనియు నూహించుచునే
వృషమున మ ర్మ్యత్యము గీ, డని యెఱుఁగునతఁడు గను మహానందంబున్ 465
- క. కాపున గృహస్థవృత్తికా, నీ వతిలోలుడవు గాక నెఱిఁ జేయుము ర
మేవిధి ధరణీప్రజకుం, నైవల్యము దాన నీకు గలుగుం జాలుకన్ 466

క. అని బోధించిన సగరుం, డనయముఁ దెలిపొంది నియతుఁడై ప్రజరక్షిం
చె నరేంద్ర సీతఁ దడవ్వైతనమున నెగడుము జనాభిరంజన మొప్పున్ 467
తే అనినఁ బ్రియ మంది పాండవేయగ్రజాండు, ధర్మవిద్యేభవమృ లగుదానవులకు
మంత్రియైయుండుశుక్రతప్తమహిమయొట్లు, గలిగెభార్యపునకుఁబుణ్యగణ్యచరిత

— శుక్రనామంబు భార్యపునకుం గలిగినభవము. —

చ అనవుడు భీష్మఁ డి ట్లనియె నాతఁడు యోగబలంబు పెంపున
ధనమని మోసపుచ్చి తదుదాత్తధనం బవలీలఁ గొన్న నె
ప్పునమున నొచ్చి చెప్పెఁ బురమధ్యనుతోడ నతండు దానికిం
గనలున నమ్మపాశ్వరుడు గన్నుల నిప్పులు రాలు చుండఁగన్. 469

తే శూల ముగ్రత నెత్తియెచ్చోట నున్న, వాడు భార్యపుఁ డనుచు దుర్వారతోప
విసతుఁడగుటయునాతఁడు వెఱచిచాల, దూరముగఁబోయి తుప్పులఁదూలియుండె

క అపైయి నిలుచుటకును జి, త్ర మ్మోర్వమిఁ దల్లడంబు దనికినఁ గడు పే
గమ్మనఁ ద్రిపురహరునిహ, స్తమ్మనఁ బొప్పడియెఁ గని యతఁడువెనుమ్రొంగన్

అ కడుపులోన నుండి కలగొనఁ బాతెడు, విబుధవైరిగురుడు వెడల కుండు
నట్లుగాఁగఁ దెరువు లన్నియు మూసి శి, శ్మంబు మూయ కంగజన్మరిపుఁడు

క వెడలు మని తెరువు సూచిన, వెడలెను భృగునందనుండు వెండియఁ గోపం
బదరఁగ నాతని గనుఁగొనియెడురుద్రుని జూచి దేవి యిట్లనియె నృపా

క నీకడుపున జన్మించుట, నాకుం గొడు కయ్యె నితఁడు నానుకునకు ను
శ్లోకా యలుగం దగునే, నీకు సుఖం జేయు మీతనిం గృపతోడన్. 474

తే అనినఁ దేజస్వి జేసి చంద్రార్ధమారీ, శిశ్నమున నిర్దమించుటఁజేసి యితఁడు
శుక్రుఁడనుపేర వర్తించు సుదతి నీకుఁ, బ్రియ మొనర్పితి ననియె సంతృప్తితోడ

తే అనఘ యిది భార్యపుఁడు శుక్రుఁడైనలెఱుగు
నావుడును ధర్మజుఁడు శాంతసప్రసాదితోడ

నీదువాక్యమృతమున నానెప్పునంబు
తృప్తి సనదు సద్ధర్మంబుఁ దెలుపు మనియె 476

చ. అనవుడు నమ్మహానుభావుం డమ్మహీనాభుతోఁ బరాశరగీతాశ్రవణప్రవణుండ
వగు మది ధర్మప్రబోధకం బగు నని పలికి యి ట్లనియె 477

— జనవనకుం బరాశరముని యుపదేశించినప్రకారము. —

నీ జనకభూపతి యడిగినఁ బరాశరముని ధర్మసంబోధనతానిరూఢి
ని ట్లని యెఱిఁగించె నిహాపరపౌఖ్యములలో ధర్మశాస్త్రము లని తలఁచి నరుండు
ఫలము వీజంబునం బడయునట్లుల ధర్మమున పౌఖ్యసంసిద్ధిఁ బొందవలయు
సుకృతదుష్కృతములు సుఖమును దుఃఖంబుఁ గుడువఁ జేయక నరువిడువవధిను

1 శుక్రులఁ దూటి యుండి; శుక్రులు డ్దాలి నిలిచి. 2 బోధనవలసియై నతఁడు.

- తే వాల్మీకిదృష్టికలితప్రవర్తనముల, గాయచేష్టితములను నన్యాయపథముఁ
జూరయ నీ కున్న సత్పథనిరతి గలుగు, సత్పథమదమాహింసలు సత్పథములు.
- క. అనఘం డింద్రియహయభృత, మనోరథరథంబు నాంగు మహితజ్ఞాన
త్యనిరూఢరత్నశ్రీని, జననాయక దుష్పథమునఁ జన కుండంగన్ 479
- అ పడయ రానియాయు వొడలికిఁ గలిగినఁ, బాపకృతుల దానిఁ బడటఁ గలుగు
నగునె పుణ్యవిధిసమాచరణములఁ గై, నేయ వలయుఁగాక చెలుపు మిగుల.
- క. ¹దురితంబులు దొడరుమహిత, కరణంబున మేలు నడయఁ గాఁ గోరుట భూ
వర దుస్ఫులిస్తానా, దరము తెఱంగు సూచి యెవ్విధంబునఁ దలచున్ 481
- క. నమదర్శి యై యఖిలభూతములను దనయట్ల కాంగఁ దలఁచుచు నెవ్వం
డమలన్యాయచరుం డగు, నమరు లతని వందనీయుఁ డంద్రు నరేంద్ర 482
- క. ధన మించుకొని ధర్మంబునఁ బడసినయట్టి దైన భూవర పాత్రం
బున నిడివ నది మహాఫల, జనకం బగు నంద్రు వేదసంవేదిజనుల్. 483
- తే మునులఋణ మధ్యయనమున ననిమిషులఋ
ణంబు క్రతువున నతిథిఋణంబు పూజఁ
దీర్ఘనది త్రాడమునఁ చిత్తచేవతలఋ
ణంబు నరులఋణము శీరంజనవ్రతమున 484
- క. నారదపర్యుతజేవల, భారద్వాజాదు లై నపరమమునులు ధ
ర్మారంభంబునఁ బడసిరి, గారవ ముట్లగుట ధర్మకరణము వలయున్ 485
- క. విను మర్దుఁ డగు ననర్హుం, దనఘా విష్ణుస్తుతిక్రియం దపమున ధ
ర్మనిరూఢి నివి మనంబున, ఘనపరితోధంబుఁ గూర్చుఁ గావున నధిపా 486
- అ ఆహితాగ్నిఁ బుణ్యుడను శ్రుతి జననియు, జనకుడును గురుండు సద్గతియును
దేజమును బలంబు ధృతియును బుద్ధియు, నగ్ని యగుటఁజేసి యమలచరిత.
- తే సుజనసుగతి శివర్తవ్య కుజనుఁ దైన, దాన నిర్మలుఁ డయ్యెడుఁగాన వినుము
శూద్ర జాతిభూదేవశుక్రావఁగా జెయిహముఁబరమునుబడయుటమహితవృత్తి
- క. అనఘా మర్త్యులతీవన, మనిత్య మని యెఱిగి సుఖమునప్పుడు దుఃఖం
బున యువుడు ధర్మ మేమఱి, కునికియ యెఱ్ఱాతి కైన నుర పూహించున్ 489
- తే పాప మించుక దొడరినపనియు నెట్టి, ఫలముగలిగిన వల దల్పఫలవిధాయి
యైనపుణ్యమిశ్రితకార్య మాచరించునది శివం బగు దాన నిహమ్మఁ బరము
- తే యజ్ఞపరుడు రక్షకుడు నుపార్జకుండు, విప్రశుక్రావకుడు గాని విప్రరాజ
వైశ్యశూద్రులు దక్కఁటివాని నెట్టి, ధర్మములఁ జేసిరేని నధర్మచరుల. 491
- అ ధర్మలబ్ధి మైధనము పాలిక యేని, బహుళఫలము నిచ్చుఁ బాప వృత్తు

1 దురితంబునఁ దొడరుమహిత; దురితంబులు దొడరుమహిత. 2 ను కావ వ తమున. 3 గృ
కలంబు కుజకు. 4 మత్స్య, శాన్తికంబు. *

- పార్థివంబు కోటి యైన నిష్కల ముద్రు, దానశాస్త్రవిదులు మానవేంద్ర. 482
- క నృపధర్మవైశ్యధర్మము, లపాచర్యములు జీవనాభావముపా
లుచుడిన బ్రాహ్మణునకు నర, కపాత మగు శూద్రకర్మకర్తృత్వమునన్. 483
- క. రాజానకును ధర్మము శస్త్రాజీవిక యొకండ వైశ్యుఁ డాడ యైనా
రాజవర మధువు మాంసముఁ, దా జట్టి యిడంగఁ జొందు దార్థత్యంబున్ 494
- క. జనవర కృషిఁ బశుపాలన, మున నేనియు బ్రదుకు ధర్మముగ నాద్యులు శూ
ద్రునకు విధింతురు జీవన, వినాశమున వాని వృత్తి వినివార గాదున్ 495
- సీ. విను తొల్లి ధర్మవర్తనము లసహ్యంబు లైన దానవులు మహాగ్రహమున
నరులయం దెలసిన నరవర వారలు దర్పరోషముల నధర్మవృత్తిఁ
దగ్గరినఁ గలఁగా వేడములుచు గ్రతువులు సురలు విషణ్ణులై పురహరునకు
నంతయు నెఱిగింప నరకుడు శ్రీకృలంబుఁ బనుప దైత్యావిప్లవావ మడఁచె
తే నది మహాముచుల్ మృదునిఁ బ్రజాభిరక్ష
ణమున నై నిల్చు శ్రుతులు జన్మములుఁ దొంటి
చండమునఁ జెల్లె నమరులు సంతసించ
ననఘ నీవును బాలింపు మట్ల ప్రజల 496
- క. అని చెప్పి తపము పెంపును, వినుపించుట కిట్లు లనియొ విద్యాధరస
న్మనిదేవతాగణంబులు, వినుతతపంబునన మహితవిభవముఁ జొందెన్ 497
- న కమలభవుండు దాఁ దపముకల్పినకాదె సృశించె నెల్లలో
కములను నాదిరాజు లధికం బగు పెంపు వహించు లెల్ల ను
త్తమతప మాచరించుటన తద్వయసౌఖ్యకరంబు లైనభో
జ్యములును గంధమాల్యములు శయ్యలు భవ్యతఃక ప్రభూతముల్ 493
- తే దారధనవి త్రపుత్ర కాద్యంబు లగుఁ, దార్థములసంగమునఁ జిత్తమలఁతఁజొంది
విసీవినప్పుడు నిర్మలవిభ్రులతపము, గారణం బగు నుపశాంతికలిది కనఘ 499
- క విను లోభము సంతోషంబును దుఃఖముఖప్రదములు పురమన కవి సం
జనితము లగుట తపము లే, కునికిని గలుగుటను జూపె యుద్వీనాథా 500
- తే ఆనఘ సుఖదుఃఖములు వచ్చినపుడు మదవి
షాడములు లేక సంప్రాప్తమువభోగ
రతుండు నప్రాప్తవాంఛానిరాసకుండు
నగుట సావధానమందు ముద్రు బుధులు 501
- క. వరధర్మము వర్ధంబును, సరసం బగువిషయసుఖము సద్గతియుఁ దదగి
పరిపాకమువన కలుగుగా, నరునకుఁ దత్తద్విధాత్త నైపుణుఁ డైనన్. 502
- వ. అనిన విని జనకుండు వర్ణంబులయల్కరాచర్యత్యంబులకు మూలం చెయ్యది

- దానిని దాన పుత్రుం డై జన్మించు నం ద్రదియు విమోక్షయం బగుట నెఱిం
గించవే యనుటయుం బరాశరం దతని కి ట్లనియె 503
- తే పద్మభవముఖ బాహుపాదసంభవములు గాన భూసురరాజునైశ్యకూర్త
భావములు తారతమ్యుం ప్రాప్తినొందె, జననదేశగుణంబుల మనుజునాథ 504
- క తాన సుతుఁ డగుట దెలియఁగా నగు మును లాత్మవీర్యకలనం బెచ్చో
నైనం తేయఁగ మునిభా, వానూనల బుశ్యశృంగుఁ డాదిగఁ గనుటన్ 505
- అ అనిన జనకుఁ డిట్లు లను వినవి యైన, వలయుఁ దెలియ వినఁగ వర్ణధర్మ
సమితిఁ గలవిశేషపాథారణ్యంబు, లేర్పరించి చెప్పవే మునీంద్ర 506
- వ అనుటయుఁ బరాశరం డిట్లు లనియె 507
- సీ వినుము ప్రతిగ్రహంబును యాజనంబును నభ్యాసనమును ధరామరులకుఁ
బ్రజరక్ష నృపునకుఁ బశుపాలనము గృహి వాణిజ్యమును నివి వణిజాలకును
కూర్తజనులకు శ్రుత్యుచయు శ్రుతులు విశేషధర్మములుగఁ జెప్పు సత్య
శాచంబులును నహింసయు ననసూయయు శ్రాద్ధంబు సథితిపూజనము నాత్మ
తే దారపరతయు పర్వపాథారణంబు, లనఘ వీనను నిజవృత్తులను సమస్త
జాతులును నివాహసౌఖ్యసంపదలకు, నాస్పదము లగు నింద్యంబు లన్యవిధులు.
క భూవర నాకుం జాడం, గా విష్ణుఁడు డైన మట్లు గావున సతర్ని
భావించు లెల్ల వారికిఁ, గావించును మోక్షమయసుఖము పొన్నంటన్. 509
- క అనిన విని జనక భూవిభుఁ, డనఘ యహింసనము లైనయవి యొయ్యది య
ప్పును లెఱుంగఁ జెప్పవే నా, కనుదు నతని కిట్లు లనియె నమ్మని యధిపా 510
- జనకనకుఁ బరాశరముని వివరించినహింసాహింసలక్షణము. —
- అ శమము డమము లేమిజనులకు హింస నొనర్చుఁ గాన ధరణీనాథ విను ము
హింస శమడమములు హృదయంబునకు నెప్పునలవడంగఁ తేతె యంద్రులుధులు.
వ అని చెప్పి వెండియుం బరాశరమునీశ్వరం డి ట్లనియె 512
- క. దురమున జయము గొనుటకై, నరఁతులకు వలయు హింసనం బెట్లును డ
త్తురివారణస్థానములును, ధరణీశ్వర కలవు నెప్పెడను విను వానిన్. 513
- క. పడినం బాతినఁ గైదువు, పడినను వాహనము పడినఁ బాధివముఖ్యా
పాదువఁ డగదు శత్రుని నెయ్యెడల నహింసనముఁ బోల చేసుకృతములున్.
క న్యాయమున సంగరంబుం, తేయఁగ శస్త్రాగ్ని డన్నుఁ జెడిన దానం
గాయంబు విడుచుపురుషుఁడు, వే యేటికి మోక్షలక్ష్యవిభుఁ డగు నధిపా 515
- క. తనతోఁ దుల్యుం డైనను, మనుజాధిప యధికబలసమగ్రత్యము గ
ల్గిన నని శత్రుని వధియిం, చిన నరపతి పూర్వలోకనీధిం పొందున్. 516
- వ. అని ముఱియును 517

- క. భూతంబులు నిందియసంభూతము సత్త్వాదిగుణనికాయముఁ గాయం
వై తోచు తెఱఁగినను ధ, తైత్తిరకృత్యములు నేయునే నరుఁ డనఘా 518
- క. జాతుఁడు మృతుఁ డగుట ధ్రువము, భూతోల్లాసము లనిత్యములు విను సద్యః
పాతి యగుశరీరంబున, తై తోఁజునె ధర్మకథము నాన్యుం డనఘా 519
- తే. ఉత్తరాయణమును సంగరోత్సవాది
కారణంబులుఁ గలుగు సత్కర్మచరుని
మరణమునకు దుష్కాలంబు గరళరజ్జు
జలముఖములుఁ బొటిలు దుష్టచరితుమృతికి 520
- క. మానవులకుఁ దలఁచుగ న, జ్ఞానమునట్టిపగ లే దసంగతకృత్యా
ధీశం దై రూపు సేదను, దానం గావున నుదాత్తధర్మవిధిజ్ఞా 521
- క. మానుషజన్మము మే లతి, పీనపుజాతిని జనించె నేనియు నన్యం
వై నజననంబుకంటెను, దాన సుగతి వదయ నగుటఁ దత్త్వప్రవణా 522
- క. దానములఁ బుణ్యత్రిఫలా నంబుల నతిశిశూజనంబులను ఫలా
దాననిరతుండు గా కీ, మానుష్యము గారవించు మతి నిత్యుఁ డగున్ 523
- వ. అనిన విని జనకజనేశ్వరుండు పరాశరమునీశ్వరునితో మే లెయ్యది పరమగతి
యొయ్యది కృతం దైన నెద్దానికి నాశంబులే కుండు నెఱింగింపచే యనవుడు
నచ్చపీఠతి కచ్చహస్తం డిట్లనియె. 524
- ఆ. ఆరయ మే లసంగ మందితజ్ఞానంబు, పరమగతి మహాతపంబు చేటు
లేనికృత్య మిట్లు గా నెఱుంగుట సర్వ, వేదవాక్యతత్త్వవిత్త్వ మనఘ 525
- వ. అని చెప్పి వెడియె 526
- క. విను సుమతి విషయముల నం,దునికి గలిగెనేనిఁ బొందఁ దుడకంబులఁ బొం
దనివినపహస్త్రముచా, ద్భున నది విజ్ఞానఫలము భూపవరేశాన్ 527
- తే. అనఘ మూఢాత్ముడి త్తంబునందు విషయ,బాల మత్యంతగాధనంబు నొందు
లక్కరిసము దండాదులఁ జిక్కఁబట్టు, వందమున దీనిఁ గనుట ప్రశాంతికరము 528
- క. ఇనరుచిఁ బాషాణము రత్నినిరూఢం దై నయట్ల చిత్తము సద్భా
వనమున సదాత్మకం బగు, ననామయస్థితికి మూల మది మనుజేంద్రా 529
- క. ఆరయఁ గడలీగర్భాపారము సంపార మిట్టిచంద మెఱిఁగినం
తేరపు జననమరణములు, గారించును దీనిభంగిఁ గానక యున్నన్ 530
- క. బిరులపనికిఁగా నిజహిత, విరహితుఁ డగునట్లుగాదె వివిధేంద్రియకా
ర్యరతుం దై యాత్మసముద్ధరణంబును జేయ కునికి ధరణీనాథా. 531
- క. తనగృహమున నభ్యాసంబున మెలఁగెడునంధుచందమున సంపారం
బున దిరుగుమూఢుఁ డెఱుంగఁడు, వినుతం బగుమోక్షదము విమలవివేకా.
- క. వినుము మృణాళంబున నంటినరొంపి జలంబులం గడిగినను చెడఁబా

- సీ సక్రియ విమలజ్ఞానంబున సంసారంబు వాయుఁ బురుషు నశేంద్రా 533
- క నరనాయక శిశోద్భవ, పరాయణుం డగుచు నొందు పరికింపనిదు
ర్మరుఁ డెలకఁబిల్లి వొదివిన, పరుసున జర వొడువ ము క్షీ బడయక పొలియున్
- తే ప్రేగు ¹ పెద్దైన నోడ వారిధిఁ దరింప, లేనిభంగి మనోభవాలిభక్త్యై
యగుచు నుండుజీవుండు భవార్థి యుత్తరంప లేఁ డిది నిజము గరిష్ఠచరిత
- క పడియెడుదుఃఖము లరయం, గడంఁ బె కల్పములు గనుసుఖంబును వీనం
బడయంగ నగుమే లెయ్యది, విడువ యురపు శుభముపొందు విద్యాప్రవణా
- క మిత్రులు భార్యలు ప్రాతలఁ, బుత్రులు నిజకార్యపరులు బోధము సువ్వా
త్మత్రాణమునకు మూలము, ధాత్రీపతివర్త యెవ్విధంబున జూడన్ 537
- ఆ ధీరుడై యభేదవృద్ధియ పాటించు, చుండు నట్టిపురుషు నొక్కమాటు
విడుగ దర్కునంశువిభవంబు చాడ్చున, బోధలక్ష్మి పెంపు భూవనర్య 538
- క అని యెట్లు పెక్కుభంగుల, మునివరుండు పరాశరం డమోక్షుప్రజ్ఞా
భువత యెలయంగఁ జెప్పిన, జనకుండు ముద మందె భరతనంతితర్యా 539

— హంసగీత —

- సీ అనిన ధర్మసుకుండు హర్షమ్ము దనదుచిత్తమున నిం దార శాంతనపుతోడ
దముమును సత్యంబు శ్రమయును నెల్లెడ విసుతింపఁబడు నార్యజనులచేత
నవి యంతలేస్సలే యనవుడు నతనికి నతఁ డిట్లు లను విను హంసగీత
యది యుత్తరం బగు నధిప సీతత్వంబునకు దాని శెప్పెద నలినభవుండు
- తే పసిడిరాయంపయై కేలిరత నొంది, తిలగ నొక్కెడ సాధ్యు లద్దేవుఁ గాంచి
పక్షివర నీపు విద్యలఁ బ్రేరఁ డగుట, నెప్పుఁగా విందు మాత్రయిం చెదమునిమ్ము
వ ఏము సాధ్యుల మని పలికి సవినయంబుగా నిట్లనిరి 541
- తే ఉత్తమం లెద్ది నీచి త్తమొలయు నెందఁ, బురుషుఁడెయ్యది గల్గిన బొందునఖల
కర్మబంధమోక్షము నట్టిధర్మ మెఱుంగఁ, జెప్ప వె కరుణాలత చిగులలాత్త 542
- 5 అని యడిగిన నాదరించి యయ్యంచ వారల కిట్లనియె 543
- 6 శ్రమయును దమమును సత్యము, నమేయమహిమాస్పదంబు లన విందము ధ
ర్మములం డెల్లను నభివర్ణ్యము లవి హృద్భ్రంభిభేదన ప్రాధంబులే 544
- వ అని చెప్పి వెండియు 545
- క పరమర్తభేదలును నయ, విరహితములు ధర్మకార్యవిముఖంబులు ని
ష్ఠురములు నగుమాటలు సత్పురషుం డాడఁ డవి సత్యములు గా కునికిన్ 546
- క జనములు దను నవమానిం, చిన నింపించినను మాటు నేయక నైరిం
చినశాంతాత్మకంబు వారల, మును చేసినయ్యెనుకృతముల వాఁచిగోనున్ 547

- క కీదాదిన మేలాడుచు, దాదన మొనరించి లేనిదరహాసముతో
నీదం బోదును గ్రోథో, త్రిద వారయ దెప్పుడును మదియహృదయమున్
తే పేదసారంబు సత్యంబు వినుడు సత్య, సారమూర్తి దమము దమసారమనఘ
లార మోక్ష మిహరిపాటి గారవమున, నాదరించుజనంబుల కందు ముక్తి 549
- క దమమునఁ గల్పేంద్రియముల, శమియింపఁగఁ జేత యది నిసర్వగుణం బై
రమియించు నెప్పుడమచి, త్తము దాన నతందు సర్వధర్మకరుఁ డగున్ 550
- క ఆలెఁ గఘములఁ బాచును, పాతకములు వాయ మొగులు వాసిన సంప్ర
ద్యోతితుఁ డగునమృతాంశుని, భాలి వెలుంగు నాత్మ మోక్షపద మది సుందీ.
- క. మనసును వాక్కును రక్షం, బనుపడు నెవ్వనికి త్పతితఃస్త్వాగము లా
తనిచేతిలోని వగు నని, మునిజనములచేత విందము నిరంతరమున్. 552
- క పలుకు వడివతనిఁ బాపంబులు విడుచుం బలికినతనిఁ బొందును పాపం
బులు నొరుపాపము డనపై, నొలయింపఁగ నేల నింద యుడిగినఁ గాదే 553
- క కుపితుఁ డగువానివ్రతమును, జపమును దేవార్చనంబు శ్రాద్ధక్రియయుం
దపమును దానము యజనము, నపగ్రతములు గాఁగఁ జేయు వంతకుఁ డలుకన్
- చ పలుకక యుండుకంటెఁ దగఁ బల్కుట మేలు వినుండు సత్యముం
బలుకుట ధర్మమార్గమునఁ బల్కుట సర్వజనప్రియంబుగాఁ
బలుకుట యోగి నెక్కు డగుభంగులు వీని నెఱింగి యొందుమై
బలుకక నాల్గుచందములఁ బల్కఁగ మెత్తురు వాని దేవతల్. 555
- క సత్యక్షమాదమంబులు, నిత్యపదంబునకు నెక్కునిచ్చెన యవి సం
గత్యనుగతములు సత్సంగత్యం బటు గాన ముఖ్యకార్యము సుందీ 556
- వ అని సత్యక్షమాదమప్రకారఁబయంబు లైనవాక్యంబులు నెప్పిన విని కృతార్థు
లై సాధ్యులు సంతోషించి పెండియు హంసంబున కిట్లనిరి 557
- క ఏమిట లోకం పావృత, మేమిట దా వెలుంగ కుండు నేమిట మిత్ర
స్త్రీమంబు విడుచుఁ దనుఁ గా, దేమిట మోక్షంబు మాకు నెఱింగింపు దయన్,
వ అనుటయు 559
- డి అనతవైరి యిట్లు లను హంసము వారలతోడ లోక ము
జ్ఞానముచేత నావృతము సంభృతమత్సరుఁడైన పేటగుం
దాను బ్రతాకసంపదకుఁ దకా విడుచుం దెగి మిత్రకోటి లో
భానుగతికా విమోక్షపద మందదు సంగముకల్పి నెచ్చెయిన్. 560
- వ. అనిన వారు మరాళంబున కిట్లనిరి. 561
- క. ఎవ్వడు రమించు నొక్కఁడ, యెవ్వడు వెక్కండ్రఁ బ్రీతి నెఱుగఁగఁ జేయు
నివ్వటిలు నెవ్వనికి బల, మెవ్వడు కలహంబు పెంబు తెంతయుఁ దొలగున్.

- వ. అని యడిగిన హంస యిట్లనియె 563
- క. ప్రాజ్ఞాదు రమించు నొక్కడ ప్రాజ్ఞాదు పెక్కండ్రఁ బ్రీతిఁబరఁగఁగఁజేయుం
బ్రాజ్ఞాదు బలవంతుండగుఁ, బ్రాజ్ఞాదు కలహమునఁ దొట్టుపడక తొలంగున్
- వ. అని చెప్పినరాయంచతో సాధ్యు లిట్లనిరి 565
- తే. విప్రుఁ జేమిట చేపత్వవిభవ మొందు, నేమికతమున సాధుత్వ మెనుక మెనుగు
నతని కెద్ది యసాధుత్వమావహించు, మానుషుండగు నెద్దాన మహితమూర్తి
- చ. అనుటయు హంస మిట్టు లను నధ్యయనంబున దేవభావముం
గను వ్రతవృత్తిసాధు వనఁగాఁ జరియించు జనం బసాధు నాఁ
జనుఁ బరివాదకలమున శౌచవిహీనత మృత్యుభీతి వొం
దిన మదిలోన నెక్కినిన దీనత విప్రుఁడు మానుషుం డగున్ • 567
- క. అని పలికి సాధ్యులకుఁ దనతనువిభవము సూపి సమృద్ధంబున వారల్
దనుఁ గొలువ నిజనివాసంబున కేగ నజాండు నగవు మొగమున నెఱయన్.
- వ. అని చెప్పి భీష్ముండు 569
- ఉ. సాదరవృత్తిసాధ్యులఁ బ్రహర్షసమేతులఁ జేయఁ బూని సం
వాదము నేనె చేపమునివంద్యుఁ డజాం డిది నేయు నాయురు
త్యాదన మిచ్చు సంతతశుభంబులు గీర్తి యొనర్చు బుత్రపా
త్రోదయ మావహించు భరతోత్తమతః వినినం బఠించినన్ 570
- వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు శంతనునందనుతో సాంఖ్యయోగంబుల తారత
మ్యంబులుం దర్శ్యరూపంబులు నెఱింగింపవే యనుటయు నవ్వహిపతికి నవ్వు
హాత్తుం డిట్లనియె 571

— శిష్టుఁడు ధర్మజానకు యోగంత్రప్రకారము చెప్పుట. —

- క. తెలుపుదురు సాంఖ్యులును యోగులుఁ దమతమ లెఱిఁగుమేలగుట కారణసం
కలితముగ నాకుఁ జూడఁగ, నలఘుగుణాయొక్కరూప యయ్యిరు దెఱిఁగున్.
- క. ప్రత్యక్ష హేతువాదులు, సత్త్వరూ యోగపరులు సాంఖ్యులు శాస్త్రా
ధాత్యంతనైపుణులు సద్గత్యాకలనంబు సరియ తదుభయమునకున్ 573
- క. ఆతెరువులు రెంటికి వే, జై తోచుట దర్శనంబునంద నరేంద్రా
భూతహితము సదవ్రీతచ, ర్యాతిశయము శౌచమును నియతకృత్యంబుల్ 574
- వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుండు భూతదయయును సదవ్రీతభారణంబును శౌచంబును
దుల్యంబు లై సాంఖ్యయోగంబులకు దర్శనంబు వేఱగుట యెట్లు వివరింపవే
యనుటయు నన్నరదేవునకు దేవవ్రతుం డిట్లనియె 575
- క. యోగులకు యోగబలమున, రాగము మోహంబునుం జిరన్నీహముఁ గా
మాగముఁ గ్రోధము గుణా, యోగమువరుసఁబెడఁబాప మన్న తియిలయున్.

- ద భువదుపముగా సముద్భతమృగంబును జాలము వ్రచ్చి వాగురా
వినిపాతిఁ జేసి యిష్టపడవించు జనుచాడప్పున యోగతంత్రో
ధన మగులోభజాతదురితప్రజముం చెడఁబాచి సత్సత్తం
బునఁ జరియించు యోగి సుఖమూర్తిత సునీతగా వహించుచున్. 577
- ఆ యోగబలము లేనియొకభంగియోగి బల్, ద్రోపు లేనిమీను నేపులేని
మృగము వలయు నురియుఁ దెగిపోవనుటకంగ, లేనియట్ల భవములోన నడఁగు
ఆ అల్పమైనయగ్ని యడఁగు నింధనములు, మీఁద వైవ బలము మిగుల లేని
యోగ మట్ల తనకు నురునట్టిదానన, సాద మొందు సకలజనమనోజ్ఞ 579
- ఆ ఇద్ద మైనయగ్ని యంధనసంపద, నతిశయిల్లునట్లు లభిజలన
మగ్రసారయోగమహిమయు నంతంత, కద్గలించు వ్రతము లగ్రలించ 580
- క. స్రోతోవేగము పలుగతి, వీతబలుం దిగుచునట్లు విషయము లీడ్చుం
జేతోబలసంభృతయో, గాతిశయిండు గానివాని నంచితచరితా 581
- క నదిరయము వారజేంద్రుఁడు, గుదియించినయట్లపోలే గురువర వైన్యా
స్పద మగువిషయోల్లాసముఁ, గుదియించును యోగసిద్ధిగురుహృద్వలుఁడున్
తే కుపితుఁ డగునంతకుండును స్తోధహోర
మృత్యువునునైన నియమసమృద్ధయోగ
బలునిదెస పోవఁ జాల రర్రతిహితముగ
నెందుఁ జరియించు నతఁడు నరేంద్రముఖ్య 583
- క భోగంబుఁ దపముఁ తోరితొరి, రాగవిరాగతల హృదయరంగమునకుఁ గే
లిగతులఁ జెచ్చి యాట్టుచు, యోగి యనుభవించుడగిలియుండఁడెందున్
క జగతివర యోగస్థూ, లగతులు పెప్పిలి వినం గలదు సూక్ష్మవిధం
బగుమార్గప్రచయము ద, న్ని గదన మవధానమున వినిన మతి జేటున్ 585
- క ఏమిగతి లక్ష్యభేదముఁ, దా మేలుగఁ జేయు ధన్య దత్తురుఁ డైయో
గామలచిత్తుఁడు మోక్షం, బామెయి సాధించువాఁ డహంకృతిహారా 586
- ఆ నేతికుండమోదియే తెలివైన సోబ, నాలు వ్రాకునై పుణంబు గలుగు
పురుషునట్ల యోగపరిణతుండును నాత్మ, నేమఱక విముక్తి కెక్కువలయు 587
- తే రథికునకుఁ గలమరికి సారథియుఁ గర్ణ, భార్యుఁడునుఱి నాత్మకుఁదాను సుపథ
వర్తనైకవిధాయి గావలయు యోగ, భారణానిశ్చయం డగుశీరుఁ డధిప 588
- క. శిరమును నాధియుహృదయము, నురమునుగర్ణములుఁ బూర్వయుగశమునాత్మా
దరణియస్థానము ల, య్యిరపులఁ గను యోగి యాత్మ నిభపురనాథా 589
- వ అనిన నజాతశత్రుం దాపగాపుత్రునితో విట్లనియ 590
- తే యోగియట్టియోహారంబు లుడుగవలయు, నాతఁడెప్పుంగిభోజ్యంబులనుభవించి

బలము పడయువాఁ డిది నాకుఁ దెలియఁ జెప్పవే జన ప్రసాదమునవిధిబుద్ధి
 నీ అనప్రతు నతనితో నతఁడు సున్నీగంబు లై నయాహారముల్ మానువాఁడు
 యోగి నీరముల నుడకంబులను జాల నాఁగలి ప్రచ్ఛయ నవియు నుడర
 మధికపూర్ణం బగునట్లుగాఁ గొనక వర్తింతుట బలము వర్తింజు జేయు
 ననిచెప్పి వెండియుననుగామమును గ్రోధమునునిద్ర యునుదృష్టయునుభయంబు
 రతియు నరతియుఁ బవనంబుగతియునుడిచి, ధారణానిశ్చలుండయి తన్నుఁదాన
 కనుచు నుండెడుయోగి దుర్గంపుఁతోటు, పెడల నరిగి సుఖస్థానవిభవ మొందు
 క జనవర యనీధారావ్రత, మనఁ దగియెడు ధారణానియతి పనుపడు నె
 వ్వనిచిత్తంబున నాయోగనిరూఢున కరిది యైనకార్యముఁ గలదే 593
 క యోగనిరూఢుడు సంగ,త్యాగానందైకరతుఁ డతనికి జననసం
 యోగము మృతిదైన్యంబును, భోగభోగసుఖదుఃఖములు లే వధిపా 594
 క అతనికి సరిత్యముద్ర, ష్టితిభృష్టీక్షుములు గోలికిం బట్టులు దా
 మతిఁ దలఁచెనేని బలకాంతత నున్నను గుడియుగుహయుఁ దగుమందిరముల్
 క విముఖుఁ డగుటయు గీభులు, దమయంతన చెందు జనులఁ దా వారలకుఁ
 సుముఖుం డగుటయు శుభములు, సమకూరును శివ్రనియట్ల చరితము లెల్లన్
 వ అని చెప్పి వెండియు 597

తే యోగతంత్రంబు సకలకాస్త్రోద్దితంబు,విను విశేషించి లోకైకవిభుఁడు నెప్ప
 దీని గారామంబుఁడు మునిచూననీయ, మిది మనంబునఁ దెలిసికొ బృథ్విచరిత
 వ అనిన విన ధర్మతనయుండు యోగతంత్ర ప్రకారంబు భవత్ప్రసాదంబునం
 బ్రబుద్ధం బయ్యె పాంఖ్యస్వరూపం బెట్టిది యెఱింగింపవే యని యడిగిన నతనికి
 దేవవ్రతుం డిట్లనుఁ గవలొడిమవామునిదర్శితం లైనమార్గంబున వివరించెద

— శిష్యుఁడు ధర్మశాసన సాంఖ్యవ్యూహవిరూపణంబు జేయుట —

నీ వినుము దృఢజ్ఞానమున విషయంబులభంగి లెస్సగ నారయంగ వలయు
 నవియుఁ దిర్వప్ర సుష్మామరపితృసీద్ధగరుడగింధర్వగీన్న రులయుండు
 మోచందంబు లై చిలసిల్లు శ్రుతివాక్యకృష్ణంబు లగు 1 దానఁ దెలియ నరయు
 పరిచయంబున భేదపరబోధ మేమిటి కనరాదు తోచినయప్పు డవియు
 తే సరితరముల యనివానిఁ దొడర కుండ,వలదెలిస్సగ నెఱిగినవచ్చుఁదొలంగ
 నేమఱివి దక్క నొం దొకండేల చోర,జనులఁ జిట్లంగ నడుచుట కనభుచరిత
 చ తలఁడగ నాయు వింతియ కదా యని సాంఖ్యము దుఃఖముం తొరిం
 గలుగవె కాలవృత్తి నని కర్మము లిట్లని చేదచోదనం
 బులబహంగున రిట్టి వని బుద్ధికి సత్త్వైరజ ప్రయోగుణం
 బులకుఁ బ్రవర్తనంబు లివి పాముని కాంచుట చాల మే లగున్ 601

1 దానఁ, దానిఁ, దాన - తెలియు నరయ, తెలియు నరయ 2 మోచంద
 F-29

- నీ ఇంద్రియాంధుల నేనింట నైందియములును గోష్ఠంబునందు వచ్చి
చవనుండు బయలును తావకునందుఁ దోయములును భూమిదోయముల బలము
గొళికునందును గ్రాంతి యుపేంద్రునియందును సర్థంబునందు లోభ
ముచు దమస్పృహబుద్ధియును రజస్సునఁదమస్పృసున త్రైమున రజస్సును గరంబు
ఆ దగులు సత్త్వ మాత్మఁ దగులు నాత్మండు నా
రాయణుడు మహేశ్వర డనఁగఁ బరఁగు
పరముఁ దగులు సతఁడు పరము మోక్షంబునఁ
దగులు మోక్ష మెందుఁ దగుల దధిప 602
- క ప్రకృతి కదాఱుచికారము, లకు నాశ్రయ మాత్మ 3ది నెలపు విను మాత్మం
డకుటిలతేజోరూపతఁ, బ్రకృతియు వికృతియును గాక ప్రస్ఫురితుఁ డగున్ .
- తే ఆత్మనకు రెండు రూపంబు లనఘ కలపు, విషయసంగతి నొక్కటి విస్తరిల్లుఁ
దదుపభోగంబు లేకమధ్యస్థభావ, మొందియొక్కఁడువెలుంగుచునుండుఁజూచె
- క, పవనం తేకముప్రాణాదివిభేదము లైదు విను తదీయంబులు వా
నివిధంబు లరయ నిశ్చల, మపు నది యాసుకృత మంతరాత్మనిఁ జూపున్ 605
- క విను గర్భవాసదుగ్ధిఖంబును జన్మవ్యథయు తాల్యము విమూఢతత్వం
బును రాగక్లేశజరా,జనితకృపలాతలను జూపు సంగముఁ బూపున్ 606
- ఉ చెందుచు నుండుఁ బుణ్యములు నేసి సురత్వము మధ్యకర్షుఁ దై
యొందు సరత్వముఁ దురితయోగమునం బతుకీటభావముం
టొందు సుఖంబు దుఃఖమును టొండఁగ జీవుఁడు దీనిభేదశ
క్తిం చెలియంగ నేర్చినమతిం గలయాతఁడు గోరు మోక్షమున్ 607
- క శ్చయవృద్ధుఁ జంద్రుఁడు నల్లియు లోనుగఁ టొందుచుండఁ చెలియఁడు బంధు
శ్చయమునకు వగచు నజ్ఞుఁడయమహితా దీని నెఱుంగు టమలతఁ చెచ్చున్
- క తనదేహముదోషములం, ¹గని వేపురలో నొకండు గలుగు విముక్తిం
గనుపని కుదోగించుట, కనఘా పెక్కంద్రు లే రహంకృతికతనన్ 609
- చ అనిన విని యుద్ధిష్ఠిరుండు దేహదోషంబు లెవ్వ యెఱింగింపవే యనుటయు నని
మిషనదీనందనుం దతని కి ట్లనియె 610
- క విను కామముఁ గ్రోధము భయమును నిద్రయు నిశ్చలనము భూవర దేహం
బునఁ గలదోషము ల్లియై,దును బాపెడితెఱుగు నెప్పుడుం చెలియంగన్ 611
- నీ శ్చమ గ్రోధమునకు సంతల్పవర్జనము గామమునకు నప్రమాదము భయంబు
నకు సత్యసంసేవనము నిద్రకును లఘుభోజిత నిశ్చాసమునకు చైరు
లని చెప్పి వెండియు నను ననేకము లగుదోషముల్ దొలంగంగఁ ద్రోచుచెరపు
లును చెక్కులవి గనికొను విచేకము గలపురుషుండు దవ్సార్థపరిచయమున

తే విష్ణుమాయను దోచునీవిష్టవములు, భిత్తినిత్రంబువిధమున ఘనభంగి
బుద్ధ్యుదాకృతిగాంగను బుధుడు దీని, సరకు సేయక మోక్షంబు తెరువు చెడకు.

అత్త భరణదంబుఁ బ్రాసితమృతారము.

వ ఇది సాంఖ్యప్రకారంబు బహిష్కర్పణంబులు దాపదండంబునం దొలంగ
జడిసి యానపాత్రయాపంబుగా దీని నవలంబించినయార్యుండు ప్రజ్ఞాకర్ణధార
సామర్థ్యంబున దుశ్శభోదకంబును వ్యాధిమృత్యుమహాగ్రాహంబును భయోర
గంబును హింసావేగంబును రాగపంకంబును దృష్టానర్తంబును నానాప్రీతి
రత్నంబును సత్వతీరంబును నగుసంసారసాగరంబు నుత్తరించు నాసుకృతి నట
సూర్యుండు దనుశ్చలవహించి నడపుడత్తలంతుసన్నిభం చై నమార్గంబు ప్రవే
శించి చనంజన సూక్ష్మండును శీతలండును సుగంధియు సుఖస్వరూపండును
సప్తమారుతశ్రేష్ఠండును నగుపవనుం డెదుర్కొని నభగవరమగతిం శేర్పు
నభంబు రజగవరమగతిని రజస్సు సత్త్వపరమగతిని సత్త్వంబు నారాయణుని
నారాయణుండు పరమంబునం శేర్ప నందుం గలసి తన్వయుండై యమృతత్వ
నిత్యుం డగు నని చెప్పిన విని పాండవాగ్రజాం డట్లమృతస్వరూపశాశ్వతుం
డగు నమృతాత్మండు దనపూర్వవృత్తంబు దలంచునో తలంప కుండునో దాని
నిశ్చయం బతిగహానంబు మోక్షంబు దలంచి పరమజ్ఞానమగ్నుం డగుటం బురు
షున తెద్ది దశయో యనువితర్కంబున నది ప్రవృత్తిభర్తంబునకంటె మే లన
రాకున్నది యీరండుదెఱంగులుం దెలుప నీవశాక యోలోకింబున నొరులు
గలరే యగుటయు నజ్ఞచపతికి జాహ్నువీనందనం దీ ట్లనియె 618

క అడిగితి లెస్సగఁ బ్రశ్నము, గడుసంకట మెట్టియెఱుక గలవారలు నె
ప్పుడు సంకయించుచోటిది, దడయక యుత్తరము నెప్పడం చేటచడన్ 614

వ కపిలదర్శనవిధు లగుమునీంద్రులపరమమతం బిది యవహితుండ నై యాశక్తిం
పుము 615

సీ పురుషుని నింద్రియంబు లెఱుంగ వని మనస్థములుగావున మనస్సంగమమునఁ
గను వాని సతేడు ముక్తత్వంబు లేనియప్పుడుఁ గల్గినను నది పురుషుండు
సమమ నిర్విషభుజంగము లట్ల నిశ్చేష్ట నున్నయింద్రియములఁ గన్నఁ గాన
కున్నను నేమి యయ్యుదితవిజ్ఞానామృతస్వరూపునకు నాతండు జోఱంగఁ

తే గాఢకుడ్యకుమాలాదికములచంద, మొందు నట్లుగాకయు నింద్రియోత్కరంబు
శరధి ఘననిభం బయి విరియు నవ్విభూతి యీశ్వరి లెఱఁ గాత్రఁ బొందకున్నె

క విను మింద్రియసహితముగా, మనుజాధిప బోధపూరమగ్నత్వము గ
ల్గిననుం దత్పూర్వగతులఁ గనుఁ బురుషుండు గనియు నిర్వికారత నుండున్

తే భూతములను గుణంబుల బుద్ధి మనసు

నడఁచిని తీవుఁ జొందు నారాయణునిఁ ద

- దీయమాహాత్మ్యమున మానసియవరమ
పదము గనుఁ గాన నివృణ్యపాపుఁ డతఁడు. 618
- క. పునరావర్తనరహితం, దనభూ పరమాత్మఁ జెందినట్టిపురుషుఁ డ
విష్ణుసూక్తావస్థను మోక్షం, బని చెప్పుదు రంతకంటె వధికము గలదే. 619
- వ అని చెప్పి వెండియు 620
- క గురునివచనంబు తెఱఁగునఁ, బరమార్థనిరూపణంబు ¹పని నియతిం ద
త్పరుఁ డై నడపం జాలిన, పురుషునిఁ దడయక ప్రశాంతి పొందు నరేంద్రా
చ జనవర సాంఖ్య మిట్టిది ప్రజాపతిపూజ్యము బ్రహ్మభావభా
జనత ఘటించ దీనిసరి పమ్మగుపాయము లేందు లేవు నె
మృతమున సంశయించక సమాపితచిత్తత దీని నూఁడు ని
ష్ఠుఁ డగు నమృతాత్మనకుఁ దాఁ దను వింకిట చేయు నేటికిన్. 622
- తే వేదశాస్త్రపురాణమవేదితంబు, లైసఖమావిధసంపరిజ్ఞానములకు
నెల్ల నిది నేరుగడసూచె యేలులకు సముద్రమునుబోలె నుపశాంతిభద్రచిత్త
వ యోగులును సాంఖ్యులును జూచుచెప్పు లాకర్షించితకాదె యిది యిట్లుగుటం
జేసి దర్శనభేదంబు గల దంటి నదియును నల్పాంతరం బదియునుం గాక 624
- ఆ యోగిచూచుభంగిమర్విక సాంఖ్యుండఁ, జూచుసాంఖ్యుఁ డరయుచొప్పుయోగి
వరుడఁడు నరయుఁగానవారిద్దఱును నొక్క, తెరువువారియంద్రుడరమమునులు
- క. విను సాంఖ్యమును యోగము, నను²వేళ్లల కాని దీనియం దదియును దా
న నిదియుఁ దోచుచు నుండుం, గనుఁ దత్త్వవిచారి యొకఁడ కా నీ రెంటిన్
- క. ఈతెరువునఁ జరియించుచు, నే తెఱఁగున నైనఁ దప్పె నేనియుఁ బురుషుం
దాతతనాకసుఖము గనుఁ, దోఁతెంచును మగుడ సద్గుణలవంశమునన్ 627
- ఆ మఱియు ని తెఱఁగు మనసున నెలసిన, వినుతమోక్షలక్ష్మివిభుతఁ గాంచు
నిట్టితెరువు సూచ ³నివ్వరి కలవి నా, రాయణునక కాక యమలచరిత 628
- వ. నారాయణప్రణీతంబై యక్షప్రదర్శకం బైనయి తెఱఁగుఁ జిత్తంబున నలవ
రింపు మని దేవత్రతుండు ధర్మనందనునకుం జెప్పె నని యిట్లు వైశంపాయ
నుండు జనమేజయునకుం జెప్పిన నటమిఁడ వ ర్తించినవిశిష్టసర్వాంబులు
సెప్పవే యని యడుగుటయు. 629
- కా లీలాస్వీకృతపక్రమాల వివతాలోరక్షణాలోల దు
శ్శీలస్యాంతవిదూర వేదజలదశ్రీటిమయూరా సమి
త్సూరీభండితదైత్య నిర్జరగణాక్షమక్రియానిత్య ని
స్త్రైలోక్యత్వనిరంజనాగ్ర విహృతి సంస్థానకవాగ్దాహిత. 630

క సురమకుటఘటితరత్న, స్ఫురితచరణ వింఛదామ భుజగోళరణా
కరుణామయదివ్యాంతగళి, కరణ జరామరణానోదకపదస్పరణా

681

మాలిని —

జపయజనని మేవ్యాసంగనిర్మక్తభావ్యా

విభులదురితభేదీ విశ్వలోకప్రమాదీ

యపరిమితవిభూతీ యప్రమాణస్ఫురితీ

యుపనిషదపగమ్యా శియాగభావైకకమ్యా

682

గద్యము ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర ఋథారాధనవిరాజిత
తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున శాంతిపర్వంబునందుఁ
బంచమశ్వాసము

శ్రీ
గణేశకారదాగుభ్యో నమః
శ్రీ మ దాంధ్రమహా భా ర త ము

శాంతిపర్వము, చష్టాశ్వాసము

సంధాన ప్రాధద
యాసంభృతభక్తమోద యశిలజగద్ర
హా స త్తివినోద శమా
భ్యాస శిరతనిర్విభేద హరిహరనాథా

1

❖ శిష్టని ధర్మశాండు ప్రశంసించి యక్షరక్షరంబుల నడుగుట. ❖

వ దేవా వైశ్రేణిపాయనుండు జనమేజయున కి స్థనియె నట్లు యోగసాంఖ్యవిదు
లక్షరంబు నొంది యానందస్వరూపు లగుదు రని చెప్పిన విని ధర్మతనయుండు
దేవ ప్రతునితో నీవు పరమజ్ఞాననిధి వని వేదసంపేద లగువిప్రులు నెప్పు నప్పు
లకులును నిన్ను సాంఖ్యయోగప్రవీణు లయినయతులును మునివతులును
వర్షింప నవ్వవనంబులును నాకర్షించు గుంబ్రమోదంబునం బొందఁచుండుదుము
దక్షిణాయనశేషదినంబు లింక నల్పంబు లన్కుండు ముగంబడినఁ బరమగతిం
బ్రాపించెదవు మఱిమేమెవ్వరిచేత వినువారము కురువంశంబునకుం బ్రజ్ఞాఘృత
ప్రదీపితం బగుదీపంబుగావె భవత్యేజంబు నాశ్రయించెద మని తనవారలం
గలపిఱివి పలికి నీవు నిర్దేశించినయక్షరం బనునది యెట్టిది య్మరం బెయ్యది
యెఱింగింపవే యనుటయు నతండు వసిష్ఠజననింవాదం బనం బరగువిశిష్టేతి
హంబు గలదు దాన నీయడిగినయవియును మఱియు నెఱుంగవలయునట్టివి
యనేకార్థంబులును దెలివివడు విను మని సుప్రసాదభరితుం డై

2

నీ అనఘ సుఖాసీనుఁ డైనవసిష్ఠుని ముం గాంచి భక్తిఁ బొదముల కెఱిగి
జనభూనాథుండు వినయంబుతోడ నుపాసించి మునివర యక్షరం బ
నాది శివం బన నపునరావృత్తినీధి మగుచుండు నెయ్యది యెఱుంగఁ
జెప్పవే యనుడు నాశ్రితపత్నీలం దగువత్సహత్తుడు దెలియంగఁ జెప్పె

తే నద్దయాభినిచెప్పిన యత్రైఱంగు, ప్రస్ఫుటంబుగఁ జెప్పెదఁ బాండవార్గ
- జన్మ నీ కని చలికి యజ్ఞహ్నావీత,నూజాఁ డిట్లు నానవాంభోజ మలర 3

— పక్షివ్యవహారావంశప్రకారము. —

వ జనకజనోద్వరు బోధించుట తై పసిష్ఠమునీశ్వరుం డిట్లనియె 4

క. నయనముఖపాణిపాదము, లయమహితా యెందుఁ గలిగి యాద్యంతపరి
క్షయవృద్ధిరహిత మై నిర్వ్యయ మగుత త్వంబు నక్షరం బంద్రు బుధుల్ 5

క ఊర మంద్రు దానివలనను, ఊరియించినత త్వములను జవత్సల య
య్యిరువదిన్నాల్గింటిని దర, తరమ విభాగించి చెప్పెదం డెలియంగన్ 6

తే అక్షరమువిక్రియాశబలాత్త కత్వ, మొందు నవ్వీక్రియకును తేల్లొలసెఁ బ్రకృతి
యనఁ బ్రధానంబునాఁగ నవ్యక్తమనఁగ, తానఁ బుట్టుమహన్నా మత త్వమనఁబు 7

తే విను మహంకార మాత త్వమున జనించు,దాన భూతపంచకమునుదద్ధుఁబు
లైనకత్వాదివిషయంబులైదు నింద్రియములుఁ బదియును మనసును నావహిల్లు 8

క ఊర మయ్యిరువదినాలుగు, నరనాశా యక్షరంబునకు నెయ్యెడలఁ
క్షరభావము లే దయ్య,క్షరము విలాసములు సూపె క్షరత త్వవృత్తుల్ 9

వ ఈచతుర్వింశతిత త్వంబులును విజ్ఞానగోచరంబులు పంచవింశతితమంబై యక్ష
రం బనం బరఁగునిప్పరమత త్వంబు విను మవిజ్ఞేయం బవ్యయం బకలంకం
బనామయం బమృతంబు 10

క జననాథ యక్షరం బెందును గ్రీడఁ జిరించుఁ ద్రిగుణాదోహలపర మై
తనకుఁ బ్రబోధము లేకున్నను నానాయోనిగతజననముల వెంటన్ 11

క విను సత్త్వైరజ స్థమముల, యనుసరణమువలన వివిధ మగుయోనిగణం
బున నెలసినయాత త్వము,దనుఁ జాడఁగ లేక యవియ తా నని యుండున్ 12

ఉ సత్త్వైరజ స్థమోగుణవశస్థితి నక్షర మర్హధర్మం
గీత్యము మధ్యకర్తతయఁ గిద్ధిచక్రత్వము నొంది యొంది డి
వ్యత్త్వైరనరత్వగోమృగఖగాదికర్తృగ నేకహీనజం
తు త్వములఁ సుఖంబులును దుఃఖములుఁ నరకంబులుం గనున్ 13

క జనవర శుక్లము లోహితమును గృష్ణము నై నవర్ణముల నక్షర మొం
దును సత్త్వైరజ స్థమముల, యనుసారంబున నవర్ణ మయ్యు వికృత మై 14

క అగుణం బయ్యును నిష్టయిం, బ్రగుణతఁ బ్రాప్తించు నక్షర మహంకార
స్థగుణం బూదిన విడిచినఁ, డెగు నన్నియు నిర్వికారోడి ప్తంబు నగున్. 15

వ. అని చెప్పి వెడియె 16

చ క్రతువులఁ దీర్థయాత్రలను రాత్ర్యకనంబుల భూమిశయ్యలఁ
వ్రతపరినిష్ఠలఁ జడలు వల్కలముల్ వివిధంపుడండముల్

- సతతముఁ బాల్కుటా వపుత్ర సంకటపాటునఁ బెట్టు నాద్య ము
చ్యుత మమలంబు దాను దనుఁ జాడక యతుర మప్రబుద్ధ మై 17
- క అమృతము నభవము నజరమునమలము నగుతన్ను మృతము నాహితభవముగా
సమధికజరమును మలసహితముగా నతరము మమతః దలచు నరేంద్రా 18
- ఆ తనకుఁ దాన బంధ మొనరించుకొనియెడు, పొత్తిమాలితాయపురుషభంగి
నగుణమయ్య నగుణతావాప్తిబొందునతురము ప్రకృతిగుణము సంక్రమించి 19
- ఆ అమలవాయునేవనము నిర్మలతలంబు, గలుగఁగాఁ బదాఱుకళల బూర్ణ
దగుసుధాంశుమాడ్చినతుర మమలినా, ఖండ కాంతిబోధఘనత వెలుగు 20
- వ అనిన విని జనకుం డమ్మనీశ్వరున కిట్లనియె 21
- క వనితకుఁ బురుషునకుం దన, తనయంతన యా పాకం దొదవఁ జేయఁగ వి
న్ననువు గలుగ దొందొరువుల, నెనయుటఁ గాని శ్రుతిమతమునిట్లు మహాత్మా 22
- క వనితగుణంబులు చర్మంబును మాంసము శోణితంబుఁ బురుషగుణతతో
విను మజ్జానీన్నాయువు, లవఘతపోవిభవ యిట్లు యని శ్రుతి సెప్పున్ 23
- వ ఇది తిర్యక్తునుష్యాదు లైనసకలయోరులయందును జన్యంబు లావహితైది
తెలుగు 24
- క నరనారిసంబంధము, వరుసగదా పురుషునకును బ్రకృతికి నసోన్య
స్వరూప మది పర్యజనన, కర మిట్టల శ్రుతులు సెప్పు గారుణ్యానిధి 25
- క వినుము ప్రకృతిపురుషులభంగి నిరూపించంగ ముక్తిని మార్గంబుం
గనువెరవు లేక యున్నది, మునినాయక యెఱుంగఁ జెప్పు మోక్షదండంబున్ 26
- క. అనుచమ మజర మతీంద్రియ, మనామయ మనంత మమల మన వెలుగు నొకం
దని చేడకాస్త్రములచే, విని యుండుదు దానిఁ జెలుపవే కృప నాకున్. 27
- వ. అని వేడిన నమ్మనివరండు సాదరంబుగా నతని కిట్లనియె 28

— శ్రీ మహాంశ్ర మహాభారత త్రవ్వంబుల తెలుఁ గెలిగించుట. —

- నీ గ్రంథంబు భరియింతు గాని నీకర్థబోధంబు లే దర్థబోధవ్య పేత
మగుగ్రంథభారణ మప్రయోజన మర్థనిశ్చయ మెఱిగింతు నిపుణబుద్ధి
సవధధింపుము సాంఖ్యమనుసరించును యోగతంత్రంబు నదియును దానితెరువు
నొందుఁ గావునసాంఖ్యయోగంబు లేకంబ యని కంద్ర ప్రాజ్ఞులు మనుజునాథ
లే సాంఖ్యమునకు యోగమునకు జనిన శ్రుతియ
పురుషచనితానపుంసంబు లనఁ బ్రకృతి
లింగములు గల వాత్సందలింగుఁ దతనిఁ
తెంద దది యిద్రియును నని చెప్పు శ్రుతులు 29
- క. విను బిజంబున బిజంబును దేహమునందు దేహమును నింద్రియములే

- దనతనవలనం దానును, మనంబునకు మనసు పుట్టు మహితవిచారా. 30
- తే. ఇతఁ డబిజాండ దేహం దనింద్రియండు,వీతమానముడని యాత్మ విధమునెప్పు
చేదములు భవదుశ్శిఖకర్పాదిగములు, నాతనికి లేవు నిర్గుణుం డగుటఁ జేసి 31
- చ ప్రకృతి యలింగత జ్ఞనితభంగులు లింగము లట్లు లయ్యు రం
జకగుణశీల లింగచయసంగతిఁ దాను సలింగ యయ్యె మూ
ర్తికలన లేక యుండియుఁ బరిస్ఫుటప్రస్ఫుటలాదిసూచక
ప్రకరముచేత మూర్త మయి రంజితదే ఋతువేళ సూడంగన్ 32
- క కావున గుణములు ప్రకృతివ, యేవిధమునఁ జూచినను మహేశ్వరుని గుణే
త్వావేశము పారయ దన,ద్భావము సద్భావ మగునె భరితవివేకా 33
- వ ఇది యక్షరక్షరవివేకం తేకం బనేకంబు దర్శనం బదర్శనంబు నిస్తత్త్వంబు
దత్త్వం బవనర్థంబు వర్ధం బని యక్షరక్షరంబులపర్యాయనిర్దేశంబు లక్షరంబు
నప్రబుద్ధులుగానరు ప్రబుద్ధు లగుసాంఖ్యులును యోగులును బుద్ధికిం బరం బై
పంచవింశతితమం బయినయోతత్త్వంబు నాలోకింతు రని చెప్పిన పసిష్ఠుతో
నవ్వసుమతీవల్లభుండు 34
- నీ కలదు నానాత్వ మేకత్వ మాత్మనకు నవిద్యయు విద్య నానిందు నదియు
నదియును నెఱిగింపు మక్షరక్షరభేద మీపు నెప్పితి బుద్ధి యెంతయేని
నస్తీర గాన యయ్యవబోధమును మానె సాంఖ్యయోగంబుల చందములును
దెలియంగఁ జెప్పఁగావలయు నా కనుడు నమ్మని యిట్లు లనియె నవ్వనుజవతికి
- తే యోగ మనఁగను ధ్యానంబు రాగరహిత
యదియు వినుము ప్రాణాయామ మనఁగ నొకటి
మనసునేకాగ్రతావృత్తి యనఁగ నొకఁడు
పరఁగు సగుణత్వనిర్గుణభావగతుల 35
- వ తదనుష్ఠానప్రకారంబు నెప్పెద 36
- క మలమూర్తంబులకాలంబుల భుక్తి కనంతరమున భూవర యోగం
1 బలవతుడు రెండుమార్గంబులును నిష్కర్షంబు లండు పూర్వాయాత్మలో 37
- నీ కొంచెపుటశనంబు గొనుచు సంగంబులఁ బాసి యింద్రియములపజ్జఁ జనవి
శబ్దాది ధ్వనివిషయ జాత మంతరంగంబున సందడి గాక యుండ
సద్బుద్ధి దృఢమగుసాధనంబుగఁ గొని మరలిచి యాత్మన మనసు నిలిపి
యపగతసంకల్పుఁ బై యుపలస్థాను 2 భంగిశక్తిఁ బనుపడి దివంబు
- తే రాత్రియును యోగనీవాసురతి నివాత
దీపమునుబోలి వెలుగునాత్మీయమూర్తిఁ
గనుచు నెడ నెడ 3 నుపరమకాలములు స

1 బలవతడు గెండు. 2 భంగిశక్తి బలవతి. 3 నుపరమకాలములు.

- నంగ వర్తించి యోగి యానంద మొందు. 38
- వ ఇది యోగప్రకారంబు సాంఖ్యంబులెఱుంగఁజెప్పింపెద 39
- తే. ప్రకృతివాడు లవ్యక్షంబు ప్రకృతి యంద్రు
ప్రసవభర్త యైనయోగప్రకృతి దన్ను
బుద్ధ్యహంకారములుఁ బంచభూతములును
విషయములు నిందియములుఁ గా విస్తరించు 40
- వ. పురుషునివలన నివి యెల్ల నుం గలుగుఁ బురుషుం డెంతకు నధిష్ఠాతయైయుండు
క అనులోమంబున సృష్టియు, జనవర ప్రతిలోమవృత్తి సంహారముఁ గ
ల్లును జననప్రళయంబులఁ, దనకు బహుత్వంబు నేతయు శోభిల్లున్ 42
- వ. తే. త్రం బన నవ్యక్షం బనం బ్రకృతి యనం బ్రధానం బనం బరఁగుత త్వం
బొక్కటియ దానిన సత్త్వంబునంద్రు జీవుం దాతే. త్రంబు నెఱింగెడివాఁడు
గావున తే. త్రజ్ఞాదుడు నవ్యక్షపురంబున వసియించుటంజేసి పురుషుండు నన
వెఱుంగు తే. త్రతే. త్రజ్ఞాలు వేఱగుట ప్రస్ఫుటం బవ్యక్షంబు జ్ఞానంబు పురు
షుండు జ్ఞేయుండు ప్రకృతి సగుణాత్మికపురుషుండు నిర్గుణుం డిది సాంఖ్య
ప్రకారం విట్లు పరిసంఖ్యానరూపంబునఁ జతుర్వింశతితత్త్వంబుల నేర్పరించి
పురుషుండు దన్నుఁ దాన చూడం నైవల్యంబు సిద్ధించు నిట్టిది యపునరావృత్తి
పదంబు తత్త్వసమూహంబప్రబుద్ధం బని త్తరంబు పంచవింశతితత్త్వవిభిన్నం
దగుపురుషుండు ప్రబుద్ధుం డత్తరం బనం బరఁగు నిత్యం గెఱింగినవా రెల్ల
వలనను నిర్మయులు భూవర యోగంబును సాంఖ్యంబును నత్తరంబును త్తరం
బును జెప్పితి విద్యావిద్యలు నెప్పెద నాకర్షింపుము 43

— విద్యావిద్యలప్రకారనిరూపణము. —

- ఆ విద్య యనఁగఁ బంచవింశతితమతత్త్వ మైనయత్తరంబు మానవేంద్ర
విను మవిద్య నాఁగఁ జనుఁ బ్రధానము దేట, ఁజెచ్చెదను విశేషభంగులెల్ల 44
- వ కర్తేంద్రియంబులకు బుద్ధింద్రియంబు విద్య బుద్ధింద్రియంబులకు మనస్సును
మనస్సునకు భూతపంచకంబును భూతపంచకంబునకు నహంకారమును నహం
కారంబునకు బుద్ధియు బుద్ధికి నవ్యక్షంబును నవ్యక్షంబునకుం బంచవింశతి
తమతత్త్వంబును విద్య లని చెప్పి వెండియు నమ్మనినగుం డిట్లనియె. 45
- తే త్తరము నత్తరమును ననఁగలుగు రెంటి, నేర్పఱించి మున్ను నెప్పిలి నింకనొకటి
నెప్పుఁగలదు సుగు విశేషకలిత, మహాపాతుండ వై విను విదేశాధినాథ. 46
- సీ. జీవుండుఁ బ్రకృతియు భూవర యత్తర త్తరము లీ రెంటిని త్తరము లనియు
నార్యులు నెప్పుడు రత్తరంబులు నందు రాద్యంతరపాతంబు లగుట యాశ్చ
ర్యత్వంబు గల్గుట తత్త్వాధికము లనఁ జనుట రెంటికి నద్యుకంబు నూచి
ప్రకృతిగుణంబు లై భరణదుమహాదహంకారాదికంబులఁ గలనీవుడు

- ఆ. శ్రీర మనంగ వచ్చుబురుషుని బ్రక్కరించా, ననితలంచుఁగానయదియుఁబురుషుఁ
బొంద గుణవిశారదులు లేమి నిర్దుణ, ముత్యం బనంగ నగును దాని. 47
- వ ఎప్పుడు పురుషుండు ప్రబుద్ధుం డయ్యె నప్పు డతండు 48
- ఆ. ఇంతకాలమేని యెఱుంగక సంకాభిభూత యగుచు నప్రబోధకలిత
యైనయట్టిప్రకృతి యే నంటి నిస్సంగ, బోధమహిమ గానఁ బోలడయ్యె 49
- క ప్రకృతికి నాకును నుదకమునకు మత్స్యంబునకుఁబోలే నై సర్పిక మై
ప్రకటం బైనది వేర్పా, టకట యహంకారవశత నది యే నంటిన్ 50
- క. ప్రకృతి గుణంబుల గొని బహువికృతపురూపముల నట్లు వెట్టిగొనిపె నే
నకలంకుండ నరూపుడఁ, బ్రకృతి దోఱఁగి నిలిచెదను నిరంజనమహిమన్. 51
- లే ప్రకృతి నేనెనె యాయుపరాధ మరయ
నాయదియ కాక వేటొకండే యసంగ
కలితుఁ డగునేరు దానితోఁ గలయనేల
కలిగె బహురూపములు దానఁ గాదె నాకు 52
- క మమతం గాదే బహుజన్మము లయ్యెడు దీని విడిచి నానాయోని
శ్రమణంబుం బొసెద న, త్యమలుడ నగునాకు బ్రకృతి యాశ్రయ మేలా.
- లే ఎన్నిరూపులుగొనివచ్చియెట్లు పొడవు, సూపె నేనియు దాని నేజాడముత
నా నహంకార మనఁ గల్గు వానిఁ తేర, నీక త్రోచినఁబ్రకృతి దాన్లుబోఁచు.
- క నిశ్చేతనమును నెంతయు, దుశ్చేష్టయు నై నప్రకృతి దోఱఁగి నముద్య
న్నిశ్చయపుత్రి నిరామయ, నిశ్చలనిర్మలపదైకనిరతుండ నగుదున్ 53
- వ అని యిట్లు పరమసంబోధసంబునంజేసి శ్రీరం బగునవ్యక్తంబు దోఱంగినపంప
వింశకుం డశ్రీరం బనం బరఁగు నశ్రీరంబునకుం బరం బైనదానిం బెక్కం
ద్రెఱుంగరు సాంఖ్యసూక్ష్మత్వదర్శకులు గాంతురు శ్రీరాశ్రీరపరంబు లప్రబుద్ధ
బుధ్యమానబుద్ధంబు లనునిర్దేశంబులు గలిగి యుండుఁ బరతత్త్వనిర్దేశంబునం
బొలుపవద్వింశకంబు బుద్ధంబును విమలంబును సప్రమేయంబును సనాతనంబు
గునై పంచవింశంబును జతుర్వింశంబునుం గనుచు వెలుంగునని చెప్పివెండియు.
- క విను దృశ్యంబు నదృశ్యంబును నగుజీవపరతత్త్వములు బ్రహ్మసమా
ఖ్యను నెగడుఁ బ్రకృతి కది లే, దసభూ యశ్రీరములేఱఁగు సభవర్జింతున్ 57
- ఆ. ప్రకృతి దోఱఁగి తన్నుఁబరికించుజీవుండు, పరముగాంచు నపుడు ప్రకృతి సగుణ
కానియాధి యడఁగి తన్నయత్వమునొంది, జీవ జీవలత్వ సిద్ధి యొలయు. 58
- క. విను జీవలుఁ డగుజీవుండు, దనుఁ బరముం గాఁగఁ జాచి తల్లిసత్యం
బున వెలుగు నది నిరామయ, మనంత మగుపడము సూచె యతులవివేకా.
- క. ఈనెల పురుషునకుం గల, నానాత్వైక్యత్యములును నరనాయక కా
స్త్రీమానదృష్టిఁ గనుగొనఁ, భా నగుఁ జాత్పర్యకుద్ధికలికాత్మనకున్. 60

- క అనఘా మోక్షములేఁ గిది, విను మోక్షణ విట్లు పంచవింశతునకుఁగాఁ
గనినది యతఁడు ప్రకృతిం, దనుఁగాఁ గొని తద్దణములఁ దగులుటవలనన్ 61
- తే తగులు వానివచ్చింకకత్వమునఁ గలయు,దనకు మును గేని కేవలత్వమునునిర్వ
ల త్వత్తుచిశాస్త్రతంత్రత్వసత్త్వపరత,లొందుఁదద్ధర్మసమవాయ మొలనియధిప
వ అని యిట్లు ప్రబోధించి 63
- క శివమును బరమ బ్రహ్మము, నవికృతియు సనాతనంబు నగుపదమును భూ
ధవ యెఱింగించితి నిర్భయము,దవు గ వృలవఱుపు మిది దృఢంబుగ నాత్మన్ 64
- తే దీని నెఱింగించునపుడు భక్తియును శ్రమము
దమము సుక్రయమును వేదతత్త్వరతయు
గలుగఁ జూచి యెఱింగింపు కానివాని
కు మోవిద్య పాత్రదానైకనిరత 65
- ఆ అఖిలరత్న పూర్ణ యగువసుంధర యెల్ల, నొసఁగి లేని నొసఁగు యాగ్యతాధి
యుక్తి లేనివాని నొసఁగకు మోవిద్య, తగినపాత్రమైనఁ దడయ కిమ్ము 66
- క అని చెప్ప నియతఁడై విని, జనకన్యపాలుఁడు గృతార్థజన్మం దయ్యెన్
మనుజేంద్రవర్య నీ కే, వినిపించితిఁ దదితిహాసవిధ మేర్పడఁగన్ 67
- వ. అని పలికి భిక్షుండు పాండవాగ్రజాన కి ట్లనియె 68
- క. ఇది బ్రహ్మ వసిష్ఠునకు, నృపదయ్యం దై చెప్పె నతఁడు నారదునకు సం
విదితంబు నేసె నవ్వని, మదాత్మకుం దేటఁజేచె మహనీయుక్తిపన్ 69
- క ఏను వసిష్ఠువచనముల, కా నెఱింగించితి మనంబు కలఁక విడిచి యీ
జ్ఞానం బలవఱుపుము పర,మానందంద్రదము కౌరవాన్యుముఖ్యా 70
- క. తీరమును నతీరమును ద,త్తీరమును నెఱిగితి విశేషభయమోహంఁద వై
కురువర యానిశ్చేయసకరప్రబోధంబు మాదు గాధాదరతన్ 71
- వ. అని చెప్పి వెండియె 72
- నీ పేట వేదక నదవిడిఁ జని వసుమంతుఁ దనువాఁడు జనకుని తనయుఁ డొక్క
చో భృగువంశతేజోవర్ధనుం దగు నొకమునీశ్వరుఁ జూచి యుచితవృత్తి
జేరి విసమ్రుఁడై చిత్రానువృత్తిమై నిహంబుల కెద్ది హితము నెప్ప
వే యన్నఁ గృప నతం డి ట్లను భూతహితాహితావరణంబు లధిప సౌఖ్య
ఆ దుఃఖముల నొనర్చు దుర్వారతృప్తత, స్థిరసనంబు పేలు నరులు జాంటి
చవియకాని నెగులుఁ జఱిరయంబున నెట్ల, తారు విలుగఁబడుటఁ దలయలేరు.
- క ధర్మంబుఁ బరిజ్ఞానము, నిర్మలమతి సభ్యసించి సృప యనిశంబు
ధార్మికసంగతి గలిగిన, తేర్చి యుభయలోకము ల సభిష్టుత్య మగున్ 74
- వ. అని మఱియును. 75

తే బ్రాహ్మణప్రాధికము లైనవనుటసేయు, మిమ్ము ధనముపాత్రములకు నిచ్చి వగవ
కుండు మగ్రోధకామత్వ మొలయుఁజేయు,వతికి ధృతిసాలగల్గుము మనుజునాథ
వ ధృతిలేమిం గాదె మహాభిమాఖ్యుం డగునృపముఖ్యుండు త్రివిక్షేపంబుననుండి
విప్రక్షుం డయ్యె ధృత్యాంబునంబునంగదా యయాతి యాపద ని స్పరించె 77
క అనిన విని యానృపతి య, మృనివచనము లూచి కామమునకుం గ్రోధం
బునకుం దొలగించి తనదు, మనము ధృతికి ధర్మమునకు మరుగం జేసెన్ 78
వ అని చెప్పినం బ్రియం బంది మందాకినీనందనుతో ధర్మనందనుండు ధర్మాధ
ర్మవియు క్తంబును సర్వసంశయవిము క్తంబును జన్మమృత్యురహితంబును నిత్యం
బును శుచియును శివంబును నవ్యయంబును బరంబును ననాయాపంబును నగు
నట్టిదాని నెఱింగింపవే యని ప్రార్థించిన నతండు యాజ్ఞవల్క్యజనకసంవాదం
బితీతానరూపంబునం బ్రవర్తిల్లు నది వినిన భవదభ్యర్థితంబైన యర్థంబు ప్రతిభా
సించు మఱియు వలయునవి నెఱుంగ నగుం జెప్పెదనని పతికి యతని కిట్లనియె

— యాజ్ఞవల్క్యజనకరాజసంవాదప్రకారము. —

ఆ వినుము సకలలోక విశ్రుతవిజ్ఞాన, ఘృనుని యాజ్ఞవల్క్యుఁ డనుమునీం ద్రు
వినయ మొప్పఁ గాంచి వినతుఁ డై మిథిలేతుఁ, దై నజనకనృపతి యతనితోడ
వ ఇంద్రియంబులు నవ్యక్తంబును బ్రహ్మంబును బరంబును భూతసర్వప్రళయంబు
లును దత్కాలసంఖ్యలును దేటపఱచి భవతీరుదయాభూత్యంబు నెఱవవే
యనిన నమ్మనివరుం డవ్వహీవరున కిట్లనియె 81

సీ అధిప సర్గముఁ బ్రళయంబు నవ్యక్తంబు దా నొనరించుఁ దత్కాలసంఖ్య
విను కల్పములు ఓదిదినమున కంతయ రజనికాలంబు సర్గంబు పగలు
నీయు లే ప్రళయంబు నెల్లింగుఁ దొలతన శేషభూతములకు తీవనముగ
నోషధికల్పన మొనరించుదానికై ప్రారణ్య మైనమహాండమున వి

తే ధాతఁ బుట్టించు నతండు భూతముల నెల్ల
జనన మొందించు భూమ్యాదిసారభూత
గంధముఖ్యగుణోత్కరగ్రాహకములు
శ్రోత్రముఖములు దత్సాన్ని సూచె మనసు 82

వ అది యెట్లంటేని 83

క. వినుటకును గనుటకును సాధనము లయినచెవియుఁ గన్నుఁ దనదనయంత
వినసుం గానను నేర్చునె, మనగ ప్రభావమునఁ గాక మనుజాధికా 84

తే ఇంద్రియము లెల్ల నట్టివ యెలసి యొందు,వలెన మనసున్న డమతమవర్తనముల
నిగుడ నేరమి దెల్లంబు నృచవ రేణ్య, యిట్టులగు టజ్జాలకునైన నెఱుంగవచ్చు

తే మనసుచేతవ యింద్రియమహిమ లెల్ల

నుచుతం దైవ మనసుతో నుడిగి మడఁగు
వింద్రియము లుడరమి మొందె నేని దాన
మనసు మగుడద విషయత్పక్షన చరించు

86

క తావున వింద్రియచేష్టల, నేననికిం బోవ నీమి యింతకు ముఖ్యం
దై వడిగొనుమనసు దిగువఁగా వలయును మగుడ దీని గనుఁగొను మనఘా.
వ. ప్రళయప్రకారంబు వినుము రాత్రి యగుటయు నవ్యక్తం బహంకృతి పురుషు
బోధించిన నతండు ంద్రెందుమూర్తులు గైకొని రక్షిణాలంబుల జరాయుజ
ప్రభృతసర్వభూతంబులను రూపుమాపినం గూర్చుపృష్ఠంబునుంబోని పృథివిజల
మయం బగుజలంబు లోకంబు లెల్లం దవమయంబకాఁ జెప్పి తన్నుం గాలా
గ్నిమడియించు గుడియుఁ బ్రజ్వలజ్వాలాభీలం బగునయ్యనలం బనిలంబుచేతం
జెడు నెందునుం దాన యై పరంగునమృహంబు నాకసంబు మ్రింగు నతివీరతం
బగు నవ్వియత్తత్తల్లంబు మనంబు గ్రసీయించు మనంబు నయ్యహంకారాధి
ష్ఠిత్రపురుషుండు గబళించు నయ్యహంకృతి నవ్యక్తంబు లోఁగొను నిట్లు
రెయివోయిన నెప్పటివధంబు ప్రవర్తిల్లు

88

క దీతిగ నభ్యాత్మము నధి, భూతంబు నధిదైవతంబు భూవర సంప్ర
ద్యోతితములుగాఁ జెప్పెద, నాఁలెఁగు ప్రబోధకారి యగు సూహించన్ 89

— అభ్యాత్మాధిభూతాధిదైవతప్రకారము. —

నీ పాదపాయూఞ్ఘపాణివాక్కులు విను మభ్యాత్మములు దత్కృమీమానుయుక్తి
గంతవ్యమును నిసర్గంబు నానందంబుఁ గర్తవ్యవక్తవ్యక్తములు నయ్యె
నధిభూతములు వాని కధిదైవములు వరుసన విష్ణుమిత్రప్రజాపతులును
శక్రపావకులును జతువు జిహ్వాయు ధ్రువాంబుఁ ద్వక్కు శ్రోత్రంబుఁ జావె
త యనఘ యభ్యాత్మములు రూపమును రసంబుఁ
జాలుడద గంధసంస్పర్శకల్పములును
దదధిభూతంబు లధిదైవతములు సూర్య
జలమహివాయుదిశ లంద్రు శాస్త్రనిదులు

90

క మన మభ్యాత్మము దానికి, ననఘ మంతవ్య మందు రధిభూతము చం
ద్రుని నధిదైవతముగ బుధ, జనములు నెప్పుడర. శ్రుతివచఃప్రతిపత్తిన్. 91
త బుద్ధి యభ్యాత్మ మనఁ జనుభూపవర్య, దాని కధిభూత మంద్ర బోధవ్యమైన
దానిఁ బొల్పుతదీయాధిదైవతంబు, వినుము తేల్చెఱ్ఱఁ దని చెప్పువేదవయము
క. ఆరయ నభ్యాత్మ మహం, కారం బధిభూతనాచుకం బభిమానం
కారాధయశఃపరమో, దా రాదుద్రుఁ దధిదైవతం బన నెగడున్ 92
త ధరణివల్లభ చిత్త మభ్యాత్మమనఁగఁ, బరంగుఁ జేరియితవ్యంబు భావిరాత్మ

లైనమహానీయులధిభూతమంద్రబ్రహ్మ, మందిరాధిదైవతమును నాగములు
వ. అని చెప్పి ప్రకృతిభురుష ప్రకారములు వినుట మనోనిర్వికారత్వకారణం బగు
ననుపలుకు వలెకీ యి ట్లనియె 95

క ప్రకృతి దనయుచ్చై గ్రీడాధ్యక్షముగ సత్వాదిగుణవికాసము నానా
వికృతులఁ జొందింప నసంభ్యక్తివిధమై పరఁగు చుండునది మనుజేంద్రా. 96

క. దీపమున ననేకము లగు, దీపములు పరంపరానుదీప్తాకృతు లై
వ్యాపించుచందమున గుణ,రూపంబులఁబరఃపుర ప్రకృతి రోషవిదూరా 97

నీ సత్త్వగుణంబులు సంతోష మానంద మారోగ్య మక్రోధ మార్జవంబు
శుద్ధి ప్రకాశత సుస్థితత్వ మహింస నిర్మలశ్రద్ధ విసీతి లజ్జ
సత్త్వంబు కావంబు సమత యాచారం బత్కార్యణ్యపై శున్యకామచ్ఛత్తి
విను రజోగుణములు విగ్రహదర్శాభిమానకామక్రోధమత్సరములు

ఆ కరుణ లేమి భోగకాంక్ష యహంకార, ముచ్చలిక తమోగుణము లప్ర
కాశ మోహబహుతరాశనవాదప్రమాద మార్థ్యమరణభేదనములు 98

క ప్రకృతికిని గుణములం గొని, యకలంకుం దైనయంతరాత్మని వేవే
ల్వికృతులఁ జొందించుట వా, యక కలుగుం దత్వభావ మది యరయంగన్

క పురుషుడు వైతన్యాత్ముడు, నరనాయక ప్రకృతి చేతనారహిత జగన్
ధ్వరం బురుషునివెలుగునదా, ధరియించుం బురుషుఁ దిగుచుఁ దనమెయిఁ దిరు

ఉ సత్త్వరజ స్వమోగుణవశస్థితిఁ గేవలపుణ్యమిశ్ర కా
రిత్త్వనిరుద్ధకర్మములఁ శ్రేరిత మై కను స్వార్థలోకనే
విత్త్వము మానుషత్త్వదవీకలనంబును రౌరవంబు నా
తత్త్వము దన్వై అంగమి ప్రధానముచేతల నావహిల్లినన్ 101

క తను నెఱింగిన నవ్యక్తము, చనవునఁ బోఁ దాత్మఁ దజరకాశ్చలవిగతాం
జనవిమలాచ్యుతపదముం, గని యక్షురుఁ డగు నిజప్రకాశస్థితత్ 102

వ అనిన విని జనకపతి యమ్మనిపతితో ననాదినిధనంబులునమూర్తంబులు నచలం
బులు నగ్రాహ్యంబులు నగుపురుష ప్రకృతిత్త్వంబులయం దొక్కటి సచేతనం
లైయుండఁ దక్కినయది చేతనారహితం బగుటకుం గతం చేమి యెఱింగింపవే
యనుటయు నతం దతని కి ట్లనియె 103

క సగుణం బగుణం బగునీ, యగుణము సగుణ మగు నెట్లు లవ్యక్తము ని
త్యగుణసమచేత మై జడత గలిగి యుండంగఁ బురుషధర్మము గలదే. 104

క పురుషునికలయా పెఱిగొడు, పరిబోధము లేక యుండఁ బ్రకృతికే బ్రకృతిం
బురుషుఁ దెలుంగును దనకుం, బరంబు లేదనియుఁ గను శుభస్థిరవృద్ధిన్ 105

క. కావునఁ బ్రకృతి యచేతన, భూవల్లభ చేతనుండు పురుషుడు సమ్యక్

- గృహన యలవడినమునీం, ద్రావలి యిచ్చెయి మనిశ్చయంబుగఁ బలుకున్. 106
- వ. అని వెండియు. 107
- ఆ తాను బ్రకృతిఁ బ్రకృతి దనయందు నిల్పునిచ్చిననుదాన వికృతిఁజెంద కుండుఁ బురుషుఁ డుదకజ్జిత్యముల యుడుంబరమశ్శ, కములసంగమంబుకరణి గలుగ
- జలముఁ గదిసి యుండ జలముచే నార్ద్రంబు, గాక యుండునట్టి కమలదళము భంగి నంతరాత్మ ప్రకృతిఁ జొందియును ద, ద్వికృతిఁ జొంద కుండు వీతదోష
- వ. ఇది సాంఖ్యసమన్వయ యోగంబులెఱుంగఁగెఱింగించెద 110
- క విను సాంఖ్యసమన్వయంబును యోగసమానబలము భూవర లే వెం దును నవి రెండును వేఱుగఁ, గను బాలికుఁ డొక్కరెరువకా¹నే గందున్.
- క జననాథ మనేభారణ,యును బ్రాణాయామవిధియు నుపయోగ్యము లై చను నిర్ణయమును సగుణంబును ననఁగా రెండుతంత్రములు యోగమునన్
- క ప్రాణాయామము గ్రమమునఁ, బ్రాణోత్పీడనము గానిభంగి నడుపుచు² భూణాగ్రస్థితి విషయ, శ్రేణి దోహతి యుండి యోగసిద్ధతఁ బడయున్ 118
- వ ఎట్లంటిని 114
- తే కరము నియతుడై కొంతసేకాలముల శరీరధర్మావిరోధిగా రేయుఁ బగలుఁ బ్రాణసంయమనము నడపంగ వలయు,దాన చిత్రంబుఁ దనువు తుద్యతవహించు
- వ అది సిద్ధత్యసంపదకు మూలం బిది సగుణతంత్రంబులెఱుంగు నిర్ణయతంత్రప్రకారం బెఱింగించెద 116
- తే ఇంద్రియంబులు మనమునందిపురఁజేసి, మనసుఁదిగిచి యహంకారమున నదంచి బుద్ధిలోన నహంకృతిఁ బుచ్చి బుద్ధి, ప్రకృతిఁ గలపదభ్యానతత్పరతగలుగు 117
- క భ్యానైకతత్పరాత్ముఁడు, గానఁ బడయు నజను నిర్వికల్పు విములు వి త్యానందసత్యశుద్ధ, జ్ఞానమయుం బరము నచలు కాశ్యతుని శిష్యున్ 118
- వ ఉదితసమగ్రబోధుఁ డగుయోగిఁ నిశ్చలదీపరూపసం పద సుఖసుపుభంగి ఘనపంక్తులు లేనివియ త్తలంబు నొప్పిద మొదపుం దరంగముల పెల్లునఁ దాఁ జలితంబు గానివా
- ద్విదశ నతం దకంపుఁ డగు భీమివృత్తులు గల్గె నేనియున్ 119
- క ఖేరీశంఖాదికనా,నారవములు వొడమెనేని నాతఁడు దానం గారింఁబడఁడు వీతవి,కారకృతిఁ జాలించి యుండు గగనముభంగిన్ 120
- క. తేనియకుండఁ గొనుచు సోపానము లేములుట లేక ప్రాఁకినక్రియ నాత్మానందరసం జోకకణ, మైనఁ జిలుక నీక తుదికి నాతం డెక్కున్ 121
- క. అనఘ యిది యోగపథ మిం, దనలము లై చనఁగఁ జాలునతఁడు కృతార్థం దనితరసులభపదప్రాప్తినిరూఢుఁ డనామయుం దభిష్టుతుఁ డెందున్. 122

వ. అని యువదేశించి చెందియు.

123

నీ సరనాథ యుక్తమూర్తి జేకంటలు పాద జంఘా జాను పాము గుమ్మ
ములు నూరు పార్శ్వనాథులు బాహువహీ గళానవ శ్రోత నాపాంబకములు
భూపాల మస్తకంటలు నోలి విష్ణుండు వసుపాద్య మిక్రిలు వసుధయును బ్ర
జాపతి మరు దిందు సంక్రందనస్థానులును సరుం డనుమహామునియు విశ్వ
తే దేవదిగ్గంధవహులును బావకుండు, నశ్వ పితృ శతావంతులు నందు వెలుగు
చుండ్రువృన్ద యువకన క్రమోత్క్రమములనొందున దైవతంబుల యోగివరుడు.

యోగి వల్లభునిండు అకునిలో మరణనూచగంబుల జెప్పుట.

వ అని చెప్పి మణియు నిట్లును సరిష్టంబుల తెలుం గెలుంగవలయుం గావున నెఱిం
గించెడ నాకర్ణింపుము

125

నీ ధ్రువమండలమున నరంధరిఁ గనుక త్రి గంటికిఁ గలుగంగఁ గానకున్న
ముక్కునవలపటఁ తెక్కువానినయట్లు దోచినఁ బూర్ణ చంద్రుండు మలిగుం
దై కాన వచ్చిన నాయువు సంవత్సరంబునఁ గడవను రాజముఖ్య
కాంతి దొట్టితియట్లు గాక యంతకు నెక్కుదైనను గడుఁ తెడ్డ నట్లు ప్రజ్ఞ
తే త్రొత్తగాఁ చెడ్డయైనను గొంచమైన, నాటునెలల మరణదశ యగుట గలుగు
నిందుమండలమున రవియందు నడుమఁ, దెఱపిగాంచినఁ దెగునేదదివసములకు
క విను గుడిలో నున్న సమయమున సురభిద్రవ్యములను తొల వల్పుట గ
ల్గిన నాటుచివసములఁ గల్గును మృత్యుసమాగమంబు గుణరత్న నిధి

127

తే ముక్కువ్రాలుట కర్ణముల్ మ్రొగ్గఁబడుట
రడనవై వర్ణ్య మఱివిరాగభావ
మంగ మతకృష్ణ మగు టుల్ల మడరఁ తెడుట
సూచకములు సద్యోమృత్యుగోచరతకు

128

తే కారణము లేక దాచలికనుద్ర వించు, నె త్రివక్రటి భూమంబు నెగయు నపుడ
మరణదశ యావహికైదుమానవునకు, జనకనృప యివి బ్రహ్మశిష్యవిధముల

చ విను యోగివరుఁ డరిష్టము, కనుఁగొని యనిశమును యోగగతియంతపాంభ్యం
బనపాయత నదపుచు నాత్మనిఁ బరముం తెర్చి కామం గబలించున్

130

వ. ఇవిధమున నతండు.

131

ఆ కాలకలకనైకకీలఁదై మృత్యువు, గలిచి కాశ్యపము నచలము శివము
నచ్యుతము ననామయము నమృతము నవ్యయంబు వగువడంబునందు నిలుచు.
చ అని పలికి యాజ్ఞ వల్క్యమునీశ్వరుండు జవకజనేశ్వరుతోఁ బరంబు దేవతల
మని నీ పడితి తాప్రశ్నంబు మాత్మం బుత్తరం బవహితండ్ వయి చిను ము
యి ట్లనియె.

132

- నీ మహానీయతపమున మూర్తాండు నాకుఁ బ్రసన్నుఁగాఁజేసితి సదయదృష్టి ననుఁ జూచి యద్వైతఁ డనఁగు వరంబునీ కిచ్చెద నీకోర్కీ యెద్ది సెప్పు మనవుడఁ బ్రణతుండ నై యజాన్యంప్రాప్తి గోరెద ననిన నవ్వారిజాత్మఁ డట్లేని వాడేవి నావహించెద వివృతంబుగాఁ జేయు మాన్యంబు విప్ర
- తే యనియొ నవ్యవసము విని యాననమ్ము
సంతసమున విచ్చితి సరస్వతియు నాదు
తనువుఁ బోచ్చెఁ బదంపడి దాహ మొంది
తన్ను నెఱుంగక చెగ జొందు నన్ను నినుడు 134
- క. కనుఁగొని యించుక నేపునఁ, డనువడు నని చలిఁజే విడవఁ డనువడుటయును
బనుపడియొ నప్పుడద్వైతనివదనాబ్జమున నాచెవుల కింపారన్ 135
- క భూసురవర వేదము ప్రతి, భాసీల్లుచు సంతతప్రపత్తి గలుగు ను
ల్లాసంబు బుద్ధి నొందు నమానన్మంబు లగు పాంఖ్యమతయోగంబుల్ 136
- ఆ యోగసంఖ్యనీధి నొందు నిష్టావాప్తి, ననుము సమృద్ధమున ననుమృదూక్తు
లుదృష్టించె మోడ ముత్కటమయ్యె నా, కమృతవృష్టిఁ దోఁగినట్లులైతి 137
- వ తడనంతరంబ యద్వైతం డస్తాచలంబునలని కరిగె నేనుఁ బరమానందకంధరీత
మచమ్ముండ నగుచు మందిరంబున కేఠెంచి సరస్వతిం దలంచు చున్నంత 138
- క వినుము వినుతస్వరవ్యం,జనభూషిత యగ్రభాగసంస్కరదోఁకా
రనితాంతపృథ్వమధుగర్భ నిజాకృతి విశేదముగ సరస్వతి దోఁచెన్ 139

— విశ్వావసునకు యజ్ఞవల్క్యఁ డుపదేశించినతత్త్వప్రకారము. —

- వ తోచిన నత్యంతభక్తిం ప్రపత్తి నేసి సూర్యప్రసాదలబ్ధయుఁ బంచదశకాఖాస
మనిర్నితయు నిఖిలోత్తరసంహితయు నగునయ్యజార్యచోమూర్తిధరియించిశిష్య
లంబరిగ్రహించి వారలనధ్యయనంబు నేయించుచు నివ్యాజ్యయ బ్రహ్మంబునందు
వేదితవ్యం బెయ్యదియో యని విచారింప విరోచనుమహానుభావంబునం జేసి
యోగపాంఖ్యరూపాపాయ ప్రకారంబు దోఁచె బడంపడి తదుపేయంబగువేద
వేద్యంబును నద్వైతనికరుణావిశేషంబునం బ్రతిభాసించె గొండ్లకాళంబునకు
విశ్వావసుండునగంధర్వేశ్వరుండు నాకడకుంజను దెంచి తన్నెఱింగించి యేను
జేయునతిథిపూజనం బత్వాదరంబునం గైకొని విశ్వావిశ్వంబులుమిశ్రావరుణులు
జ్ఞానక్షేయంబులుఁ దపోతపంబులు సూర్యాతిసూర్యులు విద్యావిద్యలు వేద్యా
వేద్యంబులుం జలాచలంబులు ననునవి వేదోదితంబులు వానిందేటవఱుపచే
యని యడిగిన నవహితుండనై వినుమనిచలి విశ్వంబు భూతభవ్యభవత్కరం
బగు వ్యక్తం బవ్యక్తనామప్రకృతియ విశ్వంబు నిర్గుణం డగుపురుషుండు
మిశ్రావరుణులు పురుషప్రకృతులు జ్ఞానక్షేయంబులుఁ తపోదపంబులు సూర్యాతి

- సూర్యులును బ్రక్కతిపురుషుల కా నెఱుంగుము విద్యావిద్యావేద్యావేద్యాచల
చలంబు లనుశోబింబులు వరుసం బురుషునకుం బ్రక్కతికిని వాచకంబు లని చెప్పి
వెండియు నిట్లంటి 140
- ఆ అజము లప్రణంబు లక్షయంబు లతీంద్రియములు ప్రక్కతిపురుషులనంగబరగు
రెండుతే త్త్వములు నఖండరూపతః తొండి, నపుడు ప్రక్కతి పురుషునట్ల కావ.
వ అని తెలిపి వఱియును 142
- క విను వేద వేద్యము నెఱుంగనియాతని వేదపాఠకలనంబు సుధీ
ధన వేదభారవహనం, బనఁ జను నింతియ నిరర్థకాయాసం బై 143
- ఆ యరము నక్షరంబుఁ గానంగఁ జోలు వేదార్థచింతనమున నష్టిభునము
నందుఁ బూర్వ మురివి యవరంబు నేఁట్టి, నిలువ వలయు నధికనిష్ఠ గలిగి 144
- తే అక్షరం బగుపంచపింశాఖ్యతే త్త్వ తత్పరత నున్నఁ గేవలత్వము ఘటిల్లు
వినుము కేవలత్వమున షడ్వింశదర్శనంబు పురుషున కొడవి తన్నయతగలుగు.
- క పురుషుని నవ్యక్తము రెండుదూపులుగఁ జూచు టొప్పెడు తెఱం గతఁడుం
బురుషోత్తముండు నరయంగ, నిరువురుగా రతఁడ యాతఁ డిది నిజము సుమీ.
- క. పురుషోత్తమషడ్వింశక, పరమేశ్వరనామకములు పరఁగును విను మా
పరమునకు నదియ నిష్కళ, నిరంజనానందబోధనిత్యం బనఘా 147
- వ అని చెప్పిన విశ్వావసుండు పంచవింశకతే త్త్వంబునకుం బరంబు గలుగుటయు
నది రూపింప నేకం బగుటయు నారద శైగీషవ్య దేవల కపిల శుక సుమంతు
వైల్పాది వై నపరమమునులగోష్ఠీవిశేషంబుల విందు వినినను నిన్పంశయం
బగుబోధం బుదితంబు గామి ని న్నాశ్రయించితి నీవు సంయమిలోక సురలోక
బ్రహ్మలోక ప్రఖ్యాత ప్రజ్ఞానసంభావనీయుండవు మడియసంజేహాపనయంబు
నేయవే యనుటయు నాదరాయ త్తచిత్తుండ వై 148
- క మునిగోష్ఠీవలనికొఱతయె, విను భవదీయాంతరంగవృత్తి కలుష యై
నిను సంశయాత్తునిగా, నొనరించుచు నున్న యిది సముజ్జ్వలతేజా. 149
- వ ప్రసన్నైకాగ్రచిత్తుండ వై యాకర్షింపు మని యి ట్లంటి 150
- క పురుషునకవ్యక్తిపరిస్ఫురణ శబలవృత్తి గలుగుఁ జోయిన నతనిం
బురుషోత్తముఁ డనరు జనన,మరణాదివికారయుక్తి మా టయి యజ్ఞత. 151
- వ. అని వెండియు 152
- తే. ప్రక్కతి పురుషుని గానదు ప్రక్కతిఁ గనుచు
నునికఁ బురుషుండు పరమునిఁ గనుట లేక
యుండుఁ గనుఁ దద్వ్యయముఁ బరముండు పరమ
1వీక్షణము పురుషున కగుచెరపు వినుము. 153

- క. స్నేహసహవాసములు నమ్రోహము దలఁజొలువఁ గాలమున మునుగుచు గా
ధాహంకారమమత్తము, లిహఁబెరువఁ బ్రకృతి బురుహుఁ డే నను చుండున్
క అది లెస్సగ విడిచి ప్రకృతి, కుడకనిభాకలనమును ఝఝపము దనకుం
బదిలుఁ దయి చూడ నేర్పిన, విడితం బగు దానితోడి వేఱ్ఱాటనమా 155
- ఆ. ప్రకృతి దోహతి తన్నుఁ బన్నుఁ గాఁ జూచువి, వేకద్బుధతఁ బంచవింశకుండు
సంగరహిత మైనపద్వింశపదము ని,స్సంశయముగఁ గాంచు వంశవర్మ 156
- క. జననజరామృత్యుభయంబున యోగసమేతసాంఖ్యముం దిరముగ నూఁ
దివయతులు నిర్మమత్సంబునఁ బదయుదు 3రపుదంబుపాం దచలముగన్. 157
- వ అపునరావృత్తివదం బగునపుదంబు సూపె పరం బని చెప్పి వెండియు 158
- క. నెట్టన చూడమి నయ్యెడు, నట్టిది యొకచూపునం బరానందంబు
గట్టిగఁ జేయఁగ వికృతులు, పుట్టక పురుషుండు తత్పదోభాక్తుఁ డగున్ 159
- క పురుషోత్తముండుఁ బురుషుండు, నిరువు రగుట గలదు గలిగె నేనియుఁబురుషుం
బురుషోత్తమునందుఁ గలవు, వెరవున నేతత్వమహిమ విజ్ఞాత మగున్ 160
- క ఇది విజ్ఞానము కృత్యము, తుది విజ్ఞానాత్ముండు నగు దుర్బుధము ప్రశాం
తిదశాహినాత్మల కప్పుడ మది మోక్షంబు మమత వాసినఁ గల్గున్. 161
- వ. అని యుపదేశించి విని విశ్వాసముండు ప్రమోదంబు నొంది పథ్యంబును
హితంబును దథ్యంబును నగులెఱుం గనుగ్రహించితి భవదీయప్రసాదంబునం
గలంక డేటి నిర్మలుండ నయితి నని పలికి సభక్తింబుగాఁ బ్రదక్షిణంబును
ప్రణామంబునుం జేసి నిజస్థానంబున కరిగె నని చెప్పి యాజ్ఞవల్క్యుముని
నాథుండు జనకజననాథుతో వెండియు నిట్లనియె 162
- క. మానవపతిస త్రమ య్యాజ్ఞానము బ్రహ్మాదివిజసంయమిమత మె
వ్యానికి మోక్షంబునకుం, దాన తెరువు తెరువు లొండ్లు దలయం గలచే. 163
- ఆ జ్ఞానమునన కాని జన్మజరామృత్యువుల జయించునట్టియలఘుమోక్ష
పదము గల్గ నేర దది కారణముగ ముజ్ఞాన మెల్లభంగి సాధ్యతమము 164
- క గురుఁ డెవ్వఁ డైన నగు ని,వ్వెర వ్రవదేశంచవాడ వేల్పుగ శ్రద్ధా
పరమతి గావలయు జవచ,మరణంబులు శ్రద్ధ లేనిమనుజునిఁ బొదువున్ 165
- క. విను ముజ్ఞానంబువఁ గర్తృనిరూఢత గలుగు దాన మలగవు జననం
బుచు మరణము సమ్యక్సాననిత్యం డగువాడు మోక్షణముఁ జల్కఁగనున్.
- క. ఈవెర పూదుము స్వప నను, నీ వడిగినయంతయును వినిశ్చయకృతిఘ
భావితముగాఁగఁ జెప్పితి, బోదిదువుము శోకమోహమును నిలుపు ధృతిన్.
- క. అని చెప్పిన ముదితుం డై, జవకుడు శోకాదిభావసంగరహితం
బును బ్రస్తాభ్యాసపరం,బును నగుచి త్తంబుతోడ ముదితుం జగుచున్. 168

బ డిందెం బొండవార్త బా యీయాజ్ఞ వల్లమునివరు వాక్యరూపంబునన యే నివ్వహనీయజ్ఞానంబు నీ కుపదేశించితి నని చెప్పి భీష్ము డతనితో నీ విందల తాత్పర్యంబు గలిగి యార్యగర్వితులు లగుశోకమోహాద్విప్రాకృతభావంబులు దొఱంగి సుఖ వగు మనిన విని యత్కొంతేయాగ్రజాండు సంతృప్తాంతరంగుం డై యగ్రాంగేయునకుం బ్రణమిల్లి గృహస్థధర్మంబు పరిత్యజింపక మోక్షంబు వడయుట గలుగ నోపునేమదీయచిత్తంబు సంతో యాయు త్తం బగుచుండు నిక్రా లుచ్యంబు వాచవే యని యభ్యర్థించిన నతండు జనకసులభాసంవాదం బను నితిహాసంబు గలుగు దాన నేతత్సంకయంబు వాయు దానిం తెప్పెడ విను మని పలికి యతని కిట్లనియె

169

— భీష్ముడు ధర్మరాజునకు జనకసులభాసంవాదంబు నెల్లుట. —

క సులభాభిధాన యగునోక, లలన విమలయోగధర్మ లంఘట జనకుం గెలవ విని యతనిబోధము, కొలది పరిక్షింపఁ దనకుఁ గోర్పి వొడమినన్
వ నియమాచరణకృతం బగుశరీరంబు యోగ ప్రభావంబున డాచి సుందరసుకు మారం బగునాకారంబు వహించి జనకుం గాంచి భిక్షువృత్తిస్థూహకంబు లగువచనంబు బువన్యసించిన నతం డాసనపాద్యార్చనంబు లాచరించి మహానీ యం బగుభోజనం బొనర్చిన సంతృప్తిం బొంది యవ్విడేహపతికి నాసత్సం బగుసుచితాసనంబున నాసీన యై యుండి గూతండు ముక్తం 'దగుగామి గనికొను తలంపున నిజానుభావంబున నతనిచి త్తంబు ప్రవేశించి మారవిహ రంబు భావించి

171

క తనలోచనదీప్తుల న, మృచుజపతి మొగంబునందు మల్లడిగొనఁ జే సిన నవ్వహార్షే డప్పుద్దనయనలేలు పెఱిగి జనితమందస్మితుఁ డై

172

ఆ ఎచటనుండి యెచటి కేగెద చెవ్వరి, దాన వేమివెంటఁ దగిలి నడతు సుదతి నాకుఁ జెప్ప మది యట్లు లుండె నా, మాట లీవు విను సమాదరమున నీ పంచశిఖం డనుపరమమునీశ్వరుశిష్యుండ నతనిచే కిక్షితంబు

• గమమాక్షి పాంథ్యయోగక్షితిపాలనంబులఁ ద్రివిధం బగుమోక్షధర్మ మట్లు గావున సంతోయము లేక ము క్తకామస్థితి నవ్మాదుమార్గములను నడచి పరంబున శెడవడ కుండుదు ము క్తి వైరాగ్యైకమూల సూత్రే

తే విను విరక్తి దృఢజ్ఞానజనిత గాన, దీక్షితజ్ఞానమున విరక్తియు ధరింపఁ బడిన బుద్ధి నిర్మలదర్శితఁ బరఁగు నింటి, యంద నిల్చి నిష్కంఠుండ నై చరింతు.

ని వనితా చందనమునఁ బూసినఁ గత్తిని ప్రేసినను సుచి త్తత నా క జ్ఞును లిరువురయందును సరి, కనకము లోప్తమును సమమకాఁ గనుంగొందున్.

తే జ్ఞానమును గర్మమును రెంటిసంగమంబు, నిష్కలుగ మోక్షవిధులు వర్జింతురాత్మ కాత్మములుగని మధ్యరూపానంబు, సుగమవేదముదృఢీయంబు సూత్రే యబలు.

- ఆ శీడు గని యొకండు గృహధర్మ ముడిగి సమాశ్రయించునాశ్రమాంతరంబు
దాన సంగ ముడుగఁ గానేర దది యొల్ల, మియును వలపుగాన మౌననయన
క దండముఁ గామాయంబును, ముండితయుఁ గమండలుపును మోక్ష మొసఁగె
ట్లు జేసి లింగములకు సఖండజ్ఞాన ప్రదత్నకలనము గలదే 178
- క మగువా దఃఖము శిథిలం, బగు నని లింగములు దాల్తు రమైయిలే దె
ట్లు గొడుగునందం గావున, వగరఁగ మోక్షదముగాఁగవలయుఁ గొడుగున్
ఆ జ్ఞానముననకాని మానిని లింగమా, త్రమున ముక్తి యగునె రాజ్యబంధ
రాగబంధనిఖలభోగబంధములఁ బ్రజ్ఞాసే దునిమినాఁడ నది గతముగ 180
- వ ఇట్లు ముక్తుడనై యున్న నాయెడ ముక్తత్వాము క్తత్వంబు లారయఁజేడివచ్చి
మచ్చి త్రంబున మెత్తన చొచ్చి తదియ ప్రయోజనం బట్లుం గాక 181
- తే బ్రాహ్మణవి యోగినివి యరభార్య వబల, భర్త ప్రాప్తికుఁ డెను నృపాలసుకుండ
వినుము గృహమేధి నాచారఘనుడ నిట్టి నేను నీవు రమించుట నింద జేదె
వ స్యుతం త్ర నై నీవు చేసినయాయవినయంబున నెయ్యది వాటిల్లిన నది నీయంద
నిలుచుం గాక యని పలికె పెండియు 188
- క నావలనిరాగముననే, నీ వి త్తులి నను గెల్పునిపుణతకుం గా
కీవెడమాయల నివృద్ధుఁ, బోవిడువవు యోగకై క్తిపాలకులకవిమి నే 184
- క. నిను దాచి కుటిలభావంబున దుష్టచరిత్ర నైతి ముక్తులకెఱుగే
వనిత యిది యే బయలుపఱిచిన నైనను మానవలదె చెన్నఁటిచూపులే 185
- క అని తనవైరాగ్యంబును, ఘనభోధముమహిమయుం బ్రకాశింప మనం
బున సరకుగొనక యిట్లుచ్యవితః బలికి యన్న రేంద్రవర్మఁడు వఱియున్ 186
- క తను వొప్పెడునది యతాచనమును సూతన మిట్టినికుఁ జొలఁచి యోగం
బున నింతచొరవ యెప్పెయ్యఁ, బనుపడియెం జెప్పుమ దాఁడ బని లేదింకన్
వ అనుచు 188
- క తను సరకునేయ కిట్లుజ్ఞనాథుఁడు వలక నవ్యచనములు దెలియఁ
విని సులభ చతురముగ ని, ట్లును నించుక గొంకు లేక యవ్విభుతోడన్ 189
- క శ్రోతకుఁ డనకుం ద్రియ మగు, నేతెరువున నట్టిమొలు సమీరిత మైనం
జాతగువాక్యం బది నృపసూతీ వెఱువలకు బాలికులచొప్పురయన్ 190
- వ. భవదీయవాక్యవైదగ్ధ్యం బట్లుండె నీవు న న్నైవ్యరిదాన పెచ్చటనుండి
వచ్చి తని తొలఁత నడిగి తవమాకుండ నై వినుము చెప్పెద 191

— జగదన్త్రక్షంబులకు సులభ ప్రశ్నైకరంబు లిచ్చుట. —

- క. విను పాంసూదకములచాద్వన జకు కాప్యములభంగి భూతంబులకుఁ
మనుజేంద్ర కలుగుఁ జొం దా, పని నన్యోనన్యసవధీవభావము గలదే 192

1 ట్లుం గొరఁ తగఁకుగావుక, వగవన మోక్షదముగాఁగవలదేగోరన్. 2 భర్తప్రాప్తికలనము

- ఆ. ఓక్కమేనియంద యుర్వీక పంచభూతములు దశమితేంద్రియములు మనసు బుద్ధియును బ్రధానమునుగలవివియొక్కఁ, దౌక్కటియవియొడలయొందునెప్పు.
 వ నిక్కంబునకు నెవ్వరు నెవ్వరివారుం గామి దెలియచే యని పలికి వెండియు
 తే. సకలలోకములను సదశ్వంబుకరణి, భావనము నేయుచుండుఁ బ్రధాన మింత యెఱిగి జననాశ యెవ్వరి నెచట నుండు, వారలను వారమట్టుటవలనునెపుడు.
 తే నీవు నీయందు నినుఁగను నెఱియఁయొరుల, యందుఁగానంగవలవ దేయధిపతన్ను నొరుల నొక్కటిగాఁజూచుపురుషుఁడెచట, మీరలుండుదు రెవ్వరివారలనునె
 తే. అరులు మిత్త్రులుదాసీను లనుచు సుధి, విగ్రహాదిషడ్భూములవెరపు లొకరుఁ డలవరించుచువిజయంబునాననడుచు, నుండున తిమ్ము క్తి లెఱిగిటులు న్నె యరయ
 ఉ తావున నీవు ముక్తుడవు గా విటు గాకయు నిన్ను ముక్తుఁగా భూవర చూచె ఓక్కలకబుద్ధులు నెప్పి తగం దొలంగఁగాఁ ద్రోవఁగ బాడి ¹బంధులకు దుర్బలత పుట్టినయట్టిమర్త్య వా రేవిధి నైన మందు రిడి యెప్పటిబుద్ధి ఘటించుచాడప్పనన్ 198
- వ ఏ నెట్లు ముక్తుండఁ గానం తీని విను మింకనుం జెప్పెద 199
- నీ వర్తత్రయంబునవలనను సప్తాంగములయందుఁ జిత్తంబు మెలఁగుచుండ రాజులు మజ్జనభోజననిద్రావసరములు లోనుగా జనులు నేయు విజ్ఞాపనము విని యాజ్ఞాపనం బొనరించుచు మంత్రులు శ్రేమపాత్ర తరుణులు నస్వతంత్రతఁ జేయ నర్హుల శొసరితిండియు ధనకు ప్తిమిఁది
 తే భరముఁ దమలో విరోధులై పట్టి మనసుఁ జిక్కువఱుపంగఁ దెక్కండ్రు సీరికి నదవఁ బరిపారించుచు బహుదుఃఖపరులు నల్పు ధౌఘ్యులును నగు చునికి రాజ్యంబు లెఱిగెను 200
- వ వారలు ముక్తులు గామి దెల్లం బది యట్లుండె నీకు వికేషించియు 201
- చ సదయమనీషఁ బంచశిఖసంయమి మోక్షము దెల్పె నంటి నీ హృదయము నాదుచొచ్చుటకు నెంతయు రోసీతి ముక్తుచందమే యిది నిరపేక్షుఁ డైనవిను మెయ్యది యెట్లయినం బ్రశాంతిసం పద నొకయింతయుం గలఁగఁ బూజక యుండఁడె నిర్వికారుఁడై. 202
- క విను శౌనన్యస్థానంబున, నునికి యలికిఁ గృత్య మగుట నుర్విశ్వర ము క్తునిమానసంబు శౌనన్యం, బని చొచ్చితిముక్తి లేమి నది దప్పయ్యెన్ 203
- వ. అట్లుంగాక 204
- అ తాలుఁ జేయు మొదలుగాఁ గలనాయంగ, కములలోన నిన్నుఁ గలయదొకటి యేని రిత్త యిప్పు డేటికిఁ గటకటం, బడుచు నిట్లు దూరఁ బలికి తధిప 205

- క. అని యమాత్యులదిక్కు మూచి. 206
- ఆ పీరు పెద్దవారు పీరలు విన నిట్టి, తులువమాట లాడ దొరకుం దగునె యొదిరిఁ దూలపుచ్చుటే మంచివెరపు గాంభీర్యహాని దలచుపెంపు లేక 207
- క వనితలపురుషులయొడఁ బుట్టినయది పెల్లివిరిగేత డివ్వరితన మె ట్టినెక్కడుం దై నను నిప్పునికీ జొరఁడు దగునె యిది నృపాలసుతునకున్ 208
- చ విసరుమాచత్రే లగ్న జలబిందువుచాడ్చున సుంగవర్జితో¹ ల్లవనమున² వసించితి నిలావర నీమది నిట్టిదానిఁగాఁ జొనుగ నెఱుంగవైతి నను తొంకగు టేర్పడియో³ విము క్తివో చ్చు సదయవృత్తి నీకు మునిపుంగవుచెప్పుట మాట లేటికన్ 209
- క నీవు గృహధర్మపరతయుఁ, జోవిడిచితి నీకు మోక్షమును విడితముగా దేవలనికీ గా కిట్లు ధరావర మిత్థాప్రబోధరతుఁ దై తరయన్ 210
- క ముక్తులు ముక్తులఁ గలయుట, యుక్తమయదినభమునభమునొందు తెఱుగు నీ ముక్తత తొంకని దీనిని, సక్తతగా నీవు గనుట పాలదె తెలుడన్ 211
- చ మనము ముక్తులము గాకున్నను మనకు పాంగత్యంబు గలుగుట నింద్యంబుగా దెట్లంటిని. 212
- సీ. నిఖలజనశ్రోత్రసుఖకరం బగుచరిత్రమునఁ బెం పారెడుప్రథనవృత్తి కులమునఁ బుట్టితి పులభ నాపేరు వత్సాద్యులు శతశృంగమునను ద్రోణ మునను శక్త ద్వారమున మహాధ్వరములు నేసిరి విను పాకశాసనుండు దమపాలి కేతరఁ దడ్డోట్టిఁ బరమార్థచింత నేయుదురు భూకాంత యేను 213
- తే నాకు నెన యైనపురుషుండు లేకయునికి, మోక్షధర్మప్రవర్తనమునఁ జరింతుఁ గాన నీచూచువర్ణపాంకిర్యమస్త, దీయపాంగత్యమున లేటు దెల్ల మరయ 213
- క నను దాడు నేల దానంగనియెడునది గలదె ముక్తి గలదో లేదో జనకున కరనెడఁ గా కని, చనుదెంచితిఁ దప్పె యది విచారింపంగన్ 214
- క అని యెట్లు వలుకుడలుకులు, విని పలుకక యున్న జనకవిభునాననముం గనుఁగొని పులభ నగుచు నిట్లనియె నతనితోడఁ గౌరవాన్వయముభాగ్య 215
- తే అగ్ని వెచ్చనో చల్లనో యని మనమునఁ, గరముసందియ ముండుటగాదె నిన్ను నధిప ముక్తందవో⁴ కావొ యనితలంచు, టది మదీయబాలిశభావమనితలంపు. 215
- చ జగవర నీమథావల నసత్య మొకందును లేదు నీవు స న్దునిగణోత్తనీయుఁడవు మోక్షము నీ కఱచేలి⁵నిదై యునికి దృఢంబుగాఁ గనియు నొండొకచందము మాటలాడితి⁶ నిను¹ నగుపించఁగా వలసి నీదగుమన్నన శంక వాసినన్ 217
- క. అనియెల్ల నసత్యంబుల, యవనీశ్వర యరయ వచ్చు టది యొక్కడు ని

క్రుప వీరాయుధరాధము భవదవిరళసౌజన్యమగ్న మగు గాక తగన్ 218
 క సులభనామము సంస్కృతి, పాలమొల్లక తిరుగుటయును భూలోకవరా
 కలయాప నేటి కిచ్చట, నిలిచెద నీవు మునివేపనీయుడ వగుటన్ 219
 లే అనినదానుగుమంత్రులునవిధుండు, సులభంగొనియాడెనాడెల్లనలఘుగోష్ఠి
 బ్రియము రెట్టింపనయ్యాగినియునుదారు, నెమ్మిగోక్కడై యుండిరివృషరేణ్య
 వ మఱునాఁ డజ్జనపతి యనుమతిసేయ నమృతానుభావ విశేషం జనియె నని
 చెప్పిన నచ్చరవోత్తముండు ప్రమోదాయత్రస్వాంతుం డయి కాంతవపుని
 తో శుకుని శివవిధంబున వై రాగ్యంబు సొప్పడియెం తెప్పవే యగుటయు నతం
 దా ధర్మసుతున కి ట్లనియె 221

— దేవవ్యాసుండు శుభవ హరిదేశింబిన్ శైరాగ్యభావము —

నీ ప్రాకృతజనులవ ర్తనములవెంటఁ జి త్రమున జరామరణములకలిమి
 దలఁడక గేఱవఁటి మెలఁగెడుశుకుఁ జూచి విపులధర్మజ్ఞాననిభూధిఘణుఁ
 డైనదేవవ్యాసుఁ డాతని కి ట్లను మనసు నిందియములు మర్దితములు
 గాఁ జేయు ముత్సృతగాములు గా నీకు మ్రోధసత్యక మార్జవములు
 లే దవము దమము నహింసయు ధర్మమునకు
 నాకృతులు వీనిఁ బాలింపు మాఁగలియును
 నీరువట్టును దగియెడునెఱి నడంచి
 దేవతాతిథిశేషోపశివి వగుము 222

క నువవున నొనరించినవం,జరంబులో నున్న పులుంగుచాచ్చున మేనం
 బురుషవర జీవ ముండుట, పరికింపక యేమఱంగఁ బాడియె నీకున్ 223

లే ఎన్ని కొనుచుండఁ జనుచుండనేడు లివ్విధమున నాయువుదోడ్తోడఁదఱిఁగిజీవ
 హాని పాటిల్లఁగాఁబుత్రయనవభాన, నిద్రమోహితుఁడై యున్నినీకుడగునె

క విను మాంసశోణితవివర్ధన మగునైపికమునందఁ దత్సరులు పరం
 బని యొకటి కలిమి దలచురు, గొనరు బుధులమాట నా స్త్రీకులు వినయనిధి 225

లే బుద్ధిమంతుల తేరవునఁ బోక యుత్ప
 ధప్రవర్తలనడచువంబునందుఁ
 జరుట విను మచ్చటికిఁ జూడఁ దనకుఁ జాల
 నింది యుండు నాపడ యొనరించు విదప 226

చ తనతనధర్మముగ నడపి దానవ సంతస మంది కాంతభా
 వనరతి నుండువారిఁ గని వారలచెప్పెడుధర్మవృత్తి ని
 చెప్పయ్యంగ నూడి నత్తుడముఁ తెందుట శిష్టము పొ ధ్రినూరి శ్రు
 వ్యనెనయ్య గాకు బంధకుఁ డత్రుం దన కజ్ఞుఁడు దాన యెమ్మయిన్ 227

- తే అస్థిరేంద్రియసలిలమయంబుఁ గామరొషదారుణగ్రాహప్రమాదీరంబు
నైసంసారసాగర మతులదైర్య, హితచాత్రిక నిస్తరింపుము కుమార 228
- క కామాదితృప్తులై నరుఁ, దేమట యుండంగ గొఱియ నైత్రుకుపురియు
ద్దామత మృత్యువు గొని చను, నామాధునియట్లు గాకు మకులవివేకా 229
- తే బ్రాహ్మణత్వంబు గడు దుర్లభంబు దాని, నెట్టకేలకుఁ గనికడ యెద్దుఁ జేయ
వలదె తపము కమంబు నిశ్చలవివేక, సంపదయునూడి నరుడుదుస్సంగముడిగి.
- క. విను విప్రశరీరము సుఖమునకే బహునియమదుఃఖముల నిహమునఁ జెం
దను నిత్యసౌఖ్యముం బర,మునఁ జొందను బుద్ధుఁ గాక తోధప్రవణా 231
- క బలితపుటురి గ్రామంబున, నిలుచుట యాచర్యులై వ్య నీలిగి సుమతుల
వెంటి చని సుఖ లగుదు ర,వ్వల నెఱుంగరు ఁడుదు రంద వత్తు దురాత్తుల
- తే తాను దెగునేని బాంధవదారపుత్ర, మిత్రు లనునజ్జనంబు లేమిటికి విగత
చింతులై గుహసాన్నిధ్యశ్రాంతబుద్ధిఁ, కడవికానంగవలచె తన్నుఁ దాన
- తే జరయు మరణంబుమర్త్యునిజన్మమాది, గాఁగఁ వెనువెంటఁదగులొనగ్గంబువేచి
యెల్లి నేనడ ననక మే లిపుడ చేయు,తనయ వార్చునె మృత్యువుజనులచునులు.
- ఆ అత్తకానగమను లంతియ చుట్టంబు, లగ్నిఁ గలపి మరలు నఖిల మైన
జ్ఞాతజనము దీనిఁ జర్చింప కందఱ, యందు మమతఁ చెనుచు నజ్ఞఁ డనఘ 235
- క లోకము గాలముచే ని, ట్లాకులపడు చునికి గాంచి యధికభృతిని ధ
రైకాంతకానిరూఢిం, గైకొని శ్రోవంగ వలదె కాలవికృతులన్ 236
- క మానుషము దుర్లభము సో,పానం బగు నది విముక్తిపడము గగుటకుఁ
దానిఁ గని తొంటిచందము, రా నీక సముద్యమమునఁ బ్రాణంగవలచే 237
- క అనఘా తపోవనమునన, జననంబును మరణకళయు సంప్రాప్తము ల
య్యెనయేని వాడు ముక్కుడె, మనంబు బహుకామవికృతి మగ్నం దైనన్
- తే. భోగములు సుందరితృప్తములుగఁ జేసి, శేవలాంగుఁ దై నిర్మలభావయుక్తిఁ
డవము గృహమునోనేనియుఁ కత్తెరతఁజి,రించి సంసారజలధిఁ దరించునరుడు
- క. విను దారపుత్రమిత్రులు, సనిరి కొడుక మున్ను చనిరజన్మంబుల నీ
కును వారు వారలకు నీ,పును మఱుపుట్టువులఁ గొఱి యవుట గల్గెనొకొ 240
- ఆ ఏన కలను నాకు నెవ్వరివానిఁ గా, నాత్మఁ డలఁతు నన్ను నట్టివాని
నెందుఁ గానఁ గాన యెవ్వరివాడను, గా ననంగ వలదె మాననీయ 241
- క దారాపేక్షం గష్ట, ప్రారంభముఁ బూని యిహమునందుఁ బరమునగా
వారని సంక్షేకంబుల, గూరు నరుడు దానిఁ జేయ గొనకొందెబుధుల్. 242
- చ. ధన మది యెల భోగమును దానము లేదగు నేని కత్తుమ
ర్జన మొనరింపఁ దని బలదర్పము లేల సధర్మవృత్తి

- గొనకొనఁ దేని విన్ని మునికుంజర యేల తలేంద్రియముడు గాఁ
దనఁ జను నేని నాత్మ విధ మారయు ¹నాక్రమ మేల చెప్పమా 243
- క అని యిట్లుపదేశించిన, విని శుకుండు విముక్తిమార్గవిదుఁడై చనియొగ్గ
జనకుఁడొఱిగి నిశ్చలదీపనిభాక్తుం డగుచుఁ గురునృపాలవరేశ్వర్యా 244
- క అనిన విని దేవతటిసీతనయునితోఁ బొందురాజతనయగ్రజుఁ డి
ట్లనుఁ బ్రితియు వినయము నాచనమునఁ దళియొత్త నరతనయవంశవరా 245

— శిష్యుఁడు భర్త రాజావత శుకునిజ్ఞులై కారణంబు నివృత్తు. —

- వ కృష్ణద్వైపాయనపుత్రుం డనుమాత్రయశాని శుకునిజన్మంబులెఱుంగును నతని
తల్లిని నతండు బాల్యంబున మహానుభావుండగుటకుం గతంబును నతండు సిద్ధి
పొందినభంగియు నెఱుంగ నవి యెల్ల నెఱింగింపుము 246
- నీ అనపుడు నతఁ డిట్లులను నాతనికిఁ గర్ణికారవనం బనఁ గలదు మేరు
తటమున నం ద్రితనయయుఁ దానును కళింపతి లీలమై బ్రమభగణము
గొలువ నుండఁ దనూజుఁ గోరి వేదవ్యాససంయుమి దత్ప్రదేశమున యోగ
బల మూర్ధితముగఁ దపం బొనరించె యోగమునకు రాజసూయములు నశ్వ
ఆ మేధములును నవరిమితములై నను సరి, గావు నూనె వినుము కారమేంద్ర
తత్ప్రపాదీశ్వరతకు మెచ్చి శివుఁడు ప్రత్యక్షమై యభీష్ట ముడుగుమనిన 247
- వ అప్పునిశ్వరిండు భక్తిసంభ్రమభరితుం డగుచు దండప్రణామంబు నేసి 248
- క జలపవనాంబరవసుధా, నలసమవీర్యుఁ డగుపుత్రు నా కొనఁగంగా
వలయు ననుడు నిద్రించి నని, పలికి చనియొ నమృతాకృతామూర్తి నృపా 249
- వ. ఇట్లు లబ్ధవరుం డగుచు సత్యవతిసుతుం డగ్నికార్యచరుం డై యరణిపుచ్చికొని
మథింపం దొడంగిన ఘృతాచి యనునప్పరోవనిత లోచనగోచరం బగుటయుఁ
దానునుం గామగోచరతల్పంబు నొందిన నయ్యిండువదన యమ్మనితెఱంగఱింగి
వంచనం జిలుక యయియుండె నతండును ధైర్యం బవలంబించి యరణికార్య
ప్రవణుండై యుండం బ్రబలుం డగునంగజాచెడ్డు నప్పరోహాపాతిశయసక్తి
చిత్తుం డై నయూసంయుమిశుక్లం బయ్యరణియందుఁ బడియొ నవ్విత్తుండు శినిర్వి
శంకం బగునంతగకరణంబుతో నరణిమథనం బొనరించిన. 250

- త ఆయ్యరణిఁ బుట్టి జనకసమాకృతియును
భూరికాంతియు వెలుంగంగఁ బొలిచె శుకుండు
యోగ కాలసుసంభృతపావిత్రవాక్తి
మహితలేజస్కుఁ డగుమౌతవమౌనిమాడ్కి. 251
- నీ. అప్పుడు మందాకిని పాకారమై వచ్చి మంగళస్నానమునిర్వర్తించుడుగ
నొనరించె నాశనంబుననుండి పడియొఁ గృష్ణాజనదండంబు లతనియెదుర

- దివ్యదుందుభులును జేవాంగనాగానములును వీలెంచె నద్భుతము గాంగఁ
గురుమనరంబులు గురిచె నింద్రుని దేవతలు గారవమున వచ్చి రంచి
తే కాపమేతుఁడై యేలించి కామవైరి, యతని నుపసీతుఁ గావించె నమరనాథుఁ
డుజ్వలంపుఁగమండలుపొసఁగెనిచ్చిరమరులెన్నఁడు మాయనియంబరములు
క. మృగపక్షిసమూహము లాదిగఁ గల్లుచరాచరముల దివ్యప్రభ్రుం
డగుతుకునిపుట్టానర్చి, బ్రగాఢతమసంప్రమోదభరితంబులు గాన్ 253
- ః. జనియించినమాత్రన యష్టునిపకిశోరమును వేడములు వొందెను డ
జ్జనకుని మునుపొందిన లెఱుగున నబ్బులుఁడు వరించె గురుఁడుగ ధిమణున్
వ. ఆచారపరిపాటి యవలంబించి యిట్లుపాథ్యాయవరణంబు నేసి 255
- తే ఆతఁడు సదివిప వేడవేదాంగధర్మ
శాస్త్రరాజసీత్యాదికసకలవిద్య
లును గ్రమంబునఁ జదివి యష్టునికుమారుఁ
డచ్చటన యుండె న్రతచర్యలందుఁ డగిలి 256
- వ దేవతలకు లోనుగా మంత్రజేయుండును మానసియుండును నగుచు నట్లుండు
నయ్యారడేయుండు నిజాశ్రమంబున నున్నతండ్రిపాలికిం జనుచెంచి తడనుసరణ
ప్రక్రియం బ్రవర్తించునెడ నచ్చేరువం జరియించుమునికుమారులతోడియాట
లు మరిగి లోకంబుతోడిపాటియై యాత్మానుసంధానంబు నేయ లేక మెలంగు
చున్నంజాచి యాసత్యవలీసుతుండు సాంఖ్యయోగశాస్త్రంబు లతనికి నధికతం
బులు గావించె మఱియు జేహంబునందలియహంకారంబంతయు బంధులవలని
మమతయుం బాయునట్టివాక్యంబు లుపదేశించె దానం బ్రబోధం బుడయిం
చుటం జేసి యష్టువోమికి బ్రహ్మచర్యగార్హస్థ్యవానప్రస్థధర్మంబు లనునాశ్ర
మంబులు మూటను బుద్ధిరమింపడయ్యె నయ్యుపరమపరుం డచ్చారాశ్రమ్యతో
మోక్షప్రదం బెయ్యది దాని నెఱింగింపజే యనుటయు 257
- ఆ. ఆతఁడు మోక్షదర్శియగుట నిరూపించి, యష్టువోమనీంద్రుఁ డతనితోడ
వత్స కానఁ జొప్పు వై దేహం డగుజనకక్షితిశువినయగౌరవమున 258
- క. గగనంబునఁ జను టుడుగుము, తగంగఁబాడప్రచారితన చను మిథిలా
నగరమునకు నమ్మనిమా,నర్మగుణం గను మోక్షధర్మ మతఁ బెఱింగించున్.
- క. ఆచారజన్యనెడ నహం,¹కారిత మమకారితయును గర్తవ్యముగా
దేరికి నైనను బూజ్యం, దారయ నాతఁడు వినీతియ తగుం జొద్దూ 260
- ఆ. అనిన నట్లకాక యని మేరుముఖనగంబులు వనేనదలుఁ బలుదెఱుగుల
దేశములను వివిధలేర్థంబులును జాల్కఁ, గడచి వచ్చె భరతఖండమునకు. 261
- వ. నచ్చునప్రభు డెయ్యడ నేపదార్థంబులు జూచినం జూడనివాడబోలె వచ్చె నిట్లు

- వచ్చి విదేశాజననదంబు సొచ్చి విశిలాపురంబు నుపవనంబు కడసి చని తడియ
ప్రాకారద్వారదేశంబు నేరిన సమయంబున 262
- తే ద్వారపాలు రచట వారింప కాంతిమై, నూర కున్న జూచి వారు వెఱచి
లోని కెఱుక చేసి లోగుచు వారు ద, న్ననుప నరిగె నృపగృహంబు నేర 263
- క అచటఁ బ్రతిహార లాగిన, నచలితశమవృత్తి నుండె నవ్వేత్రధరుల్
ప్రచలితమకులై యాలెఁ, గుచితంబుగఁ జెప్ప నృపతియుఁ బురోహితునిన్
- తే అరయుఁ బుత్రైంచె నాతఁడు నరసి పోయి
నిజ మెఱింగింప భక్తివినితిసంభ్ర
మములు ముప్పిరిగొనగ నమృతజనాథం
దళలమంత్రిలు బుధులు దో నరుగుదేర 265
- చ శిరమున నర్హ్యపాత్ర గొని చెచ్చెర వచ్చి త్రియం బెలర్ప న
గ్గునసుతుఁ గాంచి యంతిపురితోటకు లోనగునొక్కసామ్యమం
దిరమున కమ్మనిం గొనుచు దేవసమప్రతిభ త్తేగి ర
త్నరుచికాంచనాసనమునం దగ నుంచి సునీతపాద్యుఁ దై 266
- క. లలితాక్షరములఁ గునుమంబుల బూజితుఁ జేసి యర్హ్యమును గోవును న
క్కులపతికి నిచ్చి విధిపరి, కలనజ్ఞం దైనయతఁడుఁ జైకొనియొ దగన్ 267
- వ జనకుండు సవినయంబుగా నిలుచుండి యమ్మని యనుమతి నేసిన మఱి మహి
యంద సమాసినుండై తానును మంత్రిలు విద్యజ్ఞనంబులు గొలిచి యుండె
నట్టియొడ నన్న రపతిపరివారజాతం బెల్లను గొతుకంబునం జనుదెంచి యంతంత
మ్రొక్కుచుం జూచు చుండ 268
- తే యాచవిశ్రమముల నప్పురోజనంబుఁ, గ్రేడి నేయువారాంగనాశ్రేడి గీత
నృత్యనిరతి నారాధింప నిర్విశేష, యోజితేంద్రియుఁ దై యతఁ డుండె నధిప
- చ అతనికి నన్న పానముల నంచితభక్తి నొనర్పఁగాఁ బురో
హితు నియమించి యవ్యసుమతీశ్వరుఁ డద్దినశేష ¹యామినుల్
చతురము భక్తియు క్షమును సంప్రమదంబునుఁ గా నయించె న
వ్వితమృదుపారభాషణసమీరణతం దదుపాంతవ ర్తి యై 270
- వ మరునాఁ డమ్మహిపాలుండు గాలోచితకృత్యంబు లాచరించి కృతకరణేయుండు
ను సుఖాసినుండును నై యున్న యమ్మనిపాలికి సూరిజనసమేతంబుగాఁ జని రరి
వేడ్కించి యుండి కేలు మోచ్చి మారిట విచ్చేయుటకుం గతం జేమి యని సవి
నయంబుగా నడిగిన నమృహాత్ముండు మాతంద్రిపంపున మోక్షమార్గబోధార్థి
నయ వచ్చిరి విప్రునకుం గర్తవ్యం బెయ్యది మోక్షం జేమిటం బదయ వచ్చు
నెఱింగింపచే యనుటయు నతండు సవిశేషసమాజరుం దై. 271

— అనుకుడు శుభవ మనదేశించిన మోక్షభర్తృవారము. —

- నీ విను ముసనీతుఁడై విప్రుండు బ్రహ్మచర్యంబు ¹వేదాభ్యసనంబు నడపి
దారసంగ్రహము సంతానసంపాదనంబును నధ్వరక్రియయును నొనర్చి
జేపవీర తిథిపూజావిధిపూఁడగు చుండి వనమునకు హుతవహస్ర
యుతముగఁ జని యందు నతిశులఁగొనియాడివ్రతము ²గమాయచక్రతనొనర్చ
ఆ. నగ్నులాత్మయంద యారోపితములుగఁ, జేసి వీరరాగచిత్తవృత్తిఁ
బరమశాంతిఁ జొంది బ్రహ్మశ్రమదంబుఁ, జొందువాఁడు లోకపూజ్యచరిత
వ అనిన విని యమ్మనివరుండు 278
- క జ్ఞానోదయ మై యుండఁగ, మానక వెండియును నాశ్రమత్రయవాసుం
డై నిలిచి తత్త్వియానుష్ఠానము గ్రమవృత్తినడపుటయు వలయునొకో. 274
- తే జ్ఞానవిజ్ఞానదృష్టి శాశ్వతికతత్త్వఁ
డయ్యెనేనియు విడువ రాదాశ్రమములు
గ్రమసమారూఢి యనునె వేదములు దీనిఁ
దెలియఁ జెప్పవె మోక్షవిత్తిలకజన్మ 275
- వ అనవుడు నతం దతని కిట్లనియె 276
- తే జ్ఞానవిజ్ఞానములు మోక్షపాధనములు, గురునియుపదేశమున నవిదొరకొనంగ
వానమోక్షంబు గాంచినవాఁడు విడుచునయ్యుపాయదర్శయంబునునతులబుద్ధి.
క లోకోచ్ఛేదముఁ గర్తవ్యమగుతయఁ గాక యుండ వలయుటకై సు
క్ష్మాకాచకులాశ్రమములు, నైకొని నడపిరి దృఢంబుగాఁ బూర్వమునులే
తే అండఁ దుద ముట్ట నడచిన నందవచ్చు
ముక్తి బహుజన సంసిద్ధమోక్షకార
ణముల శుద్ధఁడై ప్రభుమాశ్రమమునయంద
కాంచు మోక్ష మెంచెని నొక్కరుండు మునివ 279
- క వానికి మూఁదాశ్రమముల,లో నిలువఁ బ్రయోజనంబులం గలవె తమో
ధీనతను రజఃకరత, గ్ధాన వలయుఁగాక సత్త్వనైత్తికమతియై. 280
- తే. సత్త్వమార్గాభిరతి యాత్మతత్త్వదర్శ
నంబు గావించు దనుఁ దాన నరుండు గాంచు
విశ్వమునఁ దాను దనయందు విశ్వమును వ
సించుటయుఁ జూచుచును ముక్తి జెందియందు 281
- వ. ఇవిష్టయంబున యయాతీవాక్యంబులు గల వాక్యైంపుము. 282
- ఆ జ్యోతి యాత్మయంద యున్నది గాన్ప శ్శక్తియు సమాహితాత్మఁడైనమునికి
నొరులవలనఁ దనకు నొరులకుఁ దనదెస, భయములేక యున్నఁ బరముఁగాంచు.

- క. కోరికయు నొల్లమియు లే, కేరూపున భూతములకు నెగ్గగు తెలుగుం
తేరక యకామవృత్తిఁ ద, పోరతి నున్నతఁడు బ్రహ్మముం బ్రాపించున్ 284
- క వివఁ జూడం బడునందెల్లను సమతం బరముఁ గనుచు లొల్పనిరసనం
బున సుఖదుఃఖాదివల్లదల్పనిరూఢుండు గాక యున్నతఁడు ముక్తి గనున్
క ఇనుమును గనకము నిండయు, వినుతియునమములుగఁగొనుచువివిధాంగకముల్
దనలోన నడఁచుకమతము, ననువున నింద్రియము లడఁచునతఁడు గను శివున్
- వ. అని చెప్పి 287
- తే అవిశ్లేషంబు లెల్ల నీయందుఁ గలుగు, ననఘ భవదీయజనకదయాసమృద్ధి
సిద్ధదివ్యబోధంబునఁ జేసి తోఁచె, నవ్విధముకంటె నీచంద మధికతరము 288
- వ నీ వట్టిద వగు తెలుఁగవు, భావంబున సంకయమును భయమును బాల్యం
బావేళింపఁగఁ జేయ న, భావితనిశ్చయఁడ వగుటఁ బరమమునీంద్రా 289
- క జ్ఞానము విజ్ఞానము నీ, మానితగూఁము లగు నవి సమగ్రము లైనం
గా నేరదు మోక్షపదము, గానుపు దృఢనిశ్చయండు గా కున్నే నీన్ 290
- తే ఓక్కటిఁజరయు లేదునీవుదితమోక్ష, బోధఁడవు సంకయములెల్లఁబోవవిడిచి
నిశ్చయింపుము నీకన్న నెలపు కాశ్వ, తంపు నెలపుగ విషయావికంపితార్త 291

— శుకుండు హిమవంతంబున నున్న వ్యాసునియొద్దకు వచ్చుట. —

- క అని బోధించిన జనకువ, చనములు విని శుకుండు విగతసంకయఁ డై కాం
తినిరూఢిఁ బరమగుఱింపుం, బు నొంది తనుఁ దాన కనుచుఁ బోవుచు నుండెన్
- తే మూలతముతో సమానధర్మత్వ మొంది
యతఁ డుదజ్జుఁ డై నిఖిలామరులును
మునులు గరుడగంధర్వాదులును గుఱూహ
లమున వసియించు శిశిరశైలమున కరిగె 293
- నీ కురువంశముఖ్య యగ్నిరి పుణ్యవిభవసమేతంబు విను మప్సహీధరమునఁ
• బరమేశ్వరుండు దపం లేక పాదస్థుఁ డై బహువర్షంబు లాచరించె
బుర్రెలాభాశ్శిర్యమునఁ గృష్ణఁ డుత్కృష్ట నియమాచరణములు నిష్ఠ సలిపె
షడ్గుఱుం డాత్మీయశక్తిప్రభావంబు దెలిపి దేవాధికరణఁ డయ్యె
- తే మజీయుఁ బెక్కిండు మునులు నమర్త్యులును సు
చరితముల బెంపు నొంది రా శైలమూవృ
పాంకునకుఁ గూతు నిచ్చె యా గాంగయోని
యగుట నజాఁడు దదార్శత్వ మర్చి తొందె 294
- వ. అట్టిమహామహిమ గలుగునాహిమవంతంబునకు మున్న వచ్చి సుమంతువైశం
పాయనలై మినిపైలనామధేయ లగుశిష్యులం గరుణావిధేయుం డగునాత్మవ
తేయుం డభ్యయతుంబు గేయించుచుండఁ బుణ్యతమం బగుతపాశ్రమంబున

ప్రభానిభం బగునిజకాంతివిసరంబున వెలుంగ నయ్యారజేయుం డప్పునిపాలికిం
జని తానుయోగబలంబున ననేకంబు లై నగిరిపరిడరణ్యంబులు గడచి యెందు
నుం డగులువడక తార్చక జ్ఞానిర్వు క్షళరంబుచండంబున నేరెంచుటకుం ప్రితుం
డగు నప్పరాళరనందనుపాదంబుల కభివంజనంబు నేసిన నతం డభివందింప
నానన్న మూసీనుండై జవకజననాథసంవాదవిధంబు విన్నవించి విశేషసమృదం
బావహించె ని ట్లరణిసుతుసమాగమంబు నొంది 295

క అప్పునియును శిష్యులతో, నమృహితాత్మ నునిచిరొని యథ్యాపనశీ
లప్పుగుచి త్తముతోడ సుఖియ్యుండంగ నొక్కనాడు గౌరవ మొప్పునీ 296

వ కొలిచి యుండి సుమంతుప్రభృతులు నలుపు రతనితో దేవా శుకుండు మొదలు
గాఁ గలయే మేపురమును చేదవిషయప్రత్యాతి నెల్ల వారికంటె నెక్కుడుగా
వలయు మమ్యుంఠోరె నొడ్ల నాదరాధిక్యంబున భరంపడి సవిశేషంబుగా నధ్య
యనంబు నేయింప కుండుట మాకు వరం బని విన్నవించిన వీతపక్షపాతచిత్తుం
డగునత్తాచూత్తమండు 297

తే. భక్తుఁ డగు బ్రాహ్మణునకు వాగ్భృష్ట ముఖ
మును ర్చియంబున నిచ్చునజనునిచేతి
లోనియది బ్రహ్మలోకంబు దీని మీర
తేర్పడంగ నెన్నఁడును విని యెఱుంగ రెట్లు 298

క వినుఁ డెల్లవారు దుర్గంబును గడచి శుభంబు నొంది పురుషార్థములం
గనువార కాక యనియెడు, ననుగ్రహము వలచె యిట్లు లనఁ దగవగునే 299

చ అనుటయు వార లొండొరులయూననములో గనుఁగొంచు నవ్వీ యి
ట్లని రటు లేనిఁ బోదుమె దయావర శైలము దిగ్గి భూమి నెం
దును జరియించి యధ్యయనదోహాలులం జదివించి యాజనం
బు నడపి నీకృపారసముపొంగు నిగుడ్డుమె యెల్ల చోటులన్ 300

క అనవుడు మున్న యిట్లు లన రైతిరి వోవఁగ నీను మిమ్ము నెం
దును గడు పెద్ద పెట్టితిరి దోహాల మిమ్మెయి నుండ జాణ లై
నను నిటు వేఱొకం డడిగి నావచనంబులు మీమనోరథం
బున కిటు పాధనంబులుగఁ జోకలు బోయితి రంచు నవ్వచున్ 301

తే తమ్ము పంక్రీతిఁ గనుఁగొను నమ్మనీంద్రు
డరణకమలంబులకుఁ జక్కఁ జాఁగి మ్రొక్కి
రన్నలుపుదును వారల నతఁడు దీవించి
కరుణ నీగు రొత్త బిగి యారఁ గొఁగిలించి. 302

వ దీవించి యెయ్యది కేసిన నప్రమాదాయ త్తచిత్తులరై చేయుండు శ్రీలోకంబు

- లందును మీకుం ద్రియం దైనచోటుల వ ద్రిల్లుం దని నీడుకోలిపిన జని వార
లభ్యాపనయాజనవిశేషంబుల నశేషదేశంబులు నలకరించు చుండి రట్టయెడ.
- క నారదుడు వచ్చి ప్రితిం, భారాశర్వమునిఁ గాంచి బ్రహ్మనివాదం
నీ రున్నచోట లేమికి, గారణ మేమియ్యో యనుడు గారవ మెనఁగన్. 304
- క అతఁ దతనితోడ శిష్యు, ప్రతతి యిచట లేమి యనుడు బ్రహ్మనివరా
సుతుఁడును ¹నీవైనను ద, దబ్బితంబు నెల్లించు చుండ వలదే యనినన్. 305
- క నారదునివచనములుఁ బెంపారం గొనియాడి భవన మంతయు నాదా
పూరితముఁ జేసె నమ్మని, సారాధ్యయనమునఁ బుత్రసంయుక్తుం దై. 306
- వ ఇట్టియ్యర్థపురు నధ్యయనంబునెయ మహావాయువు పెట్టువీచిన నద్యశేషజ్ఞుండు
పుత్రుతో ననధ్యయనసమయం బగుట నెప్పి తదధ్యయనంబు వారించి తానును
సూర కున్న నయ్యారజేయుండు నియ్యత్పథికమారుతం బెక్కడిది యని
యడిగిన నఖిలభూతచేది యగు వేదవ్యాసుండు దేవయానంబున విష్ణుండును
లిత్యయానంబున భానుండును సూర్యార్థోగమనపర్యాయయానంబున బ్రవ ర్తి
ల్లుడు రది పవనాలంబనకలితం బై చెల్లుఁ బవనుల వినుము చెప్పెడ సమా
నుండు దైవతసంఘసంభవుం దతనికి నుదాసుండును నుదాసునికి వ్యాసుండును
వ్యాసునికి నపాసుండును నపాసునికిఁ బ్రాణుండును జనియించిరి జగంబులు
వీరిచేత సంవ్యాప్తంబులై యుండుం బ్రవహుం దావహుం డుదవహుండు
సంవహుండు వివహుండు పవహుండు పరావహుం దనం బవనులు సప్తసంఖ్య
లదితిపుత్రులఖిలభవనవ్యాప్తు లైచరియింతురు వారు సమానాదివచన పంచక
మహితాత్ములు వారలవలన వర్షంబులకుం బ్రవ ర్తననివ ర్తనంబులు గలుగు
చుండు వివిధదైవతవిమానంబులకును మహితయానం బావహిల్లు నొక్కొక్క
నాడు విష్ణుని నిశ్వాసవేగంబు. 307
- క అప్పవనములను గలఁచిన, నిప్పురు సగువికృతవాయు విది దీనిరయం
లిప్పుడు మహనీయం బగు, నిప్పురవ్రతమును జరింప నెనకం బెనఁగన్ 308
- త ఇట్టియచ్చుడు సదివిన నెల్లభంగి, నెడరు వుట్టుఁ గావునఁ జదు వుడగ వలసి
ననియొఁ బడవడి ప్రకృతిస్థమయ్యెఁ బవన,మఖిలభూతంబులకుసాఖ్యమావహిల్లె.
- వ స్నానకాలం బయ్యె నని పలికి పుత్రునకు నీవు సదువుచుండు మని చెప్పి యచ్చా
రాశర్వం దాకాశగంగా ప్రసాత ప్రదేశంబునకుం జనియె నయ్యారజే
యుండును నారదుం దాకర్ణింఁ గొంతనే పథ్యయనంబునెసిన నదేవముని
మెచ్చి యతనితో నీకు మే లొనరెద నెట్లంబు నెప్పు మనిన సతం దీలో
కంబునం బుష్టినవానికి హితం బెయ్యది దానిం జెప్పవే యనుటయు నవ్వుహ
త్వండు దొల్లి సంయుములకు పనత్కుమారుండు నెప్పినవాకర్ణంబు లేతత్పయో
జనంబు లయ్యుండు వానిం జెప్పెడ విను మని యి ట్లనియె 310

— బాండుడు కుమర వనదేశించిన తత్త్వ ప్రకారము. —

- తే. తపము పత్యంబ కన్ను విద్యయ నుఖంబు
విడువ దుగ్ధంబు రాగంబ వినుడు నరుడు
ముక్తి కుత్సహింపక భవన క్షణ దైన
నొందుభుక్తుప్రసం దది యొంద రాదు 311
- క. ఆరయఁ గామముఁ గ్రోధము, వైరులు ముక్తి కవి రెండు వారించిన సం
పార మనాకారం బగు, నేరిమి యొం డేల ముక్తి నెలవు గనుటకున్. 312
- క. ఆపరిగ్రహనర్యారంభపరిత్యాగములు గలుగుచుండిననకు దుగ్ధ
ఖంబుదెరువు వాటిలదు మోక్షుడదము సోపృథి తదాత్మకసుఖం బొందున్ 313
- క భూతంబుల దర్శింపమి, భూతాస్పర్శనము భూతముల యొడ సంభా
షాతరలత నొందమి సూ, రే తెరువు విమోక్షసుఖగరిష్ఠత పడయన్ 314
- ఆ హింస లేక యునిఁ యింద్రియజయము నై, రాశ్యమనవలత్వమనుగుణములు
నాల్గుఁ గలుగునట్టివరునకుఁ గరతలామలక మంతరాత్మ మహిమ యెల్ల 315
- క అమృతనివాళ్యములవిధ ద్విది దీనిం బ్రగాఢతత్త్వరతం జి
త్తమున నిడి తెలిసి నడవు, నిష్ఠైయి సమకూరు నీకు నిహవరసుఖముల్ 316
- వ. అని చెప్పి వెండియను 317
- ఆ పుత్ర దారబంధుమిత్ర సత్త్వంబు రొంపిఁ, బడినగజమునట్ల యొడరు నొందు
భోగజాలపరుడు వాగు రాజాలసం, పతితమృగర్షుషములభంగిఁ దలరు 318
- వ ధర్మాధర్మంబులును సత్కాపత్యంబులును దోషంగ వలయుఁ దోషంగు లెట్లు
సోపృథునంజేసి 319
- నీ విను మధర్మం బహింసనమున నెడలు ధర్మంబు సంకల్పవర్జనముచేత
నవ్యాప్తిఁ బొందు సత్కాపత్యములు బుద్ధిఁ గొని త్రొవ నగు నని మునివరుండు
మఱియును శిష్య నాత్మ విభావనంబున బుద్ధి విలీనతఁ బొందు శోక
భయ హేతువులు నివ్వఁబడివేలు వాటిల్లుఁ బండితుం డందుఁ బొందండు భూత
తే ములుగు నింద్రియములు నొక్క ప్రాప్తగట్టియున్న వీనికి వగఁబొందుటారివారి
కొలయు నెడరుల కెల్లఁ దా నుమ్మలికము, గట్టికొని కుందునట్టులుగాదె వత్స
చ అన విని సంకయం బురివి యమ్మనితో నరణితసూజాఁ ది
ట్లను భవదీయదివ్యవచనామృత మాని యరోగ శిచి త్రతం
గని కృతకృత్యతం తారయఁ గాంచితఁ బొందెద యోగసిద్ధి సూ
ర్యనిమహిత ప్రపారమున మాని సమస్తము దిగ్గఁ ద్రావెదన్. 321
- క. అని పలికె యమ్మనీశ్వరు, ననుజ్ఞ గొని తంద్రికడకు నరిగి విసతుఁ దై
తననిశ్చయంబు నెప్పిన, విని యతఁ డలరెం దడియనిజ్ఞానతకున్ 322

1 సోపృథః తదాత్మ సొఖం బొందున్. 2 7వ. శ్రి. ౧౦౪౪౦.

- ఆ. సంక్రమణ మందు సాత్యవశ్యమున, గని ప్రదక్షిణంబుగాగ వచ్చి
నరుగ నుత్సహించె నారణ్యముండు దాని, గాంచి వత్సలత్వగరవమున. 323
- వ ఆ బ్రహ్మర్షిస క్రమముండు 324
- క ప్రమద మొనర్చెడు నానయ, నములకు నంత కలు నిలుము నాఁగా ని స్నే
హము నిస్సంశయముం దనె, యమలమతిం బల్ల వింప నాశుకుఁ డరిగెన్ 325
- ఆ జనకు విడిచి యిట్లు పని సిద్ధపారణ, సముదయోపసేవితమును యోగ
సేవనార్హ విధమునై వెలుంగొందుతై, లాసశిఖరితట మలంకరించె. 326
- సీ విను మందు సమము వివిక్తంబు నగుచోటఁ బ్రాప్తుభాసీనుడై పరమయోగ
రతిఁ బదప్రభృతిగాత్రముఁ గ్రమంబుగ నాత్మభారణము సేయంగ నంత
నినుఁ డుదయించిన గని పాతపాదసంయమ మొప్పు నడ్డేవు నాశ్రయించి
నిర్విషయం బగుసర్వాత్మతత్త్వంబు గాంచి విశిష్టయోగక్రమంబుఁ
తే బొంది నారదముని యలవోక యచటి, కరుగు దెంచిన వినతుడై యాత్మయోగ
సిద్ధి యెఱిగించి నీకృపఁజేసి తెరువు, గంటి నరిగెద విగతసంగత్వమొంది. 327
- క అని పలికె విమలయోగంబున నాకసమునకు నెగసి పోయె గరుత్మం
తునిభంగిసపుడు సాధ్యులు, మునులుంగనివిప్రయమున మునుఁగుచుండమలోన్.
తే అచిర కాలంబునన యమహాత్ముఁ డిట్లు, యోగసిద్ధిఁ బ్రాపించె నెట్లు మెంత
నిర్మలమొ పితృభక్తివినిశ్చలత్వ, సంపదన చూచె యాతఁడీ పెంపు వదనె

— వ్యాసుఁడు మోక్ష మునుఁడు యోగహర్షణున వృత్తుం దగుట. —

- ఏ. అని మఱియు ననేకభంగులం బ్రస్తుతించుచుండి రట్టియొడ శుకుండు మృగపక్షి
త్వైలసరిత్సరసీతరుగుల్లలతలం గలయం గనుంగొని మాతంద్రి నావెనుకం జను
దెంచి నాదగుపేరం బలిచెనేని మీఁరెల్ల నో యన వలయుం జొందీ యనిన నవి
యట్లుచేసెద మనియె నా బ్రహ్మర్షివరుండు దమారజస్పత్త్వంబులం గ్రమంబున
దిగ్గద్రావి యుత్తరాభిముఖుండయి పోవ నొక్కమహాపర్యటంబుకృంగంబులు
రెం దత్యంతపీతశీతంబులై మేరుపామవంతంబులం దెగడుచుం గదిసి యనేక
యోజనాయామనిస్తారంబులు గలిగి మార్గంబున కడ్డపడి యుండె నతంద్రుతి
హతగమనంబునం జన నవి దక్షిణమునై రాలె నదృశ్యభంగి యగునాసిద్ధ్యం
గవునైఁ బుష్పవర్షంబు గురియుచు నమరగణంబు బహువిధంబునంబ్రబు
రించె నచ్చారాశర్యపుత్రుం డయ్యెడం బ్రవహించుమందాకినిహింఁడం జనఁ
తేరువం జనియె నట్లు పనునమయంబున. 330
- తే. నక్కలై యప్పురస్త్రిజనములు పలిల, లేరి నలుపుచు నుండి శంకింప కష్ట
హాత్మ్యోగనుంగొను చెట్టుటియట్లు నిర్వికారవృత్తివర్తించిరి కారచేంద్ర 331
- వ. అయ్యవసరంబున సత్యవశ్యమౌతుండు నిజశుతువెనుక మహాయోగగమనంబు

- గైకొని తగిలెనంతకు సాయార్జేయుండు వాయుఁడఁగ బరిక్రమించి సర్వ
భూతాత్మకుం డయ్యి నప్పుడు 332
- తే వెనుక సరుగుచు నున్న యవ్వేదమూర్తితోడసిద్ధచారణులు దత్తుతుండులై బ
శృంగవిధ్వంసియైపోక నెప్ప నెలఁగు, పంపు మిగులశుకాయని పిలిచెనతఁడు
వ. పిలిచిన నాస్పృగతుండు నిజప్రకారం బంతర్హితం బగుటఁ జేటపడ బయలు
నో యనునాదంబు విగుడునట్లు నేసెం దదనంతరంబు 334
- తే. సకలజంగమస్థావరసమితు లెల్ల
వో యనిన నద్భుతం చెడ్డ నుద్భవించు
సత్యవతికొడుకు కొడుకువికాఁమహిమ
దెలిసి యప్పుర్యతముమోఁద నిలువఁబడియె 335
- వ ఇట్లు నిలిచిన యవ్వేదవ్యాసమునీశ్వరుంఁగాంచి జలవిహారంబుసలుపునయ్యప్పు
రోజునంబులు సిగ్గునగ్గలిక గ్రండుకొన నందఱు నంబరంబులు ధరియించి రద్ధివృ
తోభవమానీయుండు నిజతనయు చనునప్పుడు వారు శంక లేక యునికి గని
యతనిము క్తతయుఁ దనస క్తతయు నిరూపించి ప్రియంబును లజ్జయు నొక్క
టఁ జొడమ నున్నంత 336
- క. సురమునీసిద్ధగణంబులు, పరివేష్టించంగ నతనిపాలికి గంగా
ధరుఁ జేఁగు దెంచి నెవ్వగఁ, తొరయునతనితోడఁ గరుణ వొంపిరివోవన్ 337
- ద అనునయపూర్వకంబుగా నిట్లనియె 338
- క జలపవనాంబరవసుధా, నలసమవీర్యుఁ డగుపుత్రు నాకొనఁగంగా
వలయు నని యడిగి తిచ్చితి, నలఘుతపోవిభవ యేచు నట్టికుమారున్ 339
- వ వాఁడును మత్స్యభావంబునను భవత్తపోవిశేషంబునను బ్రహ్మతేజోమయుండై
దేవతలకుంఁబొంద రానిపరమగతిం బ్రాపించె దీనం జేసి మోదంబు నందవలదె
విషాదంబునకుం బని యేమి యని పలికి వెండియు 340
- తే ఇలయు గిరులును శరధులు నెంతదాఁక్కఁగలుగునంతకాలంబును వెలయుచుండు
శుకునికి ర్తియు నీదుయశోవిధూతియును జనంబులవీనుల కుత్సవముగ 341
- వ అని నిర్దేశించినవలయునేని బుత్ర సదృశయైనభాయ నిన్నెప్పుడునగుమింపదర్శిం
చువాఁడవుగా కనియె నిట్లునుగ్రహించి యాబ్రహ్మర్షిప్రవరని సంక్రీతునింజేసి
వీడుకొల్పి విశ్వేశ్వరుండు నిశేఛ్చంజనియె నింతవట్టు నారదండు నాకుంజెప్పె
క ఇది యతిహాసవరము దనుఁ, జదివినవారలకు వినిన జరముల కాయంబు
ప్రదమగులక్షిః ర్మ్యభ్యుదయంబుల నిచ్చు సుగతియును గావించున్ 343
- వ. అనియె వద్యేవమునిచేత నావనినచోప్పున నీకుంజెప్పితి నీవింక నేమి వినవలెను
టయు ధర్మతనయుండు శంతనతనయుతో బ్రహ్మచర్యాదులగునాలుగాశ్రమం

- బులవారును దమకు ను త్తమపదనీధిం గోరి యారాధించుదైవం బెయ్యది దయ
పల్లవింప నా గెఱింగింపుము 344
- క అనియె నని చెప్పి గురుభ, క్షినిరూఢుండు లోకమాన్యతేజుండు విద్యా
ఘనుఁ డగునావై శంపా,యనమునివరుఁ డిట్లు లనియె నాతనితోడన్ 345
- తే. వ్యాసమునినాకు పద్మజైశ్వర్యధుర్య, నాగమవ్యాసకర్తృ నమితతేజః
గొలిచి తత్ప్రసాదంబున వలనుఁబెంపుఁ, గలిగియేను నారాయణుకథ ఘటించు
వ అని భక్తవ్యాసకంబుగాఁ బలికి జనమేజయున కి ట్లనియె నట్లబాతకత్తుం డడి
గిన నయ్యాపగావుత్తుం డతనితో నారాయణనానిదసంవాదం బనునితిహా
సంబు మాతండ్రి నాకుం జెప్పె దాన నీయడిగినయర్థంబు చేటపడుం జెప్పెద
క అని పలికి యాదరంబున, మనంబు మేదురము గాఁగ మనుజేశ్వరయ
జ్ఞనపలివీను లమృతరసమున నించినయట్టివందమున ని ట్లనియెన్ 348
- పుష్ప కు భర్తానకు నారదవారాయణనంబాదంబు నెఱుట. —
- నీ విను మవ్యయండుననాతనుండు విశ్వాత్ముండు నై ననారాయణుండనుమునీంద్రు
బదరికాశ్రములు భక్తిమైఁ గొలిచి నారదుఁ డెద్ది నీధి కా రాధనీయ
మావతి యిచ్చున్న నతండు ద్రువం బచలం బింద్రియాగోచరంబు సూక్ష్మ
మనుమత మన సర్వమున కంతరాత్మయై చెలుంగుత త్వము దక్క వేఱకలదె
తే యరయ నారాధ్యమై యజుఁ డాది గాఁగ
సకలభూతంబులకును బూజ్యంబు దాన
యనియె ని ట్లన్న నరసఖుఁ డతికృపార్ద్ర
భావుఁ డై చెప్ప నప్పద్మభవసుతుండు 349
- వ సంప్రీతుం డై సవిశేషవినయంబున నమృతాత్మున కి ట్లనియె 350
- క లోకేశ నీవు భర్త, శ్రీకావలి గాఁగ నవతరించుట విద్య
ల్లోకంబు నెప్పు నమ్మా,లాకృతి యె ట్లుండునో ¹దయాత్మకమూర్తి 351
- క శ్రునివరతయు గురుభక్తియు, మదిఁ గల వాకొంత కొంత మన్నించుఁగా బా
త్రత గలిగెనేని నా కొసఁగు తడియాలోకనం బగు తెఱంగు కృపన్ 352
- వ అని వేడిన భక్తపరాధీనుం డై నయమృతానుభావుం డభ్రేవసుండుమితోఁ బర
మైకాంతి వగుము నీ కట్టి పెంపు సంపాదించెదం బొప్పుని యత్పాదరంబున
వీడుకొలిపినం ప్రీతుం డై వియద్విధిం జని యముని గనకనగంబునందు
నియతాత్మం డయి యుండి దుగ్ధార్ణవంబును త్రరంబుచేరువ నున్న శ్వేతద్వీపం
బునం దనాహారులు నింద్రియవృత్తిరహితులు నన్యేదులు సుగంధిన్యకాంగులు
నగుపురుషులం గాంచె ననిన విని భర్తృపుత్తుం డవిశేషంబులు ముక్తలహ
ణంబు లై యున్నయవి యపూరుషులతెఱుం గెఱింగింపవే యని యడిగిన
కంతనునందనుం డతని కి ట్లనియె. 353

క వారలకథ మాతండ్రికి, గారవమున బుధులు సెప్పఁగా నే వింటిం
 గౌరవముఖ్య విశిష్టా, చారుడు నృపుఁ డొక్కఁడు పరిచరవసు వనఁగన్ 354

ఆ శిల్పిగఁ దొల్లి భూమి గలయంతయును నేల, సత్వమును దమంబు శమమువిష్టు
 ధక్తియును నయంబు బలిమియఁగ్రతుకుత్సా, హలముబ్రాహ్మణాప్రియంబుఁగలుగుడు
 వ ఆచార్యుఁడు 356

చ అలఘుతపంబు గోరి వసుధాధిపతిత్వము దిగ్గఁ ద్రావి కా
 నలఁ జరియించు చుండ సురనాయకుఁ డాతనిపాలి కేగి నె
 చెల్లి వయి నాకడం దగ వసించుము వచ్చుచుఁ బోవుచున్న మీ
 లిలయును నేలు దివ్యతయు నిచ్చితి మెచ్చితి నీదినిష్ఠకున్ 357

తే దేవభావంబునకుఁ దగ నీనినెక్కి, తిరుగు మెల్లెడ నని రత్నదీప్త మైన
 యొకవిమానంబునంబ్రీతి నొసఁగ నతఁడు, నతని శిమూలకు మిగులక యల్లుచేసె
 వ దానంజేసి వసునామధేయుం దై నయతం దుపరిచయం దనం బరిఁగె నదియు
 నుం గాక వేటొక్కటి యవ్యభినివిశేషంబు వినుము కిల్పాదియందు మరీచి
 యెల్లి యంగిరసుండు పులహండు పులస్త్యుండు క్రతువు వసిష్ఠుం దనియెడు
 మహామునులు చిత్రశిఖండినామధేయులు స్వామ్యంభువుం దనుమనువుం దారు
 ననేకవర్షంబులు విష్ణు నుద్దేశించి తపంబు సేసిన నక్షేత్రం దదృశ్యరూపంబున
 వారలకల్పదుర నిలిచి వారితో మీరు భర్తృశాస్త్రకరణప్రపణుల నై న
 న్నాశ్రయించితిరి భారతి మీయందు నిలువ నియోగించితి మీచేతం బ్రతేతం
 నై సకలజగంబులకు పితంబును మర్యాదాప్రవర్తకంబును నై శాస్త్రంబు
 వెలుంగు నంగిరసువలన బృహస్పతి యనునొక్కమహామతి జన్మించు వానియం
 దానందర్షంబు ప్రతీక్షించునది యని యానతిచ్చి మెడియు 359

తే ఉపరిచరవసు వసునొక్కవృతి పుట్టునాతఁ డర్హుఁ డాశాస్త్రంబు నధిగమించ
 నాబృహస్పతి సెప్పంగ నధిగమించి, తత్సమాచారనాయకత్వము వహించు
 వ ఆచార్యుఁడొక్కఁడు ముద్భక్తుండు మీకు సంభావనీయుం దని పలికి చనియె
 నక్షింబగునన యాపెంపు నొందినయట్టి యవ్యసువు హయమేధంబునకుం
 బ్రవర్తించిన నమరీచ్యాదు లగునప్తపంఖ్యులును మణియునుం దత్సము లగు
 మహాసుభావులును ఋత్విక్కిరణంబు లాచరించిరి బృహస్పతి యుపదర్శనంబు
 నడవెఁ బ్రజాపతిపుత్రు లగునేకతుండును ద్వితుండు ద్రితుండును ననుముని
 పత్నీయులు సదస్సులై రిట్లు సెల్లునయ్యద్వరంబునందు 361

తే అచ్చు రేంద్రుం డహింసకుం డగుటఁజేసి, పశువిశేషంబు లే కుండఁ బరమనిష్ఠ
 నాతఁ డారణ్యకోస్తీత మైవచాశ్రయ, సంపదయుము విష్ణుగుణించి పఠించె నధిప 362

క. కరుణావిధేయుఁ డగునా, హరి యతనిఁగ గాన వచ్చునట్లులుగాఁ జె

చూర వచ్చి హవిర్యాగాహరణం జొనరించి చనుడు నతిమృతం లై. 363
 వ. దివ్యధిమయం దగుధిమయం గన్నీ రొలుక నన్నరపతితోఁ దనలై యెత్తినపురో
 దాశభాగంబు విష్ణుం దెల్ల చేలుపులుంబోలె నాకు దర్శనగోచరుంలై శాసక
 యదృశ్యుం లై కొనియె నని యుగ్గడించిన నయ్యుపరిచరుండు భరితవినయం
 లై యతని ననునయించె సదస్యులు పంభ్రమంబు లేక యన్నా కేశమంత్రితో
 ని ట్లనిరి 364

— వికతద్వికృతికులు బృహస్పతి నిష్ఠాదేవుడును నెట్లుట. —

నీ అలుక మానుము హరితై సముద్యత మైనభాగంబు హరి గొన్నఁ బదర నేల
 యతని దర్శింప శక్యమి నీకు మాకును నజానిరూపపుక్తు లై నయేము
 హరి దర్శనముగోరి యధికతఁం బాచరించు చుండఁగ నశరీరవాణి
 దుగ్ధాద్ధవంబునందు వికాలరమణీయ మగునొక్కడివి దెల్పారి యుండు
 ఆ నచటి కరుగుఁ దడవ నతినితవర్ణ ల, న్నేదు లింద్రియప్రవృత్తివిముఖు
 లధికసురభిదేహం లాహరరహితులు, హరిపరాత్మ లై ననరులు గలరు 365
 క వారలకుఁ జాపు నిజతేజోరూపము విష్ణుఁ దల్పుదు సూడఁగ నై నా
 మీరును జాతు రనినఁ బ్రియ, మారినచి త్తములతోడ నందఱును వెనన్ 366
 వ శేషతద్విధంబునకుం జని యశరీరవాణి పెప్పినచందంబు మానవులు గంటి మట్టి
 డిప్తివిశేషంబు లేలోకంబుల నెఱ్ఱాతులకు లేవు వారలు మానసజడపరాయణు
 లైయున్నవా రేమయ్యెడ నేకాంతికజరుల కింత నంతరున్నంత భానుపహస్ర
 ప్రభాభాసితం బగునొక్కదివ్యతేజోరూపంబు వారియగ్రభాగంబునం దోచిన
 వారు గూడుకొని భక్తిమయప్రణామంబులు నేయుచుం జేరి జయ పుండరీ
 కాక్ష జయ హృదీకేశ జయ విశ్వభావన నమస్తే నమస్తే యను నెలాంగులు
 నింగిముట్టం గొల్చి రట్టియెడ 367
 క మానయనంబులు ద త్రేజోనిహితము లగుదుఁ దెలియఁ జూడ నశక్యం
 లై నం శేషుడి యుండఁ, గా నొకభూతంబు వలికె గగనతలమునన్ 368
 క. ఈదేవుని గన్నట్టుల, కాదే యిప్పురుషవరులఁ గాంచుట మీకు
 భేదంబు వలదు నియమత, పాదానము లితనిఁ జూడఁ బూట వడియెనే 369
 క. ఏకాంతికభక్తిరతి న, నేకము లగువత్సరముల కివ్వెప్పుని నా
 లోకిండుగా దొరగొనుఁ, గా కిటు వేగపడ మీకుఁ గానఁగ వశమే. 370
 క అని పలికిన విని క్రవ్వఱు, జనుదెంచితి మేము విష్ణు చందం బిది నీ
 కనఘా యలుగం బనిలే, దమానములు గాఁగ నడపు మధ్వరవిధులన్ 371
 వ. అని యి క్షేతద్వికృతికులు పెప్పినం బ్రకాశంబులై పురుషాత్మపురోహితుం
 డయ్యాగంబు సుప్రయోగంబుగాఁ జెల్లించె నాధూపల్లభం దట్లు పుణ్యవరుం
 డగుచు బ్రతాపిపాలనం భాసరించె పట్టియెడ నాకలోకంబున సురమునిగోష్ఠి

యందు మర లభ్యరంబుల నజంబుల విశేసింప నలయు ననిపలికిన మును లజంబు లన్నంతన యెల్లయుగంబులను ఛాగంబులఁ గాఁ గొనరాదు కృతయుగ విష యంబుగా వేడంబు లజంబు లోషధు లని చెప్పెం గాన యని రిట్లు వివాదం బైననమయంబున నలవోకవోలె నుపరివరవసు వయ్యోడకుం జనిన నా రెండు దెఱుంగులవారును జయాపజయంబులకు నతనిమాటపాటిగా నూడి యడిగిన నాతండు 372

క ఛాగము విశేషన యోగ్యము, యాగంబుల నెల్ల యుగములందును ననియెం దా గీర్వాణులపక్షం, లై గెలు పది యుభుడు వారి కగుటకు నధిపా 373

చ అనిన విని వేదాధాపలాపంబునకుం గోపంబు నొందిన మునులకొపంబున నతండు భూవినుపతితుం డయి యుండ నమరు లేతెంచి యతనియంతరంగంబునకుం దెలివను నంగంబునకు డప్పి లే కునికీయు నొసంగి విష్ణు ప్రపాదంబునఁ బ్రత్యా పన్నుండ వగు దని యూఱిడించి యరిగి రన్న రవరుండును విష్ణుభ్యానజపరా యణుం డగుచుండ నచిరకాలంబునకు విష్ణుండు విహగపతింబు కైంచి యొత్తించి కొని పోయి శరీరంబుతోడన బ్రహ్మలోకగతుం గావించి సంభావించిన నమృ తానుభావుండు బరమానందంబు నొంది చెలింగె 374

క. కురునాథ యుపరివరవసు, చరితంబు ప్రసంగకలన సంప్రాప్తిం లై బెరసెను నీ వడిగినయ, పృథుపులదివ్యానుభావముం శిష్యంగన్ 375

చ అని పలికి భీష్మండాధూపతితో నారదువృత్తాంతంబు వివరించెద నాకర్ణింపుము.

నీ. అని చెప్పి యిట్లను నధిప నారదుఁ డట్లు లడ్డివియును నదృశకాంగు లైన యమృతావళుఁ దనయంతరంగంబునఁ దోచినఁ శ్రీతి నందులకు నేగి యమృతాత్ములు దన్ను నాత్మల నాదరింపంగఁ దా నత్యంతభక్తి ప్రణతుఁ దై పరమైకాంతు లగువారి కింతంత నిలిచి దుష్కరతపోనిష్ఠఁ బూని

తే యూర్ధ్వబాహుతఁగదలకయుండి వివిధ, గూఢదివ్యనామోక్తిసంప్రాధీయచటి పకలతీవుల నానందసంభృతములఁ, జేయుచుండ విష్ణుస్థుతి నేయుచుండ 377

చ ఇవిధ్యంబున నేకాంతమై సంస్తుతంప సీతాసీతపీతారణిశృంగహరితవర్ణంబులను బహుళరోబాహుపాదంబులను వేదికమండలు స్తుక్పూర్వాగ్ని భారణంబున నోం కారపావిత్రీవతుర్యేడోచ్చారణంబులను మహాద్భుతం బయిననిజదివ్యరూపంబు నారదునకు దర్శనగోచరంబుగా నిలిచి విష్ణుండు వినయసంధ్రమోహితభక్తి ప్రణతుం డగునప్పరమముని నాదరించి యిట్లనియె 378

— శ్రీకవ్యవాసి యగకారాయణుండు నారదున కుపదేశించినకర్తవ్యము. —

క ననుఁ గానఁ బడయ రెవ్వరు, ననభూ యేకాంతికులక యర్హము మగ్ధ ర్చన మీ వేకాంతికుఁడవు, ననహంకారుడవుఁగాన యచ్చెం జూడన్. 379

చ. అని పలికి వరంబు వేడు మగుటయు నతండు దేవా భవద్గర్భనంబుకంటె మిగుల

- వరంబునుం గలచే యనుటయు వజ్రేచ్ఛండు సవిశేషప్రసాదభరితుం డై 380
- నీ ఇంద్రియంబుల కందఁ దెల్లభూతంబులుఁ దెగినను దెగకుండుఁ ద్రిగుణరహితుఁ
దభిలంబునకు నాత్మ యన పర్వసాక్షి నా నజాఁ డన నిష్కలుం డన వెలుగు
క్షేత్రజ్ఞుఁ డాతండు జీవుండు వాసుదేవుండును సంకర్షణుండుఁ జానె
వారు మనం బహంకారంబు వరుసఁ బ్రద్యుమ్నా నిరుద్ధనామోచహితము
తే లింతయును మన్వయంబ యే నిరువదియును
నాల్గు నగుతత్త్వతోటికి నాఘఁ డైన
పంచవింశకాభిఖండఁ బరమపురుషుఁ
డనియు నావేరు మఱి పర మరయ లేదు. 381
- క విను మేకాంతికుఁ దెవ్వనిఁ, గని నిత్యానందపదము గను నప్పురమా
త్ముని వాసుదేవు నిష్కలు, ననుపముఁగా నను నెఱుంగు టాత్మహిత మగున్
క. భూతాత్మక మైనయభిల, భాతుచయము వెలిగ లేదు తను వామైత్తం
భాతతేజవవ్యాప్తి, మేతము గాకున్నఁ జేష్ట నెవఁగదు వత్సా 388
- క జీవశరీరములు పృథ, గ్భావాకలితములు గాఁగఁ గనుటయు వలయుఁ
జీవునిఁ గంటి ననుట మా, యాచిలసన మస్త్రీయ మది మునివర్యా 384
- క జీవుఁడు 1 మత్సమవేతుండు, గాపు లెఱుంగ వలయు దృఢముగా భక్తిమయం
లై వజ్రలునాశ్రయంబున, నేవాఁ డొందునను వాని కిత్తి విముక్తిన్ 385
- క ఆదిత్యమరుద్యసురు, ద్రాదిదివిజగణము నంబుజాననుండుఁ జతు
ర్యైదములు డదాత్మకతం, గాడే తత్తద్విశేషకౌరవ మొందున్ 386
- తే కమలగర్భ సృజించి సకలజగద్ధు, రానియుక్తుని గావించి యే నివృత్తి
పరత నేకాకిని విద్య భవ్య మగుసహాయముగ సంచరింతు మధ్యస్థవృత్తి
వ ఓక్కొక్క కాఁంబున జగద్ధితంబుగా జన్మకర్తంబులంబూనుదు వినుము వారా
హ రూపంబు దాల్చి హిరణ్యాత్ముని నారసింహమూర్తి ధరియించి హిరణ్యకశి
పుని భృగువంశంబున జామదగ్న్యుం డన జనియించి సర్వక్షత్రంబును దశ
రథుం డనురాజునకు రామనామంబునం బుట్టి రావణాసురుం బరిమార్చుం గల
వాఁడ భూభారంబు వాపుటకై యాడవకులంబునం బ్రభవించి పురందరనంద
నుండై యవతరించిననందు డోద్భవ సత్కార్యంబు నిర్వహింతు నేను దొల్ల
నరనారాయణు లనియెడునామంబుల మూర్తిద్యయంబును ఋషిత్యంబును
వెలయ నొలసి లోకరక్షణం బాచరించు చున్న వాడ నమూర్తులపడవడి కేలీ
మానుషత్వంబు నైకొని యిట్లు నేయునయ్యవతారంబునఁ గంప కాలయవన
ముర నరక బాణప్రముఖులైనకంటకులం తెఱుకు నందు బాణాసురుం గాతు
నని పూని మహాదేవుండు మహానేపాదిహితుం డై యద్భుత నమ్రహాత్మని

జయించి బాటునిం బరాళవింతు నింతకు మున్ను మత్స్యత్వకూర్తవ్వంబుల
నొంది నిఖలచ్చందోబృందారకహితం బొనర్చితి మచ్చరితంబులు నీకుం గర్జ
గోచరంబులు గాకుండెడు నే మతీయు భర్తరక్షణార్థంబుగా నేమేమి నేయవల
యు నవి యొల్లనుండేయువాడఁ గృత్యంబులు గృతంబులైన మదీయప్రకృతి
పొందుదుఁ బరమేష్ఠినందనా నీ వేకాంతకుండ వగుట నీకు నాకొం గొల్ల నె
ఱింగించితి నని చెప్పి యమ్మునిం గని యనాహాదులు ననింద్రియులు నన్నేదలు
నుగంధిశ్చేతదేహంబు నగునమ్మానపులంజాపి వీ రేకాంతికులు మన్వయభ్యాన
పదులు నై యున్నవారు వీరలకు సమృద్ధంబుగా మెలంగం దగదు నీవింకఁ బో
మ్మని పరమాదరంబునం బలికి వీడ్కొలిపిన నద్దేవమునిన త్తముండు పరమా
నందభరితుండై బదరికాశ్రమంబునకుం జనుచెంచి నరనారాయణులు గాంచి

తే భక్తి వీడ్కొని చని మునిప్రతతి కెందు
నచ్యుతాననోద్ధతము వేదార్థమయము
యోగసాంఖ్యాత్మకము నై నవాగ్మ్యుతము
గర్జపుటవేయముగఁ జేయు గారవమున

389

వ నారదం డట్లు విష్ణునిదివ్యవాక్యవిలేతి విదవజ్జనంబులకు వినిపించుచు బ్రహ్మసభ
కరిగి యందునుం బ్రకటించె ననుటయు నప్పద్ధభవునకును నదివిలేయే యనిన
యక్కాంతేయగ్రాజాతో శాంతనపుం దాశతానందునకు నవరిజ్ఞాతంబునుం
గలదే యతనిం గొలువ వచ్చినట్టి సిద్ధసాధ్యాదులకు వినిపించెదం గాక యని
పలికి వెండియు నిట్లనియె

390

క శ్రమమున వాల్మీయ మగున, య్యమృతము లోకమునఁ బరగె నది మజ్జనకుం
డమితదయఁ జెప్పె నాకును, శమయత యేఁ జెప్పితిని విశదముగ నీకున్

391

క మునులును సురలును దీనిని, విని గొనియాడుదురు విష్ణు వినుతింతురు భ
క్తినిరూఢులై జపింతురు, మనమునఁ జర్చింతు రతిసమాహితు లగుచున్

తే నీవు నీట్లుల చేయ వివీరిపరుఁడు, విష్ణుభక్తుండు శమదమాన్విక్తుండు నైన
యట్టివానికీఁ జెప్పూ యచ్యుతాన, నోదితం బైన యిప్పురాణోత్తమంబు

క నీవినియంపాఖ్యానము, లేవియు సరి గావు దీని కిది దీర్ఘాయు

శ్రీవిభవారోగ్యములం, గావించు బలించినం దగం దను వినినన్

394

క. అని శాంతనపుఁడు పెప్పిన, విని మోదము నొంది పొందవేయులు దీని

వినుచు బలించుచు విష్ణుం, గొనియాడుదు రధికభక్తి గురువంశవరా.

395

వ. అని చెప్పి నైకంపాయముండు వెండియె

396

ఉ. సాత్యవతేయుఁ డీవరమజప్యము భక్తి బలించుచుగా వియ

ద్వత్యభిరాముఁ బై నియమతత్పరతం జను దుగ్ధవార్ధికి

నిత్యము విష్ణుఁ గాంచి మహానీయతరం బగుపూజనంబు ను

- స్త్రుత్యము గాంగఁ జేతకుఁ గుతూహలనందఁడ పల్లవించుగన్ 897
- వ. అనిన విని జనమీజయండు మోచంబునొంది యమ్మునిన త్తమునితోడ నీవు
మోక్షం బత్వంతముఖం బని చెప్పుడు సకలజనంబులు నభ్యుదయకరంబు లైన
కర్మ విశేషంబులం దగిలి యుండుడు రొరుల నన నేల దేవతలును దగ్ధర్షంబు వా
టింపక మావ్యభోజనపర్వతం బూని యుండుడు రమ్యహాత్మ్య లట్లగుట యెట్లాశో
యని యేను విచారించు చుండుడు న క్షైటంగు దేటపడు నెఱింగింపవే యని
యడిగిన నచ్చారాశర్మకీమ్యం దాభూపరున కి ట్లనియె. 898
- క విమలాత్మ్యండు పారాశ, ర్యమునీంద్రుడు శిష్యులను మహాభారతపం
చమము లగుచేదముల మేరుమహీధరవాని యై కరుణ. జదివించెన్ 899
- వ అట్టియొడ నేనును సుమంతు పైల శైమినులు నీవిప్పుడు నన్నడిగినచందంబున
నమృహాత్మ్య నడిగితిమి దానికి సుముఖుం డయి సర్వజ్ఞుండును సదయహృదయుం
డును నగుసాత్వ్యవతేయుండు మాకు ని ట్లని యానతిచ్చె. 400
- తే ఏ నతీతంబులును వ ర్రమానములు న, నాగతమ్ములు నగుజగదళిలవ ర్ర
నంబులును గనుదివ్యబోధంబు గోరి, పాలగడలితీరమునఁ దఁంబు నేసి. 401
- వ. నారాయణ ప్రసాదంబునఁజేసి సిద్ధమనోరథుండ నైతిం గావునం గల్పాదియం
దుఁ గమనసంభవ ప్రముఖబృందారకు లాచరించినకృత్యంబులు గాన వచ్చు
వానిం తెప్పెద దాన మీయడిగినయర్థంబు దేటపడు వినుండు. 402
- క ఆదిత్య మరు ద్వను రు, ద్రాదిసురులు మునులు నంబుజాననుఁ గని మా
తేది కరణీయ మీత ద, యాద్యష్టిని మమ్ముఁ జూచి యానతి యీవే. 403
- వ అని విన్నవించిన విని భరితాదరుం డగుచు నప్పురమేక్తి వారితో మీ కెయ్యది
క ర్తవ్యంతో యనుతలంపు మున్న నాచి త్తంబునంతోడమి యున్నయది మీరు
నివ్నాట నెప్పి మేలు నేసితిరి మీకును నాకును బ్రబలత్వం బెజ్జానం గలుగు
దాని నుపదేశించుటకుం బురుషో త్తము శరణు సౌ త్తము రం దని పలికి వారు
నుం దానును దుగ్ధవారాశీరంబునకుంఁతోయి ఘోరం బగుతంబు బహుసహ
స్ర సంఖ్యంబు లగుదివ్యవర్షంబు లాచరించిన వారలకు గంభీరమధురప్రకార
యగువాణి యి ట్లని వీ రెంచె 404
- యిష్టః దవ్యశ్యహుంబుగ లభ్యోది దేవతః తుభదేశించిన హితప్రకారము. —
- క. మీనచ్చివపని యెఱుంగుడు, నీవనజభవుండు జగము లిన్నిటికి గురుం
జేవిధిఁ బనిచిన నది శ్రుతి, భావితకర్తవ్యంబు దానఁ బరఁగుదుఁ దగంగన్ 405
- వ ఏనునుం తెప్పెద వినుండు చేదహితం బగునోక్కయోగంబు నేయుం డందు
భాగంబు నాకుం గల్పింప వలయు ననిన వారుం బ్రీతిఁ జొంది 406
- క. కమలజాంచినక్రియ యోగమువైష్ణవమనఁగఁ జేసి కల్పించిరి భా
గము విష్ణున కం దతః ద, య్యమకుల మునివరలపై దయను గగనమునన్. 407

- వ. అదృశ్యం దై నిలిచి వారలతో నిట్లనియె 468
- క. నామపునసు బ్రవృత్తి, వ్యాపక యొనట్టిసత్ప్రియం తెసితి రి
ట్టిపూర్వంబునకును ఫలయామం బగుదాని నే నిరూపింతుఁ దగన్ 409
- వ మనీచి యంగిరసుం డత్రి పులస్త్యుండు పులహండు క్రతువు వసిష్ఠుం డనువీర
లవ్యాఠిజభవునకు మానసపుత్రు లిష్టుహాత్తులు నట్టివార వేదాచార్యులు య
జ్ఞ తార్యధుర్యులు వీరువిధింప సర్వయజ్ఞంబులును మానవులు మాననీయంబులు
గా నడప మీకెల్లను నయ్యాగంబుల భాగంబులుగలిగి తద్భాగంబుల నాప్యా
యితులై యుంబుంహాంబు నొందువారలు సనకసనందన సనాతన కపిల
సనత్కుమారులు పరమేష్ఠిమనోనిర్మితులు సహజజ్ఞానవిజ్ఞానులు నివృత్తిపరులు
నై సాంఖ్యయోగంబులకుం బ్రవర్తకు లగుచుండుదురు వీరలచేత మోక్ష
భర్తంబులు సువ్యంజితంబు లగుమీకుం డల్లియుం దండ్రీయు గురుండును నివ్వ
రించెడు మదీయానుశాసనంబున నితండు సర్వానుశాసకుం దై వ ర్తిల్లువాడు
మత్సాలప్రభువుం దై నరుద్రుండు సర్వలోకారాధనీయుండును సకలవర్చుడు
డునుం జొందీ మీరు మొందు చేసోదితకర్తంబు లిక్కమలభవుండును మరిచ్యాది
ప్రజాపతులునుం బంచినట్లు నడవం గలయవె యిది కృతయుగం బనువేరింటి
యు త్రవతాలంబు దీనియందుఁ బశువులు హింస్యంబులు గావు సంశయంబు
వలవ దని నిర్దేశించిన 410
- క. మునులును సురలును విష్ణునిస్మరించి నమస్కరించి నిజఁడములకుం
జనిరి పరమేష్ఠి యొకరుండ, వనకచ్చట నిలిచె హరియు సన్నిహితుం దై 411
- తే హయశిరోభాసితండును హస్తకలిత, లలితదండకమండలూజ్వలఁడు సాంగ
వేదముఖరముఖుండు నైయాదరాద్వ్రీ, దృష్టి నిగుడంగ నిలిచి యద్దివిజముఖున్
- వ కాఁగిలించుకొని నీవు సర్వంబునకును విధాతపు గురుండవు ప్రభువపునయి నడ
పుము వీయందు సర్వభారంబునుం దెట్టి సుఖనై యుండెద నడపుట నీకెప్పుడేనిఁ
గదిండియై తోచె నప్పు డేను తోచి నమస్తంబును సునీతంబు నేయంగల
వాడ ననియొ డదనంతరం బావిష్ఠుం డంతర్హితుం డయ్యె నిట్లు యజ్ఞంబులం
దగృభాగాస్తుండును యజ్ఞభారియు నై నయచ్చుద్వనాభుండు ప్రవృత్తిభర్తంబు
బ్రహ్మాదులకుం గృత్యంబు నేని నివృత్తిభర్తంబునందు నిష్ఠుండును విద్యా సహ
యుండునునై సర్వగతుం డగుచుఁ జరియించు నని చెప్పి యప్పారాశర్యుండు.
- క. మొదలఁ గలిగించి జగములఁ, బదిలంబుగ నునిచి వానిఁ బడపడి తనయం
దొడిగించి మఱియు నెవ్వెయి, సుదారగతి నడపుచిన్దయని గొలుతు హరిన్.
- ఆ. అజాని విశ్వరూపు పమరుని సర్వామ, రాధినాథు నాద్యు సాంగవేద
వేదితపు నాల్గవేద్య నీశాను స, స్యయ్యు డఁగఫలాత్తు నాశ్రయంతు. 415

వ అని మఱియు ననేక ప్రకారంబుల నప్పురమునుని యప్పుడు భావంబున నెల
కొన్న నారాయణుం బ్రస్తుతించి మమ్ముం గలయ నవలోకించి పూర్వవృత్తాం
తంబు ప్రజ్ఞాదృష్టిని నాకన్నయది మీ కెఱింగించితి విష్ణునిదివ్యవచనంబుల
చొప్పున నడచునది యప్పురమేశ్వరుం గొలుపుండు వేదవాక్యంబులం దత్ప్ర
కీర్తనంబు నేయుం డనియె నేము నట్ల కాక యని ఋగ్వజాస్వామంబుల
నాత్రి థాముం బ్రస్తుతించి మనంబుల నారాధించితి మని చెప్పి వైశంపాయ
నుండు వెండియు 416

నీ సర్వజ్ఞుఁ డగుపరాశరనందనునిచేత భాషితం బైనయిప్పురమపుణ్య
వృత్తంబు సదివిన విన్నను విశ్రుండు వేదవేదియు రాజా విజయశాలి
యును పఠింపండు లాభోపేతుఁడును శ్రీరాద్రుఁ డత్యంతసుఖయును నగునరేంద్ర
శిష్య సదగ్రురకర్మపాణంబు వడయ గర్భిణి యైనకాంత సద్గుణునిఁ బుత్రుఁ
ల గాంచు బ్రహ్మకాలకలయందు నెఱి దక్షిణయన్న దిద్ద గలుగు నువిద సుఖక
ర ప్రమాతినీర్ఘరత నొందు వంధ్య సం,తానసిద్ధి సమృదంబు నొందు 417

— భగవద్వాచునివర్ణన ప్రకారము. —

వ మఱియు నెవ్విధంబుమనోరథంబు లైనను సఫలంబు లగు ననిన విని జనమే
జయుండు గూఢంబు లగువిష్ణునామంబు లనిర్యచనంబులు వినవలెకు వివరిం
పవే యనుటయు వైశంపాయనుం డమృహీనాయకునితో సద్గుణుం డదగుం
గృష్ణుండు వివరించిన నిజనామంబుల నిర్దుక్తితెఱిం గెఱింగించెద నాకర్ణింపు
మహ్మద్ధుని బోధించుటకై యద్వైతం డిట్లనియె 418

తే నరుండు నారాయణుండు ననంగఁ బరఁగు, నిత్యపురుషులు నీవును నేనుఁ జమ్ము
భువనహిత మాచరింపఁగాఁబూని వేడ్క, వచ్చి యిమ్మహింబుట్టినవార మనఘ.
వ గూఢంబు లగుమహియాభి థానంబులయర్థంబులు డేటఁజేచెద నాకర్ణింపుము.
క నారము లనఁగా జలములు, వే రయనం బనఁగ నెలపు శ్రీతిగ నాకుఁ
నారము లయనం బగుటను, నారాయణుఁ డంద్రు జనులు నన్నుఁ గిరీటీ 421

క. వసియింతు నే జగముల, న్యసియించుఁ జగము లెల్ల నాయం దిత్తై
పాసుగి వెలుంగుచు నుండుట, నసదృశగుణవాసుడైపుఁ డనఁగఁ బరఁగుడున్.
క వ్యాపించి రోదనీకుపా, రాపూర్ణత్వమున నునికి నధిక క్రమణ
శ్రీపాలుపున విష్ణుం డను, దీపితనామంబునను బ్రతీతుఁడ నగుదున్ 423

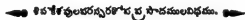
తే డమమునాఁగలయె త్తమధర్మ మెడఁడ, నలవఱిచినన్నుఁ గామించునార్యజనము
దివియు భువియు నానదుమన లేజరిల్లు, నట్టులగుట దామోదరుఁ డంద్రునన్ను.

ల అన్నమును జలంబు నమృతంబు వేదంబు, బృశ్మియనఁగ నొప్పువేరఁబరఁగు
నది మహియగర్భ మగుట విదగ్జను, లనఘ పృశ్మిగర్భుఁ డంద్రు నన్ను 425

క ఇనరత్నాలుఁ జంద్రాంకులు, ననలశిఖలుఁ గేశసంచయము నాకుం గా

- ప్రసాద గోపాధిపానంబునఁ గొనియాడుదురు ననుఁ బ్రబుద్ధజనంబుల్. 426
- క శ్రుతము బ్రహ్మము నై లోకత్రాణన మాచరించఁ గావలసి పృథా
పుత్రా యగ్నిహోములు, చిత్రస్థితి వెలుంగుదురు ప్రసిద్ధాకృతులన్ 427
- వ అని చెప్పి బ్రహ్మశ్రుతపదంబులు విప్రరాజనిద్రేశంబు లగుట జేటపడం బలికి
విప్రుల రాజుల మహానుభావంబులు విలసిల్లినయెడలు నిదర్శనంబులుగా నిరూ
పించి యుపన్యసించి యవియెల్ల నగ్నిహోమమాహాత్మ్యంబు గావు తెలింగించి
తే తోధనస్థాపనంబులు బుద్ధవరేణ్యయగ్నియును సోమోదనుజేసి యఖిలజగము
నఖిలహర్షముఁ జొందింతు రవ్యయప్రసవ ర్తనత్వంబు దమయందు వఱుచుండ.
క అనఘా యగ్నిహోముల, ననుఁ గా భావింప జగమునకు నెపుడు హితం
జొనరింతుఁ దత్పుకృతములఁ, జొనరినమద్భవ్యనామముల వివరింతున్ 430
- ఆ భరమవరద లోకభావ నేశ్వర హృషీ
శేక నామకిము లహీనచిత్ర
యనియు మఱియు నిట్లు లను యాగములభాగ
మాహరింతుఁ గాన హరియు నంద్రు 431
- సీ గోపనమహి యది గుహలోనఁ బడకుండఁ జెందియొత్తుటను గోవిందుఁ డనియు
పీఠంపురోమంబుచేత నొప్పార నావిష్టం దగుట కివిష్టం డనియు
గర్వజక్రియ భూమిఁ గావించుఁ జాయయుఁ గృష్ణంబు గావునఁ గృష్ణం డనియు
నలవడ పదసద్వలయంబును నాయందు సమవేతమై యున్ని సత్కుఁ డనియు
తే దా త్రికం బైన నాకు జాతత్వవికృతి, లేమి నజాఁ డనియును నట లేకపోయి
నపుడుతదనంతరమై మంద కునికి,బుధు లభోక్షజాఁడనియుఁజెప్పదురు నన్ను
క సత్త్వముననుండి తొలగమి, సత్త్వము నాచేతఁ జేసి సత్తఁ జొరయుటగా
సత్త్వయజుజన్ముఁ డగుటను, సాత్త్వకుఁ డనునామ మయ్యె జనవర నాకున్
తే చ్యుతము లేకున్నిఁజేసి యచ్యుతుఁడ వాత
ముఖ్యభాతుశ్రయారాఠమున శరీర
భారకుండనై యున్నిఁ ద్రిభాతువును న
నంగఁ బరంగుదు మునివచనంబులందు 434
- క. ఘృత మర్పిస్తుండ యయి, ఘృతార్పిరభిథాన మొందెఁ గ్రీడి వృషము వి
శ్రుతధర్మము ధర్మయ, స్థితీతమున వృషం డనం బ్రసిద్ధి పహించున్ 435
- తే ఆదిమథ్యాంతములు నాకు నరయలేమి, నైయనాదియగుధ్యుఁడనంతుఁడనంగఁ
జెల్లు పేర్లులకుచులు నాచెవులకింపు, లగుట మునులుకుచిత్తప్రదంద్రునన్ను.
- ఆ. ఓక్కశృంగమునన యుర్వియై త్రితి వరా,హావతారలీల యతిశయిల్లు
నట్లు లగుటఁ జేసి యార్యజనప్రియ, నాకు నొక్కశృంగవామ మయ్యె 437

- వినుత మగులోక లేచన, మున నన్ను విరించు దండ్రు బుధనుత ¹రవియుం
దనుచాధికవిద్యాస్థితి, నునికిం గపిలాభిథాన ముల్లసిత మగున్. 438
1. విను యోగంబు పారణ్యం, బనఁబరఁగును యోగగర్భం దగుటను విద్య
జ్ఞనములు పారణ్యగర్భం, దని ననుఁ గొనియాడుదురు మహాగుణశాలి 439
- తే నరుడు నా రాయణుండు ననంగ లోక, రక్షణార్థంబు గాఁగ ధర్మమున నేను
బుట్టిరాఁడఁ గావునఁ బొందుభూషతనయ, నాకుధర్మ జాఁదనియెడునామమయ్యె
5. ఇట్లు పుట్టి గంధమాదనంబున నేను దఁపంబు నేయు చుండ నక్కాలంబునఁ
గాలాంతకుండు దక్షునియజ్ఞంబున కలిగిన నిది భీతిం బఱఁకొని నాయురస్థు
లంబు నొందిన మదీయ కేశంబులు ముంజనిభంబు లగుటంజేసి ముంజకేశం
దనువేరు గలిగె నాచుద్రుండు రాద్రాకారంబున నయ్యజ్ఞంబు వెనుకొని నాప
యింగనిన నొక్కయిక్షిక పరశుధూపంబుగా నభిమంత్రించి యతనిపయిం
బ్రయోగించిన నతండు దాని శిఖండితభారంబునెయిటంజేసి ఖండపంతు వను
నభిథానంబునుం గలిగె ననుటయు 441
- క విని పార్థుఁ డిట్లు గలిగిన, యనియం దాచుద్రునొ జయము నీకో క
లెను దానికెఱుంగ గేర్పడ, వివఁ గౌతుక మొలపఁ జెప్పచే విశ్వాత్మా 442

- వ అనిన విష్ణుం దద్దునున కిట్లనియె 443
- నీ రుద్రనారాయణరూపప్రవర్తిత మూర్తిద్వయము రణమునకుఁ జొచ్చి
పరమమంగళంబు వాటింప నుద్వేజితములయ్యె నఖిలభూతములు శ్రుతులు
మునులకుఁ దోడవయనలంబులాహంతుల్ గొనవయ్యెఁబరిగి దిక్కులునభంబు
ధరణి వడంక భూధరములు దిద్దిరం దిరిగె దేవతలకు దిగులు సొచ్చె
తే నాననము చల్లటిల్లంగ నజాఁడు గలఁగె, నిట్టులెందును సుఖోభ మెనక మెనుగ
నావిధాత మునింద్రులు దేవతలును, దన్ను వేష్టించ వచ్చె సత్వరము గాఁగ
వ వచ్చి రుద్రునకుం బ్రణమిల్లి సంప్రార్థనంబు దోష నిట్లనియె 445
- క శివుఁడవు నీవు జగమునకు, శివ మొనరింపంగ వలదె చేయుము శ్రోధ
ప్రవిహతి విష్ణుం దనఁగా, శివుఁ డన నొకఁ డౌట దివ్యచిత్తమ యెఱుంగున్.
తే నిగమవేద్య మద్యంబులు నిర్గుణంబు, మూర్తమనియెడుతత్త్వంబుమూర్తిభేద
కలనమున లోకమున ద్విధాకారి యయ్యెఁ, గాక హరియన నీవనఁ గలదె వెఱు.
వ అని బోధించి వెండియు 448
- క. నరనారాయణు లనఁగాఁ, బురహర జగదాది యైనపురుషులు మనముం
బరికింక దన్యయత్నస్ఫురింతులము ప్రసన్న దివ్యబుద్ధిం గనుమా 440
- ఆ. కేలుపు మితని ననుడుఁ జేజీకోపంబువో, విడిచి నన్నుఁ దెలిచె మృదుడుపార్థ

- యేను నతనితోడ నిట్లంటి మృదుసత్య, పథ్యమునిమనోజ్ఞభంగికముగ 450
- క. నిను నెవ్వఁ డెఱిఁగె నాతఁడు, నను నెఱిఁగినవాఁడ నిన్ను నమ్మగ నేనిం
చిన నదియ నన్నుఁ గొల్పుట, యనువాదిత లేడు భేద మరయఁగ మనకున్.
- క. శ్రీవత్సము శూలాంకిత, మై వెలయుం గాక యిప్పు డాదిగ నాకుఁ
నీవును మత్స్యాంకో, ద్భావన శ్రీకంఠుఁ డనఁగఁ బరఁగుము శర్వా 452
- వ అని యివ్వధంబున 453
- క. ఇతఁలేతరమతిసంభా, వితలక్షణకలన మొంది వృషవాహనుతో
నతినిర్వలసఖ్యము నేసితి బ్రహ్మదులును సంతసిల్లిరి విజయా 454
- వ మడియనామనిర్వచనంబులును రుద్రునితోడిరణంబున నై నజయంబులెఱుగును
నీ కెఱింగించితి 455
- క. నానారూపంబుల ని, క్లేను బ్రవర్తింతు జగము లిన్నింటను నీ
శానుఁడు సభవుఁడు నమ్ముతుఁడు, నైనశివుని నీవు గొలుపు మధ్వన యెపుడున్.
- తే. ఏను రక్షింపజయము నీ కెనక మెసఁగె, సమరమున శూలపాణి యై శత్రుతోటి
నీదుమునుమున వధియించునిరుపమాన, లేజ రుద్రుఁగా నెఱుఁగుము ధీరచిత్త 458
- వ అనియె నని చెప్పిన విని జనమేజయుండు 458
- క. అరుదే సర్వేశ్వరుఁ డగు, హరితోడుగ జయము గొనుట యర్జునునకు న
పూరుషోత్తముపాంధవు లై, పరఁగిరి వెఱవినకుట లేల పాండుసుతులకున్
- వ అని పలికి యిట్లనియె 460
- క. నారదుఁడు పరమపురుషుని, కారుణ్యము వడిసి వచ్చి క్రవ్వట నరునిఁ
నారాయణునిం గాంచుట, సారమతిం జెప్పి తీవు సంయమివర్యా 461

— సరవారాయణనారదపల్లవప్రకారము. —

- వ. తడియసల్లాపవిశేషంబులు విన వలకుం జెచ్చ మనిన నప్పుడమిత్రేని! వైశం
పాయనుం డిట్లనియె 462
- క. నారదుఁడు వచ్చి నరునిఁ, నారాయణుఁ గాంచి భక్తి నమ్రుం దైనఁ
వారతని! నాతిభ్యము, గారవమున నడపి యడుగఁగా వారలతోన్ 463
- వ అద్దేవముని యిట్లనియె 464
- క. శ్వేతదీపంబున భవ, దాతతేకృత గానఁ బోలె నచ్యుతుఁ డద్రు
పాతిశయము మీచందము, యాతనికడఁ గంటి మిమ్ము నదృశ మెసఁగన్ 465
- క. శ్వేతులు నిందియవర్జిత, చేతన్ములు నై ననరులఁ జెలుపుగఁ మానో
పేతులఁ గంటి నవట వా, రాతేజోమూర్తికిని దయాపాత్రంబుల్ 466
- వ. అద్దేవుండు వత్సలుం డయి వారలతోడం గూడి విహరించు చుండు నామీఁదం
గృహనేని క్షేత్రజ్ఞప్రకారంబు సకలంబును దేటఁడ ననుగ్రహించి యాగామి

నిజ సామర్థ్యావలంబుల తొలుగట్లు నెలగించె శ్రేష్ఠశక్తియు బునునది కాంతిన్లుయా
 కుం బందు సూర్యసీమాంతువాక్య ప్రియు వాయుంశారంబును లే చాలోకనా
 కునకు నేకాంతికజనంబలం గడచినప్రియులు లేకుని యెలగి యేకాంతిన్
 యుండిలి నవ్విభుండు వీడులొలుచు మోకడకు వచ్చిలి నిచ్చుట మోకుంగారువా
 క్కాజనంబ నై యుండెడ ననుటయు వార లతని కి ట్టనిది.

467

త పదని తద్దేవుఁ గానఁ దద్భాషాములు, వింటి నీవు భనుర్నిందవు గంటి మేము నచట నీయున్న టొంగెల్ల నిచట నునితి, పేలకాక యుండుము భరమేమీతనయ.

క. దైవముఁ బితృస్థంబును ద, దేవసమారాధనంబు దెల్లము శ్రుతిసం
భావిత మది తత్పరతగా, నీ వేగాంతి వయి నిలుపు నిర్లబ్ధుడయ్యా. 469

అ అనిన సంతసీల్లి యద్దేవముని వేయ, దివ్యవత్సరములు భవ్యరేఖము
నియతి నావరించె బ్రియుమున వారు ద, న్నా దరింపఁగాఁ దదాశ్రమమున

ప ఆ క్షేపణంబును తరులబు నేని యత్యంతకౌంతి నొంది నారదుండు సరసారాయ
లుల వీడ్చొని హిమవన్మగంబునకుం జని తనోయాశ్రమంబునందు బృందార
కాది విశిష్టపూరితుం డై యుండె నని చెప్పిన విని సంప్రీతుం డైన జనమేజ
యుతో వెండియు వైశంపాయనుం డి ట్టనియె.

డి పాండవవంశవర్త్య పటపాపవివాహాని ధైరవయిక్కభగ
నిండుమనుబుతో వినుట నీవు కృతార్థుడ నైతి కాక్యకా
ఖండసుఖాత్మ విష్ణు నధికస్థిరభక్తి సమూక్రయింపు నీ
కొండొక డెల యిమెయి మహాన్నతి శేయు జగత్తయింబునన్.

క. లే ప్రభయలోకములు హరి,పై విద్యోమంబు గలుగు పాపాత్ములకు
భూవర యట్టినులవిత్స, దేవతలకు నరక మగుటఁ దెలుపును శుక్రులున్. 478

హరి యాత్మయైల్లవారికి, నరనర తనయాత్మనై మనంబున దృఢత
తీర్పఁభావము లేనికుఱునను, వొరయచె యాచడలు చేసి బోధన మీలా. 474

క. మునివరుడు గంధవతిసం, దనుండు నాగురుడు గర్భా దళితో త్తగఁ జె
ప్పినవాక్యంబులయర్థము, లనఘా యివి సీర్ప వీని నలవఱుపు మచిన్ 475

శా విద్యవ్రోదవిధాని నిర్వలవచోవిష్కృతివిభాగము గృ
హ్యైర్విపాయను వీ వెలంగుము విభు నారాయణుం గా విప
శ్చిద్యుద్యం బగుభారతాధ్యయనముం తెయగ క క్తుండు ధ
ర్మాదైత్యుండు సరోజితోపనుడ కాశముండు తదాగ్రుండు.

క. బహువిధధర్మములు లోకహితముగ నిట్లు సెప్పఁగా నిర్వలతా
మహానీయధిపాదుడగున, మహాత్మునకీతియగురునమానవరక్షాన్త. 477

— హయగ్రీవదేహహస్తాభివృద్ధిపదము. —

న అనిన విని సవిశేషమృదుం దై జనమేజయుండు నైశంపాయనుతో హయగ్రీవో
భాసితం దగువిష్ణుండు చేదకు సన్నిహితం దయ్యె నని చెప్పితి వచ్చురుహోత్త
ముం దప్పు చేమిటికై యామూర్తి వహించె నత్రైతం గెఱింగింపుమని యడిగిన
నమ్మని యమ్మనుజులతి కిట్లనియె 458

సీ. ప్రళయకాలంబున జలముల విష్ణుండు యోగనిద్రారతి నొంది మేలు
కాంచి లోకంబులు గావింపఁ దలచు నహంకార మెసఁగె బ్రహ్మాభిధాన
కలిత మై తనాభి భీకమలంబునం దిట్లు జనియించి యాబ్రహ్మ సకలసృష్టి
కాదిభూతములుగ వేదముల నాలుగు గలిగించె నప్పు డక్కమలనాభు

ఆ నందు మునులయించినట్టిగుణంబులు, మూఁటఁ దొలుత సత్త్వమునకుఁ దోఁపు
కలిమి ¹దాననుండఁ గమలోద్భవుఁడు రజ, స్తమయు లసుర లయ్యె ధరణినాథ
క విను కైటభుండు నా మధు, వనఁ తేర్చినయద్దురాత్ము లవ్వేదములం
గొని వేగ చని రసాతలమున వైచిరి గాఢబంధములు నేసి నృపా 480

వ దాన వవేర్ధ విహ్వలించి 481

క లావును దృష్టియు గలియును, నావేదచయంబ నాకు నవి యడఁగిన నే
నేదిధి సృజింతు లోకము, లేవాఁ డీమొదరు దలుంగు నిం కె ణ్ణాకోకి 482

వ అని పలవించి 483

ఆ విష్ణు బహువిధముల వినుతింప నజ్జల, శాయి హయగిరంబు సకలవర్త
భాసురంబు నై నవరమాద్భుతంపుయా, పంబు బాల్చి వేదవరత నొంది 484

క పాతాళమునకుఁ జని యం, దాతత మై ప్రణవరూప మగునాదం బు
ద్వ్యోతితము నేనె నది యా, దై తేయులు విని పటుప్రతాపం బెసఁగన్ 485

క ఆనాదము దెసకుం జన, దానవరిపుఁ డొండువలనఁ దా నరిగి తడి
యానూనబంధపీడిత, లైనశ్రుతులు విడిచి తెచ్చి యజానకు నిచ్చెన్ 486

తే ఇచ్చియొప్పటియట్లు యహింద్రతల్ప, శయనుఁడై యుండె నట తమచనినచోట
నెవ్వరినిగానకాదై త్యులెచట శ్రుతులు, దారు మునుకెట్టి రండు సత్వరముగాఁగ

ఆ అరిగి యచట వాని వరసి కానక రభ, సమునఁ గలయఁ దిరిగి కార్ణిఁ గాంచి

యద్ధమునకుఁ బిల్వ నద్ధరణీధరుం, దడరి సుమయఁ జూచె నసురయుగము 488

వ ఇట్లు విష్ణురక్తపుండు పృష్ఠికార్యంబు నిర్విఘ్నంబుఁ జేసిన విభాత యప్పని సు
నీతంబునెనె నాఁటనుండియు హయగ్రీవోమహితయగునమ్మూర్తి దక్కినమూర్తుల
కంటె నెక్కు దయ్యె నాజగత్కర్తను వేదంబులు నాశ్రయించి యుండు నని
చెప్పి చెందియె 489

క హరిపత్నాదిగుణంబుల, తొరితొరికె గలిగింపఁ బెంపఁ తొలియింకఁగ భూ

వరయవి యొక్కవడక్కువ, తొరయుచు బరివర్తనంబుఁ బొందుచునుండున్
 క గుణమంటుండు గుణరహితుండు, గుణకల్పనతత్త్వదుండు గుణనాశననై
 పుణకాలి గుణనిబద్ధుండు, గుణమోక్షణకరుండు శార్థి కురుకులముఖ్యా 491
 క విను నారాయణపరములు, జననాయక వేదములును జన్మంబులుఁ ద
 స్తినపుణ్యసమారంభములును రసముఖిగోచరంబులును భూతములున్ 492
 వ అనిన విని జనపేజయుండు వైశంపాయనుతో నేకాంతికజనులు లోకోత్తరు
 లని చెప్పి తయ్యకాంతికత్వం చెట్టిది యెఱింగింపవే యనుటయు నతం దతని
 కట్లనియె 493
 ఆ సాంఖ్యయోగపరమపాదభూతం బిది, మున్ను వింటి యుద్ధమునకుఁ జొరక
 కరుణ నార్దుఁడైనగాండీవి బోధించు, గృష్ణుచెప్పినట్టి గీతలందు 494

— వైశంపాయను డు జనపేజయున కేకాంతికధర్మ మెఱింగింతుట —

క నిర్మల మగు నేకాంతిక, ధర్మము నారాయణోదితం బై క్రియలం
 గర్తరుఁ డగు ప్రప్రావరిని, భార్మికవర యెలనె నతండు దయ సిగులొత్తన్ 495
 క దక్షునకు నెఱింగించిన దక్షుండు బోధించె దనదుదాహిత్రుజగ
 చ్చక్షుని నాసవిత్తుండు మృనుక్షితిపతి కచ్చె నవ్వినతధర్మంబున్ 496
 క మను విత్సృక్తున కొంగెను, జగతిశ్వర యిట్లు ఓది ప్రకృష్టం బై యి
 జ్జగములను గలిగె విను వ, య్యగాధధర్మంబు దచ్చుతాప్రాప్త్యమగున్
 క దాని కహింసయ మూలము, దానన హరి ద్రీతుఁ డగు నతం డన ధరణీ
 జానీ తేత్రజ్ఞు డనఁ, గా నొక్కండ యగుట చెలియఁగా వలయుఁ గడున్
 క ఎకద్విలి చతుర్భుజహాకారతఁ డోచు చుండు హరి భక్తజనా
 లోకమున వాసుడేవా, ద్యోకగప్రాప్తముగఁ దత్త్వదుచితసూర్తిన్ 500
 తే వాసుడేవుండు ప్రథమంబు వసుమతిశ
 యోలి సకర్మణుండుఁ బ్రద్యుమ్నుండును ద్వి
 తీయకంబుఁ దృతీయంబు దెల్ల మచ్చ
 తుర్థ మనిరుద్ధఁ డిట్లు చతుర్విధములు 501
 క ఈనెలవులఁ డోచును హరి, దా నొక్కండ యింద్రియప్రతీతి కందం దే
 కానూనభ క్తిగగఁడు, దానికీ దపమును శమంబు దమమును వలయున్ 502
 క కాంతిపరినిష్ఠునకు నేకాంతికధర్మంబు గరతలామలక మగుం
 తంతాతంతుత్తుటనా, త్యంతవిదగ్ధంబు సూచె యది మనుజేంద్రా 503
 క అనిన నతఁ డిట్టిధర్మము, గొనియాడక ప్రతీక్షు లొందు గోరి నడవఁగాఁ
 బనియేమి యెఱింగింపుము, జనములచెందంబు నాకు సుయమిషయా 504

- క. అని యడిగిన వైశంపాయనుఁ డతనికి నిట్టులనియె నది గల దధిపా
విను సాత్త్వికమును రాజసమును దామసమును వికారములు మానసముల్,
తే. వికృతులందును సత్త్వద్వితీయము మేలు, దాన హరిఁ బొందవచ్చునతందునదభ్రుఁ
డత్ప్రకారులకుఁగలపుడంధ్ర మెల్ల, వార లేకాంతికులు పెరివారి వినుము.
- క. కలగొన రాజసతామసము లయినభావములు వికృతిఁ బొందింపఁగ మ
ర్త్యుల కేకాంతికవృత్తిని, నెలకొనఁగా నెట్లు వచ్చు నిర్వలధిషణా 507
- క. వానికి బ్రహ్మత్రైలక్షణ, తారాధం బైనధర్మ ములవడు హరికిం
గారుణ్యపాత్రములు గా, రారయ వా రన్యధాసమాశ్రితు లగుటన్. 508
- క. ఏకాంతిజనంబులు ముక్తాశుం డగుహరిమనంబులో నుండుడు రా
లోకింప వారి కతనికి, నేకత్వము గలదు దెల్ల మిది వేదములన్ 509
- క. ఈతెరువు మధ్యుండు సంప్రీతిని దయ నన్ను నాడరించుచు తెప్పెం
తేతళ్ళుద్ధికలనమెయి, వీతదురిత మైనభంగి విన్నది యధిపా 510
- క. చాలిన నీవును హరి ని, ప్లాలోకింపుము నిరంతరానందశ్రీ
కాలి వగు డనిన నాథూ, పాలోత్రముఁ డాతపస్విపతి కి ప్లనియెన్ 511
- తే. వేదములు సాంఖ్యమును యోగవిధియుఁ బాశు
పతముఁ బాంచరాత్రంబు నా బహువిధములఁ
తెల్లబోధపాధనముల కెల్ల నిష్ఠ
యొక్కటియొ యివి భిన్న నిష్ఠాదితములొ 512
- వ. నా కెఱింగింపవే వీనికిం బ్రవర్తకు లెవ్వరు వారలం తెచ్చుమని యడిగినజనమే
జయునకు వైశంపాయనుండు 513
- ఉ. దీప్తమనం బ్రబోధపరిదీప్తుని వేదనిధానముఁ జగ
ద్యావ్యకతేజ గంధవతియందుఁ బరాశరసంయమిశ్వరుం
డేవురుఁడేత్రముం బడసి యాడ్యతమోన్నతి నొందె లోకతి
తావరు భారతాధ్యయనకారకుఁ గొల్పెద నమహాత్మునిన్. 514
- వ. అనుచుం గృష్ణదేవపాయనశ్యానపరాయణుం డగుచుం బలికి యాధూనిధున
కభిముఖుం డై 515
- క. విను మీతంధ్రంబుల కెల్లను నరయఁ బరాయణం బలఘుతరసంవి
త్రునుఁడగునారాయణుఁడ యతనిఁ బొందఁగఱుజువులగువధములివియధిపా.
- వ. వేదంబులకుం బ్రవర్తకుండు నారాయణనందనుం డపాంతరతముం డనుపేరం
బ్రసిద్ధుం డగువేదవ్యాసుండు సాంఖ్యంబునకుం గవెలుండును యోగంబునకు
పారణ్యగర్భుండును పాశుపతంబునకు శివుండును పాంచరాత్రంబునకు విష్ణుం
డును బ్రవర్తకులు పాంచరాత్రంబు వైష్ణవంబునం బరగు ననిన విని యజ్ఞనపతి

యమ్మునిపతితో వేదవ్యాసుండు పరాశరభక్తుం డని చెప్పి తప్పరమమునికి
నారాయణనందనత్వం బెట్లు వచ్చె ననుటయు నతం డతని కిట్లనియె 517
సీ హిమవన్మగంబుపాదమున మహాభారతం బొనర్చి పరిశ్రమంబు దోచు
భావించి శిష్యులు గావించుపరిచర్యఁ దద్వినిోదనపరత్వమున నొంది
వారికి వేదార్థభారతార్థంబులు సాత్త్వికతేయుండు సదయబుద్ధి
నెఱిగించు చున్నట్టియెడ నేను లోనుగాఁ గొండలు తత్పాదవందనంబు
తే భక్తిఁజేసి నారాయణప్రభువుఁ డంద్రు, నిన్నుఁగృహజెప్పవే మాకు నిర్దురాత్మ
యైతిఁ గని యడిగిన నవ్వహను, భావుఁ డత్యంతకరుణార్ద్రభావుఁ డగుచు
వ మాతోడ ని ట్లనియె 519

— వేదవ్యాసునకు నారాయణనందనత్వము గలిగిన ప్రకారము. —

సీ ఆదికాలమునఁ బ్రజాభిషక్తమునకు నారాయణుండు నిజనాభిషక్త
మున బ్రహ్మఁ గల్పించ భూతసంఘముల నెల్ల నాతఁడు సృజించె నతని
ముఖమున బహువేదములు ప్రసరింపఁగఁ జేసి వానికి మేలు సేత బుద్ధిఁ
దలంచి యవ్వొప్పుండు నలఘుబోధుని నపాంతరతముం డనియెడుతనయుఁ జిత్త
తే మునన కల్పించి యతిభక్తి మ్రొక్కి నిలిచి
యున్న యక్కుమారుని శ్రుక్రు లన్నియును దృ
ఢావధానుండ వై విని నీవు వాని
నంచితవ్యాస మొందింపు మనియెఁ బ్రీతి 520
ఆ అనిన నట్లతాక యని యయ్యుపాంతర, తముండు వేదభేదనము నొనర్చె
దాని కవ్యభుండు దద్దయుఁ బ్రీతుఁ డై, వత్సలత్వగౌరవం బెలర్చ 521
క. వేదవ్యాసుండ రమ్మని, యాచరమునఁ బిలిచి నాకు నాత్మజుఁ డై పం
పాదించువాడ వధితా, వ్లాదము మనవ్రంతరంబు లన్నిటియందున్ 522
క అని యానతిచ్చి మఱియును, జననంబులు నీకుఁ గల్గు సంయమిమాన్యా
యనియుఁ బలికి వెండియు ని, ట్లనియెను విష్ణుండు వేర్పునర్పిరితోడన్. 523
క నాచరితంబులుఁ ద్రైలో, క్యాచరణంబులును ధర్మ మఖలంబు మదిం
జూచి త్రికాలజ్ఞత్యస, మించినత చెలయు మునులు మేటి యనంగన్. 524
క ఉత్తరకాలమున లో, రో త్తరుండు వసిష్ఠపాత్రుఁ డుదితేజ్ఞానో
దాత్తుండు పరాశరుం డను, నుత్తమసంయమికిఁ బట్టు దుష్ట్యులలేకా. 525
క. నీవలన కలిగి కురు, క్షౌవలయం తెలునట్టిజనపకు లనోన్య
న్యావిష్టరోషు లై రణ, నేవనమునఁ గులము తఱచు నెఱుకురు వత్సా 526
తే. కాలములీడుకతమునఁ గలఁగఁబడిన, వేదముల నీవు నాడును విమలబుద్ధి
నంచితవ్యాస మొందించి యఖిలదివిజ, మునిగణముల కొనర్చు సమైశాచమనఘ,
తే. ధర్మసందేహములు నీవు ధిర్మలంపు, మాకన్యములఁ బాపి జగములవారలెల్ల

- నఖలనంశయచ్చే త్తృణ్యాత్త కుండు, లోకహితవాణి యనగ ముఖ్యోక్తుడగుదు.
- క. రాగిత్యము విడువదు నిను, రాగవిమారుఁ డగుసుతఁడు ప్రభవించును నీ
తాగమవిధానబుద్ధియు, యోగము సాంఖ్యంబు మది సముదితంబు లగున్ 529
- వ అని నిర్దేశించి నీవు నికేచ్చం బ్రవర్తింపు మని పలికి యద్వైతం దంతర్నిత్యం
డయ్యె నిది మదియనారాయణసంభవత్యంబులెఱుం గెను యమనియమ
నిరూఢి నిర్వలతపఱి కలనంబు చిరకాలం బాచరించి యప్పురుషోత్తముకారు
ణ్యంబు నామూఁడ నంతకంతకు నెక్కు డగునట్లు నేనీతి నని మధ్యమందును
ద్రీకాలవేదియు నగువేదవ్యాసుండు నెప్పె నని చెప్పి వైశంపాయనుండు జన
మేజయునితో చెండియు నిట్లనియె 530
- నీ అట్లు ధర్మజుఁడు నారాయణనారదసంవాదకథ విన్న సమయమునను
నారదుఁ డచ్యుతుకారుణ్య మమైయిఁ బడసి క్రమప్రే వచ్చి బడరికాశ్ర
మమున నారాయణు మన్న నతోడిసంభాషణంబును గాంచి పరమతపము
దాఁ జేత యెఱిఁగించి తదనంతరంబ యయ్యమరమునీంద్రుఁ డే మడిగినట్లు
- ఆ. యదుగ ధర్మనందనాదులుఁ గృష్ణుండు, వినగ మధ్యమం దతనికిఁ జెప్పె
సురలు మోక్షధర్మపరులు నా కధ్వరా, యత్తచిత్తు లైనయ త్రైతంబు 531
- వ ఇట్లు నెప్పి 532
- క వేదవ్యాసుండు సుముఖత, నాదైవతమునీకిఁ జెప్పె హయగిరుఁ డగుదా
మోదరునిదివ్యలీల సమాదరమున ధర్మనందనాదులు వినగన్ 533
- వ అని చెప్పి చెండియు 534
- క నిజనామవిర్లవనములు, విజయుం డడుగంగ నెల్లవియు నెఱిఁగించె
ద్రీజగద్భజనీయపదాంబుజాఁ డగుకృష్ణుండు భరితపుణ్యచరిత్రా 535
- వ ఇట్లగుట ము న్నెఱిఁగించితి 536
- క వేదాదు లైనపథము ల, శేదప్రాప్యంబు లగుట ప్రియ మెనగంగ న
వేదవ్యాసుండు నెప్పె సమాదరమునఁ బార్థుఁ డడుగ నందఱు వినగన్.
- క ఏకాంతికధర్మము సుఖ్యోకుం డగునాతఁ డడుగ లోకోత్తర యా
లోకారాధ్యుండు నెప్పె దయాకరమతి కృష్ణధర్మజాదులు వినగన్ 538
- క. వైవవశంబున నేడును, నీ వడుగంగ నింతవట్లు నిస్సందేహం
వై నటలంగ నేఁ జెప్పితిఁ, బావన మిది యపద్యశంబు పౌరంబుఖ్యా 539
- వ. అని పలికి నారాయణనారదసంవాదాదికం వైవయ్యవ్యాజ్యయం బంతయుం
జేర్కొని. 540
- క. నారాయణీయ మగునీ, పారాఖ్యానంబు వినినఁ జదివిన సంప
త్తాపోగ్యాయుష్షుధతు, లేరికి వైవం గురుక్షిరీశ్వర కలుగున్ 541

వ. అనిన విని యత్యంతాశ్లాఘాభరితాంతగళరణం డయినయత్కార మేంద్రుతో న
మృన్మీంద్రం డిట్లను నిట్లు సకలలోకసంభావనీయసత్కృత లాకర్ణించి సముదీర్ఘ
సంప్రీతుం డగునప్పండవార్తజాండు 542

తే అమరతటినీసుతున క్షిప్తులనియె రాజధర్మముఖ్యంబు లగుసర్వధర్మముల ను
దా త్రకృప నెఱిగించి తత్కృత్యమంపు, ధర్మ మెయ్యెడి సెప్పుము ధర్మనిత్య 543

వ అనుటయు నాదేవప్రతుం డన్నరదేవోత్తమున కిట్లనియె 544

చ అరయంగ ధర్మతంత్రములయందు నిరర్థము లే దొకండు నె
వ్వరిమది యెందు వ్రాలె దగ వారలు దానిన పూని యాచరిం
తు రదియ వారి కిష్టఫలదోహనకార్య మొనర్పు నెల్లెడం
బురుషులఁ జూడమే తమకుఁ బోలినధర్మములకా వెలుంగఁగన్ 545

— ఇంద్రునకు నారదుఁడు నెప్పినక్కనాడువిప్రు నిచిత్రము. —

వ అది యట్లుండె నప్రతిహతగతియై చరించుచుండి యొక్కనాఁడు నారదుం డా
ఖండలుపాలికిం జనిన నతం డతనికి సముచితసత్కారంబు లాచరించి సుఖానీ
నుండై యున్న యమ్మనివరునాననంబునం జూడ్చి నిలిపి నీవు మెలంగునెడ
నెద్దియేనియు నాశ్చర్యంబు గన్నయది గలదే యని యడిగిన నమృతాతాత్మం
డమ్మహేంద్రునకుం జెప్పినకథ నెప్పెడ నది భవత్ప్రీత్యంబునకు త్రరంబై యుం
డు దాని వినుము భాగీరథీదక్షిణతీరంబున మహాపద్మం బనియెడుపురవరంబున
గులక్రీడ్తం డగుభృగుం డనువిప్రుండు గలం డపూరుషవరుండు 546

నీ ధర్మనిత్యుండు సత్యవ్రతపరుఁ డహింసాశాలి యింద్రియజయవిభానీ
నిజకర్మతృప్తుండు నిష్కృద్ధుఁ డంచిత న్యాయసంప్రాప్తధనముల దేవ
పితృతిథిజ్ఞాతి పితృకార్యములు నిర్వర్తించు సువిచయవంతు లైన
తనయులఁ గన్నాడు డ న్నెల్ల వారును వినుతింప మన్నాడు డనమనమున

తే నెట్టికృత్యంబు మేలా యే నెద్ది నేనీ
కృతపరాయణధర్మతా స్థితి వహింతు
నొక్కో యని చింతఁ బొందుచు నుండు నాత్మ
నిష్ఠ యలవాటు కాంటించి నృపవరేణ్య 547

వ ఇట్లుండ నొక్కనాడు 548

తే తనగృహంబున కతిథియుదాత్తుడొక్కఁబ్రాహ్మణుడువచ్చె వచ్చినఁ బరమభక్తి
యుక్తినాతిభక్త మొనరించియున్న యప్పు, డమ్మహాద్విజాతోడ నిట్లనియెభృగుండు

నీ అనఘ నీమధురవాక్యంబులఁజేసి పితృతృణంబు వొంది మద్యావగతము
నీ తెఱింగించెద నీవు నెయ్య మెలర్ప హిత ముపదేశింపు నేను నిమితి
నాత్మావలోకన మాచరించెద నని తొడఁగుదు నది యలవడదు నాకు

- లోకసామాన్యగుణాకలనంబున బద్ధుండ నగుట నెబ్బంగి నాత్త
అ నాత్తయండ కని యనామయత్వముఁ జొంది
ఖండరహిత మగుసుఖమున మునిఁగి
యుండువాడ భూసురోత్తమ చెప్పవే
యనిన నతని కిట్లు లనియె నతఁడు 550
- క ఏనుసు నిట్టుల మోహాఙ్గీనుండ నై యాత్మ గాంచుటఁ జూచి
బూని పడుదు నెయ్యదియో, కానం దెరు వాకుభ ప్రకలనంబునకున్ 551
- ఉ కొందఱు బ్రహ్మచర్యమునఁ గొందఱు భవ్యగృహస్థధర్మముం
జొందుటఁ గొందఱు జీర్ణతపముఁ వనభూమిఁ దగఁ జరించుటం
గొందఱు నిష్క్రియత్వమునఁ గొందఱు యజ్ఞవిధానకాలితం
గొందఱు జనూనదానములఁ గోరి యొనర్తురు నిత్యసౌఖ్యమున్ 552
- క జనవిజనకారాధనమున గురుభక్తిని సువృత్తమున శాంతిని దాం
తని సత్యమున నహింసను, విను కాంతుడు మోక్షదము వేర్యెఱ జనుల్
వ అట్లు బహువిధంబు లగుధర్మ ద్వారంబులు గలవు గలిగినకలువ నెల్లవారికి
నాత్మనందం బలనడ నేర్పునె యొక్కటి యుపదేశించెద నాకర్ణింపుము 553
- త నైమికారణ్యమునయందు గోమతి యనఁ
బరఁగు నుత్తమనది 1 మహాపద్మ మనఁగఁ
గలదు 2 పుణ్యప్రాదము దానియలఘుతటత
లంబు నెలవుగా నుండు నాగం జొకండు 555
- క అశీర్వాత్తమమున మాం, ధాతృయ లోనుగ విశిష్టతపముల నిహలో
కాతిశయముఁ బరలోక, దోష్టతనముం బడసినారు దొల్లి య నేకుల్ 556
- వ ఆచ్యుత్యజ్ఞేత్రంబున 557
- త పద్మః డనుపేరియన్నా గపతి యుదాత్తుఁ
దళిబధర్తజ్ఞఁ దతులదయాన్వితుండు
సుజనసంభావ్యమానుఁ డస్తోకపుణ్య
నియతనిత్యుఁ డాగంతుక ప్రియతముండు. 558
- ఉ. అతనిఁ గానఁ జొక్కు ప్రచురాదరణంబున నీదుకొర్కి సఁ
శ్రీతిగఁ దీర్పు నాగుణగరిష్ఠుండు నాపలు కూడు మన్న మో
దాతిశయంబు నొంది భృగుఁ డాధరణీసురవర్యుతో మహా
త్మా తెలి వొందె నామనము తావశపాపనవాక్యసంపదన్. 559
- క. అని పలికి యిట్లనియె ని, ద్వివశేషము రాత్రియును మదియనివాసం

- బున నిలుపు నిలిచి మత్స్యావనుడవు గావలయు గౌరవశ్రీభరితా 560
- క. అవివ సతత దట్ట చేయ నతని బూజించుటను మధురతరసల్లాసం
బున ధర్మసత్కథాన, ర్మనమున నక్కాల ముతఁడుదా త్రతఁ గడచెన్. 561
- క చేసిన నామంత్రితుఁ డై, యాగుణనిధి వీడుకొలిపి యుతఁడు ప్రయాణో
ద్యోగంబు సమీచీనవి, ధాగరిమ్రాధవృత్తి దగ నొనరించెన్. 562

— భృగుం దక్షవృత్తుండు దక్షుం దక్షవర్మరాజుం గనవచ్చుట. —

- వ. ఇవిభంగబున నుద్యుక్తుం డై భృగుండు బంధుమిత్రజనసమ్మతం బగులెఱంగునం
గదలి యెడనెడ బహుతీర్థసేవనంబు నేయుచుం జని భూస్వాం బగునైవిశార
ణ్యంబుసాచ్చి గోమతీతీరంబునేరి సుప్రసిద్ధం బగుమహాపద్మహాదంబు తటంబునం
జూచుభుజ గేంద్రమందిరంబు గాంచి తగం బ్రవేశించె నట్టియెడ. 563
- తే భక్తితోడ నన్నా గేంద్రుసత్తి యెదురు, వచ్చి తోడ్పొనిచని యర్చిలిచ్చి మిఁ
రిందు రాకకుఁ గారణ మేమి సెప్పుఁ, డెద్ది పనిచినఁ జేసెడ నిద్దివరిత. 564
- వ అనుటయు నమృతాదేవుండు దేవీ భవదీయవతిం గాన వచ్చితి నెచ్చో నున్న
వాఁ డవ్యభుం గానిసింపు మనిన సతని కాభుజంగంగన యిట్లనియె 565
- క తనకు నెలవరుస వచ్చిన, నినరథవహనమున కాతఁ డెఱిగినవాఁ డే
డెనిమిదివసములకు నిట, పను దెంచుం దధ్య మిది ప్రపాదప్రవణా 566
- క అతని లెఱం గిట్టిది వాం, ఛిత మెయ్యది యిత్తు ననఘ యెప్పు మనుడు నా
సతి కిట్లును భృగుండు భవత్పరిఁ గనుటయ కాక వాంఛ దక్కును గలదే
- వ. అయ్యురగవల్లభువచ్చునంతకు నల్లవనంబున నిలిచెడ నవ్యభుండు వచ్చినప్పుడ
ముఱవక నాలెఱం గెఱంగింప వలయు నని పలికి పోయి భృగుండు గోమతీతట
పుణ్యారణ్యంబున జవ్యపరుండును నిరాహారండునునై యుండె నట్లుండ నాథు
జంగపతిబాంధవులు దదీయపత్నీశ్చుత్రసహితంబుగా నమృతాసురవరుపాలికిం
జను దెంచి మృదుమధురవాక్యంబుల ననునయించి నీ వాహారంబుగొనక నిలువం
దొడంగిననాటికి నే డాఱవదినం బయ్యె నే మతిథిపూజాపరులము మాకు
ధర్మవిరోధంబు గాకుండ మాచేయునాతిభ్యంబు నాదరింపు మన్నత్వాన్వితం
బున నన్నంబుఫలంబు మూలంబు మఱియు నెయ్యదియైనను భుజించి మమ్ము
రక్షింపవే యనిన వారలతో నాసువ్రతశీలుం డిట్లనియె. 568
- ఉ ఇం తన నేల యేను భుజగేశ్వరురాకయ వార్చినాడ నా
శం తప్రసంతకుం గుడవ నాఁగలి నీళ్లులు వ్రావఁ దృప్త యె
క్కింతయు లేదు గా కలిగి యె యటవీధులి కేగుదెంచి యే
కాంతమ యున్న వాడ నియమాభిరతుఁ నను నేడు నేటికిన్. 569
- క. మిఁకును ధర్మవిరోధము, గాకుండుట కేన పూట గౌరవమున నా

- లోకింపుఁ దీంక దివసయు, గాకలవముఁ గల్గ వ్రతసమాప్తియుఁ గలుగున్.
- క వినుఁ డష్టమ మగుదివసంబున ముద మారంగ నిందు భుజగేంద్రుడు రా కునికి గలిగ నేనియుఁ బరదినమునఁ గుడిచెడ భవన్వతిం వ్రియ మెనఁగన్
- చ మార లిక్కింఁగున కనుజ్ఞ నేయ వలయు నని సంప్రాప్తనీయస్వరంబునం బలి కిన వార లండఱు నొడంబడి నిజనివాసంబులకుం జని రయ్యుష్టమదివసంబున
- క వరుసదినంబులు ¹దీక్షిం, నరవిందావుండు దనకు ననుమతి నేయం గురువంశముఖ్య తగ ప,య్యురగాధీశుండు విభవ మొప్పుగ వచ్చెన్ 578
- ఉ వచ్చిన శిశుభ్రమంబుగరువంపులెలర్చున శిశుల్లినీల్లి మే నచ్చువడంగ జేయఁ జెలు వాభుజగేశ్వరుఁడై యాతనిం జెచ్చెరఁ దా నెడఁగొని విశిష్టసమాదర యై యుపాయనం బిచ్చి తడియచిత్తమున కిం పెసలారఁగఁ బాద్య మిచ్చినన్ 574
- చ సంప్రీతుం డై సముచితప్రకారంబున నుండె నట్లున్నయన్నా గేంద్రుండు సమీపాసీన యైనయద్దేవి నాలోకించి 575
- తే. అతివ నేమమె తగ దేవతాతిథిప్రభాజనంబులు నడచునే పూర్వవృత్తి యొడలి యేను లే కునికి నేమేనివికల, మయ్యెనో చెప్పుమనవుడు నామృగాక్షి
- ఉ ఆతనితోడ నిట్లనియె సంతయెఱుంగమి రాదు నీదుకి యాతిశయంబుకల్గి భుజగాధిప నాకుఁ దగ్గ సమస్తదే వాతిథిప్రభాజనంబులు సమగ్రము లై నడచెనా సుహృజ్ఞన ప్రీతియు మున్న పోలి నవిభేదత యొప్పుగ నిర్వహించితిన్ 577
- చ అని చెందియు 578
- సీ గురుభక్తి శిష్యులకును పేదపరత విప్రులకును జనరక్ష భూఁకులకు న్యాయార్జనంబు వైశ్యజనంబులకుఁ ద్రివర్ణారాధనంబు కూద్రావలికిని బలివాక్యకరణంబు భటులకు సర్వోపకారక్షేమం లైనసారభూత మనఁగఁ బెం పొందుగృహస్థాశ్రమంబుపై వారనిప్రియ మెల్లవారలకును
- తే లోకమేల యేనేల యిట్లకతంబ, యింద్రియంబులఁ గుదియించి యిచ్చ నడచి యుండువాఁడఁ గాకనుమతియోగికిని బ,తివ్రతాత్మంబు భార్యకునుప్రతములు
- చ కావున ధర్మసూక్ష్మసంపేది వగునీదుచిత్తంబున భేదం బొక్కింపయేనియుం దొడ రునట్టివిధంబున వర్జింతునే యొకండు విన్నపంబు నేయం గల దవధరింపుము పరమపావనమూర్తి యొక్కమహిమతో త్తముం డిచ్చటికి వచ్చి యభ్యర్చికుం డై భవత్ప్రతి దర్శింప వచ్చితి ననియెఁ గార్యం జేమి యని యడిగిన నాకుం జెప్ప కుండె నేను నీవట పనుటం జెప్పిన విని యట్లు ననాభుజంగవిభండు వచ్చునంతకు

1 దంకి. 2 బంధ్రులు గరువంపులెలర్చును. 3 శిశుల్లినీల్లి మే నచ్చువడంగ

- నుల్లవనంబున నుండెడ నతండువచ్చిన నా లెఱంగెఱింగింపు మని చని యేదెని
మిది నాల్గేని జప్యచరుండును నిగ్రాహరుండును నై యున్న వాఁడు నీవచ్చటికరిగి
యతని సంభావించవలయు నని చెప్పిన నాసర్వగ్రామణి గుహితచిత్తుం డై. 580
- క ఏనకు యొక్కేడ కొక్కరుఁ, గానఁగఁ బోదు నట దేవగణము నసురలుకా
లోనుగ న న్నే చందము, మానుగ నడపుదురు తలఁపునూ చతురమితి 581
- తే అనిన నీరాక వార్చి మహాశతోడ, నున్నవిప్రునియభిలాష మొక్కభంగిఁ
దీర్చ కుండుట ధర్మచే భీరకాంత, చిత్త నీయట్టియాచారవిత్తమునకు. 582
- క ధరణిసుధునాన నెఱిచినఁ, తొరసినపాపాన్నిఁ గాల్చుఁ యానెడ చే నీ
పురుషార్థంబును సమచిత్ర,పరత్వమును గృహయు ధర్మపాండిత్యంబున్ 583
- క విను మాకావిచ్చేదన,మునఁ బొటిలు బ్రహ్మహత్య భజగోత్రమ ధ
ర్మనిరూఢుఁ డైనపురుషున,కుచు దద్విజానాన దీర్చఁ గోరుట వలచే 584
- క మానమున దృఢజ్ఞానము, దానంబున నభ్యుదయము ధర్మనిరత యా
కానిర్వహణంబున నర,కానికనిహరణసౌఖ్య మగు నంద్ర బుధుల్ 585
- తే చాతకము వానఁ గోరెడుచంద మొంద,నెదురుచూచుచునున్న వాఁ డిందునీవు
రాక కక్కటయడవిలో బ్రాహ్మణుండు,రోషముదుగుముధర్మనిరూఢహృదయ.
- వ అని పల్కి బోధించిన 587
- చ అనయముఁ దేఱి నాగపతి యక్కమలాననమోము సూచి యి
ట్లు నొరఁ గానఁ జొచ్చునినయంతన రోషము వచ్చి యిట్లు లో
ఘ్నిలుకుల్ సగర్వమునఁ బల్కితి దానికి శంక లేక చె
ప్పినజలసంపు ధర్మమునఁ జేర్చియు నాకు నొనర్చి తుగ్ధులి. 588
- అ తార్దవీర్యదశముఖప్రముఖులు జమదగ్ని తనయరాఘవాదు లైన
పురుషమణులచేతఁ జొలియలే నశ్రోధ,వృత్తిఁ గాన యలుక విడుపు మేలు. 589
- క నీయట్టిభార్య గలుగుటఁ, జోయజడశయన యిట్లు జౌలఁగితి దురితా
పాయంబునఁ జొరయక యే, బోయెడ నవ్యిప్రుకొల్పి పూర్ణ ముగేయన్ 590
- క. అని పలిక సత్వరంబుగఁ, జని శృగునిం గాంచె వినయసంక్రమములతో
జనపాలోత్తమ యతడు న,తనిఁ గని యుల్లమునఁ ద్రియము దభ్యో త్తంగన్.
- ఓషాణ్య దశమస్తకా శ్లోకః శబ్దచిత్రం గానవచ్చుట. —
- వ. అంగంబులు వొడల నెదురుకొనియె నీ ట్లగుపురు సుసంగకృతులై సుసంగతవత్త
ప్రకరతరుచ్ఛాయాశీతలసికతాతలంబున సుఖాసీనులై రయ్యహింద్రం దామ
హిసురవదనితో వధురస్వరంబున ని ట్లనియె 592
- తే. అనఘ నారాక వార్చి నీ వధికనిష్ఠ, నిట్లు లునికిఁ గారణ మేమి గోర్చి
యొద్దిధంబైన దానినే నిపుడ నిర్వహించి పుచ్చెద న త్రైలం గెఱుంగఁజేపుమ.

వ. స్వజనంబులచేత నిచ్చట నీయునికి విని యభిగమ్యుండ వగునీకడకుంజనుడెంచి
ననవుడు నద్దరామరవయందు భర్తారణ్యంబుననుండి విన్నుం గాన వచ్చితి మాన
నీయమహీసురసూనుండ భానునారాధింపనీచనుట భవదీయవల్ల భవలన నెఱింగి
వాడినచేనివాడు వాన కెదురుచూచునట్లు భవదాగమనంబు వార్చి నియత
వృత్తినున్న వాడ మదీయమనగ్నేశంబు నిరసింప నీవ యర్హుండ వనుటయు

తే. నీవు కల్యాణమూర్తివి నీమనోరథంబు సఫలంబు నేనీ కదా మదీయ
జననసఫలతఃగలిగింతు ననుభవజంగ, మాధిపతిమోముఁజూచియిట్లనియె నతఁడు

క నానోరిన్ పిదపఁ జెప్పెద, లోకనుతా యొకటి యడుగ లోలత్వము చి
త్తాకలిత మయ్యెఁ బ్రార్థన, నేనొని యది నాకు మున్ను చెప్పఁగవలయున్. 596

వ. అనుటయు నయ్యురగవల్లభుం డది యొప్పుది యడుగు మనిన భృగుండు నీవు
రవిరథంబు వహించు జనినయెడఁ గనినవినినయట్టియాశ్చర్యంబులు గలవేని
వాని నా కెఱింగింపవే యనిన నతం డతని కిట్లనియె 597

నీ ఆశ్చర్యముల కెల్ల నాస్పదం బొదిట్టుఁ దాతనివలనవ భూతజాల
ముఖంబు 1 జరియించునది యచ్చెరువు గాదె యద్వైపునంశువులందుఁ బ్రీతి
నమచులు వాలఖిలాదిమునీంద్రులు సిద్ధులు కాఖలుఁ జెంది యుండు
విహంగకులంబులవిధమున వసియింతు రంతకంటెను 2 నెక్కు డద్వైతంబు

ఆ. గలదె యమృతాత్మవలనన వాయువు, వెడలి యుతనినడివిచ్చలరక్తిఁ
బొంది వృద్ధిగురియు నెందును నట్టిచో, ద్యములు గలవె భూసురాగ్రగణ్య.

క. రవి సృజించును వర్ణము, రవియ మగుడఁ గిరణతతులరన మంతయుఁ దాఁ
దివుచును విస్తయకారక, మననీసురవర్య దాని కధికిము గలదే 599

క. ఇనుమేడివి శోషించిన, జనములయిం దాత్మనిష్ఠశాశ్వతకత్వం
బున వెలుగు చుండు దానికి, ననఘా విగులంగఁ జిత్ర మైనది గలదే 600

తే. సూర్యువలనన బీజంబు భార్యమాణ, మగుఁ జరాచరభారిణి మైనధరణి
చేత వంతకు విగులఁ జర్చింప నక్కఱంబు లెందును గలవె నిష్ఠానిరూఢ. 601

క. పరముండు నిరంజనుఁ డ, ముఁ డడబయండు శాశ్వతుఁ డగున
పూర్వభాదు రవియంద వెలుగు, నరు డంతటికంటె గలదె యగ్నిమవ్ణా. 602

వ. అని వెండియు. 603

— శింశువుత్తియహము. —

క విను మత్యాశ్చర్య మొకటి, మనుజోత్తమ యొక్కనాడు మథ్యావృత్తమునం
డనవెలుఁ గినునివెలుగుతో, నెనగా గగనమున నొక్కఁ డేరెంచె వదన్ 604

క. 1 అంబరపాటనమునఁబో, రెం బెద్దయు మెఱయెత్తనదులిలాగతి క
య్యంబరమేటి యధిక ప్రమదంబున నభిముఖుఁడుగా నుడగ్రహూర్తిన్. 605

- ద కదియంగఁ బాటుకొంచిన వికాసవిభాసిముఖారవిందుఁ దై
యెదుఱుగఁ జేయి పాచె దివసేతుఁ డతండును ¹లీలఁ గలు నొ
ప్పడముగఁ బట్టి రూపము లభిన్నతఁ టొండంగఁ జొచ్చె బింబముఁ
నడనముఁ జొచ్చునట్ల విలసత్వతి నిం కిట యేమి నెప్పుడున్ 606
- వ అట్టియెడ 607
- చ అరదముమీఁద ముగ్ధ పాలుచు నాతఁడొ యిప్పటియాతఁడొ దివా
కరుఁ డనుసందియంబు భుజిగంబులచి త్రములందుఁ బుట్టి యెం
డొరుపులతోడ వాచు గడు నొయ్యన పల్కంగ నే వినితిను 608
- క ఇతఁ డెవ్వం డని యెఱుఁగి, నతిచకితాత్మండ నగుచు నడుగుటయు నపా
పతి నామీఁదఁ గృపాసంగత మగుతనచూడ్కి వొలయుఁ గా వత్సలుఁ దై
- నీ సురయుక్తగంధర్వగరుడొరగాదులలోన నెవ్వఁడు గాఁ డలోలుపాత్మఁ
డుంపువృత్తిమహిమిరో త్రముం డప్థలనియముండు ఫలమూల నీరమారు
తాహారఁ డగుముని యాకాంక్ష నేయఁడు ప్రాప్తంబు గానిపదార్థములకు
సర్వభూతహితత్యకాలి యిఁమైయి సిద్ధిఁ బ్రాపించె నని చెప్పెఁ బ్రకటఫణితి
తే ననఘ యిట్టివిశేషంబు గనుఁగొనంగ, వినను గాంచితి ననిన నవ్విప్రనరుండు
ప్రమదమెడ నిండిపొంగారఁ బాఁడతేని, యాననముసూచియిట్లనుమానవేద్ర
- క. ఇవి యన్నియు నాశ్చర్యము, లవుఁ డెరువును నాకుఁ జూపి తనర్థత నొ
ప్పువివిధశబ్దంబుల బోధవరేణ్యా పోయి వచ్చెదం బ్రియ మొండన్ 611
- శ నను మఱివక పనుపం దగు, పను లెల్లను బనుపు శిష్యభావశుభము నా
కనఘా కలిగెను నీదెస, ననూనభద్రములు నీకు నయ్యెడు మెచ్చుడున్ 612
- కు. అన విని నన్నుఁ గాంచితి ప్రయత్నమునగా వినిపింపు మీవు వ
చ్చినపని నాకు నీ కొకటి నేనితినే యిటు వృక్షమాలవా
సునిక్రియ లేది పోక తగుచొ ప్పగునే భవదీయవాంఛ నె
ప్పిన నది యేను దీర్తు మఱి పెం పెనంగం జను భూసురోత్తమా. 613
- వ. అని చెండియె. 614
- తే. అనఘ నాయుండు నీవు నీయండు నేను, గలము నీకు నీసర్వలోకంబుఁ గలదు
చింత కవకాళ మెద్ది నిశ్చింతభావ, మొందుమనియె నాడందకొరోత్తముండు.
- వ. అనిన విని భృగుండు పద్మన కిట్లనియె 616
- తే. భోగివర యిది యిట్టిద భూతములను, నీవు నేనును సర్వగతావిశ్చి
విధములము వేదితవ్యంబు విధిత మయ్యె, నిట్టిసందర్భము ప్రత మింక నాకు.
- క. ఈవిధము నిశ్చయము నే, భావించంగఁ గంటి నీకృపారతివలనగా

- నీవు కృతార్థుడవై సుజన, నేవిత యామంత్రణంబు నేసినవాడన. 618
- వ అని చలికి యివిధ్యంబున గృతనిశ్చయంబై భృగుండు భుజంగవిభు వీడ్చొని
దీక్షావిశేషకాంతంజేసి భార్గవకులపవిత్రం జ్వవసుం గాంచి నిజవృత్తాంతంబు
నెప్పి తత్పతనంపార్థంబునం గృతకృత్యం దయ్యె నిప్పుణ్యకథ యబ్బార్ధ
వుండు జనకసదనంబున నారదునకు వివరించె నద్వేషమునివరుండు దేవతావరునకు
వినిపించె నమృతాత్మండు వసువులకుం జెప్పె జామదగ్న్యతోడిసంగ్రామంబున
సుద్దామచిత్తుండ నైననన్నుం దేర్చుటకై వసువులు సకలభూతసమదర్శిత్యుం
పాదకం బైనయింబిహాసంబు నాకుం జెప్పిరి నీవు పరమధర్మం బెయ్యది
యని యడిగిన నేను నీకుం జెప్పిరి పర్వసమతాసముపహితం బైనయనా
కాంక్షిత్యంబు ధర్మాత్తమంబు నిరతిశయానందంబునకు నిధానంబు 619
- క అని యిట్లు ధర్మసుతునకు, ననిమిచతటిసీతనూజాఁ దధికప్రేమం
బునఁ జెప్పుట వైశంపాయనుఁడును జనమేజయునకు నర్థం జెప్పెన్ 620
- వ. చెప్పిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనుతోని లైజంగునఁ బితావహండు
హితోపదేశంబు నేసిన నమృషీశుం డెవ్విధంబు దళావిశేషంబు నొందె ము
నింద్రా చెప్పచే యనుటయు 621
- ఉ అగమపుష్పసౌరభశుభాంగనివాసబుధాంతరంగ వి
ద్యాగృహమేధితాసుభగతామహనీయ సురార్చనీయ ని
ర్భృగసభోగసంపదనిరూప్య సుసంవిదవాప్య భక్తిల
క్ష్మీగురునిత్యయోగిజనసేవిత కాంలిసువైకభావితా 622
- క అభిమతఫలసంపాదన, విభవమహీయగ్రపాదవిశ్రుతవేదా
బుభువిభువిలోచనాంబుజ, శుభదరవిత్వాహరిత్య సుభగహరత్వా 623
- మాలిని వరబహునుతవేదవ్యాస విశ్వాత్తభాషా
నిరుమతసులిలానిత్య సత్యాధిక్యత్యా
నిరతిశయసమత్వోన్నిద్రకారణ్యభద్రా
భరితభువనవర్గా భాస్వదానందమార్గా 624
- గద్యము ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్తనసోమయాజిప్రతీతం బయిన శ్రీమహాభారతంబున ఇంతివర్ణంబునందు
సర్వంబును పక్షాశ్వాసము

శ్రీ మ దాంధ్ర మ హా భా ర త ము నం ద లి

ంతివర్ణము సమాప్తము

చెన్నపురి: వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారి

'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము—1986.

బ్రహ్మసూత్రములు

(శారీరక మీమాంస), తెనుగువచనము.

పురుషార్థములలో పరమపురుషార్థము మోక్షము దానిని ప్రతిపాదించు నవి ఉపనిషత్తులు ఇవి కూడాధ్యములైనందున వానితాత్పర్యములను నిర్ణయించుటకు శ్రీచేదవ్యాసులు బ్రహ్మసూత్రములను రచించిరి వానికి శ్రీశంకరాచార్యులు సంస్కృతమున భాష్యమును జేసిరి కాని ఇది అందరికి జెలియుట దుష్కరమని మృదుమధురశైలిలో "బ్రహ్మసూత్రార్థచంద్రిక" అను పేర నొక తెనుగు వ్యాఖ్యానమును రచించి ప్రకటించినారు ఇందు మొదట సర్వార్థబోధకమగు ఉపాధ్యాయమును, అభ్యాసములకుద నభ్యాసతాత్పర్యసంగ్రహమును గ్రంథాంతమునందు "వ్యాసునిమతము అద్వైతమే" అను నొకగొప్పవ్యాసమును గలవు వేయేల! ఇంతవఱకు నిట్టిగ్రంథము ప్రకటించబడలేదని యెఱుఁగుటకు జెలియగలదు

2 సంపుటములు ప్రతి 18 రూపాయ 12 0

శ్రీ తులసీదాసు రాయణము

అంధ్రవచనము.

ఈగ్రంథము ఉత్తరహిందూస్థానములో మహావిఖ్యాతిగాంచిన శ్రీతులసీదాసనది మహాత్మునిచే హిందీభాషలో భక్తిరసభరితముగ రచించబడినది ఇది సమస్తకావ్యగుణముల కాకరమై, విషయమునుబట్టి సోపానిషత్కార మనదగియున్నది ఇట్టిగ్రంథము మన తెనుగుభాషలో లేకుండుట యవమానకరమని తలంచి ప్రకృతము తెలుగుభాషలో మృదుమధురశైలిని మూలగ్రంథములోని భావములేమియు విడనాడక వ్రాయఁబడినది అచ్చటచ్చట మూలగ్రంథములోని చౌపాయ్, సారథా, ఛాంద్ అను మనోహరగీతములుగూడ నిందు జొందుపఱుపఁబడియున్నవి ఈగ్రంథము సర్వమతశ్లాఘాపాత్రములై యుండుననుటకు సందియములేదు

ప్రతి 18 రూపాయ 7 8

శ్రీ మహాభక్తవిజయము

ఇయ్యది భగవద్భక్తుల పుణ్యచరిత్రముల వర్ణించెడి యొకగొప్పగ్రంథము ఇందు 83 హరిభక్తులయు, 27 శివభక్తులయు, 15 ఆర్షాచార్యులయు, నింకయుఁ బైకందు, దేశభక్తులయు, హరిభక్తులయు పావనచరిత్రములు వర్ణితములై యున్నవి గ్రంథము భక్తిరసపూరితమై పాఠకులకుఁ దన్వయత్యము గల్గించుచుండును మృదుమధురపదగుభితమై, మనోహరవర్ణనానుశీలితమై, పాఠకజన హృదయానందసంభావకమై యున్నది యీయమూల్యగ్రంథరత్నము సుప్రధ్మమును, నాంధ్రదేశీయులకుఁ జిరపరిచితులునునగు శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి రచించె రచించఁబడినది గ్రంథము రాయలు 8 పుటలపై జాన పక్కంగముద్రించఁబడి త్యాగిలోలైదు కట్టఁబడి యున్నది 900 పుటలుగలవు దశసరితాగీతములు

ప్రతి 18 రూపాయ 8 0

ఆంధ్రవచనభారతము

సంస్కృతభారతము పడునెమిది పర్వములును వచనముగ వ్రాయించు సమశట్టి ఆదివభాపర్వము మొదటిసంపుటముగను, ఆరణ్యపర్వము రెండవసంపుటము గను, విరాటోద్యోగపర్వములు మూడవసంపుటముగను, భీష్మద్రోణపర్వములు నాలుగవసంపుటముగను, కర్ణశల్యసౌత్తికస్త్రీపర్వములు ఐదవసంపుటముగను, శాంతిపర్వ మాఱవసంపుటముగను, అనుశాసనిక, అశ్వమేధ, ఆశ్రమవాస, మాసల, మహాప్రస్థానిక, స్వర్ణారోహణపర్వములు ఏడవసంపుటముగను ప్రకటించియున్నారము.

ఆదివభాపర్వములు ప్రతి 1-8 రూ 2	8	శాంతిపర్వము ప్రతి 1-8 రూ 4	0	
ఆరణ్యపర్వము	2	8	అనుశాసనిక, అశ్వమేధ, ఆశ్రమ	
విరాటోద్యోగపర్వములు	2	8	వాస, మాసల, మహాప్రస్థా	
భీష్మద్రోణపర్వములు	4	0	నిక, స్వర్ణారోహణపర్వములు 4	0
కర్ణశల్యసౌత్తికస్త్రీపర్వములు	2	8	పూర్తిసేట్లు అన్ని సంపుటములు	20 0

వాల్మీకిరామాయణము, వచనము

సంస్కృతమునంగల శ్రీవాల్మీకిరామాయణము నంతను సమగ్రముగఁ దెనుగున వచనమువ్రాయించి ప్రకటించియున్నాము ఇందు మొదటి సంపుటమున బాల, ఆయోధ్య, ఆరణ్య, కిష్కింధాకాండములును, రెండవసంపుటమున మొదట సారాయణమున కుపయుక్తముగ సుందరకాండము మూలపహితము గను, యుద్ధకాండము, ఉత్తరకాండమును చక్కనిశైలిలో వ్రాయఁబడియున్నవి. అనేకములగు గ్రాంథగ్రంథవిశేషములు సంగ్రహించఁబడినవి

రెండవసంపుటములు, కాలికోవైండు ప్రతి 1-8 రూ. 12 0

ధర్మసింధువు, వచనము

ఆంధ్రమునఁ బూర్వకపురెల్లరును శాస్త్రములఁ దెనిగించఁ బూనలేదు. ఈలోకమును తీర్చుటకై శ్రీమద్విజయనగర సంస్థానాస్థానవిద్వాంసులగు బ్రహ్మశ్రీ, కొల్లూరు కామశాస్త్రిగారు విశేషశ్రమతోల్పి అనేకధర్మశాస్త్రగ్రంథములఁ బరిశోధించి యీ నిబంధనగ్రంథము నాంధ్రమున ననువదించిరి. ఇందు వ్రతములు, పూజలు, సంస్కారములు, ముహూర్తవిచారణ, నిత్యవైదికత్రిక కర్మానుష్ఠానము మొదలగునవి విపులముగఁ జర్చించఁబడినవి ప్రతి 1-8 రూ. 4 0

వావిళ్ల రామస్వామికౌస్తులు అండ్ సన్స్

202, ఎన్.జి. రోడ్, చెన్నై.

